6
30-F
86

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
21 C
45

PLVTARCHI CHERONÆI, PHILOSOPHI ET HISTORICI

VITÆ comparatæ illuſtrium virorũ Græcorum & Romanorum, ita digeſtæ, vt temporum ordo ſerieſque conſtet.

Hermanno Cruſerio I. C. Interprete.

Ad finem adiectus fuit ÆMILIVS PROBVS, qui excellentium Imperatorum vitas non minus Latinè quàm breuiter perſequitur.

Cum Indice verborum & rerum locupletiſsimo & fideliſsimo.

Tomus Tertius.

DVRARE MORI,

ET NON PERIRE.

LVGDVNI,
APVD CAROLVM PESNOT.
M. D. LXVII.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. E. ROMA

VITARVM QVAE HOC TERTIO TOMO CONTInentur & comparantur, enumeratio.

Alexander	pagina 6
C. Cæſar	92
Demoſthenes	166
M. Cicero	196
Comparantur	246
Dion	216
M. Brutus	305
Comparantur	355
Demetrius	366
M. Antonius	418
Comparantur	499
Artoxerxes	508
Aratus	539
Galba	589
Otho	617

SERENISSIMO AC POTENTIſSIMO Principi ac domino, D N. Philippo regi Hiſpaniarum, vtriuſque Siciliæ, Neapolis, Hieruſalem, &c. Domino ſuo clementiſsimo, Hermannus Cruſerius S. P. D.

ORACVLIS *Propheticis, ſereniſſime atque potentiſſime Rex domine clementiſſime, proditum eſt, vbi non colunt Principes iuſtitiam, & malè populo ſuo præſunt, auferre deum eis & transferre imperia. Hic autem, cui etiam futura ſunt vt præſentia perſpecta, non tantùm quatuor monarchias, verùm inclinationes quoque & conuerſiones regnorum præuidit omnes. Neq; eſt id mirum, quòd mens illa infinita omnia nutu regat ſuo. Itaq; cernimus, cùm mouere ſtatuit regnum vel principatum, excitari ab eo inſignem aliquem virum, qui extorqueat tenenti imperium, ſibíque aſſerat. Atque hunc ſolet non vulgaribus, verùm quò ſeruiat conſilio ſuo, inſignibus inſtruere atque exornare artibus & virtutibus, prudentia, iuſticia, fortitudine & moderatione: & quia honos alit artes, omnéſque incenduntur ad præclara deſignanda gloria: imbuit Deus animos magnorum virorum, per quos deſignare ſtatuit grandia, ſtimulo virtutis cupiditate gloriæ: quæ eam etiam vt vmbra comésque ſequitur, neque deſerit recta facta vllo æui curriculo Ad hanc proximam viam &*

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

quaſi compendiariam dicebat Socrates eſſe, ſiquis id ageret, vt qualis haberi vellet, talis eſſet. Atque vera gloria, quæ non ſimulatione inanique oſtentatione & fuco: ſed veritate, id eſt, vera virtute nititur non adumbrata, radices agit atque etiam propagatur, eſtq; perpetua: inanis altera & fluxa. Ita vt eriperet imperium Deus Chaldæis, Cyrũ produxit atq; inſtruxit: qui à Chaldæis tranſtulit ad Perſas imperiũ. Vt verò dediderunt ſe & Perſæ ignauiæ ac ſocordiæ, eluxit Magnus Alexãder, qui eos oppreſsit. Hunc quò Deus ad miraculum illuſtraret, infudit ei ſublime & celſum ingenium, ac qui illud excolleret, adhibuit ei magiſtrum ſummum philoſophum Ariſtotelem, à quo virtutes hauſit non vulgatas, ſed metum deorum, amorem immenſum gloriæ, ad quã conſequendam contemptum mortis, tolerantiam laboris mirabilem, humanitatem, clementiam, liberalitatem infinitam. Cum tanto támque ornato Principe contendit in depingendis viris illuſtribus Plutarchus Iulium Cæſarem, qui non minoribus tinctus dotibus acceſsit ad rempub. Romanã, quæ propter omnium rerum confuſionem atque mores ciuium deprauatos non potuit in priſtina libertate ſtare, vertendam in principatum. His inter cętera hoc quoque eſt commune, quòd infirmioribus præſidiis res maximas geſſerint & vires fregerint potentiſsimas in partibus tribus orbis terræ, Europæ, Aſiæ & Africa, vt quaſi de vniuerſo orbe triumphauerint. Fortuna inſuper vſi ſunt ſecundiſsima. Hos ego principes duos ſummos, quibus ab condito æuo non prodit hiſtoria maiores, quia maximus, excellẽtiſsimus & feliciſsimus nobis ereptus eſt imperator Carolus Quintus, meritò eius ſucceſſori dicandos putaui Maieſtati tuæ, quæ cum reliqua & hanc hęreditatem

lite-

literariam cernat. Hic enim *Imperator item tenuio ribus & minus cõpoſitis opibus ingentes fregit contu ditq; principes, Francum & Pontificem.* Terrorem *orbis Turcam bis reiecit ac repulit, regnum Tunetanum ſubiugauit.* At*q; ita palmas reportauit ex Europa, vt taceam minores, de Frãco & Põtifice: ex Africa de rege Tunetano: ex Aſia de Turca. quæ de eo victoriæ etſi non obtentę in Aſia ſunt: quia tamen colluuies Turcę ſunt Aſiana, rectè victoria eſſe illæ cenſentur Aſiaticæ.* Omitto *quicquid perpetratum auſpiciis eius in inſulis nouis ſit & oris maritimis quæ Aſiæ ſunt contributa.* Adhæc *curſus fortunæ Cæſaris Caroli compar & quaſi germanus illorum duorum eſt.* Tantas *res nec opinatas geſſit & perpetrauit.* Has *verò niſi virtutibus eximiis fuiſſet prædictus, atque honoris cupiditate ductus, non valuiſſet efficere* Earum *Maieſtas tua imitatrix virtutum hæres pariter eſt laudis & gloriæ.* Gloriantur *multi maiorum ſuorum ornamentis, eorũq; ſplendeſcunt lumine: cæterùm gloria eſt ſolidior & verior illorum qui decora non deſerunt paterna & auita, ſed ea cumulant ſuis: vt maieſtas tua, cui ſectãti virtutes paternas eiuſdem aſpirauit ſecundus fortunæ flatus, quẽ ſequitur etiã par cõmendatio.* Hinc *ego permotus vitas has* Alexandri Magni *&* C. *Cæſaris dictatoris nomini* Auguſtiſſimo *ſacraui Maieſtatis tuæ.* Hoc *meum ſtudium & factum, vt pro ſolita tua benignitate excipias, valde rogo.* Ex *oppido Maieſtatis tuæ Campis.*

ALEXANDER.

ALEXANDRI regis vitam & C. Cæſaris, à quo eſt Pompeius oppreſſus, hoc commẽtario deſcripturi, ob numeroſas res eorũ geſtas nihil præfabimur aliud, quàm ab lectoribus poſtulabimus, ſi non omnia, neque ſigillatim factum quoddam celebre ad amuſſim perſequamur, ſed perſtringamus pleraque, ne mihi obſtrepant. Neque enim hiſtorias, ſed vitas conſcribimus: neq; ſemper clariſſimæ quæque res virtutes vel vitia repræſentant: ſed exiguum ſubinde factum dictúmque & iocus aliquis citiùs ſpeciem edat morum, quàm funeſtiſſima prælia, maximæ acies & vrbium expugnationes. Vt ergo pictores ex facie & vultu, ex quibus elucent mores, imaginem deſumunt, nec de cæteris membris laborant magnopere: ita concedendum nobis eſt, animi indicia vt ſcrutemur, ac cuiuſque per hæc informemus vitam, aliis molem rerum & certamina permittamus.

Ex facie mores elu-

ALEXANDER ex gente Herculis per Caranum, & genere materno Æacidem per Neoptolemum fuiſſe pro certo creditur. Fama eſt in Samothrace initiatum cum Olympiade Philippum, cùm eſſet ipſe tum adoleſcens,

Alexandri genus.

illam item puellam parentibus orbam amaſ-ſe:atque inde parata fratris voluntate * Arybbæ nuptias coiſſe.. Sponſæ ante noctem, qua toro geniali iuncti fuere, viſus eſt Ioue tonante venter ſuus de cælo tangi, atque ex ictu largum ſuccenſum ignem, qui mox erumpens in flammas paſſim diſperſas diſſiparetur. Philippus ſpacio aliquo poſt nuptias vidit in ſomnis vxoris ſe ventrem conſignare. Habebat ſigilli ſculptura, vt viſa ei eſt, imaginem leonis. Ea viſione vatibus interpretantibus cæteris Philippo cuſtodiis acrioribus ſepiendam coniugem, Ariſtander Telmeſius vterum illam ait ferre. Nihil enim, quod inane ſit, ſignari, ac concepiſſe eam infantem animoſum & natura leonina. Viſus eſt Draco etiam ad dormientis Olympiadis corpus exporrectus: Idque præcipuè Philippi erga eam amorem & familiarem conſuetudinem aiunt extenuaſſe, vt raro cubitum ad illam commearet: quòd vel timeret faſcinationes eius & veneficia, vel conſuetudinem eius, vt quæ conſueſceret cum maiore, deuitaret. Alij aliter de his memorant, omnes iſtius regionis fœminas Orphicis & Liberi patris ſacris antiquitùs contactas, Clodonásque & Mimallonas cognomento dictas multa Edonidibus ac Threſſis Ænum accolentibus agere conſimilia. vnde θρησκεύειν dictio tributa eſt immodicis & ſuperſtitioſis ſacrificiis. Olympias autem præ cæteris motum lymphaticum æmulans, & fanaticum peragens ritum horridiore ſpectaculo, ſerpentes manſuefactos trahebat thiaſis ingentes, qui ex hedera ſubinde & myſticis cunis obiter prore-

*Arymbā vocat Diodorus lib. 16.

Præſagia de Alexandri magnitudine.

Olympiadis Draco.

Clodones. Mimallones.

pentes, Thyrſoſque & coronas circumiecti perceellebant viros. Verùm Philippo, qui poſt eam ſpeciem Magalopitanum Chæronem Delphos miſit, ſortes referunt fuiſſe ab Apolline allatas, iubente vt Ammoni ſacra faceret, atque hunc deum coleret imprimis: amiſiſſe verò eum alterum oculum, quem rimæ oſtij admouens deum conſpexit ſerpentis figura cum vxore ſua concubantem. Olympias, vt Eratoſthenes eſt author, cùm euntem ad bellum proſequeretur Alexandrum, arcanum ortum eius ſoli detexit, hortata vt pro natalibus gereret animos. Alij hoc illã aiunt abdicaſſe, ac dixiſſe: Non deſinet Alexander in crimen me apud Iunonem vocare? Natus Alexander eſt die ſexto menſis Hecatombæonis, quem Loon vocant Macedones: quo die fanum Dianæ Epheſiæ conflagrauit, vt Hegeſias Magneſius exclamauit. cuius adeo frigida eſt exclamatio, vt incendium illud valuerit reſtinguere. Meritò enim arſiſſe ait templum, dum fuit Diana in Alexãdri enixu obſtetricãdo diſtricta. Magi verò, quotquot agebant Epheſi, fani inflammationem exiſtimantes alterius eſſe prodigium cladis diſcurrerunt, faciémque ceciderunt, clamauerúntque grandem peſtem & perniciem Aſiæ illo die editam. Philippus capta modò Potidæa eodem die tres nuncios accepit, fuſos à Parmenione ingenti pugna Illyrios, alterum Olympiis ſe equi pernicitate viciſſe, tertium natum Alexandrum. His nimirum lætum magis etiam erexere vates, qui affirmauerunt infantem, in cuius natales trigemina concurrerat victoria, fore inuictum. Corporis eius figuram Lyſippi ſtatuæ maximè

Alexandri natales.

Tẽpli Dianæ Epheſiæ conflagratio.

Prodigia in natiuitate Alexãdri.

Alexandri forma.

dem

demoſtrant, à quo voluit ſolo fingi. Etenim quam præcipuè ſucceſſores eius complures pòſt & amici æmulati ſunt, proiectam ceruicem & in ſiniſtrum humerum modicè propenſam oculorúmque lenitatem ad vnguem expreſſit ille artifex. Alexandrum pingens fulmen tenentem non repræſentauit Apelles colorem eius. Magis fuſcum & ſordidiorem fecit: cùm fuerit, vt aiunt, candidus. qui color in pectore & facie potiſſimum purpuraſcebat. Odorem ex cute eius gratiſſimum afflaſſe, os eius totúmque corpus reddidiſſe fragrantiam, quam interiores tunicæ retinebant, in cõmentariis Ariſtoxeni legimus. In cauſa fuit fortaſſis feruidum & igneum corporis eius temperamentum. Gignitur enim odoris ſuauitas, vt Theophraſti eſt opinio, concoctis à calore humoribus. Vnde aridi & feruidi tractus plurimas & optimas ſpecies edunt. Exhaurit enim ſol humorem in ſummis corporibus exiſtentem, vt putredinis materiam. Alexandrum autem calor corporis vinoſum reddidit & iracundum. A prima pueritia eluxit temperantia eius. Nam cùm alioqui vehemens eſſet & ardens: haud facilè mouebatur corporis voluptatibus, ac ſumma cum moderatione eas deguſtabat. At gloriæ cupiditas eius ſupra ætatem ſpiritus habebat ſolidos & celſos. Neque enim vndique neque gloriam aucupabatur omnem, vt Philippus, qui ſophiſtarum more facundiam ſuam oſtentabat, & victoriis curruum Olympiacis ſuis nummos ſignabat. ſed cùm tentarent eum miniſtri, quia pernix erat pedibus, an Olympiis certare curriculo vellet: Sanè, ſi habiturus ſim, inquit,

Alexandri corpus fragrantiam reddebat.

Odoris ſua uis cauſa.

Alexandri mores.

Alexandri gloriæ cupiditas.

aduerſarios reges. Apparet autem abhorruiſſe eum prorſus ab Athletarum natione. quippe qui agonas ediderit plurimos tragœdorum, tibicinum, fidicinum, imò etiam rapſodorum, venationis cuiuſque generis, & rhabdomachiæ: neque pugilatus, neque pancratii ſtudioſè certamen exhibuit. Legatos ab rege Perſarum miſſos abſente Philippo accipiens hoſpitio, factúſque his familiaris ita cepit comitate ſua, & quòd nihil interrogaret puerile vel demiſſum: ſed prolixitates viarum exquireret, atque itineris in ſuperioribus regionibus rationem: ac de rege, qui aduerſus hoſtes, quæ denique vires & potentia eſſent Perſarum: vt ſtuperent illi, celebratámque Philippi ſolertiam & vim nihil putarent cum huius pueri comparandam alacritate & magnificis factis, quæ promittebat. *Alexandri magnanimitas.* Itaque cùm allatum eſſet aut nobilem vrbem à Philippo captam, aut illum inſigni potitum victoria: non vſqueadeo gaudebat iis nunciis, verùm ad æquales dicebat: Omnia præripiet ſodales pater, neque vllum mihi inſignem & illuſtrem relinquet vobiſcum perpetrandum actum. Cùm enim neque delicias concupiſceret, neque opes, ſed virtutem & gloriam: quò plura acciperet à parente, eò arbitrabatur ſe per ſe deſignaturum pauciora. Quare increſcente imperio abſumi in illum exiſtimans actiones geſtiebat non pecuniam, non luxum, non voluptates: ſed certaminum, ſed bellorum, ſed gloriæ ſuppeditans materiam imperium accipere ab eo. Multi eius inſtitutioni nimirum appoſiti fuerunt nutritij, pædagogi, & magiſtri appellati, quibus omnibus

bus impoſitus Leonidas erat vir & moribus ſeuerus, & propinquitate Olympiada cõtingens. Hic pædagogi nomen cum honeſto & ſpecioſo coniunctum officio repudiabat, atque ab aliis dignitatis & neceſſitudinis cauſa nutritius Alexandri & rector vocabatur. Ille, qui ſpeciem pædagogi & vocabulum ſumebat Lyſimachus natione Acarnan, vrbanitate nulla præditus erat alias: ſed, quòd Phœnicem nominaret ſe, Alexandrum Achillé, & Philippum Peleatideo gratus erat, & ſecundum locum tenebat. Cùm Bucephalan Philonicus Theſſalus ad Philippum duxiſſet * tredecim talentis venalem: deſcenderunt ad equum probandum in campum. Videbatur autem moroſus & perquàm tractatu difficilis, neque quemquam admittebat in ſedem, nec vocem ferebat vllius Philippi comitum, verùm in omnes inſurgebat. Igitur vbi pertæſus Philippus abduci iuſſit quaſi omninò ferum & indomitum, aſſiſtens Alexander ait: Quem equum perdunt iſti, qui propter imperitiam & mollitiem tractare eum nequeunt? Id primùm tacitus Philippus tulit. At crebrius cùm obloqueretur & angeretur: Culpas tu, inquit, maiores natu, quaſi peritior ſis, aut tractare equum noueris rectius? Hunc certè melius, inquit, aliis tractem. Si non tractes, inquit Philippus, quam pœnam pendes temeritatis: Ego hercle, infit, precium equi dependam, Alexander. Hic riſus conſecutus eſt, inde ſponſio inter eos de pecunia. Mox accurrit ad equũ Alexãder, correptiſq; habenis conuertit eũ aduerſus ſolé. Aduerterat nimirum, quòd in currentem & agitatam ante oculos vmbrã cernẽs percelleretur.

Alexandri nutritius Leonidas.

Alexandri pædagogus Lyſimachus.

Bucephalas Alexãdri equus.

*Plin. ſexdecim.

lapideas & ambulationes vmbroſas monſtrant. Opinio eſt Alexandrum ab eo non ethica modò & politica præcepta percepiſſe, verùm etiam ex interioribus & grauioribus diſciplinis, quas acroamaticas & epopticas illi peculiariter nuncupant, neque efferebant in vulgus, attigiſſe. Cùm enim iam in Aſiam tranſiſſet, atque ad ſe eſſet delatum commentarios de his ab Ariſtotele editos: philoſophiæ nomine expoſtulans ſcribit ad eum literas: quarum hoc eſt exemplū: Alexander Ariſtoteli S. D. Parum rectè feciſti, quòd diſciplinas acroamaticas vulgaueris. Vbi enim cæteris præſtabimus, ſi hæ, in quibus inſtituti ſumus, omnibus promiſcuæ erunt diſciplinæ? Ego verò optimarū rerum ſcientia mallem me quàm potentia præcellere. Vale. Quam illius ambitionem Ariſtoteles leniens purgat ſe de illis diſciplinis, in lucem prolatas & non prolatas. Reuera enim commentarius ille, qui dicitur τὰ μετὰ τὰ φυσικά, ad docendum vel diſcendum nihil habet compendij. Eſt autem ea ſcriptus mente, ſpecimen modò vt eſſet eruditis. Ego quidem arbitror medicinæ quoque ſtudio imbutum ab Ariſtotele Alexandrum. Nanque non tantùm commentatione eius delectatus eſt, verùm multis etiam amicis ſuccurrit in morbis, præſcripsítque certa remedia & rationem victus, quod ex epiſtolis eius diſcas. Fuit præterea natura ſtudioſus & multæ lectionis. Iliadā autē virtutis bellicæ & credens & appellans inſtitutionem, accepit ab Ariſtotele correctam, quam ex narthecio vocant. Eam ſemper cum pugione, vt prodidit Oneſicritus, repoſitam habebat ſub puluino. Aliorum librorum

Alexandri ad Ariſtotelem epiſtola.

Alexander Magnus medicinam exercuit.

Homerum quanti fecerit Alexāder.

cùm in ſuperioribus prouinciis non eſſet ei facultas], mandauit Harpalo vt mitteret. Ille miſit ei Philiſti libros, Euripidíſque, & Sophoclis, & Æſchyli tragœdiarum magnam vim, Teleſtis quoque Philoxeníſque dithyrambos.

Ariſtotelē vt coluerit Alexāder. Ariſtotelem verò, quem initiò ſuſpexit & carum habuit non ſecus, vt ipſe dictitabat, quàm parentem: quòd huius beneficio viueret: illius honeſtè viueret: habuit pòſt ſuſpectiorem: non quò illum vlla in re læderet, ſed familiaritas priſtinum ardorem & dilectionem non retinens notam prætulit alienationis. Hic tamen erga ſapientiæ ſtudium innatus & collactaneus à prima ætate amor deſideriúmque non effluxit ex animo eius. quod habitus Anaxarcho honos, & quinquaginta miſſa talenta Xenocrati, Dandamíſque & Calanus ita ab eo culti teſtantur.

Alexandri prima militia. Mouéte in Byzantinos Philippo annum ætatis gerebat Alexander ſextumdecimum. Demandata ei Macedoniæ & ſigilli cum libera poteſtate cura, Medos rebellantes ſubegit, captóque oppido expulit barbaros, ac deducta illuc colonia miſtorum Alexandropolim id appellauit. *Alexādropolis.* Prælio aduerſus Græcos ad Chæroneam commiſſo interfuit, ac princeps dicitur in ſacram Thebanorum cohortem incurriſſe. Annoſa quercus adhuc noſtra memoria prope Cephiſum oſtendebatur, Alexandri dicta: ad quam tunc tetendit, neque procul tumulus Macedonum abeſt. Hinc filium non immeritò Philippus dilexit, vt etiam gauderet, cùm Alexandrum Macedones regem, Philippum appellarent ducem. At domeſtici ex nuptiis & amoribus eius fluctus, contacto aliquatenus ſimul

Philippicū Olympiade & Alexandro diſſenſiones.

mul gynæcei ægritudine regno multa iurgia inter eos magnáſque inuexere diſſenſiones, quas Olympiadis acerbitas ſuſpicioſæ mulieris & triſtis, quòd incenderet Alexandrum, exaggerauit. Exagitauit maximè eas Attalus in nuptiis Cleopatræ, quam Philippus virginem amore præter ætatem captus duxit. Nam cùm in conuiuio Attalus, qui illius fuit auunculus, vino incaluiſſet: hortatus eſt Macedonas, vt expoſcerent à diis iuſtum ex Philippo & Cleopatra regni ſucceſſorem. Exarſit inde Alexander, ac cùm dixiſſet: Quid nos tibi ſcelus? num adulterini videmur? ſcypho eum petiit. In eum Philippus ſtricto enſe exiliit: ſed bona vtriuſque fortuna impacto per iram & vinum pede eſt prolapſus. Cui Alexander inſultans: Hic verò Macedones, inquit, in Aſiam parabat ex Europa tranſmittere, qui ex lecto in lectum tranſgrediens prócidit. Poſt hanc inſolentiam abduxit ſecum Olympiada, quam in Epiro collocauit. Ipſe contulit ſe in Illyricum. Interea Corinthius Demaratus hoſpes familiæ regiæ, & liberè loqui apud regem ſolitus inuiſit Philippum. Poſtquàm primæ ſalutationes & amplexus defluxere: percunctante Philippo, quî conueniret inter Græcos? Scilicet tibi, inquit, conuenit Philippe ſolicitudinem gerere Græciæ, qui domum tuam tanta ſeditione & malis obruiſti. Ita ad ſe reuerſus Philippus miſſis nunciis flexum Demarati opera Alexandrum reuocauit. Cùm autem Pexodorus Cariæ ſatrapa neceſſitudinis vinculo ſe in Philippi ſocietatē inſinuans cuperet filiā ſuam ſtirpis maximam Aridæo Philippi filio deſpōdere,

Alexander in Philippum patrē inſultat.

atque Ariſtocritum hac de re in Macedoniam miſiſſet, ſermones denuò agitati & calumniæ ſunt apud Alexandrum ab amicis & matre, id agere Philippum, vt ſplendidis nuptiis & inſignibus ſubſidiis imponeret regno Aridæũ. Hinc commotus Theſſalum tragœdiarum hiſtrionem in Cariam legat ad agendum cum Pexodoro, vt miſſo adulterino & mentis impote traduceret ad Alexandrum affinitatem, quæ conditio longè magis Pexodoro quàm prior arriſit. Id Philippus cùm olfeciſſet, Alexandrum in cubiculo adhibito vno ex amicis & familiaribus ei⁹ Philota Parmenionis filio grauiter increpauit & amarè obiurgauit vt degenerem, & ſpe, quæ eũ manebat, indignum, qui hominis Charis & regi ſeruientis barbaro ambiret gener fieri. Theſſalum autem ſcripſit Corinthiis, vt vinctum ad ſe mitterent. Ex cæteris verò amicis eius Harpalum, Nearchum, Phrygium inſuper & Ptolemęũ ex Macedonia relegauit: quos reduxit deinceps Alexander, atque in ſummo honore habuit. At poſtquàm Pauſanias ex Attali & Cleopatræ cõſilio ſtuprum perpeſſus, quòd ius ſuum exequi non valuiſſet, occidit Philippum: maxima pars criminis apud Olympiada hæſit, quòd flagrantem ira adhortata eſſet & ſtimulaſſet hunc adoleſcentem. Neque extitit immunis à calumnia Alexander. quippe cum appellaſſet eum poſt ſtuprum ſibi illatum Pauſanias quiritareturque: dicitur protuliſſe hæc Medeæ iambica:

Eum ſimul qui tradidit: ſimul ſcelus
Qui duxit vxorem, ſimul nuptam nouam.

Veruntamen conſcios inſidiarum requiſiuit & pu

Aridæus Philippi Macedonis filius.

Philippicædes.

puniuit: & quod de Cleopatra Olympias abſe te ſe atrociter conſuluiſſet, indignatus eſt. Igitur annos natus viginti regnum accepit magna inuidia, graui odio, & periculis preſſum vndique: quippe & vicinæ gentes domeſticorum deſiderio regum ſeruitutem tentabát excutere, neque Philippus Græciam, quam ſubiugauerat armis, domandæ & pacandæ ſpacium habuerat: tantùm conuerſas & commiſtas res in magnis vndis & iactatione ob inſolentiam reliquit. Timentibus ergo articulum Macedonib⁹, ac negotia Græciæ prorſus abiicienda Alexandro, nec vim cenſentibus afferendam, deficientes autem barbaros leniter ad officium reuocandos, fontíque medendum nouationum: ipſe ex diuerſis conſiliis adortus eſt audacia & animi magnitudine rebus ſuis ſecuritatem & ſalutem quærere: exiſtimans ſi paulum modò animum demiſiſſet, cũctos ſe ſuperfuſuros ipſi. Barbarorum motus & ſuſpecta inde bella ccm peſcuit, ſubitò cum exercitu incurrens vſque ad Iſtrum, vbi Syrmum magno prælio Triballorum regem fudit. Thebanos autem accipiés rebellare atque cum eis conſpirare Athenienſes: quò virum ſe oſtenderet, confeſtim exercitum per Thermopylas traduxit, dicens Demoſtheni, qui puerũ ſe dum in Illyrico & Tribal lis agerer, appellauerat: & adoleſcentulum, cũ Theſſaliam iniſſet: velle ſub Athenienſiũ mœnibus virum ſe monſtrare. vbi peruenit ad portas Thebanorũ, permiſſa iis adhuc præteritorũ pœnitentia, expoſcit Phœnicem & Prothytem: & ſiquis ad ſe trãſiſſet, fidem publicam pronunciat. Ex altera parte depoſcentibus ab eo

Alexandri initium regni.

Alexander Triballorũ regem fudit.

Thebanis Philotam & Antipatrum, pronunciantibúſque per præconem, qui aſſerere vnà in libertatem Græciam vellent,hi vt ipſis ſe aſſociarent: tum conuertit Macedonas ad bellū. Certatum ſupra vires eſt ex parte Thebanorū, qui cum multis hoſtibus comparati ſinguli erant.Vbi verò præſidiarij Macedones Cadmia relicta terga eorum cædere cœperunt, circumuenti plerique in ipſa acie cecidere. Vrbs capta direptáque & diruta:quòd expectaret eo exemplo perculſos & trepidantes quietem acturos Græcos. Colore tamen vſus alioquin hoc eſt, non potuiſſe id ſe ſociorum querimoniis denegare. quippe criminabantur eos Phocéſes & Platæenſes.Sacerdotibus igitur Macedonúmque hoſpitibus omnibus exceptis & Pindari ſtirpe,iíſque qui defectionem ſciſcétibus repugnauerant, cæteros ad XXX.millia ſub corona vendidit. Occubuerant ſupra ſex millia. Inter multas illas & atroces calamitates,quę eam ciuitatem preſſere,Thraces aliquot domū Timocleæ illuſtris fœminæ & caſtæ exciderunt,prædam autem hauſerūt milites.Præfectus verò vbi ei per vim ſtuprum obtulit, quæſiuit,ecquid alicubi auri vel argéti occuluiſſet? Jlla habere confeſſa ſolum in ortos duxit, mōſtratóque puteo:In hunc,inquit dum expugnatur vrbs cariſſimas quaſque res meas proieci. Inclinantem caput & deſpicientem locum impulit ſtans à tergo hominem, multíſque in eū p̄uolutis ſaxis oppreſſit. Vt rapta à Thracibus eſt in vinculis ad Alexandrum:primùm ille ex ore & inceſſu dignitatem mulieris & magnanimitatem animaduertit imperterritæ &

Thebę ab Alexandro euerſæ.

Timoclea Thebanæ inſigne factum.

con

conſtanter ducentes ſequentis. Deinde interro gata à rege, quænā mulier eſſet? Theagenis reſpondit ſororem ſe eſſe eius, qui dimicaſſet acie pro libertate Græcorum cōtra Philippum, & dux Chæroneæ cecidiſſet. Cuius Alexander admiratus & reſponſum & factum, liberā abire cum liberis iuſſit. At cum Athenienſibus rediit in gratiam, quamuis Thebanorum cladē non modicè tuliſſent. Nam myſteriorum ſolē ne, quod in manibus erat, ob luctū prætermiſere, refugientéſque ad vrbem ſuam omnibus officiis coluere. Cæterū ſiue ira eius fuerit iam exatiata vt leonis, ſiue clementiæ exemplum ſæuiſſimo & triſtiſſimo voluerit cōiungere: nō modò omni culpa liberauit eos: ſed & ciuitatē adhortatus eſt, ſuſciperet rerum curam: quòd ad ipſam deuoluēdum imperium eſſet Græciæ, ſiquid ſibi accidiſſet humanitus. Poſtmodum tamen ſæpius dicitur clades Thebanorum eum torſiſſe, ac non paucis præbuiſſe ſe mitiorem. Prorſus verò admiſſum per temulentiam in Clitum facinus, illámque contra Indos Macedonum ignauiam, quaſi rudem relinquentiū expeditionem ſuam & gloriam, ad iram & inuidiam retulit Liberi patris. Neque verò quiſquam fuit Thebanorum, qui incolumes forēt, qui poſtea rem vllam fruſtra ab eo poſtularet aut oraret. Hactenus de vrbe Thebana. Agentibus conuentum Græcis in Iſthmo, vbi bellum cum Alexandro contra Perſas decreuere, dux eſt declaratus. quem cùm viri reſpublicas tractantes philoſophíque frequentes obuiam irent ſalutatum gratulatúmque: idem officiū expectauit ab Sinopenſi Diogene,

Alexandri incēpeſtiua clementia.

Alexander dux Græciæ contra Perſas deſignatur.

qui apud Corinthum agebat. Vt hic in Cranio ocium agens nihil de Alexãdro laborauit: profectus ipſe ad illum eſt. Forè apricabatur tunc ſtratus, Paululum autem alleuauit ſe ſeſſum tãta hominũ accedente caterua, atque Alexãdrum intuitus eſt. Qui vbi eum ſalutauit, affatúſque requiſiuit, ecqua re haberet opus? Recede, inquit, paulùſper ex ſole. Perhibetur hinc in tantum permotus Alexander fuiſſe, & obſtupuiſſe contemptus deſpicientiam hominis & animi celſitudinem: vt cùm comites ſui inter abeundum ipſum riderent luderéntq;: Atqui ego, inquit, niſi Alexander eſſem, Diogenes eſſe vellem. Delphos ad Apollinem de bello conſulẽdum profectus, quòd fortè dies nefaſti eſſẽt, quibus non erat ſolenne oracula edere: primò miſit certos, qui vatem orarent vt veniret. Recuſante illa & legem prætẽdente aſcendit ipſe, atque vi traxit eam ad templum. Quæ illius expugnata cõtentione ait: Inuictus es, fili. Id audiens Alexãder negauit ſe alias ſortes quærere: ſed habere, quod peteret ab ea, oraculũ. Poſt quàm ad bellum mouit, cũ alia prodigia deorũ nunciata ſunt, tũ Orphei ſignũ apud Libethra, quod cupreſſinum erat, ſub ea tempeſtate copioſo manauit ſudore. Eo portento omnibus exterritis, bono animo iuſſit illum Ariſtander eſſe: res eum geſturum nunquam obliterandas ac celebres, quæ multum ſudoris & laboris decantantibus eas poëtis & muſicis eſſent præbituræ. Copiarum eius numerum, qui minimum edunt, peditum xxx. millia, equitum quinque: qui maximum, peditum quatuor & triginta millia, equitum quatuor tradunt.

Alexandri cum Diogene colloquium.

Prodigia Alexandro ſacta ante expeditionem Aſianam.

Alexandri in Aſiam tranſeũtis apparat⁹.

dunt. Stipendium his xxx.talenta non amplius eum Ariſtobulus habuiſſe memoriæ prodidit: Duris triginta duntaxat dierum cibaria: Oneſicritus inſuper talenta ducẽta eum habuiſſe æris alieni. Qui quamuis ſubſidiis rem ſuſcepit adeo exiguis & anguſtis, nõ antè tamen cõſcendit, quàm conſideratis rationibus amicorum erogaſſet huic agrum, illi pagum, alteri vici prouentum vel portus. Cùm iam eſſent vectigalia penè omnia diſtributa regia & diplomatibus cõſignata, Perdiccas, Tibi ipſi rex, inquit, quid reliquum feciſti? Cui cùm ille reſpondiſſet: Spes meas: Ergo nos quoque, inquit, qui auſpicia ſequimur tua, harum erimus conſortes. Repudiantem aſſignatum ſibi diplomate prædium Perdiccam nonnulli alij ex amicis ſunt imitati. Accipientibus & petentibus largitus eſt benignè. Ac patrimonium quidem Macedonicũ diſtributum hoc modo profudit. Hoc impetu & alacritate animi tranſmiſit Helleſpontum. Ilij Mineruæ ſacrificauit, heroibúſque libauit. Achillis cippum vnxit, ac circum eum vnà cum amicis de more cucurrit nudus, eíque coronam impoſuit, beatum prædicans Achillem: quòd & dum viueret, fidum amicum: & poſt fata eſſet nactus magnum præconem. In obeũdo & viſendo oppido cùm quæreret quiſpiam ex eo, vellét ne Alexãdri lyram contemplari? Non morari ait ſe illam, ſed Achillis quærere eam, qua decora & res geſtas ille clarorum virorum celebrauerat. Interea Darij Duces ingenté manũ cõſcripſere, aciéque inſtruxerũt in ripa Granici. Ibi velut in porta Aſiæ de ingreſſu & limine quodãmodo erat di

Alexandri liberalitas

Alexandri de Achille dictum.

Cic. pro Archia poeta.

Alexandri praliũ ad Granicum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

micandum. Cùm amnis altitudinem, iniquitatémque atque ſalebras plerique timerent vlterioris ripæ, quò pugnando euadendum erat: pars etiam ſolennia illius menſis in religionem traherent (Menſe enim Daſio non erat moris regum Macedonum ſigna mouere) hoc correxit, edicens vt denuo agerent Artemiſiũ. Monente Parmenione, quòd veſper eſſet, ne ſe cõmitteret periculo, rubore ſuffuſum iri ait Helleſpontum, hunc ſi formidaret, cùm traiecerit illum: ſimúlque irrupit in flumen turmis equitum tredecim, ruénſque in infeſta tela & loca prærupta, quæ armis ſtipata & equis erant, pér que vndam tranſuerſos auferentem & obruentem, videbatur furore & inſania magis quàm conſilio ducere. At tamen vrgens tranſitum, ſuperatis ægrè magnóque cum labore locis madidis lubricíſque ob limum, eueſtigiò coactus eſt, priusquàm in ordinem aliquem collocare trãſeuntes valeret, incondito agmine confligere, ac viritim manus cum inferẽtibus ſe hoſtibus conſerere. Inſtiterunt enim clamore illi, equóſque equis conferentes lanceis, & poſt eas infractas gladiis pugnauerunt. Cùm multi imminerent illi (erat enim pelta inſignis & galeæ iuba, quæ hinc inde pinnas directas habebat cãdore & magnitudine ſingulares) iaculo ſub loricæ compagine percuſſus non accepit vulnus. At* Rœſace & Spithridate ducibus ſimul in ipſum inuehentibus, hunc declinauit, Rœſaci præuenit lãceã loricato infligere. Ea præfracta gladiũ ſtrinxit. His cõmiſſis adigit Spithridates ex latere equũ, atque Alexãdrũ acriter adortus copide barbarica ferit, criſtámq; cũ altera auellit pin

Alexander Granicum tranſit.

*Roſace - re, eſt apud Curtium.

lit pin

lit pinna. Galea probè quidem,ſed ægrè tamé reſtitit ictui,ac mucro copidis ſupremos capillos eius perſtrinxit.Alterum ictum librātem occupauit Clitus Magnus haſta medium transfigere. Simul Rœſaces enſe ab Alexandro ictus cō cidit. Dum eo in diſcrimine & certamine equeſtris pugna verſatur,phalanx Macedonum traiecit,& pedeſtres copiæ concurrerunt:haud ſtrenuè tamen, neque diu locum tenuerunt hoſtes,ſed terga dederunt,extra mercenarios Græcos.Hi enim in tumulo quodam globo facto in fidem recipi ab Alexandro petiere, qui ira potius quàm conſilio princeps in eos impreſſionem faciens confoſſum lateribus equū amiſit. Alius fuit hic,non Bucephalas: & qui interfecti ſunt aut vulnera acceperūt,his ibi contigit in præcipité caſum venire & cadere, dū cū viris fortibus & deſperatis cōfligunt.De barbaris peditum viginti millia,equitū duo millia quingenti cecidiſſe dicuntur.De Alexandri exercitu deſiderati,vt Ariſtobulus author eſt, in totum quatuor & triginta: inter quos pedites nouem fuere.His ſtatuas ex ære erexit,quas finxitLyſippus.Participās autem Græcis victoriam, Athenienſibus extra ordinem trecentos clypeos miſit de ſpoliis. Cæteris manubiis in communi glorioſiſſimum titulum inſcribi iuſſit: Alexander Philippi & Græci præter Lacedæmonios de barbaris Aſiaticis. Pocula, purpuram, atque eius generis Perſicam prædam paucis exceptis matri cuncta miſit. Hoc prælio immenſa rerū inclinatio eſt ad Alexādrū inſecuta: adeóque imperij maritimi barbarorum domiciliū permiſere ſe ei Sardeis,ac cætera

Clitus defendit Alexandrum.

Alexandri victoria ad Granicum.

ad eum defecere. Vna reſtitit Halicarnaſſus & Miletus, quibus expugnatis, circáque omnibus ſubactis ſuſpenſus animo fuit ad reliqua. Subinde properabat cum Dario quamprimùm confligere, ac de ſumma rerum aleā iácere. Subinde deliberabat, viribus & opibus maritimis priùs quaſi exercere ſe & roborare, inde in illū mouere. Fons eſt Lyciæ prope Xanthum oppidum. Huius id temporis aiunt exundatione inflati ſpontanea tabulam ab imo æream erupiſſe: ſiguram ea repræſentauit vetuſtarum litterarum: quibus ſignificabatur imperium Perſarum euerſum à Græcis deſiturum. His erectus ad oram maritimam pacandam vſque ad Phœniciam & Ciliciam pertexit. Pamphiliæ percurſus compluribus ſuppeditauit hiſtoricis elegās ad miraculum excitandum & pompam argumentum: quaſi diuina quadam ſorte cederet Alexándro mare quod ſæuum aliās ex alto littus verberaret, raro autem tenuia & reſonantia ſub abruptis & confragoſis ruplbus aperiret ſaxa: id quod Menander quoque indicat in Comœdia, ad rei nouitatem alludens.

Strabo lib. 14.

Quantum Alexandrina iam iſta. Quæro, quid ſi fortè quem,
Vltrò currens aderit hic coràm:
Sin meandum per maris fluctum profundi,
Permeabilis mihi mox fit.

Theodecti memoria ab Alexandro honorata.

Alexander ipſe in epiſtolis ſuis nihil portenti eiuſcemodi iactáns, iter narrat feciſſe ſe per Climaca appellatam, atque ex phaſelide progreſſum eam peragraſſe. Vnde dies complures eo in oppido ſubſtitit: quibus cùm Theodecti iam fato functi (fuit autem Phaſelites) ſtatuam viſiſſet

diſſet in foro locatam : perrexit eò ſaltatum à cœna temulétus, crebráſque coronas ei iniecit, haud inuenuſtum tribuens per ludum honoré conſuetudini, quæ per Ariſtotelem & Philoſophiam ei cum illo interceſſerat. Hinc Piſidas, quos in armis reperit, opprimit, Phrygiam ſubiugat. Gordium oppidum, quod veteris Midæ fertur domicilium fuiſſe, in fidé accipiens, nobilitatum illud ſpectauit vehiculum cortice reuinctum corneo. ac pro vero à barbaris accepit credi in fatis eſſe, qui vinculum id ſoluiſſet, is vt imperio orbis terræ potiretur. Commemorát multi vinculum, quòd tortuoſis orbibus nodi in ſemetipſis identidem implicati celarent loramentorum capita, Alexandrum ſoluere deſperantem gladio nexum diſſecuiſſe, atque multa eo reſoluto capita inueniſſe. Ariſtobulus verò ſanè quàm expeditè nodum ait eum ſoluiſſe, cũ exemiſſet ex temone clauum, quem vocant: qui temoni alligat iugum, atque ita inde iugum ſubtraxiſſet. Hinc Paphaglonas & Cappadocas in ditionem accepit. Adfertur etiam Menonis exitus, qui Darij præfectus claſſis multum Alexandro laboris exhibiturus, ſexcentáſque tricas & negocia putabatur. Ita magis ad bellum in ſuperiores prouincias promouendum eſt cõfirmatus. Iam Darius è Suſis mouerat copiarum ſubnixus multitudine (quippe ſexcenta millia militum ſub ſignis habebat) fretúſq; ſomnio quodam, quod blandiétes ei magis quàm pro veriſimilitudine interpretati fuerãt magi. Macedonum agmen magno ignis fulgore viſũ eſt collucere: Alexander autem, quo antè ipſe cultu fuerat indutus, cùm regis eſſet* Aſgandes, ſibi

Gordium vinculum.

Darij copia & ſomniũ.

*Legendũ fortaſſis aſcãdes, id eſt, nũcius: vel aſcantes, id eſt, cubicularius.

miniſtrare: ac cùm in Beli templum eſſet ingreſſus, ex oculis eſſe ſubductus. His mea ſententia portendit deus magnificas & claras res Macedonas geſturos, & potiturum Aſia Alexandrũ, ſicut potitus ea Darius fuerat ex Aſgande factus rex, verùm breui vitam cum gloria depoſiturum. Multo verò màgis eſt animatus, quòd Alexandrum pro ignauo duceret, qui multum temporis triuiſſet in Cilicia. Detinuit eum morbus, quem alij eum ex laboribus: alij, cùm in amni Cydno gelidiſſimo corpus abluiſſet, conceptum referunt. Hic cùm ex cæteris medicis remedium nemo promitteret, ſed periculum exiſtimantes omnis ſuperius opis eſſe timerent, ſi titubaſſent, obtrectationem apud Macedonas: Philippus Acarnan ſpem ſalutis quidem in præcipiti videbat eſſe, verùm amicitia eius fretus, & indignum ratus, ſi cum rege in diſcrimine poſito non vnà diſcrimen ſubiret, nec vltima remedia tentaret, vel cum periculo: aggreſſus eſt remedium ei afferre, adhortatúſque eum vt admitteret id & hauriret, ſi feſtinaret valetudinem recipere, vt ad bellũ pergeret. Inter hæc à Parmenione accepit ex caſtris literas, quibus ei denunciat, ne ſaluté ſuã committat Philippo: magnis muneribus eum à Dario & nuptiis filiæ eius eſſe ad interficiendum Alexandrum redemptum. Hic poſtquàm epiſtolam accepit, nulli eam amicorum oſtendit, ſed ſubiecit eam puluino. Vbi dies illuxit, & Philippus cum amicis eius & poculo, in quo diluerat medicamentum, intrauit: tradidit illi epiſtolã, ipſe medicinã accepit álacriter & intrepidé. Fuit mirificum & viſẽdũ ſpectaculũ tum

Alexandri morbus in Cilicia.

Alexandri mira in medicum fiducia.

huius

huius bibentis cum illius legentis, inde ſimul inter ſe diſpari modo contuentium: verùm Alexandri læto vultu & exporrecto ſuam in Philippum beneuolentiam & fidé præferentis, indignantis illius ob calumniam, & nunc deorum fidem inclamantis, manúſque ad cælum tendentis, nũc in lectum incumbentis, & Alexandrum omiſſo metu ſibi hortantis vt fidem haberet. Medicamen enim ſuperato initiò corpore, quaſi impulit & demerſit in imum vires: vt vox quoque intercluderetur, atque interueniente inſuper animi defectu ſenſus ſupereſſet exilis & perexiguus. Citò tamen ſanitati à Philippo reſtitutus, viribúſque recuperatis, in conſpectum Macedonum venit. Neque enim prius à conſternatione diſceſſerunt quàm aſpexiſſét Alexandrum. Erat in Darij præſidiis Macedo quidã extorris Macedonia Amyntas ingenij Alexandri non rudis. Hic molientem cernens Darium intra anguſtias in Alexandrũ contendere: orauit eum vt ſubſiſteret, atq; operiretur illum in liberis & patentibus campis, qui tantis copiis aggreſſurus pauciores eſſet. Cui vt reſpõdit Darius, vereri ſe ne maturarent hoſtes fugã capeſſere, & Alexander ſe ſubducere: Atqui, quod ad id pertinet, inquit, nihil eſt rex quod timeas. Mouebit enim in te ille, & propè iã mouet. His dictis nihil mouit Amyntas Dariũ: ſed motis ſignis ille in Ciliciã perrexit, ſimul Alexander contra illum in Syriam. Nocte cũ à mutuo occurſu in itinere aberraſſent, retrò ſe recepere. Fuit eo caſu Alexãder lętus, qui occurrere intra fauces properabat hoſti: Dari⁹ ſuperiora repetere caſtra, atq; ex anguſtiis copias explicare.

Darius, Amyntæ vtile cõſiliũ ſpernit.

Iam enim intelligebat ab re in loca ſe coniecisſe ob mare, montes, & amnem interlabenté Pindarum equitatui incommoda & paſſim interrupta: hoſtiúmque paucitati opportuna. Locum Alexandro fortuna præbuit, verùm hîc aciei inſtruenda ad victoriam obtinendam vicit beneficia fortunæ: qui cùm tanto Barbarorum numero eſſet inferior, non dedit illis facultaté circundandi ſe. Ipſe dextero cornu quàm ſiniſtro productiore & exporrecto oppoſitos ſibi Barbaros auertit ante ſigna dimicans, ac vulnus in femore accepit, vt Chares ait, à Dario: cum quo manus contuliſſet Alexander. Cæterùm Alexander de hac pugna ad Antipatrum ſcribens, non meminit eius qui ſauciauerat ipſum. Vulneratum quidem femur gladio, ſed nihil ex vulnere periculi ſcribit accidiſſe. Inſigni parta victoria, & plus cétum & viginti millibus interfectis, non cepit Dariũ, qui quatuor aut quinque ſtadia fuga præceperat: ſed curru & arcu eius potitus, recepit ſe, offendítque Macedonas cæteram opulentiam ex Barbarorũ caſtris immenſam egerentes: tametſi expediti illi ad pugnam veniſſent, maximáque impedimentorum partem reliquiſſét Damaſci. Tabernaculum Darij reſeruârant illi refertum egregiis ſeruitiis, inſtrumẽto regio & magna vi auri & argenti. Ibi cõfeſtim armis exutis ad balneũ proceſſit, dicens: Eamus ad abluendũ Darij balneo contractum ex pugna ſudorem. Ibi quidã ex amicis: Minimè verò, inquit, imò Alexandri. Quæ enim ad victos pertinuere, ea & eſſe & dici debent victoris. Vt holcia vidit, croſſos, ampullas, alabaſtros, ex auro fabrefacta omnia,

Alexandri cum Dario conflictus in Cilicia.

Alexandri victoria de Dario in Cilicia.

nia,domúſque excitatiſſimo odore ex aromati bus & vnguentis fragrauit: inde in tabernaculum tranſiit faſtigio, laxitate, lecti menſarúmque & cœnæ illius nitore admirandum: oculos ad amicos intendens: Hoc nimirum, inquit, erat regnare. Verſo ad cœnam nunciat quiſpiā matrem, vxorémque Darij & duas filias virgines, quæ inter captiuas ducebantur, vbi viderunt currum & arcum illius, plangere & lamentari eum quaſi peremptum. Diū ibi Alexander obticeſcens, atq; illarū magis quàm ſua permotus fortuna, Leonatum mittit, imperátque vt nūciet eis, nec Darium mortuū, nec eſſe quòd Alexandrum timeāt: quippe bellum cum Dario Alexādrū de imperio gerere, neq; illis quicquam ex priſtina fortuna, quæ regnante fuerat Dario, defore. His dictis alleuatæ ſunt & recreatæ fœminæ: multò verò magis iam captiuæ facta benigna compe rêre. Quoſcunque vellēt, permiſit eis Perſas ſepelire: vtque veſtem & apparatum ſumerent de præda: neque de cultu aut dignatione, quam habuerant, vel minimū detraxit. Annua eis etiam prioribus maiora attribuit. At pulcherrimum & maximè Rege dignum beneficium eius in fœminas generoſas captiuas & caſtas extitit: quòd nihil neque audirent, neque ſuſpicarentur, neque expectarent turpe: ſed quaſi non in hoſtium caſtris, verum in ſacris & ſanctis Veſtæ templis ſeruatæ in abdito extra aliorum oculos agerēt. Et quidem perhibetur Darij coniux longè omnium Reginarum fuiſſe venuſtiſſima, vt virorum ille pulcherrimus & eminentiſſimus: filiæ etiam ſimiles fuiſſe parentum. Sed Alc

Darij mater, vxor, & duæ filiæ ab Alexandro captæ.

Alexandri in captiuas clementia.

Alexandri continētia.

xander profectò temperare ſibi quã hoſtes vincere magis regium ducẽs, nec has attigit, nec mulierem ante nuptias cognouit vllã excepta Barſene. Hæc poſt Menonis mortẽ vidua Damaſci capta eſt. Cũ ea, quę literis Græcis inſtituta & moribus erat placida, patre Artabazo ex filia Regis prognato cõcubuit Alexãder incitãte eum (vt Ariſtobulus auctor eſt) Parmenione, vt elegantem mulierem & præter formam generoſam attingeret. Cæteras captiuas vt vidit Alexander ſpecie & ſtatura eximias, dixit ioco: Quã m magni oculorum dolores ſunt Perſides. Ad æmulationem verò illarũ formæ nitorem oſtẽtans ſuæ cõtinentiæ & moderationis, ſicut inanimatas ſignorũ imagines trãſmittebat eas.

Alexandri dictum in formoſas.

Cũ rei maritimæ præfectus ad eum Philoxenus ſcripſiſſet, eſſe apud ſe Theodorũ quendã Tarẽtinũ, qui pueros duos haberet forma præcellẽti, quærẽs an emeret eos: indignatus atque idẽtidẽ ad amicos exclamãs, rogauit, quã vnquã in ſe turpitudinem deprehendiſſet Philoxenus, qui deſidens ibi talem maculã procuraret ſibi. Ipſi autẽ Philoxeno in epiſtola multis proſciſſo cõuitiis Theodorũ iuſſit vt cũ mercibus ſuis in malam rẽ ablegaret. Agnonem adoleſcentẽ etiã caſtigauit, quòd ſibi ſcripſiſſet, Crobylũ velle ſe celebris apud Corinthios nominis puerum cõparare, atque ad ipſum mittere. Cũ ad eum delatum eſſet mercenariorum quorundam militum vxores à Damone & Timotheo Macedonibus, qui ſub Parmenione merebant, ſtupratas: Parmenioni per literas mandauit, ſi manifeſti criminis forent, vt eos tanquam natas ad hominum corruptelam be-

ſuas puniret atque interficeret. Ac de ſemet ipſo in hac epiſtola ad verbum ſcripſit: Ego enim non ſolùm non vidiſſe inueniar Darij vxorem, aut videre cogitaſſe, verùm nec verba facientes de eius decore ſuſtinuiſſe audire. Dicebat mortalẽ ſe eſſe intelligere ſe potiſſimùm ex ſomno & concubitu: quòd ab eadem imbecillitate naturam inceſſat laſſitudo & voluptas. Fuit & gulæ temperatiſſimus: quod cùm aliis ſignis oſtendit, tum ſuis ad Adã verbis, quam matrem adoptauerat, & Cariæ deſignauerat reginam. Nam cùm comiter illa multa quotidie fercula ei & bellaria mitteret, coquos denique & piſtores, quos putabat intelligentiſſimos: Nihil ait his ſibi eſſe opus, meliores habere ſe coquos à pædagogo donatos Leonida, ad prandium iter antelucanum, ad cœnam anguſtum prandium. Idem ille, inquit, ſtragulorum meorum repoſitorium ſolitus erat adire veſtiariúmque, atque ea ſoluere, inſpiciens numquid mihi ad mollitiem mater vel ad luxum addidiſſet. Iam in vinum quoque fuit minus opinione effuſus. Habitus eſt tamen ob ſpacium, quod non bibendo magis quàm fabulando producebat, ſingulis calicibus prolixum ſermonem interponens ſemper, ídque cùm abundaret ocio, quando à negociis quidem non vinum illum, non ſomnus, nullus ludus, non nuptiæ, non ſpectaculũ ſicut alios duces abduxit. Teſtatur vita, quam etſi egit breuiſſimam, plurimis maximíſque rebus geſtis impleuit. Cùm vacuus eſſet, vbi primùm ſurrexit, & ſacra diis fecit, mox prandebat ſedens. Inde tempus traducebat vel venãdo

Alexandri in victu temperantia.

Leonidas quo modo Alexãdrũ instituerit.

Alexandri per ocium vita.

vel commentando, vel aliquid inter milites di ſceptando, vel legendo. Si iter faceret minus vrgens, diſcebat ſimul in progrediendo aut iaculari, aut in currum concitatum inſilire & deſilire. Crebrò præterea animi cauſa vulpes venabatur & aucupabatur, quod diſcas ex diario eius. Vbi ad diuerſorium venit, & ad balneum vngendúmque vertit ſe, rogabat panificum & coquorũ magiſtros, ecquid cœna rectè & ordine parata eſſet? Ad cœnam ſerò & ſub tenebras iam accumbebat. Erat mirifica eius ſedulitas & circumſpectio in mẽſa nequid inæqualiter aut incuria diſtribueretur. Cõpotationẽ, vti diximus, in lõgum fabulando trahebat. Et qui alioquin omnium Regum erat in conſuetudine feſtiuiſſimus, neque vllius exors lepôris: tunc iactantia odioſus euadebat, & plus ſatis caſtrenſis atque cùm ipſe ad arrogantiam delabebatur, tum mancipabat ſeipſum adulatoribus à quibus optimi conuiuæ obterebantur. qui neque certare volebant cum adulatoribus, neque minus quàm illi eum audebant prædicare. Hoc enim periculum adferebat, illud ducebant turpe. A poculis lautus conferebat ſe dormitũ vſque in meridiem ſubinde. Interim totum die cubabat. Fuit inſuper obſonij temperans. Ac rariſſimas ſæpè, quæ à mari ad ipſum afferebãtur, delicias fructuum arboreorum & piſcium cuique amicorum mittebat, ſibi vni admodum nihil reſeruabat. Cœna erat ſemper ſplendida tamen: atque vnà cum ſecunda fortuna ſumptus aſſurgebat: poſtremò ad decem millia drachmarũ progreſſus eſt. Hîc ſubſtitit, tantæq; impenſæ Alexandrum inuitantibus fuerun

Alexander omniũ Regum feſtiuiſſimus.

præfi

præfinitæ. Secundum pugnam ad Iſſum Damaſcum miſit ad pecuniam, ſarcinas, liberóſque & coniuges Perſarum accipienda. Ingenti præda ibi Theſſali equites potiti ſunt. Hos enim illuc, quòd eorum fortiſſima opera vſus in prælio fuiſſet, ex compoſito, quò diteſcerent, miſit. cæterùm reliquus quoque exercitus opulentia eſt refertus. Ibi Macedones primùm guſtato auro, argento, mulieribus & vita barbarica ſicut canes olfactis veſtigiis maturabant inſequi atque inueſtigare Perſarum diuitias. At Alexandro primùm viſum eſt oram maritimam in poteſtatem ſuã redigere. Atque illi qui in Cypro regnabant, venerunt ad inſulam ei dedendã & Phœnicen præter Tyrum. Eam vrbem dum per menſes ſeptem aggeribus, machinis, atque ex mari triremibus ducentis oppugnat: per quietem Herculem vidit ex muro ſibi manus tendentem inuitantémque. Tyriorum multis viſus in ſomniis Apollo eſt dicere ad Alexandrum ſe tranſire. neque enim ſibi cordi eſſe ea quæ in vrbe agerentur. Illi verò ſicut transfugæ ſceleris comperti Apollinis ſimulacrum deuinxere catenis, clauíſque baſi affixere, Alexandri fautorem appellantes. Alia ſpecies eſt noctu Alexandro obuerſata. Satyrus ei oblatus eſt. viſus eſt hic procul ei alludere, quem cùm corripere conaretur, ſubducere ſe: tandem poſt preces multas ſuas & circuncurſitationes venire in manus ſuas. Ei vates diſſecto nomine non abſurdè reſponderunt: Tua erit Tyrus. quòd σὰ Græcè tua ſignificet. Oſtendunt fontem, apud quem videre ſecundum quietem viſus eſt Satyrum. Dum tenet ob-

Alexandro Damaſcus dedita.

Tyri obſidio.

Alexandri in Arabas expeditio. ſidio, mouet in Arabas, qui Antilibanum acco lunt. Ibi in periculũ venit pædagogi cauſa Lyſimachi: qui comitabatur eum, iactans ſe Phœnice neque inferiorem neque ætate eſſe grauiorem. Poſtquàm iam ad montana peruenit, ac relictis equis iter fecit pedibus: alij longè præceſſerant, ipſe verò nocte ingruente atque non longè ab hoſtib⁹ fatiſcẽtem & deſeſſum haud ſuſtinens deſerere Lyſimachum: dum excitat eũ & trahit, ab exercitu imprudens cum paucis eſt diſtract⁹, noctéq; in tenebris & acri gelu aſperis locis egit. Cũ autẽ frequentes pyras apud hoſtes *Alexandri agilitas & audacia.* ſparſim lucentes videret: fretus corporis ſui agilitate, atque in partem ipſe laboris ſemper veniendo, perplexitatem Macedonum leniens accurrit ad proximũ ignem: Barbariſque duobus, qui aſſidebant, gladio confoſſis ac correpto titione rediit ad ſuos. Tum ingenti accenſo igne alios extẽplò exterruerunt, vt fugam capeſſerẽt: alios, qui ipſos inuaſere, profligauerunt, ac tutam noctem tranſegere. Hæc ſcripta reliquit Chares. Porrò obſidio hunc habuit exitum. Dum exercitum penè totum reficit à ſuperioribus laboribus Alexander: paucos autem, ne reſpirarent hoſtes, mœnibus admouet: vates Ariſtander victimis cæſis, cùm inſpiceret exta, confidentiùs aſſeruit apud coronam, vrbem illo menſe haud dubiè expugnandam. qua dictum eius ludibrio & riſu excipiente, quòd dies ea nouiſſima eſſet: cernens Rex perplexam, fauénſque ſemper vaticiniis vetuit deinceps trigeſimum illum diem, ſed vigeſimum octauum menſis numerari: ſignóque tuba dato murum acrius, quàm ab initio inſtituerat, eſt adortus.

Cùm

Cùm vrbs oppugnaretur impigrè, neque illi, qui *Tyrus ex-* in caſtris erant, quieſcerent, ſed concurrerent *pugnatur* ad opem ferendam, fracti Tyrij ſunt, vrbém *ab Alexan-* quę Alexander illo cepit die. Hinc circumſeden*dro.* ti Gazam vrbem Syriæ maximam gleba à ſuperuolante emiſſa alite in humerum delapſa eſt. Auis in vna machina conſidens ſubitò ner uiceis plagulis, quibus ad verſandos vtebantur funes, eſt irretita. Hoc portentum Ariſtandri prædictioni euentum habuit reſpondentem. Nam accepit in humero Alexander vulnus, & vrbem recepit. Cùm Olympiadi, Cleopatræ, *Alexander* & amicis multa de præda mitteret: Leonidæ *Gazā ca-* quoque miſit pædagogo thuris talenta quingé*pit.* ta & myrrhæ centum, vbi ſpes puerilis ſubijt eum. quippe Leonidas ingerenti in ſacrificio ambabus manibus & libanti thymiama Alexandro: Vbi potitus eris, inquit, regione odorifera: tum munificè adolebis, nunc modicè vtere præſentibus. Hîc ergo ſcripſit ei Alexander: Thus tibi & myrrham affatim miſimus, quò tandem deſinas eſſe in deos aſtrictus. Cùm oblatum ei eſſet ſcrinium, quo nihil viſum pretioſius eſt his, qui Darij opes & ſarcinas in cuſtodiam accipiebant: rogauit amicos, quid potiſſimum ex rebus caris in eo reponeret? Aliis alia proponétibus, ipſe Iliada illius repoſitorio oſtendit ſe ſeruaturum. Hæc teſtes aſſidui non pauci confirmauere. Si verò, quod Alexandrini cōmemorant Heraclidis fide, verum eſt: haud ocioſum vel inutilem apparet Homerum eum comitatū eſſe commilitonem. Ferunt enim cum Ægypto recepta amplā voluiſſe & populoſam *Alexādr* Græcam vrbem condere, eíque indere nomen *conditur.*

ſuum. Mox de architectorum conſilio locum metato & complexo mira ſpecies nocte inſequenti eſt per quietem oblata. Vir veneranda canitie, atque facie viſus eſt ei aſſiſtens hæc carmina promere,

Homerus Odyſſ. 4.

Exinde vndoſo quædam iacet inſula ponto
Ægypto prætexta, Pharũ quam nomine dicũt.

Pharus.

Ac confeſtim ſurgens perrexit ad Pharum: quæ id temporis inſula adhuc erat paulò ſupra Canobicum oſtium, nunc continente commiſſa eſt aggere. Vt loci præcellens viſa eſt commoditas, (Eſt enim longa ceruice ſatis patenti laxam diſterminans paludem terminánſque in ſpacioſum portum mare) Homerum dixit cùm cætera eximium, tum prudentiſſimum eſſe architectum, iuſſitque formam vrbis delineari loco congruentem. Quia verò ad manum non erat creta: polenta in campo nigro vſi ad effigiem metati ſunt chlamydis orbe gyrato laciniosæ ſinum, cuius eſſet ab directis baſibus æqualibus procurſus. Hæc deſcriptio cùm Regi placeret: aues repentè à flumine & lacu innumero grege omniſque generis & grandes inſtar nubium eum in locum delatæ polentam ſunt omnem depaſtæ. Quo augurio obtorpeſcenti Alexandro augures animum dedere. quippe copioſam vrbem oſtenderunt ab eo condi, multarúmque nationum futuram alumnam. Tũc inſtare operi, quibus id demandauerat, iuſſis ad Ammonis oraculum profectus eſt. Iter prolixum erat, ac cùm multorum laborum ærumnarúmque plenum, tum cum duobus coniunctum periculis: vno ob aquæ penuriã, ex qua deſolata regio non paucorũ dierum via eſt: altero

Alexãdriæ figura.

Prodigiũ. Val. Max. lib. 1. cap. 4.

Alexandri ad Ammonis oraculum profectio.

ſi procelloſus in alto & vaſto ſabulo progredientes Auſter occupauerit: vt quondam dicitur Cambyſis exercitui accidiſſe, cùm arenæ ingentem cumulum excitauit voluítque per campum fluctus: vt quinquaginta millia capitum obruerit oppreſſeríſque. Cuncta hæc reputabant ferè omnes. Cæterùm arduum erat Alexandrum, quodcunque intendiſſet, ab eo deflectere. ſiquidem & fortuna cœptis aſpirans animum eius firmabat, animíſque magnitudo vſq; ad facta progrediebatur peruicacia inuicta, quæ non hoſtibus modò, ſed locis etiam & temporibus afferret vim. Quas illo in itinere difficultatibus eius dij opes attulerunt, hæ quã inſecuta oracula fidem meruere maiorem. Imò oraculis hæ quodam modò fidem aſtruxere. Primùm enim cæleſtes aquæ & largi excuſſi imbres ſitis timorem diſcuſſerunt, ariditatéque extincta ſabuli irrigati & iam compactioris liquidum aera reddiderunt & puriorem. Deinde confuſis, quibus duces itineris vtebantur, notis cùm erraret agmen per ignorantiam atque ab itinere deflecteret, corui oblati duces præbuerunt ſe. Si agmen ſequebatur, incitatis antecedebant pennis: ſin incederet lentiùs & tardiùs, operiebantur. Quod verò miraculum ſuperabat omne, vt auctor eſt Calliſthenes, vocibus & crocitu ſiqui nocte aberrarent, hos reuocabant atque ad veſtigium viæ reducebant. Vt emenſus ſolitudinem, quò tendebat, venit: vates Ammonis eum Dei nomine vt parentis ſalutauit. Ille quæſiuit an interfectores parentis ſui omnes pœnas dediſſent? Cui vates: Dij meliora, inquit. neque enim tuus mortalis parens eſt.

Cambyſis exercitus arenis obſtructus. Iuſtin. l. 1.

Corui Alexandro itineris duces.

Ita varians rogauit; omnéſne Philippi puniuiſſet percuſſores? Hinc de imperio, an dominatum ſibi omnium gentium concederet. Cùm deus oſtendiſſet & hoc annuere ſe, & Philippi peractam plenè vltionem, Deum magnificis donis & ſacerdotes honorauit pecunia. Hæc de oraculis tradunt plerique. Ipſe in epiſtola ad matrem Alexander ſortes quaſdam ſibi ait arcanas redditas, quas reuerſus ſoli ei relaturus eſſet. Sunt qui dictitant vatem, cùm appellare comiter Alexandrum Græcè vellet ὦ παιδίον, id eſt, filiole: poſtremam ſyllabam vt Barbarum per ς pronunciaſſe, ac dixiſſe ὦ παιδίος, loco ν vſurpatum ς: neque inuito claudicaſſe in voce Alexandro, increbuiſſéque ſermonem, Iouis eum à Deo appellatum filium. Perhibetur etiam, cùm Pſammonem philoſophum audiuiſſet in Aegypto, ex dictis eius præcipuè probaſſe, omneis mortales à Deo regi, quippe quod in quáque re imperat & dominatur, eſſe diuinum. Et verò opinionem habuiſſe eum de his multò ſapientiorem, ac pronunciaſſe, cunctorum quidem eſſe mortalium Deum communem parentem, ſed peculiariter ſibi adoptare optimum quemque. Omninò aduerſus Barbaros inflatus erat, & mirè præ ſe ferebat probatum ſibi ortum & ſtirpem ſuam diuinam. Ad Græcos verò diuinitatem vſurpabat modicè & parciùs: extra quàm ſcribens de Samo Athenienſibus: Equidem liberam vobis, infit, vrbem tam claram non donauerim: verùm eam beneficio teneretis illius, qui tunc dominus & parens meus appellabatur: Philippum ſignificans. Poſtea ſagitta ictus atque ingenti preſſus dolore

Pſammonis philoſophi dictum de Dei prouidentia.

Alexander diuinitatē arrogat ſibi.

re: Hic amici, inquit, qui fluit, ſanguis eſt humanus, non talis,

Diis vt ſolitus manare beatis.

Homer⁹ Iliad. lib. 5. de Venere ſauciata.

Cùm aliquando per magna tonitrua omnibus conſternatis ſophiſta Anaxarchus, qui apud eũ erat, diceret ei: Num quid tu tale Iouis filius? Ridens ille: Nolo verò, inquit, formidoloſus eſſe, ſicut tu me vis, amicis: qui cœnam faſtidis meam, quòd piſces videas in menſis non ſatraparum capita appoſita: ſiquidem vera fama eſt Anaxarchum miſſis à rege Ephæſtioni piſciculis dictum illud iactaſſe: quaſi contemnentem deridentémque eos, qui magnis laboribus & periculis venantur ſpecioſa: cùm nihil aut parum in deliciis & voluptatibus habeant præ aliis præcipui. Ex his ergo, quæ commemorauimus, liquet nihil ſibi illum perſuaſiſſe vani aut inflatum fuiſſe: verùm intendiſſe diuinitatis opinione reddere ſibi obnoxios alios. In Phœniciam ex Aegypto regreſſus diis honorem habuit, pompáſque egit, chorum etiam encyclium & Tragicorum agonas concertationibus etiam nedum apparatu celebres. quippe fuerunt Cypriorum choragi, ſicut apud Athenienſes ſorte ex tribubus electi. Certauerunt mira inter ſe contentione, Nicocreon præſertim Salaminius & Solius Paſicrates ſtudio decertauere acri. quando his ſorte euenerat, vt hiſtriones maximè conſpicuos exhiberent, Paſicrates Athenodorum: Theſſalum, cui ipſe fauebat Alexander, Nicocreon. Non antè detexit tamen ſtudium ſuum, quàm ſuffragiis victor eſſet renunciatus Athenodorus. Tunc verò in digreſſu laudare ait iudices ſe: ſed maluiſſe portionis regni facere

Alexander ludos facit.

iacturam, quàm vidiſſe Theſſalum victum. Cùm eſſet Athenodoro ab Athenienſibus multa dicta, quòd ad Bacchanalium ludos non occurriſſet, atque à Rege ille, vt pro ſe deprecaretur, literis poſtulaſſet: id ei denegauit, ſed multam miſit de ſuo. Cùm Lycon Scarphenſis in theatro placeret, intexuiſſétque in Comœdia verſum, qui petitionem continebat decem talentum: arridens largitus eſt ea. Miſſa à Dario ad Alexandrum epiſtola & amicis, qui orarent, vt pretio decem millium talentum redderet ſibi captiuos, offerrétque ad amicitiam eius & ſocietatem impetrandam, quicquid terrarum citra Euphratem eſſet, atque vnius filiarum ſuarum nuptias: retulit id ad cōſilium amicorum. Cùm Parmenio diceret, Equidem ſi Alexander eſſem, has conditiones acciperem: Et ego quoque hercule, inquit Alexander, ſi Parmenio eſſem. Dario verò reſcripſit: ſi ad ſe veniſſet, omni genere humanitatis ſe eum proſecuturum: ſin minus, moturum in illum. Breui tamen pœnituit eum mortua ex partu Darij vxore. nec diſſimulauit dolorem, quòd magna demonſtrandæ clementiæ eſſet occaſione fraudatus. Extulit autem eam immenſo ſumptu. At è ſpadonibus, qui circa Reginam erant cum fœminis capti, elapſus ex caſtris vnus eſt* Thireus nomine. Hic equum nactus & ad Darium profectus mortem nunciat ei coniugis ſuæ. qui cùm caput offenſans eiulánſque diceret: Hem Perſarum fortunam: Regíſne coniugem & ſororem non tantùm viuam captam, ſed & defunctam regiarum exequiarum iacêre expertem? Excipiens cubicularius: Atqui exequiarum nomine, inquit,

Darij legatio ad Alexandrũ.

Val. Max. lib. 6. cap. 4.

Alexandri humanitas

* Curtius habet, Thiriotes.

Rex, omniſque honoris & ornamenti, nihil eſt quòd fortunam Perſarum malignam incuſes Nihil enim viuæ dominæ Statiræ, vel matri tuæ liberiſque ex priſtina fortuna abfuit, niſi tuum videre lumen, quod iterum illuſtrabit ſummus Oromaſdes. Nec ornatus mortuæ defuit vllus. Imò hoſtium quoque decorata eſt lacrymis. quippe ita eſt indulgens victor Alexander, vt bellator acris. Hæc audientem Darium conſternatio & dolor animi ad ſuſpiciones detorſerunt abſonas: qui abducto in tabernaculum interius Thireo, Niſi tu quoque cum Perſarum, inquit, fortuna pro Macedonibus facis: ſed ſi vlla tibi ſupereſt Regis reuerentia tui, noli me celare per Solis ingens iubar & regiam dexterã, num minimam partem deploro Statiræ calamitatum: quã viua magis noſtra miſeranda fortuna erat, minúſque dolenda pro noſtra maieſtate aſperitas eius eſſet, ſi in hoſtem incidiſſemus ſæuiorem & triſtiorem? Quod nam enim iuueni cum hoſtis vxore vſque ad tantos honores commercium honeſtum? Nondum finierat ille ſermonẽ, cùm ad pedes eius Thireus abiecit ſe, ac ſupplex petiit: abſtineret iis verbis, neque Alexandrum afficeret iniuria, néve defunctam ſororem & coniugem conſpurcaret, néve maximam ſibi omnis aduerſitatis præcideret conſolationem: quòd à viro eſſet humana ſorte maiore ſuperatus, verùm ſuſpiceret etiam Alexandrum, qui Perſarum vxoribus continentiam quàm virtutem oſtendiſſet Perſis maiorem. Simul horrenda ſacramenta Thireus hiſce de rebus concepit moderationémque & animi celſitudinem reliquam Alexandri

Oromaſdes, Deus apud Perſas.

commemorauit. Tum progreſſus ad amicos Darius atq; ad cælum manus tẽdens haſce fudit preces: Dii patrij & regnorum præſides, primùm mihi concedite, vt fortunam Perſarum in gradum reſtitutam, quo eam accepi ſplendore, relinquam: quò Alexandro gratiam referam eorum, quæ in meo aduerſo caſu cariſſimis meis præſtitit pignoribus. Quòd ſi fato hoc adeſt tẽpus deorum inuidiæ & rerum viciſſitudini præfinitum, de Perſarum regno vt ſit tranſactum: ne quis mortalium alius in Cyri ſolio ſedeat quàm Alexander. Hæc ita geſta & dicta pleriq; ſcriptores tradunt. At Alexander omni cis Euphratem ſubacta Aſia ſigna in aduentantem Darium decies centenis millibus militũ mouit. Hîc ex amicis quidam retulit ei pro ridiculo ſeruitia, quæ caſtra ſequebantur, per ludum ſe in duas partes diuiſiſſe: vtrique eſſe Ducem & Imperatorem, vni Alexandrum, alteri ab iis nuncupatum Darium; cœpiſſe glebis inter ſe velitari, mox pugnis, tandem exarſiſſe certamine, atque ad lapides ſudéſque multos progreſſos, nec dirimi eos facilè potuiſſe. Quod vbi accepit ipſos iuſſit ſolos congredi duces. Alexandrum ipſe armauit, Philotas Darium. Spectauit exercitus pugnam omen ex euentu capturus. Acri conſerta pugna, ille qui Alexander dicebatur, tulit palmam, donóque duodecim vicos & ius ſtola Perſica vtendi accepit. Hoc ſcriptum reliquit Eratoſthenes. Magnum cum Dario prælium non apud Arbela, vt multi prodidere, ſed fuit apud Gauſamela commiſſum. Eam vocem denotare domum cameli aiunt: quòd Rex quidam olim, qui hoſtes effugerat camelo dromade,

Darij ad Deos oratio.

Darij exercitus ad Euphratẽ.

Prodigium Alexandro factum.

mãde, hoc loco locauerit eum certis vicis vectigalibúſque ad curam eius attributis. Porrò Luna menſe Boëdromione defecit ſub initium myſteriorum, vt ea Athenis agunt. Vndecimo à defectione die, cùm exercitus vtrinque in conſpectu eſſent: continuit Darius copias ſuas in armis, ad faces ordines ſuos luſtrans. Alexander quieſcentibus Macedonibus, cum vate Ariſtandro egit pro tabernaculo ſuo ſacris quibuſdam arcanis operans, atque * Apollini immolans. Maiores natu amici eius, Parmenio potiſſimùm, vt campum interiacentem inter amnem Niphatem montéſque Gordiæos barbaricis luminibus omnem contemplati ſunt collucere, incondita autem & confuſa vox ſtrepitúſque horrendus ab exercitu velut ex vaſto reſonabat pelago: multitudinem ſtupentes, atque inter ſe collocuti magnam rem & arduam fore, ſi aperto Marte tantum belli fluctum aggrederentur impellere, regreſſum à ſacris Regem adeunt, ſuadéntque hoſtem vt nocte adoriatur, contegátque tenebris ſummum inſtantis terrorem certaminis. Ille enimuerò celebratum hoc dictũ fatus: Non furor victoriam: temerarium viſus quibuſdam eſt & arrogans reſponſum dediſſe, qui tanto in periculo luderet: aliis & in præſentia animatus eſſe & rectè coniicere de futuro: quòd victo Dario anſam non daret aliam denuo pugnæ aleam reſpiciendi, huius cladis cauſam in noctem & tenebras conferenti: vt in montes, fauces, & mare ſuperioris. quippe non armorum Darium penuria neque hominum poſiturum bellum, tanto imperio & ditione ſuccinctum tam vaſta: verùm vbi exorta aperta acie

*Alia exemplaria habent Timori nimirum φόβῳ non φοίβῳ.

Alexandri magnanimitas.

victoria conuictus animum & ſpem abieciſſet. Poſtquam hi digreſsi ſunt, contulit ſe in tentorium cubitum. vbi dicitur reliquum noctis alto ſopore fuiſſe præter ſolitum oppreſſus, obſtupuerúntque Duces, qui primo diluculo eum adierunt, militibúſque ſuo nomine primũ vt prãderent pronũciauere. deinde vrgẽte articulo ingreſſus Parmenio & cubili aſſiſtẽs bis térve nomine eum compellat. Vbi eum excitauit: rogat: quid hoc rei ſit, quòd ſomno indulgeat perinde ac ſi vicerit, non autem maximum prælium ſit initurus? Tum arridens Alexander, Num tibi, inquit, nõ viciſſe videamur liberati à vagando Dariũque in laxa & euaſtata terͣ giuerſantẽ in regione conſectãdo? At non ante pugnam modò, ſed in ipſo etiã diſcrimine magnum virũ ſe & ſolidò conſilio animóque eſſe probauit: ſiquidem ſiniſtrum cornu, vbi agebat Parmenio, fluctuauit ac pedẽ retulit: cùm equitatus Bactrianus magna impreſsione & vi inuectus in Macedonas fuiſſet, Mazeúſque turmas aliquot equitũ aciem circũuectos inuadere iuſſiſſet impedimẽta. Ita vtraque re conſternatus Parmenio miſit ad Alexandrũ nuncios: qui ſignificarent ei tranſactum eſſe de caſtris & impedimentis, ni properè firmum ſubſidium ex prima acie nouiſsimis ſubmiſiſſet. Eodẽ articulo dederat ſuis ſignum pugnæ. Vt iam Parmenionis mandata audiuit: negauit eum ſanũ eſſe, neque conſtare mente: ſed præ conſternatione oblitum acquirere victóres etiã hoſtiũ opes, victis verò laborandum eſſe nõ de ſarcinis, neque de mancipiis, verùm vt pugnantes cadãt quã honeſtiſsimè & fortiſsimè. His datis ad

Alexandri ſecundũ cũ Dario prælium.

Parmenionem mandatis galeam ſumpſit. Reliquum munimentum corporis iam in tabernaculo induerat, amiculum Siculum cinctum, ſuper eum thoracem lineum duplicem ex præda Iſſenſi. Galea erat ferrea, quæ tamen inſtar candidi argenti refulgebat, Theophili opus. Iam collare habebat ex ferro item compactũ, quod gemmis erat diſtinctum: gladium mira tinctura & leuitate regis Citieorum donum: quo accinctus erat, aſſuetus ferè gladio vti in prælio.* Balteum geſtabat opere ſuperbiore, quàm pro reliquæ ratione armaturæ. Opificium fuit veteris Heliconis: Rhodiorum donum, quo eum illa honorauerat ciuitas. hoc in conflictibus vtebatur. Tantiſper autem dum in acie inſtruenda vel dandis imperiis vel monendo vel inſpiciendo obequitabat aciem, alio vehebatur equo, quòd Bucephalæ, qui iam grauis ætate erat, parceret, vbi præliũ iniret, admouebatur ille. in quem cùm tranſiſſet, ilicò ſigna iuſſit canere. Ibi Theſſalos longa oratione adhortatus, atque alios Græcos, vbi alacres oſtenderunt ſe conclamantes, duceret in Barbaros: traiecta in ſiniſtram lancea deorum opem inuocauit, vt auctor eſt Calliſthenes, precatus: ſi verè ſatus Ioue eſſet, vt Græcis adeſſent dexteri & propitij. Vates Ariſtander candida læna amictus, coronámque aureã geſtans, qui iuxta Alexandrum vehebatur, oſtendit ſuper verticẽ eius aquilã ſublimẽ volare: curſúmque rectà dirigere in hoſtes. Vnde ingens ſpectãtes inceſsit alacritas: ex alacritate autem & mutua adhortatione admiſso in hoſtẽ equitatũ inſtar fluctus ingruit phalanx. Cæterũ prius

Alexadri arma.

**ἐπιπόρπαμα, alii ſagum, ſine chlamydẽ vertunt.*

Aquila ſupra caput Alexãdri, dum in Dariũ tendit.

quàm frontes concurrerunt, inclinauit Barbarorum acies. Magna erat impulſio: quòd redigeret cedentes Alexander in mediam aciem, vbi Darius agebat. Procul enim per anteſignanos conſpexit media in cohorte regia conſpicuum pulchrum virum & eminentem: qui curru vehebatur excelſo, frequentibus fortibúſque equitibus ſeptus arctè conglobatis circa currum paratíſque hoſtem excipere. Sed Alexander, cuius terribilis ex propinquo apparebat aſpectus, dum fugientes coniicit in eos, qui locum adhuc tenebant, perculit eos maxima ex parte diſturbauitque. Optimorum ac fortiſſimorum quorumque, cùm pro Rege contrucidarentur cumulus exaggeratus cadentium, qui comprehendebant moribundi pedes virorum equorúmque, inſectationem inhibuit.

Darii fuga. Darius, cùm omnes terrores ante oculos eſſent, & frons, quam ante ſe habebat, corrueret in eum, haud facilè currum flectere & peruadere valebat: ſed quia rotæ retinebantur tanto aceruo intricatæ cadauerum, equi autem ſtrage illa diſtenti & operti exiliebant conſternabántque aurigam: curru armíſque relictis equam, vt ferunt, recens enixam conſcendens effudit ſe in fugam, non euaſurus in præſentia tamen, vti videbatur, niſi alij iterum à Parmenione equites miſſi ad Alexandrũ fuiſſent retrahendum: quòd magna manus adhuc illa parte ſtaret in acie, neque hoſtes pedem referrent. Inſimulant ſanè Parmenionis omninò illo in conflictu ignauiam & ſegnitiem: ſiue audaciam ſenium eius iam reſoluebat: ſiue potentiam Alexandri, vt tradit Calliſthenes, ille grauabatur & æmulabatur gliſcentem & inſurgen

gentem. Tunc igitur reuocari ſe Rex etſi ægrè ferret, veruntamen non indicauit id militibus: verùm quaſi cædem inhibens ac præcipite in noctem die receptui cecinit. In itinere, dum pergit ad periclitantes ſuos, accepit omni ex parte fuſos fugatóſque hoſtes. Hoc pugnę illius euentu imperium Perſarum pro ſemel ſubuerſo habitum, atque Aſiæ rex renunciatus Alexander diis magnificè honorẽ habuit: amicis opes, domos, prouincias eſt largitus. Ad Græcos ambitioſè velle ſe ſcripſit, vt omnes tollerentur iniuſti dominatus, & immunes ipſi ſuis legibus viuerent: priuatim autem ad Platæenſes, vt oppidum ipſorum inſtauraretur: quòd agrum Græcis maiores eorum ad decertandum in eo pro libertate cum Barbaris præbuiſſent. Ad hæc Crotoniatis in Italia prædam impertiuit ad Phayli athletæ honorandum ſtudium virtutémque: qui bellis Medicis, cùm Itali cæteri res Græcorum haberent pro deploratis, Salamina naui ſuis impenſis inſtructa fuerat ad periculi ſocietatem profectus. Vſqueadeò candidus erga omnem virtutem erat, factorúmque ad memoriam cuſtos & fautor honeſtorum. Caſtra inde mouit in Babyloniam, quæ protinus dedidit ſe ei tota. Miraculo ei fuit in Ecbatanis terræ hiatus ignem perpetuò ſicut ex fonte ſubuehens, & ſcaturigo naphthæ ex abundantia non longè ab illo hiatu ſtagnantis, qui cætera bitumen repræſentat, cæterùm cognationem habet cum igne adeo magnam, vt prius quàm contingat flammam, interfuſum aera frequenter ſolo ſplendore circa flammam elucente accendat. Quò vim eius & indolem oſtenderent Barbari,

Alexandri ſecunda de Dario victoria. & liberalitas in omnes.

Naphthæ ſcaturigo & vis. de qua vide Strabonẽ lib. 16. & Plinium.

viam ad Regis tentorium tendentem irrorauere minutis huius medicamenti ſtillis, ſtantéſque in extremo faculas irrigatis admouere. Iã enim tenebræ erant. Capite accenſo mox flamma puncto temporis depaſta reliqua eſt: atque momento ad alterum percurrit terminum: ac via continuo colluxit igne. Athenophanes erat Athenienſis ex iis qui in vngendo & balneo curare Regis corpus ſolebat, mentémque eius ſcitè abducere ad remiſsionem. Hic in balneo aſsiſtente tunc Regi puero facie ridicula, ſed qui caneret lepidè, Stephanum dicebant: Vis, inquit, in Stephano Rex periculum faciamus naphthæ? Nam hunc ſi attigerit, nec fuerit extinctus, dicam vires eius planè inexuperabiles & eximias eſſe. Cùm promptè puer offerret ſe ad experimentum: ſimul atque inunctus fuit, & attigit eum medicamentum, flammam corpus eius tam ingentem effudit, & igne occupatum eſt totum, vt ad extremam perplexitatem trepidationémque reciderit Alexander. Quòd ni adfuiſſent, qui multa vaſa aquæ in balnei vſum ad manum habebant: nulla ope prohiberi potuiſſet, quin corpus pueri eſſet ambuſtum. Sed & tũc corpus eius vndequaque inflammatum fuit, & ignem extinxerunt ægrè, ac pòſt ma'è habuit. Itaque haud abſurdè fabulam quidam ad veritatem reducentes: hoc illud eſſe dictitãt Medeæ medicamentum, quo decantatam illam coronam flammeúmque inunxit. quippe haud ex ſemetipſis neque ſponte concepiſſe illa ignẽ: ſed cùm adiecta illinc fuiſſet flamma, citã eius & continentem contagionẽ, quæ ſenſum effugeret, fuiſſe. Nam radios & profluuia ignis eminus

Medeæ medicamẽtũ reuerâ quid fuerit.

Thais Ptolemæi, qui pòſt regnauit, amica, ex Atticaoriunda, partim ſcitè celebrans Alexandrum, partim alludens, in ſermoné eſt temulenta prouecta patriæ quidem eius congruentem moribus, ſed ſupra eius conditionem. quippe laborum ait ſibi in peragranda exantlatorum Aſia illo die fructum recipere ſe, ſuperbæ Perſarum regiæ inſultantem: verùm multo libentius per ludum & laſciuiam domicilium Xerxis, qui inflāmauit Athenas, ſuccéſuram, facéſque manibus ſuis inſpectante ſubdituram Rege: quò inter mortales vulgaretur ſequentes Alexandri caſtra mulierculas maiores pœnas à Perſis vicem Græciæ, quàm Græcos naualium & terreſtrium copiarum duces expetiſſe. Cùm dicentem eſſet aſſenſus & admurmuratio conſecuta, adhortatióque & contentio amicorum: impulſus in eam ſententiam exiliit, coronatúſque & facem manu tenens progreſſus eſt. Alij ſequentes ludibundi conclamãtéſque regiã cinxere: reliquorúmque Macedonum, vbi id intellexerunt, concurſus illuc cum lampadibus exultantium factus eſt. Sperabãt enim domum reſpicientis eſſe ſignum nec commoraturi inter Barbaros: quòd regiam eorum incenderet euerterétque. Atque hæc ita aliqui auctores ſunt geſta fuiſſe, alij conſultó. Atqui citò illum pœnituiſſe facti, atque vt reſtinguerent flammã, imperaſſe in confeſſo eſt. Munificentia verò, quę inſita ei erat, multo magis excitata eſt rerũ incremẽto. Adiuncta erat comitas, cuius vnius acceſſione ſanè ſunt munera grata. Huius pauca exempla recenſebo. Pœoniæ præfectus Ariſto cùm hoſtem obtruncaſſet, oſten-

Thaidis meretricis laſciniētus audacia.

Perſepolis ab Alexãdro inflammata.

Alexandri liberalitas

diſſetque ei caput: Hoc donum Rex, inquit, apud nos poculo aureo penſatur. Arridens Alexander: Nempe vacuó, inquit: ego verò plenũ mero tibi propino. Gregarius quidam Macedo mulum onuſtum auro regio agebat. Defeſſo iumento ſarcinam ipſe in humeros ſublatã portabat. Vidit Rex onere oppreſſum, ac re intellecta, cùm ille id depoſiturus eſſet: Ne defatigeris, inquit, ſed abſolue reliquum itineris, atque in tentorium tuum hoc defer. Omninò ſuccenſebat magis, ſi non acciperes, quã ſi poſceres. Phocioni per literas mandauit, ſi non admitteret dona ſua, renunciare ei ſe amicitiam. Serapioni vni ex grege eorum, qui ſecum luſitabant pila, quia nihil petebat, nihil largiebatur. Cùm autem ad ludum acceſſiſſet Serapiõ, adiecit pilam aliis. Cui vbi dixit Rex: Quin mihi das? Non petis, inquit. Riſit Rex, atque ampla largitione eſt eum proſecutus. Proteæ cuidam in dicteriis inter pocula non infeſtiuo videbatur infenſus. Cùm deprecarentur amici pro eo, atque ille lacrymas profunderet: redire dixit ſe cum eo in gratiam. Tum ille, Igitur Rex, inquit, pignus primùm mihi aliquod dato. Atque huic quinque talenta iuſſit numerari. In ditandis amicis & ſtipatoribus ſuis quàm fuerit prolixus, declarat Olympias epiſtola, quam ad eum ſcripſit. Bene merere aliàs, inquit, de amicis & ſplendore vtere. Enimuerò nunc omneis Regi efficis pares, multóſq; amicos eis paras, temetipſũ verò reddis ſolitariũ. Et cùm identidem ad illũ ſcriberet Olympias, ſeruabat in abdito epiſtolas. niſi ſemel Hephæſtioni, vt aſſueuerat, ſolutam epiſto-

Alexandri prodigalitas à matre reprehenſa.

nus ingruentia lumen aliis corporibus & feruorem tantummodo adiungere: in aliis aridita te halituoſa, pinguíque & ſatuio præditis liquore collecta atque vi gliſcentia flãmea ſtatim vertere materiam. Mouit generatio eius dubitationem * an potiùs flãmæ formes liquor hic ex ſolo emanet vi oleoſa in flammantéque prædito. Eſt enim per quàm Babylonia ignea: vt hordeũ ex humo ſubſultet & regeratur frequenter, quòd ea regio qua ſi nimia inflãmatione palpitet, habeántque homines per feruores in vtribus aqua impletis cubilia. Harpalo qui regionis huius relictus præfectus fuit, ſtudenti Græcis plantis regiam & ambulationes excolere, cætera reſponderunt. Vnam reſpuit tellus ederam, quam ſemper corrupit impatientem eius temperici: quòd hæc frigidis gaudeat, illa ferueat. Cæterùm huiuſcemodi digreſſus, ſi modum ſeruent minus fortaſſis reprehendent moroſi. Alexander Suſis potitus quadraginta millia talentûm argenti ſignati inuenit, præterea inſtrumentum regiũ aliud, & res pretioſas innumerabiles, vbi etiam purpuræ Hermionicæ quinque millia talentũ narrat inuenta annos ſeruatæ decem minus ducentos: quæ florem recentem adhuc ac nouitiũ retineret, cuius ferunt cauſam eſſe, quòd puniceorum infectura melle perfecta fuerit, & cãdido oleo candidorum, quippe horum in pari ætate ſplendorem integrum & fulgentem conſpici. Adhęc ex Nilo & Iſtro hauſtũ inter cætera Dinõ memorat ſolenne fuiſſe, vt aſſeruari impera rẽt atq; in theſaurũ reconderent Reges tanquã in pignus imperij & rerum ſe dominos eſſe. Cũ

*Hic deſunt in exemplari Græco aliquot lineæ.

Babylonia non admittit ederã.

Theſaurus ab Alexãdro Suſis repertus.

ſcripſit, agere ſe ei gratias. Cratero affecto cùm viſio eſſet ei per quietem oblata: & ipſe pro ſalute eius ſacrificauit, & illum iuſſit. Pauſaniæ medico ſcripſit, vbi elleboro eum purgare Craterum accepit velle, partim æſtuans, partim admonens quemadmodum medicamentum propinaret. Illos qui Harpali fugam primi nunciauerunt, in vincula coniecit Ephialtem & Ciſſum, tanquam mendacia de eo nunciantes. Cùm infirmos & ætate graues domum remitteret, Eurylochus aũt Ægæus retuliſſet ſe inter ægrotos, inde compertus nullo morbo teneri, Teleſippæ amore confeſſus eſſet ſe deperire, ac comitari ad mare velle abeuntem: quæſiuit, cuius conditionis mulier eſſet? Audito meretricem liberã eſſe: Habes nos Euryloche, inquit, tibi in amore fauentes. At tu da operam, quãdoquidem libera eſt Teleſippa, vt vel donis vel verbis eam inducamus. Mirum verò eſt vacaſſe eum etiam hactenus amicis, literas vt huiuſcemodi mitteret, cuiuſcemodi ſcripſit, Seleuci puerum, qui in Ciliciam profugerat, imperãs requiri: Peuceſtã commendans, quòd ſeruum Crateri Niconem corripuiſſet: Megabyzo de ſeruo, qui ad ædem ſacram confugerat, iubens: Si queat, extra templum vt inuitatum occuparet, in tẽplo ne ei iniiceret manũ. Iã initio cũ iudicia capitalia diſceptaret, fama tenet manũ eũ alteri auri, dũ diceret accuſator, admouere ſolitũ: reo vt alterã integrã & intactã ſeruaret à calũniis. Cæterũ pòſt crebræ calumniæ per veros tramites ad mẽdacia fidẽ accipiẽtes exaſperauerũt eũ, præcipuè verò cùm ſermonibꝰ ſuorũ carperetur, exibat de poteſtate, ſæuúſq; erat atque

Alexander alterã aurem reſeruat reo.

epiſtolam ſecum legenti non vetuit: verùm detracto digito anulo ſigillum ori illius admouit. Mazei, cuius apud Darium ſumma fuerat gratia, filio ſatrapiæ præfecto alteram adiecit ampliorem. At ille recuſans ait: Tunc ô Rex vnus erat Darius, nunc tu multos effeciſti Alexandros. Parmenioni donauit Bagoæ domum, in qua ad cultum pertinentium veſtiarium mille talentum inuenit. Antipatro per literas mandauit, vt cuſtodes corporis aduerſus inſidias adhiberet. Matri dona multa miſit: cæterùm interdixit ei rebus ſe ingerere, vel Ducis munera vendicare. Expoſtulantis ſe cum leniter tulit acerbitatem. Semel autem, cùm prolixas literas Antipatri illam criminantis perlegiſſet: fallere dixit Antipatrum ſexcentas epiſtolas vna deleri matris lacrymula. Cùm amicos ſuos in totum cerneret luxu perditos, victúq; & ſumptibus licentiores, atque Agnonem Teium clauis argenteis ſuffigere crepidas, Leonato multis camelis puluerem ex Ægypto vſque ad exercitationes ſupportari, Philotam ad venationem centum ſtadiorum aulæas habere, vnguento plures quàm oleo delibutos ad balneum ire, trahere eos ſecum frictores, & cubicularios: caſtigauit eos placidè & philoſophicè, mirari ſe diſcens ipſis, qui tot & tanta certamina decertauiſſet, excidiſſe eos iucundiùs, alios qui fatigant, quàm fatiſcentes quieſcere: neque animaduertere Perſarum moribus æquiparantes ſuos nihil eſſe ſeruile magis, quàm indulgere deliciis: nec magis regium, quàm labores ſuſcipere. Et quidem quî cures, inquit, tua opera equum, vel haſtam

Alexander luxum ſuorum carpit.

ſectaus. Eò veniſſe ad eum Amazonem perhibent multi, inter quos Clitarchus, Polycritus, Oneſicritus, Antigenes, Hiſter ſunt. Ariſtobulus verò, Chares, Iſangelus, Ptolemæus, Anticlides, Philon Thebanus, Philippus Iſangelus, inſuper Eretrieñſis Hecateus, Philippus Chalcidenſis, Duris Samius eſſe hoc aſſerũt cõmentũ, quibus aſtipulari apparet Alexandrum. ſiquidẽ Antipatro omnia exactè ſcribens, Scythã ait filiæ ſibi nuptias obtuliſſe, Amazonis nuſquam meminit. Fama eſt multis annis pòſt Lyſimacho iam regnanti Oneſicritum quartum librũ ſuum recitauiſſe, in quo meminit Amazonis: ac Lyſimachum ſubridentem dixiſſe, Et vbi tũc ego eram? His ſiue fidem detrahas, non eò Alexandrum minus: ſiue adiungas, pluris facias. Porrò timens ne ad reliqua expeditionis torpeſcerent Macedones, reliquam multitudinem reliquit in ſtatiuis. Delectiſſimos verò cùm in Hyrcania ſecum haberet ad viginti millia peditum & tria equitum: propoſuit his à Barbaris nunc ip ſos per ſomniũ viſos eſſe. Quòd ſi commota tantùm deceſſiſſet Aſia, mox adorituros illos velut fœminas. Veruntamen abire iuſſit, ſiquis velet: conteſtatúſque, dum Macedonibus orbem terræ ſubigit, ipſo in negocio ſe cum amicis & volũtariis militibus deſtitutum. Hæc penè ad verbum in epiſtola ad Antipatrum perſecutus eſt: quæ cùm dixiſſet, omnes conclamaſſe, duceret quò terrarum vellet. Horum explorata volũtate, procliue iam fuit inducere vulgus, quod facilè eſt aſſenſum. Tum verò multo magis ſe Barbarorum moribus accommodauit,

Amazonis ad Alexãdrum profectio, de qua à multis dubitatur.

Alexander vnico dicto Macedonas ad officium reducit.

illóſque cum inſtitutis commiſcuit Macedonicis, temperatura & communione ſtabiliturū firmius ſe per beneuolentiam imperium exiſtimans, quàm vi, cùm procul abſcederet. Itaque triginta millia delectorum puerorum literis Grecis imbui, ac Macedonis inſtitui armis curauit: quibus præpoſuit multos præceptores. Atque Roxanes quidem nuptias cōciliauit amore: cuius eum ſpecies & forma aliquando inter pocula cepit: non alienæ præſentibus negociis habitæ ſunt tamen, quippe harum fœdere nuptiarum erexerunt ſe Barbari, miróque amore ſunt Alexandrum proſecuti: quòd qui eſſet in his continentiſſimus, ne eam quidem, cui ſuccubuit vni, attingere mulierem niſi legitimè ſuſtinuerit. Cùm autem ex primis amicis cerneret his aſſentientem Hephæſtionem, atque ad inſtitutum ſuum ſe accōmodantē, Craterum verò patris inſiſtentē moribus: hoc interprete Græcis & Macedonibus reſponſa dabat, illo Barbaris. Et omnino hunc in maximo honore habebat, illum maximè diligebat: exiſtimans & dicens perpetuò Hephæſtionem Alexandri amantem, Craterum Regis eſſe. Quapropter exiſtebant inter hos inuicem æmulos crebræ offenſiones. Semel in India etiam ad manus venere diſtrictis enſibus. Subuenientibus vtrique amicis accurrens Alexander probris increpauit Hephæſtionem, propalàm ſtolidum eum & amentem vocans, niſi intelligeret, ſiquis ei detraheret Alexandrum, actū de ipſo eſſe. Priuatim Craterum corripuit amarè, reconciliatáque ac reſtituta inter eos gratia, per Ammonem atque omnes deos ſanctè iura-

Alexander ducit Roxanē vxorem.

Hephæſtionis & Crateri diſſidium.

uit

In curru iacens propè iam moribundus: potũ tamen poſtulauit. Vt frigidam hauſit: illũ qui porrexerat, Polyſtratum affatus eſt: Hic mihi terminus, quicunque es, omnis eſt felicitatis: quod beneficium acceptum nequeã rependere. Verùm referet Alexander tibi gratiã: Alexandro dij immortales, quod tã humanus in genitricem, vxorem & liberos meos fuerit: cui hanc dextrã te interprete porrigo. Ita fatus apprehenſa Polyſtrati manu expirauit. Poſt quam ſuperuenit Alexander, non obſcurè indoluit huic miſero caſui, chlamydémque ſuam ſoluit, eóque iniecto corpus inuoluit. Beſſum pòſt comprehenſum dilacerauit directis arboribus duabus in vnum deflexis, quarum vtrique corporis partem alligauit. inde laxatæ ambæ, atque impetu in ſedem ſuam relatæ partẽ ſibi annexã retinuere. Corpus Darij regio cultum more ad matrem eius miſit. Fratrem eius* Exathrem in cohortem recepit amicorum. Hinc cum expeditiſſimis copiis deſcendit in Hyrcaniam. Sinũ illic maris Ponto, vt apparebat, inuenit non minorem, ſed cætero mari dulciorẽ. Verùm certi nihil habuit de eo diſcere. Omninò coniecit Mæotim lacum illuc reſtagnare. At qui non præteriit phyſicos veritas: ſed multis ante Alexandri expeditionem annis ſcripſerũt, in quatuor ſinibus, qui ex Oceano ſubeunt continentẽ, hunc maximè ad Boreã vergere. Hyrcanum pelagus & Caſpium pariter nuncupant. Ibi Barbari repentino incurſu exceperũt eos qui equum Alexandri Bucephalan ducebant. quod ille haud moderatè tulit, ſed miſſo caduceatore, ni remiſiſſent ſibi equum, omni

Beſſi ſupplicium.

*Oxathrem, habet Curtius.

Mare Hyrcanum, vel Caſpium.

cenſeat hominem Chalæſtræum tantum facinus ſuſcepiſſe ſolũ: ſed hũc adminiſtrũ, imò eſſe organũ à principio motum maiore. In illis ſeru tãdas inſidias, quibus maximè hæc tegi bono eſſet. Hiſce verbis & ſuſpicionibus patefactas Regis aures onerauerunt iam ſexcentis contra Philotam calumniis. Inde correptum torſerunt aſſiſtentibus quæſtioni Regis amicis, & Alexandro pone obtenſam aulæam foris exaudiente. Quo tempore eum dixiſſe aiunt, cùm miſerandis & abiectis vocibus precibúſque Philotas Hephæſtionem cõpellaret: Adeóne mollis tu Philota & effœminatus tantas res moliebare? Necato Philota Parmenionem quoque certos miſit in Mediam qui interficerent, virũ, qui magnificas res cum Philippo geſſerat, ſolúſque aut præcipuè ex veteribus amicis ad tranſeundum in Aſiam incitauerat Alexãdrũ. Ex tribus filiis, quos in caſtris habuit, duos antè viderat defunctos, cum tertio eſt vnà trucidatus. Hæc facta Alexandrum amicis reddiderunt formidabilem, in primis Antipatro. Is ad Aetolos clàm miſit legatos fidem dans & accipiens. nam timebant Alexandrum Aetoli ob Oeniadarum excidium. quod vbi nunciatum ei eſt: non Oeniadarum ait filios, ſed ipſũ ſe pœnas ab Aetolis perſecuturum. Non multo pòſt Cliti caſus accidit, ſi ſic nudè audias, Philotæ calamitate terrior. ſi tamen narrationi adiungas & cauſã & tẽpus: nõ de induſtria ſed infortunio aliquo inuenias patratũ. quãdo Regis ira & vinum diræ fortunæ Cliti præbuit occaſionẽ. Id ad hũc modũ geſtũ eſt: Quidãab ora maritima poma Græca Regi attulerãt, ille viriditatẽ eorũ & ſpeciẽ miratus [illegible] Clitũ,

Philotas & pater eius Parmenio necati.

Antipater timuit Alexandrũ.

Alexander Clitũ cur occiderit.

vt ei oſtéderet illa & impertiretur. Fortè ille ſacrificabat. qui relictis ſacris perrexit ad Regem, eúmq; tres oues, in quas facta iã fuerat libatio, ſũt ſecutę. Quo intellecto Rex ré ad vates retulit Ariſtãdrũ & Cleomãta Laconé. Denunciantib' illis tetrũprodigiũ eſſe, præcepit vt properè pro Clito litarét. quippe triduò antę oblata ei fuerat in ſomniis fœda ſpecies. Viſus eſt Clitum videre pullatum conſidentem inter Parmenionis filios, qui erãt omnes extincti. At Clitus nondum litato confeſtim ad cœnam venit, cũ Rex Caſtori & Polluci ſacrificaſſet. Dum ſtrenuè certatur poculis, cantata carmina ſunt Pranichi cuiuſdam, aut (vt alij volunt) Pierionis, in duces, qui pridem victi à Barbaris fuerant, ad probrum & riſum ſcripta. Stomachãtibus maioribus natu, inſectantibúſque poëtam & cantorem, Alexandro ex altera parte & aſſeclis eius libenter audientibus, atque vt recitaret exhortantibus, Clitus iam vino grauis, naturáque aſper & præfractus fremuit, negans conuenire, præſertim vt inter Barbaros & hoſtes, Macedones multò quàm qui riderent eos, etiamſi infeſta eſſent fortuna vſi, præſtantiores, ludibrio haberentur. Ibi cùm diceret Alexander, ſibi ipſi Clitum patrocinari, qui timiditatem aduerſæ fortunæ nomine cenſeret: exurgens Clitus: Atqui hæc, inquit, te timiditas diis prognatum à Spithridatis gladio terga iam danté vindicauit: Macedonúmque ſanguine atque hiſce vulneribus ad tantum perueniſti faſtigij, vt repudiato Philippo Ammonem tibi ipſe aſſeras patrem. Hinc accenſus Alexander: De híſne ſceleſte, inquit, quæ quotidie de nobis ia

Alexandri ſomnium.

Cliti mores.

ctas &

uit eos ſibi ſupra omnes mortales caros eſſe: quos ſi iterũ concertare perciperet, ambos neca turum ſe, aut eũ, initium qui dediſſet. vnde ne per iocum quidem deinceps alter alterum vllo dicto vel facto dicitur laceſſiuiſſe. At Philotas Parmenionis auctoritate inter Macedonas ſumma arat. Etenim ſtrenuus habebatur & laboris tolerans, munificus aũt & affuſus in amicos adeo, vt ſecundum Alexandrum alius nemo. Ac fertur, cùm neceſſarius quidam illius argentum ab ipſo poſceret, iuſſiſſe dari. Negante procuratore eſſe: Quid ais, inquit, ne poculum quidem aut veſtẽ habes? Cæterùm animi tumore & opũ ſupercilio corporiſque cultu & victu inſolentior erat quàm pro priuato faſtigio. Et ſanè grauitatem tunc amplitudinémque non vrbanitate, ſed ſine gratiis incptè & inſulſè exprimẽs, ſuſpiciones ſibi conciliauit & inuidiam: vt Parmenio etiam ei aliquando diceret: Deteriorem te mihi fili redde. hic iamdudum delatus apud Alexandrum fuerat. Cùm enim Dario in Cilicia ſuperato præda capta Damaſci fuiſſet, multis capitibus in caſtra adductis mulier inter captiuos reperta fuit genere Pydnæa eximia forma, Antigone dicta fuit. Hanc tenebat Philotas. Vt iuuenis apud amicam & per vinũ multa arroganter & militari effutiens ferocia arrogauit, quicquid præclarè eſſet geſtum, ſibi & patri. Alexãdrũ appellauit adoleſcentulum, qui ipſorum beneficio nomen Regis teneret. Hæc mulier illa familiari cuidam enunciauit, ille vt fit alteri, ita ad Craterum ſermo tandem eſt perlatus. Ille mulierem clàm introduxit ad Alexan-

Philotas cur ſuſpectus & inuiſus Alexãdro fuerit.

ctas & concitas Macedonas, gratulaturum te tibi ſperas? Enimuero nec nunc, inquit, nobis Alexander gratulamur, qui hæc præmia ferimus laborum: verùm beatos ducimus illos, qui iam priùs fato functi ſunt, quàm virgis Medicis lacerari viderint Macedonas, & aditum petentes ad Regem à Perſis. Ea effundéte Clito, Alexandróque contra inſurgente ac Clitum proſcindente conuitiis, ſeniores comprimere nitebantur turbam. Ibi Alexander ad Xenodochũ Cardianum & Colophoniũ Artemium verſus: Númne vobis, inquit, videntur inter Macedonas Græci ſicut inter feras ſemidij verſari? Cùm non cederet Clitus: ſed clamaret, vt Alexander, ſiquid vellet, in medium proferret: aut ne ad cœnam vocaret liberos homines & liberam linguam habentes: verùm cum Barbaris viueret & mancipiis, qui zonam Perſicam & candicantem tunicam adoraturi eſſent: haud vltrà par iræ Alexander ex malis appoſitis vno coniecto percuſſit Clitum & gladium quæſiuit, quem cùm vnus ſatellitum Ariſtophanes ſubtrahere maturaſſet, aliíue eum complecterentur & obſecrarent: proſiliens exclamauit, & lingua Macedonica armigeros vocauit (Id ſignum erat ingẽtis tumultus) ac tubicinem canere iuſſit: cui, quòd cunctaretur & tergiuerſaretur, impegit colaphum. Verùm hic poſtea laudem meruit, quòd potiſſimum in cauſa fuiſſet, ne tumultus cieretur in exercitu. At Clitum eadem intemperantia furentem amici ægrè triclinio ſummouere. Cùm ille altero oſtio regreditur mirè ſecurè & ferociter Eurypidis hos ex Andromache verſus pronuncians:

Cliti in Alexandrum petulantia.

In Græcia mores mali ſunt proh dolor:

Alexander occîdit Clitum, & ob id factum miſerè dolet.

tum ablata cuidam ſatelliti Alexãder haſta obuium Clitum remouentémque velum ianuæ transfixit. quo cum gemitu & fremitu cadente mox ita animo eius deceſſit. Reuerſus ad ſe & amicos cernens ſtupentes ſilentio ſtare euulſit ex mortui corpore telum. quod vertere cùm in iugulum ſuum pararet, inhibitus eſt à ſtipatoribus: qui manus eius corripuerunt, eúmque vi detulerunt in cubiculum. Vt noctem miſerè plorando tranſegit, ac proximo die eiulando lamentandóque defeſſum vox defecit, iacuítque alta trahens ſuſpiria: metuentes amici ſilentiũ vi ſunt ad eum ingreſſi. Cæterorum quidem nõ admiſit ſermonem: at cùm vates Ariſtander viſum illi, quod de Clito fuerat ei repræſentatum, & prodigium ſubiiceret, iamdudum hæc in fatis fuiſſe: viſus eſt animum relaxare. Ita Calliſthenem philoſophum introduxerunt Ariſtotelis neceſſarium & Abderitam Anaxarchum. quorum Calliſthenes placidè tentauit & modeſtè oratione ſubeundo & lenibus ambagibus reprimere mœrorem eius: Anaxarchus peculiari quadam ab initio in philoſophia incedens via, deſpectorque & contemptor habitus ſodalium ſuorum, ſimulatque ingreſſus eſt, exclamauit: En Alexander ille, in quem orbis coniicit oculos. En abiectus in lacrymis inſtar mancipij iacet, legem & probra exhorreſcens hominum, quibus ipſe lex eſſe & terminus deberet: ſi modò, vt imperaret & rerum potiretur, vicit: non vt victus ab inani gloria ſeruiret. Neſcis, inquit, aſſeſſorem Ioui iuſtitiam & fas eſſe: quò quicquid

Calliſthenes & Anaxarchus Alexãdrũ conſolãtur.

quid actum ab dominante fuerit, id ius & faſit? Huiuſcemodi adhibita oratione ægritudinem Anaxarchus Regis alleuauit, mores eius multò fluxiores reddidit & violentiores, ſeipſum verò mirificè inſinuauit in gratiam eius, & Calliſthenis conſuetudinem vel aliàs ob auſteritatem parum gratam inſuper reddidit inuidioſam. Memorant orto ſuper cœnam aliquando de tempeſtatibus anni & aeris temperatura ſermone aſſentientem Calliſthenem opinioni illam regionem aſſerentium gelidiorem & rigentiorem Græcia repugnante obſtinatè Anaxarcho dixiſſe: Enimverò non potes non fateri intenſiorem hîc quàm illic rigorem eſſe. quippe tu in læna illic hiemen traducebas, hîc tribus velatus tapetibus recumbis. Id vehementer etiam exaſperauit Anaxarchum. *Calliſthenes cur inuiſus fuerit.*
Cæteros ſophiſtas & aſſentatores mordebat Calliſthenes, quòd in gratia eſſet ob dicendi facultatem apud iuuentutem, neque minus acceptus ſenibus ob vitam modeſtam, grauem, continentem, & aſtipulantem vulgato eius peregrinationis prætextui: ideo profectum eum ad Alexandrum, quò ciues ſuos in patriam reduceret, eámque denuò frequentaret. qui cùm premeretur ob exiſtimationem ſuam inuidia: interim etiam materiam ipſe ſui calumniandi præbebat, quòd ferè reiiceret vocationes: atque in conuiuiis cùm adeſſet, ſignificaret ſupercilio & ſilentio non laudare ſe vel probare ea, quæ agerentur. Vnde de eo dixit Alexander,

Odi ſophiſtam, qui ſibi ipſi non ſapit.

Qui ſibi nō ſapit, is minimè ſapit.

Calliſthenis facundia. Dicitur aliquando multis ad cœnam inuitatis inter procula iuſſus Macedonas Calliſthenes laudare, tam profluenti oratione hoc tractaſſe argumentum: vt exilientes ei plauderent & coronas ingererent: Alexander verò ibi dixiſſe ei,

Quid dictionis nactus eſt,

Campum bonum, haud ægrè fit iſthic eloquens.

at oſtende, dixiſſe, facultatem tuam vituperandis Macedonibus, quò emendentur auditis delictis ſuis: ita ad retractanda ille priora verſus: multa in Macedonas magna libertate diſſeruiſſe, Græcorúmque diſſenſioné demonſtraſſe cauſam fuiſſe Philippi incrementi & potentiæ:

Diſsidio in populi capit & ſceleratus honorem.

Acerbam inde inuidiam in eum & grauem cócepiſſe Macedones, ac dixiſſe, Alexander non eloquentiæ ſuæ Calliſthenem, ſed maleuolentiæ dediſſe Macedonibus documentum. Hæc Hermippus auctor eſt Calliſthenis anagnoſtem Ariſtoteli Stroibum retuliſſe: Calliſthenem autem animum ab ſe alienatum Regis cùm percepiſſet, digredientem bis aut ter ad ſeipſum dixiſſe:

Occidit & Patroclus multò præſtantior ac tu.

Non abſurdè igitur dixiſſe apparet Ariſtotelem, facundum eſſe & magnum in dicendo Calliſthenem, verùm mentem non habere.

Calliſthenes detrectat Alexãdrum adorare. At dum fortiter & ſapienter recuſat proſtratus humi Alexandrum ſalutare, ſolúſque diſſerit publicè ea, quæ in occulto optimus quiſque & natu maximi inter Macedonas ſtomachabantur: magna quidem macula Macedonas & Alexandrum maiore exoluit, deterrens eum ab adoratione: ſe verò ipſe perdidit: quòd

quòd extundere id magis Regi quàm videretur perſuadere. Chares Mytilenæus Alexandrum prædicat in conuiuio quodam, cùm bibiſſet, phialam vni ex amicis porrexiſſe, illum phiala accepta ad aram verſum aſſurrexiſſe: ac cùm hauſiſſet, adoraſſe primùm, deinde oſculatum Alexandrum in conuiuio mox accubuiſſe. Poſtquàm id omnes deinceps fecerunt, cepiſſe phialam Calliſthenem, ac non attendente Rege, ſed cum Hephæſtione fabulante bibiſſe, atque ad ferendum Regi oſculum acceſſiſſe. Ibi cùm Demetrius cognomine Phidon dixiſſet: Caue Rex oſculeris eum. nam vnus hic non adorauit te: Alexandrum oſculum declinaſſe, Calliſthenem verò dixiſſe alta voce: Vno ergo oſculo minus ferens abibo. Ita exulcerato Regis animo primùm habita Hephæſtioni fides eſt dicenti receptam ſibi Calliſthenem fidem adoraturum ipſum Regem fefelliſſe. Inde Lyſimachi & Agnones vellicauerunt eum, obambulare iactantes ſophiſtam tanquam euerſa tyranni de intumeſcentem, concurreréque ad eum & ob ſeruare adoleſcentes tanquam vnum in tot millibus liberum. Quocirca inſidiis, quæ Alexandro paratæ ab Hermolao erant, detectis, crimina inimicorum eius ſunt probabilia viſa, rogatū ab hoc, quemadmodū vir clariſſimus euaderet, reſpondiſſe, ſi interfeciſſet clariſſimū: concitantémque ad facinus Hermolaum monuiſſe, ne aureū lectum formidaret, ſed meminiſſet rem ſibi fore cum homine & morbis & vulneribus opportuno. Atqui ex Hermolai coniuratione nemo ne in extremis quidem tormentis Calliſthenem nominauit. Sed & ipſe Alexander

Calliſthenes proditionis in Alexandrũ ſuſpectus.

Cratero protinus & Attalo & Alcetæ ſcribens pueros in quæſtione confeſſos ait ſe hoc conſilium per ſe iniſſe, neque fuiſſe alium conſcium quenquam. pòſt verò in epiſtola ad Antipatrum idem crimen impingit Calliſtheni. Ac pueri quidem, inquit, lapidibus ſunt à Macedonibus cooperti. In ſophiſtam ego conſulam & in illos, qui eum miſerunt, & oppidis ſuis inſidiantes mihi recipiunt: in quibus animum aduerſus Ariſtotelem ſuum detegit, ſiquidem fuerat apud eum Calliſthenes ob neceſſitudinem educatus, quòd eſſet ex Hero Ariſtotelis conſobrina editus. Deceſſiſſe eum alij ab Alexandro ſuſpēſum dictitant, in vinculis alij morbo afflictum: Chares, poſtquàm comprehenſus fuit, ſeptem menſes in vinculis cuſtoditum: vt in concilio præſente Ariſtotele iudicaretur, ac quo tempore in Mallis Oxydracis Indiæ ſauciatus fuit, ex corpore ſupra modum turgido & morbo pediculari exceſſiſſe. Cæterùm hæc poſtea ſunt inſecuta. Demaratus Corinthius iam annis grauis affectauit ad Alexandrum proficiſci, eóque aſpecto magna ait voluptate Græcos ſpoliatos, quotquot prius fato functi eſſent, quàm Alexādrum in ſolio Darij conſpexiſſent conſidentem. Fructum tamen hic ex Regis amicitia alium cepit nullum, quàm quòd morbo abſumptus cùm eſſet, elatus ab eo eſt magnificè, tumulúmque ei aggeſſit exercitus ambitu magnum & cubitos octoginta excelſum. Oſſa eius quadriga ſplendidè exornata ad mare deportari curauit. Porrò in Indiam tranſiturus, vt vidit prædæ onere exercitum iam grauem & tardum: ſimul atque diluxit plauſtris oneratis

Alexandri in Ariſtotelem offenſio.

Calliſthenis mors.

Demaratus Corinthi' ad Alexandrũ proficiſcitur.

Alexandri expeditio in Indiā.

ſua & amicorum prima ſuccendit. Inde Macedonum impedimentis imperauit ſubiici ignem. Apparuit autem te conſilium difficilius, magiſque ſtupendum inceptum. Paucos enim torſit. Plerique voce & plangore ſicut lymphati neceſſaria impertientes egenis: & quæ vſui supererant, ibidem concremantes labefactantéſque impleuerunt alacritate & ardore Alexandrum. Iam toruus erat & implacabilis in delictis puniendis. quippe ex cohorte amicorum Menandrum, quòd in præſidio, cui eum præfecerat, detrectaret manere, necauit. Ex rebellantib. Barbaris Orſodatem ipſemet confixit iaculis. Cùm autem ouis agnũ edidiſſet, qui figuram & colorem tiaræ in capite teſticulóſque vtrinque pręferebat: auerſatus eſt portentum atque expiatus per Babylonios, quos de more trahebat ſecum ad talia. Apud amicos verò negauit ſua cauſa ſe inde perculſum eſſe, ſed ipſorum: ne poſt fata ſua imperium Deus in hominem degenerem & illaudatum conferret. At oſtentum oblatum lætius conſternationem eius diſcuſſit. Præfectus eorum, qui ſtragulis erant appoſiti, vir Macedo, Proxeno nomen erat: dum tabernaculo regio locum fodit iuxta Oxum amnem, fontem detexit pinguis & oleoſi liquoris. Vbi primùm exhauſit, liquidum inde & limpidum oleum emanauit, nec odore in ſpeciem nec guſtu ab oleo abhorrens, ſplendoréque & liquore indiſcreto: idque illa regione oleas non gignente. Perhibetur ipſa quoque Oxi mollisſima aqua eſſe, cutémque in eo lauantium pinguefacere. Mirificè verò erectũ eo Alexandrum fuiſſe ex epiſtolis eius ad Antipatrum liquet.

Alexandr crudelitas in ſuos.

Prodigia Alexandro oblata.

Olei fons repertus.

vbi in maximis hoc à Deo ſibi oblatis oſtentis reponit. Vates id pro glorioſi quidem, ſed operoſi belli grauíſque prodigio habuere. nam ad labores à Deo docuerunt datum hominibus oleum lenimentum. Et multa ſanè ei in prælíis ibi pericula occurrerunt, & vulnera inconſultè accepit. Maximam autem exercitus ſtragem anguſtiæ neceſſariorum & cæli intemperies inuexere. Ille ſuperare fortunam audacia & vires virtute enitens nihil cenſebat audentibus inexpugnabile, vel munitum eſſe animoſis. Fama eſt Siſimethris obſidentem petram auiam & inaccesſam, deſpondentibus animos militibus, de Oxyarte eum exquiſiuiſſe, quid animi ipſe haberet Siſimethres? Cùm reſpondiſſet Oxyartes, omnium hominum eum trepidiſſimum eſſe: Profectò tu, dixiſſe petram nobis oſtendis eſſe ſuperabilem, quando eius non eſt firmum caput. Cepit eam pauore Siſimethri iniecto. Alteram perinde abſciſſam Macedonum iuuentute adortus, quendam Alexandrum nomine appellauit, &: Te verò, inquit, fortem eſſe vel nominis cauſa decet. Cùm hic iuuenis fortiter pugnans cecidiſſet, haud mediocriter perculſus eſt. Nyſam appellatam detrectantibus Macedonibus oppugnare (etenim amnis altus ſubluit eam) ſubſiſtens: Cur ego, inquit, miſerrimus non didici natare? Iámque clypeum tenens transmeare parabat. Poſtquàm oppugnatione ab eo compreſſa miſſi à ciuitatibus obſeſſis legati ſupplices eum adiere: primùm obſtupuere, cùm in armis eum ſine vlla pompa contemplarentur. Hinc puluinum, qui allatus ſibi erat, accipere & conſidere maximum natu,

Oleum laboris lenimentum.

Alexander duas petras capit.

Nyſa vrbs.

. Acuphi nomen erat, iuſſit. Cuius admiratus benignitatem & humanitatem Acuphis quæſiuit, quibus conditionibus ipſos recipere in amiciciam vellet. Reſpondente Alexandro: vt te ipſum patriæ tuæ principem imponamus, & vos centum ad nos viros optimos mittatis: arridens Acuphis, Atqui melius, inquit, imperauero Rex, ſi deterrimos ad te potius quàm optimos miſero. Taxiles perhibetur Indiæ obtinuiſſe Ægypto non anguſtiorem laxitate portiónem, pabulo autem lætam fœcundámque fructibus in primis: ac vir ipſe ſapiens fuiſſe, atque cùm ſalutaret Alexandrum, dixiſſe: Quid bellis inter nos & prælio Alexander opus eſt, cùm neque aquam nobis ademptum neque victum neceſſarium veneris? pro quibus ſolis neceſſe habent homines ſani decertare. Reliquis opibus & facultatibus, quas vocant, ſi ego abundantior ſum, impertiar tibi libens: ſin inferior, non recuſo accipere abs te grato animo beneficium. Delectatus ea oratione Alexander, illúmque complexus: An tu, inquit, pugna arbitraris ex tali ſermone & comitate colloquium fore immune? At nihil proficis. quippe contendam tecum & depugnabo beneficiis, ne me ſuperes benignitate. Ac munerib. acceptis multis, datíſque pluribus, denique mille talentûm argenti ſignati ei propinauit. qua re torſit amicos acriter, ſed Barbaros multos ſibi reddidit manſuetiores. Bellicoſſimi Indi militabant mercede, hi vrbes ſtrenuè defendebant, multíſque modis Alexandrum fatigabant. Cum his inducias in oppido quodam fecit, mox recipientes ſe in itinere oppreſſit. quæ rebus illius bello geſtis iuſtè aliàs

Acuphis cum Alexandro colloquium.

Taxilis cū Alexandro colloquiū.

Alexander induciasnō ſeruat.

& regaliter bellantis quaſi labes adhæſit. Non minus quàm hi infeſtabant eum Philoſophi: qui Reges Alexandro qui ſe coniunxerant inſectabantur, & liberos populos ſolicitabant: quapropter multos ex his ſuſpendit. Cum Poro acta ipſe in epiſtolis, quemadmodum ſunt geſta, prodidit. Ait enim interlabente vtraque caſtra Hydaſpe Porum elephantos ſemper infeſtos tenentem captaſſe tranſitum ſuum: ſe verò ſtrepitum in caſtris & tumultum quotidie ingentem excitaſſe, quò aſſuefaceret ſuos non formidare Barbaros. Hinc nocte brumali & obſcura cum parte peditum & lectiſſimis equitibus procul ſe ab hoſtibus progreſſum in inſulam non magnam tranſmiſiſſe. Ibi imbre ingentibus procellis fuſo crebríſque in exercitum preſteribus & fulguribus cadentibus, ſoluiſſe tamē, quanuis interire nonnullos & perſtringi fulmine videret, ex inſula ſe ad vlteriorem ripam contendiſſe. Hydaſpem, cùm ex illa tempeſtate torrens & tumidus ferretur, perrupiſſe grandi eluuie ripam, magnámque partem illac vndæ decurriſſe. Terram ſe intermediam cepiſſe non ſtabili pede, vtpote lubricam, quam vndique lacerabat vnda. Ibi dixiſſe autumant eum: Quis credat Athenienſes, quanta pericula veſtri prçconij cauſa ſubeam? Cæterùm hoc prodidit Oneſicritus. Ipſe auctor eſt ratibus relictis Macedonas ſub armis eluuiem illam ſuperaſſe pertingente ad pectus vnda. Amne traiecto viginti ſtadia ſe ante peditatum prouectum, ſi hoſtis confligeret ſecum equitatu, multò ſe ratum ſuperiorem fore: ſin moueret peditatum, maturè peditatum ſuum ſe conſe-

Alexandri geſta contra Porum regem.

Hydaſpes fluuius.

cuturum. Eueniſſe alterum. nam fudiſſe ſe mille equites & currus ſexaginta, qui ſecum fuerant congreſſi: currus cepiſſe omnes, ex equitibus quadringentos occidiſſe. Ita aduertente Poro ipſum tranſmiſiſſe Alexandrum, cum omnibus copiis ſe intuliſſe, nō pluribus ibi relictis quàm qui tranſitum impedirent Macedonum. Beluarum & hoſtium multitudinis metu in alterum cornu inuectum ſe, cæteros immiſiſſe omnes in dextrum. Vtroque auerſo cornu eos, qui premebantur globo facto ad beſtias ſemper ſe recepiſſe. Inde promiſcuè pugnatum, & vix octaua hora hoſtes terga dediſſe. Hæc ipſe prælij auctor recenſuit in epiſtolis. Porum plerique ſcriptores conſentiunt quatuor cubitos palmo excedentem, ob corporis eminentiam & molem elephanto, quantumvis fuerit grandis, equitis portione reſpondiſſe. Mirificam ſolertiam hæc belua demonſtrauit & ſolicitudinem pro Rege: qui eum adhuc valentem adorientes animoſè excepit, & reiecit. Vt verò telorum & vulnerum vi ſenſit confectum: veritus ne deflueret, genibus leniter humi demiſit ſe, & promuſcide ſingula iacula ſenſim ex corpore eius euulſit. Vt captum Alexander Porum rogauit, quî de ipſo conſuleret. Regaliter, reſpondit. Adiiciente Alexandro, nihílne aliud vellet. Omnia, inquit, verbum Regaliter complectitur. Igitur non modò ei priſtinum regnum ſub Satrapæ nomine reſtituit: verùm etiam adiecit liberorum ibi populorum, quos ſubegit regionem: in qua nationes quindecim, vrbium non mediocrium quinque millia, & vicos quàm plurimos memorant fuiſſe. Aliam

Pori ſtatura.

Elephantis mira ſolertia, & erga dominũ ſolicitudo.

domuit ter tantam, cuius Philippo vni ex cohorte amicorum præfecturam dedit. Ex prælio cum Poro commiſſo Bucephalas mortuus eſt, non extemplò, ſed pòſt, vt plerique produnt, ſub vulnerum curatione: vt Oneſicritus eſt auctor, ob ſenium labore confectus. Nam triginta annorum ætate ait eum deceſſiſſe. Mortem eius tulit Alexander grauiter, non aliter exiſtimans, quàm ſi familiarem & amicum amiſiſſet. In memoriam eius ſuper Hydaſpem condidit vrbem, quam appellauit Bucephaliam. Ferunt canem quoque eum Peritam nomine alitum ab ipſo atque in deliciis habitum amiſiſſe, vrbémque erexiſſe ei cognominem. Id Sotion de Potamone ſe Lesbio narrat audiuiſſe. At Macedonas illa cum Poro pugna reddidit ſegniores repreſſitque, ne peterent vlteriorem Indiam. Cùm enim ægrè pepuliſſent illum, qui viginti millia peditum & duo millia equitum in aciem adduxerat: obnixè reluctati Alexandro ſunt ſuperare contendenti etiam amnem Gangem. cuius accipiebant latitudinem duorum & triginta ſtadiorum eſſe, & vlnarum centum profunditaté, ripas vlteriores peditum, equitum, elephantorum agminibus coopertas. ſiquidem fama tenebat octoginta equitum millibus, ducentis peditum, curruum octo & elephantorum bellatorum ſex millibus munitos Gandaritarum & Præſiorum reges ibi eum operiri, neque ea vanè iactata. Androcottus enim, qui non multo pòſt regnauit, elephantos Seleuco quingentos dono dedit & ſexcenis millibus militum Indiam peragrans, omnem redegit in poteſtatem. Hic primùm animi mœrore & ira tabernaculo in-

Bucephalæ, qui & Bucephal⁹ dicitur, mors: & vrbs ab eo Bucephalia dicta.

Peritas, canis Alexandri.

Ganges fluuius.

Gandaritæ & Præſii, populi.

cluſus abiecit ſe in terram, pœnitebátque eum rerum perpetratarum, niſi Gangem ſuperaret, & pro confeſſione victum ſe eſſe habebat reditum. At vbi amici eum, prout res erat, ſuadentes aſſiſtentésque foribus cum planctu & ſtrepitu milites ſupplices orauerunt: infractus parauit ſe ad reditum, multáque fucata & commentitia eſt machinatus: quippe grandiora arma & equorum præſepia frenáque fabricatus, põderoſiora reliquit & diſſeminauit. Poſuit præterea deorum aras: quas hac quoque memoria Præſiorum reges traiecto flumine venerantur, immolántque hoſtias ibi Græco ritu. Androcottus id temporis adoleſcens ipſum Alexandrum vidit, fertúrque ſæpè poſtea dixiſſe: Nihil factum fuiſſe propius, quàm vt rerum illic Alexandro potitus fuiſſet: quòd Rex ob improbitatem & ignobilitatem inuiſus atque contemptus eſſet. Inde pergens Alexander ad contemplandum Oceanum, frequentes naues actuarias & rates parat, iiſque ſecundo flumine per ocium defertur. Non fuit inanis ea nauigatio tamen neque belli exors. Nam deſcenſionibus faciendis vrbibúſque oppugnandis omnia redegit in poteſtatem. In Mallis verò, quos Indorum perhibent bellicoſiſſimos fuiſſe, penè conciſus eſt. Ciues enim telis à muris reiecit, poſitiſque ſcalis in murum euaſit primus, quæ vbi imminutæ ſunt, atque à Barbaris infrà ſtantibus iuxta murum multa tela ingeſta paucis comitato: librato corpore in medios ſaltu ſe immiſit hoſtes, & forte fortuna ſe pedibus excepit. Cuius vibrantibus armis iubar aliquod & ſpectrũ Barbaris videbatur pro corpore eius obuerſari. Vnde pri.

Alexandri reditus ex India.

Androcottus rex.

Alexandri periculum apud Mallos.

mùm in fugam effuſi ſunt. Cæterùm vt duobus tantùm comitatum armigeris conſpexere: impreſſione facta alij cominus gladiis lanceíſque traiecerunt arma eius, pugnantémque fortiter conuulnerauerunt. Vnus paulo remotior ſagittam arcu excuſſit tanta vi & impetu, vt adacta per loricam in coſtas eius ſecundum mammam defigeretur. Ad ictum remittente Alexandro & inclinante corpus, ille, qui miſerat ſagittam, enſe diſtricto barbarico accurrit. Aſſiſtebant ei Peuceſtas & * Lymnæus: qui vulnerati ambo, alter cécidit, Peuceſtas reſtitit. Barbarum Alexander obtruncauit. Multis confixus vulneribus, tandémque ictus piſtillo in collo corpus mœnibus applicuit directa in hoſtes acie. Interea circunfundentibus ſe Macedonibus abreptus, ſemianimíſque iam in tabernaculum eſt relatus, ac mox Regem vulgatum eſt in caſtris expiraſſe. Ingenti difficultate ac labore ſagittam, quæ lignea erat, abſcindunt. Tum detracto tandem thorace accingunt ſe ad euellendum ſpiculum, quod vni oſſi erat infixum. Dicitur tres digitos latum fuiſſe, longum quatuor. Vnde animo identidem linquente penè exanimis, exempto eo tamen recepit ſe. Cùm ex periculo emerſiſſet, eſſet tamen adhuc imbecillis, diúq; in victus ratione & cura hæreret: vbi tumultuantes videndi ſui deſiderio Macedonas animaduertit, ſumpto pallio prodiit: & cùm diis ſacra feciſſet, iterum conſcendit naues. In tranſitu latum tractum vrbéſq; amplas domuit. Ex Gymnoſophiſtis, qui præcipuè Sabbā ad defectionem impulerant, & plurimū fatigauerant Macedonas, decem acres ad reſpondendum & cen

* Timæus eſt apud Curtium.

Gymnoſophiſtæ, Indiæ philo-

contractos habitos, cepit. His quæſtiones obſcuras poſuit, necem denuncians primo, qui parum rectè reſpondiſſet, inde ordine reliquis. Vnum natu maximum dedit iudicem. Primus interrogatus, viuóſne plures eſſe, an mortuos cenſeret? Viuos ait. neque enim iam eſſe eos, qui mortui ſunt. Secundus, terram an pelagus grandiores gigneret beluas? Terram. quippe huius, inquit, pelagus portio eſt. Tertius, quod animal calidiſſimum eſſet? Quod hactenus, inquit, homo non cognouit. Quartus requiſitus quamobrem Sabbam ad rebellionem concitaſſet? reſponſum dedit, quò honeſtè viueret, aut malè periret. Quintus rogatus, diem an noctem putaret fuiſſe priorem? diem ait vno die. Adiecit autem, cùm id rex admiraretur, implicatarum interrogationum neceſſè eſſe, vt eſſent implicatæ reſponſiones. Ita progrediens ſextum percũctatus eſt, quemadmodum quis maximè ſe efficiat carum? Si potentiſſimus, inquit ille, nec formidabilis eſſet. Ex reliquis alius rogatus, quemadmodum ex mortali quis Deus euadat? Siquid fecerit, inquit, quod facere denegatũ ſit homini. Alius de vita & morte, vtra valentior? reſpondit vitam tam multa tolerantem mala. Poſtremus, quatenus hominem viuere deceat? Eatenus, dum mori quàm viuere non cenſeat præſtare. Ita tandem verſus ad iudicem pronũciare eum iuſſit ſententiam. qui cùm alium alio dixiſſet ſegniùs reſpondiſſe: Ergo tu, inquit, primus moriere, qui ita decernis. Minimè verò Rex, inquit ille, niſi tu mentiaris: qui primum dixiſti interfecturum te illum, qui peſſimè reſpondiſſet. Hos igitur muneribus honoratos

ſophi: quibus Alexãder quæſtiones decem ſoluẽdas ponit.

Alexãder Gymnoſophiſtas captos, cum muneribus dimittit.

dimiſit. Ad eos verò, qui erant clariſſimi, ſolitariam autem quietámque vitam agebant, Oneſicritum miſit petitum, ad ſe venirent. Fuit Oneſicritus philoſophus ex Diogenis Cynici contubernio. Aiunt Calanum ſane quàm ſuperbè & aſperè iuſſiſſe ei, vt poſita veſte audiret ſe nudus: alioqui non congreſſurum cũ eo ſe, ne ſi à Ioue miſſus eſſet quidem: Dandamim egiſſe placidiùs: ac de Socrate, Pythagora, Diogene cùm audiuiſſet, dixiſſe magno ingenio ſibi eos viros videri fuiſſe, ſed nimiùm reuerentes legum. Alij Dandamim nihil memorant niſi ſolum hoc quæſiſſe: Qua de cauſa Alexander eo veniſſet tam immenſo itinere? Calanum tamen, vt ad Alexandrum proficiſceretur, Taxiles induxit. Sphines vocabatur. Sed quòd ſermone Indico Cale pro ſalue ſalutãs obuios compellaret, Calanus eſt à Græcis nominatus. Hunc referunt exemplum imperij ſui Alexandro ob oculos poſuiſſe. Corium in medium conie cit ſiccum & retorridum, cuius oram calcauit. Id vno loco preſſum cæteris partibus extulit ſe. Idem circulans vndique & pedibus ſtringens in quaq; parte oſtendit euenire: quoad medium pedibus occupauit: tunc omnes partes quieuere. Ea imagine ſignificauit media regni maximè premenda, neque procul ab iis vagandum Alexandro eſſe. Deſcenſus Alexandri per flumina ad Oceanũ ſeptem menſium ſpacium abſumpſit. Vt verò claſſe ad Oceanum penetrauit, acceſſit ad inſulam, quam ipſe Scilluſtin, Pſiltucin alij appellauere. Ibi excenſione facta ſacrificauit: pelagíq; & oræ marinæ, quatenus aſſequi valuit, indolem colluſtrauit. Inde precatus, nequis poſt ſe

Oneſicritus. *Calanus.* *Dãdamis.* *Regni imago in corio demonſtrata.* *Pſiltucis inſula.*

ſe mortalium expeditionis ſuæ tranſcenderet terminos, regreſſus eſt. Naues circumuehi iuſſit relicta ad dexteram India. Claſſi præfecit Nearchum, magiſtrum gubernatorum Oneſicritum creauit. Ipſe pedeſtri itinere per Oritas pergens in extremam inopiam recedit, multóſque mortales amiſit: vt militarium copiarum ne quartam quidem partem reduceret ex India, cùm peditum eſſent centum viginti milia, equitum ad quindecim millia. Adhæc graues morbi, prauus victus, feruores torridi, plurimos fames abſumpſere: dum regionem peragrant incultam hominum duram vitam agentium, qui paucas & viles habebant oues marinis piſcibus aſſuetas veſci, atque hinc praua carne & putida præditas. Hanc tandem diebus ſexaginta emenſus Gedroſiam attigit. Ibi in rerum omnium egit affluentia, quòd proximi Satrapæ & Reges de omnibus prouidiſſent. Igitur refecto hîc exercitu inceſſit commeſſabundus diebus ſeptẽ per Carmaniam. Illum equi octo compoſito gradu vehebant cum amicis ſuper pulpitum in edito & conſpicuo tabulato erectum quadrato conuiuiis noctẽ diebus continuantem. Sequebantur currus frequentes partim purpureis & picturatis tapetibus partim arborum ſemper recentium & virentium inumbrati ramis. quibus alij vehebantur amici & duces eius coronati potantéſque. Videres non cetram, non galeam, non ſariſſam: ſed phialis, pateris, calicibus Thericliis. milites toto itinere ex grandibus doliis & crateris haurientes præbibebant inter ſe, alij ſimul inter pergendum & progrediendum, alij recumbentes. Circonſonabant

Alexandri claſſis in Oceano.

Oritæ populi.

Alexandri exercitus calamitas.

Gedroſia regio.

Alexandri commeſſationes in Carmania.

Alexandri militum luxus.

omnia loca fiſtulis, tibiis, carminibus, cantilenis, bacchabundis mulieribus. Tam incompoſito & incondito itinere comitabantur pocula bacchabundæ licentiæ ludus, quaſi ipſo præſente Baccho & commeſſationis duce. Poſtquam in regiam Gedroſiæ venit: relaxauit de integro exercitum tempeſtiuis conuiuiis. Ferunt temulentum chororum ludos ſpectaſſe, amaſium eius Bagoam choragum palmam obtinuiſſe, exornatúmque medio theatro trãſiſſe & ad latus eius conſediſſe: Macedonas, cùm id viderent, plaudentes vt oſculum ei ferret conclamaſſe, quoad illum complexus & diſſuauiatus ſit. Huc rediit ad eum Nearchus, lætúſque ille intellecta nauigatione inſtituit ipſe magna claſſe deuectus Euphrate Arabiam & Africam ambire, atque per columnas Herculis in mare mediterraneum decurrere. Omnis generis nauigia apud Thapſacum parabantur, nauticíque & gubernatores conquirebantur vndique. At fama duræ illius in ſuperiorib[9] prouinciis expeditionis oppugnationíſque Mallorum atque ingentis ſtragis exercitus ex diffidentia illius ſalutis concitauit pacatos ad defectionem: ducibúſque & ſatrapis magnæ exercendæ violentiæ, auaritiæ, & flagitiorum dedit occaſionem. Breui fluctus & ſeditio omnes peruaſit. Quando etiã Olympias & Cleopatra contra Antipatrum tumultuãtes prouinciam eius partitæ ſunt: Olympias Epirum, Macedoniam Cleopatra ſumpſit. qua re ad Alexandrum perlata rectiùs dixit matrem ſuam conſuluiſſe. neque enim regnũ Macedonas fuiſſe fœminæ toleraturos. vnde Nearchum extemplò ad mare miſit, ſtatuítque orã

Prouinciarum ab Alexandro defectio.

maritimam armis omnem implere. In progrediendo ſumpſit de Ducibus qui deliquerant, ſupplicium. Vnum ipſe ex Abulitis filiis Oxyartem interfecit. quem haſta tranſuerberauit. Abuliti, qui nihil præparauerat commeatus, tantùm argẽti ſignati tria millia talentum attulit, equis obiicere iuſſit pecuniam. quibus eam nõ guſtantibus: Quò igitur nobis, inquit, hic paratus? Ita Abulitem in vincula compegit. In Perſide numos primùm fœminis donauit: vt moris erat Regibus, quoties inirent Perſidem, ſingulis aureum largiri. Itaque aliquos referũt non crebrò, Ochum verò ne ſemel quidem ob ſordes Perſas inuiſiſſe, exiliúmque ſibi patriæ indixiſſe. Hinc cùm Cyri conditorium apertum comperiſſet: interfecit auctorem, quamuis Pellæus eſſet nõ ex obſcuriſſimis qui id admiſerat, Polymachus nomine. Titulum cùm legiſſet, iuſſit Græcis quoque literis infrà incidi: Is fuit huiuſcemodi: Quiſquis es homo, & vndecunque veniſti (nam venturum noui ego) Cyrus ſum Perſis qui quæſiui imperium. Ne inuideas mihi oro te exiguam hanc humum, quæ corp⁹ tegit meum. Hæc Alexandrum vehementer permouere reputantem rerum incertitudinem & viciſſitudinem. Eadem tempeſtate Calanus, cũ nõ diu alui fluore laboraſſet, rogũ poſtulauit ſibi ſtrui. ad quem poſtquam eſt equo delatus, deos precatus libamina ſibi ipſe infudit, capilliſque ſuis rem diuinam fecit. Inde rogum conſcendẽs aſſiſtentes Macedonas complexus eſt, rogauítque, lætum vt illum diem tranſigerent, & cũ Rege perpotarent. Illum ipſum breui ait Babylone ſe reuiſurum. Ita fatus decubuit

Polymachi cædes.

Sepulchri Cyri titulus.

Calanus in rogo volens & viu⁹ crematur.

operuítque ſe, neque ſe appropinquante igne mouit: ſed quo compoſuerat ſe habitu, cùm conſeruans veteri illorum ſophiſtarum more ſemetipſe immolauit. Hoc multis annis pòſt alius Indus Athenis ex comitatu Cæſaris imitatus eſt. cuius viſitur hac quoque ætate monumentum Indi appellatum. Regreſſus à rogo Alexander frequentibus amicis & præfectis ad cœnam inuitatis certamen & præmium propoſuit potandi meri. Qui plurimum hauſit, Promachus ad quatuor congios progreſſus eſt, relatóque pro victoriæ pretio talento, triduum ſuperſtes fuit. Ex cæteris, vt Chares auctor eſt, vnus & quadraginta ex vinolentia exanimati, cùm excepiſſet ingens gelu crapulam. Nuptias amicorum Suſis celebrauit, atque ipſe Darij filiam duxit vxorem Statiram. Clariſſimas clariſſimis iunxit. ac commune Macedonum, qui iam antè contraxerant connubia, celebrauit ſplendidè epulum nuptiale. in quo memorant cuique conuiuarum, quorum fuerit nouem millium numerus, auream phialam ad libandū donatam. Iam fuit cùm in cæteris mirificè largus, tum æs alienum exercitus creditoribus de ſuo diſſoluit. Eius impenſę vniuerſa ſumma centum & triginta minus ad decem millia talentū peruenit. Antigenes autem Luſcus obæratum ſimulans ſe falſò nomen dederat, adductóque certo ad menſam, qui affirmauit ſe ei dediſſe mutuò, repræſentauit ei pecuniam. Eo poſtea mendacij comperto exarſit Rex, ſummouítque eum aula, atque præfecturam ademit. Fuit bello bonus Antigenes, ac iuuenis etiamnum, cū obſideret Philippus Perinthon, intorto ex catapulta

Bibendi certamen ab Alexandro propoſitum.

Macedonū nuptiæ cū Perſidibus.

Alexander æs alienū militum diſſoluit.

Antigenes Luſcus.

pulta in oculum ſuum non paruit eximere telum volentibus, neque pugnam remiſit prius, quàm vrgens pepuliſſet atque intra muros redegiſſet hoſtes. Non modicè ergo tulit in præſentia ignominiam: verùm præ ſe tulit dolore & mœrore manus ſibi ipſum allaturum. Id timens Alexander, iram depoſuit, & ipſum pecuniam eam iuſſit habere. Triginta millia puerorum, quos exercendos & inſtituendos reliquerat, virili corpore inuenit & ſpecie decora. Dederunt inſuper illi miræ dexteritatis & agilitatis documenta. Ea re læto Rege, angor Macedonas & metus inceſſit, minus Regem ipſis addictum fore. Quapropter cùm debiles & inutiles remitteret ille domum: contumeliam dictitauerunt eam & ſugillationem eſſe: quòd quibus hominibus abuſus ad omnia fuerat, eos ignominioſè tunc in patriam & ad parentes detruderet, non eo quo acceperat eos ſtatu. Igitur miſſionem omnes flagitare conclamaréque, omnes Macedonas pro inutilibus haberet, ſolos iuuenes hos retineret ſaltatores, qui buſcum orbem terræ iret ſubiugatum. Inde cõcitatus Alexander fredénſque multis conuitiis hos proſcidit, eíſque amotis corporis ſui cuſtodiam tradidit Perſis, atque ex his ſatellites apparitoréſque delegit. A quibus cùm cernerét illum ſtipari, ſe verò reiici ignominioſè: conciciderunt animis. ac collocuti inter ſe deprehenderunt ſe ipſi ex æmulatione & indignatione penè inſanire. Poſtremò ad ſe reuerſi perrexerunt ad Regis tabernaculum inermes & tunicati cum clamore & plangore offerentes ſemet ipſi, petentéſque, vteretur ipſis quaſi improbis

Triginta millia puerorum in Perſide Alexander inſtitui iuſſit.

Alexandri in ſuos milites Macedonas clementia, & liberalitas.

& ingratis. Ille verò quamuis iam placatior non admiſit eos. Non abſceſſerũt illi: ſed duos dies & noctes ita pro tabernaculo eius lamentantes dominũmque appellantes perdurauere. Tertio die prodiit: ac cùm lamentabiles abiectóſque vidiſſet, in lacrymas longo ſpacio eſt effuſus. Inde modicè caſtigauit eos, tum appellauit humaniter, ac dimiſit inutiles, vbi eos magnificè donauit. Scripſit inſuper ad Antipatrum, vt omnibus in ludis & ſpectaculis primum locum tenerent, & coronati ibi conſiderent. Demortuorum liberis orbis ſtipendia parentum attribuit. Poſtquàm Ecbatana Mediæ venit: rebus compoſitis neceſſariis retulit ſe ad ſpectacula & tempeſtiua conuiuia: quòd tria millia artificum ad eum ex Græcia veniſſent.

Hephæſtionis mors.

Sub idem tempus Hephæſtion febre correptus eſt. Vt iuuenis & militaris exactioris impatiens victus, dum medicus Glaucus ad ſpectaculum abiit, prandium ſumpſit: adeóq; gallo gallinaceo aſſo, atque epoto ingenti vini frigefacti cratere malè habuit, paulóque pòſt deceſſit.

Alexandri mœror ob mortem Hephæſtionis. *Hephæſtion pro Deo cultus.* *Cuſſæorum gens ab Alexandro exciſa, vt Hephæſtioni parentaret.*

Hunc caſum tulit parum ſapienter Alexander: ſed confeſtim equos omnes muloſque tonderi lugubriter iuſſit, circumiectorum oppidorum pinnas detraxit, miſerum medicũ egit in crucem, tibias muſicámque perdiu in caſtris cõpeſcuit: quoad ab Ammone allatum oraculum eſt, vt Hephæſtionem colerent pro deo, eíq; ſacrificarent. Ad luctus eleuationẽ bellũ adhibuit, ac ſicut ad venationẽ hominũ egreſſus Cuſſæorũ gentẽ excîdit, omnẽmque ad internecionẽ deleuit. Ea Hephæſtionis parẽtatio dicta. In tumbam & monumentũ eius atq;

in

in hæc exornanda decem millia talentum intendens expendere, operiſque præſtantia & exquiſita arte ſuperare ſumptum, deſiderauit præter omnes artifices *Staſicratem: qui proiectam granditatem & magnificentiam in nouis rebus edendis promittebat. quippe hic antea iactauerat apud eũ in colloquio, ex mõtibus Thraciũ Athon configurari & conformari ad hominis effigiem poſſe. Itaque ſi vellet, ſimulacrum ſe ei ex Atho effecturum æternum & ampliſsimũ: quod ſiniſtra teneret frequẽtem mille capitib⁹ vrbem, dextra fundentem largam fluminis vndam in mare decurrentis. verùm hoc repudiauit. At tunc de multo abſurdioribus ſumptuoſioribúſque quotidiè agebat cum artificibus cõmentandis & machinandis. Babylonem pergẽti Nearchus, qui ab Oceano Euphratem inuectus reuerterat, refert conueniſſe ſe certos Chaldeos qui monebant, Babylone vt abſtineret. Nihil motus tamen progreſſus eſt. Poſtquã peruenit ad muros vrbis, coruorum examen vidit certantium & ſe mutuò cædentium. quorum aliquot iuxta ipſum ſunt delapſi. Inde delato ad eum indicio præfectum Babylonis Apollodorum de ipſo exta conſuluiſſe, aruſpicẽ Pythagoram acciuit. Non inficiantem factum, rogauit quid deprendiſſet in hoſtia? qui vbi reſpondit trunca exta fuiſſe: Papæ, inquit, fœdum prodigium. Nec Pythagoram violauit. verùm pœnituit eum, quòd fidem non adhibuiſſet Nearcho. ac ferè extra muros Babylonios diuertit, circunuectúſque eſt animi cauſa Euphratem. Terrebant autem eum multa prodigia. Leonem grandiſſimum & ſpecioſiſſimum

*Staſicrates artifex prodigioſus: quem Vitruuius Dinocratem appellare videtur præf. lib. 2.

Præſigia mortis Alexandri.

eorum qui ibi alebantur, domeſticus aſinus adortus calce interfecit. Depoſitis veſtibus vnctus pila ludebat. Ibi iuuenes, qui pila luſerãt, vbi reſumenda erant pallia, hominem cõtemplantur tacitum in ſolio ſedentem diademate & amictu regio ornatum. Hic in quæſtione interrogatus, qui eſſet: diu non reddidit vocem. Vix tandem cùm ad ſe rediſſet, Dionyſium ait dici ſe, eſſe Meſſenium genere, certis autẽ criminibus accuſatum, atque eò à mari ductum longo ſpacio in vinculis fuiſſe: modò Serapim aſtitiſſe ſibi, vinculíſque exemptum eò deduxiſſe atque imperauiſſe, vt veſte regia ſumpta & diademate ſilentiò conſideret. His Alexander auditis illum ex vatum conſilio ſuſtulit de medio. Cæterùm animo ipſe anxio atque erga deos diffidenti iam euaſit, aduerſus amicos verò ſuſpicioſo. Antipatrum in primis formidabat eiúſque filios. ex quibus Iolas princeps pincerna erat, Caſſander nuper aduenerat. qui cũ Barbaros venerabundos illum ſalutantes conſpexiſſet vir in libertate enutritus Græca, atque huiuſcemodi ſpectaculi hactenus inſolens in cachinnum eſt effuſus. Ea re exarſit ita Alexãder, vt arreptum crinibus caput eius ambabus manibus vehementer contuderit ad parietem. Aliàs reſpondere Antipatri accuſatoribus aliquid parantem interpellans Caſſandrum: Quid ais, inquit, tam longa via homines nihil læſos tantùm ad calumniandum veniſſe? Cùm reſpondiſſet Caſſander, eſſe id ipſum calumniæ indicium, quòd procul probationibus veniſſent: cachinnãs Alexander, Hæc illa, inquit, commenta Ariſtoteles ſunt in vtramque partem

Alexander Antipatrũ metuit.

tem

tem dicendi, pœnam luetis, ſi parum eos conuincemini læſiſſe. Breui ingentem terrorem aiunt Caſſandri animum ſubiſſe & partinaciter inſediſſe: vſque adeo vt inſecutis temporibus regnum Macedoniæ obtinens & Græciæ potiens, cùm Delphis inambularet contemplarétúrque ſtatuas, ſimulacro conſpecto Alexandri, ſubito horrore toto contremuerit corpore, & ad illius imaginis conſpectum æſtuans ægrè colligeret ſe. Alexander igitur poſtquàm ſemel religione obſtrictus eſt, tumultuante & trepidante animo præditus, nulla res inſolita & aliena tã oblata exigua eſt, quam non verteret in prodigium & oſtentum: ſed ſacrificantium, expiantium, & vaticinantium erat regia referta. Adeo res eſt horrenda incredulitas & contemptio deorum, horrenda item ſuperſtitio, quæ aquæ modo vergit ad demiſſa, implétque abſurdis opinionibus & metu mortales, vt tũc Alexandrum. At ille oraculis de Hephæſtione à deo allatis luctum depoſuit, iterúmque ad ſacrificia & pocula ſe conuertit. Ac cùm ſplendido conuiuio excepiſſet Nearchum, atque inde lotus de more ſuo eſſet iturus cubitum, ad obnixè rogantem Medium iuit comeſſatum. Apud hunc cùm diem inſequentem totum perpotaſſet, febre eſt tẽtatus. Non exhauſit* Herculis ſcyphum, neque repentè ſpinæ dolore veluti haſta confixus ingemuit. Sed hæc putauerunt quidam ſcribenda, quaſi magnæ fabulæ tragicum exodium & lamentabile fingẽtes. Ariſtobulus narrat eum cùm delirio ex febre teneretur, atque ingenti cruciaretur ſiti, vinũ potaſſe: hinc in phreneſim incidiſſe, atque

Ariſtotelis commenta irridet Alexander.

Caſſander quantũ Alexandrũ timuerit.

Deorum cõtemptio & ſuperſtitio, res horrẽda.

Alexander in febrem incidit.

*Herculis ſcyphus, cui fortè tanquam generis ſui auctor habare conſueuerat.

trigeſimo menſis Dæſij deceſſiſſe. In diariis ad hunc modum de morbo eius ſcriptum eſt. Octa uodecimo die mẽſis Dæſij in balneo febris cau ſa cubauit. Poſtero die lotus contulit ſe in cubiculum, eúmque diẽ aleæ ludo cũ Medio tran ſegit. Inde veſperi lotus & ſacris operatus cibũ ſumpſit auidiús. Hinc nocte febre afflictus eſt. Die vigeſimo lotus ſolenne ſacrũ iterũ peregit, decumbéńſque in balneo Nearcho vacauit na uigationem ſuam, & quid vidiſſet in Oceano, exponenti. Vigeſimo primo cùm idem feciſſet, aggrauauit febris, noctémque egit graué, ac po ſtridie eſt acri febre tentatus, tranſlatúſque decubuit iuxta magnum natatorium. Eodem tẽpore cum Ducibus egit, quemadmodum ordinibus vacuis præficerent ſpectatos. Vigeſimoquarto ingraueſcente vi morbi ſacris operatus eſt: ad quæ eſt deportatus, ac præcipuos Duces in aula iuſſit commorari, Centuriones & Tribunos excubare pro foribus. Delatus in vlterioré regiam vigeſimoquinto die pauliſper quieuit, febris non remiſit. Cùm adiſſent eum Duces, iam vocem amiſerat. Pari modo vige ſimoſexto egit. Vnde Macedones mortuũ rati ad fores magno ſtrepitu acceſſerunt, miníſque amicos Regis coegerunt, vt admitterentur: ac foribus apertis tunicati ad vnum omnes præter lectum eius tranſierunt. Eodem die Python & Seleucus ad templum Serapis miſſi conſulue runt deũ, an deportarent eò Alexandrũ: Deus, ne eum mouerent loco, reſpondit. Vigeſimo o- *Alexandri mors.* ctauo ſub veſperam expirauit. Hæc ferè in diariis ita præſcripta ad verbum ſunt. Veneni extẽplò ſuſpicionẽ nemo habuit. Sexto demum anno autẽ

no autumant indicio delato Olympiada multos necaſſe, oſſa etiam proiecisſe mortui Iolæ, quaſi venenum hic miſcuiſſet. Qui verò auctorem Ariſtotelem huius facinoris perhibent Antipatro fuiſſe, atque omnino per illũ allatum virus: hi Agnothemim quendam, qui id ex Antigono rege audiſſet, narraſſe referunt. Venenũ aquam frigidã fuiſſe & inſtar glacie gelidam, quæ Nonacride ex petra quadã reſudet. Eam ſicut tenuẽ rorem excipiẽtes aſini vngula reponere. nullo enim vaſe ferri alio poſſe: verũ erode re rigore ſuo & acrimonia omnia. Maxima pars tamen eam veneni fabulam prorſus exiſtimãt commentitiam, habẽntque argumentum non leue: quòd diſſentientibus per multos dies Ducibus, corpus, cùm locis feruidis & æſtuoſis iacuiſſet non curatum, eiuſcemodi veneni nullũ veſtigium præ ſe tulerit: verũ ſine liuore & tabe permanſerit recens. Roxane prægnans erat: atque ideo cùm à Macedonibus coleretur, Statiram autem æmularetur: literis circumuentam commentitiis euocauit. quam, vt venit, cũ ſorore necauit, ac cadauera earũ in puteum præcipitauit, terrámque ingeſſit, conſcio & adiutore Perdica. Ille enim mox in ſumma fuit poteſtate Arideo velut regni vmbra ſtipatus. Natus hic ex obſcura fuit muliere & vulgante corpus Philine, neque mentis compos ex corporis vitio non natiuo neque ſpontaneo: imo verò perſpicuè ferunt in puero eluxiſſe feſtiuam indolem nec ignauam: pòſt tamen, cùm medicamentis fuiſſet ab Olympiade vitiatus, mente debilitatum fuiſſe.

Ariſtoteles notatus veneficij in Alexandrum.

Statira à Roxane necatur.

Aridæus Alexandri frater.

C. CAESAR.

Cæſaris cō iunctio cū Cinna & Mario.

CORNELIAM Cinnæ, qui Romę rerum potitus eſt, filiam poſtquam victor Sylla neque ſpe neque metu perpellere Cæſarem valuit vt dimitteret, publicauit dotem eius. Cauſa inimicitiæ in Syllam Cæſari neceſſitudo Marij erat. Iuliam enim Cæſaris amitam Marius Maior in matrimonio habuit, ex qua Marius Iunior natus eſt Cæſaris conſobrinus. Vt autem initiò ob eorum qui interficiebantur, multitudinem & occupationes eſt à Sylla neglectus, non acquieuit: ſed ad petitionem ſacerdotij penè impubes venit in campum. Cæterùm huius repulſam aduerſante clàm ei Sylla tulit. qui cùm de necando eo deliberaret, & oſtenderét nonnulli nihil eſſe cauſæ cur tantulum puerū trucidaret: Nihil mentis dixit eos habere, ſi nō ei puero multos viderent Marios ineſſe. Hac voce ad Cæſarem perlata longo tempore palans in Sabinis abdidit ſe. Inde dum valetudinis cauſa aliam in domum transfertur: incidit in Syllanos milites, qui illa loca ſcrutabantur cō prehendebántque, ſiqui deliteſcerent. quorum ducem Cornelium duodecim milium denariorum mercede induxit, vt dimitteretur: ac conſcenſa protinus naui in Bithyniam ad regem Nicomedem eſt profectus. Apud quem cùm non diu deſediſſet: decedés in pelago ad Phar

Cæſar ad Nicomedē proficiſcitur.

macuſam inſulam capitur à piratis. qui magnis iam claſſibus multíſque nauigiis mare infeſtũ habebant. Hos Cæſar primùm poſtulantes pro ipſius redemptione viginti talenta deriſit: quaſi ignaro quem tenerent. Ipſe quinquaginta daturum ſe pollicitus eſt. Inde comitibus ſuis aliò ad aliam vrbem expediẽdæ pecuniæ gratia dimiſſis inter homines immaniſſimos Cilicas cum vno amico & duobus ſeruis relictus adeo eos deſpexit: vt quoties quieſcebat, miſſo aliquo indiceret illis ſilentium. Dies duodequadraginta, quaſi non cuſtodiretur, ſed ſtiparetur ab eis, vnà ludebat & ſe exercebat. Iam carmina & orationes ſcribebat, eáque in circulo eorum pronunciabat. Siqui non admirarentur ea, hos palàm inertes appellabat & Barbaros. Frequẽter per iocum ſuſpenſurum eos ſe minabatur. Placebat id illis, ſimplicitati eius & ætati hanc linguæ libertatem aſcribentes. Vt allata Mileto pecunia, qua redimeretur, & numerata miſſus eſt: compleuit confeſtim naues, atque ex Mileſiorum portu ad perſequendos ſoluit: occupánſque, ad illam inſulam adhuc ſtantes, pleroſque in poteſtatem redegit. quorũ pecuniam in prædam vertit: ipſos Pergami dedit in cuſtodiam: atque ad Iunium, qui cum imperio Aſiam obtinebat, profectus eſt: quòd illius vt Prætoris eſſet de captiuis ſupplicium ſumere. qui cùm numis eorum oculos adieciſſet (neque enim pauca ſumma erat) & de captiuis conſideraturũ ſe diceret per ocium: ſalute Cæſar Prætori dicta Pergamum contẽdit, ſuſtulítque in crucem piratas omnes, ſicut per ſpeciem ioci crebrò in inſula illis prædixerat.

Cæſar captus à piratis.

Cæſar piratas perſequitur, & capit.

Interea lãgueſcente iam Syllæ potẽtia, & neceſſariis eum domum reuocantibus, Rhodum nauigauit ad Appolloniũ Molonis, cuius etiã Cicero auditor erat, qui ſcholam aperuerat inſignem, apparebátque virum probum eſſe. Dicitur & ad vrbanam facundiam optimè fuiſſe comparatus, ingeniúmque excoluiſſe ſedulò, ſecundas vt citra controuerſiam ferret: primas verò in ea, vt potentia potius & armis eſſet primus, reliquiſſe aliis: neque eam, quò ducebat eũ natura, vim dicendi, quò expeditionibus & tractandæ Reipubl. vacaret, quibus artibus imperium quæſiuit, eſt aſſecutus. Ac poſtmodum in oratione, qua Ciceronis Catoni reſpondet, deprecatur: nequis hominis militaris dictionem cum oratoris ſolertis multúmque ea in re ocij ponentis contendat eloquentia. Ad vrbem reuerſus poſtulauit Dolabellam repetundarum, ciuitatéſque Græciæ frequentes teſtimonium ei dixere. verùm abſolutus Dolobella eſt, Cæſar autem ad penſandum Græcorũ ſtudiũ, patrocinium eorum, cùm P. Antonium apud M. Lucullum Macedoniæ prætoré captæ pecuniæ accuſarent, ſuſcepit: tantúmque effecit vt ad Tribunos plebis Antonius prouocaret: allegãs non æquo iure in Græcia ſe cum Græcis contẽdere. Romæ verò multa orationis eius in defenſionibus effulſit venuſtas, multũ etiã ex comitate in ſalutationibus & congreſſibus, quòd ſupra ætatem blandus eſſet, fauorem aſſecutus eſt ad populum. Ad hæc cœnarum & menſæ & in ſumma reliquo vitæ ſplendore colligebat paulatim in Republ. opes. quas inuidi eius breui exiſtimantes deficientibus ſumptibus euanidas

Cæſaris eloquentia.

Cæſar Dolabellam accuſat.

nidas fore ſecuri inclareſcere illũ in Repub. per miſere: ſerò autem, vbi euaſiſſent iam ingentes & præualidæ, atque apertè in rerum mutationem ſenſerunt eas erumpere: animaduerterũt nullum cenſendum eſſe rei alicuius paruũ exordium, quod non ilicò grande reddat continuatio: quódque ex eo, quòd cõtemnatur, aſſequitur ne impediatur. Itaque ille qui primus ſuſpectã habuiſſe videtur & timuiſſe eius in Repub. gerenda ſicut in mari ſerenitatem, & latentem ſub humanitate blanditiáque conſiderauit acrimoniã, Cicero dicebat in aliis eius cœptis & actionibus conſiderare ſe omnibus ingenium tyrannicum: ſed cùm comam eius, inquit, ita videam compoſitam accuratè, ipſúmque vno digito caput ſcabentem: contrà non videtur iſte mihi tantum mali animo concepturus, vt Romanã Rép. euertat. Cæterùm hæc pòſt. Primũ fauoris erga ſe populi cepit documentum, cùm Tribunus militũ competitore C. Popilio prior eſt renunciatus: alterum & clarius, cùm Marij vxorem Iuliam amitam ſuam defunctam eximiè laudauit in foro, atque in funere auſus eſt præferre Marij imagines, quæ tũ primùm poſt Syllæ dominatum ſunt conſpectæ, cùm eſſet hoſtis ille iudicatus. Nam cùm quidam idcirco obſtreperent Cæſari, populus clamorem ex aduerſo reddidit, & magno plauſu eũ excepit, probauítque quòd quaſi ab inferis tanto interuallo honores Marij reduceret in Vrbẽ. In honorẽ quidem magnarum natu fœminarum orationes fenebres habere, id moris erat Romani: in adoleſcentiorum verò funeribus cùm moris non eſſet, princeps Cæſar vxorem ſuã

Ciceronis de Cæſaris ingenio iudicium.

Populi Romani in Cæſarem fauor.

defunctam laudauit. qua ſe fauorem meruit, beneuolentiámque ſibi plebis conciliauit hac pietate, vt quaſi placidũ virũ & mollis ingenij exoſcularentur eũ. Iuſtis vxori ſolutis Quæſtor in Hiſpaniam profectus eſt cum vno prætore vetere: quem & ipſum ſemper obſeruauit, & filium eius fecit viciſſim, cùm in prouinciã proficiſceretur Prætor, Quæſtorem. Eo munere defunctus tertiam vxorem duxit Pompeiam, cùm haberet ex Cornelia filiam. quam pòſt Pompeio Magno deſpõdit. Quòd aũt profuſus ſumptibus eſſet, temporariáque & breui videretur gloria immenſas impenſas commutare, cùm reuera maxima exiguo redimeret pretio: dicitur prius quàm eſſet vllum magiſtratum adeptus, ad trecenties duodecies LL-S. habuiſſe æris alieni. Poſtquàm verò viæ Appiæ curator deſignatus plurimum de ſuo in id muneris impẽdit, & in ædilitate gladiatorũ paria viginti & trecenta dedit: ſumptibúſq; aliis & profuſionibus in ludos, pompas, epulas, omnium priorum ſuperauit munificentiam: vſqueadeo mouit populum, vt nouos magiſtratus, nouos honores quiſque quæreret, quibus illum remuneraret. Duæ factiones cùm eſſent in ciuitate, vna Syllana, quæ multum pollebat: Mariana altera, quæ tunc admodum iacebat ſummiſſa, oppreſſáque & lacerata: hanc quò erigeret & aſciſceret ſibi, gliſcentibus muneribus ſuis ædilitiis clàm Marij imagines & victorias triumphales fecit, quas nocte poſuit in Capitolio. Prima luce omnia auro ſplendentia & mirè fabrefacta ſpectantes (nam titulum habebãt Cimbricarum victoriarum) pauor inceſſit omnes audaciæ

Cæſaris quæſtura.

Cæſaris æs alienum.

Cæſaris profuſio.

Cæſar res nouas molitur.

audaciæ eius, qui poſuerat: neque erat id obſcurum. ac breui dilatus rumor omnes homines ad ſpectaculum conciuit. At alij clamauere regnum Cæſarem moliri, ſepultos legibus & ſenatuſconſultis honores refodiendo: tentaríque eare populum, quem antè demulſerat, an muneribus ipſius præbeat ſe mancipandum, eaque ludibria & nouationes admittat. Ex altera parte Mariani ſe ipſi confirmantes extiterunt repentè innumera multitudine, Capitoliúmque plauſu complerunt. Multi etiam imagines Marij ſpectantes lacrymas gaudio effudere, laudibúſque Cæſarem in cælum tulerunt, dixerúntque vnũ eum Marij affinitate dignum. Hanc ob cauſam coacto Senatu Luctatius Catulus vir illius temporis inter Romanos clariſſimus exurgens accuſauit Cæſarem, adiecítque hoc dictum, quod adhuc in ore eſt: Non enim vltrà, inquit, cuniculis Cæſar: verùm machinis iam petit Remp. At Cæſarem, cùm defenſione ſua Senatui ſatiſfeciſſet, multò inflãmauerunt magis illi, qui eũ ſuſpiciebant: adhortatíque ſunt, ne cui ſummitteret ſpiritus. omnia enim volente eum populo aſſecuturum, atque principatum in ciuitate obtenturum. Eadem tempeſtate Metello Pontifici maximo defuncto, Iſaurico autem & Catulo petentibus ſacerdotium eius, clariſſimis viris auctoritatíſque in Senatu ſummæ non conceſſit Cæſar: ſed ad comitia competitorem ſe illorum profeſſus deſcendit. In ancipiti populi ſtudio Catulus ex maiore dignitate magis euentum comitiorum formidans miſit ad Cæſarem certos, qui eum magna oſtenſa mercede à coniuratione deducerent. Enim verò ille lar-

Cæſar regnum moliri inſimulatur.

Cæſar põtifex maximus creatur.

gitione etiam maiore nominibus factis ad hoc certamen oſtendit ſe deſcenſurum. Die inſtante matrem eum ad oſtium haud ſine lacrymis proſequentem oſculatus: Hodie mater, inquit, aut Pontificem maximum filium aut exulem videbis. Suffragiis latis, cùm comitia magno certamine acta eſſent, ſuperior fuit: Senatuíque & Optimatibus terrorem iniecit prouecturum eum populum ad omnem audaciam. vnde accuſabant Piſo & Catulus Ciceronem, quòd Cæſari in coniuratione Catilinæ opportuno oppreſſu pepercisset. Nam Catilina, qui nō modò Rempub. mutare, verùm etiam totum euertere imperium omniáque deliberauerat commiſcere, exiguis preſſus indiciis Vrbe prius exceſſit, quàm totum conſilium ſuum detegeretur. Lentulum autem & Cethegum ſucceſſores reliquit in Vrbe coniurationis. quibus an quid clàm fiduciæ & virium præbuerit Cæſar, in obſcuro eſt. His in Senatu manifeſtè conuictis & Conſule de pœna eorum omnes ordine ſententiam rogante Cicerone, alij vſque ad Cæſarem capitale ſupplicium de iis ſumendum cenſuerunt. at Cæſar ſurgens habuit orationem accuratè meditatam, retulítque viros dignitate & genere illuſtres indicta cauſa necare non videri ſibi nec vſitatum nec legitimum niſi in vltima neceſſitate. Quòd ſi vincti in municipiis per Italiã, quæ ipſe eligeret Cicero, quoad debellatum foret cum Catilina, cuſtodirentur: pòſt quietè in ocio Senatum de vnoquoque facultatem habiturum ſtatuendi. Ita eius ſententiæ, quæ lenis eſt viſa, & quàm facunda oratione munierat, non illi modò, qui ſecundum eum ſententiam

Cæſar ſuſpectus de coniuratione Catilinæ.

Cæſar coniuratos conatur liberare.

di

dixerunt, ſunt aſſenſi: ſed & qui dixerant priores, ſuis retractis in illius tranſiere ſententiam, donec ad Catonem & Catulum ventum eſt. His acriter repugnantibus, Catone verò etiam oratione ſua detorquente in eum ſuſpicionem ac validè cum eo pugnante, coniurati fuerunt rei capitalis damnati. Cæſari curia exeunti multi ex iuuentute, qui tunc Ciceronem ſtipabant, concurſu facto intentabant ei ſtrictos gladios. verùm Curio dicitur toga ſua eum texiſſe & eripuiſſe: atque ipſe Cicero intuentibus eum iuuenibus cædem vel populi metu, vel quòd prorſus iniquam & violentã arbitraretur, abnuiſſe. hoc ego Ciceronem miror, ſi verum eſt, in libro de Conſulatu ſuo præteriiſſe. Pòſt ſanè culpatus eſt, quòd occaſione in præſens contra Cæſarem non fuiſſet vſus, metu deterritus amplectẽtis Cæſarem mirificè populi. qui quidem pòſt aliquã tò Senatum eo ingreſſo, ac dum ſuſpiciones, qui bus erat aſperſus, purgat, aduerſis clamoribus excepto, dum ſolito tardius dimittitur Senatus, tumultuoſè accurrit, curiámque cinxit, Cæſarẽ repetens, iubenſque eum dimitti. Quocirca veritus Cato, ne egena plebs, quæ vniuerſæ multitudinis erat fax, ac ſpem omnem reponebat in Cæſare, res nouas moliretur, fuit auctor Patribus, vt diuideret plebi frumentum menſtruum. Vnde cæteris oneribus acceſſit per ſingulos annos ſumptus * vicies & ducenties. Magnum tamen terrorem haud dubiè reſtinxit in præſenti hæc actio, plurimúmque Cæſari potentiæ detraxit & diſſipauit in tempore: qui tum erat Prætor deſignatus ac magis ob eum magiſtratum timendus. Atqui

Catonis in Cæſarem inuectio, de qua Salluſt. in Catil. coniur. & Cic. in Catil.

*In Catonē eſt trecenties. quare videtur hîc in exemplari Græco legendum, D C C L. myriades, pro D L. atque ita quadrabit numerus trecenties L L S.

nihil in eo actum eſt tumultuoſè: verùm occu pauit fortuna quædam ſiniſtra Cæſaris domũ. P. Clodius fuit nobili genere ortus, diuitiis & facundia præcellens, ſed inſolentia & audacia nulli improbiſſimorum ſecundus. Hic vxorem Cæſaris Pompeiam amabat neque inuitam. verùm mulierem Cæſar acri ſepſerat cuſtodia, eiúſque mater Aurelia fœmina honeſta perpetuò lateri adhærens Pompeiæ arduum & periculoſum eis congreſſum efficiebat. Eſt apud Romanos dea, quam Bonam dicunt, ſicut Græci Muliebrem. Hanc Phryges ſibi aſſerentes peculiarem, Midæ regis autumant matrem eſſe, Romani nympham Dryada Fauno nuptam, Græci Liberi patris eam matrem, quam nefandum eſt nominare. vnde pampinis tentoria feſtum diẽ agitantes mulieres contegunt, ac ſacer draco ex fabula ad pedes deæ iacet. Eò virum fas non eſt accedere, neque dum ſacra aguntur, in domo, vbi aguntur, eſſe. Solæ fæminæ multa Orphicis germana memorantur in ſolenni peragere. Vbi feſtus dies inſtat, celebratur in ædibus Conſulis vel prætoris: ipſe autem domo omneſque viri cedunt. Vxor ſola domum parat, peragitúrque ferè nocte per luſum peruilegio commiſtum inter magnum concentum. Hunc feſtum diem id temporis agitante Pompeia Clodius imberbis etiamnum, ideóque fallere ſe exiſtimans poſſe cæteras, veſtitu & cultu ſumpto pſaltriæ acceſſit eò iuuenculã facie referens. Cùm fores offendiſſet patefactas, ab ancilla cõſcia eſt citra impedimentum introductus. Dum autem illa properat, vt id Pompeiæ nunciet, mora interueniente, operiri vbi relictus erat non

Clodius & eius in Pompeiam Cæſaris vxorem amor.

Bona dea quæ fuerit, & eius ſacra.

Clodius ſacra Bonæ deæ profanat.

non ſuſtinenti Clodio laxíſque in ædibus erranti lumén que declinanti occurrit pediſſequa Aureliæ, atque vt fœmina fœminam, prouocat ad luſum. Detrectantem in medium rapit: quæ ſit & vnde, percunctatur. Cùm reſpondiſſet Clodius Auram expectare ſe Pompeiæ ancillam (nam id nominis ei erat) voce eſt detectus. Ibi repentè pediſſequa proſilit cum clamore ad lumen & cœtum, virum vociferans ſe deprehendiſſe. Obſtupefactis mulieribus ſacra deæ Aurelia inhibet & obuelat. Mox iuſſo obſerari fores ad faces domum luſtrat Clodium quærens. Refugerat ille in ancillæ tabernaculum illius, cum qua congreſſus fuerat, atque ibi deprehenditur. Cognitus à mulieribus exigitur foras. *Clodius in ſacris Bonæ deæ deprehenſus.*

Hoc factum mulieres confeſtim de nocte domũ digreſſæ, viris ſuis nunciauerunt, ac rumor poſtridie ciuitatem peruaſit rem à Clodio tentatã nefariam, pœnáſque non læſorum tantùm, verùm Reip. etiam & deorum nomine exigendam. Itaque poſtulauit profanatorum ſacrorum Clodium vnus ex Tribunis plebis, coierúntque in eum principes Senatus: qui teſtimonia in eum dixerunt, cùm improbitatibus atrocibus aliis, tum de ſtupro cum ſorore ſua, quæ in Luculli matrimonio erat, admiſſo. quorum ſtudiis obnixus populus defendit Clodium, magnóque præſidio fuit ei apud iudices attonitos populíque paueſcentes. Cæſar protinus repudiauit Pompeiam, ſed teſtis in reum citatus nihil dixit eorum, quæ Clodio obiiciebantur, compertum ſibi eſſe. Quod cùm videretur mirum: quæſiuit accuſator, quamobrem ergo vxori nuncium remiſiſſet? reſpondit, Domum meam volo & *Clodius accuſatur ob contaminata ſacra Bonæ deæ.* *Cæſar vxorem Pompeiam repudiat.*

ſuſpicione carere. Hæc Cæſarem aiunt aliqui ex animi ſententia dixiſſe, alij in populi gratiam eripere enitentis Clodium. Itaque abſoluitur à crimine: quòd plerique iudices ſententiam con fuſis tabulis tuliſſent, ne in diſcrimen vocarentur ad populum, ſi eum damnaſſent: neu ſi liberaſſent eum, infames forent apud Optimates.

Clodi⁹ abſoluitur à crimine p. ſenatorum ſacrorum.

Cæſar ſtatim ex prætura prouinciam ſortitus Hiſpaniam, cùm res ei difficili in loco cum creditoribus eſſet importunis profecturo probríſque inceſſentibus, ad Craſſum confugit ditiſſimum ciuitatis: qui, quò reſiſteret Pompeij actionibus, Cæſaris quærebat acrimoniam & ardorem ſibi adiungere. atque vbi hic creditores in ſe recepiſſet moleſtiſſimos & duriſſimos, & centies nonagies nouies HS. pro eo interceſſiſſet: tum eſt in prouinciam profectus. Fama eſt in tranſgreſſu Alpium prætereũtes amicos eius oppidum Barbarorum, quod homines admodum pauci tenuéſque colebant, per riſum & iocum dixiſſe: Num quæ hîc quoque de honoribus ambitiones & de primatu certamina mutuæque factioſorum inuidiæ forent? Ibi ſeriò Cæſarem ad eos dixiſſe: Mallem equidem apud hos primus eſſe, quàm Romæ ſecundus. Alio item tempore in Hiſpania cùm legeret per ocium Alexandri hiſtoriam, diu eum ſecum cogitabundum ſe diſſe, inde lacrymas profudiſſe. Mirantibus cauſam amicis dixiſſe: An non videtur vobis gemédum, cùm hac ætate Alexander tot iam regna ſubegerit, me nihil dum geſſiſſe præclari? Vt ergo Hiſpaniam attigit, mox accinxit ſe operi, atque intra paucos dies cohortes decem ad priores viginti conſcripſit. Gallæcos & Luſitanos bello

Cæſar prouinciam Hiſpaniã ſortitur.

Cæſaris ãbitio.

Cæſaris res geſtæ in Hiſpania.

bello petiit domuítque, ac progreſſus vſque ad Oceanum gentes antè non pacatas imperio Romano ſubegit. Rebus bello egregiè geſtis nõ ſegnius pacis munia diſpenſauit concordia in ciuitatibus conſtituenda, præſertim obæratorum & creditorum medendis controuerſiis. Statuit enim, vt ex debitoris prouentibus ferret quotannis creditor beſſem, reliquum rediret ad dominum, quoad æs alienum eſſet diſſolutum. His actis clarus decedit prouincia, tum ipſe pecunioſus, tum impletis præda militibus, atque Imperator eſt ab illis appellatus. Quia verò triumphum poſtulantibus manendum extra Vrbem, & candidatis conſulatus petendus erat in Vrbe: his legibus conflictatus contrariis, cùm ad tempus comitiorum conſularium occurriſſet: contendit per amicos à Senatu, vt abſentis ſui ratio haberetur. Contra cuius poſtulata inſiſtente legi Catone, mox vt multos aduertit à Cæſare delinitos, tempore rem excludente ac diem dicendo eximente: conſtituit dimiſſo triũpho Cæſar incumbere conſulatui, ingreſſúſque ilicò Vrbem ſuſcepit actionem, qua demplo Catone omnibus mortalibus impoſuit. Ea fuit potentiſſimorum ciuium Pompeij & Craſſi reconciliatio, quibus Cæſar ex ſimultate in gratiam reductis, atque vtriuſque in ſe verſa potentia, facto in ſpeciem humano Rempu. clàm inuertit. Neque enim, vt plerique omnes exiſtimabant, Cæſaris & Pompeij diſſenſio ciuilia inuexit bella, imò coniunctio potius ad cõuellendos Optimates conſpirantiũ primùm, deinde tandẽ inter ſe diſſidentium. Catoni autem, qui impendentia crebrò vaticinatus eſt, hoc reliquum

Cæſar Imperator appellatur.

Cæſar Pompeium & Craſſum conciliat.

Catonis prouidentia.

fuit: vt importuni tunc & curioſi, pôſt pruden-tis quidem ſed infelicis nomen conſiliarij ſorti-retur. Porrò Cæſar Craſſi & Pompei ſtipatus amicitia conſulatum adeptus eſt, ac cum Calpurnio Bibulo magna gloria renunciatus. Inito magiſtratu extemplò leges non Conſuli, ſed audaciſſimo Tribuno plebis rogauit congruentes, in gratiam plebis legem de coloniis deducendis & leges agrarias promulgans. qui, cùm aduerſarentur ei in Senatu Optimates, quòd diu occaſionem quæſiſſet, vociferatus teſtatúſque inuitū ſe tranſire ad populum, quem neceſſariò & iniuriis in ſe Senatus adductus cogeretur obſeruare, proſiliit: cinctúſque hinc Craſſo illinc Pompeio rogauit eos, ecquid leges ſuas probarent. Cùm probare dicerent: orauit, vt contra aduerſarios, qui gladios minitarentur, eſſent ſibi auxilio. Id illi ſunt polliciti. Adiecit inſuper Pompeius, contra gladios cum gladio ſe venturum & ſcutum quoque allaturum. Hæc vox Optimatum aures offendit indigna eius pudore atque ab eius erga Senatum obſeruātia abhorrens, imò inſana & temeraria: populus verò exultauit. At Cæſar, quò penitiùs in potentiā inſinuaret ſe Pompeij, cùm filiam Iuliam haberet Seruilio Cæpioni pactam, hanc Pompeio deſpondit. Seruilio Pompeij filiam oſtendit ſe iuncturum, ac ne eam quidem illocatam, ſed Fauſto Syllæ filio deſtinatam. Breui pôſt Cæſar Piſonis filiam Calpurniam nuptiis ſibi adiunxit. Piſonem in proximum annum conſulem creâuit. Quo tempore palàm teſtatus eſt Cato clamauítque rem indignam eſſe, vt addiceretur nuptiarum lenociniis imperium, ac per mulieres

Cęſaris primus conſulatus.

Cęſaris leges.

Cęſar Iuliam Pompeio deſpōdit.

Cęſar Calpurniam iungit.

mutuò ſe ad prouincias, imperia, exercitus pro ueherent. Collega Cæſaris Bibulus cùm intercedendo legibus eius nihil proficeret, ſed in foro ſæpius eſſet in mortis periculum cum Catone vocatus: toto conſulatus tempore continuit ſe domo. Pompeius ducta Iulia ſtatim forum armis impleuit, legéſque Cæſaris populo firmauit. Cæſari efficit vt Gallia ciſalpina & tranſalpina omnis adiuncto Illyrico cum quatuor legionibus in quinquennium decerneretur. Hîc reluctare ſibi aggreſſum Catonem duci Cæſar in carcerem iuſſit, Tribunos exiſtimans appellaturum. quo nulla voce miſſa pergente cernens Cæſar non Optimates tantùm id ægrè ferentes, verùm plebem etiam virtutis verecundia Catonis tacitam & mœſtam ſequentem: rogauit clàm ipſe vnum ex Tribunis, vt eriperet Catonem. Ex cæteris Senatoribus in curiam venerunt eo Conſule ſanè pauci: reliqui indignantes Senatu abſtinuere. Cùm Conſidius quidam natu grandis armorum & militum diceret metu eos non cõuenire: quin igitur, inquit, tu quoque, Cæſar, hac formidine domi te contines? Ibi Conſidius reſpondit: Quòd metum mihi abſtergat ſenectus. Nam quod ſupereſt vitæ, quia parum eſt, haud magnam quærit cautionem. Inter illius temporis acta fœdiſſimum viſum in Cæſaris conſulatu, quòd Clodius tribunus plebis deſignatus fuerit ille à quo torus eius atque arcana priuilegia fuerant temerata. Deſignatus eſt ad obterendum Ciceronem. Nec prius in prouinciam profectus Cæſar eſt, quàm ſocio Clodio Ciceronem factione oppreſſiſſet atque Italia exterminaſſet. Hæc geſſiſſe dicitur

Cæſari Gallia decreta.

Cæſar Catonem in carcerem ducit.

Cæſar per Clodiũ expellit vrbe Ciceronem.

Cæſaris virtus bellica.

ante bellum Gallicum. At bellorum, quæ deinceps geſſit, expeditionúmque quibus domuit Galliam, tempus: quaſi aliud exordium cepiſſet & aliam vitæ actionúmque eſſet ingreſſus viam nouarum, nullo eum vel laudatiſſimorum atq; ſummorum Imperatorum inferiorem bellatorem & ducé oſtendit. ſed ſiue cum illo Fabios, Scipiones, Metellos: coæuóſque eius aut paulò ſuperiores Syllam & Marium, ambóſque Lucullos, vel ipſum etiam Pompeium: cuius ex omnis generis bellica virtute ſuperabat gloria cælos, conferas: res geſtæ Cæſaris antecellunt, alium locorum, quibus bellum geſſit, aſperitate: alium prouinciæ; quam ſubiugauit, amplitudine: multitudine alium & ferocitate quos ſuperauit, hoſtium: alium morum, quos cicurauit, feritate & immanitate: alium clementia & lenitate in deuictos: alium in commilitones munificentia & beneficiis: omnes verò præliorum & hoſtium interfectorum immenſo numero. quippe annis non totis decem geſto in Gallia bello oppida plus octingenta vi cepit, gentes ſubegit trecentas, ſigna diuerſis temporibus contulit cum tricies centenis millibus: ex quibus decies centena millia in acie interfecit, alterum tantum cepit. Studium erga ſe militum & promptitudinem habuit tantam, vt qui cæteris nihil aliis in expeditionibus præcellebant, inuicti atque intolerabiles in omne diſcrimen pro Cæſaris gloria ruerent. qualis fuit hinc Acilius, qui in prælio nauali apud Maſſiliam cùm in hoſtilem naué tranſiliſſet, detruncata gladio dextra retinuit ſiniſtra ſcutũ. quo pulſans hoſtium ora omnes auertit, nauíq; eſt potitus: hinc Caſſius Scæ

Militum erga Cæſarem ſtudium. Acilij, Scæuæ,

Scæua, qui in pugna apud Dyrrhachium excuſſo ſagitta oculo, humero pilo vno & femore altero traiecto, ſcuto telorum triginta ſupra centum ictibus exceptis tanquam deditiuus ſe vocauit hoſtes. duobus accurrentibus, alterius humerum gladio deſecuit, alterius ſauciauit faciē, eúmque in fugam vertit, ipſe amicorū præſidio euaſit incolumis. In Britannia cum hoſtes primipilos, qui in loca paluſtria & profunda aquis inciderant, adorirentur: miles Cæſaris ipſo pugnā ſpectante in medium irruit, multíſque & eximiis editis virtutis operibus primipilos ſeruauit: ac Barbaris in fugam coniectis ipſe poſtremus omnium magno labore recipiens ſe, conie cit ſe in riuos lacuſtres, atque ægrè relicto ſcuto qua natando qua ingrediendo locum eum ſuperauit. Stupente Cæſare, qui cum gratulatione & plauſu occurrit ei, admodū hic mæſtus lacrymarúmque plenus abiecit ſe ad Cæſaris pedes, quòd ſcutum amiſiſſet, veniam petens. In Africa Scipio capta Cæſaris naui, qua Granius Petronius quæſtor deſignatus vehebatur, cæteros in prædam vertit: quæſtori ſalutem ſe dixit da re. qui cùm reſpondiſſet Cæſaris milites non accipere, ſed dare conſueſſe ſalutem: gladio ſe confodit. Hos ſpiritus atque hanc alacritatem ipſe aluit & parauit Cæſar, primùm immenſa largitione & honoribus: oſtendens non ad priuatum luxum ſe opes neque vllas ad delicias accumulare ex hoſtibus, ſed communia virtutis præmia apud ſe ſeruata reponi: hactenus autem inde ſe diteſcere, quatenus in bene meritos profundat milites, deinde quòd nullū non periculum vltrò ſubiret, neque laboribus

aliorúmq; Cæſaris militum mira virtus.

Granius Petronius.

faſtiſceret in vllis. enimverò intrepidum eius ad ſubeunda pericula animum non mirabantur, quòd gloriæ auidus eſſet: verùm tolerantia laborum, quos ſupra corporis vires videbatur perferre, obſtupefecit milites: quòd qui habitu gracili, corporéque candido & molli, debili quoque foret capite ac morbo comitiali contactus (quod vitium ei fama eſt Cordubæ primùm ingruiſſe) non quæſierit mollitiæ valetudinis imbecillitatem prætextum, ſed medicinam imbecillitatis militiam, indefatigatis itineribus, tenui victu, & tectum non ſubeundo reſiſtens ægritudini, corpúſque aduerſus iniuriã validum cuſtodiens. ſiquidem ſomnum plerunque in vehiculis aut lecticis capiebat, conferens etiam ad actionem requiem. Vehebatur interdiu ad arces, oppida, & caſtra. Aſſidebat ei puer vnus ex iis, qui dictata excipere inter proficiſcendum aſſueti erant. Ponè vnus ſedebat miles gladio accinctus. Strenuè adeo iter faciebat, vt cùm primò die exiſſet Vrbe, ad Rhodanum octauo peruenerit. Atque equitandi quidem habuit ille à puero procliuem vſum. Aſſuefactus enim erat reductis retrò manibus atque in tergo complicatis incitatiſſimè equum permittere. At illo in bello inſuper meditatus fuerat dictare inter equitandum epiſtolas, duobúſque ſimul amanuenſibus ſufficere: vt verò ait Oppius, etiã pluribus. Memorant eum præterea rationem cum amicis per literas agendi principem excogitaſſe Cæſarem: cùm colloquendi coràm de rebus neceſſariis tempus propter occupationum multitudinem atq; vrbis laxitatem ſpacium nõ daret. Quàm autẽ indifferens fuerit circa victũ,

Cæſar morbo comitiali laborauit.

Cæſaris in victu temperantia.

hoc

hoc indicio demonſtrant: quòd inuitatus Mediolani ad cœnam ab hoſpite Valerio Leone, qui aſparagum appoſuerat, atque olei loco infuderat vnguentum, ipſe ſimpliciter comederit & indignantes increpauerit amicos. Satis enim erat, inquit, abſtinere iis, à quibus abhorrebatis. Nunc eam ruſticitatem qui reprehendit, ipſe eſt ruſticus. Compulſus aliquando in itinere per tempeſtatem in hominis pauperis caſam, vbi nihil extra vnum cubiculum reperit, quod capere vix poſſet vnum: dixit amicis, ampla loca Principibus concedenda, neceſſaria debiliſſimis: atque Oppium illic iuſſit capere quietem, cum cæteris ipſe in protecto ianuæ cubauit. Porrò bellorum Gallicorum primum cum Heluetiis & Tigurinis geſſit. Hi oppidis ſuis duodecim & quadringentis vicis incenſis iter capiebant per Romanorum prouinciam, ſicut olim Cimbri & Teutones. quibus nec cedere eos animo apparebat, & numero item erant in ſumma trecenta millia capitum. ex quibus arma ferebant centum nonaginta millia. Horum Tigurinos non ipſe, ſed legatus eius Labienus ad Ararim amnem oppreſſit. Cùm Heluetij ad oppidum quoddam ſocium exercitum admouentem repentè ex itinere adorirentur: occupauit ad locum munitum ſe recipere. quo loco cõtractis inſtructiſque copiis, vbi fuit ei equus admotus: Hoc poſt obtentam victoriam, inquit, ad conſectandos hoſtes vtar. nunc in illos pergamus. Et pedibus profectus incurrit in eos. Poſtquã pepulit longinqua & acri pugna armatos, plurimum laboris habuit ad plauſtra & vallũ. vbi non viri modò cum ſubſtitere præ-

Cæſaris bellum cũ Heluetiis geſtum.

Tigurini à Labieno cæſi.

Heluetij à Cæſare cæſi.

liatíque ſunt: ſed & pueri fœminæque vſque ad mortem defendentes ſe concîſi ſunt. Protra cta eſt in mediam vſque noctem pugna. Inſigni huius victoriæ operi adiecit inſignius: quòd horum Barbarorum, qui ex prælio ſupererant plus centum millia in vnum cõtraxerit, coegerítq; repetere agrum, quem reliquerant, & quæ incẽdio abſumpſerant, oppida. Fecit id metués, ne agrum vacuum Germani tranſmiſſo Rheno inuaderent. Hinc cum Germanis planè pro Gallis bellauit, quanuis Regem illorum Arioviſtũ antè Romæ appellauerat ſocium. Cæterùm intolerabiles erant pacatis eius vicini, apparebátque per occaſionem præſentibus fortunis non acquieturos, verùm incurſaturos occupaturóſque reliquam Galliam. Quoniam verò duces vidit trepidantes, præcipuè autem quotquot ex nobilitate & iuuentute eum fuerant ſecuti, quaſi ad delicias & quæſtum hac cum Cæſare expeditione vſuri: cõcione aduocata faceſſere eos iuſſit, neque contra animi ſententiam adeo effœminatos ac molles ſubire periculum. Ac ſola decima legione oſtendit ſe Barbaros adoriturum: neque cum fortioribus, quàm Cimbri fuiſſent, dimicaturum hoſtibus, neque Mario ſe Imperatorem eſſe deteriorem. Ibi Decumani per legatos ei gratias egere. at cæteræ legiones inſectatæ ſunt duces ſuos, animorúmque & alacritatis pleni eum omnes multorum dierum viam ſunt ſecuti, quoad viginti quinque millibus paſſuum ab hoſtibus caſtra poſuere. Fuit Arioviſti ob hunc ipſum aduentum nonnihil infracta ferocia. quippe impreſſionem Romanorum in Germanos, quorum non videbantur ſubſtituri

Cæſaris bellum contra Arioviſtum.

incurſum, quia non expectauerat: Cæſaris obſtupuit audaciam, & obtorpeſcentem exercitũ vidit. Magis inſuper vaticinia percellebãt illos fatiloquarum mulierum: quæ amnium vorticibus inſpectis riuorúmque gyris & ſtrepitibus notatis futura præcinebant. Hæ ſigna cõferre ante quàm illuxiſſet noua luna vetabant. Quibus nunciatis Cæſar, cùm quieſcere cerneret Germanos, optimum factu ratus eſt, vt cum torpentibus potius confligeret, quàm illorum expectans tempora deſideret. Itaque munimentis eorum & tumulis oppugnandis, quibus conſederant, laceſſiuit irritauítque eos, vt cum furore ad dimicandum deſcenderent. Fuſos ingenti ſtrage triginta ſeptem millia quingentos paſſus vſque ad Rhenum inſecutus, campum hunc cadaueribus & ſpoliis totum compleuit. Arioui ſtus præcepta fuga Rhenum cum paucis traiecit. Cecidiſſe dicuntur octoginta millia. His patratis exercitum reliquit in Sequanis hibernaturum: ac rebus vrbanis intentus in Galliam circumpadanam, quæ prouinciæ erat ſuæ, contendit. ſiquidem amnis Rubico appellatus dirimit à Gallia ciſalpina reliquam Italiam. Ibi ſedens animos hominum captabat, confluebántque ad eum frequentes. Largiebatur autem, quæ quiſque poſtulabat. Dimittebat omnes partim muneribus, partim ſpe impletos, ac reliquo toto belli tempore imprudente Pompeio inuicem hinc ciuium armis hoſtes domuit, hinc oſtium opibus captauit & auctorauit ciues. Vt verò Belgas accepit Gallorum pollentiſſimos totiúſque Galliæ tertiam ſortitos partem rebellare, atque eos armatorum

Germanę vates quomodo ventura prędicerent.

Arioniſtus à Cęſare fuſus.

Belgę à Cæſare Cæſi.

Neruij Belgarum bellicoſiſſimi.

*Græcus codex habet *δωδέκατον*, ſed ob Cæſaris corruptè, cū *δέκατον* omnino legi debeat.

Neruij à Cæſare cæſi.

infinitas coegiſſe copias: confeſtim conuertit ſe eò incredibili celeritate, & ſocios Gallos populantibus ſuperueniens hoſtibus maximum eorum globum ignauiter præliantium fudit fugauítque: vt paludes & alta flumina ob cadauerum vim permearent Romani. Ex iis autem, qui defecerant, Oceani accolæ ſine certamine deditionem fecere: in ferociſſimos & bellicoſiſſimos Belgarum Neruios exercitum mouit. Hi denſas incolentes ſiluas liberis & pecunia in vaſtiſſima ſiluæ parte quàm remotiſſimè ab hoſte abditis caſtra munientem Cæſarem nec pugnam id temporis expectantem ſexaginta millia numero ex improuiſo inuaſerunt, equitatum eius profligauerunt, legiones duodecimæ & ſeptimæ circumuentæ omnes centuriones occidere. Quòd ni Cæſar rapto ſcuto erumpens per principes in Barbaros irruiſſet, atque ex vertice montis * decima legio ad periculum eius decurriſſet ac diſſipaſſet hoſtium ordines, neminē apparebat ſuperfuturum fuiſſe. Nunc quanuis ob Cæſaris audaciam contenderunt in hoc conflictu ſupra vires: ne ſic quidem auertere Neruios, ſed pugnantes contrucidauere. ſiquidem ex L X. millibus ferunt quingentos tantùm incolumes euaſiſſe, & ſenatores ex quadringentis tres. His Senatus nunciatis in dies X V. quot ob nullam antè victoriam ſupplicationem decreuit. Nam & periculum videbatur ingens tot ſimul conſpirantibus gentibus, & victoriam clariorem, quòd victor eſſet Cæſar, fauor efficiebat in illum plebis. Etenim Cæſar rebus in Gallia compoſitis iterum in Gallia circumpadana hibernauit aucupans ciuit

uitatem. Neque enim candidati modò, qui illum habebāt præbitorem, redimebántque ac cepta ab eo pecunia populi ſuffragia, deſignabantur, atque omnia ad opes amplificandas illius agebant, verùm etiam ex clariſſimis & ſummis viris Lucam plerique ad eum conuenere, Pompeius, Craſſus, Sardiniæ prætor Appius, & Nepos Hiſpaniæ proconſul. Fuere lictores illic cxx. Senatores amplius ducenti. Poſtquàm cõſultationem trāſegerunt, digreſſi ſunt. Conuenit ibi, vt Pompeius & Craſſus conſules fierēt. Hi Cæſari ſtipendium atque in alterum quinquenniū prouinciam ſuam decernerent. Quæ res viſa ſanis abſurdiſſima eſt. quippe qui tantū argenti capiebant à Cæſare: hi Senatui, vt quaſi inopi daret, conſulebant: imò verò compellebant ſuis ingemiſcentem decretis. Cato abſens erat, quem commodùm ablegauerant in Cyprum. Faonius verò, qui æmulus erat Catonis, vbi nihil profecit contradicendo, foras proſiliens ad plebem vociferatus eſt. At ſurdæ omnium erāt aures quod pars Pompeij & Craſſi verecundiam haberent, plerique verò inſeruientes Cæſari, atque ex ſpe ab illo propoſita ſuſpenſi conquieſcerent. Porrò regreſſus Cæſar in Galliam ad exercitum offēdit ibi ingens bellum. Gentes enim Germanorum duæ numeroſæ Rhenum modò ad agrum petendum tranſierant: alteros Vſipetes, Tenchteros alteros vocant. De conflictu cum his commiſſo ſcribit in commentariis Cæſar, Barbaros miſſis ad ſe legatis ex itinere ſe per inducias adortos, ita equitatum ſuum ad quinque millia octingentis ipſorum pepuliſſe. Inde alios denuò impoſturæ

Potentiſſimorū Romanorum Lucam ad Cæſarem conuentus.

Vſipetes, & Tenchteri in Galliam.

Cæſaris equitatus fugatus.

Vſipetes & Tenchteri caſi. cauſa legaſſe. quibus comprehenſis exercitum ſe in Barbaros duxiſſe, fidem ſeruare tam perfidis & fœdifragis amentiam ratus. Canuſius Catonem narrat decernente victoriæ cauſa ſupplicationem Senatu pro ſententia dixiſſe, Cæſarē Barbaris dedendum ad expiandum à violato iure gentium ciuitatem, & piaculum in auctorem vertendum. Cæſi ex illis qui Rhenum trāſierant* quadringēta millia. Paucos ex fuga Sicambri gens Germanica recepere. Hoc arrepto contra eos prætextu Cæſar, reuera gloriæ cupidus, atque vt primus mortalium exercitum Rhenum traduceret: amnem ponte iunxit latiſſimum: qui eo in traiectu laxiſſimè diffundit ſe, aſpérque eſt, & torrēs: truncíſque & materia, quæ deuehebat, cōcutiebat atque conuellebat pontis fulcimēta. Verùm hæc ſublicis ingentibus proiectis ac medio flumine defixis excipiēs, irruentémque in pontem vndarum impetum leniens, quod excederet omnē fidē, oſtendit ſpectaculū diebus decem pontē abſolutum. Trāſmiſſo exercitu cùm occurrere ſuſtineret nemo, ſed etiam recepiſſent ſe præſtantiſſimi Germanorum Sueui in cōualles altas & ſiluestres: fœdatis hoſtium agris, fidiſque ſociis populi Romani confirmatis, poſtquā duodeuiginti dies in Germania egit, in Galliam eſt regreſſus. At expeditio eius in Britaniam nobilis fuit audaciæ. Primus enim claſſem Oceano occidentali induxit, accitóque per mare Atlanticum exercitu ab bellum ibi faciendum nauigauit. Illā autem, quam magnitudinis cauſa credebat inſulam nemo, & quæ præbuit ſcriptoribus permultis controuerſiam, quaſi nomen tantùm

*Alij videntur legiſſe 40. millia.

Sicambri.

Cæſar Rhenum ponte iungit.

Cæſaris expeditio in Britanniā.

tùm & fabula nuſquã viſæ neque exiſtentis ficta eſſet, ſubigere aggreſſus promouit extra orbem terræ Romanum imperium. Bis in hanc inſulã ex oppoſita tranſmiſit Gallia, crebríſque præliis fatigauit hoſtes magis quàm ſuos locupletauit. Cùm enim prædam, quæ operæ pretium eſſet, ab hominibus duram vitam agentibus egeníſque non poſſet parare: non qualem cupiebat, exitum bello impoſuit: ſed obſidibus à Rege acceptis impoſitóque tributo exceſſit inſula. Tunc literas offendit ab vrbanis amicis miſſas, quæ ad eum tranſmittendæ erãt. Ex his de morte filiæ cognoſcit. Extincta fuit apud Pompeium ex partu: magnúque ipſum Pompeium, magnus Cæſarem occupauit luctus. Amici verò eorum exanimati ſunt, quòd quæ in pace & concordia ægrotantem aliàs continebat Rempubl. eſſet retexta neceſſitudo. etenim partus mox non multis diebus matri ſuperſtes deceſſit. Iuliam inuitis Tribunis populus in campum Martiũ extulit, vbi funerata & humata eſt. At cùm Cæſar exercitum ob nimiam iam multitudinem diuiſiſſet neceſſariò in multa hiberna, atque Italiã ſuo more petiuiſſet: omnis de integro conflagrauit bello Gallia. Ingentes exercitus, circumuolitantes hiberna iuerunt excisum & adorti sũt caſtra Romana. Maxima manus & validiſſima rebellãtiũ duce Ambiorige Cottã & Titutiũ cũ exercitu deleuere, Legionẽ, cui Q. Cicero præerat L X. milib⁹ militũ aciẽ obſederũt oppugnauerũtq; ſauciíſq; omnib⁹ atq; animi alacritate magis quã virib⁹ propugnãtib⁹ penè expugnauerũt. His allatis agẽs Cæſar in lõginquis raptim

Iuliæ Cæſaris filiæ mors.

Galliæ defectio.

Cotta & Titurius cum exercitu caſi.

eò ſe conuertit, contractíſque in totum ſeptem millibus militum acceleraui ad eximendum obſidione Ciceronem. Non fefellit obſidentes: ſed contempta ſuorum paucitate proceſſerunt obuiàm quaſi eum obtrituri. Ille ludificans eos cedit perpetuò, dum loca idonea pugnanti paucis cõtra multos occupat. ibi caſtra munit, ſuos omni pugna abſtinet. Vallum altiùs educi, portas obſtrui timoris ſimulatione imperat, id agens, vt contemnantur ſui quo vſque caſtra diſperſa ex ferocia ponentes infeſto exercitu adortus fuit & magna ex parte deleuit. Hoc Gallorum defectiones magna ex parte compreſſit, atque ipſe hieme circumquaque obiens acriter res nouas molientibus intendens. Ad hæc ex Italia in locum amiſſorum venerunt ad eum tres legiones. Commodauit ei de ſuis Pompeius duas: tertia nouella fuit in Gallia circumpadana conſcripta. Interim in locis longinquis ſeminata in occulto & ſerpentia per potentiſſimos bellicoſiſſimis in gentibus viros principia eruperunt belli omnium illic maximi periculoſiſſimíſque magno iuuentutis flore ſuccincta, armis vndique contractis, collata in commune ingenti pecunia, validis oppidis & aſperis locis: tunc tempeſtate brumali flumina congelata, obtectæ niue ſiluæ, torrentibus ſtagnãtes campi, hinc alitudine niuis oculos fallentes ſemitę, hinc per paludes & flúmina ſuper ripas effuſa admodum cææ viæ nullum prorſus videbantur aggrediendi rebelles relinquere Cæſari locum. Nationes deſciuerant multæ. Summa auctoritas penes Aruernos & Carnutes erat. Imperium omne detulerant ad Vercingétorigem,

Galli à Cæſare cæſi.

Gallorum ſecunda à Cæſare defectio.

Vercingentor x dux contra Cæſarem.

cuius

cuius patrem, quòd affectatæ tyrannidis eſſet ſuſpectus, interfecerāt Galli. Hic in plures manus diſſectis copiis, multiſque impoſitis Ducibus regionem omnem circumiectam vſque ad eos, qui vergunt ad Ararim amnem inſtitit aſciſcere: deliberans ciuitate Romana iam in Cæſarem conſpirante omnem bello inflāmare Galliam: quod ſi paulo pòſt Cæſare bello ciuili implicato inſtituiſſet: terrores Cimbricis illis Italiam nihilò inuaſiſſent leuiores. Nunc optimè omnibus ad bellum viſus, imprimis tempore doctus Cæſar vti, ſimul atque defectionem cognouit: iiſdem quibus profectus fuerat, viis duxit: impetúque ac celeritate itineris per tantam hiemem oſtendit Barbaris inexuperabilē ipſos petere & inuictum exercitum. Quò enim nuncium aut tabellarium ab ſe incredibile erat longo poſſe ſpacio penetrare: ibi cum cunctis conſpiciebatur copiis pariter agros eorum vexans, præſidia excindens, vrbes in poteſtatē ſubigens, recipiens tranſeuntes: donec & nomen Heduum declarauit ſe ei hoſtem: cùm antè fratres appellaſſent ſe Hedui populi Romani, magnóque honore haberentur apud eū. tunc verò reliquis ſociati rebellibus magna trepidatione Cæſaris exercitum perfudere. Quare motis inde caſtris fines Lingonum ſuperauit: quò ad Sequanos ſocios ac pro Italia reliquæ Galliæ obiectos perueniret. Ibi ingruentibus ei hoſtibus atque innumera cingentibus multitudine geſtiens acie decernere, cæteris rebus vicit, temporíſq; diuturnitate & metu ſubactos fudit fugauítque Barbaros. At in principio habitus eſt nonnihil ceſpitaſſe, oſtendúntque Aruerni

Hedui deficiunt à Romanis.

Vercingentorix à Cæſare fuſus.

ſuſpenſum in templo gladium, quem de Cæſare iactant captum. Hunc ipſe poſtea riſit cùm conſpexiſſet, amicíſque detrahi eum iubentibus non permiſit, ſacrum ducens. At verò ex hîs qui ex acie refugerant, plerique cum Rege receperũt ſe in oppidum Alexiam. Hanc circũſidenti Cæſari, quam altitudine murorum & defenſorũ multitudine apparebat eſſe inexpugnabilem, occurit extrà maius quàm exprimi poſſit periculum. Nam fortiſſimi quique Galliæ ex omnibus collecti nationibus trecenta millia numero Alexiam venere. Armati in vrbe erant non intra centum ſeptuaginta millia. Itaque in medio tanti belli Cæſar deprehenſus, obſeſſúſque duplicem murũ obiicere neceſſe habuit, vnum cõtra oppidum, alterum ex aduerſo illis qui recens aduenerant. quæ ſi vires coniungerentur, omninò de Cæſare putabatur actum. Hoc ad Alexiam diſcrimen multis de cauſis ei haud immeritò gloriam tulit: quòd virtutis & conſilij exempla ibi qualia certè nullo alio ediderit certamine. Mirificum fuit autem imprimis, quòd illos qui in oppido erant, latuerit conflixiſſe cum tot millibus Cæſarem, eóſque ſuperaſſe: & verò magis Romanos in ſtatione poſitos obuerſi oppido muri. Neque enim victoriã prius ſenſere, quã eiulatũ ex oppido virorũ mulierũque exaudirẽt planctũ cõtẽplariũ aliis ex partib' multa auro & argẽto exornata ſcuta, multas ſanguine imbutas loricas, adhæc pocula & tentoria Gallica, quæ à Romanis deportabantur in caſtra. Tã breui mométo adeo imméſa manus cæſis in acie pleriſque ſicut ſpectrum vel ſomnium euanuit & diſſipata eſt.

Alexiæ obſidio.

Cæſaris victoria ad Alexiam.

Qui

Alexia deditur Cæſari.

Qui Alexiam obtinebant, poſtquam non parum negocij tã ſibi quàm Cæſari exhibuere, tãdem venerunt in deditionem. Totius dux belli Vercingentorix ſumptis ſpecioſiſſimis armis cultóque equo exceſſit vrbe, Cæſaréque conſidenté in orbé circumuectus eſt. Ablato inde equo arma abiecit, atque ad pedes ſe Cæſaris reponens cõticuit, dum in cuſtodiam ad triumphũ eſt datus. Porrò deliberatum iandudum Cæſari erat euertere Pompeium, vt huic ſcilicet illum. Occiſo enim apud Parthos Craſſo, qui vtrique imminebat, reliquum erat Cæſari, quò euaderet maximus, vt eum qui erat, profligaret, illi ad id deuitandum, vt anteuerteret eũ quẽ formidabat, tollere. Id Pompeio, qui Cæſarem deſpiciebat, parum tunc viſum timendum: perinde ac pronum eſſet eum, ipſe quẽ euexerat, rurſus deprimere.

Cæſaris & Põpeij diſſenſio. & belli ciuilis cauſæ.

Cæſar verò qui hoc propoſitum à primo habuiſſet in aduerſariis, velut athleta remouit ſe procul, bellíſque exercitatus Gallicis copias acuit, gloriámque amplificauit rebus geſtis. vnde in par decus ſublatus eſt Põpeij ornamentis. Prætextus cepit, quos partim ei ipſe Pompeius, partim tempora præbuerunt, ac Romanæ reip. peruerſitas, qua honorum candidati poſitis in medio menſis ſine vllo rubore nundinabantur plebem. Deſcendebat in campum mercenarius populus non ſuffragiis pro præbitore: ſed telis, gladiis, fundis decertãs. Identidem ſanguine & cæde fœdatis roſtris dirépti ſunt ciuitaté ad interregnũ quaſi ſine gubernaculo relinquentes delabẽtẽ: vt præclarè agi putarẽt ſapiẽtes, ſi in malũ quã regnũ, Reſp. nõ grauius ex tanta inſania & tãtis

Cæſaris calliditas.

Populi R. corruptio.

fluctibus euaderet. Multi erant qui etiam dicere publicè non dubitarent, niſi ſumma rerum ad vnum delata, deploratam Rempubl. eſſe, medicúmque tolerandum, hanc medicinam qui faceret, quàm leniſſimum, Pompeium ſignificantes. Quod ille cùm aduerſari verbo ſimularet, reuera omni ope eniteretur, Dictator vt diceretur. Cato re animaduerſa fuit Senatui auctor, vt eum ſolum faceret Conſulem: ne exprimeret dictaturam, dominatu placatus magis legitimo. Senatus verò tempus inſuper ei prorogauit prouinciarum. Vtramque obtinebat Hiſpaniam & Africam totam, quas per legatos regebat, atque exercitus ibi alebat. in quorum ſtipendium accipiebat ex ærario per annos ducéties quadragies L L S. Inde Cæſar per legatos conſulatum petit, & ſuarum itē prouinciarum prorogationem. Hîc Pompeius primò tacuit. at Marcellus & Lentulus repugnauerunt, aliàs Cæſarem odio proſequentes, & ad probrum ſugillationémque eius neceſſaria non neceſſariis cumulātes. Colonis enim, quos Cæſar Nouumcomū nuper in Galliam deduxerat, ciuitatem ademerunt, & conſul Marcellus vnum illius coloniæ decurionem, qui Romam venerat, virgis cecidit, addens hanc ſe ei inurere notam, quòd ciuis Romanus non eſſet. abiret eámque Cæſari oſtenderet. Poſt Marcellū cùm Cæſar iam omnibus Remp. tractantibus opulentiam propinaſſet Gallicam affatim hauriendam, Curionem tribunum plebis magno ære alieno liberauiſſet, conſuli donaſſet pauло ſeptuagiēs quinquies L L S. quo argento celebrē illam baſilicā iuxta forum loco Fuluiæ ædifica

Cæſar ſecundum cōſulatū, & prorogari prouinciā petit.

Cæſar corrumpit magiſtratus Romanor.

ædificauit dedicauítque: tum demum coitionem iſtam Pōpeius veritus per ſe & amicos, in id incubuit apertè, ſucceſſor prouinciæ vt Cæſari mitteretur: miſitq; repetitum milites, quos ei ad bellum Gallicum commodauerat. Eos Cæſar donatos millenis nummis remiſit. qui hos reportauerunt, rumorem ſparſerunt de Cæſare fœdum & malignum, vnáque ſpe labefecere Pōpeium, quaſi deſideraret eum exercitus Cæſaris: & quamuis res vrbanas propter inuidiam & Reip. peruerſitatem ægrè tenebat, Cæſaris copiæ eſſent ei tamen promptæ, ac cum primùm tranſcendiſſent in Italiam, mox ad eū̄ defecturæ: adeo aſſiduis expeditionibus acerbū̄ eis Cæſarem & ſuſpectum dominatus metu factum. His Pompeius inflatus delectum militū̄ quaſi nihil timens negligebat, premebat verò Cæſarem, vt putabat, verbis & decretis. quæ ille floccipendebat. Imò fama eſt vnum ex miſſis ab eo centurionibus, qui pro curia ſtabat, & audiebat nolle Cæſari Senatum prorogare prouinciam, dixiſſe: At hic dabit: manu capulum gladij pulſantem. Verùm Cæſaris tamē̄ poſtulata honeſtam ſpeciem magnificámque habebant. Offerebat arma poſiturum ſe, modò idem faceret Pompeius, ac ſic vt ambo priuati peterent populi beneficia. quando qui ſe ſpoliabant, vnum premendo alterum facerent dominum. Has conditiones cùm in concione Curio Cæſaris nomine proponeret, ingenti eſt plauſu exceptus. Aliqui etiam coronas in eum ſicut athletam floribus ſpargētes iactauere. Antonius Tribunus plebis epiſtolam hiſce de rebus à Cæſare allatam protulit in concionem

Pompeius legiones à Cæſare repetit.

Cæſaris poſtulata à Senatu.

& Conſulibus inuitis recitauit. In curia Scipio ſocer Pōpeij ſententiā dixit, Cæſarem, niſi præfinita die diſceſſiſſet ab exercitu, hoſtē declarādum. Diſceſſionem Conſulibus facientibus, an dimiſſurus Pompeius exercitum eſſet, iterūmque an Cæſar: in hanc partem exceptis paucis omnes, in illam pauci diſceſſere. Ibi poſtulante Antonio, vt diſceſſio fieret, an deponerent ambo prouincias, in eam omnes pariter iuere. Verùm inſtante Scipione & Lentulo conſule clamante armis cum latrone non decretis agēdū: in præſentia dimiſſus eſt Senatus, luctúq; ob diſſenſionem veſtes mutauere. Mox literæ allatæ à Cæſare ſunt, quę moderatæ videbātur. Oſtēdebat enim dimittere ſe cætera omnia velle, tantùm poſtulabat vt ſibi Gallia ciſalpina & Illyricum cum duabus legionibus concederentur, dum ſecundum conſulatum peteret. Ac Cicero orator modò ex Cilicia reuerſus de recōciliatione agens molliebat Pompeium. Hic verò reliqua permittens adimebat legiones: & Cicero induxit amicos Cæſaris iam remiſſiores, vt contenti antedictis prouinciis & militibus ſolùm ſex millibus inirent concordiam. Flexo Pompeio & concedente conſul reclamauit Lentulus, atque inſuper, Antonium & Curionem probris laceratos curia deformiter exegit. Itaque ſpecioſiſſimum ipſe dedit Cæſari colorem, quo potiſſimum inflāmauit milites, claros viros & tribunitia poteſtate præditos, oſtendens meritoria rheda & veſtitu ſeruili profugiſſe. Ita enim inſtructi clàm metu exierant Roma. Erant eo tempore apud eum non amplius trecenti equites & quinque millia legionariorū. Reliquum

Antonius & Curio ex Vrbe profugiūt ad Cęſarē.

quum enim exercitum trans Alpes relictum ad-ducturi erant legati eius. Quòd autem videret cœptorum exordium, & aggreſſionem non magnam manum requirere in præſentia, ſed terrore potiùs audaciæ & temporis celeritate præcipiendam (quippe perculſurum citius inexpectatum ſe, quàm ſi cum apparatu ingrueret, impulſurum aduerſarios) imperauit Tribunis & centurionibus, vt gladiis modò accincti relictis armis aliis Ariminum amplam Galliæ vrbem, quàm maximè fieri poſſet ſine ſanguine & tumultu occuparent. Exercitum cùm tradidiſſet Hortenſio, diem in publico traduxit gladiatoribus exercentibus ſe aſſiſtens ſpectator. Pauló ante veſperum curato corpore conuiuiũ ingreſſus hæſit pauliſper apud conuiuas. Inde primis tenebris ſurrexit: ac reliquis comiter appellatis & operiri ſe iuſſis quaſi regreſſurũ, paucos amicos præmonuit: ne eadẽ omnes, ſed alia via ſequerentur. Ipſe vehiculo cõſcẽſo meritorio aliã viam iniit primò, mox flexit Ariminum. Vt venit ad amnem, qui Galliam ciſalpinã à cætera Italia ſecernit, Rubico dicitur: & reputare ipſe cepit ſecum, cùm ad periculum accederet, & fluctuaret cœptorum mole: curſum ſubſtinuit, atq; ſubſiſtẽs in itinere multa ſecũ agitauit animo, ac tacit⁹ huc illuc ſẽtẽtiã verſauit, habuítq; cõſiliũ eius tũc plurima volumina, multũ etiã cũ amicis qui ſecũ erãt, inter quos fuit Aſinius Pollio, diſceptauit pẽſans: trãſitus ſui quãta mortalibus allaturus mala, quãtũq; de eo ſermonis eſſẽt poſteris relicturi. Ad poſtremum cũ quodã ardore quaſi deiiciens ſe ex rationibus in euentũ, atque hoc præfat⁹ vulgare

Cæſaris ad Rubiconẽ hæſitatio.

Iacta eſt alea, prouerbium, eiuſque vſus.

Cæſar Ariminum occupat: eiuſque ſomnium.

Vrbis Romanæ ſub Cæſaris aduentum perturbatio.

in fortunas ſe demittentibus ancipites & audacia cœpta præludium, Iacta eſto alea: aggreſſus eſt tranſitum. Inde citato curſu contendens Ariminum ante lucem ingreditur & occupat. Dicitur nocte, quæ tranſitum Rubiconis anteceſſit nefarium habuiſſe ſomnium. Viſus ſibi eſt matrem ſuam ſtuprare. Arimino capto tanquam porta bello in omnem terram & mare pariter patefacta, legibúſque ciuitatis cum prouinciæ confuſis terminis, non viros diceres mulieréſque vt aliàs attonitos per Italiam palari, verùm ipſas ſedibus ſuis excitas fugâ inter ſe diſcurrere ciuitates: Romam verò quaſi fluctibus circumiectorum populorum fuga & migratione impletã. quam neque magiſtratus ſedare facile, neque verbis vllus valeret reprimere: vt parum abfuerit quin magnis in vndis & iactatione propè à ſemetipſa fuerit euerſa. quippe diuerſi æſtus motúſque omnia graues tenebant. Neque enim, quæ exultaret, pars quieſcebat: ſed cùm perterrita & mæſta paſſim concurrens in magna vrbe & inſultans conflictabatur cum ea de euentu, ipſúmque per ſe obſtupefactum alius aliunde ſolicitabat Pompeium: cùm hi obiicerent, quod Cæſarem contra ſe & Rempub. euexiſſet, luere eum pœnas: alij quod de iure ſuo cedẽtem atque æquas offerentẽ pacis conditiones Lentuli perãſiſſet contumeliis. Faonius terram iuſſit ei pede pulſare: quod iactabundus aliquando in Senatu dixiſſet, ne laborarẽt Patres, neque de belli apparatu eſſẽt ſollici: ſe, vbi tellurem pede percuſſiſſet, Italiã legionibus impleturum. At tamen ſuperabat tunc quoque Cæſarem Põpeius copiarum numero:

mero: verùm nemo eum ſuis permittebat vti conſiliis. Ita multis nunciis, mendaciis, & terroribus quaſi ingruente iam hoſte & omnia tenente cedens communi eſt impetu impulſus, decretóque tumultu vrbem reliquit, Senatum ſequi iubens, nec remanere quenquam, qui tyrannidi anteferret patriam & libertatem. Ac Conſules ne ſolennibus quidem ante profectionem peractis ſacris fugam arripuere. Fugerunt & Senatores plerique raptura quodammodo de propriis quod ad manum erat vt de alienis ſumentes. Fuere qui Cæſaris pridem admodũ ſtudioſi conſilio ſuo tunc exciderunt, vnáque cum illo fluctu tranſuerſi nulla neceſſitate abacti ſunt. Vrbis verò miſerabilis facies tanta ingruente tempeſtate erat: quæ nauis modo à gubernatoribus deploratæ in id quod ſors obtuliſſet, videbatur impactura. Quæ quanquam tam fuit calamitoſa fuga, hoc exilium homines tamen ducebant Pompeij cauſa patriam eſſe, Romam verò vt Cæſaris caſtra deſerebant. Quando Labienus quoque Cæſari familiariſſimus, qui eius in Gallia legatus fuerat, ac ſub eo per totum bellum decertauerat fortiſſimè, tunc illo relicto tranſiit ad Pompeium. Cæterùm huic remiſit etiam pecuniam & ſarcinas Cæſar. Hinc caſtra poſuit ſub muris Corfinij, quod Domitius cum triginta cohortibus tenebat. Hic ſpe abiecta ſalutis popoſcit à ſeruo ſuo medico venenum, datúmque pro lethali hauſit. Mox mirifica accepta Cæſaris in captiuos humanitate deplorauit ſe, calorémque incuſabat conſilij ſui, quem vbi medicus erexit, ſomnificum indicans non funebre bibiſſe cum me

Pompeius ex vrbe fugit.

Labienus tranſit à Cæſare ad Pompeium.

Domitius dimiſſus à Cæſare.

dicamentum: ſurrexit admodum hilaris, & ad Cæſarem contendit, datáque ſibi ab eo venia, iterum profugit ad Pompeium. His Romā nunciatis recreati ſunt homines, redierúntque eò aliqui ex fuga. Cæſar Domitij copias accepit, aliáſque, quas per municipia ex Pompeij delectibus occupauit. Auctus iam magno exercitu ac terribili in ipſum mouit Pompeium. Ille nō expectato eius aduētu fugit Brundiſium, ac cō ſulibus Dyrrachium cū exercitu præmiſſis paulò poſt aduentū Cæſaris ſoluit, vt in illius vita minutatim ſingula recenſebimus. Geſtientem e veſtigiò inſequi prohibuit Cæſarē difficultas nauium. Igitur Romā eſt regreſſus, tota Italia diebus ſexaginta ſine ſanguine in poteſtatē redacta. qui cùm Vrbem ſupra expectationem ſuam offendiſſet compoſitam & frequentes ibi Senatores: appellauit hos benignè & populariter hortans, vt ad Pompeium mitterent de ineunda æquis conditionibus pace. At obtemperauit nemo, vel quod Pompeium timerent deſertum, vel quod ſecus Cæſarem ſentire exiſtimarent, & verbis tantùm vti ſpecioſis. Cùm tribunus plebis Metellus argentum depromere ex tēplo Saturni vetaret ei, ac certas leges allegaret: dixit non idem armorū ac legum tempus eſſe. Quòd ſi hæc, inquit, quæ ago, offendūt te, faceſſe in præſentia. Ferocia verba bellum nō admittit. Vbi pacefacta arma depoſuero tūc age populariter. Atque hæc dico de iure meo remittens. Nam & tu & omnes alij, quos ex aduerſariis meis cepi, in arbitrio eſtis meo. Sic ad Metellum fatus profectus eſt ad fores ærarij. Non comparentibus clauibus, fabros ac ciuit,

Pompeius fugit in Epirum.

Cæſar pecuniam ex templo Saturni ſumit.

Silent leges inter arma.

ciuit, rumpi iubens eas. Intercedenti iterum Metello, laudantibúſque eum quibuſdam, intẽta voce mortem ei, ni deſiſteret ab importunitate ſua minitatus eſt. Atque hoc, inquit, haud te latet adoleſcens dictu mihi quàm factu eſſe difficilius. Hæc verba effecerunt vt tum Metellus in præſentia metu attonitus abſcederet, tum reliqua facilè & expeditè ei ſubminiſtrarentur ad bellum. Hinc in Hiſpaniam cum exercitu profectus eſt, priùs ſtatuens Afraniũ & Varronem Põpeij legatos ſummouere, illiúſque legiones & prouincias redigere in poteſtatem ſuam: inde in Pompeium nullo relicto à tergò hoſte pergere. Et quamuis in crebra pericula hinc corpore inſidiis circumuentus, hinc præſertim per famem exercitus ſui incurriſſet: nõ antè tamen inſectari, laceſſere, circumuallare deſtitit illos, quàm caſtris eorum & copiis eſſet potitus. Duces refugerunt ad Pompeium. Reuerſo ad Vrbem ſocer Piſo conſuluit vt de pace mitteret ad Pompeium. Ei Iſauricus venditans ſe Cæſari repugnauit. Dictator ab Senatu dictus exules reduxit, & Proſcriptorum ſub Sylla liberos famæ reſtituit, formáque aliqua tabularum nouarum obæratos vſuris ſub leuauit, atque alia eiuſcemodi nõ multa deli bauit inſtituta. Diebus aũt vndecim dictatura abdicauit ſe: ac poſtquàm ſe & Seruiliũ Iſauri cũ cõſules declarauit ad bellũ cõuertit animũ. Cæteras quidem copias in itinere properans præteriit. Equites verò ſecum trahens delectos ſexcẽtos & quinque legiones circa ſolſtitiũ brumale ineunte menſe Ianuario, qui apud Athenienſes Poſideõ ſit, in ſalũ demiſit ſe, trãſmiſſóq;

Cæſaris expeditio in Hiſpaniã contra Põpeij legatos.

Cæſar iterum conſul

Cæſar in Epirũ trãſmittit.

Veteranorum querimonia contra Cæſarem. mari Ionio Oricum & Apolloniam capit. Nauigia retro Brundiſium ad milites, qui tardiùs aduenerant, remittit. Hi dum in itinere erant, vt pote corporibus iam defecti atque ex hoſtiũ multitudine fatiſcentes querebãtur de Cæſare huiuſcemodi verbis: Vbi tandem & quam ad metam concedet nobis iſte quietem, qui circũ ducit nos, vtitúrque ſicut ferreis & inanimatis? Succumbit etiam ictibus ferrum, & ſcuto aliquando loricæque in tanto tempore parcitur. An nõ ex vulneribus reputat Cæſar mortalibus ſe imperare, mortalibúſq; nos calamitatibus & doloribus eſſe obnoxios? Hiemi & venti in pelago tẽpeſtati facere vim ne Deus quidem poteſt. At hic tam proiectè ſubit pericula, quaſi fugere non ſectaretur hoſtes. His dictis lentũ iter Brundiſium faciebant. quò vt conuenerunt, & ſoluiſſe compererunt Cæſarem: ſubitò mutato animo increpauerunt ſemet ipſi, proditores appellantes Imperatoris: increpauerũt etiam Duces ſuos, quòd iter non maturaſſent. Conſidebant in promontoriis & ad mare, Epirúmque intenſis oculis naues proſpectabant, quibus eſſent ad illum tranſmiſſuri. Apolloniæ Cæſar cùm copias Pompeio non haberet ſecum pares, quòd cunctarentur reliquæ, quæ erant Brundiſij, ſuſpenſus anxiúſque conſilium init anceps, tantis claſſibus pelago ab hoſtibus obſeſſo, clàm omnibus nauem conſcendendi duodecim ſcalmorum magnitudine, eáque Brundiſium petendi. Igitur noctu veſte tectus ſerui conſcendit, atque ſe vt contemptũ aliquem ſilentio abiecit. Cùm verò Anius amnis in portum deferret nauem: matutinam au- *Cæſaris facinus audax.*

ram,

ram, quæ aliàs in oſtio præbebat tranquillitatem, longè vndas impellens, extinxit vehemens noctè increbreſcens marinus ventus. Ex æſtu matis & fluctus occurſu efferatus aſperatúſque fluuius, ſimul ingenti fragore grauibúſque retrò inhibitus vorticibus ſuperari à gubernatore nulla ratione potuit. Itaque conuertere nauem nautis, vt remearet iuſſit. Id Cæſar intelligens, qui ſit, aperit gubernatori: apprehenſáque manu eius ad aſpectum ſuum obſtupefacti: Perge age, inquit, audacter: nec quicquam time. Cæſarem vehis, vnáque Cæſaris fortunam. Ita tempeſtatis nautæ obliti, ac remis incumbentes: inſtitere magna alacritate vrgere flumen. Vbi verò nequicquam fatigauerunt ſe, atque multa accepta aqua periculum ſubiit Cæſar in oſtio: permiſit perquàm inuitus gubernatori recipere curſum. Egreſſo occurrerunt cateruatim milites, expoſtulaueruntque cum eo & indignati ſunt maiorem in modum: quòd dubitaret vel ſolis cum ipſis vincere hoſtes poſſe, ſed cruciaretur offerrétque ſe diſcrimini ob abſentes, vt præſentibus diffidens. Inde appulit Antonius copias Brundiſio adducens. Tum confirmatus Cæſar laceſſiuit Pompeium. Ceperat hic commodum caſtris locum, eíque neceſſaria affatim terra maríque ſubuehebantur: cùm ille non abgeret in affluentibus commeatibus, pòſt etiam grauiter difficultate neceſſariorum premeretur: ac radicem quandam contunderent milites, eáque lacte ſubacta veſcerentur. Panes quoque ex ea confectos prouecti ad hoſtiū ſtationes intrò miſerunt proiecerúntq; cum hiſce verbis, quovſque eiuſcemodi tellus ferret radices, non deſitu-

Cæſaris difficultates in Epiro.

ros ſe obſidere Pompeium. At Pompeius nec eos panes nec ſermones permiſit in vulgus militum efferri, ne flacceſcerent immanitatem ac duritiem milites hoſtium quaſi ferarum horrentes. Serebantur quotidie circa vallum Pompeij tumultuariæ pugnæ, in quibus Cæſar omnibus ſuperior extra vnam fuit: in qua cùm fœdè fugerent ſui, caſtra penè amiſit. Nam cum eos eſſet Pompeius adortus, nemo locum tenuit: ſed & foſſæ cæſorum corporibus impletæ ſunt, atque ad vallum ſuum munitionéſque effuſè fugientes cecidere. Fugam occurrés Cæſar cùm ſiſtere niteretur, nihil profecit. Cùm ille ſigna corriperet, abiiciebant ea ſigniferi, ac triginta duo in poteſtatem hoſtium venere. Cæſar ferè fuit oppreſſus. Cũ enim militi & vaſto & robuſto fuga eum præuehenti manus iniiciens manere & conuertere ſe imperaret in hoſtem: ille turbationis in diſcrimine plenus gladio manũ ad eum cædendum admouit: cuius occupauit humerum armiger Cæſaris abſcindere. Adeo autem res deploratæ Cæſaris erant: vt cùm Pompeius ſiue ſuſpicione aliqua ſiue fortuna non eſſet actum tam eximium proſecutus, ſed compulſis intra vallum iis qui fugiebant, receptui ceciniſſet: diceret diſcedens Cæſar ad amicos: Hodie penes hoſtes victoria erat, ſi haberent vincentem. Tabernaculum ingreſſus decubuit, noctémque egit omnium illam in perplexis conſiliis mœſtiſſimam: quòd belli gerendi rationem inſtituiſſet imprudenter. qui cùm ager in propinquo latus eſſet vrbéſq; abundantes Macedoniç & Theſſaliæ, prçtermiſſo illuc conuertere bellũ, ibi ad mare prçualétibus claſſe hoſtibus ſederet, ob

Cæſaris exercitus à Pompeio fugatus.

obſeſſus magis rerum penuria neceſſariarum, quàm armis obſidens hoſtes. Ita conflictatus & ſolicitatus anguſtiis atq; difficultate rerum ſuarum vaſis conclamatis ducere aduerſus Scipionem in Macedoniam conſtituit: ratus aut ſe attracturum Pompeium eò, vbi non perinde copiam maritimam habiturus ad manum eſſet, aut deſolatum oppreſſurum Scipionem. Id exercitum ducéſque Pompeianos excitauit, Cæſari vt inſtarent tanquam victo & fugienti. Nam ipſe quidem Pompeius Martis aleam iácere tantis de rebus dubitabat: & quòd omnibus eſſet ad prolatandum bellum optimè inſtructus, in animo erat ei hoſtium temporarium vigorem atterere & exhaurire. quippe pars Cæſaris copiarum bellaciſſima peritiam habebat & audaciam in prœliis, quam nemo ſubſiſteret. In mouendis verò huc illuc & muniendis caſtris, oppugnandis muris atq; excubiis agendis flacceſcebant præ ſenio, corporáque ægrè ad labores moliebantur ob debilitatem corporis alacritate deſtituti. Adhæc lues dicebatur horridi comes victus in exercitu Cæſaris vulgari. & quod erat grauiſſimum, cùm nec re pecuniaria validus eſſet, nec abundaret commeatibus: breui videbatur ſua ſponte collapſurus. Quapropter detrectanti prœlium Pompeio vnus, quò ciuibus parceret, aſſentiebatur Cato. quippe cùm cecidiſſe in ſuperiori acie de hoſtibus ad mille conſpexiſſet operto capite abſceſſit lacrymans. Cæteri tergiuerſantem Pompeium increpabant irritabántque omnes, Agamemnonem & regem regum appellantes, quaſi deponere nolentem imperium, ſed gloriantem: quòd

Pōpeij conſilia de bello.

Pompeius Agamemnon, & rex regum appellatus.

tam multi duces parêrent ſibi & tabernaculum ſuum frequentarent. Faonius Catonis libertatem in loquendo vecorditer vſurpans quiritabatur: quòd eo anno ficubus Tuſculanis veſci ob Pompeij regnum non liceret. Afranius, qui ex Hiſpania nuper re malè geſta venerat, calumnia preſſus exercitum pecunia prodidiſſe, rogabat: quid ita non cum mercatore, qui nundinatus ab ſe fuiſſet prouincias, dimicaret? His omnibus Pompeius ad confligendum contra ſententiam ſuam compulſus perrexit Cæſarem inſequi. Ille reliquum iter aſperum habuit com meatuum comparandorum præbente copiam nemine, ſed omnibus eum ob recentem cladem deſpicientibus. Vt Gomphos Theſſaliæ vrbem cepit: non modò aluit exercitum, verùm etiam morbo mira ratione explicauit. quippe illic cùm magnum numerum vini inueniſſent, eo largiùs hauſto commeſſabundi inde & bacchabundi in via ex crapula propulſauerunt alterauerúntq; morbum conuerſi in diuerſam corporis habitu dinem. Vt verò in campos Pharſálicos ambo deuenere, & caſtra ſunt metati: Pompeius conuertit denuo ad priſtinum conſilium mentem, cùm etiam dira ſpectra & viſio eſſent ei in ſomnis oblata. Videbatur ſibi à populo Romano plauſu in theatro excipi. Atqui eum ſequebantur, adeo erant feroces victoriámque ſpe præceperant: vt de Cæſaris ſacerdotio contenderent Domitius, Spinther, & Scipio inter ſe rixantes: multi Romam mitterent ad conducenda & occupanda ædificia conſulatum & præturam gerẽtibus opportuna, quaſi mox à bello geſturi magiſtratum. Gliſcebant præcipuè equites pugnam

Gomphi, vrbs.

Pompeianorũ ſecuritas.

gnam armorum ſplendore exculti eximiè, equorúmque ſagina & corporum nitore inflati, & ob multitudinem quoque: quòd ſeptem millia cum mille Iulianis compararétur. Nec verò peditum erat par numerus, ſed committebantur quadragintaquinque millia cum XXII. millibus. Cæſar autem aduocata concione demonſtrauit militibus Cornificium, qui duas legiones ſibi adducebat, non longè abeſſe: alias quindecim cohortes duce Caleno prope Megaram & Athenas conſidere: quæſiuítque operiri illos, an dimicare vellent ſoli? Illi verò conclamarunt orantes, ne rem duceret: ſed moliretur potius & rationem iniret, quò ſigna cum hoſtibus quàm primùm conferrent. Luſtranti exercitum & primam hoſtiam immolanti nunciauit aruſpex intra triduum pugna eum cum hoſtibus decreturum. Exquirente Cæſare, ecquid in extis portenti de exitu conſideraret? Rectius, inquit, tute tibi de eo reſpondeas. Mutationem enim dij viciſſitudinémque in diuerſa grandem ſtatus præſentis præſagiunt. Itaque ſi res tuas ducis in præſentia lætas, infeſtiorem fortunam expecta: ſin triſtiores, lætiorem. Nocte quæ pugnam anteceſſit, cùm vigilias obiret, circa concubiam noctem conſpexere facem cæleſtis ignis: quæ ſupeilata Cæſaris caſtris illuſtris & flammea exiſtens delabi viſa eſt intra Pompeij præſidia. Vigilia matutina pani cum tumultum apud hoſtes animaduertere. Pugnam tamen non expectabat in eum diem: ſed ſigna mouit, vt iter Scotuſam intenderet. Detenſis iam tabernaculis accurrunt ad eum ſpeculatores, inſtruere ſe ad prælium nunciátes

Pompeij copiæ Cæſaris copiis ſeptuplo maiores.

Oſtēta ante Pharſalicam pugnam.

hoſtem. Ibi lætus & deos precatus aciem ornat, eámque triplicem inſtruit. Mediæ Domitium Caluinum præficit. In altero cornu Antonius, in dextro ipſe egit: quò in legione decima pugnaret. Huic hoſtium equitatum conſpicatus oppoſitum, eorúmque veritus alacritatem numerúmque: ab vltima acie occultè ſex cohortes exciuit, quas locauit pone dextrum cornu: docuítque quid faciundum eſſet, cùm hoſtium equitatus incurreret. Pompeius alterum cornu ipſe tenuit, ſiniſtrum Domitius, mediæ aciei ſocer eius Scipio præfuit. Totius equitatus moles erat in ſiniſtro cornu ad circumueniendum dexterum hoſtium, atque ad latam fugam circa ipſum ducem efficiendam. Nullam enim arbitrabantur quantumvis profundam peditum aciem ſubſtituram, ſed obtritum iri omnia conculcatúmque impreſſione tot pariter equitum in hoſtes facta. Cùm iam in eo eſſet vt ſigna canerent: imperauit anteſignanis Pompeius, vt in procinctu atque in veſtigio ſtantes & infeſta pila haſtáſque tenentes hoſtium impetum exciperent, quovſque intra pili iactum veniſſent. Cæſar verò & in eo ait Pompeium erraſſe, qui neſciret incitatũ formidabilémque initiò incurſum tum ictibus vim addere tum animos inflammare ex omnibus excitatũ. Aciem moturus & rem iam aggrediens, primùm conſpicit centurionem fidum ſibi rei militaris expertum, qui confirmabat manipulares ſuos, concitabátque ad fortiter dimicandum. Hunc nomine cõpellans: Quid ſpei, inquit, C. * Craſſini, & quid animi habemus? Craſſinius dextra protẽſa alta voce exclamans: Inſignem, inquit,

Cæſaris acies in cãpis Pharſalicis.

Pompeij acies.

* Craſtin⁹ dicitur in commẽt. Cæſaris.

Cæſar victoriam referemus. Me verò hodie aut
viuum aut mortuum commendabis. Sic fatus, *Pugna Pharſalica.*
primus curſu in hoſtes irrumpit, ſuóſque ſecum
centum viginti milites trahit. Dum perrumpit
principes, magnáque cæde & vi progreditur: in-
hibetur traiecto per os gladio, vt mucro ſub oc
cipite extaret. Ita pedeſtri certamine media a-
cie commiſſo & confligente, ex cornu læuo
Pompeij equites magno faſtu inuehuntur alas
ad circumueniendum dextrum cornu produ-
centes. Priuſquàm fecerunt hi irruptionem:
cohortes illę Cæſaris prouolant, non vt aſſue-
uerant pila intorquentes, neque femora hoſtiũ
aut crura cominus cædentes: ſed ora petunt, fa
ciémque conuulnerant, quod docti à Cæſare *Cæſaris ſtrategema.*
fuerant, ſperante homines iuuenes parum bellis
aut vulneribus aſſuetos, florentes autem ætate
& comatos, ob formæ decus maximè ea vulne-
ra formidaturos, neque præſens expectaturos
periculum, ſimúlque deformitatem in poſterum
vcrituros. quod ſanè euenit. Neque enim pila
elata tolerarunt, neque ferrum aſpicere ſuſtinue
rũt ſub oculis: ſed cõuerterunt ſe, obuelauerúnt-
que faciem, vt eam protegerent. Poſtremò ita
ſemetipſi cõturbantes turpiſſimè terga dedere,
ſummámque rei perdidere. Extemplò enim qui
hos profligauerant, peditatum circundederunt,
impetúque facto terga hoſtium ceciderunt. Põ- *Cæſar vincit Põpeiũ*
peius vt equites conſpexit ab altero cornu effu
ſè fugientes, non vltrà idem ille fuit, nec memi
nit Magnum ſe Pompeiũ eſſe: verùm non ſecus
ac ſi Deus ei mentem ademiſſet, vel clade diuini
tùs immiſſa expaueſceret: tacitus recepit ſe in
prætoriũ, ibíq; ſedens euentũ expectauit pugnę:

quovſque omnibus in fugam conſternatis ad oſirentur hoſtes vallum & cum ſtatione prælia-rentur. Tunc quaſi ad mentem reuerſus, cùm vnam hanc, vti ferunt, vocem miſiſſet: Etiam in caſtra? depoſitis inſignibus imperatoriis ſumptáque fugienti congrua veſte eiecit ſe clàm ex caſtris. At hic in quos incidit caſus, & queadmodum tradidit ſeſe Aegyptiis interfectúſque eſt, in Commentariis de illius vita ediſſeruimus.

Pōpeij fuga.

Cæſar poſtquàm in caſtra Pompeij venit, & ſtrata iam hoſtium corpora eſt contemplatus, eóſque qui adhuc interficiebãtur, gemens ait: Hoc voluerunt, atque huc me neceſſitatis redegerũt: vt C. Cæſar maximis perpetratis bellis, ab exercitu ſi diſceſſiſſem, damnatus eſſem. Hæc memorat Aſinius Pollio verba Latinè Cæſarem id temporis dixiſſe, quæ ipſe Græcè ſcripſit: Eos, qui cecidere, maxima ex parte fuiſſe ſeruos: qui dum caſtra capiebantur, cæſi fuere. Milites nõ plus ſex millia interfecti. Pedites captos legionibus ſuis Cæſar ferè immiſcuit. Multis etiam illuſtribus viris dedit incolumitatem, in quibus Brutus qui pòſt eum occîdit, fuit, de quo dicitur non comparente anxius fuiſſe: & cùm veniſſet ad eum ſaluus, maiorem in modum gauiſus.

Victoriæ Cæſaris prodigia.

Huius victoriæ multa prodigia fuere. Clariſſimum traditur, quod Trallibus áccidit. Erat in templo victoriæ Cæſaris ſtatua conſecrata. Solum circumiectum cùm ſua ſponte erat rigidum, tum duro lapide in ſuperficie conſtratum. Inde referunt palmam ad ſtatuæ eius baſim exritiſſe. Patauij C. Cornelius Auguralis ſcientiæ peritus, Liuij hiſtorici ciuis & familiaris, ſub idem fortè tempus operam dabat auſpicio. Hic

pri

primùm, vt Liuius auctor eſt, tempus prælij cognouit, præſentibúſque geri ait nunc rem & prælium duces committere. Vbi iterum aues inſpexit aduertítque ſigna: fanaticus exiliit clamans: Vincis Cæſar. Obſtupeſcentibus illis, qui aderant, detracta capiti corona iurauit non prius ſe repoſiturum eam, quàm arti res eſſet ipſa aſtipulata. Hoc Liuius verum eſſe affirmat. Cæſar victoriæ ergô data Theſſalorum genti immunitate, Pompeium inſecutus eſt. Cùm Aſiam attigiſſet: Gnidiis Theopompi gratia eius qui fabulas contraxit, vacationem munerum dedit. Cunctis Aſiam incolentibus remiſit tertiam tributi partem. Poſtquàm Alexandriam mortuo Pompeio appulit: Theodotum, qui caput Pompeij ſibi obtulit, auerſatus eſt. Annulum eius accipiens illacrymauit. Amicos & familiares eius, qui ea in regione palantes capti à Rege fuerant, benignè accepit omnes ac beneficiis ſibi deuinxit. Romã ad amicos ſcripſit eum ex victoria capere ſe maximum & iucundiſſimum fructum: quòd quotidie aliquos ciues, qui oppugnauerant ſe, ſeruaret. Bellum Alexãdrinum alij non neceſſarium, ſed Cleopatræ amore fœdum ei periculorúmque plenum perhibent fuiſſe. Accuſant alij regios, & eunuchum imprimis * Pothinum. qui maxima præditus auctoritate occiſo nuper Pompeio, exacta quoque Cleopatra clàm, Cæſari ſtruebat inſidias. quapropter ferunt eum exinde cœpiſſe corporis tuendi cauſa in conuiuiis pernoctare. Ac propalàm multa hic ad Cæſaris intolerabilem inuidiam & contumeliam loquebatur faciebátque. Nam vitioſiſſimum & vetuſtiſſimum

Cæſaris clementia.

Belli Alexandrini cauſa.

* Photinũ habẽt cõmẽt. Cæſaris,

militibus metiebatur frumentum: addens, ferrent & acquieſcerent; quòd veſcerentur alienis. Ad cœnas vaſis ligneis & figlinis iuſſit miniſtrari, aurea & argentea Cæſarem ferens omnia accepiſſe in ſolutum. quippe patri Regis Cæſar ſeptingenties expenſum ferebat. ex quibus cætera liberis eius Cæſar antè condonauerat. Quadringenties tunc repetebat ad ſuſtinẽdum exercitum. Cùm Pothinus diceret ei, in præſentia vt abiret & magnis negociis inſiſteret: pòſt cum gratia creditum eum ablaturum: reſponſo dato, minimè ſe Aegyptiorum conſilium requirere, Cleopatram clàm ex agro exciuit. Illa vnũ ſecum trahens ex amicis Siculum Apollodorum exiguo acatio conſcenſo primis iam tenebris applicuit ad regiam. Cùm nullla alia ratione poſſet latêre: culcitra inuoluta protendit ſe in longum. Apollodorus conſtrictam loro culcitram per portam ad Cæſarem intulit. Atqui hoc primo Cleopatræ commento Cæſarem autumant captũ, quòd lepidam inueneritt: pellectúmque cætera eius comitate & feſtiuitate reconciliauiſſe eam cum fratre hac lege, vt cõſors regni eſſet. Huius reconciliationis cauſa epulãtibus cunctis ſeruus Cæſaris tonſor ex timiditate, qua omnes mortales ſuperabat, nihil prætermittens inexploratum: ſed intentus auribus & curioſus inſidias intellexit Cæſari ab Achilla duce & Pothino eunucho parari. Re comperta Cæſar conuiuium ſtatione circundedit, & Pothinum interemit. Achillas perfugit ad exercitum, bellóque Cæſarem inuoluit graui & difficili, cui exigua manu tantæ ciuitati & viribus erat reſiſtendum. In quo primùm aqua in-

Cleopatra proficiſcitur ad Cæſarem.

terclusus laborauit: quòd obſtructi ab hoſtibus canales eſſent. Deinde cùm inſiſterent ei adimere claſſem, compulſus eſt periculum propulſare incendio: quo magna bibliotheca ex naualibus depaſcente deflagrauit. Tertiò commiſſa ad Pharum pugna deſilijt ex aggere in acatium, ſubuenítque certantibus. Quia verò vndique inuehebantur in eum Aegyptij: proiecit ſe in mare, ſummóque cum labore enauit. Dicitur tunc libellos, quos manu tenebat, cùm iaculis peteretur & demergeretur, non amiſiſſe: ſed eos ſupra caput tenens altera manu nataſſe. Acatiū ilicò depreſſum eſt. Poſtremò Regē, qui ad hoſtes deſciuit perſecutus ſigna contulit cum eo, ac victoria potitus eſt. Multi cecidere. Rege ipſo non conſtitit quid factum eſſet. Cleopatra Aegypti regina conſtituta, quæ filium breui pòſt genuit Cæſarionem ab Alexandrinis appellatum, in Syriam contendit. In Aſiam profectus Domitium accepit à Pharnace Mithridatis filio fuſum, ex Ponto cum paucis fugam cepiſſe: Pharnacem verò immodicè victoria vtentem Bithynia occupata & Cappadocia Armeniæ minori appellatæ imminere, omnéſq; illius oræ reges & Tetrarchas concitauiſſe. Igitur mouit cō-feſtim in eū tribus legionibus, atque ad vrbem Zelam ingenti commiſſo prælio fugatum Ponto ſummouit, exercitúmque eius interneciōne deleuit. Huius pernicitatem & celeritatem conflictus Romam ſignificans ad amicum quendam * Amintrium ſcripſit tria verba: Veni, vidi, vici. quæ dictiones ſimiliter cadentes non illepidam habent breuiloquentiam. Hinc in Italiam traiiciens Romam

Magna bibliotheca Alexādrie incenſa.

Cæſario, Cæſaris & Cleopatræ F.

Cæſaris de Pharnace victoria.

*Videtur aliqui legiſſe Anitium.

Tria Cæſaris verba: Veni, vidi, vici.

profectus eſt circumagente ſe anno, quo Dictator iterum dictus fuerat. qui magiſtratus nũquam antè fuerat annuus. In proximum annũ conſul eſt creatus. Malè audiuit, quòd per ſeditionem militarem duobus interfectis viris prætoriis Coſconio & Galba hactenus caſtigauerit milites, quòd pro militibus Quirites appellauerit. Diuiſit in ſingulos millenos denarios, agrũmque latum aſſignauit in Italia.

*Videtur locus mẽdoſus. in Græco legitur *κοσ-φίνιος*.

Fuit præterea eius ſugillatio Dolabellæ furor, Amintij auaritia, ebrietas Antonij, & * Corníficius ſector, Pompeij domum eius mutans, quaſi non ſatis amplam. Hæc enim populum Romanum mordebant. Cæterùm Cæſar, quanuis non ignoraret vel probaret ea, cogebatur tamen ad inſtitutum ſuum vti illis adminiſtris.

Cato & Scipio bellum reparant in Africa.

Cæſaris expeditio cõtra Catonem & Scipionem.

Porrò quia Cato & Scipio poſt aciem Pharſalicam in Africam refugerant, atque ibi regis Iubæ ope magnas coëgerant copias: ſtatuit expeditionem Cæſar in illos ſuſcipere. Circa ſolſtitium brumale traiecit in Siciliam. Vt autem omnem ſtatim Ducibus ſuis ſpem præcideret cunctationis & moræ: ſtatuit tabernaculum ſuum in crepidine maris, ac vento oblato cõſcendens cum tribus millibus peditum & paucis equitibus vela fecit. quibus expoſitis repetiit clàm mare de maiore exercitus parte ſollicitus. His iam vela facientibus occurrit, omnéſque in caſtra deduxit. Hoſtes verò accipiens oraculo quodam fretos veteri, fatale eſſe Scipionum gentem ſemper in Africa inuictam fore: haud facile dictu, ioco an vt ſeriò ad ſe traduceret omen: quòd eſſet in præſidiis ſuis quidam obſcurus alioquin & abiectus, ex familia tamẽ

Afric a

Africanorum, Scipio Sallutio vocatus fuit: cum in prælijs ante ſigna vt ducem exercitus locauit. Subigebatur ſubinde laceſſere & adoriri hoſtes. quippe & re frumentaria deficiebantur milites, neque ſuppeditabat pabulum iumentis: ſed algæ marinæ abluta ſalſugine pauculam herbam pro condimento admiſtam obiicere equis cogebantur. Numidæ enim frequentes & expediti ſubitò exorientes regionem vndique habebant infeſtam. Feriantem aliquando Cæſaris equitatum (nam fortè Afer quidam ſaltationem oſtentabat, ſimúlque ad miraculum vſque canebat tibia: quo oblectati milites con fidebant atque equos commiſerant pueris) circunfuſi repentè adoriuntur hoſtes, partim obtruncant, partim effuſè ad caſtra fugientibus Iulianis vno agmine irrumpunt. Quòd ni Cæſar ipſe, vnáque Aſinius Pollio ſuppetias feren tes extra vallum fugam repreſſiſſent, tranſactū erat bellum. Præterea alio in conflictu ſignis collatis ſuperiores hoſtes fuere. In eo fugientem Cæſar aquiliferum collo dicitur corripuiſſe dicens: Hîc hoſtes ſunt. His erectus ſucceſſibus Scipio eſt ad acie dimicandum: relictóque ſeor ſum Afranio, ſeorſum etiam Iuba, qui caſtra exiguo inde interuallo habebant, inſtitit Scipio ſuper lacum præſidium munire prope vrbē Tapſagum, quò id omnibus ad pugnam arx & refugium foret. Dum in eo eſt, Cæſar loca ſaltuoſa & impedita incredibili celeritate tranſmiſit: atque alios circumuaſit, alios in frontem eſt adortus. quibus fuſis fugatíſque occaſione & impetu fortunæ vſus eſt: quo momento Afranij caſtra cepit, momento Iuba

Cæſaris difficultates in Africa.

Cæſaris in Africa pericula.

Cæſaris victoria in Africa.

ſugiente Numidarum caſtra diripuit. Ita diei vnius exiguo ſpacio trinis potitus caſtris cæſis hoſtium millibus quinquaginta, ne quinquaginta quidem deſiderauit de ſuis. Ita aliqui de pugna illa tradunt. Negant alij rei gerendæ illum interfuiſſe: ſed dũ inſtruit & adornat exercitum, ſolito morbo correptum. quem vt primùm ſenſit ingruentem, prius quàm inuaderetur & occuparetur prorſus à malo ſenſus, tremẽtem iam in proximam turrim ablatum fuiſſe, atque ibi quieuiſſe. Ex iis qui ex acie refugere, conſularibus & prætoriis viris alij, dum comprehenduntur, ſemetipſi interfecere: multos Cæſar captos necauit. Catonem in poteſtate habere viuum affectans Vticam properauit. quã vrbem ſeruans non interfuit Cato pugnæ. Vbi verò eſt ad eum allatum, manus ſibi Catonem intuliſſe: oſtendit ea re morderi ſe Cæſar. Qua verò de cauſa obſcurum eſt. ait autem, Inuideo Cato hoc lethum tibi. nempe tu mihi ſalutem inuidiſti tuam. Enimverò quam poſtea in Catonem ſcripſit defunctum orationem, non apparet ſereni vel placabilis in eum animi eſſe ſignificationem. quî enim pepercisset viuenti, cùm in exanimem tantam effuderit bilem? At ex eius aduerſus Ciceronem, Brutum, atque infinitos alios hoſtes ſuos augurantur clementia nec librum illum odio, ſed ciuili adductum ambitione commentatum fuiſſe ex huiuſcemodi cauſa: Scripſit Cicero Catonis laudationem: cui libro Catonem nomen reddidit. Is nimirum omniũ manibus terebatur vt ab oratore eloquentiſſimo in argumento factus præſtantiſſimo. Pupugit id Cæſarem notam ſuam ratus mortui ipſius

Cæſari doluit Catonis mors.

Cæſar ſcripſit in Catonem mortuum.

Cicero laudationem Catonis ſcripſit.

ipſius cauſa celebrationem. Ea in oratione vim magnam criminum in Catonem congeſſit. Libello Anticatoni titulum fecit. Habet vterque liber æmulos Cæſaris & Catonis cauſa multos.
Vt verò ad vrbem eſt ex Africa regreſſus, primùm hanc victoriam in concione venditauit, commemorans ſe tam latum ſubegiſſe tractum: qui vectigal quotannis penderet frumenti ducentena millia medimnum Atticorum, olei tricies centena millia librarum. Inde tres triumphos duxit, Alexandrinum, Ponticum, Africanum. non de Scipione, ſed de rege Iuba ſcilicet. Ibi Iuba filius eius admodum puer in triũpho ductus eſt. Fortunata fuit ei captiuitas: qui inde ex barbaris Numidis inter erudiſſimos hiſtoricos recenſetur. Sub triumphos ingentia præmia largitus eſt militibus, populúmque epulis & ſpectaculis deliniuit. Excepit eum tricliniorum in ſumma vigintiduobus millibus. Spectacula edidit gladiatorum & prælij naualis in filiæ honorem iamdudum defunctæ. A ſpectaculis cenſu acto pro trecentis viginti millibus ciuium, quot ſuperiore cenſu fuerant, cenſi ſunt in totum centum quinquaginta millia. Tantam inflixit bellum ciuile cladem, tantamq́ue populi portionem abſumpſit, vt taceam acceptas per reliquam Italiam & prouincias calamitates.

Cæſaris tres triumphi.

Iuba filius hiſtoricus.

Pop. Ro. cenſus.

His peractis Conſul quartùm deſignatus in Hiſpaniam cum exercitu profectus eſt contra Pompeij liberos. qui licet iuuenes etiamnum, immenſum tamen numero coëgerunt exercitum, animóſque oſtendebant ei imperando parem. vnde in periculum extremum eſt adductus Cæſar. Magnus conflictus eſt ad vrbem

Cæſaris quartus conſulatus.

Munda, vrbs. Mundam commiſſus. in quo inclinauit aciem ſuam Cæſar,& ægrè reſiſtentem cernens, clamauit per medios diſcurrens armatos & ordines: écquid eos puderet, quòd pueris ſe proditum irent? Hoſtibus tandem acri contentione pulſis triginta millia ex illis oppreſſit, ex ſuis mille deſideraui fortiſſimos quoſque. Reuertens à pugna dixit ad amicos, ſæpè ſe pro victoria, in præſentia verò pro vita primùm dimicaſſe. Hác victoriam obtinuit Saturnalibus, quibus Pompeius Magnus quoque ad bellum profectus dicitur ſpacio annorum quatuor interiecto. Ex Pompeij liberis minor eſt elapſus. Maioris pauci poſt diebus Didius caput retulit. Hóc Cæſar bellum geſſit nouiſſimum. Quem de eo duxit, triumphus ſupra modũ fuit Romanis acerbus. Neque enim alienigenis Ducibus vel Regibus oppreſſis Barbaris, ſed viri Romani ſummi calamitate afflicti liberis & familia ſemel oppreſſis fœdum habebatur patriæ inſultare calamitatibus, atque exultare ob has: quarum vnica apud deos atque homines, quòd neceſſariò eſſet eò compulſus, exiſtebat defenſio: ídque cùm antè nec nuncio nec literis victoriam ex bellis ciuilibus relatam publicè ſignificaſſet, ſed gloriam illam reieciſſet rubore. Veruntamen ad Cæſaris fortunam inclinantes Romani, frenúmque accipientes, atque à bellis inteſtinis arbitrantes, dominatum reſpirationem, Dictatorem perpetuum eum dicunt. Erat vera ea tyrannis, cùm ad poteſtatem abſolutam acceſſiſſet perpetuitas. Primos honores, quos humanum ſanè capiebat faſtigium, cùm Cicero ei in Senatu decreuiſſet, alij immodicis certatim adiicien dis

Cæſaris de Pompeij liberis victoria.

Cæſaris de Pompeij liberis triũphus.

Cæſar dictator perpetuus.

dis Cæſarem vel apud placidiſſimos inuidioſum reddidere, & odioſum ob tumoré & nouitatem decretorum: in quibus non minus inimicos Cæſaris quã adulatores putãt elaboraſſe, quò pluribus ex occaſionibus & offenſionibus maximis in eum viderentur inſurgere: quando cæterà bellis explicatis ciuilibus præſtitit ſe ſe irreprehenſibilem. Ac clementiæ quidem ædem tunc non immeritò ad honorandum lenitatem Cæſaris decreuiſſe eos dicas. quippe hoſtibus ſuis multis ſalutem dedit, nonnullis honores quoque & magiſtratus, velut Bruto & Caſſio addidit. quorum erat vterque prætor. Iã ſtatuas deiectas Pompeij non permiſit iacêre, ſed repoſuit. Quamobrem Cicero ait: Cæſar, dum Pompeij ſtatuas erigit, ſuas ſtabilit. Monentibus eum amicis, ſtipatoribus vt cingeret ſe, multíſque ad id ſe offerentibus non ſuſtinuit, præſtare dicens ſemel mori, quàm ſemper timere. Sepiens verò ſe vt optimo iuxtà ac fideliſſimo cuſtode beneuolentia, populum iterum epulis & teſſeris annonariis deliniuit, milites coloniis deducendis: quarum fuerunt clariſſimæ Carthago & Corinthus. quibus & capi antè & tunc inſtaurari vna eadémque tempeſtate ambabus contingit. Principibus partim conſulatus & præturas obtulit in poſterum. Alios aliis imperiis & honoribus leniuit. Omnibus bonam ſpem oſtendit, affectans volentibus imperare. Itaque cùm Maximus conſul deceſſiſſet, in dié vnã magiſtratus reliquã cõſulé creauit Caniniũ Rebiliũ. Ad quem de more ſalutãdum & proſequendium multis cõtendentibus Cicero: Maturemus, inquit, priuſquàm ille

Cæſaris clementia.

Caninius in vnũ dié conſul.

Klz.j.

abeat magiſtratu. Quia verò ingenium eius grã dia moliens & affectans multæ res præclarè geſtę non ad fruendũ elaboratis vertere, ſed vt incitamenta & fidentia in futurum, maiorum rerum infuderunt cogitationes, nouæque gloriæ cupiditatem quaſi cõſumpta præſenti: mo tus erat eius nihil aliud quàm ipſius ſecum tan quam cum alio æmulatio & contentio quædã ſuperandi cõſequentibus patrata. Parabat & inſtituebat Partos bello petere. His ſubiugatis per Hyrcaniã ſecundũ mare Caſpium & Caucaſũ ambire Pontũ, atque ita Scythiã inuadere: incurſatíſque quæ Germaniæ circumiecta ſunt, ac Germania ipſa per Galliam regredi in Italiã, atque hunc committere imperij Romani Oceano vndique circunſcripti orbem. Interea dum expeditio ea paratur, Iſthmũ Corinthium perfodere molitus eſt. Hinc Anienem in animo habebat Tiberímque ſtatim ab Vrbe alta exceptos foſſa, atque ad Circeum deflexos in mare ad Tarracinam deducere: quò ſecurum & pronum mercatoribus curſum pararet ad Vrbem. Ad hæc paludes in Nomentanis & Setinis deriuare atque efficere campum, qui multa millia poſſet capere agricolarum. Proximo Vrbi mari clauſtra aggeribus imponere, cæcúmque & importuoſum Oſtiæ littus repurgare, ac portus ibi moliri ſtationéſque tãtæ ſufficientes nauigationi. Atque hæc inſtituebantur. At faſtorum ordinatio atque inæqualitatis anni correctio ratione mathematica ſcitè explicata ad exitúmque perducta vſum præbuit elegantiſſimũ. Namque Romani non modò temporibus admodum vetuſtis non habebant certos & congrue

Cæſaris conatus.

Cæſar anni inæqualitatem correxit.

gruentes cum anno menſium anfractus : vt ſacrificia & feſti dies paulatim labentes in diuerſas incurrerint à temporibus ſuis tempeſtates: verùm ſolaris etiam , qui tunc obtinebat, cæteris erat prorſus cæcus. Soli ſacerdotes momentorum conſcij repentè ac nemine præſentiente menſem intercalarem aſcribebant, eúmque nuncupabant Mercedonium, quem interieciſſe rex Numa princeps dicitur : quod , vt in vita illius prodidimus, minutulum excogitauit & nõ diuturnũ in lapſibus emendationis auxiliũ. Cæſar verò philoſophis & mathematicis præſtãtiſſimis hac re delegata effecit ex ſuppeditante iam via & rationẽ ſingularem quandam & exactiorem correctionem:qua hactenus populus Romanus vtens non perinde ac cæteri videtur in diſcrepantia illa claudicare. Verumenimverò vertetunt hoc quoque inuidi & potentiam eius exoſi in crimen. ſiquidem Cicero orator , cùm diceret quidam cras Lyram orituram : Nempe, inquit, ex edicto : quaſi id quoque reciperent per imperium homines. At odium maximè illuſtre in eum & funeſtũ effecit regni cupido:quæ vulgo prima materia & iampridem in occulto maleuolis color fuit ſpecioſiſſimus. Et quidem rumorem in plebẽ vulgauerunt illi qui hoc honoris quærebãt Cæſari, libris Sibyllinis proditũ, vinci Parthos à Romanis poſſe, ſi Rege duce bellũ eis mouiſſent, eſſe ipſis alioquin inſuperabiles: ac redeuntem Alba ad vrbem Cæſarẽ auſi fuere ſalutare Regem. Indignante populo ille offenſus, non Regem ait ſe, ſed Cæſarẽ vocari. Ibi tũ obticuiſſẽt cũcti, planè triſtis dolẽ́q; trãſiit

Mercedonius menſis.

Cæſar cur odio ſit habitus.

Cæſar Senatui non aſſurrexit.

Cùm in Senatu eximios honores ei decreuiſſet, ſedebat fortè pro roſtris. Adeuntibus eum Cõſulibus & Prætoribus atque vniuerſo ſequente Senatu non aſſurrexit: ſed quaſi ageret cum priuatis, reſpondit contrahendos magis quàm ampliandos ſibi honores. Id non ſenatum modò, verùm populum etiã offendit, tanquã deſpecta in Patribus Repub. atq; illico illi, quibus licebat non adeſſe, cũ ingenti mœrore receperunt ſe. Digreſſus eſt Cæſar quoque re animaduerſa domum: nudatóque iugulo apud amicos exclamauit paratum ſe eſſe cuilibet eum ad cædẽ offerre. Pòſt ferũt eum cauſatum morbum. negauit enim ſenſum cõſtare ita affectis, cùm in concione ſtantes agant cum populo: ſed vibrare ſtatim eos membris, turbatóſque vertigine corripi, atque ſenſum eis intercludi. Cæterùm aliter res ſe habebat. ſiquidem cupiebat omnino Senatui aſſurgere: ſed ferunt eum ab amico vel adulatore potiùs retentum Cornelio Balbo. qui dixit: Non meminiſti te eſſe Cæſarem, neque vis pro maieſtate tua coli? His offenſionibus ſucceſſit contumelia eius in Tribunos plebis. Lupercalia agebantur. quæ multi tradunt fuiſſe feſtum olim paſtorum: cõgruunt aliquatenus cum Arcadicis Lycæis. Nobiles iuuenes frequentes & magiſtratus nudi per Vrbẽ diſcurrunt hirſutis ſcuticis obuios per ludum & iocum cædentes. Multæ quoque principes fœminæ ex compoſito offerunt ſe illis, ac manus ferientibus ſicut in ludo literario offerunt, credúntque id ad facile puerperiũ prægnãtibus, & infœcundis proficere ad conceptũ. Id Cæſar pro roſtris aurea ſedẽs ſella

Lupercalia.

veſtéque

veſtéque ornatus triumphali ſpectabat. Antonius autem; quòd cõſul eſſet, vnus erat Lupercorum: qui poſtquàm in forũ decurrit, & plebs dimouit ſe: porrexit Cæſari circumiectum lauream diadema: ac plauſus nõ magnus, ſed obſcurus eſt deinduſtria conſequutus. Quod vbi repulit Cæſar, populus vniuerſus applauſit. Illo iterum diadema admouẽte, pauci: reiiciente Cæſare, ex integro cuncti. Ita periculo facto Cęſar ſurgens coronam in Capitolium miſit. Iã ſtatuæ quoque eius regiis reuinctæ diadematibus conſpiciebantur. Ea duo Tribuni plebis Flauius & Marullus detraxere: illóſque qui Cæſarem primi ſalutauerant regem, requiſitos in carcerem duxere. Secutus populus eſt applaudens, eóſque Brutos appellauit: quòd Brutus fuiſſet, qui Regum abolita ſucceſſione imperium ad Senatũ & populum ex regno traduxit. Hinc incenſus Cæſar Marullum & Flauiũ poteſtate tribunitia priuauit: in quos dum inuehitur, populo pariter inſultans ſubinde Brutos eos & Cumanos vocauit. Ita multitudo ad M. Brutum, qui genus paternum ducere exiſtimabatur à Bruto, maternum à Seruiliorum alia illuſtri familia, generum autem & ſororis filium Catonis, ſe conuertit. Hunc ꝗ ne vltrò aggrederetur dominatum opprimere, delati à Cæſare honores & beneficia retundebant. Non ſolùm enim ſecundum aciem Pharſalicã cùm fugiſſet Põpeius cõſeruatus eſt, multóſq́; pro quibus deprecaretur, conſeruauit neceſſarios: verũ erat in magna etiamfide apud eũ. Prę turam quoque inter conſortes præcipuam accepit. Ad hæc Conſul in quartum annum de-

Cæſari Antonius diadema impenit.

Brutus conſpirat in Cæſarem.

gnatus eſt & competitori prælatus Caſſio. ſiquidem perhibetur Cæſar dixiſſe: Iuſtiorem Caſſij cauſam eſſe, non poſſe tamen præterire ſe Brutum. Imo deferentibus aliquando nonnullis Brutum, cùm eſſet iam in manibus coniuratio, non præbuit aures: ſed corpus manu tangens ad delatores ait: Hæc cutis expectat Brutum: ſignificans imperio quidem ob virtutem Brutum dignum, ſed imperij cauſa non futurum ingratum neque improbum. Qui verò mutationem deſiderabant, & illum ſolum vel primum reſpiciebant: cùm eum hac de re dubitarent appellare: noctu in tribunali & ſella, qua Prætor ius dicebat, ſparſerunt libellos. in quibus multa continebantur huiuſcemodi: Dormis Brute: &, Non es Brutus. Quibus Caſſius ſtimulatam nonnihil gloriam eius ſentiés, inſtitit, & acuit eum quàm antè acrius, quòd eſſet priuato quodam in Cæſarem odio incenſus ex cauſis quas in vita Bruti recenſuimus. Habebat etiam eum Cæſar ſuſpectum, atque ad amicos dixit aliquando: Quid vobis videtur Caſſius velle? mihi quidem non admodum pallor eius placet. Iam fama eſt Antonio & Dolobella apud eum delatis, quòd res nouas molirentur: nihil planè timere ſe hos reſpondiſſe eum pingues & comatos, ſed pallidos illos potius & macilentos, Caſſium & Brutũ deſignans.

Caßius Brutum in Cæſarem incendit.

At non perinde improuiſum videtur vt ineuitabile fatum: quando tunc rata prodigia & ſpectra memorant apparuiſſe. Ac fulgores quidé cæleſtes & imagines nocturnas paſſim huc illuc diſcurrétes, auéſq; ſolitarias in forũ delatas minus cõueniat fortaſsè tãto in caſu cõmemo-

Præſagia mortis Cæſaris.

rare. At Strabo philoſophus tradit multos viros flãmeos incurrere viſos: militis ſeruum ingẽtem flãmam è manu emiſiſſe, eámque viſam conſpicientibus ardere: vbi extincta eſt, nihil hominem mali habuiſſe. Ipſi Cæſari immolanti cor hoſtiæ non apparuiſſe, ídque pro tetro oſtento habitum. neque enim conſiſtere naturaliter animal ſine corde poſſe. Hoc item paſſim audias commemorari, aruſpicem quendam eum præmonuiſſe, vt Idibus Martiis graue periculum caueret. qui dies cùm illuxiſſet, prográdiénſque ad Senatum ſalutaſſet Cæſar aruſpicem, ac ludens dixiſſet, Atque Idus Martiæ adſunt: reſpondiſſe ei aruſpicem ſubmiſſè: Adſunt verò, nõ præterierunt tamen. Pridie cùm apud M. Lepidum cœnaret, ſubſcribebat forte epiſtolis vt ſolebat recumbens. Ibi ſermone moto, quænã mors optima foret? omnes anteuertẽs exclamauit, Inopinata. Inde apud vxoré more ſuo cũ cubaret, omnib⁹ cubiculi ianuis pariterque feneſtris patefactis, exterritus eſt ſimul ſtrepitu & lumine, Calpurniámq; ſplendente luna aduertit arctè ſopitam voces obſcuras ſuſpiriáque edere indiſcreta. Imaginabatur illa lugere ſe eum quem in gremio teneret confoſſũ. Eam viſionem alij negant ei oblatam, ſed cùm Cæſaris ædibus eſſet in Senatuſconſulto adiunctum, vt auctor eſt Liuius, velut ad ornamentum & amplitudinem pinaculũ, id per quietem imaginata collabi Calpurnia videbatur ſibi ideo lamentari & lacrymari: ac cùm lux appetiſſet, rogauit Cæſarem, ſiqua fieri poſſet ne prodiret, ſed in aliud tempus reiiceret Senatũ. Quòd ſi ſõnia ſua floccipẽderet,

Calpurniæ ſomnium.

at aruſpices hoſtiáſque cõſuleret de impendentibus. Vnde fuit aliquã illi quoque, vt videtur, oblata ſuſpicio & metus. quippe ſuperſtitioné nullam animaduerterat ante muliebrem in ea, quam tum videbat anxiam. Vt verò multis iã cæſis hoſtiis renunciauerunt ei aruſpices litari non poſſe, ſtatuit miſſo Antonio Senatum dimittere. Interea Decius Brutus Albinus cognomento, quem Cæſar ob fidem quam ei habebat, in ſecundis hæredibus ſcripſerat, cùm cõiurationis alterius Bruti & Caſſij conſors eſſet: veritus, ne ſi diem illum exemiſſet Cæſar, res efferretur, irriſit aruſpices, Cæſarémque caſtigauit, quòd criminum materiam & calumniarum præberet aduerſus ſe patrib⁹, qui ludibrio videretur haberi. Conueniſſe ex ipſi⁹ edicto Senatũ, libentémque omnia decreturum, vt prouinciarũ extra Italiam Rex diceretur, omnibúſque locis aliis terra maríq; diadema ferret. Quibus ſiquis conſidentibus dicat in præſentia vt diſcedant redeántque, vbi nacta fuerit Calpurnia lætiora ſomnia: quales futuri ſint apud inuidos ſermones, aut quis laturus amicos eius demonſtrãtes non eſſe hanc ſeruitutem & tyrãnidem? Quòd ſi diem hunc omninò, inquit, abominaris: ſatius eſt teipſum in Senatum venire, patribúſque appellatis rem in aliam tempus reiicere. Sic fatus Brutus ſimul Cæſarem manu prehendit, eduxítque. Progreſſum paulùlum ſoràs ſeruus alienus conuenire geſtiens Cæſarem, vbi à cingente Cæſarem multitudine eſt repulſus, coniecit ſe in domum eius, tradidítque Calpurniæ, dum rediiſſet Cæſar, cuſtodiẽdum: magna habere oſtendit ſe, quæ ad eum deferret.

Deci⁹ Brutus ducit Cæſarem in Senatũ.

Coniuratio nis contra Cæſarem indicia.

ret. Artemidorus Gnidius genere, literarũ Græcarum doctor, qui ea de re nõnullis Bruti ſociis familiariter vtebatur, cognouerat magna ex parte quæ agebantur: eáque in libello cõplex⁹ afferebat indicium ſuum. qui cùm Cæſarem cerneret quos accipiebat libellos, eos comitãtibus ipſum ſeruis tradentem: proximè accedens, Hunc, inquit, Cæſar ſolus lege & citò: magnas enim res cõtinet, & ad te pertinentes. Acceptũ Cæſar legere per ſalutantium frequentiam, licet eſſet ſubinde conatus, prohibitus eſt, ac manu illum tenens ſolúmque ſeruans venit in Senatum. Sunt qui dicant alium porrexiſſe hũc libellum, Artemidorum verò nequaquam valuiſſe eum adire, ſed fuiſſe tota via expulſum. Cæterùm hæc fortaſſè caſuũ fert temeritas. At locus vbi cædes illa & certamen eſt patratũ, in quo coactus fuit Senatus, vbi ſtatua erat Pompeij locata, dedicatus à Pompeio inter ornamenta quæ theatro prætexuerat: omnino oſtendit numinis cuiuſpiã auctoris & trahentis illuc negotium factum illud fuiſſe. Quinetiam Caſſius fertur, quamuis ab Epicuri doctrina nõ abhorreret, eam ſtatuã ante aggreſſionem reſpiciẽs tacitus Pompeium inuocaſſe. Verùm articulus ille vtpote tanto iam ingruente diſcrimine amotis prioribus rationibus fanaticũ eum & cõmotum reddidit. Igitur Antonium fidum Cæſari & valentem moratus eſt extra curiam Decius Brutus, ſermonem ex compoſito cum eo prolixum exorſus. Ingreſſo Cæſari aſſurrexit honoris cauſa Senatus. Bruti coho s partim pone ſellam eius circunſteterunt, alij proceſſerunt ei obuiàm, tanquam

Locus, vbi Cæſar eſt cæſus.

Cæſaris cædes. cum* Metello Cimbro pro fratre eius exule ro gaturi. ac deprecantes vſque ad ſellam ſunt eũ proſecuti. Vt confidens abnuit preces, inſtantibúſque acriùs ſingulis infenſus eſt: Metellus togam eius ambabus manibus correptam à collo detraxit. Id ſignum erat adoriendi. Primus Caſca gladio vulnus ſecundum ceruicem infligit ei, neque lethale neque graue, nimirum in magni facinoris exordio attonitus. At Cæſar conuerſus pugionem corripuit & tenuit: ſimúlque clamorem ſuſtulere, Cæſar Latinè, Scelerate Caſca quid agis? Caſca Græcè ad fratrem, Frater ades. Eo facto initio exortes conſilij ſtupor & horror contemplantes inceſſit: nec fugere aut ſuccurrere, ac ne vocem quidem mittere audebant. Coniuratorum vnoquoque ſtrictum intentante gladium vndique, Cæſar circumuétus, ac quocunque conuertiſſet oculos, ictibus occurrens ferróque minanti, quod faciei ſuæ & oculis intentabatur, in omnium manibus inſtar feræ volutabatur. Conuenerat enim, vt omnibus libarent & guſtarent cædem: ideóque vnum Brutus vulnus ingeſſit ei ſecundum inguina. Memorant nonnulli cæteris illum repugnaſſe, corpúſque huc & illuc iactaſſe, vociferatúmque fuiſſe: at ſimul vt Brutum conſpexit ſtrictum tenentem gladium, toga caput obuoluiſſe, ac à ſeſe dimiſiſſe: fuítque fortuitóne an à percuſſoribus impulſus ad baſim, in qua poſita Põpeij ſtatua erat: eámq; largè cruore dũ interficeretur, reſperſit. Ita apparebat vltioni de hoſte ſumẽdæ præfuiſſe Pompeium ad pedes ſuos abiecto atq; ob vulnerũ multitudinem animam agẽte. Tribus enim & viginti plagis

Suetoni⁹ legit Cimber Tullius: Appianus, Atilius.

con

confoſſus dicitur. Multi ſe mutuò ſauciauere, cũ corpus vnũ tã crebris peterent ictibus. Interfecto Cæſare, Senat⁹, quãuis Brutus in me diũ procederet, tanquã aliquid de eo quod actũ fuerat, dicturus, cõfeſtim eiecit ſe foras, fugiénſq; impleuit ciuitaté tumultu & terrore ingenti: vt ianuas obſerarent, alij mẽſas relinquerẽt & tabernas : curſu ferrẽtur alij illũ in locũ ad ſpectandũ facinus : alij illinc, qui viderant. Antonius & Lepidus amici primarij Cæſaris ſubducentes ſe abdiderunt in tecta aliena. Coniurati cæde adhuc calẽtes ſtrictíſque gladiis micantes vnà omnes globo facto ex curia Capitolium petiere : nec præ ſe ferebant fugam, ſed mirè erecti fidentéſque vocauerunt ad libertatem populũ, exceperúntque optimũ quemque, qui ipſos appellaret. Aliqui ſunt eos comitati, atque ſe vt facti conſortes aſſociauerũt eis, ac gloriã illã vendicarunt. in quibus C. Octauius & Lentulus Spinther fuerũt. Hi interfecti pòſt ab Antonio & Octauio Cæſare pœnas dederũt, inſolentiæ: ac ne gloriæ quidẽ, cuius cauſa necati ſunt, quia nõ crediderunt alij, fructũ cepere. Neq; enim illi qui puniuerũt eos, facti piacula, ſed voluntatis exegere. Poſtero die deſcenderũt cõiurati ex Capitolio, ac concionẽ habuerunt. Populus autem præbuit ita dicentibus aures, vt neque improbaret neque probaret factum: verùm obſtinato ſilentio Cæſarem ſignificauit miſerari ſe, Brutum verò in reuerentia habere. Senatus verò de obliuione præteritorum & reconciliatione inter omnes agens decreuit Cæſari diuinos honores, acta eius omnia confirmauit, coniuratis dedit prouin-

Cæſaris percuſſores petunt Capitolium.

ciaſ conuenienteſque tribuit honores. Vnde putabant Rempubl. omnes pacatam eſſe atque optimè compoſitam. At poſtquàm apertis teſtamenti Cæſaris tabulis compertum eſt legatum populo Romano viritim luculentum relictum eſſe, ela:ùmque per forum corpus vulneribus conſpexere laceratum, haud potuit vltrà contineri aut regi multitudo: ſed congeſtis ex foro ſubſelliis, cancellis, menſiſque ſuccéderunt & cremauerunt cadauer. Inde ardentibus titionibus ad domos inflammandas percuſſorum tetēdere. Alij per totam vrbem diſcurrerunt, requirentes eos vt comprehenderent & diſcerperent. in quos nemo illorum incurrit, ſed ſepſerāt ſe omnes diligenter. Cinna quidam ex amicis Cæſaris ſomnium horrendum priore nocte habuerat. Videbatur ſibi ad cœnam inuitari à Cæſare: cùm renueret autem, manu ab eo inuitus & reluctans duci. Hic audito Cæſaris corpus in foro cremari, etſi viſionem ſuſpectam habebat, & tenebatur etiam febre, honoris illius cauſa in forum profectus eſt. Vt conſpectus eſt, nomen quidã ex plebe quærenti alteri dixit, ille alteri. Mox omnes peruaſit vnũ hũc eſſe ex Cæſaris percuſſoribus. Erat enim in coniuratis alius illi cognominis Cinna. quem quòd exiſtimarét hũc eſſe, impetu confeſtim facto in ipſo foro eum dilacerauerunt. Ob hanc formidinē Brutus & Caſſius paucis interiectis diebus vrbe exceſſere. Quibus autem rebus inde geſtis, quibúſq; preſſi calamitatibus occubuerunt, in Bruti hiſtoria ſumus perſecuti. Obiit Cæſar annos natus nõ plus ſex & quinquaginta. Pompejo ſuperſtes fuit non multò annis quatuor

Cæſaris funus.

Cinnæ ſomnium.

Cinnæ cædes.

tuor amplius. Quòd verò omni vita imperium & dominationem per tanta pericula perſecutus ægrè confecit, ex hoc nihil niſi nominis & inuidioſæ apud ciues gloriæ fructum cepit. At magna eius felicitas, qua eſt in vita vſus, mortuum quoque comitata necis eius vltrix, atque omni terra maríque perſecuta eſt, & inueſtigauit interfectores, quoad nullus ſuperfuit, ſed omnes, qui vlla re vel manu facti affines vel conſilij fuerant conſortes, vindicauit. Porrò inter humana ſigna mirandum imprimis, quòd Caſſio accidit. Hic victus in Philippis ſe metipſe interemit eodem pugione quo violauerat Cæſarem. Ex cæleſtibus, grandis cometa, qui poſt Cæſaris necé eximiè fulgens, ſeptem noctes apparuit, inde ſubductus eſt. Iā iubaris ſolis occæcatio. Nā anno toto illo orbis eius pallidus ſine fulgore emerſit, debilémque & tenuem demiſit calorem. Itaque nubilus aer & grauis extitit imbellicitate eum tenuantis tẽporis. Vnde fructus crudi immaturíque elanguerunt ob cæli rigorem & flaccidi euaſere. Præcipuè verò oblatum Bruto ſpectrum Cæſaris cædem denunciauit non fuiſſe diis cordi. Id fuit huiuſcemodi: Tranſportaturus ex Abydo in oppoſitam cōtinentem exercitum quieſcebat nocte, vt aſſueuerat, in tabernaculo, inſomnis adhuc, vt de belli euentu ſolicitus. ſiquidem vir hic inter Imperatores perhibetur minimè ſomno indulſiſſe, naturáque fuiſſe vigilātiſſimus. Is ſtrepitũ ſētire ad fores imaginat⁹ eſt. Intẽtis autẽ ad lucernæ lumẽ iā emarceſcẽtis oculis, ſpeciẽ vidit horribilẽ viri immani magnitudine diróq; aſpectu. Perculſus primũ vbi

Vltio mortis Cæſaris.

Miracula inſecuta Cæſaris mortem.

Bruti ſpectrum.

nihil id tentantem cõſpexit neque vocem mittentem, tantùm cubili ſuo tacitum aſſiſtenté: rogauit quisnam eſſet? Reſpondit ei ſpectrum, Tuus Brute malus genius: in Philippis me videbis. Tunc forti animo Brutus: Videbo, inquit. Mox genius ille ex oculis abiit. Poſtmodũ cùm in Philippis infeſtum exercitum contra Antonium & Cæſaré haberet: prima acie victor oppoſitum ſibi cornu profligauit, atque inſtans effuſis caſtra Cæſaris diripuit. Altera inſtante pugna idem ſe ei noctu obtulit ſpectrũ, neq; eſt cũ allocutũ: verũ intelligens Brutus fatum, in periculum demiſit ſe. Non cecidit tamen in prę lio: ſed pulſis ſuis refugit ad rupem quandam, admotóque pectori ſtricto gladio, ſimúlque amico quodam, (vt fama eſt) ictum adiuuante exanimatus eſt.

Bruti mors

CLARISSIMO ATQVE prudentiſsimo viro, Domino Henrico Oliſtegerio V. I. Doctori conſultiſsimo, cancellario illuſtriſsimi ducis Cliuenſis, domino ſuo obſeruando S. P. D.

INSTITVENTI mihi cõſultiſſime Cãcellarie ex Plutarcho Demoſtenis & Ciceronis vitam Latino ſermone explicare, acerba ſanè cogitatio diuturnam animi curam, moleſtiámque renouauit.

uauit. Nam illa diuina & immortalitate digna ingenia, illa humanitas, illa eruditio atque virtus vtriuſque morte extincta indigna & atroci eſt. Reputo autem iis, qui capeſſere Rempubl eámque recte gerere instituerunt, præſtanti ingenio opus eſſe. Verùm ſit ea dos naturæ: at eo etiam opus eſt ſubacto. Maximi ſunt iis labores ſubeundi, & exhauriendi, perdiſcendum ius eſt ciuile. Quis enim tam ſit impudens, qui ſe ducem profiteri ſuſtineat populi: quem, qua via iter capiendum ſit, fallat? Tenenda eſt antiquitatis memoria, peruolutanda omnium monumenta actorum, libanda omnium artium diſciplina: mores eorum, quicum verſeris, & finitimorum notandi: parandum & aptãdum, quo regere populum valeas, inſtrumentum eloquentiæ eſt. Et quorum in ſingulis multi totum vitæ curriculum elaborarunt, hæc politico cõplectenda ſunt vniuerſa. Multæ familiæ fuerunt philoſophorum, qui de repub. & officiis ſcripſerunt, nec Rempubl. vnquam attigerunt tamen. Ipſe Homerus philoſophorum Plato cauſam, quamobrem ad Rempubl. non acceſſiſſet, prætexuit delirium ex ſenectute ciuitatis ſuæ. Sed ſit ſanè magnis viris, qui bene mereri de patria ſtudent, per iſta omnia perrumpendũ. Quàm multa deinde ſuperſunt deuoranda? Quàm multorum ſubeundæ inuidiæ, obtrectationes, calũniæ, vel eorum de quibus ſis optimè meritus? Quàm multæ & ancipites cũ peruerſis ciuibus propoſitæ contentiones & dimicationes? Et quod omnium eſt grauiſſimum, cùm multum molitus fueris, cum plurimum ſudaueris, licet ſumma extent tua in Rempubl. merita, nullam tamen bonã gratiã, ſed odiũ, ſed indignationem, ſed ignominioſam reiectionem ſæpè refers. Permulti autem omnibus fortunis nuda

ti, patria eiecti, & acerbiſsima morte multati fue runt. Præclariſsima reſp. Athenienſium Miltiadis beneficia habuit: at ipſe in carcere compulſus fuit expirare. Imò ne corpus quidem ad ſepulturam exanime ingrati ciues, niſi priùs ſubiſſet vincula paterna filius, reddere voluerunt. Themiſtocles nobiliſsimis factis principatum Athenienſibus peperit Græciæ, neque facta in Græcia maiora aut clariora vllius effulſere. Hunc tamen tam internecino perſecuti illi odio ſunt, vt locũ exilio aut ad ſalutẽ tegendam aſylum in Græcia habere, qui ne eum ad cędem inueſtigarent, non valuerit, neque ſecuritatem nanciſci loco potuerit alio, quàm apud eos quos profligauerat, & quorum ſpoliis vrbem inſtaurauerat & decorauerat ſuam. Ariſtides, quo iuſtiorẽ haud temere alium inuenias, pulſus inſons in exilium eſt, & necatus Phocion Coriolanum: Romani Camillúmque hoſtium domitores expulere. Scipioni Africanó qui imperium orbis terræ pepererat ciuibus ſuis, inuidia interprete cõſeneſcere in patria non licuit, qui moriens, Ingrata patria, inquit, ne oſſa quidem mea habebis. M. Cicero cũ doctiſsimus humaniſsimus & prudẽtiſsimus fuit, tũ nõ eloquẽs; ſed miraculũ eloquentię. Effinxerat enim vim Demoſtenis, copiam Platonis, iucunditatem Iſocratis. Nec verò quod in quoque optimum fuit, ſtudio cõſecutus eſt tantùm: ſed plurimas vel potiùs omnes ex ſeipſo virtutes extulit immortalis ingenij, vt ait Quintilianus, beatiſsima vbertas. Non enim pluuias, vt ait Pindarus, aquas colligit, ſed viuo gurgite exundat, dono quodam prouidentię genitus, in quo totas vires ſuas eloquentia experiretur. Quare non immeritò ab hominibus ſuę ætatis regnare in iudiciis dictus eſt: apud poſteros verò id conſecutus.

vt

ut non hominis ſed eloquentiæ nomen habeatur, tan-táque illius eſt in dicendo diuinitas, vt ille etiam multum profecerit, cui Cicero valde placebit. De quo grauiſsimus ſcriptor hoc præconium Plinius pro-clamat: ſed quo te M. Tulli piaculo taceam, quó-ve maximè excellentem inſigni prædicem? quo po-tius quàm vniuerſi populi & illius gentis ampliſsi-mo teſtimonio, & in tota vita tua, & ad con-ſulatum tantum operibus electus? Te dicente legem agrariam, hoc eſt alimenta ſua abdicarunt tribus: te ſuadente theatralis ſeditionis auctori leges igno-uerunt, notatasq́ue ſedes ignominiæ diſcrimine æquo animo tulerunt: te orante proſcriptorum liberos honores petere puduit: tuum Catilina fugit inge-nium: tu M. Antonium proſcripſiſti. Salue primus omnium parens patriæ appellate, primus in toga triumphum linguæq́ue lauream merite, & facundiæ literarum Latinarum parens, atque (vt dictator Cæ-ſar hoſtis quondam tuus de te ſcripſit) omnium triũ-phorum lauream adepte maiorem, quanto plus eſt ingenij Romani terminos in tantum promouiſſe quàm imperij. At huic tanto & tam excellenti vi-ro, cuius pro dignitate decantari laudationem T. Liuius niſi ab altero Cicerone negauit poſſe: cuius o-mnia conſilia ad honeſtatem, ad bonum publicum & ſalutem patriæ tendebant, optime de ſuis ciui-bus tam publicè quàm priuatim merito crudeliſsi-mè vita extorta eſt. O fallacem hominum ſpem, fragilemq́ue fortunam & inanes noſtras cogitatio-nes, quæ in medio ſpacio ſæpè franguntur & cor-ruunt: & ante in curſu obruuntur, quàm portum conſpicere potuerunt, imò in ipſo multæ corrue-runt! Nam quamdiu Ciceronis fuit ambitionis la-bore, & magiſtratuum ſungendorum ſolicitudi-

ne vita diſtricta: infinitis oppreſſus ipſe occupationibus, magis aliis quàm ſibi vixit. Cum autem ad ſenectutis perfugium aſpiraſſet, & iam rude donãdus eſſet, & quaſi in ſtatione collocandus tranquillę vitæ: ibi teterrimorũ hominũ furores omnem eius ſpẽ atque omnia vitæ conſilia cęde peruerterunt, vt nõ ſine magna ratione multi hoc dictũ, λάθε βιώσας, vita amplexi ſint, ſiquidem magno homines ingenio, qui non tantùm immenſos ſibi propoſitos labores, verum etiam luctandum perpetuò conſpicerent cum improbis, ab actu ſe rerum remouerunt, & tanquam ad arcem aliquam ocium conuolauerunt. Et *ſanè ſibi priuatim ſatis illi prima quidem ſpecie conſuluerunt: ſed eſt exce'ſi animi non terreri tempeſtatibus moleſtiarum, non periculorum labefactari procellis: ſed ciuium ſuorum patriæq; antiquiorem ducere rationem, quàm ſecuritatis ſuæ.* Hercules *cùm ante oculos poſita voluptas eſſet & labor, poſſetq; vtrum vellet eligere, prætulit ingloriæ ſocordię glorioſam induſtriam: maluitque in puluere ſe & ſole diſcriminum iactare, quam in vmbra & ocio marceſcere deliciarum.* Ex *hac gente cenſeri omnes pręſtantes viri voluere, qui philoſophari in negociis quàm in libris maluerunt.* Enim *verò illi quidem, qui à turbine ſe rerum reduxerunt, ne eam quidem plerunque, quam venabantur valuerunt tranquillitatem vitæ aſſequi.* Dum *enim à* Rep*ubl. remouerunt ſe boni, ianuam ipſi ad eam inuadendam atque vexandam aperuere perditiſſimo cuique. qui con utientes ciuitatis ſtatum ocioſos illos bonos vnà cum reliquis dederunt in pręceps.* Neque *verò ſunt ęquiparandæ aſperitates & graues caſus, multos qui oppreſſerunt eximios viros, cum laude & nominis immortalitate, quam*

vir

virtutibus ſuis & egregiis compararunt factis. Neque quicquam bonus vir mereat, vt de officio decedat, aut ſe inflectat: nec ei Priamus tanti tota'q; Troia ſit. Et quanquam fuerit illa dura Ciceroni *cædes, vt item* Demoſtheni *(nam de vno quod dico, intelligi volo de altero: libet autem verſari mihi in argumento potiùs* Ciceronis *) luctuoſa ſuis, acerba patriæ, grauis bonis omnibus: ea tamen eſt remp.* Romanam *labes ſecutæ, vt mihi non erepta per vim à* M. Antonio Ciceroni *vita, ſed à* Deo *immortali donata mors eſſe videatur.* Non *vidit deformatam & in extremam ſeruitutem redactam eam ciuitatem, quam ipſe, vt libera eſſet, ex* Catilinæ *& multorum improborum faucibus ereptam conſeruaſſet, & in qua florentiſſima multum omnibus gloria præſtitiſſet.* Imo *verò ego illum cùm vitæ flore, tum mortis opportunitate, diuino conſilio & ortum & extinctum fuiſſe arbitror.* Nulla *enim ei, qui pro ciuitatis libertate ſemper excubaſſet & pugnaſſet, adferri honeſtior mors potuit, quàm cùm illa ſtatione conſulari ſcelere & proditione profligatiſſimorum ciuium opprimeretur & caderet.* Etiam *triſtior ei morte improborum dominatus fuiſſet.* Nunc *quam diu aliquam vmbrã ciuitas libertatis retinuit, tamdiu omni genere honorum claruit, & viguit auctoritate, cum expirante publica libertate óccidit.* Magno *autem miraculo eius excellens virtus fuit poſt obitum poſteritati commendata.* Dignam *memoratu villam (vt auctor eſt* Plinius *) habuit ab* Auerno *lacu* Puteolos *tendentibus impoſitam littori, quam vocabant* Academiam *ab exemplo* Athenarum, *ibi cõpoſitis voluminibus eiuſdem nominis,* Academicas *quæſtiones appellauit: in qua & monumentum ſibi inſtaurauerat, ceu verò non & in*

toto terrarum orbe feciſſet. Huius in parte primæ breui poſt obitum ipſius eruperunt fontes calidi perquàm ſalubres oculis. Ita in eadem Academia ex libris ibi conſcriptis mentis lumini, & ex ipſa tellure corporis oculis medicina ſcaturiit. Cùm ergo Cicero, Demoſthenes, & alij inſignes viri nulla certa obiecta venientis æternitatis, ſed obſcura tantùm & ancipite ſpe, ſolo ſplendore rapti honeſtatis & fluxæ gloriæ tanta pericula perruperint & mortem contempſerint: nos quibus præmium ante oculos fixum eſt certum, etſi proſpiciamus has vndas & fluctus, ne conterreamur neq; fatiſcamus tamen, vel tumultuantes de gradu deiiciamur, vel timiditati ſuccũbamus: ſed alacri animo eoq; fortiore, quòd militamus ſub humaniſsimo & gratiſsimo principe & ſuorum amantiſsimo, Rempub ſuſcipiamus: nec ingratitudine, etiamſi in peruerſa Rep. verſaremur, & illa obiiceretur, patriæ vel eorum, quibus vtilem & fidam operam nauauerimus, ſtatione noſtra decedamus, neque iſta nos cura magnopere ſollicitet: verùm vt inſignes athletæ decertemus ineptorum iudicij & maleuolorum amentiæ ſecuri, atque hac confirmati ſpe probaturos recta facta bonos & prudentes, & eorum habiturum rationem deum: cogitemúſque.

πάρ' ἔμοιγε καὶ ἄλλοι
οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

Nam & ipſi Ciceroni à Popilio Tribuno, quem capitali iudicio cauſa valdè ancipiti defenderat & protexerat, oblata mors fuit. Cuius tanti vir. à Plutarcho excellentiſsimo philoſopho deſcriptam vitam & cum Demoſthene collatam in linguam Latinam tranſtuli: vt tandem aliquando ipſum Ciceronem patriæ parentem ab longo exilio reuocarem, & diu peregrina

grinatio (nam hactenus latuit in Græcia, & ita pòſt in Latium eiectus potius quàm aſcitus fuit, vt Plutarchi commentationem vix agnoſcas, neque eam rectè intelligas) quaſi ciuitatem Romanam redderem. Has meas lucubrationes, quò tui erga me fauoris, amorisq́; & obſeruantiæ erga te meæ aliquod certè extet veſtigium & monumentum, tibi conſultiſsime Vir dicare volui: ad quod præcipuè me germanitas nonnulla indolis tuæ & fortunæ cum Cicerone accendit. Fuit ille excellentiſsimo ingenio & facundia, magna & varia eruditione, humanitate ſingulari, indefatigati ſtudij & induſtriæ, mitis, omnibus paratus, ac de omnibus bene merens, etiam ſæpius de inimicis, & quorum plurimi admodum aduerſum eum fuerunt ingrati, ſuauiſsimus in amicitia colenda & conſtans, perferens iniuriarum, nemini ac ne perfidiſsimis quidem hoſtibus bellum vnquam indixit inexpiabile, ſed ad reconciliationem & obliterandas iniurias acceptas & ſimultates fuit perfacilis, minimè rapax, ſed abſtinens & integer, multis etiam ſubinde ictus grauibus caſibus: quos tamen minore tuliſſe animo atque nonnulli alij, videtur. Ego verò vel palmarium putem, etiamſi exprimere nos totum illum virum non valeamus (Quis enim miraculum illud omnis excellentiæ prorſus aſſequatur?) aliqua certè ex parte retuliſſe. Hoc autem non munus, ſed multorum agnitionem meritorum tuorum, vt tuo, id eſt lubenti & candido recipere animo velis, valde te rogo. Eo mihi facere nihil poteris gratius. Vale.

DEMOSTHENES.

QVI Laudationem in victo-ré ludicro equeſtri Olympiaco Alcibiadem ſcripſit, ſiue Eurypides ille, Soſſi, quod vulgatum eſt, ſiue quis alius fuit: oportere ait felicem in clara genitum vrbe eſſe. Ego verò ei, qui veram adepturus felicitatem eſt, cuius in moribus plurimum & animo eſt poſitum, nihil referre arbitror, obſcura & humili patria, an deformi & puſilla natus ſit matre. Ridiculũ enim ſit Iulidem, quæ exigua pars inſulæ non amplæ eſt Ceæ: & Aeginam, quam Athenienſis quidam iuſſit vt lemam detrahere Pyræeo, hiſtriones bonos & poëtas alere: virum bonum & abſtinentem & cordatum & magnanimum nunquàm poſſe producere. Nam reliquas quidem artes probabile ſit, quibus quæſtus propoſitus eſt & gloria, in obſcuris & contemptis oppidis elangueſcere: virtutem verò inſtar robuſtæ & viuacis plantæ, vbi ingenium nacta ſit bonum & animum induſtrium, omni in loco radices agere. Itaque nos, ſi minus rectè quàm decet, vel ſentimus vel viuimus: non oppidi id anguſtiis, ſed nobis ipſis meritò referemus acceptum. At qui commentari inſtituit & conſcribere hiſtoriam non ex iis, quæ ad manum ſunt & domeſticis: ſed ex multis externis & diffuſa apud alios collectam lectione, hic profectò pri

Felicitas in animo & moribus, nõ in patriæ præſtantia ſita eſt.

Scriptori hiſtoria aptã eſſe loci celebritatem.

mùm & præcipuè requirat inſignem ciuitatem, elegantem, & populoſam: quò variorum librorum promptam habeat copiam, & quæ ſcriptores prætericrunt, fideli memoria tamen clariorem acceperunt fidem, audiendo percipiat percunctetúrque ſedulò: ne opus edat rebus mutilum multis & neceſſariis. Nos verò, qui exiguum colimus oppidum: & ne minus reddatur, ferè ibi commoramur (quia cùm Romæ ageremus & in Italia, propter negocia publica, & eos, qui ad nos Philoſophiæ cauſa ventitabant, non vacabat in lingua Romana ſtudium ponere) ſerò tandem & ætate prouectiore Latinas attigimus literas. Vſuuenit autem nobis res quidem mira, ſed vera tamen: vt non tam ex verbis res cognoſceremus & perciperemus, quàm notitiam vtcunque aſſecuti rerum, harum ſubſidio vt aſſequeremur etiam verba. Pronunciationis verò Romanæ aſſequi ornamenta & volubilitatem, adhæc verborum tranſlationes & compoſitiones, cæteráque quibus illuſtratur oratio, elegans quidem ducimus & non iniucundum: ſed eſt eorum non prompta meditatio & vſus, qui cõuenit his, quibus abundat ocium, & ætas ad ea ſtudia ſuppetit. Quare hoc in libro, qui cõparatorum eſt quintus, in quo de Demoſthene & Cicerone tractamus: ex rebus geſtis & actionibus publicis ingenia eorum & mores conſiderabimus inuicem. At orationes inter ſe contendere, atque vter venuſtior in dicendo aut acrior fuerit, decernere ſuperſedebimus. Nam vt ait Ion,

Plutarchi patria parua.

Plutarch° lingua Romanæ ſatis peritus,

Delphinis hic in continente curſus eſt.

Quod nimius vbique Cæcilius cùm ignoraret,

temerè inconſultéque auſus eſt collationem eum Demoſthene Ciceronis proferre. Verumenimverò ſi cuiuis promptum eſſet habere hoc, quod dicitur, Noſce teipſum, non haberetur fortaſsè diuinum oraculum. Cùm enim Demoſthenem & Ciceronem eadem moneta conformaret ab initio Deus, multis modis naturam inſeruiſſe iis ſimilem videtur, vt ambitionem, libertatis in Repub. amorem, timiditatem in periculis & armis: immiſcuiſſe etiam fortuita multa. Haud enim duos reperiri Oratores arbitror alios, qui ex obſcuris & paruis potentes & magni euaſerint, regibus & tyrannis ſe obiecerint, filias amiſerint, patriæ extorres redierint honorificè, iterum profugerint, & in manus inciderint hoſtium, vitam præterea cum expirante depoſuerint patriæ libertate. Itaq; ſi in certamen natura & fortuna ſicut artifices deſcenderint: haud expeditum ſit, hæc negociis, an moribus illa magis eos adæquauerit, diiudicare. Differemus autem priore loco de antiquiore.

Demoſthenis cũ Cicerone comparatio.

Demoſthenis genus,

DEMOSTHENIS Pater Demoſthenes fuit, vt tradit Theopompus, ex optimatibus. Cognomẽ fuit ei Machæropœo, quòd officinam magnam gladiorum faciendorum exerceret, & ſeruos eius artificij haberet peritos. Nam quæ de matre Aeſchines orator retulit, ex Gelone quodam, qui ob crimen proditionis ſolum verterit, natam & ex barbara fuiſſe muliere, non habemus dicere, verè obiecerit, an calumnioſè & vanè. Accepto à patre, qui eo ſeptimum ætatis annum agente deceſſit, lauto patri-

atrimonio (taxatum fuit enim vniuerſum quindecim ferè talentis) damno affectus à tutoribus eſt : qui id partim auerterunt, partim negligenter curauerunt, vt præceptores eius etiam raudarent mercede. Quod quidem fuit in cauſa, vt honeſtarum & ingenuarum artium fuiſſe videatur rudis, ſimul quia ob imbecillitatem orporis & teneritudinem abſtineret eum à laboribus mater, neque vrgerent pædagogi: quippe fuit à prima ætate gracilis & valetudinarius, vnde cognomen probroſum Batulum deridentibus corporis eius debilitatem pueris dicitur in eniſſe. Fuit Batulus vt quidam volunt, tibicen effœminatus ac fabellam huius rei cauſa eum mordens fecit Antiphanes. Alij Batuli meminerunt vt poëtæ, qui molliter & proteruè ſcriberet. Videtur etiam Batulus dicta tunc fuiſſe apud Atticos pars corporis quædam, quæ nominari honeſtè non poteſt. Argas (nam & hoc cognominis Demoſtheni ferunt fuiſſe) dictus eſt vel ex morum feritate & acerbitate (anguem enim appellant quidam poëtæ Argam) vel ex oratione offendente aures: quòd hoc nomine poëta fuerit malorum & moleſtorum modorum. Sed de his, vt Plato ait, hactenus. Auſpicium ardoris eius ad dicendi facultatem hoc ferunt fuiſſe: Cùm orator Calliſtratus cauſam acturus in foro eſſet de Oropo, magna erat huius iudicij expectatio cùm ob oratoris illius præſtantiam, cuius tunc maximè illuſtre nomen erat, tum propter ipſam actionem celebratam: quia præceptores & pædagogos audierat Demoſthenes conſtituiſſe inter ſe huic iudicio intereſſe, precib. contendit à

Demoſthenis patrimonium.

Demoſthenes cur Batulus dict⁹.

Demoſthenes cur Argas dictus.

Calliſtratus orator.

pædagogo ſuo, vt ad audiendam cauſam duceret ſe. Ille quòd conſuetudinem haberet cum miniſtris publicis, qui auditorium aperiebant, locum accepit, vbi puer ſederet in occulto & audiret orationes. Cùm placuiſſet Calliſtratus & mirificè celebraretur, gloriam æmulatus eſt illius: quòd cerneret à multis cum deduci & in cælum ferri. Multò verò magis orationis vi, quæ rapere ad ſe & pellicere valeret omnia, obſtupuit. Itaque ſalutem dicens diſciplinis & ſtudiis reliquis puerilibus, exercuit & ſubegit ſe ipſe tanquam inter oratores futurus, declamationibus. Iſæo vſus eſt ad dicendum duce. quanuis ſcholam eo tẽpore haberet Iſocrates: vel quòd ob orbitatem pendere Iſocrati præfinitam mercedem non valeret decem minas, vel quòd dictionem vt neruoſam & verſutam Iſæi ad vſum præferret. At Hermippus libros legiſſe commemorat ſe carentes auctoris titulo, in quibus ſcriptum eſſet, fuiſſe Platonis Demoſthenem auditorem, atque illud plurimum ei contuliſſe ad dicendum. Refert item Cteſibium dicere Demoſthenem à Callia Syracuſano & nonnullis aliis clàm accepiſſe & conſideraſſe Iſocratis atque Alcidamantis artificium. Cùm igitur eſſet factus ſuæ tutelæ, cœpit cum tutoribus ſuis experiri, & ſcribere in eos orationes. qui cùm iterum atque iterum petitiones eius eluderent, è damnatis cauſis & emortuis rediuiuas controuerſias exuſcitantes: Demoſthenes interim declamitando, vt Thucydidis verbis vtar, exercitatus: hactenus profecit, ídque non ſine puluere & diſcrimine, vt vel felicem adeptus actionum exitum, tamen ne quotamvis quidem partem

Demoſthenis impetus ad artem dicẽdi addiſcendam.

Iſæus Demoſthenis præceptor.

Prima Demoſthenis in ſcribendo exercitatio.

patrimonij ab iis ſeruare potuerit. Verùm vt inde audaciam ad dicendum & vſum cepit, guſtauítque honores & potentiam forenſem: inſtitit in ſolem prodire, atque Remp. capeſſere. Sicut autem Orchomenium Laomedontem ad repellendum ſplenis vitium aiunt ex medicorũ præceptis longis curſibus vſum, atque ita corpore laboribus ſubacto certaminibus ſeſe dediſſe ſacris, & inter optimos euaſiſſe dolichodromos: ita Demoſtheni vſuuenit, qui primùm reparandæ rei familiaris cauſa accinxerat ſe ad dicendum: vt parata hinc arte & facultate in Repu. iam quaſi coronatorum certaminibus primatum inter ciues in dicendi palæſtra certantes obtineret. Et quidem vbi primùm ad populum egit, obſtrepitum ei eſt, fuítque deriſus propter inſolentiam orationis quæ confuſa periodis & enthymematibus acerbiùs & immodicè videbatur elaborata. Laborauit verò etiam vocis exilitate, lingua inexplanata, ſpiritus anguſtia, quæ diſtractis periodis ſenſum interpellabat orationis. Poſtremò cùm foro ceſſiſſet, & errantem in Piræeo abiecto animo conſpexiſſet iam exacta ætate Eunomus Thiaſius, increpauit eum: quòd cùm facundia ſua germana eſſet Periclis, ſibi ipſe deeſſet præ timiditate & ignauia: qui neque turbas ſuſtineret animoſè, neque corpus ad actiones inſtrueret, ſed inertia ſineret torpeſcere. Alio tempore aiunt, cùm exploſus domũ ſe capite obuoluto & mœſto animo reciperet, ſecutum Satyrum mimum appellaſſe eum. Conquerente lamentabiliter apud eum Demoſthene, quòd qui inter omnes eſſet oratores laborioſiſſimus, corporíſque in eo vigorem

Splenis vitium quomodo curatum.

Demoſthenes à populo irriſus ob nimis elaboratam orationem.

Demoſthenis naturæ vitia.

Demoſthenis monitores, in ratione dicendi.

penè conſumpſiſſet, non placeret populo tamen: ſed temulenti, nautæ, indocti audirentur teneréntque ſuggeſtum, ipſe reiiceretur: Rectè ais, Demoſthene, dixiſſe Satyrum. At ego citò medebor cauſæ, ſi mihi carmina aliqua Euripidis aut Sophoclis memoriter velis pronunciare. Quæ vbi pronunciauit Demoſthenes, repetiſſe eadem poſt Demoſthenem Satyrum, itáque egiſſe & reddidiſſe vultu decenti & apta actione eoſdem verſus vt planè Demoſthenes alios putaret. Vt iam intellexit, quantum ex actione dignitatis atq; venuſtatis accederet orationi, rem tenuem atque inanem duxiſſe declamationem, ſi pronunciationem & actionem negligas. Hinc cellam ædificaſſe ſubterraneam, in qua lucubraret, quæ extitit etiam noſtro æuo. Huc ſe omnino quidem quotidiè contuliſſe ad formandam actionem & effingendam vocem: ſæpè menſes ibi continuaſſe duos aut tres, ac raſiſſe capitis alteram partem: quò, ne ſi ſum mè quidem cuperet, prodire auderet verecundiæ cauſa. Quinetiam ex colloquiis cum aliis habitis & ſermonibus & negociis materiam ſumpſit & occaſiones induſtriæ. Vbi enim ab illis diſceſſerat, confeſtim deſcendebat in palæſtram illam, recenſebatque ordine acta & quæ pro iis aut contra dici poſſent. Præterea orationes, quas audiuiſſet, ſecum repetens: eas in ſententias reducebat & periodos: correctiones etiam varias comminiſcebatur eorum, quæ dicta ſibi ab aliis eſſent, aut contrà ab ipſo ad alios. eáque alia dicendi figura meditabatur reddere: vnde eſt habitus parum ingenioſus, ſed vim & facultatem dicendi parare ex labore.

Actio quãtam vim habeat.

Cuius magnum indicium videbatur, quòd haud temere quiſquam Demoſthenem audierit ex tempore dicentem: ſed cùm in concione ſæpè ſederet, & populus nominatim eum exciret ad dicendum, niſi eſſet meditatus ad id & paratus, non procederet. Hinc alij concionatores illudebant eum, & Pytheas irridens lucernam olêre ait enthymemata eius. Cæterùm hunc amarè Demoſthenes retudit: Nempe non eorundem, inquit, tibi & mihi Pythea conſcia eſt lucerna. Ad alios non planè id ibat inficias: ſed fatebatur nõ omninò ſcriptionem adhibere ad dicendum, neque dicere tamen etiam ſe ſine ſcriptione. Imò popularem hominẽ oſtendebat eſſe eum, qui ad dicendum meditaretur. eum enim pertinere ad obſeruantiam populi apparatum. At floccipendere, quid de dictione ſentiat populus, id cõtemnentis auctoritatem populi eſſe, & vi potius freti quàm perſuaſione. Iam hac etiam nota vtuntur eius timiditatis ad ſubitò dicendum: quòd Demades illo perculſo ſubinde exurrexerit promptè, eúmque in dicendo expeditè iuuerit: Demadem ille nunquam. Vnde igitur, roges, Aeſchines eius in dicendo ſupra modum admirandam eſſe dixit audaciam? Quî Byzantium Pythonem inſultantem & inuehentem flumine orationis in Athenienſes ſolus ſurgens refutauit? aut cùm Lamachus Mirinæus regum laudationem conſcripſiſſet Alexandri & Philippi, qua multa probra congeſſit in Thebanos & Olynthios, eámque in mercatu recitauit Olympiaco: ſubitò ſurgens commemoratis exemplis & argumentis multorum Thebanorum & Chalcidenſium aduerſus Græciam

Demoſthenes rarò ex tempore dicebat.

Demoſthenes populo in dicendo probari ſtuduit.

Demoſthenes Lamachum dicẽdo terruit.

meritorum: contrà multis calamitatibus, quæ adulatoribus Macedonum referendæ acceptæ eſſent: vſqueadeò commouit auditores, vt perculſus tumultu ſophiſta ſubduceret ſe ex conuẽtu. Atqui apparet Demoſthenem cætera Periclis neglexiſſe, actionem verò eius & conformationem, néve derepente, neque omni de re diceret fortuitò, velut hinc creuiſſet, ſecutum, & repræſentatam non ſanè repudiaſſe, quam dabat occaſio gloriam: neque frequenter voluiſſe tamen ſuam facultatem credere fortunæ. Audaciam certè & confidentiam orationes, quas dixit, quàm quas ſcripſit, habuerunt maiorem: ſiquid eſt Eratoſteni credendum & Demetrio Phalereo comicíſque. Eratoſthenes ſæpè ait eũ in dicendo furore abreptum. Phalereus iuſiurandum verſu comprehenſum illud aliquando velut numine afflatum peregiſſe: Per terram, & fontes, per fluuios & latices. Ex comicis quiſpiam appellat eum *Rhopoperperethram, quaſi dicas futilem & loquacem. Alius obiter cauillans, quòd antitheto vteretur, ait: Sic recepit, ſicut cepit. Frequenter enim hoc verbum vſurpabat affectatum Demoſthenes: niſi ſanè Antiphanes hîc ad orationem de Halone ſo alluſit: quam Demoſthenes vt reciperent non acciperent conſuluit à Philippo. Cæterùm Demadem quidem omnes, vbi naturam ſuam ſequeretur, fatentur cæteris præfulſiſſe, ac ſuperatas ab eius extemporanea dictione Demoſthenis lucubrationes & apparatum. Ariſto Chius Theophraſti quoq; cenſuram quandam prodit de oratoribus. Interrogatũ enim, qui ſibi videretur Demoſthenes orator, reſpõdiſſe, Dignus hac vrbe. Qualis

*Rhopoperethrã habet grecè, ſed per peràm.

Demadis eloquentia.

Theophraſti de oratoribus iudicium

Qualis Demades? Supra vrbem. Idem Philoſophus Polyeuctum Sphettium ſcribit vnum ex is,qui per id tempus Remp. Athenis gerebant, dixiſſe: ſummum Demoſthenem oratorem eſſe, ſed acerrimum in dicendo Phocionem. Plurimum enim eum pauciſſimis verbis ſententiæ cõplecti. Et verò ipſum etiam aiunt Demoſthenem, quoties contra ſe dicturus pulpitum conſcenderet Phocion, ad familiares ſuos dicere ſolitum: Mearum ſecuris orationum exurgit. Incertum eſt autem de oratione illius ſic ſentiret Demoſthenes, ánne de vita & exiſtimatione: quòd permultis & prolixis circuitibus vnum verbum & nutum exiſtimaret probati viri eſſe validiorem. Corporis vitiis hanc adhibuit exercitationem, vt auctor Phalereus eſt Demetrius, qui ex ipſo audiſſe ſe iam magno natu Demoſthene refert: Linguam inexplanatam hæſitantémq; cõiectis in os calculis verſus ſimul recitãdo expugnaſſe & correxiſſe. Vocem currendo & aſcẽſu ingrediẽdo arduo exercitaſſe differenté, ſimúlque orationem aut verſus intento ſpiritu pronunciantem. Habuiſſe domi magnum ſpeculum, cuius ex aduerſo ſtantem declamare ſolitum. Cùm eum adiſſet quidam, vt cauſam ſuã ſuſciperet orãs, commemoraretque à quopiam ſe cæſum: dicitur Demoſthenes reſpondiſſe: Tu verò nullam iniuriam, vt dicis, paſſus es. Hîc cùm homo vocem intenderet ac vociferaretur: Ego Demoſthene iniuriam non ſum paſſus? Nunc dixiſſe, ego vocem audio læſi & violati. Tanti referre arbitrabatur ad fidem faciendam vocis contentionem & actionem dicentium. Porrò multitudini quidem mirificè actio eius

Phocion, Demoſthenis orationum ſecuris dictus.

Demoſthenis in corporis vitiis corrigendis induſtria.

Actio Demoſthenis elegantioribus parũ probata.

placebat. Elegantiores, in quibus eſt Demetrius Phalereus, humilem eius geſtum, abiectum, & mollem cenſebant eſſe. Aeſiona refert Hermippus de veteribus rogatum oratoribus & de ſuis æqualibus dixiſſe: illos ſi audires, admi rareris modeſtiam & magnificentiam eorum, quæ ad populum diſſerebant: Demoſthenis verò orationes, ſi eas legas, multum excellunt artificio & acrimonia. Sanè orationes ſcriptæ eius, nemo negat, quin multum auſteri habeãt & amari. In reſpondendo ſubitò vtebatur ridiculo quoque. Cùm enim dixiſſet Demades: Me Demoſthenes, ſus Mineruam: Hæc, inquit, Minerua non ita dudum in Colytto deprehenſa in adulterio fuit. Furi, cui cognomem erat Chalco, id eſt, æreo, cùm tenderet vigilias & lu cubrationes eius perſtringere: Noui, inquit, mo leſtum tibi eſſe, quòd lucernam habeam accẽſam. At vos nolite mirari Athenienſes, ſi furta committantur, cùm fures æreos, parietes habeamus luteos. Verùm de his, quamuis referre plura habeamus, ſatis ſit. Reliquum ingenium & mores ex rebus eius geſtis & Reip. procuratione æquum eſt contemplari. Ad Remp. acceſſit bello commiſſo Phocico, vt ipſe teſtatur, & diſcere licet ex orationibus Philippicis. ſiquidem aliquæ harum illis perpetratis rebus habitæ ſunt, antiquiſſimæ autem attingunt res nouiſſimas. Conſtat etiam conſtituiſſe eum accuſare Midiam annos natum duos & triginta, cùm opes in Rep. nondum vllas vel auctoritatẽ haberet: cuius mihi metu potiſſimùm videtur pecunia accepta inimicitiam cum iſto decidiſſe. Neque enim ingenio fuit facili aut placabili, ſed

Demoſthenis dicta.

Demoſthenes ad rẽp. quando accesſerit.

Demoſthenis cũ Midia inimicitia.

ſed feruidus & ardens ad vindictam. Cæterùm cùm animaduerteret non leue eſſe, neque ſuæ facultatis virum opulétia, facundia, & amicis validè ſuccinctum euertere Midiam, deprecantibus pro eo conceſſit. Nam ſolas ter mille drachmas illas non arbitror Demoſthenis retunde re acerbitatem potuiſſe, ſi ſperaſſet & valuiſſet obtinere cauſam. Accepta materia in Rep. præclara Græcorum contra Philipum defenſione, cùm in ea ſplendidè decertaret, breui euaſit clarus & celebris ex eloquentia & in dicendo libertate. Vnde magno in honore apud Græcos fuit. Rex magnus coluit eum, maxima exiſtimatio apud Philippum eius fuit præ cæteris oratoribus: nec diſſimulabant vel inimici eius eſſe ipſis cum præſtāti viro dimicationem. Etenim Æſchines & Hyperides hæc de eo, vel cū accuſabant eum, faſſi ſunt. Quare Theopompo miror quid in mentem venerit, ingenio vt eum mobili dicat fuiſſe, neq; vel rebus vel hominibus diu iiſdē delectatum. Palàm eſt enim quarum actionum in Rep. parteis & ſectam à primo ſuſcepit, in his perſtitiſſe eum vſque ad extremum: neque ſolùm in vita non inflexiſſe ſe: ſed & vitam, dum inuertere ſe non ſuſtinet, profudiſſe. Neque enim vt Demades, excuſans actionum ſuarum varietatem dixit, ſibi ipſum contraria ſæpè, Reip. nunquam dixiſſe: & Melanopus à Calliſtrato de Repu. diſſentiés, cùm ſubinde ab hoc pecunia de ſententia deduceretur, dicere apud populum ſolitus erat: Eſt ille quidem inimicus, ſed vincat bonum publicum: Meſſenius Nicodemus, qui antè fauerat Caſſandro, mox aggregauit ſe ad De-

Demoſthenes Macedonum aduerſarius.

Demoſthenis conſtantia defenditur aduerſus Theopompum.

metrium, negauit ſe pugnantia dicere: ſemper enim conducere dicto audientem eſſe victoribus. non perinde, inquam, dicere de Demoſthene queamus, conuertiſſe aut variaſſe eum vocem vel actionem: ſed quaſi in eadem & immutabili formula Reip. tractandæ vnum in administranda Repub. conſeruauit tenorem. Panætius philoſophus vel orationes eius ita refert conſcriptas pleraſque, vt qui decernat honeſtum propter ſeipſum eſſe expetendum, vt illam de corona, contra Ariſtocratem: pro immunitatibus, Philippicas. quibus in omnibus non ad id quod iucundiſſimum eſt, aut facillimum, aut vtiliſſimum cohortatur ciues, ſed identidem ſecuritatem atque ſalutem poſtponendam cenſet honeſto & decoro: vt ſi cum contentione eius in rebus ſuſceptis & dicendi diuinitate virtus coniuncta bellica ſit & abſtinentia, non in albo oratorum, quo Myrocles fuit, & Polyeuctus, & Hyperides: ſed excelſo loco cum Cimone, Thucydide, & Pericle dignus ſit qui recenſeatur. quippe ex illis qui ei ſucceſſere, Phocion, quamuis non optimas partes in Rep. tueri, ſed ſtare videbatur à Macedonibus: fortitudinis tamẽ & iuſtitiæ laude nulla vſquã re inferior Ephialte, vel Ariſtide, vel Cimone numeratus eſt. Demoſthenes verò nec in armis memorabilis, vt Demetrius perhibet, neque aduerſus munera capienda ſatis vallatus, quanquàm à Philippi & Macedonum pecunia inuictus: ſuperioribus tamen ex regionibus Suſis & Ecbatanis allato auro expoſitus & demerſus prædicare maiorum virtutes præclariſſimè potuit, imitari non potuit. Nã cæteris certè ſui tẽporis orato

Demoſthenis orationes honeſtũ prædicãt.

Demoſthenes imbellis & corruptus.

atoribus, Phocioné excipio, etiã vita præcel
it. Videtur etiam liberè præſertim ad populũ
iſſe, reluctans plebis libidini, peccatáque eius
ſectans: vt accipere ex eius orationibus licet.
m ſcribit Theopompus, cùm populus Athe-
enſis accuſatorem in cauſa quadam eum no
inaret, obſtreperet autem morem non geren
: ſurrexiſſe eum ac dixiſſe, Vos me Atheniẽ-
; cõſiliarium vel inuiti habebitis, calumnia
ré ne ſi volueritis quidem. Minimè verò po-
lare fuit id, quod contra Antiphonté egit,
em in concione liberatum ad conſilium ra-
it Areopagi: contemptáque populi offenſió
docuit pollicitum Philippo inflammaturũ
naualia. de cuius conſilij ſententia eſt neca-
s. Adhæc ſacerdotis Theoridis nomen detulit
m de aliis delictis, tum quod fallere ſeruos
ceret, atque cùm litem capitis æſtimaſſet, dã
uit eam. Fama quoque eſt orationem cõtra
imotheum prætorem, qua Apollodorus v-
s pecuniam ſe ei mutuò dediſſe probauit, ſcri
iſſe Apollodoro Demoſthenem, nec non ora
ones cõtra Phormioné & Stephanum. quo
omine haud immeritò eſt improbatus. Pugna
t enim ſine dubio cõtra Appollodorũ oratio
Demoſthenis Phormio, quaſi ex eadem
berna vendentis iudicio contendentibus
ſe mutuò gladios. Ex publicis illa contra
ndrotionem, Timocratem, Ariſtocratem,
m nondum attigiſſet Remp. aliis ſcripſit. Ap
aret eum, cùm eas orationes ederet, annos
atum fuiſſe vigintiſepté aut octo. Orationé
õtra Ariſtogitoné ipſe dixit & illam de immu
itatibus, in gratiam, vt teſtatur ipſe, Cteſippi

Demoſthẽnis in dicẽdo libertas.

Demoſthenis orationes, quæ veræ, quę ſubdititiæ.

Chabriæ filij: vt nõnulli autumãt, nuptias ambiés matris adoleſcentis. non duxit eam tamen vxoré,ſed Samiam quandam,vt tradit Demetrius Magneſius in libris de Synonymis,in matrimonio habuit. Oratio de falſa legatione in Æſchiné haud liquet an habita ſit,quamuis Idomeneus ſētétiis déptis ſolis triginta dicat Æſchinem abſolutum. Verùm quatenus ex vtriuſque de corona ſcriptis orationibus licet coniicere, res videtur ſecus ſe habere. Neuter enim apertè vel perſpicuè iſtius contentionis meminit vt ad iudicium vſque progreſſæ. Sed malo hæc vt alii diſceptent. Actiones publicæ Demoſthenis hoc apertè vel tépore pacis præ ſe ferebant: vt quicquid conabatur Macedo, omne id inſimularet, & ad ſingula concitaret populum Athenienſem atque inflammaret. Vnde plurimus apud Philippum erat de eo ſermo. Ac cùm inter decem legatos veniſſet in Macedoniam, audiuit quidem Philippus omnes, ad illius verò orationem accuratiſſimè reſpondit. Nõ accepit alioqui perinde Demoſthenem honorificè & comiter,ſed Æſchinem & Philocratem impenſiùs amplexus eſt. Quare cùm hi Philippum commendarent vt diſertiſſimum, & ſpecie pulcherrimum, & verò etiam ſtrenuum potatorem & hilarem in conuiuio: non potuit abſtinere quin inuerteret ea & cauillaretur primum ſophiſtæ, fœminæ alterum, poſtremum eſſe ſpongiæ. Regis laudé eſſe ibi nullam. Cùm res ad bellum inclinarent, non ferente ocium Philippo, Athenienſibus autem à Demoſthene incenſis, primùm concitauit Athenienſes ad aggrediendam Eubœam,

Demoſthenis actiones contra Philippum.

bœam,

eam,quam tyranni ſubiugauerant Philippo.
ò cùm traieciſſent ex plebiſcito quod illé
ipſerat,exegerunt Macedonas.Inde Byzan-
; & Perinthiis, quibus bellum faciebat Phi-
pus,opem tulit, ſuadens populo, vt poſita
ultate obliteratíſque quæ vtrique bello ſo-
li admiſerant, ſubmitteret iis auxilium, à
o fuerunt conſeruati. Mox in legationem
ofectus conuenit ciuitates Græcas ſolicita-
que, atque omneis in Philipum députis pau
conciuit: vt præter vrbanas copias conferi Demoſthe-
ent XV. millia peditum & duo equitum,pe nes conci-
nia & ſtipendium in externos milites prom- tat Græciã
conferretur.Quo tépore ait Theophraſtus, contra Ma
n poſtularent ſocij, vt certa ſumma defini cedonas.
ur tributi, dixiſſe Crobylum cõcionatorem
lum certum modum non habere pabuli.
cta Græcia ad euentum, cùm coirent per
gulas gentes & vrbes. Eubœi, Achæi, Corin
, Megarenſes, Leucadij, Corcyræi: maxi-
s ſupererat Demoſtheni labor, ſocietati vt
ungeret Thebanos:qui finitimi ſunt Atticę,
ires habebant ad bellum faciundum, & in
mis tunc numerabantur inter Græcos bella
es.Verũ nõ erat procliue recétibus Phocico
lo beneficiis Philippo mancipatos ab eo re-
care Thebanos:maximè quòd leuibus ex vici
ate certaminibus indies refricarentur,quas
ciuitates inter ſe habebant, bellicæ contro
ſiæ.Verumenimverò poſtquã Philippus ſuc-
ũ ad Amphipolim elatus,raptim Elateã inu
& Phocidẽ occupauit:perculſis Athenienſi-
,cùm cõſcẽdere ſuggeſtũ nemo auderet,nec
d diceret haberet: omnia autẽ deſperatio &

ſilentium teneret: ſolus prodiit Demoſthenes, auctórque fuit vt ſollicitarent Thebanos: cúmque de cætero animaſſet & ſpe more ſuo erexiſſet populum, Thebas cum aliis legatus eſt. Ad eos refellendos miſit etiam Philippus, vt Marſias tradit, Amyntam & Clearchum Macedonas, præterea Daochum, Theſſalum, & Thraſydæum. Quid expediret, non fallebat in deliberando Thebanos: ſed erant omnibus ante oculos belli incommoda recentibus adhuc Phocicis vulneribus. At huius vis oratoris, vt auctor eſt Theopompus, quæ excitabat animos eorum & incendebat ad gloriam, obſtruxit omnibus reliquis: vt quaſi lymphati ab oratione eius rapti ad honeſtum, metum, rationẽ, gratiam abiicerent. Factum autem huius oratoris tantum extitit & tam inſigne, vt legatos extemplò mitteret Philippus ad pacem petendam, omnis erigeret ſe Græcia & conſurgeret ad id quod impendebat: accommodarent verò ſe Demoſtheni non modò prætores Athenienſes dicto ei audientes, ſed & Bœotarchæ: concionibus ille præeſſet omnibus non ſecus tunc Thebanorum quàm Athenienſium. Carus erat enim vtrobique & dominabatur non immeritò, neque ab re, vt ait Theopompus, ſed optimo iure. Atqui fatalis quædam fortuna, quæ conuerſione rerum illo in articulo definiebat Græciæ libertatem, videtur cœptis reluctata fuiſſe, multáq; ſigna edidiſſe inſequentium, in quibus vaticinia Apollinis horrenda prænunciabant. Vetus etiam canebatur ex carminibus Sibyllinis oraculum,

Demoſthenes coniungit Thebanos Athenienſibus.

Demoſthenis in dicẽdo vis.

Græcorum ad Chæroneam clades vaticiniis præmonſtrata.

Ad Thermodontem pugna cupio procul eſſe,

Atque

Atque modò hāc aquilæ ex cælo atque è nube videre.

Flet victas, periit quoque cu i victoria ceſſit.

Thermodōtem aiunt apud nos Chæroneę par uum amnē eſſe, qui in Ciphiſum illabitur. Nos profluentem, qui ita nominetur, nullum hoc tempore nouimus. Coniicimus tamen eum, qui nunc vocatur Hæmon, fuiſſe tunc Thermodontem dictum. Præterlabitur fanum Her culis, vbi caſtra Græci habuere. Ducimur autē coniectura, cùm ſecundum prælium cruore ca daueribúſque exundaſſet amnis, hoc nomen cō mutaſſe. Fluuium negat Duris Thermodontē eſſe: ſed cùm tentorium quidam erigerent & foſ ſa cingerēt, ſigillum eos reperiſſe marmoreū cū inſcriptione Thermodontem eſſe, qui vlnis fere bat ſauciam Amazonem. Hac de re aliud oraculum in hunc modum cani:

Thermodon amnis qui & Hæmō.

Alia de Thermodō te opinio.

Ad Thermodontem pugnam expectes auis atra.

Corpora tunc hominū cāpo permulta iacebunt.

Verùm quid huius rei ſit, difficile exiſtimatu eſt. Demoſthenes fertur Græcorum fretus armis atque mirè ob vires & alacritatem tanti exercitus hoſtem laceſſentis elatus non permiſiſſe vt oraculis mouerentur aut attenderent vaticinia, imò vatem Delphicam dixiſſe ſuſpectam eſſe, vt quæ cum Philippo faceret: ſuggerens Epaminondam Thebanis & Athenienſibus Periclem: quos viros iſta timiditatis ratos prætextum ſuis conſiliis eſſe vſos. Hactenus vir ille perhibendus fuit. In conflictu nihil præclari vel quod conſentaneum eſſet orationibus ſuis, edidit: ſed cepit fugam turpiſſimè deſerto ordine & armis abiectis:

Demoſthenis ex pugna fuga.

Clypeus Demoſthenis. nec inſcriptionem, vt dixit Pytheas, veritus clypei: cui fuit literis inſcriptum aureis, Bona fortuna. At Philippus recenti exultans victoria & vino grauis cadaueribus inſultans initium cecinit Demoſthenis plebiſciti ad pedem attollens vocem & ſupplodens,

Demoſthenes Demoſthenis ſic cenſuit Paanienſis.

Demoſthenes à rege Perſarum pecuniā capit. Diſcuſſa verò crapula, cùm magnitudinem ſecum reputaſſet propoſiti periculi, horror eum perſtrinxit eloquentiæ & neruorum illius oratoris: qui in diei momento vnius aleam ipſum iácere de imperio & vita compuliſſet. Nomen autem eius ad regem vſque Perſarum perlatū eſt, qui per literas ſatrapis imperauit, pecuniā vt daret Demoſtheni, atque conſiliis eius præ omnibus Græcis obtemperarent, quòd tumultibus Græcorum diſtinere Macedonem & inuoluere valeret. Cōperit hæc poſtea Alexāder: qui epiſtolas quaſdā Demoſthenis, & Sardibus inuenit ducum regiorum monumenta, quibus exprimebatur pecuniæ ei datæ ſumma. Hac ictis clade Græcis oratores, qui diuerſam ſectam in Rep. ſequebatur, inſultātes Demoſtheni, quæſtiones & iudicia ſtruebant ei. At populus non his modò exemit eum, ſed colere quoque non deſtitit, atque ad Remp. capeſſendam vt bonū ciuem reuocauit. Itaque cùm relata à Chæronea conderentur tumulo oſſa, permiſit Demoſtheni, vt eos qui occubuerant, laudaret. *Demoſthenes laudat eos qui apud Chæroneam occubuerant.* Nec abiecto vel fracto animo tulit, vt ſcribit & exagitat Theopompus, caſum: ſed eo quòd, vt cùm maximè honoraret & ornaret ſuaſorem,

ſuaſorem, declarauit non pœnitere ſe illius cõſiliorum. Ac Demoſthenes quidem eam orationem habuit. Plebiſcitis verò, quòd auerſaretur, & pro inauſpicata haberet ſortem & fortunam ſuã, non ſuum ſed amicorũ viciſſim præſcripſit nomẽ: dum extincto Philipo recepit animum: neque enim diu fuit ab hac ad Chæroneam victoria ſuperſtes: Id quod nouiſſimo verſu videtur prænunciaſſe oraculum:

Philippi regis Macedonum mors.

Flet victus, periit quoque cui victoria ceßit.

Reſciuit autem clàm mortem Philippi Demoſthenes. Præparans verò Athenienſes ad audendum in futurum, hilaris in curiam vt ſi ſomnium vidiſſet, ex quo ingens bonum expectãdum eſſet populo Athenienſi, proceſſit: nec multo pòſt adfuerunt de Philippi obitu nuncij. Læti nuncij cauſa ilicò diis honorem habuerunt, & coronam decreuerunt Pauſaniæ. Demoſthenes verò prodiit ſplendidè amictus & coronatus ſeptimo die quàm defũcta eius filia eſſet, vt refert Æſchines: qui ei hoc improperat, odium obiiciens liberorum, ipſe cùm degener fuerit & effœminatus, ſi luctum & eiulatum lenis & pij fecit animi ſigna, eóſque qui moderatè ferant eos caſus, improbauit. Equidẽ ob necem eos Regis, qui adeo cũ ipſis victis in ſucceſſu rerum egit clementer & humaniter, ſũpſiſſe honeſtè coronas, vel etiã diis immortalibus immolaſſe, nequaquã dixerim. Eſt enim cũ odio digni, tũ imbecillis animi venerari & ciuitate donare viuentẽ, interfecto ab alio nõ ferre modicè gaudium: ſed inſultare in mortuum, & quaſi præclaram ipſi rem geſſiſſent, triumphum canere. Quòd verò domeſticas for-

Demoſthenes priuatæ filiæ luctui publicam lætitiam prætulit.

tunas, & lacrymas, lamentationéſque fœminis reliquerit Demoſthenes, ac quæ cenſuit in publicum vtilia, hæc egerit, id comprobo: exiſtimóque politici animi & fortis multò magis eum qui ſemper reſpicit Remp. & priuata incommoda perturbationéſque alleuat negociis publicis, tueri dignitatem, quàm hiſtriones qui perſonas Regum agunt vel Tyrannorum, quos in theatris nec plorantes pro libitu ſuo nec ridentes cernimus, ſed vt argumentũ requirit fabulæ. Ad hæc ſi afflictus non eſt relinquẽdus, vt inopia conſolationis in mœrore contabeſcat: verùm ſermone adhibenda alleuatio & mens ad iucundiora traducẽda: perinde vt iis, qui laborãt oculis, ad virides colores & molles præſcribimus à ſplendidis & viſum ferientibus vt aciem conuertant: vndénam præſentiorem ſumas conſolationem, quàm oppreſſa Rep. ex publicis miſeriis temperaturam priuatarum quærendo, quæ lætioribus obruat triſtiora? Hæc vt diceremus, delapſi ſumus: quòd Æſchinẽ videamus ea oratione inflectere pleroſque & mollire ad commiſerationem. Porrò ciuitates iterũ inflammatæ ab Demoſthene conſpirauerunt. Thebani, cùm iis arma ſuppeditaſſet Demoſthenes, adorti præſidiũ multos obtruncârunt. Athenienſes accingebant ſe ad iungenda cum iis ſocia arma. Dominabatur in cõcionibus Demoſthenes, & ad regios in Aſia duces ſcripſit ad bellũ inde Alexandro concitãdũ, puerũ vocans & margitẽ, id eſt, morionẽ. Poſtquàm verò rebus domi cõpoſitis cum exercitu ille in Bœotiam mouit, cóncidit ferocitas Athenienſiũ, obtorpuit Demoſthenes, Thebani ab his

Demoſthenes concitat Græcos contra Alexandrum.

ab his deſerti ſigna ſolitum illo contulere, quo rum fuit vrbs expugnata. At Athenięſes ingen ti circumuenti perturbatione inſtituerunt ad il lum mittere Demoſthenem. Hic delectus cum a liis ad Alexandrum legatus quod iram eius for midaret, omiſſa legatione ex Citherone retro domũ eſt regreſſus. Extemplò depoſcit per lega tos Alexãder ex oratorib⁹, vt Idomeneus & Du ris tradidere, decem: vt pleríque & probatiſſimi ſcriptores, octo hoſce: Demoſthenem, Polyeu ctum, Ephialtem, Lycurgum, Myroclem, Da- monem, Calliſthenem, Charidemum. Ibi fabu- lam Demoſthenes receſſuit de ouibus, quemad- modum lupis canes dediderunt: qua ſe ſocióſq; canibus aſſimilauit pro populo propugnãtib⁹, atque Alexandrum Macedonem vnicum lupũ appellauit. Adiecit etiam, vt mercatores vide- mus, cùm in patella circumferunt ſpecimen, per grana tritici pauca magnum diſtrahẽtes numerum: ita vnà nobiſcum vos omneis nec opinantes ipſi proditis. Hæc Ariſtobulus Caſſandreus ſcripta reliquit. Conſultantibus Athenienſibus neque expedientibus, Demades quinque talentorum ab illis mercede ac- cepta, legatum obtulit ſe iturum & deprecato rem pro iis ad Regem, ſiue amicitia eius fretus ſiue ſperans expletũ ſe reperturum velut leoné cruore exatiatum. Induxit Regé, eripuítque il los Demades, ac reduxit cum eo in gratiam ciuitaté. Poſt diſceſſum Alexandri extollebãtur hi, Demoſthenes abiectus agebat. Ad motum Agidis Lacedęmonij erexit de integro nonni- hil caput: mox metu trepidauit quieſcenti- bus Athenienſibus, Agide cæſo & obtriti

Alexander oratores Athenienſes depoſcit.

Fabula de ouibus & lupo.

Iudicium de corona in Cteſiphõtem.

Lacedæmonijs. Hac tempeſtate contra Cteſiphontem iudicium de corona cõſtitutum eſt. Nomen eius delatũ fuit Cheronda archonte paulo ante cladẽ Chæronenſem, iudicatum decem annis pôſt archonte Ariſtophonte. Fuit hoc iudicium vt aliud publicum nullum celebratũ, quà oratorum fama, quà iudicum forti tudine. Qui, cùm accuſatores Demoſthenis plurimum id temporis pollerẽt, Macedonibúſque ſtuderent, non condonauerunt ijs Demoſthenis caput: ſed ita ſplendide abſoluerunt, vt minus quinta quaque ſententiæ ſecundum Aeſchinẽ iudicaretur. Ille cõfeſtim ceſsit vrbe, Rhodíque atque in Ionia ludũ habuit, ibíque ætatẽ exegit. Breui poſt Harpalus, qui & malè ſibi ex

Harpalus venit Athenas, homo pecunioſus.

luxu conſcius, & Alexandrum iam terribilem amicis tremens profugit eum, ex Aſia delatus Athenas eſt. Huic ad populum confugienti, ſéque in fidem eius cum pecunia & nauibus permittenti, cæteri oratores auro oculos adiicientes preſtò fuerunt, conſuluerúntque populo vt ſupplicem reciperet ac tutaretur. Demoſthenes ſuaſit primùm, Harpalum vt abigerent, cauerẽtque ne nullo neceſſario aut iuſto prætextu ciuitatem implicarent bello. Inde paucis diebus cùm recenſeretur pecunia, conſpicatus delectatum calice regio Harpalus, cælatuŕámque cõſiderantem & ſpeciem, iuſſit vt manibus eum tractaret, & libramentum penſaret auri. Admirante pondus Demoſthene, atque quantũ penderet requirente, arridens: *Pendet, inquit, tibi Harpalus viginti talenta. Mox inſequente nocte calicem ei cum viginti talentis miſit. Acutè autem Harpalus ex obtutu, frõte exporrecta, conie

*Græcè id meliùs, πόσου ἄγει. ἄξει σοι εἴκοσι τάλαντα.

coniectu oculorum notauit cupidi auri hominis ſenſum. Neque enim reſtitit Demoſthenes, ſed ictus munere, vt ſi præſidium recepiſſet, adiunxit ſe Harpalo. Poſtridie collo lana & faſciis diligenter obligato in concionem progreſſus, cùm excitaretur ad dicendum, nutu oſtendit præcluſam ſibi vocem eſſe. Ibi homines faceti cauillantes, non angina dixerunt ſed argentangina oratorem nocte correptum. Pòſt vbi vniuerſus populus donis ſenſit labefactatum, purgaréque ſe parantem atque placare ipſum non audiuit, ſed obſtrepuit infenſus: exurgẽs quidam ſalſè ait: *Nõ audietis Athenienſes iſtum, qui calicem habet? Harpalum autem vrbe extemplò interdixerunt. ac veriti ne rationem reddere cogerentur pecuniæ, quã ceperãt oratores, quæſtionem accuratè habuerunt, domóſque perſcrutati ſunt præterquàm Calliclis filij Arrhenidæ. Vnum huius domiciliũ, vt auctor eſt Theopompus, quòd nuper vxorem domum duxiſſet, ſponſæ cauſa, quæ intus erat, nõ permiſerunt excuti. At Demoſthenes re diſſimulata plebiſcitum ſcripſit, vt curia Areopagi hac de re quæreret, & quos iudicaret illa huius affines culpæ, vt punirentur. Cũ à cõcilio in primis eſſet ille ipſe dãnat⁹, ſtitit quidẽ ſe iudicio: verũ lite quinquaginta talẽtis æſtimata é cõiectus in vincula eſſet, ob pudorem criminis & valetudinis infirmitatẽ imparem ca[illegible] ferendo aiunt fugæ conſuluiſſe, nonnullis conſciis, aliis ad tegendam fugam adiuuantibus. Cùm non procul vrbe profugiſſet, ferunt percipientem aliquot ciues ex aduerſariis, qui ipſum perſequebantur, quæ ſuiſſe latebras:

*Amiotus venuſtè & ſi non ſatis fideliter hunc locum vertit, Comment ſeigneurs teuſerez-vous à ouyr celuy qui a le lãgage ſi biẽ doré?

Demoſthenis exiliũ.

cæterùm cùm illi nomine eũ compellaſſent, & propè congreſſi petiſſent, viaticum vt acciperet ab ſe: in id enim attuliſſe domo ſe pecuniã, atque eius rei gratia inſecutos ipſum: confirmaréntque ac monerent ne caſum ferret acerbè: in maiorem erupiſſe lamentationem, ac dixiſſe Demoſthenem: Quî valeam non grauiter ferre, qui reliqui vrbem, vbi tales habeam inimicos, quales non promptum ſit inuenire in alia amicos? Tulit exilium imbecilli animo. Æginæ & Trœzene ferè ſedens Atticam lacrymis oppletus reſpectabat. Voces etiam parum generoſæ neque magnificis eius in tractanda Rep. orationibus commemorantur conſentaneæ. Fertur vrbe excedens porrectis ad arcem manibus dixiſſe, O Domina Minerua quid beſtiis tribus teterrimis delectaris: noctua, dracone, & populo? Illos qui viſebant ſe, & agebant ſecum deterruit à Republica adoleſcentes. Dixit, ſi duabus propoſitis ab initio viis, vna quæ ad ſuggeſtum & concionem duceret, altera rectà ad perniciem, impendentia autem in Repub. mala prouidiſſet, terrores, inuidias, calumnias, concertationes: in eam ſeſe quæ ad præſentem ferret peſtem, præcipitaturum fuiſſe. Sed enim cùm adhuc in eo, de quo diximus, eſt exilio deceſſit Alexander, ac Græcia denuò conſpirauit Leoſthene præclaras res gerente, Antipatrúmque Lamiæ obſidente, atque muro circumuallate. Pytheas autem orator & Callimedon Carabus Athenis profugi contulerunt ſe ad Antipatrum. qui cum huius amicis & legatis circumibant Græciam, ne deſciſcerét, neu Athenienſes ſequerentur. Demoſthenes verò

Demoſthenes non tulit exilium fortiter.

Tres beſtiæ teterrimæ.

Antipater ab Athenienſibus obſeſſus.

legatis.

legatis Athenienſium aſſocians ſe, conatus eorum adiuuit, inſtitítq; vnà quo ciuitates cõiunctis viribus Macedonas adorirentur & exigerent Græcia. In Arcadia Pytheam & Demoſthenem memorat Phylarchus, dũ hic pro Græcis, ille verba facit pro Macedonibus, ad mutua progreſſos conuitia fuiſſe. Perhibetur Pytheas dixiſſe, vt domum, in quam lac aſininum infertur, omninò laborare aliquo morbo arbitramur: ita vrbs nõ poſſe fieri quin ægrotet, quã legatio adiret Athenienſium: Demoſthenem verò retorſiſſe exemplum hiſce verbis: Et lac aſininum ad ſanitatem inferri, & ad ſalutem ægrotantium adeſſe Athenienſes. Quibus populus Athenienſis captus ſciuit Demoſtheni reditum. Id plebiſcitum Dæmon Pæanienſis Demoſthenis fratris filius rogauit. Miſerunt Æginam ad eum triremẽ. Ex Piræeo ſcãdens in vrbẽ, vniuerſa ciuitate, vt ne archõ quidẽ vel ſacerdos domi remaneret, obuiã effuſa lætis animis exceptus eſt. Quo tempore eum ait Demetrius Magneſius ſublatis manibus gratulatũ de illo die ſibi, quòd ſuus quàm Alcibiadis præclarior foret reditus. Beneuolentia enim adductos, non compulſos ab ſe vi ciues ſe excipere. Cùm verò multa pecuniaria diſtrictus maneret (neque enim gratis ius erat eam remittere) hoc modo eluſerunt legem: Morem habebant vt Iouis Seruatoris ſacrificio ei qui aram inſtrueret & adornaret, argentum penderent. Hoc munus & illa præbenda Demoſtheni locauerunt quinquaginta talentis, quanti lis fuerat ei æſtimata. Non licuit ei tamen à reditu diu frui patria, ſed cõuulſis ilicò Græcorum cœptis, mẽſe

Demoſthenes reuocatur ab exilio.

Demoſtheni remittitur multa.

Munichione pugnatũ apud Cranona eſt, Boëdromione impoſitũ Munichiæ præſidium, Pyanepſione interiit ad hunc modum Demoſthenes: Cùm allatum eſſet Antipatrum & Craterum cõtendere Athenas, Demoſthenes cũ ſuis occupauerunt clàm vrbe excedere. Eos populus ex Demadis rogatione rei capitalis damnauit. Aliis aliò dilapſis, circũmiſit ad eos arripiẽdos Antipater ſatellites, quorum fuit Archias dux, quem Phygadotheram, quaſi exulum venatorem, appellabant. Hunc Thurium origine fama tenet tragœdias aliquando actitaſſe, atque Æginetam Polum, qui arte ſuperauit omnes, illius tradunt diſcipulum fuiſſe. Hermippus Archiam inter Lacriti oratoris auditores recenſet. Demetrius operam dediſſe ſcribit cũ Anaximeni. Hic igitur Archias Hyperidem oratorem, Ariſtonicum Marathonium, & Demetrij Phalerei fratrẽ Himeræum ex Aiacis fano, quò Æginæ confugerant, extractos Cleonas miſit ad Antipatrum: vbi interfecti ſunt. Hyperidi linguam quoque tradunt exciſã. Ad Demoſthenen quem in Calauria ſedere ſupplicem in delubro Neptuni acceperat, nauigiis actuariis eò traiecit. Vt deſcendit cũ Thracibus ſatellitibus inſtitit ei ſuadere vt ſurgeret, ac ſecum pergeret ad Antipatrum. Nihil ei mali metuendum eſſe. Inſomnium Demoſthenes illa nocte nouum habuerat: viſus eſt ſibi tragœdiam agere, & aduerſus Archiã certare: quanquam autem placeret & delectaret ſpectatores, apparatus eſſet tamẽ & ſũptus inopia inferior. Itaque cùm multa Archias benigna verba adferret ei, ſuſpiciens vt ſedebat in illũ

Demoſthenis exitus.

Archias Phygadotheras, id eſt exulum venator.

Demoſthenis ſomniũ.

in illum: Nec hiſtrio, inquit, Archia me mouiſti vnquam, nec nunc mouebis promiſſor. Quo mox ad bilem & minas conuerſo: Nunc oracula, inquit, edis Macedonica, modò mimum agebas. Suſtine quæſo parumper, dum nonnihil domum ſcribam. Sic fatus receſſit in interiora tẽpli. Sumpto libello ſicut ſcripturus, calamum ori admouit. quem mordens, vt in cogitando & ſcribendo aſſueuerat, aliquantum temporis ita calamum tenuit. Tum caput obuolutum reclinauit. Stipatores, qui ad fores ſtabant, riſerunt eum velut ignauum, mollemque & effœminatum vocauerunt. Archias accedens ad illum hortatus eum eſt vt ſurgeret, atque eoſdem iterans ſermones reditum in gratiam oſtendit ei cum Antipatro. Iam ſentiebat Demoſthenes vim veneni præcordia penetraſſe. Tum aperto capite & intentis in Archiam oculis: Faciam, inquit, agas ex Tragœdia Creontem, corpúſque hoc abiicias inhumatum. Ego verò optime Neptune tuo templo ſpirans adhuc excedo. Antipater & Macedones ne ædem quidem tuam reliquerunt inuiolatam. Sic fatus cum iuſſiſſet, vt trementem iam ſe & labentem ſuſtinerent, ſimul cùm progrederetur & præteriret aram, cóncidit, miſſóque ſuſpirio efflauit animam. Venenum ſcribit eum Ariſto ex calamo, vt dictum eſt, ſumpſiſſe. Pappus quidam, cuius hiſtoriam conſarcinauit Hermippus, refert, cùm prolapſus ille apud aram eſſet, repertum in libello initium ſcriptum epiſtolæ: Demoſthenes Antipatro: præterea nihil. Cùm celeritas mortis miraculo eſſet, narraſſe eos, qui ad valuas ſtabant, Thracas ex pãniculo ſumpſiſſe,

Demoſthenes ſumit venenum.

Demoſthenis mors.

manúque admotum ori venenum deglutiſſe: ſe verò, quod deglutiret, aurum ratos. At puellã, quæ ei miniſtrabat, quærenti Archiæ diu eſſe dixiſſe, cùm hoc alligatum pro amuleto tuliſſet Demoſthenes. Ipſe quoque Eratoſthenes in cauo cum annulo refert venenum habuiſſe. Hunc annulum pro brachiali eum geſtaſſe. Reliquorum, qui de eo ſcripſerunt, ſunt autem multi, nihil refert diſſenſiones exequi: niſi quòd Demoſthenis familiaris arbitrari ſe dicat Democharis non vi medicamenti, ſed deorum beneficio & prouidẽtia Macedonum immanitati fuiſſe repentina morte & leni ereptum. Deceſſit decimoſexto die menſis Pyanepſionis. quem diem ſacris Cereris triſtiſſimum agentes in templo Deæ ieiunant fœminæ. Ei paulo pòſt populus Athenienſis meritum honorem habens ſtatuam ex ære poſuit, & maximo gentis victum decreuit in Prytanæo præbendum. Inſcripſit præterea baſi ſtatuæ hoc peruagatum epigramma,

Demoſtheni mortuo ab Athenienſibus habiti honores.

Menti Demoſthenes par ſi tu robur haberes,
Non erat Aemathiæ Græcia victa manu.

Nam qui ipſum hoc Demoſthenem paulo antè quàm venenum hauriret, autumant in Calauria feciſſe, planè nugantur. Paulo antè quàm nos acceſſimus Athenas, hoc ferunt contigiſſe. Euocatus à præſide miles ad cauſam dicendam fuit. Hic quicquid haberet auri, in manibus ſtatuæ Demoſthenis depoſuit. Habuit illa digitos inter ſe implicatos, & iuxtà enata fuit nõ magna platanus. Ex ea multa folia (ſiue ventus ea decuſſerat, ſiue idem qui depoſuerat aurum, iniecerat) circumiacentia & circunfuſa

aurum longo tempore occuluerunt. Poſtquàm homo ille reuerſus eodem loco inuentum aurum recepit, ac fuit rumor hic diſſipatus: multi adoleſcentes vrbani ſumpto hinc in Demoſthenis abſtinentiam argumento certarunt inter ſe epigrammatibus. Demadem, qui non diuturnum fructum cepit creſcentis gloriæ, vltio Demoſthenis egit in Macedoniam: & quibus fœdè fuerat adulatus, ab iiſdem eſt perditus iuſtè: odioſus iis vel antè, tunc verò noxæ com pertus manifeſtæ. Literæ eius emanarant, quibus* Perdiccam ad Macedoniam tentandam adhortabatur, & ad conſeruandos Græcos, vt à marcido & vetere filo dependentes, Antipatrum ſignificans. De his cùm eum Dinarchus Corinthius accuſaſſet, infenſus Caſſander filium eius in ipſius iugulauit ſinu, deinde eum iuſſit necari. Hinc maximis calamitatibus didicit proditores ſemetipſos vendere primos: quod ſæpiùs prædicente non crediderat Demoſthene. Habes iam Soſſi, quatenus nos quidem legendo & audiendo conſequi potuimus, Demoſthenis vitam.

Demadis oratoris cædes.

*Antigonum dicit in Phocione.

M. CICERO.

Ciceronis genus.

CICERONIS matrem tradunt Heluiam claro genere & honeſta vita fuiſſe. De patre nihil mediocre refertur. Alij in officina fullonia & natum volũt & educatum. Alij ad * Appium Tullium clarum Volſcorum regem originem familiæ eius referunt. Verùm is, qui huius gentis Cicero princeps eſt cognominatus, virum egregium arbitror fuiſſe: quare non repudiauerunt eius poſteri hoc cognomentum: ſed licet etiam vulgò in ora hominum pro ludibrio abiret, ſunt id tamen amplexi.

*Puto legendum Accium Tullium, cuiꝰ Liuiꝰ meminit lib. 2.

Cicerones vnde dicti.

Habuit ille in extremo naſi in modum ciceris cæcam inciſuram: vnde cognomen quæſiuit. Ipſe quidem, quo de hîc ſcribimus, Cicero admonentibus amicis, cùm primùm honores peteret & Remp. attingeret, vt abiiceret hoc nomen immutarétve, fertur glorians dixiſſe, eniſurum ſe illuſtrius Ciceronis nomen Scauris & Catulis reddere. Quæſtor in Sicilia donum argenteum diis conſecrauit, in quo initia inſcripſit duorum nominum Marc. Tul. Tertij loco ludens cicer iuſſit artifici proxime illas literas incîdere. De nomine hæc prodita ſunt.

Ciceronis natalis.

De Cicerone diuinũ teſtimonium.

Editum ferunt Ciceronem facili partu & nullo matris dolore tertio Nonas Ianuarias. quo die magiſtratus nunc vota faciunt & ſacrificant pro incolumitate principis. Nutrici eius ſpectrum aiunt ſe obtuliſſe ac præ

prædixiſſe ingens eam bonum omnibus Romanis nutrire. Hæc cùm ſomnia eſſe & vana alioquin viderentur, ipſe breui oſtendit certum fuiſſe oraculum. Nam vbi literarum fuit per ætatem capax, tanta in eo eluxit indoles, tãtúmque nomen inter pueros & laudem comparauit, quæ parentes eorum excitaret, vt ad ludum pergerent ad Ciceronem oculis contemplandum, celebrandúmque eius in diſcẽdo acumen & ſolertiam conſiderandam: agreſtiores ſuccenſerent filiis, cùm cernerent in media eos caterua Ciceronem honoris cauſa per vias ſtipantes. Hic cum eſſet, qualem eſſe Plato vult ſtudioſam & philoſophiæ naturam amantem, ad omnes natus artes complectendas, nec ad vllũ doctrinæ aut eruditionis prætereundum genus, ad poëſim ſanè fuit procliuior. Extat poema quoddam paruum, quod puer etiamnum edidit, Pontius Glaucus verſibus tetrametris compoſitum. Progreſſu temporis, cùm magis ac magis hoc ſtudium excoleret, non modò orator habitus eſt, ſed & poëta inter Romanos præſtantiſſimus. Cæterùm laus oratoria, licet multa in dicendo nouata fuerint, vel hac manet ætate. Poëtica verò, quia multi ei inſignes ſucceſſerunt, neglecta iacet & obſoleta. Schola relicta puerili Philoni dedit operam Academico, quem Romani ſupra cæteros Clitomachi alumnos & ob dicendi facultatem admirati ſunt & dilexerunt ob morum ſuauitatem. Simul etiam Mutium Scæuolam affectatus eſt conſultum virum & principem Senatus, ex quo iuriſprudentiam hauſit. Meruit & aliquantiſper ſub Sylla bello Marſico. Inde Rempubl. in

Ciceronis indoles.

Cicero egregius poëta.

Poema à puero Cicerone editũ, Pontius Glaucus.

Cicero Philonis diſcipulus.

Cicero Mutij Scæuolæ affectator.

ſeditionem cùm conſpiceret, ex ſeditione in extremum ruere dominatum: ad caſtra ſe retulit Muſarum & res perſpiciendas, vixítque cum eruditis Græcis atque literas coluit, donec rerum eſt Sylla potitus, ac certum aliquem ſtatum vidit Reip. Hac tempeſtate libertus Syllæ Chryſogonus bona cuiuſdam, quem detulerat vt inter proſcriptos interfectum, viginti millibus æris emit. Id acerbum interfecti filio & hæredi cùm eſſet Roſcio, probarétque hæreditatem ſexageſies ɪ ɪ-s. valere: offenſus Sylla, quòd argueretur, crimé ei interpiete Chryſogōo intulit parricidij. Hic cùm nullum appareret auxilium, ſed omnes Syllæ ſæuitiam exhorreſcerent, deſtitutus ab omnibus adoleſcens contulit ſe ad Ciceronem, quem accenderunt amici, ſubiiceruntque gradum ipſum ad gloriam habiturum poſthac ſpecioſiorem & pulchriorem nullum. Suſcepta defenſione obtinuit cauſam: vnde laudem conſecutus magnam eſt. Cæterùm metu Syllæ in Græciam profectus eſt, vulgans ob corporis curam abire. Et profectò erat corpore gracili atque macilento, & propter ſtomachi infirmitatem modicum & exiguum cibi vix admodum ſerò capiebat. Vox eius canora quidem erat & bona, ſed dura & incondita, quæ, ex orationis ardore & commotione ſemper altis incedens tonis minabatur vitæ periculum. Vt applicuit Athenas, Antiochum Aſcolonitam audiuit, volubilitate captus & venuſtate eius orationis: opinionum verò eius non probauit nouationem. Iam enim à vetere, quam vocant, Academia deſciuerat Carneadeæ ſectæ Antiochus deſertor, vel euidentia permotus & ſenſibus

Roſcij Amerini cauſa.

Cicero imbecilli corpore.

Cicero Antiochi auditor.

bus: vel, vt alij dictitant, ambitione aliqua & diſſenſione cum Clitomachi & Philonis diſcipulis Stoica præcepta vbique ferè mutata ſententia amplexus: Cicero autem maluit illis inhærere, atque illa ſequi. Rationem verò inierat hanc, ſi nullus ei in Republ. capeſſenda foret locus, huc vt ſe ex foro & Rep. transferret, ac vitam in Philoſophia traduceret tranquillam. Poſtquàm accepit mortem Syllæ, & corpus exercitatione firmatum validumq́ comparauit habitum: vox autem conformata iucunda auribus & plena accidit, fuitque mediocriter ad corporis habitum compoſita: hinc amicis quotidie ex Roma ſcribentibus ſolicitátibúſque eum, hinc Antiocho vt ad Remp. accederet cohortante, facultatem dicendi de integro tanquam organum inſtruxit ad potétiam parandam ciuilem, declamationibus ſe ſubigens atque ad inſignes ſe applicans oratores. Itaque in Aſiam & Rhodum nauigauit. In Aſia Xenoclem Adramettinum, & Magnetem Dionyſium, & Menippum Charem audiuit: Rhodi Apollonium oratorem Molonis filium & Philoſophum. Hunc Apollonium fama eſt, quòd imperitus eſſet Romanæ linguæ, à Cicerone vt declamaret Græcè contendiſſe: Ciceronem ei morem geſſiſſe libenter, ita fore ratum, meliùs vt corrigeret ſe ille. Poſtquàm declamauit, cæteris ſtupore defixis & certatim collaudantibus eum, Apollonium non hilarem fuiſſe, dum audiret dicentem: & cùm peroraſſet, diu ſediſſe cogitabundum: tandem vbi id momordit Ciceronem, dixiſſe: Te quidem laudo Cicero & admiror, Græciæ verò miſeret

Exercitationis vtilitas.

Cicero declamauit Græcè.

Molonis de Cicerone teſtimonium.

me conditionis: cùm cernam, quę reliqua nobis ſola erant ornamenta, ea quoque te ad Romanos tranſtuliſſe literas & eloquentiam. Ergo cùm ingenti Cicero ſpe erectus ad Remp. gerendam pergeret, retudit impetum eius oraculum quoddam. Nam conſulenti Apollinem Delphicum, qua potiſſimùm ratione ſummam gloriã aſſequeretur, ſortes datæ fuerunt, vt ſuum ipſius ingenium non vulgi exiſtimationem ducem ſe queretur vitæ. Ac primum quidem tempus Romæ magna cum cautione trãſegit, timidéque ad honores petendos acceſſit, neque honore erat in vllo: appellabántque eum, quæ nomina viliſſimus quiſque Romanorum prompta & aſſueta in ore habet, Græcum & ocioſum. Sed qui flagraret naturâ cupiditate gloriæ, atque à patre & neceſſariis incenderetur, vt contulit ad cauſas dicendas ſe, non ſenſim aſpirauit ad primas, ſed confeſtim gloria effulſit, longéque cęteris qui cauſas agebant in foro, excelluit. Dicitur hic non ſecus ac Demoſthenes in actionę laboraniſſe, eáque de cauſa ſedulò nunc Roſcio Comœdo, nunc Aeſopo Tragœdo operam dediſſe. Hunc Aeſopum tradunt, dum in theatro agit Atrea de puniendo deliberantem Thyeſtę, ita fuiſſe motum: vt impos mentis miniſtrum quendã, qui repentè prætercurrebat, feriret ſceptro & occideret. Neque ſanè parum contulit ad perſuadendum Ciceroni actio adiumenti: atque oratores, qui magnos edebant clamores, irridens, ex impotentia dicebat in clamorem ſicut claudos in equum inſilire. Vrbanitas in facetiis eius & in ſalibus hiſce forenſis viſa eſt & lepida: ſed cùm eſſet in ea effuſior, mul

Oraculum Ciceroni editum.

CICERONIS *primus ad Remp. acceſſus.*

Roſcius & Aeſopus hiſtriones.

Cicero dicacior.

multos offendit, & habitus eſt malignus.

Quæſtor deſignatus in difficultate annonæ, ac ſortitus Siciliam, primùm multis mortalibus, quos mittere frumentum compulit ad Vrbem, parum fuit gratus. Inde vt induſtriæ eius, vt innocentiæ, vt lenitatis cepere guſtum, vt nullum vnquam alium honorauerunt prætorem. Porrò multi Romæ clari adoleſcentes & nobili orti familia vocati in crimen fuere, quòd molliter ſe & contra diſciplinam militarem geſſiſſent in ſtipendiis faciendis. His ad prætorem Siciliæ remiſſis egregiè patrocinatus eſt & liberauit eos. Quibus rebus elatus, Romam regredienti quiddam ſibi accidiſſe ridiculum ipſe ait: Nam cùm in Campania incidiſſet in quendam ex primoribus, quicum ſibi exiſtimabat intercedere gratiam: qui ſermo eſſet quæſiſſe ſe inter ciues de rebus ſuis geſtis, & quid ſentirent? arbitratum nomine & gloria ſe actionum ſuarum totam impleſſe ciuitatem: Reſpondiſſe illum: Tu verò Cicero vbi hoc ſpacio fuiſti? Ibi animo ſe planè concidiſſe, ſi mentio ſui in Vrbem tanquam in vaſtum incidens pelagus, nihilo ſe ad gloriam reddidiſſet conſpectiorem. Pòſt collectis rationibus ſuis videns rem immenſam eſſe, ad quam contenderet, gloriam: cuius nullum cerneret exitum, multum de ambitione remiſit. Verumenimverò auebat ſupra modum celebrari, tenebàtque eum perpetuò cupiditas immenſæ gloriæ: quæ multa eius præclara conſilia frequenter interpellauit. Cùm iam animum ad Rempubl. totum conuertiſſet, turpe duxit, ſi opificis, inſtrumenta qui tractarent & armamenta ſurda, nullius

CICERONIS *quæſtura.*

Ciceroni ridiculum quiddam in itinere oblatum.

Cicero ambitioſus.

nomen fugeret, nec locus, nec vis: in Rep. autem verſans, qui hominum opera publica munera obiret, ſocors eſſet in cognoſcendis ciuibus & ſupinus. Quare non modò in comprehendendis elaborauit nominibus, ſed locum etiam vbi inſignis quiſque habitaret, prædia vbi haberet, quibúſnam vteretur amicis & quos haberet vicinos, tenuit: atque in via Italiam peragrans expeditè nuncupabat & demonſtrabat amicorum poſſeſſiones & villas. Rem habuit familiarem modicam quidem, ſed ſufficientem, & qua tueri ſe facilè poterat. Quò magis commendatus fuit, quòd patrocinij cauſa neque mercedem neque munera caperet, præcipuè cū Verrem ſuſcepiſſet accuſandum. Siciliam hic prætor obtinuerat, quem multa ob fœda facinora Siculis perſequentibus damnauit non dicendo, ſed eo quodam modo, quòd non diceret. ſiquidem cùm prætores in gratiam Verris ſæpiùs comperendinando cauſam in vltimam diem traxiſſent, apparerétque diem cauſæ perorandæ non ſatis futuram, neque exitum habiturum iudicium: exurgens Cicero negauit opus eſſe oratione, productíſque & interrogatis teſtib^9 ſententiam iuſſit ferre iudicibus. quo tamen in iudicio, multa eius commemorantur facetè dicta. Verrem Romani caſtratum porcum vocāt. Cùm autem conditionis homo libertinæ ſtudio aſperſus ſuperſtitionum Iudaicarum Cecilius nomine tenderet ſummotis Siculis nomen deferre Verris: Quid, inquit, Iudæo cum porco, Cicero? Erat filius Verri adultus, quem parum pudicè fama tenebat formam habere. Igitur Verre Ciceroni mollitiem obiiciéte: Liberis, inquit

Ciceronis in Verrem actiones.

Ciceronis dicta in actionibus contra Verrem.

intra ianuam conuiciandum eſt. Orator Hortenſius rectam & plenam non ſuſtinuit Verris ſuſcipere defenſionem, verùm in litis æſtimatione adductus eſt vt ei adeſſet. Qui cùm Sphingem eburneam mercede accepiſſet, dixit quiddam in eum Cicero obliquè. Scire neganti ſe ſoluere ænigmata: Atqui Sphingem, inquit, domi habes. Ita damnato Verre & lite æſtimata tricies L. L. S. malè audiuit Cicero, quaſi pecunia corruptus in æſtimāda lite, eſſet præuaricatus. Siculi tamen, quò gratos ſe oſtenderent, in ædilitate eius multa ex ea inſula aducta obtulerunt ei: quorum in ſuos vſus nihil vertit, tantùm ad leuandam annonam illorum hominum vſus libertate eſt. Villam amœnam Arpini, prædium etiam prope Neapolim & alterum, Pompeiis non lata habuit. Hùc acceſſit vxoris dos Terentiæ C. C. C. C. L. X. X. X. millium numûm. Præterea hæreditas ei venit, quæ ad C. C. C. L. X. millia numûm eſt redacta. His facultatibus liberaliter ſe & frugaliter tolerauit cum familiaribus Græcis & ciuibus literarum cultoribus. Haud temerè ante occaſum ſolis accumbebat non tam diſtrictus occupationibus, quàm valetudinis cauſa, ob ſtomachi imbecillitatem. Fuit alioquin in corporis cura curioſus & nimius, vt & ad certum numerum frictionibus & ambulationibus vteretur. Ad hunc modum ſeruiens habitui, validum eum & firmum ad multas & graues contentiones laboréſque conſeruauit. Domum paternam conceſſit fratri. ipſe, ne eſſet clientibus ſuis moleſtum longiùs ire, iuxta Palatium habitauit. Colebant eum, qui domum eius quotidie ven-

Ciceronis opes.

Ciceronis celebritas, & gratia.

ſitarent, non pauciores quàm ob diuitias Craſſum & Pompeium ob militarem potétiam, quorum erant eo tempore auctoritas & opes maximæ. Et ipſe quoque Ciceronem obſeruabat Pompeius, multúmque Ciceronis actiones Pompeij potentiam & gloriam auxere. Præturæ candidatus cùm multos haberet & inſignes competitores, omnium eſt renunciatus primus: in qua iudicia integré & innocenter diſpenſauit. Fama eſt Licinium Macrum virum Romæ & ſuis prævalidum opibus, & Craſſi auxilio ſubnixum ad tribunal Ciceronis repetundarum fuiſſe poſtulatum. Hunc iſta fretum potentia & ſtudio, dum iudices adhuc ſententias ferunt, domum reuerſum ilicò comam totondiſſe, ac ſumpta toga candida quaſi foret abſolutus, redire ad forum parantem: cùm Craſſus ad veſtibulum ei occurriſſet, & cunctis damnatum renunciaſſet ſententiis, recepiſſe ſe intrò: mox decubuiſſe ac vitam depoſuiſſe. Fuit Ciceroni ea res honori, quòd accuratè ſortitus eſſet iudices. Vatinius homo fuit aſperior & minus reuerens in cauſis dicendis magiſtratuum, collo ſtrumoſo. Hic ad tribunal petiit quippiam à Cicerone: quo non concedente, ſed diu deliberante: Equidem, inquit, ſi prætor ſim, de eo non hæſitarem. Tum conuerſus: Atqui ego, inquit Cicero, non habeo tantum collum. Cùm dies ei non plus duo aut tres ſupereſſent magiſtratus, Manilium quidam de peculatu detulit. Erat Manilius hic, quòd fatigari eum Pompeij cauſa, quo vtebatur familiariter, crederet, gratus & acceptus plebi. Ei poſtulanti diem, vnam ſolam conceſſit Cicero inſequentem, quæ res offendit popu

CICERONIS prætura.

Licinius Macer damnatus.

Ciceronis dictum ad Vatiniũ.

populum: quòd reis conſueuiſſent Prætores non minus decem dies tribuere. Tribunis plebis cum hac de cauſa in roſtra vocantibus lacerantibúſque, poſtulata audientia ait: cùm perpetuò in reos fuiſſet, quatenus per leges liceret, æquus & benignus: durum arbitratum ſe, ſi idẽ denegaret Manilio. Quæ ergo dies eſſet in prætura ſui iuris ſola, eam de induſtria ſtatuiſſe. Neque enim ad alium reiiciendam Prætorem cauſam fuiſſe, opem ſi ferre ſtuderet. Hæc oratio mirum quantum populi animum commutauit. Multis enim laudibus cumulârunt eum, rogauerúntque vt defenſionem ſuſciperet Manilij. quòd ſubiit Cicero libenter, maximè abſentis cauſa Pompeij: habuítque de integro concionem, in qua acriter factioſos & Pompeij æmulos perſtrinxit. Ad conſulatum non minus ab Optimatibus eſt quàm à plebe proue ctus. Suffragati ei ob Reip. ſalutem ſunt huiuſcemodi ex cauſa: Conuerſio ſtatus Reip. quæ facta à Sylla fuerat, etſi principiò non probaretur, dies tamen & vſus tandem vtilem eſſe ad ciuium ſeruandum oſtendit populo. Præſentem rerum ſtatum moliebantur nõnulli, nullo quidem bono publico, ſed rerum reſpectu priuatarum conuellere atque mutare. Pompeius id temporis in Ponto & Armenia bellũ cum Regibus gerebat. Romæ exercitus non erat præſtò ſatis validus ad reprimendos eos, qui rebus nouis ſtudebant. Ducem habebant hi hominem audacẽ, inquietum, & verſipellem L. Catilinã. Huic antè fuerat præter alia infanda ſcelera crimini datũ, quòd cum virgine filia ſtuprũ feciſſet & necaſſet fratrem, cuius metu criminis egit cũ Sylla,

Cicero tribunos offẽſos vno mitigat verbo.

CICERONIS conſulat⁹.

Catilinæ coniuratio.

Catilinæ ſcelera.

vt fratrem ſuum velut adhuc viuum referret in proſcriptos. Eo delecto improbi ciues duce fidem cùm aliis modis ſanxerant inter ſe, tum mactati hominis guſtata carne. Corruperat hic magna ex parte iuuenturem vrbanam: illecebras, commaſſationes, ſcorta cuique ſemper præbendo, neque vlli ſumptui in his ſuppeditandis modum faciendo. Spectabat tota ad defectionem Etruria & Gallia pleraque Ciſalpina. Ipſa verò propter honorum inæqualitatem maximè ad mutationem rerum opportuna erat Roma. Nam vt quiſque nobiliſſimus erat & animoſiſſimus, ita opes in ſpectacula, viſcerationes, largitiones magiſtratuum aſſequendorum cauſa, inſanas ſubſtructiones profuderat. Pecunia ad homines defluxerat ignauos & humiles: vt paruo momento quiuis, cui foret animus, valeret Remp. per ſe ægram verſare.

Catilina conſulatũ petit.

Arcem tamen quò ad noua cœpta haberet validam, conſulatum Catilina petebat: magnámque conceperat ſpem C. Antonium ſe collegam habiturum, virum neque ad bonum publicum neque ad perniciem idoneum principem, ſed acceſſionem futurum alterius ducis virium. Hęc ſtudia plurimorum bonorum, qui ea proſpiciebant, accenderunt ad conſulatum petendum Ciceronem. qui cum populo acceptus eſſet, tulit Catilina repulſam. Creati conſules ſunt M. T. Cicero & C. Antonius: licet inter candidatos ſolus patrem Cicero habuerit equeſtris ordinis non patritij. Quamuis verò Catilinæ conſilia nondum emanauerant in vulgus, magna præludia tamen contentionum exceperunt Ciceronis conſulatum. Hinc illi, qui per leges Cor-

nelias

nelius ab honoribus petendis arcebantur, quorum opes ingentes nec exiguus erat numerus, orationes in prenſando populares habebant, grauitérque in Syllæ tyrannidem inuehebantur. Adferebant illi quidem & vera & æqua, alieno tamen & incongruo turbabant Rempu. tempore. Hinc tribuni plebis leges rogabant huic materiæ conuenientes. Promulgabant legem de creandis cum ſumma poteſtate decemviris, quibus ius eſſet, agrum publicum tota Italia, tota Syria, & nuper à Pompeio partum vendere, quæſtionem habere de omnibus, quos liberet exterminare, colonias deducere, pecuniã ex ærario ſumere, habere conſcribetéque exercitum, quanto haberent opus. Quare fauebant huic legi cùm alij ex nobilitate, tum princeps collega Ciceronis Antonius, vnum ſperans ſe fore ex decem viris. Quæ verò res perculit Optimates præcipuè, videbatur coniurationem Catilinæ, cuius eſſet conſcius, non moleſtè ferre, quòd oppreſſus eſſet multo ære alieno. Huic vulneri primùm medicinam faciens prouinciã ei Macedoniam conceſſit Cicero, Galliam ſibi decretam depoſuit. Hoc ſibi beneficio deuinxit Antonium, vt velut mercenarius hiſtrio ſibi in tuenda patriæ ſalute ſecundas partes ageret. Hunc iam vt ſibi habuit auctoratũ & tractabilem, tunc maiore animo Cicero eos qui moliebantur res nouas, aggreſſus eſt. Igitur in Senatu contra legẽ dixit: vbi pauorẽ legiſlatoribus effudit tantũ, vt quid reſponderent, nõ haberẽt. Verùm cũ vrgerent de integro legẽ, & inſtructi Cõſules in roſtra traherent: nihil Cicero trepidans Senatu ſequi iuſſo progreſſus eſt. Nec

Leges agrariæ in Ciceronis conſulatu.

Ciceronis prudentia in Antonio collega retinendo.

ſolùm legem antiquauit, ſed & adeo conſternauit dicendo Tribunos, vt etiam ſuſcepta omnia abiicerent alia. Nempe hic vir potiſſimùm, quantum adferat honeſto condimentum eloquentia, oſtendit populo Romano: atque inuincibile, quod eſt iuſtum, eſſe, ſi rectè dicatur: debereque eum, qui ſedulò tractare Rempubl. intendit, ſemper in rebus quidem agendis honeſtum blandienti anteferre, ſed in dicendo acerbum eximere conducibili. Indicat eius in dicendo ſuauitatem id, quod in conſulatu eius circa ſpectacula accidit. Cùm enim antè equites in theatris permiſti plebi & vnà cum populo indiſcreti ſpectarent, * M. Otho prætor equites honoris cauſa primus à cætera plebe diſcreuit, ac ſeparatum iis locum in theatro, quem nunc quoque tenent præcipuum, attribuit. Id interpretatus in contumeliam factum ſuam populus ingreſſum in theatrum exibilauit Othonem probroſè. Equites inuicem magno plauſu exceperunt eum. Intendit ex integro populus ſibilum, mox plauſum illi. Ita inter ſe commiſſi lacerauerunt ſe mutuò maledictis, ac confuſio theatrum magna tenebat. Qua re audita cùm contuliſſet ſe illuc Cicero, concioneque ad Bellonæ conuocata increpaſſet populum, caſtigaſſetque, reuerſi in theatrum ingentem plauſum Othoni dederunt, certauerúntque cum equitibus de illius honoribus & laude. At coniuratio Catilinæ trepida initiò & perculſa reſumpſit animos. Conuentu autem coacto cohortati ſeſe mutuò ſunt, vt maiore mole rem ſuſci-

Ciceronis in dicendo ſuauitas.

Lege Roſcia equites in ſpectaculis diſcreti à plebe.

*Vide án ne legendum L. Otho tribunus plebis vt Latini ſcriptores habent.

perent prius, quàm Pompeius, quem cum legi onibus eſſe audiebant in itinere, reuerteretur. Inflammauerunt Catilinam potiſſimum vete res Syllani milites, qui per totam quidem Ita liam fuſi, ſed plurimi & fortiſſimi Etruriæ ad miſti oppidis, cùm nouas rapinas & direptio nes paratas locupletum ſomniarent, duce Mã lio egregio viro, qui ſub Sylla meruerat, conſ pirauerunt cum Catilina, venerúntque Romã ad comitia, vt eius petitionem ſuffragiis ſuis iuuarent. Petebat enim iterum conſulatum, cer tus Ciceronem in ipſo comitiorum tumultu occidere. Porrò dij quoque clarè imminentia mala terræmotibus, fulguribus, & oſtentis præ nunciârunt. Indicia hominum erant illa qui dem certa, ſed ad coarguendum virum nobi lem & præpotentem Catilinam infirma. Qua re producta comitiorum die accerſiuit in curiã Catilinam Cicero, atque de iis quæ agitata rumoribus erant, interrogauit. Ille multos ra tus in Senatu eſſe rerum nouarum cupidos, ſi mul etiam coniuratis oſtentans ſe reſpondit Ciceroni leniter: Quid nam peco, inquit, duo cùm ſint corpora, alterum gracile & tabidum, quod caput habeat, expers alterum capitis, ſed validũ & magnũ, huic ſi ego caput addo? Hæc eo inuolutè de Senatu & populo iactãte maior Ciceroné inceſſit metus: qué lorica munitũ pri mores omnes ac frequés iuuétus ab ipſius do mo & curia deduxerũt in cãpum. Diſſuta de in duſtria ex humeris tunica parté aperuit loricæ, quò cõſpectior contéplantibus periculi ſui eſſet magnitudo. qui grauiter cõmoti latera eius cin xere. Poſtremò repulſo iterũ ſuffragiis Catilina

Syllani milites cum Catilina conſentiũt.

Cicero Catilinam interrogat in Senatu.

Catilina iterum repulſus.

declarátur cōſules Decius Syllanus & C. Muræna. Nō multis pòſt diebus dum milites Catilinæ in Etruria contrahuntur, & definita ad cœpta patrāda dies inſtat intēpeſta nocte principes & potentiſſimi ciuitatis venerunt domū ad Ciceronem M. Craſſus, M. Marcellus, Scipio Metellus. Pulſatis foribus & ianitore appellato excire ex ſomno Ciceronē & ſe adeſſe iuſſerunt nunciare. Erat autem res hæc: Craſſo à cœna epiſtolas reddiderat ianitor ab homine allatas ignoto, alias aliis inſcriptas, ipſi Craſſo vnam ſine nomine. Ea Craſſus ſola lecta, vbi literæ ſignificarūt multorū moliri Catilinā cædē, monuerūntq; vt ciuitate ſe ſubduceret: nō aperuit reliquas, ſed confeſtim tánto attonitus periculo properauit ad Ciceronem, ſimul nonnullam, in qua ob familiaritatem erat Catilinæ, diluturus ſuſpicionē. Cicero re deliberata prima luce conuocat Senatum, epiſtolas reddit iis quibus erant deſtinatę, iubétque vt eas publicè legant. Continebant omnes ex æquo instare cædem. Cæterùm poſtquā delectum in Etruria haberi Q. Martius vir prætorius ſignificauit, & Manlium nunciatum eſt magna cum manu illic circa oppida hærere opperientē aliquem motum vrbanum: fit Senatuſconſultū, vt cōmitteretur Cōſulib⁹ reſpublica, vt viderēt, nequid Reſp. detrimēti caperet. Id non frequenter, ſed in graui diſcrimine facere Senatus ſolebat. Hac poteſtate Cicero permiſſa, quæ agēda foris erāt, Q. Metello cōmiſit: Vrbi ipſe præſidio fuit. Quotidie in publicū tāta ſtipatus caterua proceſſit, vt eius comitat⁹ ingredientis magna ex parte forū occuparet. Túc Catilina lōgioris

Literæ ad Ciceronem de ſummo à Catilina periculo.

moræ

moræ impatiens excurrere ad Manlium conſti
tuit in caſtra. Martium & Cethegum cum gla-
diis iuſſit ſicuti ſalutatum manè ad ianuam Ci
ceronis pergere & occidere imparatū. At Ful-
uia hoc nobilis fœmina Ciceroni nocte ad eū
profecta enunciauit, monuitq; eū vt caueret à
Cethego & Martio. Hi cùm diluculò acceſſiſ-
ſent, ianua prohibiti cœperunt frendere & cla-
moribus inceſſere pro foribus. quæ res magis
eos ſuſpectos reddidit. At Cicero progreſſus co
egit Senatum in ædé iouis Statoris, quæ eſt in
capite Sacræ viæ, qua aſcenditur in Capitoliū.
Quò cùm & Catilina veniſſet inter reliquos,
velut purgaturus ſe: nemo fuit Senator qui ei
aſſidere ſuſtineret, ſed relicto ſubſellio in alterā
partem trāſierunt omnes. Dicere incipiēti ob-
ſtrepuerūt. Denique exurgens Cicero Vrbe præ
cepit ei vt excederet. Opus enim eſſe, dum ipſe
verbis, ille Remp. armis tractaret, vt muri in me
dio eſſent. Ibi Catilina confeſtim trecentis ar-
matis comitatus Vrbem reliquit: ac quaſi cū im
perio eſſet, cū lictorib⁹ faſcibuſq;, & ſignis corre
ptis ad Manlium contendit. Contractis fermè
viginti milibus adiit oppida, ad defectionē ea
ſolicitans. Itaq; cùm apertum eſſet bellū, miſ-
ſus eſt cū exercitu contra eum Antonius. Reli-
ctos in Vrbe, quos labefactauerat Catilina, cō
uocauit & confirmauit Cornelius Lentulus Su
rá cognomine, claro vir genere, ſed vita turpi;
atq; ob vitam flagitioſam antè Senatu motus.
Prætor tunc iterū erat; vt mos eſt, cū quis in Se
natū eſt denuò lectus. Fama eſt Surā cū appel
latū fuiſſe ex huiuſcemodi cauſa: Dominātc Syl
la quæſtor magnam ſummam profuderat

Fuluia Catilinæ conſilium de perimendo Cicerone patefacit.

Catilina Vrbe excedit.

Lentulus Sura cur dictus.

abligurierátque pecuniæ publicæ. Stomachā-te Sylla ac rationes ab eo in curia repoſcente procedens in medium ſecurè admodum & cō temptim, rationes ait ſe reddere non poſſe, ſed præbere ſuram, puerorum ſcilicet more, cùm in ludo pilæ offenderunt. Hinc appellatus eſt Sura. Protractus iterum in iudicium, cùm non nullos iudices pecunia redemiſſet, atque duabus duntaxat ſententiis ſuperaſſet abſolutoriis damnatorias: quod alteri iudici dediſſet, nequicquam ait impenſum fuiſſe. Satis enim eſſe, modò vna tantùm ſententia plus eſſet liberatus. Tali hunc ingenio & à Catilina incēſum vani inſuper vates & præſtigiatores ſpe demen tauerant inani carmina conficta & ſortes canentes, quaſi ex libris Sibyllinis prænunciātes in fatis eſſe, vt tres Cornelij Romæ rerum potirentur: eorum duos fatum iam impleſſe Cinnam & Syllam: tertio, qui ſupereſſet, Cornelio deos ipſi dominationē deferre. Quin ſuſciperet, nec cunctando ſicut Catilina corrumperet opportunitatem. Igitur nihil Lentulus mediocre aut leue agitauit, ſed totum ſtatuit Senatum interficere, & ex cæteris ciuibus, quos poſſet: Vrbem ipſam incēdere, parcere præter Pō peij liberos nemini: hos incolumes ſuæ poteſtatis facere & pignora retinere ſuæ ad Pōpeiū ſecuritatis. Frequēs iam enim rumor & cōſtās aduolabat confecto eum illo ingenti bello ad Vrbem redire. Noctem huic facinori deſtinauerāt vnam ex Saturnalibus. Enſes, ſtupam, ſulphur clàm domum Cethegi comportauerant. Vrbem in centum partes deſcripſerant, iiſque centum viros præfecerant ſingulos ſingulis

Oracula de tribus Corneliis Romæ imperaturis.

ſorte

ſorte ductos, vt momento multis ignem ſubiici entibus Vrbs vndique conflagraret. alij obſtructuri erat aquæductus & aquantes obtruncaturi. Dum hæc parantur. fortè legati duo allobrogum Romæ agebant gentis tum plurimũ afflictæ atque exoſæ Romani imperij iugum. Hos Lentulus cum ſuis, rati opportunos ad mouendam ſolicitandámque Galliam, aſſociauerunt coniurationi, & literas iis alias ad ipſorum magiſtratus, alias dederant ad Catilinam. Illis oſtendebant libertatem, his Catilinam adhortabantur, vt vocatis ad libertatem ſeruitiis duceret ad Vrbem. Cum his Titum quendam Crotonienſem, qui literas ferret, miſerunt. Hæc vt hominum temerariorum, & per vinum ferè atque cum mulieribus inter ſe conferentium conſilia, induſtria Cicero ac ſobria mente magnáque prudentia venans, cùm multos haberet etiam foris emiſſarios, qui obſeruarent & ſibi inueſtigarent quæ gererentur: cũ multis quoque, qui eſſe conſortes credebantur coniurationis, ſecreta colloquia haberet, quibus fideret: cognouit, quæ cum legatis fuerant acta: collocatíſque nocte inſidiis Crotonienſem cum epiſtolis cõprehendit, facientibus occultè cũ eo Allobrogibus. Senatu vbi illuxit, *in* ædẽ Cõcordiæ aduocato recitauit literas, & indices diligẽter interrogauit. Addidit Iunius Syllanus eſſe, qui ex Cethego audiuiſſẽt, breui fore vt tres Cõſules & quatuor Prætores interficerẽtur. Alia etiam huiuſcemodi Piſo vir conſularis retulit. C. Sulpitius prætor domum Cethegi miſſus magnam vim ibi telorum & armorum, plurimos pugiones & gladios omnes recens exa-

Allobrogũ legati detegunt coniurationẽ Catilinæ.

Coniuratio comprehenduntur.

cutos deprehendit. Poſtremò Crotonienſi fide publica dicere à Senatu quæ ſciret, iuſſo, conui ctus Lentulus magiſtratum, quòd Prætor eſſet, abdicauit: depoſitáque in curia prætexta veſté ſumpſit præſenti calamitati conuenientem atque is itémque conſortes eius Prætoribus traditi ſunt, vt in liberis cuſtodiis haberétur. Obſcura iam luce cùm frequens plebs expectaret, progreſſus Cicero, quæ acta eſſent, expoſuit populo. Inde deduxerunt eum in ædes amici vicini. Nam ipſius domum tenebãt mulieres, quæ arcanis ſacris Bonæ deæ quam Græci appellãt Gynæciam, operabantur. Hæc ſacra quotãnis in ædibus Conſulis vxor eius aut mater virginibus Veſtalibus præſentibus obit. Ingreſſus Cicero perpaucis præſentibus voluit ſecũ, quid de iſtis hominibus ſtatueret. Siquidem extremũ & tam atrocibus par facinoribus ſupplicium dubitabat & verebatur perſequi, cùm miti ſuo inductus ingenio, tum ne cui imperioſior videretur & durior in viros nobiliſſimos & potentibus vallatos amicis. Sin molliùs conſuleret, cernebat propoſitum ſibi ab iis periculum. Neque enim acquieturos eos, ſi leuiore quàm capitali defungerentur pœna, ſed adiuncta ad priſtinam improbitatem noua ira in omnem exarſuros audaciam: deinde notam ſe timiditatis & mollitiei incurſurum, qui alioqui non haberetur vulgo nimiùm animoſus. Hæc agitante Cicerone fœminis offertur in ſolennibus oſtentũ. Ara cùm ignẽ iã appareret ſopitum: ex cinere & deuſtis corticibus ingentem & lutulentam edidit flammam: quæ res alias adfixit terrore: verùm virgines Veſtales vxo-

Bonæ deæ ſacra.

Oſtentum factum Ciceroni.

ri Ciceronis Terentiæ imperâturus, ad virum properaret, moneretque eum, conſilia ſua pro patriæ incolumitate vt exequeretur. Magnum ei à Dea adferri ad ſalutem & gloriam lumen. Terentia, quæ nec aliàs leni eſſet nec pauido ingenio, verùm ambitioſo, magiſque vt ipſe refert Cicero, in conſilia quæ de Republica haberet, inferret ſe, quàm ei participaret domeſtica: aperuit ei hæc, & in coniuratos incendit: Quintus item eius frater & in philoſophia ſocius P. Nigidius, cuius ferè grauiſſimis in negociis publicis vtebatur conſilio. Poſtero die cùm ad Senatum de coniuratorum ſupplicio eſſet relatum, Syllanus primo loco ſententiam rogatus, condendos cenſuit in carcerem, atque ibi vltimo ſupplicio in eos animaduertendum. Huius ſententiæ omnes deinceps aſſenſi ſunt víque ad C. Cæſarem, qui pòſt dictator fuit. Iuuenis tunc erat & in primis incrementi rudimentis: qui iam tum actionibus ſuis & ſpe eam ingreſſus viam, qua Rempubl. vertit in principatum, cæteros fefellit, Ciceroni multis modis ſuſpectus cauit tamen ne ſe teneret: imò multi ſunt qui dicunt, quàuis eſſet tantùm non compertus, elapſum fuiſſe Ciceroni tamen. Alij referunt metu eius amicorum & opum vltrò eum conniuiſſe & repudiaſſe delata aduerſus eum indicia. Omnibus enim conſtitit citiùs illos Cæſari acceſſionem fore ad ſalutem, quàm ad punitionem illis Cæſarem. Vt verò ad eum ventum eſt, vt diceret ſententiã: exurgens cenſuit non infligendã iis mortẽ, ſed publicandã pecuniã, ipſos per municipia, quæ Cicero probaret, dum eſſet cum

Syllani de coniuratis ſententia.

C. Cæſar coniurationis Catilinæ conſcius.

Cæſaris de coniuratis ſententia.

Catilina debellatum, in vinculis habendos. Cui ſententiæ, quia mitis erat, & ille qui dixerat, diſertiſſimus, non parum Cicero adiecit momenti. Surgens enim diſſeruit in vtramque partem, hinc priori, hinc Cæſaris adſtipulans ſententiæ. Amici quoque magis arbitrati omnes ſententiam expedire Cæſaris Ciceroni (minus enim calumniæ ſubiturum, ſi non interfeciſſet coniuratos) maluerunt in alteram ſententiam diſcedere: vt etiam immutatus Syllanus retractaret ſe negarétque capitalem ſe dixiſſe ſententiam. vltimum enim Senatori populi Romani eſſe carcerem ſupplicium. Poſtquàm aſſedit Cæſar, princeps eam ſententiam Luctatius Catulus impugnauit. Hunc Cato ſecutus, & in dicendo graui ſuſpicione aſpergens Cæſarem inflammauit exexítque Senatum. Decernũt itaque in eos ſuppliciũ capitale. De publicandis bonis repugnauit Cæſar: ne qui mitiſſimam partem ſententiæ ſuæ reieciſſent, excerperent ex ea quod haberet triſtiſſimum. Inſiſtentibus multis appellauit Tribunos, nec illi intercedere: at ceſſit Cicero ipſe, remiſitque illã de publicandis bonis ſententiæ partem. Inde profectus cum Senatu Cicero ad coniuratos (non erant autem eodem omnes loco, ſed diuerſi Prętores alius alium in cuſtodia habebat) primũ ex Palatio Lentulum accepit, quẽ Sacra via medióque foro deduxit. Primores ciuitatis vndiq; circũfuſi ſtipabãt eũ. Populus ſilẽtio prętéribat trepidus ea facie. Iuuẽtus præcipuè ſpeciẽ præbebat, quaſi ſacris patriis ſummæ optimatium poteſtatis cum trepidatione & horrore initiarentur. Vt medio foro ad carcerem acceſſit,

tradi

tradidit Lentulum carnifici necandum. Inde Cethegum, mox reliquorum quemque deduxit in carcerem, ac ſupplicio affecit. Qui cùm frequẽtes adhuc conſpiceret coniurationis conſortes in foro ſtantes conglobatos, ignaros eorum quæ facta fuerant: & quaſi etiamnum ſuperesſent iſti, atque eripi valerent, noctem operientes, alta voce dixit ad eos: Vixerunt. Ita Romani vitãtes verbi atrocitatem interfectos ſignificant eſſe. Iam nox erat, cùm per forum reciperet ſe domum. tum non vltrà tenuerunt ſilentium ciues, neque ſedatè deduxerunt eum: ſed vt quoſq; præteribat, acclamationibus exceperunt & plauſibus, ſeruatorem & conditorem patriæ appellantes. Viæ crebris lampadibus & facibus, quas accenderent pro foribus, collucebant. Prælucebant ex tectis matronæ ornandi & contemplandi cauſa Ciceronis: quẽ ampliſſima frequentia domũ reducebant principes. quorum plerique magnis perpetratis bellis poſt triumphos actos, & in multum auctum terra maríque imperium incedebant, apertè inter ſe ferentes populum Romanum multis eius æui Imperatoribus & Ducibus pecuniam, manubias, & incrementum potentiæ referre accepta: ſecuritatem & ſalutem vni tantùm Ciceroni, qui tantum & tam ſæuum ipſorum diſcuſſiſſet periculum. Neque enim reprimere cœpta potuiſſe & punire flagitioſos videbatur mirandum, ſed quæ maxima fuiſſet omnis memoriæ coniuratio, hanc quòd quàm minimo detrimento ſine ſeditione & motu reſtinxiſſet. E enim Catilinam plerique, qui ad eum cõfluxerã, audito caſu Lentuli & Cethegi illicò

Coniuratorum ſupplicium.

Vixerunt, verbum de interfectis vſurpatũ.

Ciceronis laus.

Catilina cæſus. deſeruere. Ille iis copiis, quas reliquas ſecum habebat, collatis cum Antonio ſignis cum exercitu eſt cæſus. Et quidem fuerunt nonnulli qui horum factorum ratione lacerare Ciceronem & fatigare intenderunt, ducibus deſignatis magiſtratibus Cæſare prætore, Metello & Beſtia tribuniſplebis. qui inito magiſtratu, cũ *Cicero abit conſulatu.* pauci adhuc dies Ciceroni conſulatus ſupereſſent, non fecerunt ei copiam concionis habẽdæ: ſed poſitis pro roſtris ſubſellijs non fecerunt ei ius neque poteſtatem dicendi: tantũ permiſerunt; ſi ei videretur, vt eiuraret magiſtratum, ſtatímque deſcenderet. Ita ille vt iuraturus progreſſus facto ſilentio iurauit non ſolenne, ſed peculiare quoddam & nouum iuſiurandum, ſe patriam conſeruaſſe & tutatum imperium: quod verè eum iuraſſe populus vniuerſus iurauit. Qua re vehementiùs Cæſar & *Ciceronis conſulatus à Catone celebratus.* Tribuni acerbati cùm alias procellas excitauerunt Ciceroni, tum legem ſuaſerunt, vt Pompeius acciretur cũ exercitu ad dominatum reprimendum Ciceronis. Verùm cecidit opportunè Ciceroni atque vniuerſæ Reipublicæ, quòd id temporis tribunuſplebis eſſet Cato: qui illorum actionibus pari præditus poteſtate & maiore exiſtimatione obiecit ſe. Hic enim & alia nullo negotio reflexit, & Ciceronis conſulatũ *Cicero pater patriæ primus appellatus.* ita extulit concionibus ſuis, vt honores ei decernerétur omniũ ampliſſimi, & pater patriæ appellaretur. Quod ei nomen tributum ſanè eſt primo, cùm eum ita in concione nominaſſet Cato. Fuit ea tempeſtate auctoritas eius in ciuitate ſumma: verũ inuidiã conflauit ſibi, nullo ille quidẽ flagitio: ſed quòd ſe ipſe laudaret

& cele

& celebraret aſſiduè, offendit multos. Vbique enim ſiue in Senatu, ſiue in concione, ſiue in iudiciis, habuit in ore Catilinam & Lentulum. Libros denique & ſcripta laudibus compleuit ſuis, iucundiſſimámque ſuã & venuſtiſſimam dictionem odioſam reddidit, & ingratã auditoribus, hac cũ quaſi morbo aliquo ſemper comitante importunitate. Veruntamen quanquam ſupra modum cupiditate flagrauit gloriæ, caruit inuidiæ tamen aduerſus alios vitio. Quippe vt teſtantur eius monumenta, effuſiſſimè & veteres & æquales ſuos celebrauit, & multa memorantur dicta eius, velut de Ariſtotele, manãtis eſſe eum flumen auri: & de dialogis Platonis, Iouem ſi loqui vellet, ita dicturum. Theophraſtum aſſueuerat delicias ſuas vocare. De orationibus Demoſthenis rogatus, quam maximè probaret, longiſſimam reſpõdit. Licet nõnulli, qui ſe Demoſthenis ſimulant æmulos, mordeant dictum Ciceronis: quòd in epiſtola ad quoſdam amicos ſcripta poſuerit, in orationibus interim indormire Demoſthenem: immemores quantis & quàm inſignibus laudibus illum paſſim extollat: & quòd orationes, in quibus præ cæteris ſuis elaborauit, in Antonium habitas apellauerit Philippicas. Ex coæuis ſuis qui eloquentia aut ſapientia præcelleret, prætermiſit neminem, quem non dicendo vel ſcribendo candidè de vnoquoque magis illuſtrauerit. Cratippo Peripatetico impetrauit à Cæſare iam rerum potito ciuitatem Romanã. Perfecit prætetea, vt Senatus Areopagitarum per decretum peteret ab eo ſicut ornamento vrbis, vt Athenis remaneret & inſtitueret

Cicero nimius ſui laudator.

Cicero candidus in aliis laudãdis.

Cicero indormire in orationib⁹ Demoſthenem dixit.

iuuentutem. Extant Ciceronis ad Herodem epiſtolæ, & ad filiũ aliæ præcipientis ei, vt in ſtudio ſapientiæ Cratippum ſectaretur. Georgiam rhetorem inſimulauit deliciis & compotationibus adoleſcentem aſſuefacere. ideóque interdicit illi huius conſuetudine. Hæc penè vna ex Græcis eſt, & altera ad Byzantinum Pelopem cum ſtomacho ſcripta. Gorgiam quidem meritò momordit: ſiquidem fuit vt habebatur, improbus & luxiu deditus. Cũ Pelope abiectè expoſtulat & queritur, quòd neglexiſſet honores quoſdam ſibi decerni à Byzantinis. Cæterũ iſta ambitioni eius expenſa ferenda ſunt, cum eo, quòd crebrò vi dicendi elatus proiecerit decorum. Cùm enim aliquando Numatio patrocinatus eſſet, atque abſolutus neceſſarium ille Ciceronis poſtularet Sabinum, eò prorupiſſe Ciceronem ira ferunt, vt iactauerit: Quid? an tu ex illo iudicio tua Numati euaſiſti innocẽtia? an non mea opera, qui multum caliginis lumini offudi tribunalis? Cùm pro roſtris M. Craſſum magno populi plauſu ornaſſet, eundémque rurſus haud magno interpoſito interuallo laceraret probris: vbi ille dixit: An non me ex hoc loco nõ ita pridem laudaſti? Ego verò, inquit: ſed commentandi gratia argumentum infame declamans. Cùm Craſſus aliquando dixiſſet neminem ſuæ gentis ſuperaſſe Romæ ſexageſimũ ętatis annũ, & poſt iret id inficias, diceretq;: Qui factũ eſt hoc dictũ vt exciderit mihi? Sciebas inquit, auditurũ id populũ Romanũ libenter, ideo dediſti hoc eius auribus. Cũ placere ſibi Stoicorum ferret decretũ Craſſus, bonũ virũm diuitem eſſe: ſubiecit, Vide ne magis,

Ciceronis dicta arguta & feſtiua.

quòd contendant omnia eſſe ſapientis. Infamis enim erat Craſſi auaritia. Alter Craſſi filius* Actium quendam videbatur ſpecie referre, ideóque matri maculam Actij cauſa turpem inurebat. *In Græco eſt ἄξιον. Cùm hic orationem in Senatu magna comprobatione habuiſſet, interrogatus Cicero, quid ei videretur: *Axios, inquit Græcè, Craſſo. *Ἄξιος κράσσυ. Profecturus Craſſus in Syriam maluit amicum quàm inimicum Ciceronem relinquere. quare amicè eum appellans, apud eum dixit velle ſe cœnare. inuitauit Cicero eum comiter. Paucis interpoſitis diebus adierunt Ciceronem amici aliquod rogatu Vatinij de reconciliatione gratiæ. Nam erat inter eos ſimultas. Ibi infit Cicero: Num & Vatinius apud me cœnare vult? Ac cum Craſſo quidem ad hunc modum egit. Vatinium, cui ſtrumæ erant in collo, cùm cauſam diceret, tumidum oratorem appellauit. Cùm nunciatum ei eſſet de illius morte, mox intelligeret incolumem eſſe: Malè pereat inquit, qui malè meritus eſt. Cùm Cæſar legem tuliſſet de agro Cãpano militibus diuidẽdo, multis res in Senatu diſplicuit: L. Gellius autẽ, qui ferè natu erat maximus, hoc ſe viuo negauit futurũ. Hîc Cicero: Expectemus, inquit: haud longã diẽ poſtulat Gellius. Octauius erat quidã, quẽ dictitabant ex Africa ortum. Huic in cauſa quadã Ciceronẽ ſe nõ exaudire dicenti: Atqui aures, inquit, habes perforatas. Cũ Metellus Nepos obiiceret ei, plures ipſum teſtimonio ſuo oppreſſiſſe, quàm ſeruaſſe patrocinio: Fateor, inquit, plus mihi fidei quàm eloquentiæ eſſe. Adoleſcens erat quidam in crimine virus parenti obtuliſſe in placenta.

Eo fero

Eo ferociter iactante Ciceronem probris ſe inſectaturum: Hoc, inquit, malò abs te Cicero quàm placentam. P. Sextius adhibuerat eum cum nonnullis aliis in iudicio aduocatum. qui cùm dicere ipſe omnia vellet, neque cuiquam permitteret verbum facere, vbi patuit abſolutum iri, quia iudices iam ſententias ferebant: Vtere hodie, inquit, Sexti tempore. cras enim priuatus eris. Publium Cottam, qui haberi iuriſperitus affectabat, cùm indoctus eſſet & iners, ad teſtimonium dicendum in quadam cauſa citauit. Nihil cùm diceret ſe ſcire: Putàs fortaſſis, inquit, te de iure interrogari. Cùm Metellus Nepos aliquandò inter diſputandum identidem repeteret, Quis eſt pater tuus? Tibi, inquit, hanc reſponſionem mater tua effecit difficiliorem. ſiquidem Nepotis matrem fama erat impudicam eſſe: ipſe autem habebatur leuior: ac relicto aliquando tribunatú plebis raptim in Syriam nauigauit ad Pompeium, mox inde maiore eſt inconſtantia reuerſus. Cũ Philagrum præceptorem tumulaſſet accuratiùs, impoſuit eius tumulo marmoreum coruum. Tum Cicero: Intelligentiùs, inquit, hoc feciſti. Volare enim potius docuit te quàm dicere. M. Appio in exordio cauſæ cuiuſdam amicum ſuum oraſſe ſe dicenti, vt curam & facundiam & fidem ſibi præſtaret: Adeó ne tu inquit, durus es, nihil vt omnium, quæ te orauerit amicus, præſtiteris? Sanè cauillari quidem in inimicos & aduerſarios in foro acerbiùs, oratori dicàs conuenire. verùm quòd incurreret in quoſuis riſus excitandi cauſa, id ſimultates ei parauit multas. Horum quoque pauca cõmemorabo.

M. Aquiliũ, qui duos generos habebat exules, vocabat Adraſtum. L. Cotta cenſore, qui ſupra modum effuſus in vinum erat, candidatus Cicero conſularis in prenſando cùm ſitiſſet: circunfuſis amicis, vt bibit: Rectè veremini, inquit, ne quòd aquam bibam, ſuccenſeat mihi cenſor. Voconio occurrens ſecum ducenti tres inſigniter deformes filias, exclamauit:

Inuito Apolline ſeminauit liberos.

M. Gellius, quem rumor erat non eſſe ingenuis natalibus ortum, cùm clara voce & alta literas in Senatu recitaſſet: Nolite mirari, inquit, & hic ex iis eſt qui proclamârũt. Cùm Fauſtus Sylla dictatoris Syllæ, qui multos proſcripſerat, filius ære alieno obrutus re familiari magna ex parte diſſipata* bonorum auctionem proſcripſiſſet: Hanc, inquit, proſcriptionem malo quàm paternam. Hinc multos offendit. At Clodij factio coitionem aduerſus eum fecit ex hac cauſa incitata: Clodius nobili familia erat, ætate florente: feroci animo & procaci. Hic captus vxoris Cæſaris amore Pompeiæ aſſumpta veſte & ornatu pſaltriæ furtim penetrauit in domũ eius. Nam ſacra tum in ædibus Cæſaris arcana illa, quibus nefas eſt viros intereſſe, agebantur: nec aderat vir vllus: ſed ille quòd adoleſcens eſſet, & imberbis etiam tum ſperabat occultè poſſe cum mulieribus ad Pompeiam peruenire. Noctu in amplas ingreſſus ædes hæſit in diuerticulis. Vagantem conſpicata Aureliæ matris Cæſaris ancilla, quæſiuit nomen eius. Coacto loqui illo, atque pediſſequam demonſtrante quærere ſe Pompeiæ nomine Auram: vt vocem animaduertit

* ἀπαρτίον Plutarchus in Apophte.

CICERONIS & Clodij inimicitiæ.

Clodius profanat ſacra Bonæ deæ.

abhorrentem à fœmina, tollit clamorem, conuocátque mulieres: quæ obſeratis foribus, omnibúſque excuſſis deprehendunt Clodium in cubiculo puellæ, cum qua ingreſſus fuerat, latitantem. Cùm ea res percrebuiſſet, repudiauit Cæſar Pompeiam, ac nomen Clodij de violatis ſacris* detulit. Erat Ciceroni cum eo amicitia, & coniuratione flagrãte Catilinæ expertus promptiſſimum fuerat adiutorem & cuſtodem corporis ſui. Cùm cardinem ille huius depellendi criminis poneret in eo, quòd contẽderet ne Romæ quidem eo die ſe fuiſſe, ſed procul vrbe egiſſe: dixit pro teſtimonio in eum Cicero, veniſſe ad ſe domum eum, certíſque de rebus ſermonem ſecum habuiſſe. Quod licet verum foret, teſtimonium dixiſſe tamen viſus eſt Cicero non veritatis cauſa, ſed vxori vt ſatisfaceret Terentiæ. Simultas huic cum Clodio erat cauſa ſororis Clodiæ, quam ambire Ciceronis nuptias ſuſpicabatur, & eam ad rẽ interprete vti Tullo quodam: cui familiaritas cum Cicerone & conſuetudo intercedebat arctiſſima, qui, quòd ad Clodiam frequens ventitaret & coleret vicinam, in ſuſpicionem venit Terentiæ. Acerba autem mulier & viri potens ſtimulauit Ciceronem ad conſpirandum contra Clodium, & ad eum teſtimonio ſuo premendum. Multa à bonis & honeſtis viris teſtimonia dicta fuerunt de Clodij periuriis, teſtamentorum ſuppoſitionibus, ambitu, ſtupris matronarum. Lucullus etiam ancillas produxit, ſtupraſſe Clodium minimam ſororem ſuã, cùm in matrimonio ſuo eſſet. Fama diuulgata erat & cum duabus ſororibus aliis eũ conſueuiſ

*In Cæſare dicit accuſatũ ab vno Tribunorum plebis.

Cicero teſtimoniũ dicit in Clodium.

Clodij ſcelera.

fuiſſe: quarum Martius Rex Tertiã, Clodiam duxerat vxorem Metellus Celer, quam Quadrã-tulam appellabant. quòd quidam amatorum eius pro argẽte:s minuta æra in loculos eius immiſiſſet. minutiſſimum æreum numum quadrantem vocabant. Huius nomine ſororis fuit infamatus potiſſimùm Clodius. Verumenim verò cùm plebs id temporis aduerſus eos qui in eum teſtimonium dixerant coierantq́ue, inſurgeret: trepidantes iudices ſepſerunt ſe præſidio, tabuláſque plerique confuſis literis attulere. Fuit à maiore tamen parte abſolutus. Rumor autem fuit etiam adulteratum pecunia iudiciũ fuiſſe. Quare Catulus, cùm occurriſſet iudicibus: Rectè vos, inquit, ad ſecuritatem præſidium petiſtis. Verebamini enim nequis vobis eriperet numos. Cicero exprobrante ſibi Clodio, quòd teſtimonium dicenti iudices non credidiſſent: Imò, inquit, quinque & viginti iudices mihi crediderunt: tot enim damnauerunt te. Triginta, quia antè numos quàm abſoluerent te, acceperunt: tibi verò nihil crediderunt. Cæſar tamen citatus non dixit in Clodium teſtimonium, neque vxorem ſibi compertam adulterij eſſe: dimiſiſſe eam autem, quòd Cæſaris cubile non modò crimine oporteret, ſed & ſuſpicione vacare. Ex hac elapſus flamma Clodius, & factus tribunus plebis, protinus appetiuit Ciceronem, ſimúlque omnes res atque omnes homines aduerſus eum ſolicitauit concitauítque. Populum demulſit legibus popularibus. vtrique Conſuli amplas prouincias decreuit, Pisoni Macedoniam, Syriam Gabinio. colluuiem inopũ ad cœpta ſua decuriauit, ſeruitia

Quadrantula Clodij ſoror cur appellata.

Clodius abſoluitur nocens.

Cæſaris dictum de vxore repudiata.

armatis latera ſua ſepſit. Ex tribus, quorum ea tempeſtate ſumma potentia erat, Craſſus Ciceronem apertè oppugnabat, Pompeius vendita bat ſe vtrique. Ad Cæſaris igitur gratiam, qui cum exercitu profecturus in Galliam erat, quanuis ab ſe alieni & ſuſpecti ex Catilinæ temporibus, recurrit contenditque ab eo, legatum vt ſe duceret in prouinciam. Cùm recepiſſet eum Cæſar, cernens euadere Clodius Ciceronem ex tribunatu ſuo, ſimulauit non abhorrere ſe à reconciliatione: reiectáque in Terentiam maxima culpæ parte, factáque vbique benigna eius mentione, & leniter agendo, quaſi non odiſſet hominem, nec eſſet ei infenſus, ſed modicè & amicè expoſtularet, omnem illius metum diſcuſſit. Itaque renunciauit Cæſari Cicero legationem, vertítque iterum ſe ad Rempublicam gerendam. Vnde Cæſar acerba tus hinc corroborauit Clodium, hinc Pompeiũ planè à Cicerone alienauit. Dixit præterea apertè in concione Lentulum & Cethegum non videri ſibi rectè aut iure necatos. Hoc enim fuit, cuius Cicero arceſſebatur, crimen. Reus igitur factus veſtem in periculo mutauit, ſordidatúſque ac ſupplex prenſauit populum. Omnibus in viis Clodius cum improborum & audacium ma nu occurrit Ciceroni: qui mira proteruia illudentes conditioni & ſqualori eius, paſſimque cœnum & lapides in eum iactantes interpellabant ſupplicantem. At primùm ordo equeſtris veſté cum eo penè totus mutauit. Ex iuuentute comitabantur eũ non minus viginti millia, qui pro eo ſordidati deprecabantur. Deinde vbi Senatus conuenit ad decernendum, vt populus ſicut

Tres principes viri cum Clodio aduerſus Ciceronem.

Cicero reus agitur à Clodio.

Equeſter ordo & Senatus veſtem cum Cicerone mutatni.

cut in luctu mutaret veſtem, Conſulibus aduerſantibus, & obſidente cum gladiis curiam Clodio permulti Patrum veſtibus laceratis curia ſe cum magno fremitu effudere. Poſtquàm nec miſericordiam nec verecundiam ea mouit facies, ſed aut eundum in exilium fuit Ciceroni, aut ferro cum Clodio decernendum, opem implorauit Pompeij: qui ex cõpoſito abſceſſerat, & ruri agebat in Albano ſuo. Primùm generum ad orandum eum Piſonem allegauit, inde eſt ipſe quoque profectus. Eo nunciato non ſuſtinuit in conſpectum eius venire Pompeius. Mirum enim ei pudorem incuſſit vir ille, qui contentiones ſubierat pro eo maximas, multáſque ſuas in Republica actiones ad eius inſtituerat commodum. Verùm quòd gener eſſet Cæſaris, huic inſtanti prodidit veteres neceſſitudines: ac ne cum eo colloqueretur, alia ſubduxit ſe ianua. Ita ab eo proditus & deſertus confugit ad Conſules Cicero. At Gabinius quidem ſemper erat durus, benigniùs eum eſt Piſo affatus, monuítque vt cedendo & locum dando Clodij furori, temporíſque ferendo viciſſitudinem, iterum ſeruaret Rempubl. ipſius cauſa ſeditionibus & procellis iactantem. Eo accepto reſponſo deliberauit Cicero cum amicis. Lucullus manendum cenſuit, ipſius fore victoriam: alij fugiendum. futurum enim, breui vt exatiatus Clodij furore & ſcelere populus ipſum eſſet deſideraturus. Hoc cõſilium Cicero ſecutus eſt: ac ſignũ Mineruæ, quod magna in veneratione diu habuerat domi, in Capitolio poſuit, ibíque dedicauit cum hac inſcriptione: MINERVAE VRBIS ROMAE PRAESIDI. Inde

Pompeius fugit conſpectum Ciceronis rei.

Ciceronis exilium.

accepto ab amicis præſidio clàm concubia no-cte profugit ex Vrbe. Lucaniam pedeſtri itinere percurrit, cupiens Siciliam tenere. Vbi vulgatum eſt eum fugiſſe, Clodius ſciuit ei exilium, atque aqua & igni interdixit, ac nequis eũ intra quingenta millia paſſuum ab Italia tecto reciperet. At aliis adeo fuit Cicero venerandus, vt ſemel contemnerent edictum, omniſque eum officiorum genere proſequerentur. Hipponenij verò, quod oppidum eſt Lucaniæ, Vibonem dicunt nunc, Vibius Siculus genere: qui cùm alios fructus ex Ciceronis amicitia retulerat, tum fuerat eo Conſule præfectus fabrũm: non admiſit eũ domo, ſed locum oſtendit ei ſe deſignaturum in agro, quo poſſet ſe recipere. Prætor Siciliæ C. Verginius Ciceroni arctiſſima coniunctus familiaritate ſcripſit ei, vt Sicilia abſtineret. Tum verò fracto animo contendit Brundiſium. Inde cùm ſecundo vento ſoluiſſet, vento à mari exorto aduerſo reiectus poſtero die ad Italiam eſt. mox altum repetiit. Fama tenet, poſtquàm Dyrrhachium appulſus exiturus erat, terram mouiſſe, & fuiſſe reciprocatum æquor. Vnde coniectarunt haud fore diuturnum ei exilium vates. prænunciare enim ea mutationem. Quanuis autem frequentes eum celebrarent amici, Græciæ quoque ciuitates officiis erga eum certarent, animo tamen manſit abiecto & mœſto, crebrò Italiam inſanorum more amatorum reſpiciens: itaque fractus calamitate & deiectus & æger animi, vt non expectares de viro in literis enutrito tam multis. Et quidem ab amicis petiit ſubinde, ne oratorem ſe, ſed appellarent philoſophum. Philoſophiam enim ſe vt opus ſecta-

Oſtentum Ciceroni oblatum in exilio

Ciceronis in exilio abiectus animus.

ſeƈtatum eloquentia ad Remp.gerendam, vbi vſus ſit, vti tanquam inſtrumento. Atqui mirificam vim habet gloria doƈtrinam menti veluti colorem abluendi imprimendíque longo vſu & conſuetudine ſenſus vulgi iis, qui Remp. traƈtant, niſi admodum religioſè eam capeſſas: vt in negociorum offeras te ſocietatem, non quos negocia ſecum trahunt, motuum. Exterminato Cicerone Clodius villas eius incendit, concremauit domum, & areæ ædem Libertatis inædificauit, reliqua bona haſtæ ſubiecit. quæ quotidie cùm proclamaret, nemo ad haſtam acceſſit tamen. Hinc trepidis eius timore Optimatibus, populo, quem in omnem præcipitauerat inſolentiam & audaciam, ſtipatus adoritur Pompeium, vellicátque nonnulla eius in bello aƈta. Quorum cauſa cùm malè audiret ille, pœnituit eum quòd Ciceronem dereliquiſſet, mutatóque animo incubuit cum amicis ad eum reuocandum. Cùm repugnaret Clodius, Senatuſconſultum factum eſt, vt nulla de re antè quæ ad Rempubl. pertineret, decerneretur aut ageretur, quàm de Ciceronis reditu latum eſſet. Gliſcebat Lentulo conſule ſeditio. Tribuni plebis vulnerati in foro fuere. Quintus Ciceronis frater inter cadauera pro mortuo latuit. Hîc demum cœpit animũ plebs fleƈtere. Annius Milo tribunus plebis auſus princeps fuit vi Clodium in iudicium trahere. Magna etiam pars populi, frequentéſque ex municipiis cum Pompeio conſpirauere. Horum ille agmine forum occupauit deieƈto Clodio, ac populum in ſuffragia miſit. Proditum memoriæ eſt nullam vnquam rem tanto conſenſu ſciuiſſe populum. Senatus

Gloriæ vis mirifica.

Pompeius mutata voluntate, Ciceroni fauet.

Ciceronis reditus ab exilio.

cum populo certans decreuit vt honos haberetur ciuitatibus, quæ in Ciceronem, dum exulaſſet, fuiſſent officioſæ: domus eius & villæ, quas diruerat Clodius, vt ex publico inſtaurarentur. Reuerſus ab exilio Cicero eſt menſe decimoſexto: tantáque municipiorum omnium lætitia & fauore hominum proditũ ei obuiàm eſt: vt quod iactauit poſtea Cicero minus eſſet vero. Ait enim Italiæ ſe humeris reportatum. Siquidem ipſe quoque Craſſus, qui geſſerat ante exiliũ cum eo inimicitias, magno ſtudio tunc ei occurrit, rediítque cum eo in gratiam, indulgens, vt ferebat, filio Publio æmulo Ciceronis. Non multo interiecto ſpacio, cùm captaſſet opportunitatem Cicero per abſentiam Clodij, magna frequentia ſcandit in Capitolium, tabuláſque, quæ acta continebant Clodij tribunatus, reuulſit corrupítque. De eo quærente Clodio, non ritè reſpondit eum Cicero ex patritiis aſpiraſſe ad tribunatum, neque eſſe eius actorum quicquam ratum. Quo offenſus reſtitit Cato Ciceroni, non in gratiam Clodij (quippe cui diſplicerent iſtius actiones) verùm graue contendit eſſe neque tolerandum, vt aboleret ſenatus tam multa decreta & acta, in quibus continerentur etiam ea quæ in Cypro & Byzantij ipſe geſſerat. Hinc offenſio extitit inter Ciceronem & Catonem: quæ in inimicitiam tamen non erupit apertam, tantùm frequentiorem conſuetudinem diremit. Sub hæc Clodium occìdit Milo. Defenſorem hic in iudicium adductus adhibuit Ciceronem. At Senatus timens ne viro claro & acri reo ciuitatis quies turbaretur, permiſit Pompeio, vti huic & cæteris iudiciis

Cicero acta Clodij è Capitolio reuellit.

Milo o cidit Clodiũ. Cicero defendit Milonem.

iudiciis præeſſet, præſidiúmque haberet ad ſecuritatem Vrbis & iudiciorum. Cùm ille ante lucem ſumma fori cum armatis inſediſſet, metuens Milo, ne ſpectaculo inſolito Cicero territus minus rectè cauſam diceret: perſuaſit ei, vt lectica delatus in forum quieſceret, dum conuenirent iudices, & frequens eſſet corona. Enimverò non modò ſcilicet in bello ille timidus erat, ſed accedebat etiam ad dicendum trepidus, ac multis in cauſis vix tandem horrere & tremere medio deſinebat ardore & ſtatu orationis. L. Murænam, quem accuſauit Cato, defenſurus totam noctem lucubrauit, dum Hortenſium contendit, cuius mirè placuerat oratio, ſuperare: vt præ nimia ſolicitudine & vigiliis ita affecerit valetudinem, vt concedere illi videretur. Ac tunc vt ad iudicium Milonis lectica delatus fuit, & Pompeium contemplatus locis ſuperioribus velut in caſtris conſidentem, atque circunfulgens vndique armis forum: obſtupuit & orationem ægrè cum tremore corporis & linguæ hæſitantia exorſus eſt: cùm Milo ipſe forti animo & celſo præſtò eſſet certamini, nec capillos demittere, vel ſumere atram veſtem ſuſtinuiſſet. quod maximum momentum feciſſe apparet ad eius damnationem. Cæterùm Cicero ex eo anxius potius de ſalute amicorum fuiſſe, quàm timidus habitus eſt. Augur factus eſt loco Craſſi iunioris, qui apud Parthos ceciderat. Hinc ſortitus prouinciam Ciliciam & exercitũ duodecim millium peditum & duorum milliũ ſexcentorum equitum ſoluit. Iniunctum ei fuit inſuper, vt Cappadociam Ariobarzani regi conciliaret, & dicto audientem præſtaret. quod

Cicero nisi in dicendo timiditas.

CICERO Augur.

Cicero proconsul Ciliciæ.

confecit & compoſuit ſine armis & multa cum gratia. Ciliciam cernens ad Parthicam Romanorum cladem & tumultum Syriæ ſuſpenſam leni imperio placauit. Dona ne à Regibus quidē accepit oblata. Cœnas prouinciales remiſit. Ipſe probos & doctos viros indies conuiuio excepit non ſumptuoſè, ſed liberaliter. Domus eius carebat ianitore. Decumbentem conſpexit nemo, ſed manè conſiſtens aut inambulans pro cubiculo comiter appellabat ſalutatores. Neminem dicitur virgis cecidiſſe, nec veſtem vllius laceraſſe, neque ira prouectus aut multæ cauſa dictum ieciſſe in quenquam contumelioſum aut probroſum. Cùm multam pecuniam publicam comperiſſet auerſam, ciuitates locupletauit, & reſoluentibus auerſa nulla præterea pœna impoſita integram famam conſeruauit. Bellum etiam attigit, latronéſque qui Amanum tenebant, fudit fugauítque: vnde appellatus ab exercitu Imperator eſt. Cœlio oratori, vt pantheras ſibi ex Cilicia Romam mitteret ad ludos, roganti cum iactantia aliqua rerum ſuarum reſcripſit: non eſſe in Cilicia pantheras, in Cariam fugiſſe, querentes in communi pace ſecum tantùm geri bellum. Prouincia decedens primùm Rhodum appulit, inde hæſit libenter priſtinæ deſiderio conuerſationis Athenis. Viſis ibi excellentiſſimis doctrina viris, ſalutatíſq; quos tunc ibi habebat amicis & familiaribus, celebratus à Græcia eximiis honoribus tandem ad Vrbem regreſſus eſt: vbi res iam quaſi ex incendio in bellum exárſerant ciuile. Cùm verò decerneret ei triumphum Senatus: malle ait ſe facta concordia Cæſaris ſequi currum.

Ciceron's integritas in prouinciæ adminiſtratione

Cicero Imperator appellatus.

Pri-

Priuatim autem conſuluit vtrique, hinc Cæſari multa ſcribens, hinc obteſtans Pompeium: vtrunque verò demulcens ac confirmans. Sed cùm eſſet res deplorata, & Cæſare inuadente Pompeius Vrbem relinquens cum multis & primariis fugã caperet, huic ſe fugæ non coniunxit Cicero, ſed Cæſari exiſtimatus eſt adhærere. Conſtat ſanè multum eum animo in vtramque partem fluctuatum & anxium fuiſſe. Scribit enim in epiſtolis: Vtro te conuertas? Specioſam habet Pompeius & honeſtam belli materiam, paratior eſt Cæſar, rectiúſque ſibi & amicis conſulit. Itaque quem fugiam, habeo: non habeo, ad quem fugiam. Cæterùm vt Trebatius vnus ex Cæſaris familiaribus ſignificauit ei per literas, Cæſarem arbitrari ipſum eſſe ſuarum partium debere, & ſuæ conſortem ſpei. Sin hoc ei non permitteret ætas, in Græciam vt conferret ſe, ibíque neutri parti addictus, quieti ſuæ conſuleret. Miratus nihil ipſum ad ſe Cæſarem ſcripſiſſe Cicero, cum ſtomacho reſpondit: Nihil ſe indignum rebus ſuis geſtis facturum. Eiuſcemodi ſunt quæ ſcripſit in epiſtolis. Profectò in Hiſpaniam Cæſare nauigauit extemplò ad Pompeium. Ac cæteri quidem gauiſi aduentu eius ſunt. Cato, vbi eum vidit, obiurgauit eum grauiter remotis arbitris, quòd eſſet Pompeium ſecutus. Sibi quidẽ parum honeſtum fore, ſi quas à principio probaſſet, eas reliquiſſet Reipub. parteis. Ipſum verò, qui plus profuturus patriæ & amicis eſſet, ſi domi manens medius rebus ad euentum moderaretur, temerè nunc nulla compulſum neceſſitate hoſtem factum Cæſari eſſe, & ad tanti diſcriminis

Cicero concordiam molitur inter Cæſarẽ & Pompeium.

Ciceronis de Pompeio & Cæſare dictum.

Cicero proficiſcitur ad Põpeiũ.

illuc veniſſe ſocietatem. Cùm hæ rationes ſententiam commutauerunt Ciceronis, tum quòd non magnopere eius opera Pompeius vteretur: cuius rei fuit ipſe tamen in cauſa. Quippe apertè præ ſe ferebat pœnitere ipſum conſilij ſui. Ridebat etiam apparatum Pompeij, nulla conſilia ſatis animo eius placebant, neque à dicteriis & facetiis abſtinebat in ſocios iaciendis: verum cùm vultuoſus ipſe per caſtra incederet & triſtis, aliis non perinde animatis riſum excitabat. Operæpretium autem eſt nonnulla ex his attexere. Cùm Domitius hominem imbellem ad præfecturam proueheret, diceretque probum virum & modeſtum eſſe: Quin igitur, inquit, tutorem hunc liberis tuis ſeruas? Commendantibus quibuſdam Lesbium Theophanem, qui præfectus fabrûm erat in caſtris: quòd egregiè Rhodios, cùm amiſiſſent claſſem, eſſet conſolatus: Quanti intereſt, inquit, Græcum habere præfectum? Cùm eſſent Cæſari prælia ferè ſecunda, & ille ipſos penè obſideret, nunciari dicenti Lentulo amicos Cæſaris contracto vultu eſſe: reſpondit, Narras malè eos Cæſari velle? Cùm Martius quidam ex Italia recens aduenisset, referretque rumorem Romæ increbuiſſe obſideri Pompeium: Et tu, infit, huc nauigaſti, quò tibi fidem oculis faceres? Fuſo Pompeio, cùm hortaretur ad bene ſperandum Nonius: Septem enim ſupereſſe in caſtris Pompeij aquilas: Rectè moneres, inquit, ſi pugnandum cum graculis eſſet. Cùm certis fretus oraculis demonſtraret Labienus fore Pompeium victorem: Scilicet, inquit, hoc ſtrategemate ſubnixi caſtra nunc amiſimus. At enim ſecundum

Ciceronis dicta in aſtris.

aM

Martem Pharſalicum, cui valetudinis cauſa non interfuit, vt fugit Pompeius: Cato, qui magnas copias & claſſem habebat Dyrrhachij, contendit, vt exercitui Cicero cum imperio præeſſet: ita conueniens legibus eſſe, quòd dignitate conſulari præcelleret. Cicero quia repudiaret imperium, planéque detrectaret eorum arma ſequi, penè fuit interemptus, Pompeio adoleſcente eiúſque amicis proditorem eum vocantibus, & gladios diſtringentibus, ni obſtitiſſet Cato, qui ægrè eripuit eum & caſtris eduxit. Vt appulit Brundiſium, ſubſtitit ibi Cæſarem propter occupationes in Aſia & Aegypto morantem operiens. Vbi applicuiſſe allatum eum eſt Tarentum, atque illinc pedeſtri itinere progredi Brundiſium, perrexit ad eum ſpe illa quidem dubia, verecundans tamen multis præſentibus inimici animum & victoris experiri. Atqui nihil fuit opus ei vel facere vel dicere præter dignitatem ſuam. Vt enim longè præ cæteris conſpexit Cæſar occurrentem, ad pedes digreſſus ſalutauit eum, multorúmque viam ſtadiorum cum ſolo ſermocinans proceſſit. Deinceps etiam eum perpetuò & coluit & humanitate ſua complexus eſt: cùm ſcripſit in laudem Catonis Cicero orationem, ipſe ex aduerſo ſcribens, dictionem eius & vitam ſicut Periclis germaniſſimam & Theramenis extolleret. Oratio Ciceronis Cato, Cæſaris Anticato titulum habet. Perhibent, cùm accuſaretur Ligarius, quòd hoſtis Cæſaris fuiſſet, defendente reum Cicerone, dixiſſe ad amicos Cæſarem: Quid obſtat, quin Ciceronem tanto interuallo audiamus dicentem: quando iſtum quidem

Cato cedit Ciceroni Claſſis imperiũ, cùm Dyrrachij copias haberet, ipſe verò Ciceronem Corcyræ conueniſſet.

Ciceronis in Italiam reditus.

Ciceronem Cæſar victor coluit.

Ciceronis oratio pro Ligario.

iamdudum conſtat improbum hominem & hoſtem noſtrum eſſe. Poſtea verò quàm Cicero dicere orſus mirificè eum mouit, vbriſque affe ctibus & mira gratia eius progreſſa eſt oratio: colorem identidem Cæſaris faciem variaſſe, perſpicuſſimeque fuiſſe omnibus eum animi motibus verſatum. Denique vbi pugnam Pharſalicam orator attigit, fuiſſe vſqueadeò permotum, vt toto corpore tremuerit, ac libelli aliquot, quos tenebat manibus, ei exciderint. Ligarium igitur expugnatus crimine abſoluit. Hinc Cicero conuerſa in regnum republ. reduxit ſe à publicis actionibus, ac ſtudiis philoſophiæ iuuenibus vacauit. Quorum ex conſuetudine (erant enim nobiliſſimi & primi) potentiam parauit denuò in ciuitate propè ſummam. Induſtriam ſuam ponebat in dialogis conſcribendis philoſophicis, aliiſque interpretandis, & verbis quibuſque dialecticis aut phyſicis in Romanam conuertendis linguam. Ille eſt enim vti ferunt, qui * viſionem, aſſenſum, aſſenſionis retentionem, comprehenſionem: adhæc corpuſcula indiuidua, ſimplex corpus, vacuum, multáque eiuſcemodi alia vel primus vel præ cæteris Romano nomine donauit, eáque partim tranſlationibus, partim proprietate alia in notitiam & appellationem adduxit. Dexteritate in verſibus condendis animi gratia vtebatur. Dicitur cùm ad id ferretur, carmina facere vna nocte quingenta ſolitus. Tēpus hoc penè totum in Tuſculano ſuo tranſigens, Laërtis ſe vitā ſcripſit amicis agere, ſiue ioco pro more ſuo, ſiue præ ambitione ad Rempubl. geſtiens, & ſtatum pertæſus præſentem. Raró ad Vrbem ídque ſalu

CICERONIS vita ſub Cæſare.

Ciceronis in verſibus faciendis mira facultas

* Verba in philoſophia à Cic. nouata, vt τὴν φαντασίαν, viſionem: τὴν κατάθεσιν, aſſenſum: τὴν ἐποχὴν, aſſenſionis retentionem: τὴν κατάληψιν, comprehenſionem: τὸ ἄτομον, corpuſculum.

ſalutandi cauſa Cæſaris commeabat, princépsque erat inter eos qui Cæſaris honoribus ſuffragarentur, ac ſemper nouas laudes in illum illiúſque facta elaborabat afferre: vt eſt, quod de Pompeij ſtatuis dixit, quas euerſas & deiectas iuſſit Cæſar reponi, & reſtitutæ fuerunt. Ait enim Cicero ea humanitate Cæſarem, dum Pompeij ſtatuas erigit, ſuas ſtabilire. Inſtituerat, vti fama eſt, patriam hiſtoriam conſcribere, & Græcorum multa intexere, ſimúlque complecti integras eorum narrationes & fabulas: at multis publicis, priuatis item multis diſtractus eſt occupationibus & motibus aduerſis: quæ ſibimet ipſum apparet ferè acceſſiuiſſe. Primùm vxorem repudiauit Terentiam, quòd neglectus in bello fuiſſet ab ea, vt dimitteretur ſine neceſſario viatico: & cùm recepiſſet ſe in Italiam, parum beneuola vſus. Nam nec Brundiſij eum, cùm diu illic hæreret, inuiſit: neque proficiſcenti eò filiæ adoleſcentulæ comitatum aut viaticum præbuit tam longo itinere honeſtum. Imo verò domum Ciceroni deſolatam & planè inanem reddidit, multóque oppreſſam & graui ære alieno. Hæ cauſæ prætexuntur ſpecioſiſſimæ diuortij. Terentiæ verò, quæ vel has iuit inficias, defenſionem ille ipſe egregiam præbuit: quòd mox virginē duxerit, vt exprobrauit ei Terētia, forma illius captus: vt Tiro memoriæ prodidit Ciceronis libertus, quò illius facultatibus diſſolueret creditū. Nā fuit puella locuples admodū, cuius patrimoniū adminiſtrauit Cicero hæres fiduciarius inſtitutus. Quòd verò eſſet ſupra modū obæratus, amici & neceſſarij induxerunt eū vt præter ætatē duceret hanc puellā,

indiuiduū τὸ ἀμερὲς, ſimplex corpus: τὸ κενὸν, vacuum interpretatus Latinè fuerit.

Cicero Terentiam repudiauit

Cicero puellam ducit.

dimitterétque eius pecunia creditores. Antonius in orationibus, quas contra Philippicas ſcripſit, vbi mētionem facit harum nuptiarum, vxorem eum memorat, apud quam conſenuerat, eieciſſe: ſimul ſeſſuè domi reſidem vt ignauum & imbellem mordens. Non diu ſub has nuptias filia eius apud* Lentulum deceſſit ex partu. Huic enim priore defuncto viro Piſone nuptum data fuerat. Ad Ciceronem conſolandum vndique concurrerunt Philoſophi. Nam hunc caſum tulit acerbiſſimè, vt etiam nouam nuptam, quòd morte Tulliæ videretur exultaſſe, repudiauerit. Ac domi quidem ad hunc modū Ciceronis res habebant. Conſpirationis in Cæſarem, quanuis ſumma eſſet familiaritate cum Bruto coniunctus, & præſentem rerum ſtatum iniquè ferre, priſtinámque expetere Rempubl. vt nullus alius exiſtimaretur, non fuit conſors. Metuerunt illi cùm eius naturam vt parum animoſam, tum ætatem, qua vel firmiſſima ingenia deficit audacia. Vt ergo perpetrarunt Brutus & Caſſius hoc facinus, & coitione Cæſaris amicorum periculum fuit, ne ciuili bello denuò implicaretur ciuitas: Antonius conſul conuocato ſenatu pauca de cōcordia diſſeruit: Cicero verò multa commemorans tempori accommodata induxit Patres, vt Athenienſium exēplo omnium ſub Cæſare actorū decernerent obliuionem, præterea vt Caſſio & Bruto prouincias darent. Sed nihil horum effectum habuit. Siquidem populus ſua ſponte in commiſerationem præceps, vt efferri per forum cadauer Cæſaris conſpexit, Antonio inde veſtem Cæſaris ei oſtendente oppletam cruore, & gladiis vndi-

Ciceronis filię Tulliolę mors.

*Lentulus hîc pro Dolobella poſitus à Plutarcho.

Cicero conſpirationis in Cęſarē minimè cōſcius.

Cicero Athenienſiū ἀμνηστίαν renouat Romę.

vndique perſoſſam ita furens inueſtigauit in foro percuſſores, & cum ardentibus titionibus ad ædes eorum inflammádas concurrit. Verùm illi, quòd præcauiſſent, periculum hoc quidem declinauere: ſed quia multa videbant & ingentia propoſita alia, ceſſerunt Vrbe. Hic vero Antonius extemplò ſuſtulit animos, omnibusq́ue fuit terrori, Ciceroni maximè. Nã creſcere eùm rurſus opes eius cerneret in Republ. ſciens cupidum eſſe Bruti, præſentiam eius moleſtè ferebat. Et verò etiam ob vtriuſque diſſimilitudinem & diuerſitatem morum ſuberat & antè materia nonnulla inter eos ſuſpicionis. Hæc metuens Cicero ſtatuit primùm legatus in Syriam cum Dolobella proficiſci. Verùm quia Conſules deſignati Hircius & Panſa egregij ciues atque æmuli Ciceronis, ne deſereret ſe precabantur, pollicentes Antonium ſe ipſo præſente oppreſſuros: hærens Cicero inter ſpem & metum Dolobellam miſſum fecit, Hircio æſtatem ſe Athenis acturum, atque vbi magiſtratum ille iniſſet, recepit recurſurum. Ita ſolus nauigauit. Mora in curſu intercedente, cùm recens Roma, vt ſolet, nunciatum eſſet planè immutatum eſſe Antonium, omniáque agere & inſtituere ex Senatus auctoritate, neque deeſſe quicquam ad Rempubl. optimè conſtituendam, niſi ipſius præſentiam: reprehendens ipſe metum anxium ſuũ repetiit Vrbem. Neque verò prima eum ſpes feſellit. Adeo frequentes ei obuiàm effuſi ſunt, ſalutationéſque & amplexus ad portam & ingreſſum eius propè integrum diem conſumpſere. Poſtridiè Senatum habente Antonio & ipſum accerſente, non venit in Sena-

Antonij cũ Cicerone inimicitię ſemina.

Cicero in Græciam nauigat.

rum, ſed decubuit languere ſe ex via cauſans. Apparebat reuera formidinem ſubeſſe inſidiarum ex ſuſpicione quadam & delato in itinere ad eum indicio. At Antonius tulit acerbè eam calumniam ac militibus miſſis imperare intendit, vt adducerent eum, aut inflammarent domum. Sed cùm intercederent frequentes deprecarenturque, pignoribus tantummodò captis quieuit. Deinceps cùm inter ſe occurrerent, præteribant ſine ſalutatione & mutua in ſuſpicione agebant: donec Cæſar Octauius Apollonia veniens dictatoris hæreditatem Cæſaris cerneret, ambigerétque cum Antonio de millies L L-S. quod ex hæreditate Cæſaris detinebat Antonius. Inde Philippus, qui matrem adoleſcentis in matrimonio habebat, ac qui ſororem Marcellus, adducentes eum ad Ciceronem pepigerunt: vt illi Cicero eloquentiæ præſidio & vrbanis opibus in Senatu & ad populum præſtò eſſet, ille Ciceroni pecunia & armorum pro pugnaculo. Iam enim manum non contemnendam habebat ſecum adoleſcens veteranorum Cæſaris. Et ſanè apparuit eum cupidè Cæſaris amicitiam amplecti. Siquidem Pompeio & Cæſare adhuc incolumibus ſomnium fuit Ciceroni accire ſe in Capitolium nonnullos Senatorum filios, ex quibus Iupiter vnum deſignaturus Romanũ principem eſſet: cuius ſtudio cõtemplandi ciues templũ cinxiſſe, pueros prætextatos conſediſſe tacitos: hinc foribus ſubitò patefactis ſingulos ordine exurrexiſſe pueros, & in orbem Deum præteriſſe: Deum omnes, vt conſideraut eos, remiſiſſe triſtes: vbi verò hic acceſſit, dexterã porrexiſſe ad eũ cum hiſce verbis: Belli

Ciceronis & Antonij ſimultas.

Ciceronis & Octauij coniunctio.

Ciceronis de Octauio ſomnium.

ciuilibus hic Quirites, cùm erit principatũ adeptus, imponet finẽ. Ex hac oblata in ſomnio viſione Ciceronẽ ferũt clarè pueri effigiẽ animo impreſſiſſe, & mente cõplexũ eſſe, neque qui eſſet cognouiſſe tamẽ. Poſtero die cũ in cãpum Martiũ deſcẽderet Cicero, pueros ab exercitatione rediſſe, Ciceroniſq; primũ illũ viſũ, qualis ei obuerſat⁹ fuerat per ſomniũ: obſtupefactũ, qui parẽtes eius eſſent, rogaſſe.* Filius fuit Octauij viri non perinde clari & Actiæ ſororis Cæſaris. Qua de cauſa orbus liberis Cæſar hæredem eũ teſtamento ſcripſit, & in familiã adoptauit: Ciceronẽ deinceps, ſi quando in puerũ incideret, ſtudioſè eum ſalutaſſe, illúmque fuiſſe eam comitatẽ iucundã. Fortè fortuna nãque acciderat, vt naſceretur conſule Cicerone. Hæ ferebãtur vulgò cauſæ. At odium primũ Antonij, deinde natura hominis plus ſatis auida laudis conglutinauit Ciceronem Cæſari, ſperantem coniungere Reipublicæ illius vires. Vſque adeò enim ſubiit eum adoleſcens, patrem vt appellaret. Quare ſtomachans maiorem in modum in epiſtolis, quas ad Atticum ſcripſit, Brutus Ciceronem reprehendit: quòd metu Antonij obſeruans Cæſarem declararet, non patriæ ſe libertatem, ſed dominum magis propitium ſibi quærere. Brutus tamen filium Ciceronis, qui audiebat Athenis philoſophos, duxit ſecum, dedítque ei præfecturam: cuius opera multa ex ſententia geſſit. Fuit Ciceronis ea tempeſtate potentia Romæ maxima: & cùm omnia efficeret quæ vellet, Antonium factione oppreſſit & expulit Vrbe. Inſuper duos cõſules, qui bello eum perſequerentur, Hircium

*Filius, fuit filiæ ſororis Cæſaris.

Ciceronis maxima potẽtia Romæ.

& Panſam miſit. Induxit etiam Senatum, vt lictores Cęſari velut pro patria propugnanti & prætoriam dignitaté decerneret. Poſtquâm verò fuſus fugatúſque eſt Antonius, exercitus autē Conſulū, cùm ambo ex prælio occubuiſſēt, coniunxerunt ſe Cæſari: quòd timeret Senatus iuuenem & inſigni nixum fortuna, moliebatur honoribus & præmiis auocare ab eo legiones, viréſque eius diſtrahere: ſimulans, quia fugatus eſſet Antonius, non opus eſſe ad defenſionem Reipubl. exercitibus. Vnde territus Cæſar miſit clàm certos ad Ciceronem, qui eum rogarent & inducerent ad conſulatum vtrique ſimul parandum: ipſe omnibus rebus in magiſtratu moderaretur pro arbitrio, & adoleſcētē regeret nominis tantùm & gloriæ auidum. Faſſus ipſe eſt Cæſar, cùm formidaret ruinam, & deſertum iri ſe, conſilium in tempore à Ciceronis ſe ambitione mutuatum fuiſſe, atque adhortatum eum, vt ſubſidio opum ſuarū & gratia peteret conſulatum. ita à iuuene Cicero impulſus atque illuſus, quòd petenti cōſulatum ſuffragatus eſſet, Senatúmq; ei adiunxiſſet, ſtatim apud amicos malè audiuit, nec multò pòſt ſenſit ſemetipſum perdidiſſe, & populi prodidiſſe libertatem. Quippe euectus adoleſcens conſulari dignitate Ciceroni ſalutem dixit, Antonióque & Lepido conciliatus coniunxit cum iis copias, imperiúmque inſtar prædii eſt partitus. Proſcripſerūt pl⁹ ducētos. Maximā inter omnes cōtentiones præbuit iis diſceptationē Ciceronis proſcriptio. Nullam enim cōciliationem recipiebat Antonius, ni ſi interficeretur ante omnes Cicero. Antonio aſſentiebatur

Octauius petit conſulatum.

Octauius relinquit Ciceronem.

Lepidus;

Lepidus: Cæſar vtrique reluctabatur. Collocuti ſoli ſunt remotis arbitris tres dies iuxta vrbem Bononiam. Locus vbi conuenerunt, pro caſtris erat amne cinctus. Dicitur primis diebus Cæſar decertaſſe pro Cicerone, tertio ceſſiſſe & deſtituiſſe. Inierunt autem hanc cõmutationem. Cæſar ex pacto ceſſit Cicerone, Lepidus fratre Paulo, L. Cæſare auunculo Antonius. Ita ira & rabies omnem iis humanam excuſſit mentem. Imò docuerunt animal eſſe homine nullum ſæuius, ſi libidini habeat licentiam coniunctam. Dum hæc agũtur, erat Cicero cũ fratre in Tuſculano ſuo. Nunciata proſcriptione ſtatuerunt villam maritimam Ciceronis Aſtyra petere, illinc trãſmittere in Macedoniam ad Brutum. Illum enim iam rumor erat præpollentem eſſe. Ferebantur lecticis mœrore confeſti, reſtitantéſque in itinere coniũctis inter ſe lecticis miſerè lamentabantur. Grauiùs Quintus affligebatur, cùm cogitaret omnium rerum inopia deſtitutum ſe. Nihil enim domo ſecum attulerat. Imò Ciceroni quoque tenue erat viaticum. Conſultius igitur viſum, Ciceronem fugam antè capere, illum percurrere ad neceſſaria domo accipienda. Hæc probauerunt. Ita ſe mutuò complexi, & cum eiulatu digreſſi ſunt. Quintus paucis pòſt diebus cum filio, proditus à ſeruis ſuis cùm eſſet percuſſoribus, interemptus eſt. Cicero ad Aſtyra delatus, & nauigium ibi nactus illicò conſcendit, prouectúſque eſt ſecundo vento ad Circeios vſque. Parentibus inde gubernatoribus extemplò vela facere, ſiue mare timens, ſiue nondum depoſita omnino de Cæſare ſpe egreſſus de naui eſt;

Trium virorum conuentus.

Cicero proſcribitur.

Q. Ciceronis cædes.

confecit & compoſuit ſine armis & multa cum gratia. Ciliciam cernens ad Parthicam Romanorum cladem & tumultum Syriæ ſuſpenſam leni imperio placauit. Donane à Regibus quidé accepit oblata. Cœnas prouinciales remiſit. Ipſe probos & doctos viros indies conuiuio excepit non ſumptuoſè, ſed liberaliter. Domus eius carebat ianitore. Decumbentem conſpexit nemo, ſed manè conſiſtens aut inambulans pro cubiculo comiter appellabat ſalutatores. Neminem dicitur virgis cecidiſſe, nec veſtem vllius laceraſſe, neque ira prouectus aut multæ cauſa dictum iecíſſe in quenquam contumelioſum aut probroſum. Cùm multam pecuniam publicam comperiſſet auerſam, ciuitates locupletauit, & reſoluentibus auerſa nulla præterea pœna impoſita integram famam conſeruauit. Bellum etiam attigit, latronéſque qui Amanum tenebant, fudit fugauítque: vnde appellatus ab exercitu Imperator eſt. Cœlio oratori, vt pantheras ſibi ex Cilicia Romam mitteret ad ludos, roganti cum iactantia aliqua rerum ſuarum reſcripſit: non eſſe in Cilicia pantheras, in Cariam fugiſſe, querentes in communi pace ſecum tantùm geri bellum. Prouincia decedens primùm Rhodum appulit, inde hæſit libenter priſtinæ deſiderio conuerſationis Athenis. Viſis ibi excellentiſſimis doctrina viris, ſalutatíſq; quos tunc ibi habebat amicis & familiaribus, celebratus à Græcia eximiis honoribus tandem ad Vrbem regreſſus eſt: vbi res iam quaſi ex incendio in bellum exarſerant ciuile. Cùm verò decerneret ei triumphum Senatus: malle ait ſe facta concordia Cæſaris ſequi currum.

Ciceron's integritas in prouinciæ adminiſtratione

Cicero Imperator appellatus.

Pri-

Priuatim autem conſuluit vtrique, hinc Cæſari multa ſcribens, hinc obteſtans Pompeium: vtrunque verò demulcens ac confirmans. Sed cùm eſſet res deplorata, & Cæſare inuadente Pompeius Vrbem relinquens cum multis & primariis fugā caperet, huic ſe fugæ non coniunxit Cicero, ſed Cæſari exiſtimatus eſt adhærere. Conſtat ſanè multum eum animo in vtramque partem fluctuatum & anxium fuiſſe. Scribit enim in epiſtolis: Vtro te conuertas? Speciosam habet Pompeius & honeſtam belli materiam, paratior eſt Cæſar, rectiúſque ſibi & amicis conſulit. Itaque quem fugiam, habeo: non habeo, ad quem fugiam. Cæterùm vt Trebatius vnus ex Cæſaris familiaribus ſignificauit ei per literas, Cæſarem arbitrari ipſum eſſe ſuarum partium debere, & ſuæ conſortem ſpei. Sin hoc ei non permitteret ætas, in Græciam vt conferret ſe, ibíque neutri parti addictus, quieti ſuæ conſuleret. Miratus nihil ipſum ad ſe Cæſarem ſcripſiſſe Cicero, cum ſtomacho reſpondit: Nihil ſe indignum rebus ſuis geſtis facturum. Eiuſcemodi ſunt quæ ſcripſit in epiſtolis. Profectò in Hiſpaniam Cæſare nauigauit extemplò ad Pompeium. Ac cæteri quidem gauiſi aduentu eius ſunt. Cato, vbi eum vidit, obiurgauit eum grauiter remotis arbitris, quòd eſſet Pompeium ſecutus. Sibi quidē parum honeſtum fore, ſi quas à principio probaſſet, eas reliquiſſet Reipub. parteis. Ipſum verò, qui plus profuturus patriæ & amicis eſſet, ſi domi manens medius rebus ad euentum moderaretur, temerè nunc nulla compulſum neceſſitate hoſtem factum Cæſari eſſe, & ad tanti diſcriminis

Cicero concordiam molitur inter Caſarē & Pompeium.

Ciceronis de Pompeiò & Cæſare dictum.

Cicero proficiſcitur ad Pōpeiū.

illuc veniſſe ſocietatem. Cùm hæ rationes ſententiam commutauerunt Ciceronis, tum quòd non magnopere eius opera Pompeius vteretur: cuius rei fuit ipſe tamen in cauſa. Quippe apertè præ ſe ferebat pœnitere ipſum conſilij ſui. Ridebat etiam apparatum Pompeij, nulla conſilia ſatis animo eius placebant, neque à dicteriis & facetiis abſtinebat in ſocios iaciendis: verùm cùm vultuoſus ipſe per caſtra incederet & triſtis, aliis non perinde animatis riſum excitabat. Operæpretium autem eſt nonnulla ex his attexere. Cùm Domitius hominem imbellem ad præfecturam proueheret, diceretque probum virum & modeſtum eſſe: Quin igitur, inquit, tutorem hunc liberis tuis ſeruas? Commendantibus quibuſdam Lesbium Theophanem, qui præfectus fabrûm erat in caſtris: quòd egregiè Rhodios, cùm amiſiſſent claſſem, eſſet conſolatus: Quanti intereſt, inquit, Græcum habere præfectum? Cùm eſſent Cæſari prælia ferè ſecunda, & ille ipſos penè obſideret, nunciari dicenti Lentulo amicos Cæſaris contracto vultu eſſe: reſpondit, Narras malè eos Cæſari velle? Cùm Martius quidam ex Italia recens adueniſſet, referretque rumorem Romæ increbuiſſe obſideri Pompeium: Et tu, infit, huc nauigaſti, quò tibi fidem oculis faceres? Fuſo Pompeio, cùm hortaretur ad bene ſperandum Nonius: Septem enim ſupereſſe in caſtris Pompeij aquilas: Rectè moneres, inquit, ſi pugnandum cum graculis eſſet. Cùm certis fretus oraculis demonſtraret Labienus fore Pompeium victorem: Scilicet, inquit, hoc ſtrategemate ſubnixi caſtra nunc amiſimus. At enim ſecundum

Ciceronis dicta in aſtris.

Martem Pharſalicum, cui valetudinis cauſa non interfuit, vt fugit Pompeius: Cato, qui magnas copias & claſſem habebat Dyrrhachij, contendit, vt exercitui Cicero cum imperio præeſſet: ita conueniens legibus eſſe, quòd dignitate conſulari præcelleret. Cicero quia repudiaret imperium, planéque detrectaret eorum arma ſequi, penè fuit interemptus, Pompeio adoleſcente eiúſque amicis proditorem eum vocantibus, & gladios diſtringentibus, ni obſtitiſſet Cato, qui ægrè eripuit eum & caſtris eduxit. Vt appulit Brundiſium, ſubſtitit ibi Cæſarem propter occupationes in Aſia & Aegypto morantem operiens. Vbi applicuiſſe allatum eum eſt Tarentum, atque illinc pedeſtri itinere progredi Brundiſinm, perrexit ad eum ſpe illa quidem dubia, verecundans tamen multis præſentibus inimici animum & victoris experiri. Atqui nihil fuit opus ei vel facere vel dicere præter dignitatem ſuam. Vt enim longè præ cæteris conſpexit Cæſar occurrentem, ad pedes digreſſus ſalutauit eum, multorúmque viam ſtadiorum cum ſolo ſermocinans proceſſit. Deinceps etiam eum perpetuò & coluit & humanitate ſua complexus eſt: cùm ſcripſit in laudem Catonis Cicero orationem, ipſe ex aduerſo ſcribens, dictionem eius & vitam ſicut Periclis germaniſſimam & Theramenis extolleret. Oratio Ciceronis Cato, Cæſaris Anticato titulum habet. Perhibent, cùm accuſaretur Ligarius, quòd hoſtis Cæſaris fuiſſet, defendente reum Cicerone, dixiſſe ad amicos Cæſarem: Quid obſtat, quin Ciceronem tanto interuallo audiamus dicentem: quando iſtum quidem

Cato cedit Ciceroni Claſſis imperiũ, cùm Dyrrachij copias haberet, ipſe verò Ciceronem Corcyræ conueniſſet.

Ciceronis in Italiam reditus.

Ciceronem Cæſar victor coluit.

Ciceronis oratio pro Ligario.

iamdudum conſtat improbum hominem & hoſtem noſtrum eſſe. Poſtea verò quàm Cicero dicere orſus mirificè eum mouit, variíſque affectibus & mira gratia eius progreſſa eſt oratio: colorem identidem Cæſaris faciem variaſſe, perſpicuúmque fuiſſe omnibus eum animi motibus verſatum. Denique vbi pugnam Pharſalicam orator attigit, fuiſſe vſqueadeò permotum, vt toto corpore tremuerit, ac libelli aliquot, quos tenebat manibus, ei exciderint. Ligarium igitur expugnatus crimine abſoluit.

Hinc Cicero conuerſa in regnum republ. reduxit ſe à publicis actionibus, ac ſtudiosis philoſophiæ iuuenibus vacauit. Quorum ex conſuetudine (erant enim nobiliſſimi & primi) potentiam parauit denuò in ciuitate propè ſummam. Induſtriam ſuam ponebat in dialogis conſcribendis philoſophicis, aliíſque interpretandis, & verbis quibuſque dialecticis aut phyſicis in Romanam conuertendis linguam. Ille eſt enim vti ferunt, qui * viſionem, aſſenſum, aſſenſionis retentionem, comprehenſionem: adhæc corpuſcula indiuidua, ſimplex corpus, vacuum, multáque eiuſcemodi alia vel primus vel præ cæteris Romano nomine donauit, eáque partim tranſlationibus, partim proprietate alia in notitiam & appellationem adduxit. Dexteritate in verſibus condendis animi gratia vtebatur. Dicitur cùm ad id ferretur, carmina facere vna nocte quingenta ſolitus. Tépus hoc penè totum in Tuſculano ſuo tranſigens, Laërtis ſe vitã ſcripſit amicis agere, ſiue ioco pro more ſuo, ſiue præ ambitione ad Rempubl. geſtiens, & ſtatum pertæſus præſentem. Raró ad Vrbem ídque ſalu

Ciceronis vita ſub Cæſare.

Ciceronis in verſibus faciendis mira facultas.

* Verba in philoſophia à Cic. nouata, vt τὴν φαντασίαν, viſionem: τὴν κατάθεσιν, aſſenſum: τὴν ἐποχὴν, aſſenſionis retentionem: τὴν κατάληψιν, comprehenſionem: τὸ ἄτομον, corpuſculum

ſocandi cauſa Cæſaris commeabat, princepſque erat inter eos qui Cæſaris honoribus ſuffragarentur, ac ſemper nouas laudes in illum illiúſque facta elaborabat afferre: vt eſt, quod de Pompeij ſtatuis dixit, quas euerſas & deiectas iuſſit Cæſar reponi, & reſtitutæ fuerunt. Ait enim Cicero ea humanitate Cæſarem, dum Pompeij ſtatuas erigit, ſuas ſtabilire. Inſtituerat, vti fama eſt, patriam hiſtoriam conſcribere, & Græcorum multa intexere, ſimúlque complecti integras eorum narrationes & fabulas: at multis publicis, priuatis item multis diſtractus eſt occupationibus & motibus aduerſis: quæ ſibimet ipſum apparet ferè acceiſiuiſſe. Primùm vxorem repudiauit Terentiam, quòd neglectus in bello fuiſſet ab ea, vt dimitteretur ſine neceſſario viatico: & cùm recepiſſet ſe in Italiam, parum beneuola vſus. Nam nec Brundiſij eum, cùm diu illic hæreret, inuiſit: neque proficiſcenti eò filiæ adoleſcentulæ comitatum aut viaticum præbuit tam longo itinere honeſtum. Imo verò domum Ciceroni deſolatam & planè inanem reddidit, multóque oppreſſam & graui ære alieno. Hæ cauſæ prætexuntur ſpecioſiſſimæ diuortij. Terentiæ verò, quæ vel has iuit inficias, defenſionem ille ipſe egregiam præbuit: quòd mox virginē duxerit, vt exprobrauit ei Terẽtia, forma illius captus: vt Tiro memoriæ prodidit Ciceronis libertus, quò illius facultatibus diſſolueret creditũ. Nã fuit puella locuples admodũ, cuius patrimoniũ adminiſtrauit Cicero hæres fiduciarius inſtitutus. Quòd verò eſſet ſupra modũ obæratus, amici & neceſſarij induxerunt eũ vt præter ætatẽ duceret hanc puellã,

indiuiduũ τὸ ἄμερές, ſimplex corpus: τὸ κενὸν, vacuum interpretatus Latinè fuerit.

Cicero Terentiam repudiauit

Cicero puellam ducit.

dimitterétque eius pecunia creditores. Antonius in orationibus, quas contra Philippicas ſcripſit, vbi métionem facit harum nuptiarum, vxorem eum memorat, apud quam conſenuerat, eieciſſe: ſimul feſtiuè domi reſidem vt ignauum & imbellem mordens. Non diu ſub has nuptias filia eius apud* Lentulum deceſſit ex partu. Huic enim priore defuncto viro Piſone nuptum data fuerat. Ad Ciceronem conſolandum vndique concurrerunt Philoſophi. Nam hunc caſum tulit acerbiſſimè, vt etiam nouam nuptam, quòd morte Tulliæ videretur exultaſſe, repudiauerit. Ac domi quidem ad hunc modū Ciceronis res habebant. Conſpirationis in Cæſarem, quanuis ſumma eſſet familiaritate cum Bruto coniunctus, & præſentem rerum ſtatum iniquè ferre, priſtinámque expetere Rempubl. vt nullus alius exiſtimaretur, non fuit conſors. Metuerunt illi cùm eius naturam vt parum animoſam, tum ætatem, qua vel firmiſſima ingenia deficit audacia. Vt ergo perpetrarunt Brutus & Caſſius hoc facinus, & coitione Cæſaris amicorum periculum fuit, ne ciuili bello denuò implicaretur ciuitas: Antonius conſul conuocato ſenatu pauca de cōcordia diſſeruit: Cicero verò multa commemorans tempori accommodata induxit Patres, vt Athenienſium exēplo omnium ſub Cæſare actorū decernerent obliuionem, præterea vt Caſſio & Bruto prouincias darent. Sed nihil horum effectum habuit. Siquidem populus ſua ſponte in commiſerationem præceps, vt efferri per forum cadauer Cæſaris conſpexit, Antonio inde veſtem Cæſaris ei oſtendente oppletam cruore, & gladiis vndi-

Ciceronis filiæ Tulliolæ mors.

*Lentulus hîc pro Dolobella poſitus à Plutarcho.

Cicero conſpirationis in Cæſarē minimè cōſcius.

Cicero Athenienſiū ἀμνηστίαν renouat Romæ.

vndique perfoſſam ira furens inueſtigauit in foro percuſſores, & cum ardentibus titionibus ad ædes eorum inflammádas concurrit. Verùm illi, quòd præcauiſſent, periculum hoc quidem declinauere: ſed quia multa videbant & ingentia propoſita alia, ceſſerunt Vrbe. Hîc vero Antonius extemplò ſuſtulit animos, omnibusq́ue fuit terrori, Ciceroni maximè. Nã creſcere cùm rurſus opes eius cerneret in Republ. ſciens cupidum eſſe Bruti, præſentiam eius moleſtè ferebat. Et verò etiam ob vtriuſque diſſimilitudinem & diuerſitatem morum ſuberat & antè materia nonnulla inter eos ſuſpicionis. Hæc metuens Cicero ſtatuit primùm legatus in Syriam cum Dolobella proficiſci. Verùm quia Conſules deſignati Hircius & Panſa egregij ciues atque æmuli Ciceronis, ne deſereret ſe precabantur, pollicentes Antonium ſe ipſo præſente oppreſſuros: hærens Cicero inter ſpem & metum Dolobellam miſſum fecit, Hircio æſtatem ſe Athenis acturum, atque vbi magiſtratum ille iniſſet, recepit recurſurum. Ita ſolus nauigauit. Mora in curſu intercedente, cùm recens Roma, vt ſolet, nunciatum eſſet planè immutatum eſſe Antonium, omniáque agere & inſtituere ex Senatus auctoritate, neque deeſſe quicquam ad Rempubl. optimè conſtituendam, niſi ipſius præſentiam: reprehendens ipſe metum anxium ſuũ repetiit Vrbem. Neque verò prima eum ſpes fefellit. Adeo frequentes ei obuiàm effuſi ſunt, ſalutationéſque & amplexus ad portam & ingreſſum eius propè integrum diem conſumpſere. Poſtridiè Senatum habente Antonio & ipſum accerſente, non venit in Sena-

Antonij cũ Cicerone inimicitię ſemina.

Cicero in Græciam nauigat.

rum, ſed decubuit languere ſe ex via cauſans. Apparebat reuera formidinem ſubeſſe inſidiarum ex ſuſpicione quadam & delato in itinere ad eum indicio. At Antonius tulit acerbè eam calumniam ac militibus miſſis imperare intendit, vt adducerent eum, aut inflammarent domum. Sed cùm intercederent frequentes deprecarenturque, pignoribus tantummodò captis quieuit. Deinceps cùm inter ſe occurrerent, prætèribant ſine ſalutatione & mutua in ſuſpicione agebant: donec Cæſar Octauius Apollonia veniens dictatoris hæreditatem Cæſaris cerneret, ambigerétque cum Antonio de millies L L-S. quod ex hæreditate Cæſaris detinebat Antonius. Inde Philippus, qui matrem adoleſcentis in matrimonio habebat, ac qui ſororem Marcellus, adducentes eum ad Ciceronem pepigerunt: vt illi Cicero eloquentiæ præſidio & vrbanis opibus in Senatu & ad populum præſtò eſſet, ille Ciceroni pecunia & armorum propugnaculo. Iam enim manum non contemnendam habebat ſecum adoleſcens veteranorum Cæſaris. Et ſanè apparuit eum cupidè Cæſaris amicitiam amplecti. Siquidem Pompeio & Cæſare adhuc incolumibus ſomnium fuit Ciceroni accire ſe in Capitolium nonnullos Senatorum filios, ex quibus Iupiter vnum deſignaturus Romanũ principem eſſet: cuius ſtudio cõtemplandi ciues templũ cinxiſſe, pueros prætextatos conſediſſe tacitos: hinc foribus ſubitò patefactis ſingulos ordine exurrexiſſe pueros, & in orbem Deum prætèriiſſe: Deum omnes, vt conſideraũt eos, remiſiſſe triſtes: vbi verò hic acceſſit, dexterã porrexiſſe ad eũ cum hiſce verbis: Bellis

Ciceronis & Antonij ſimultas.

Ciceronis & Octauij coniunctio.

Ciceronis de Octauio ſomnium.

ciuilibus hic Quirites, cùm erit principatũ adeptus, imponet finẽ. Ex hac oblata in ſomnio viſione Ciceronẽ ferũt clarè pueri effigiẽ animo impreſſiſſe, & mente cõplexũ eſſe, neque qui eſſet cognouiſſe tamẽ. Poſtero die cũ in cãpum Martiũ deſcẽderet Cicero, pueros ab exercitatione rediſſe, Ciceroníq; primũ illũ viſũ, qualis ei obuerſat⁹ fuerat per ſomniũ: obſtupefactũ, qui parẽtes eius eſſent, rogaſſe.* Filius fuit Octauij viri non perinde clari & Actiæ ſororis Cæſaris. Qua de cauſa orbus liberis Cæſar hæredem eũ teſtamento ſcripſit, & in familiã adoptauit: Ciceronẽ deinceps, ſi quando in puerũ incideret, ſtudioſè eum ſalutaſſe, illíque ſuiſſe eam comitatẽ iucundã. Fortè fortuna nãque acciderat, vt naſceretur conſule Cicerone. Hæ ferebãtur vulgò cauſæ. At odium primũ Antonij, deinde natura hominis plus ſatis auida laudis conglutinauit Ciceronem Cæſari, ſperantem coniungere Reipublicæ illius vires. Vſque adeò enim ſubiit eum adoleſcens, patrem vt appellaret. Quare ſtomachans maiorem in modum in epiſtolis, quas ad Atticum ſcripſit, Brutus Ciceronem reprehendit: quòd metu Antonij obſeruans Cæſarem declararet, non patriæ ſe libertatem, ſed dominum magis propitium ſibi quærere. Brutus tamen filium Ciceronis, qui audiebat Athenis philoſophos, duxit ſecum, dedítque ei præfecturam: cuius opera multa ex ſententia geſſit. Fuit Ciceronis ea tempeſtate potentia Romæ maxima: & cùm omnia efficeret quæ vellet, Antonium factione oppreſſit & expulit Vrbe. Inſuper duos cõſules, qui bello eum perſequerentur, Hircium

*Filius, fuit filiæ ſororis Cæſaris.

Ciceronis maxima potẽtia Romæ.

Lepidus: Cæſar vtrique reluctabatur. Colloquuti ſoli ſunt remotis arbitris tres dies iuxta vrbem Bononiam. Locus vbi conuenerunt, pro caſtris erat amne cinctus. Dicitur primis diebus Cæſar decertaſſe pro Cicerone, tertio ceſſiſſe & deſtituiſſe. Inierunt autem hanc cõmutationem. Cæſar ex pacto ceſſit Cicerone, Lepidus fratre Paulo, L. Cæſare auunculo Antonius. Ita ira & rabies omnem iis humanam excuſſit mentem. Imò docuerunt animal eſſe homine nullum ſæuius, ſi libidini habeat licentiam coniunctam. Dum hæc agũtur, erat Cicero cũ fratre in Tuſculano ſuo. Nunciata proſcriptione ſtatuerunt villam maritimam Ciceronis Aſtyra petere, illinc trãſmittere in Macedoniam ad Brutum. Illum enim iam rumor erat præpollentem eſſe. Ferebantur lecticis mœrore confecti, reſtitantéſque in itinere coniũctis inter ſe lecticis miſerè lamentabantur. Grauiùs Quintus affligabatur, cùm cogitaret omnium rerum inopia deſtitutum ſe. Nihil enim domo ſecum attulerat. Imò Ciceroni quoque tenue erat viaticum. Conſultius igitur viſum, Ciceronem fugam antè capere, illum percurrere ad neceſſaria domo accipienda. Hæc probauerunt. Ita ſe mutuò complexi, & cum eiulatu digreſſi ſunt. Quintus paucis pòſt diebus cum filio, proditus à ſeruis ſuis cùm eſſet percuſſoribus, interemptus eſt. Cicero ad Aſtyra delatus, & nauigium ibi nactus illicò conſcendit, prouectúſque eſt ſecundo vento ad Circeios vſque. Parentibus inde gubernatoribus extemplò vela facere, ſiue mare timens, ſiue nondum depoſita omnino de Cæſare ſpe egreſſus de naui eſt;

Trium virorum conuentus.

Cicero proſcribitur.

Q. Ciceronis cædes.

ac quaſi Vrbem peteret progreſſus eſt pedeſtri itinere duodecim milia quingétos paſſus. Mox inopia conſilij langueſcens mutato inſtituto mare repetiit. Noctem ibi in mentis agitationibus traduxit acerbis & perplexis. Statuit ſemel occultè domũ Cæſaris ingredi, atque quò vltrices diras in eum concitaret, apud focum ei⁹ ſeipſe interficere. Sed & ab hoc itinere met⁹ repulit eum tormentorum: alia ſubinde inqui eta conſilia animi verſans, permiſit ſeruis ad Capuam ſe nauigio deportandum. Habuit prædia ibi & villam æſtiuo tempore amœnam, cùm gratiſſimè ſpirant Eteſiæ. Eſt etiam eo in loco haud procul à mari ſacellum Apollinis. Hinc ſublatum agmen coruorum magno crocitu ad Ciceronis nauem, dum remis terræ appellitur, volauit: qui conſederunt vtrinque in antennæ cornibus partim crocitantes, partim capita funium tundentes. Id omnibus dirum viſum oſtentum. Cicero ibi egreſſus de naui eſt, villámque ingreſſus ad quietem compoſuit ſe. Hìc corui frequentes conſiderunt in feneſtra, ac diros ediderunt ſtrepitus. vnus in grabatum demiſit ſe, togámque qua opertus erat Cicero, roſtro paulatim à facie detraxit. Quod ſerui contépláres, ac ſe ipſi increpátes, ſi dominũ paterentur in conſpectu ſuo trucidari, cùm opem ei beſtiæ ferrent, eiúſque curam agerét afflicti, ipſi autem non protegerent: hinc precibus, hinc vi ſublatum in lectica detulerunt ad mare. Interea ſuperuenerunt cum manu percuſſores Herennius centurio & Popilius tribunus, quem parricidij quondam reum defenderat Cicero. Fores, quas offenderunt occluſas,

Coruorum prodigium Ciceroni proſcripto & fugitãti oblatum.

M. Ciceronis cædes.

rupe

ruperunt. Non inuento Cicerone, negantibúſque qui intus erant, ſcire: fama tenet adoleſcētulum à Cicerone ingenuis inſtitutum literis & doctrina libertum Quinti fratris, Philologo nomen erat, lecticam tribuno indicaſſe per conſitas arboribus & vmbroſas ambulationes ad mare deferri. Tum tribunus paucis aſſūptis circumcurrit ad exitum. Herennium per ambulationes aduolantem cùm ſenſiſſet Cicero, imperauit ſeruis vt eo loci ponerent lecticam, at ſiniſtra mentum more ſuo contrectās immotis oculis intuitus eſt percuſſores, ſqualore & ſitu oppletus, & facie ex curis marcida: vt plerique, dum Herennius eum obtruncat, contexerint oculos. Ceruicem ex lectica protendit ad cædem annos tum natus* quatuor & ſexaginta. Caput eius & manus, quibus ſcripſerat Philippicas, Antonij imperio præcîdit. Etenim orationes in Antonium ipſe Cicero Philippicas inſcripſit: quo nomine etiam nunc appellantur. Cùm Romam allata ſunt hæc membra, habebat fortè comitia Antonius. Re audita & conſpecta, tunc finem habere exclamauit proſcriptiones. Caput & manus pro roſtris in tribunali iuſſit figi, ſpectaculum horrēdū populo Romano: qui non Ciceronis aſpicere ſe faciem exiſtimauit, ſed animi imaginem Antonij. Vnum tamē edidit Antonius inter iſta laudabile exēplum. quòd vxori Quinti Pōponiæ tradiderit Philologū. Quæ poteſtatem eius nacta cū aliis eū diris ſuppliciis excruciauit, tum carnes ſuas ipſū præcîdere paulatim, eas aſſare, inde vorare adegit. Nam ita nonnulli ſcriptores memorię prodiderūt. Ipſi⁹ Ciceronis libert⁹ Tiro nullā

*Liuius dicit lxiij.

Philippicæ Ciceronis.

Ciceronis caput & manus in roſtris.

Pomponia Q. Ciceronis vxor quo ſupplicio ſeruum proditorem affecerit.

proſſus mētionem fecit Philologi proditionis. Cæſarem accepi longo tempore pôſt ad quendam ex filia nepotem acceſſiſſe. Illum autem, quod volumen quoddam Ciceronis manibus teneret, conſternatum id veſte contexiſſe. Cæſa rē verò, qui animaduerterat, ſumpſiſſe volumē, & ſtantem magna ex parte euoluiſſe, reddidiſſe inde puero, ac dixiſſe: Doctus hic vir fili, doctus fuit & patriæ amans. Non magno inde interuallo, cùm debellaret Antonium, conſul collegam cooptauit filiū Ciceronis. cuius in magiſtratu Antonij ſtatuas Senatus deiecit, omniáque abrogauit eius alia ornamenta. Decreuit inſuper nequis ex Antoniorū gente Marcus nominaretur. Ita ad extremū vltio Antonij diuinitùs ad domum fuit Ciceronis reducta.

Auguſti elogium de Cicerone.

Ciceronis filius Auguſti in conſulatu collega.

Senatus Ro in Antoniū mortuo Cicerone decreta.

DEMOSTHENIS CVM CICERONE COMPARATIO.

HABES, quæ memoratu digna de Demoſthene & Cicerone prodita ad notitiam noſtram peruenere. Vt prætermittam facultatem vtriuſque in dicendo cōferre, illud certè mihi ſilentio non eſt prætereundum, Demoſthenem in artem contuliſſe dicendi, quicquid ei vel natura vel exercitatio ſolertiæ & eruditionis tribuiſſet. Tranſgreſſus eſt neruis

Demoſthenis eloquētia.

& vi dicendi æquales ſuos, qui in iudiciis & foro verſabantur: grauitate & ſplẽdore eos, qui demõſtratiuum genus & oſtentationi natũ tractauerunt, argutia & arte ſophiſtas. Ciceronem, qui omni genere doctrinæ & literarũ fuit tinctus, etſi peculiares libros in philoſophia, nõ paucos Academico ſcriptos more reliquerit, cõſtat tamen & in orationibus, quas in foro & iudiciis habuit, eruditionem voluiſſe obiter oſtentare ſuam. Licet etiam mores ſpeculari vtriuſque in orationibus. Demoſthenes extra omnem oſtentationem & iocum in grauitatem co actus & ſerium non lucernam, vt cauillatus Pytheas eſt, olet: ſed aquæ potationem, ſed ſolicitudines, ſed acerbitatẽ, quæ obiiciebatur morum, & triſtitiam. Cicero dicacitate ſubinde ad ſcurrilitatem deuolutus, & negociis perquàm ſeriis riſu iocóque in iudiciis illudens, vt cauſæ prodeſſet, neglexit decorum: vt in oratione pro Cœlio: Non eſſe mirum, ſi in tãto ille luxu & deliciis ad voluptates dediſſet ſe. Nam non frui iis quæ in promptu ſunt, dementiam eſſe: præcipuè cùm in voluptate ſummum bonum ponant clariſſimi Philoſophi. Ferũt eum, cùm Cõſul Murænam, qui accuſabatur à Catone, defẽderet, multũ ex perſona Catonis deriſiſſe Stoicæ ſectæ abſurda & noua præcepta. Cũ magn⁹ inde riſus à corona ad ipſos perlat⁹ iudices eſſet, ſubridentẽ Catonem ad conſeſſum dixiſſe, Dij boni quàm ridiculum Conſulem habemus. Videtur autem naturâ Cicero ſalſus & facetus fuiſſe. Vultus eius quoque riſum & hilaritatem præ ſe ferebat. Demoſthenis ori perpetua inerat ſedulitas, nec temerè vultuoſum illud &

Ciceronis varia & multiplex doctrina.

Demoſthenis & Ciceronis mores.

tetricum deponebat. Quare aſperum eũ & moroſum vocarunt, vt teſtatur ipſe, aduerſarij. Præterea ex ſcriptis vtriuſque perſpicias ſobriè hunc & modeſtè ſuas ipſum laudes attingere, & cùm id poſtularet maior vſus, cæterà verecundum & moderatum. Cicero immodicus in orationibus laudum ſuarum prædicator ambitionem gloriæ nimiam arguit ſuam, dum clamat:

Demoſthenes in ſe laudando parc⁹: Cicero profuſ.

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.

Denique non facta modò & res ſuas geſtas, verùm etiam quas habuerat & ſcripſerat, extollit orationes: quaſi contra ſophiſtas adoleſcentis modo ſe iactaret Iſocratem & Anaximenem: non autem populum Romanum ducere & dirigere intenderet.

Durum, potentem armis, gratem aduerſariis.

Pollere ex eloquentia eum qui tractat Remp. neceſſe eſt. Acquieſcere verò in ea, & ſectari inde laudem imbecilli eſt animi. Fuit igitur hac parte grauior Demoſthenes, & præ cæteris celſus qui facultatem ſuam demonſtrauit vſum quendam eſſe, qui fauorem auditorũ magnũ requireret: abiectos eſſe & humiles, vt reuerà ſũt, cẽſens eos qui hac ſeſe venditant. Valuit ſanè iuxtà vterque dicẽdi & Reip. gerẽdæ peritia: vt etiam qui caſtris & exercitibus præeſſẽt, Demoſthenis opera Chares, Diopithes, Leoſthenes: Ciceronis indiguerint Põpeius & Cęſar Octauius: quod ipſe in Cõmentariis ad Agrippã & Mæcenatẽ cõmemorauit Cæſar. Porrò quæ putatur inprimis & dicitur mores hominis probare & explorare, poteſtatem ſummã & imperium, quod omnes verſat affectus omnéq; improbitatem-

Demoſth. nis & Ciceronis in tractãda Reſ. peritia.

tem detegit, non habuit Demoſthenes, neque ſpecimé in eo dedit ſui: qui magiſtratum maiorem nullum geſſit, neque quem contra Philippum compararet exercitum ipſe duxit. Cicero in Siciliam quæſtor, proconſul in Ciliciã & Cappadociam miſſus (quo tempore quia regnabat auaritia: duces autem & præſides, qui in prouincias mittebantur, quaſi furari res eſſet probroſa, ad rapiendum ſe conuertebant: non capere ducebatur turpe, ſed qui mediocriter caperet, laudabatur:) claré oſtendit contemnere ſe pecuniam, multáque argumenta dedit humanitatis & facilitatis. Præterea creatus Romæ verbo Conſul, ſed accepta ſoluta & dictatoria poteſtate contra Catilinæ gregales comprobauit Platonis vaticinium: malis ciuitates explicatum iri, vbi magna potentia & ſapientia coiſſent ſecũda fortuna cum iuſticia. Demoſthenes verò quæſtuariam habuiſſe magno cum dedecore eloquentiã perhibetur: qui aduerſariis in iudicio ſcripſit clàm orationes Phormioni & Apollodoro. Obiectum quoque ei de regiis pecuniis fuit, & damnatus ob Harpalias. Quòd ſi hæc illos qui in eum ſcripſerũt, nec ſunt hi pauci, mentiri contendamus: hoc certè, quin cõtrà intueri Regum munera, quæ ei beneuolentiæ & honoris gratia mittebant, non ſuſtinuerit Demoſthenes: neque id homi nis fuiſſe, qui nauticum fœnus exerceret, nemo queat inficias ire. At Ciceronem Siculos ædili curuli, regem Cappadociæ proconſuli, exuli amicos vrbanos multa largientes & vt caperet orantes repuliſſe antè eſt dictum. Iam exilium Demoſthení fœdè iudicato repetũdarũ

Ciceronis abſtinentia.

Demoſthenes corruptus fuit.

Demoſthenis ac Ciceronis exilij diuerſæ cauſæ. oblatum eſt, huic ob præſtantiſſimum factum: quòd homines peſtiferos patriæ excidiſſet. Itaque illius habita ratio in exilium euntis nulla eſt: huius cauſa veſtem Senatus mutauit, in luctu fuit, de nulla re agi prius ſecum, quàm de reditu eius eſſet relatum, paſſus eſt. Atqui exiliũ deſidenti in Macedonia Ciceroni fuit ſegne: Demoſthenis exiliũ multum res eius geſtas cumulat, Nam peragrans vrbes, Græcos, ſicut diximus, adiuuit, & Macedonũ legatos ſummouit, præbuitque multò ſe ciuem pari in fortuna *Demoſthenes exiliũ fortiter, Cicero abiectè tulit.* Themiſtocle & Alcibiade præſtantiorem. Iam reuerſus domũ ad priſtinas ſe retulit actiones, neque deſtitit oppugnare Antipatrum & Macedonas, Ciceroni in Senatu, cùm poſtularet Cæſar contra leges, vt petere ſibi conſulatum liceret, imberbis adhuc, tacitum ſediſſe exprobrauit Lælius. *Demoſthenis & Ciceronis poſt reditum, actiones diuerſæ.* Adhæc conqueſtus eſt in literis ſuis Brutus maiorem eum & duriorem atque ipſi ſuſtuliſſent, aluiſſe tyrãnidem. Poſtremò, quod ad vitæ exitum attinet: miſerabilis hic, qui ſenex ob timiditatem à ſeruis ſurſum ac deorſũ circunlatus eſt ad occultandum ſe, & mortem vndequaque refugit non admodũ immaturã, ac mox obtruncatus eſt. *Demoſthenis & Ciceronis vitæ exitus quo diſtet.* Demoſthenes etſi hactenus delapſus ſit, aliquantum vt ſupplicẽ prębuerit ſe: cõmendandus eſt tamẽ, cũ quòd præparauerit venenum & ſeruauerit, tum quòd eo ſit vſus: qui poſtquam ſecuritatem ei non præſtitit Neptunus, ſicut ad maiorem confugiẽs arã, ex telis ſe & ſatellitibus ſubduxerit, & Antipatri ludificatus ſit crudelitatem.

AMPLIS

AMPLISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO Domino D. Viglio Zuichemo ſacri conſilii regii præſidi, Hermannus Cruſerius S. P. D.

PRAECLARE *dictũ à Platone eſt, ampliſſime præſes, tũ demũ quietas res à malis ciuitates, ſi aut philoſophi regerent, aut Reges philoſopharẽtur. Quanuis enim plurimum vbique valeat per ſe viuidum & excellens ingenium, niſi tamen ſit literis cultũ, vt opimum ſolũ quod neglectum nec diligenter ſubactum tribulos non triticũ profert: ſic hoc in vitia impingit ſæpiſſimè. Accedit quidem ingenio ex vſu & exercitatione multum, cæterũ hæc ſpaciũ longũ requirunt: vt ſit prius ſubinde decurſa ætas, quàm ingenium politũ. At doctrina fructũ breui tempore adfert omnis antiquitatis: ex lectione vt proponere tibi queas tãquam in ſpeculo omnes virtutes, quibus à primo æuo reſulſerũt excellentes viri, & quas ob improbitates culpati & dãnati ſceleſti. Quare ego, vt pro virili prodeſſem iis qui virtutem & honeſtum amplectentes auent conferre ſe ad Remp. gerendam, operæpretium me facturum putaui, ſi in linguam Latinã conuerterem ex integro Plutarchi vitas: à quarum lectione hactenus ob dictionem impolitam, ſcabram & obſcuram, interpretationémque infidelem abhorruerunt. Ego verò etſi non omnia fortaſſè ſum aſſecutus,*

quod ſanè per eſt difficile, hoc ſperò tamen me præſtitiſſe, vt politior, & dilucidior, æqualiter quidē & magis conſona certè hæc futura tranſlatio ſit. Ex hiſce viris delegi Dionem Syracuſanum *&* M. Brutum, *quos tibi nuncuparem, viros: qui ex* Platonis Academia *contulerunt ſe ad res gerendas. Attulerunt hi ad auſpicandas actiones ſuas adminicula duo egregia, doctrinam & ſummam vigilantiam, præſertim* M. Brutus: *quem omnium imperatorum proditum eſt vigilātiſſimū fuiſſe, minimique ſomnis quæ dos neceſſaria eſt Remp. tractanti. Rectè enim* Plato, *Nemo dormiēs vlla re dignus eſt: &* Homerus,

οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

Quippe opportunitates oportet multæ elabātur ei, qui rebus indormit. Non expectant languidum animum rerum articuli. Ita torpentes & ſtertentes afflixit Scipio Africanus Syphacem *&* Aſdrubalem. Alexander Magnus *vigilantia & induſtria paucis annis domuit* Orientem. *Multa inſuper cō memorare valeam exempla eorum, qui vel ſomnolentia res maximas perdiderunt, vel ſtrenuè agendo rapuerunt. Adiunxerat præterea* Brutus *morum lenitatem. Facilis erat in audiendo, in decernendo lenis, alienus ab aſperitate & iracundia. Qua re effecit vt non ſolùm amaretur à ſuis, ſed & vt ne hoſtibus quidem eſſet odio. Quantum autem omnamēti conciliet lenitas, ex eo patet: quid magnopere laudatus* Auguſtus *ſit, qui in cognitione quadā, cùm* Aemilio Eliano Cordubenſi *illud vel maximè obiiceretur, quòd malè loqueretur de* Cæſare; *conuerſus ad accuſatorē: Velim, inquit, hoc mihi probes: efficiam vt* Elianus *ſciat me quoque linguam habere. Plura enim viciſſim de eo proferam. Qui item* Tiberio *frequenter per literas iracundè querenti de his qui de*

ipſo

ipſo malè loquerẽtur, reſcripſit: nec a in re nimium indulgeret ætati ſuæ. Satis enim eſt, inquit, ſi hæc habemus, ne quis nobis malefacere poßit. Iã prædicatur imprimis Ariſtides, qui cùm Athenienſes in eo eſſent vt eum teſtulis pelleret in exiliam, quod oſtraciſmum appellant: ac ruſticus quidam literarum rudis teſtulam ad eum deferens iuſſiſſet vt Ariſtidis nomen inſcriberet: Noſtine, inquit, Ariſtidẽ. cùm ille negaſſet ſe noſſe, moleſtè tamen ferre quòd Iuſtus cognomine diceretur, ſiluit, nomenque ſuum inſcripſit teſtulæ, ac reddidit. Porrò cumulauit has virtutes Brutus præcipuo ornamento, quòd acceßit ad Remp. cum iudicio: & quod caput eſt, ſubiecerit actionibus ſuis honeſtatem fundamentum. Quod effecit, tutò vt verſaretur vel in periculis. Nihil enim ſpectabat aliud quàm virtutem, non gloriam, non opes, non libidines: ſed ſalutem & vtilitatem ciuitatis ſuæ. Vnde etiam rebus deploratis ſuis expirauit intrepidè. Hæc ornamẽta, excellẽtiſſime præſes, quia prædicãt omnes in te exiſtere, & ex paruo vſu potui aliquẽ capere eorũ guſtũ: ideo cõſentaneũ duxi vt literatiſſimos, integerrimos, honeſtiſſimos, atq́ acerrimos viros, Brutũ etiã humaniſſimũ & leniſſimũ deſponderem tibi, ad quem omnia mea ſtudia vt egregiam voluntatem defero. Hoc meum officiũ vt pro tuo, id eſt, ſummo candore & benignitate excipias, valdè etiam atque etiam rogo. Tuus enim calculus multum ſudorum meorum, quos expreſſit mihi hæc commentatio omnium vitarum Plutarchi in ſermonem Latinum vertendarum, deterſerit. Vale inclyte Domine.

PROOEMIVM IN DIONEM ET BRVTVM.

SICVT ait Simonides, Soſſi Senecio, Corinthiis Ilium, cum feciſſent cum Achæis ei bellum, nõ fuiſſe infenſum: quòd ipſi quoque oriundus Corintho ſocia arma Glaucus iunxiſſet: ità nimirum debent Academiæ neque Romani neque Græci ſuccenſere, qui portionem referunt parem ex hoc ſcripto, quod vitam cõplectitur Bruti & Dionis: quorum hic conſuetudinem cum Platone habuit, alter præceptis imbutus fuit Platonis. Itaque quaſi ex vna ambo palæſtra ſũt ad maxima certamina progreſſi. Nec mirum eſt eos multis factis conſimilibus & germanis edẽdis præceptori virtutis adſtipulari, vt res amplas & ſplendidas geras in Rep. procurãda potẽtiæ & fortunæ requiri cum prudentia & iuſtitia aſſociationem. Vt enim Hippomachus aliptes exercitatos ait apud ſe, etiã cũ ex macello cõſpiceret ferẽtes carnes procul ſe cognoſcere: ita rationem conſentaneũ eſt bene inſtitutorũ pariter factis comitantẽ eſſe, quę cõcinnitatẽ quandã eis cõſonantiãq; cũ decoro afferat. At fortunæ, quæ caſu magis quàm conſilio accidetunt his pares, ſimilitudinẽ viris eorũ conciliant. Siquidem vterque ſublatus de medio ante metam eſt: vbi facta ſua ex multis & magnis cõtẽtionibus deponere, ſicut inſtituerãt, nequiuere. Quod verò omniũ eſt maximè ſtupendum, vtrique Deus vitæ exitum prænunciauit

Dio & Brutus Platonici fuere.

ciauit parum propitio ſpectro iuxtà vtrique ob lato. Tametſi perhibent illi qui negãt talia, ne mihi cordato viſum dæmonij vel ſimulacrum obuerſari: verũ pueros, mulierculas & deliros ex corporis imbecillitate homines, cùm aliquo tenentur mentis errore vel intemperie corporis opiniones alienas atque abſonas admittere: dũ malum dæmoniũ ſuperſtitioſe credunt ſe inuaſiſſe. Quòd ſi Dion Brutúſque cõſtãtes viri & Philoſophi neque ad vllũ præcipites aut procliues animi motum adeo ſũt à ſpectro permoti, amicis vt referrent viſa ſua: haud ſcio an ne ex veteribus opinionibus recipere maximè abſonam cogamur, mala dæmonia & inuida eſſe bonis viris æmulãtia: quæ quò obſtrepant illorum actionibus, cõmotiones iis & pauores inuehãt: híſque concutiant & impellãt virtutem, ne erecti & integri in virtute permanentes potiorem quàm ipſi cõſequantur à fatis ſortem. Verùm hæc alium in locũ reiiciamus. in hoc duodecimo de paribus libro hiſtoriam maioris introducamus priorem.

De ſpectris Dionis & Bruti.

DION.

Dionyſij maioris vxores.

DIONYSIVS ſenior domi natu occupato protinus coniũxit ſibi matrimonio Hermocratis Syracuſij filiam. Huius corpus, nondum ſatis firmatã tyrãnide, rebellantes Syracuſani immanibus & atrocibus contumeliis affecere, quamobrem ſponte conſciuit ſibi mortem. Recepto inde Dionyſius dominatu & conſtituto, rurſus duas vxores ſimul duxit, vnam ex Locris Doridem nomine, indigenam alteram Ariſtomachen principis Syracuſanorum filiam Hipparini: qui Dionyſij collega fuit, cùm primùm imperator eſſet cum libera poteſtate ad bellum deſignatus. Fama eſt autem, eum vno die ambas duxiſſe: neque cum vtra concubuerit priore cuiquam mortalium conſtitiſſe: parẽ etiam vtrique beneuolentiam exhibuiſſe perpetuò, vnà ambas cœnare cum eo conſueſſe, noctibus alternis concubare: quamuis poſtularet plebs Syracuſana externæ præferri ciuem. Verùm illa hac vſa fortuna eſt, vt maximum ſtirpis filium Dionyſio ediderit: quod detractionem gentis eius ſubleuauit. Ariſtomache verò diu infœcunda cum Dionyſio fuit, cùm cuperet ille ex hac liberos: vt matrem etiã Locrenſis interfecerit potionatam ab ea criminãs

Ariſtoma

Ariſtomachen. Huius Dion frater in honore ſororis cauſa initiò fuit. Pòſt vbi eluxit prudentia eius, iam per ſe fuit carus tyranno: atque inter cætera præceptum eſt quæſtoribus, quicquid poſtularet Dion, id ei vt præberent: cùm præbuiſſent, eodem die ſibi renunciarent. Fuit antè quoque excelſo ingenio ingentíque animo & forti. cæterùm animus hic magis adoleuit, cùm diuina ſorte appuliſſet in Siciliam Plato, nullo ille quidem conſilio humano: ſed haud dubiè deus aliquis aditum procul libertatis Syracuſanis inſtituens, & tyrannidis moliés euerſionem detulit Platonem Syracuſas, Dionémque ad colloquium eius attraxit admodũ tunc quidem iuuenem, verùm diſcipulorum Platonis omnium indolis longè ſolertiſſimæ, acerrimûmque ad arripiendam virtutem, vt ipſe ſcripſit Plato, & facta teſtantur. Nam quanuis tinctus moribus eſſet ſub Tyranno abiectis, vitæque obnoxiæ & trepidæ, arroganti famulitio, inſolentibus delicijs, & conſuetudini ſummum bonum voluptatibus & opulentia metienti aſſuetus atque in iis volutatus: vt primùm tamen doctrinám guſtauit & Philoſophiam ad virtutem ducem, ilicò eſt ad eam animo incẽſus: atque ex ſuo ad honeſtatem procliui animo ſimpliciter planè & iuueniliter exiſtimans ab iiſdem præceptis pariter Dionyſium motum iri: contendit & effecit vt per ocium ille cõueniret & audiret Platonem. In colloquio cùm in ſumma de viri virtute, pręſertim autem de fortitudine diſputaretur: quia quidvis citius Plato, quàm Tyrãnos fortes aſſeruit: hinc ad iuſtitiã tranſiés docuit beatam iuſtorũ eſſe, iniuſtorũ miſeram

Dion Dionyſij affinis.

Dion Platonis diſcipulus.

Dionis ingenium.

Platonis & Dionyſii maioris tyranni colloquium.

vitam: non tulit ſermonem eius Tyrannus, verùm quaſi coargueretur, inſenſus quoque fuit aſſiſtentibus: qui Platonem commendabant mirificè atque eius oratione ducebantur. Poſtremò inflammatus exacerbatúſque rogauit eum, quid in Siciliam veniſſet? Qui cùm reſpondiſſet, virũ bonum ſe quærere: excipiens ille: Atqui hercle, inquit, nondum videris eum inueniſſe. Ac Dion, qui non exiſtimabat porrò iram Dionyſij progreſſuram, properantem Platonem in triremi, qua Pollis Spartiates redibat in Græciam, dimiſit. Verùm rogauit Dionyſius Pollim ſecretò, maximè vt in curſu occideret eum: ſin minus, omninò venundaret. Nullam iniuriam accepturum, ſed æquè beatum fore vel in ſeruitute, vt qui eſſet iuſtus. Itaque dicitur Platonem Pollis Aeginam deportaſſe ac diſtraxiſſe, cùm bellum haberet ea ciuitas tunc cum populo Athenienſe, & plebiſcitum, ſiquis captus ciuis Athenienſis foret, vt venderetur Aeginæ. Nihilo habuit tamen Dioni minorem Dionyſius vel honorem vel fidem, ſed maximas legationes obiuit ad Carthaginienſes miſſus. Qua in legatione magnum nomen quæſiuit. Ac ferebat Tyrannus libertatem eius: qui ſolus propè intrepidè quod videretur, dicebat: vt inter alia cùm reprehendit eum de Gelone. quippe cùm illuderetur Gelonis regnum, ipſumque Gelonem Dionyſius Siciliæ γέλωτα, id eſt, ludibrium dixiſſet fuiſſe, alij dictum ſe ſimulabant mirari, Dion verò indignatus: Atqui tu, inquit, tyrannide potiris, quia tibi Gelonis cauſa habita fides eſt, tui cauſa fides tribuetur poſthac nemini. Nam reuerà pulcherrimum videtur Gelo

Plato Aeginæ venditus.

Dionis apud Dionyſium παῤῥησία in dicendo libertas.

oſtend

oſtendiſſe ciuitatis ſub vnius principatu ſtatum eſſe, Dionyſius fœdiſſimum. Habuit autem Dionyſius tres liberos ex Locride, ex Ariſtomache quatuor: ex quibus duæ filiæ fuerunt Sophroſyne & Arete. Sophroſyne Dionyſio filio, Arete fratri eius Thearidi nupſit. Fratre defuncto Thearide Dion Areten ſororis filiam in matrimonium accepit. Cùm verò ægrotanti Dionyſio fatú imminere videretur, elaborauit Dion cum eo de Ariſtomaches liberis agere. verùm medici inſeruientes ſucceſſori non dederunt ei locum. Vt autem tradit Timæus, etiam medicaméntum poſcenti ſomnificum propinantes ſenſum abſtulerunt, ſomnúmque morti commiſere. At primo amicorum apud Dionyſium conuentu ita diſſeruit de præſenti rerum ſtatu Dion, vt cæteros omnes prudentia infantes & dicendi libertate tyrannidis oſtenderet eſſe mancipia: qui blandientes adoleſcenti abiecta & prætrepida conſilia ei darent. Perculit eos potiſſimùm, cùm imminens à Carthagine dominatui periculum expaueſcentibus polliceretur: ſi cuperet pacem Dionyſius, nauigaturum ſe confeſtim in Africam, bellúmque honeſtiſſimis conditionibus cōpoſiturúm. Sin bellare aueret, quinquaginta triremes ſuo ſe ſumptu exhibiturum & præbiturum inſtructas. Hanc magnificentiam obſtupuit mirificè Dionyſius, atque animū eius promptū amplexus eſt. At illi, qui coargui ſe hac munificentia, & auctoritate deprimi Dionis exiſtimabant: hinc capto exordio nullā prætermiſerunt vocem, qua exacerbare in eum adoleſcentem ſperabāt poſſe, quaſi tyrannidē viribus maritimis pararet occupare, vt dominatum claſſe

Dion Aretē filiam Dionyſii maioris ducit.

Dionyſii maioris mors.

Cauſa odij Dionyſii in Dionem.

ad Ariſtomaches ſororis ſuæ liberos traheret.

Dionyſii minoris vitia

Apertiſſimas verò atque grauiſſimas ad inuidiã eius & odium cauſas ſuppeditauerunt morum diuerſitas & vita inſocialis. Illi enim ſtatim ab initio iuuenis Tyranni & malè educti vſum ac conſuetudinem voluptatibus ſubminiſtrandis aſſentationibúſque ſubeuntes, indies amores aliquos atque ignauas occupationes ei in poculis, luſtris, aliiſque turpibus ludis offerebant: à quibus tyrannis ferri modò emollita popularibus apparebat lenis, nimiámque immanitatem remittebat paululum, non humanitate potius quàm domini hebetata ſocordia. Hinc paulatim progrediens & ſerpens adoleſcentis diſſolutio compedes illas adamantinas, quibus Dionyſius maior ait alligatum relinquere ſe dominatum, ſudit atque tabefecit. Siquidem dies, vt aiunt, continuos nonaginta ſine vllo interuallo, vbi ſemel cœpit, perpotauit: aulámque interea bonis viris ſermonibúſque honeſtis inacceſſam & clauſam; crapulæ, ioci, cantus, tripudia, atque alia licentia tenuere. Fuit igitur haud dubiè inuiſus Dion, qui ad nullam relaxabat ſe hilaritatem vel ludum. Quocirca conſentanea viciorum vocabula tribuentes virtutibus calumniabantur eum, grauitatem arrogantiam; & libertatem loquendi appellantes peruicaciam: admonénſque accuſare: & quia non vnà vitiis indulgebat, videbatur faſtidire. Et quidem habebant ſua ſponte faſtũ

Dion nimium grauis & auſter.

aliquem eius mores auſteritatémque aditu difficilem & penè inſociabilem. Non ſolùm enim iuueni & patentes aures habenti adulationibus ingrata cõſuetudo eius & aſpera erat: verùm multi

etiam,

etiam, qui vtebantur eo familiariter, candorémque animi eius & generoſitatem amplectebantur, congreſſus cauſa inſectabantur eum: quòd moroſius & difficilius quàm pro ciuili vſu ageret cum adeuntibus. De quibus pòſt Plato quaſi vaticinans ad eum ſcripſit; peruicaciam tanquam ſolitudinis contubernalem vt declinaret. Verumenimverò quanuis plurimi eum id temporis negociorum cauſa fieri appareret, ſolúmque vel potiſſimum nutantem erigere & conſeruare tyrannidem: intellexit tamen non acceptum ſe, ſed inuito tyranno vſus ratione primum eſſe & maximum. Huius cùm literarũ exiſtimaret imperitiam cauſam eſſe: eniſus eſt eum in ſtudia liberalia coniicere, guſtúmque dare præceptorum & diſciplinarum moralium, quò & virtutem formidare deſineret, & rebus aſſueſceret ſe oblectare honeſtis. Neque enim fuit teterrimus in tyrannis Dionyſius: ſed veritus pater eius, ne ſi animi ei creuiſſent, conſuetudine eſſet vſus hominum cordatorum, inſidiaretur ſibi & dominatu ſpoliaret: incluſum aſſeruauit in conclaui. Ibi vſu deſtitutus alio, & rerum imperitia, vti dictitant; parua plauſtra, candelabra, ſedes ligneas & menſas fabricabatur. Vſqueadeò enim diffidebat, & aduerſus omnes mortales erat ſuſpicioſus atque proiectæ timiditatis maior Dionyſius: vt nec capillum cultris tonſoriis tonderet, ſed admitteretur quiſpiam ex plaſtis, qui carbone capillum adureret. In cubiculum eius non frater, non filius admittebatur amictus; verùm oportebat quemque prius quàm ingrederetur, poſita ſtola ſua aliam ſumere, atque excuti ab ſatellibus nu-

Peruicacia ſolitudinis cõtubernalis.

Dionyſius maior timidiſsimus & ſuſpicioſiſſimus.

dum. Cùm Leptines frater eius ſitum loci cuiuſpiam declarans ei aliquando accepta à ſtipatore haſta delinearet eum, excanduit in illum vehemẽter: alterum verò, qui dederat haſtam, interfecit. Amicos ſolertes dicebat ſuſpectos ſibi eſſe, quòd ſciret eos dominari ipſos malle, quàm domino parêre. Marſiam quendam, quem euexerat & præfectura donauerat, quòd ipſum ſecundum quietem viſus eſſet interficere, interemit, exiſtimans ex cogitatione diurna & meditatione hanc viſionem fuiſſe ei per ſomniũ oblatam. Adeò ille, qui Platoni infenſus fuit, quòd non omnium mortalium ipſum pronunciaſſet fortiſſimum, pauidã & malis mentem tam multis habebat refertam. Huius filium, ſicut diximus, bonarum literarum inertia mutilatum & labefactatum moribus Dion cùm animaduerteret: hortatus eum eſt vt dederet ſeſe literis, & philoſophorum principem enixè rogaret, vt in Siciliam veniret. Vbi veniſſet, daret ſe ei, quò moribus ex doctrina ad virtutem expolitus, atque ad diuiniſſimum rerum & pulcherrimum cõformatus exemplum, cui vniuerſitas duci parens non iam cõfuſio ſed mundus eſt, magnam ſibimetipſi, magnam item ciuibus pararet felicitatem: qui quæ nunc metu domini faciant inuiti, hæc moderatione & iuſtitia beneuolè velut parenti eſſent præſtituri, atque ita ipſe rex euaderet ex tyranno. Nam adamãtinas compedes, non, vt eius dixit parens, metum, vim, ingentem claſſem, & decem millium ſtationem barbarorũ eſſe: ſed beneuolentiam, ſed ſtudium, ſed fauorem: quæ iuſtitia & virtus imprimant. quæ licet molliora, intentis illis & du-

Dionyſii ſomnium.

Dion hortatur Dionyſium ad literas.

Principum cuſtos fidiliſſimus, ciuiũ amor.

tis firmiora ad imperij eſſe perpetuitatē. Adhæc eſſe turpe & fœdum, ſi princeps corpore eximiè cultus, domeſticóque ſplendore atque inſtrumento magnificus, conſuetudine & ſermone nihilo homini præſtet plebeio, neque animi ſtudeat habere egregiè & inſigniter exornatū principatum. Hæc crebrò inculcante ei Dione, ac nonnullos Platonis ſermones ſubiiciente, acris Dionyſium ardor & veſanus cepit ſermonum & colloquij Platonis. Extemplò igitur multæ Athenas à Dionyſio literæ, multæ obteſtationes volitarunt à Dione: aliæ à Pythagoreis ex Italia, vt veniret hortantibus, & tyrocinium animi magna licentia & potētia fluctuans arriperet, ſolidioribúſque frenaret conſiliis. Ac Plato quidem, vt ipſemet teſtatur, ſe ipſe erubeſcens, maximè ne verbis tantùm vacare, operi verò manus admouere volens nulli videretur: ſperánſque per vnum virum quaſi membrum principale purgatum, vniuerſæ laboranti medicinam ſe Siciliæ facturum, geſſit illis morem. At Dionis aduerſarij timentes mutationem Dionyſij induxerunt eum, vt Philiſtum ab exilio reuocaret virum & literis inſtructum & morum tyrannicorum ſcientiſſimum: quò haberent eum, quem Platoni & philoſophiæ obiicerent. Quippe à primo ſurgenti tyrannidi promptiſſimum præbuerat Philiſtus ſe, arcémque præſidio præfectus diu cuſtodierat. Fama quoque fuit matri eum maioris Dionyſij conſueſſe haud vndequaque inſcio Tyranno. Sed cùm Leptini ex muliere, quam alteri nuptam per ſtuprum cognouerat, duæ editæ filiæ eſſent, quarum alteram re non communicata

Plato profiſciſcitur in Siciliam ad Dionyſium

Philiſtus hiſtoricus.

cum Tyranno collocaſſet Philiſto: ita frendens ille Leptinis coniugem vinctam in cuſtodia habuit. Philiſtum verò exterminauit Sicilia: qui ad hoſpites certos perfugit Adriam. vbi, vt mihi videtur, cùm abundaret ocio, hiſtoriam ſuam maxima ex parte compoſuit. Neque enim reuerſus eſt in patriam viuo maiore Dionyſio, ſed ſecundum illius exceſſum, vti diximus, reduxit eum æmulatio cum Dione aliorum, quaſi & ipſis magis accòmmodatum & firmiorem tyrãnidi. Igitur mox redux hic fouit tyrannidem, ſimul Dioni ab aliis ſtruebantur apud Tyrannum calumniæ & crimina; cum Theodote & Heraclide eum de opprimendo dominatu egiſſe. Nempe ſperabat ſanè per Platonis præſentiã detracto tyrannidi dominatu atque impotentia moderatum ſe & legitimum principem Dionyſium effecturum. Sin reluctaretur nec molliretur: opprimere ſtatuerat eum, ac Syracuſanis reddere Remp. nõ quò ditionẽ probaret popularem: ſed quòd omninò cenſeret tyrannide eam eſſe meliorem iis, qui ſanum principatum non poſſent aſſequi Optimatum. In hoc rerum ſtatu venit in Siciliam Plato: qui primo aduentu eximia comitate & honore eſt exceptus. Nã regius currus & ſplendidè cultus præſtò fuit è naui egredienti. Tyrannus autem tanquam magno bono imperium ſuum eſſet auctum, ſacrificauit. Pudor in conuiuiis, aula compoſita, atque ipſius Tyranni in omnibus reſponſis iudiciíſque lenitas ſpem ciuibus miram præbebat conuerſionis. Ardor erat ad diſciplinas & philoſophiám omnium. Tyrannidis ſedem, vt fama eſt, puluis occupabat ob numerum eorum, qui

Dion popularem ſtatũ non probauit.

Dionyſii mutatio ex aduentu Platonis.

ge-

geometriæ incumbebant. Paucis interpoſitis diebus ſolenne ſacrificum fuit in arce. ibi cùm precaretur de more præco, vt dominatus in multas ætates conſiſteret inconcuſſus: aſsiſtens Dionyſius perhibetur dixiſſe: Quin tu deſinis in nos execrari? Momordit id ſupra modum Philiſtum cum ſuis, inſuperabilem auctoritatem fore ſpacio & conſuetudine exſtimans Platonis: qui tunc modico ex vſu vſqueadeo animum inuerterat & variauerat adoleſcentis. Non vltrà igitur vnus aut alter neque clàm, verùm apertè omnes lacerare Dionem, & iactare non obſcurè faſcinare eum & inficere Platonis eloquentia Dionyſium: quò ſimul atque ille ſponte depoſuerit poteſtatem, eam ad Ariſtomaches filios, quorum auunculus ſit, transferat. Nonnulli verò moleſtè ferre ſimulabant ſe, cùm pridem Athenienſes, qui ingentibus naualibus & terreſtribus copiis eò nauigauerant, interiiſſent, oppreſsíque antè fuiſſent, quàm caperent Syracuſas: nunc Dionyſij tyrannidem per vnum dituturos magiſtrum: qui perſuadeat ei, vt ex decem millium ſtipatorum profugiens ſtatione, quadringentis triremibus, decem milibus equitum atque infinitis peditum copiis relictis, in Academia arcanum illud bonum inueſtiget, euadat per geometriam beatus; hanc verò in principatu, pecunia, & delicijs felicitatem Dioni permittat & Dionis ſororis filiis. Hinc ſuſpicione primùm, deinde clariore ſimultate & alienatione ab Dione orta Dionyſij, defertur clàm ad Dionyſium epiſtola quædam, quam ad magiſtratus Carthaginienſium ſcripſerat Dion, monens, vt cùm Dionyſium de pace adituri eſſent, ne

Philiſti calumnia in Dionem.

Dionis ad Carthaginienſes epiſtola.

ne remoto ſe conuenirent illum, omnia ſe confecturum ipſis ex ſententia. Hanc cùm Philiſto Dionyſius recitaſſet, ac cum eo, vt auctor Timæus eſt, conſultaſſet: ſurrepſit Dioni ficta reconciliatione, atque ſpecie prætenta honeſta, redire cum ipſo ait ſe in gratiam, ſolóque ſub arcem ad mare abducto oſtendit epiſtolam, inſimulauítque cum Pœnis eum in ſe conſpirare. Purgare ſe Dionem volentem noluit audire: verùm extemplò & raptim coniecit eum in acatium, imperauítque nautis vt exponerent eum in ora Italiæ. Quod factum cùm videretur hominibus ſæuum, domus Tyranni mulierum cauſa in luctu fuit: ciuitas verò Syracuſana erexit ſe, res nouas & breuem viciſſitudinem expectans ex tumultu de Dione, & ex diffidentia erga Tyrannum aliorum. Quæ vbi animaduertit Dionyſius, timore anxius leniuit amicos & vxorem eius: quaſi non in exilium, ſed eſſet peregrè Dion miſſus, ne in præſentis contumaciam conſulere ex ira compelleretur grauius. Permiſit autem naues duas Dionis familiaribus, vt quæcunque vellent ex bonis & famulitio eius, imponerent eò, & ad eum deportarent in Peloponneſum. Ingentes erant Dionis facultates, tyrânicúſque propè domi ſplendor & inſtrumentum: quæ conſarcinata aſportauerunt amici. Multa inſuper alia à fœminis & amicis miſſa. Ita pecuniæ quidem cauſa & opum ſplendidus erat inter Græcos, atque ex exulis opulentia potentia elucebat tyrannidis. Platonem verò tranſtulit extemplò Dionyſius in arcem, honorificam ei benigni colore hoſpitij cuſtodiam machinatus, ne cum Dione abiret illa-

Dio ab Dionyſio expo-nendus datus in Italia.

Dionis opes.

tarum ei iniuriarũ teſtis. Tempore porrò & contubernio ſicut fera attingere hominem, ita ille aſſuefactus eſt ferre colloquia eius & orationem, ac proſecutus eum amore tyrannico, ſolúmque redamari ſe à Platone & ſuſpici ſupra omnes poſtulauit: paratus ei ſummã rerum dominatúmque permittere, ſi Dionis amicitiã non præferret ſuæ. Erat Platoni calamitati hic affectus illius: qui inſaniebat perditè amantiũ modo per æmulationem, multáſque breui ſpacio rixas, multas viciſſim reconciliationes cum eo & obſecrationes fecit: atque audire eius præcepta, & in cõſortium venire ſtudii philoſophiæ maiorem in modum affectabat: ſed diuertentes ipſum, quaſi labefieret, erubeſcebat. Interea exorto bello remittit Platonem, pollicitus proxima æſtate ſe Dionem reuocaturum. Cæterùm non ſtetit promiſſo: cenſum prædiorum tamen miſit ei, petens à Platone vt de tempore daret ſibi belli cauſa veniam: quàm primùm compoſita pax eſſet, acciturum ſe Dionem: poſtulauitque, vt ille quieſceret interim, ac nequid moueret, néve inſectaretur ſe apud Græcos. Id elaborauit Plato efficere, Dionémque ad philoſophiam flexit, detinuítque in Academia. Habitauit hic in vrbe apud Callippum notum ſibi. Oblectaméti cauſa prædium comparauit, quod pòſt donauit in Siciliam nauigans Speuſippo, cuius præter cæteros amicos Athenienſes vtebatur conſuetudine & contubernio: quòd vellet Plato colloquio feſtiuo & ſcitis facetiis tempeſtiuè condito mores Dionis tinctos diffundere. Id præſtare poterat Speuſippus. quapropter facetum appellauit eum in ſalibus Timon

Dionyſius remittit Platonem.

Dionis vita in Græcia.

rorum chorum Platone Dion chorum exercuit, & ſumptum omnem à ſe præbuit. Hanc Plato admiſit illius apud Athenienſes munificentiam: quæ illi potius beneuolentiam, quàm gloriam ſibi conciliaret. Inuiſit Dion cæteras quoque vrbes, cum optimis & prudentiſſimis in Rep. tractanda viris verſans, agitánſque feſtos dies: nihil in conuictu ineptum, nihil tumidum neque tyrannicum præ ſe ferens vel molle: ſed modeſtiam, ſed virtutem, ſed fortitudinem, in literíſque ac philoſophia honeſtas congreſſiones. Hinc ſtudium in ſe omnium, amorémque, publicos quoque honores & decreta eſt apud ciuitates conſecutus. Lacedæmonij offenſa contempta Dionyſij, quamvis mitteret eis id temporis promptè contra Thebanos auxilia, ciuitate quoque eum donauere. Ferunt Dionem aliquando domum ad Megarenſem Prœodorum eius rogatu veniſſe. Fuit autem locuples atque opibus valens Prœodorus. Ad cuius limen cùm turbam Dion & frequentia negocia, illúmque conuentu & aditu difficilem aduerteret, reſpiciens amicos ſtomachantes & offenſos: Quid hunc, inquit, incuſamus? Nempe nos ipſi omnibus nō aliter faciebamus Syracuſis. Temporis ſpacio incenſus Dionyſius inuidia; fauorémque metuens apud Græcos Dionis, deſiit ei mittere cenſum, præfecítque facultatibus eius procuratores ſuos. Quò autem infamiam apud Philoſophos Platonis cauſa elueret, multos coegit qui habebantur eruditi. Cupiens verò in diſputando omnes ſuperare, neceſſe habebat ea quæ obiter ex Platone acceperat, perperam vſurpare. Quare cœpit illum denuò requirere,

Dionis virtutes & Græcorum in eum honores.

pœni

pœnituítque eum, quòd non fuiſſet præſente vſus, neque doctrinam percepiſſet honeſtarum diſciplinarum abſolutam. Ita vt Tyrannus ſemper cupiditatibus ſtolidus, atque in omnem præceps animi motum repentè ardenti deſiderio captus eſt Platonis, omnémque machinam mouens Archytam Pythagoreum induxit, vt promiſſorum ſuorum ſponſor eſſet apud Platonem, eúmque acciret. Nam illo interprete ius inter eos amicitiæ & hoſpitij contractum primò fuerat. Allegauit ille ad eum Archidemum. Miſit etiam Dionyſius triremes & amicos oratum Platonem. Scripſit inſuper ipſe apertè & diſertè, nihil ab ſe vt Dion benignum expectaret, ni adductus Plato eſſet in Siciliam venire: ſi veniret, omnia. Multæ etiam ad Dionem allatę ab ſorore & vxore obteſtationes ſunt: vt cum Platone ageret, quò morem gereret Dionyſio, neque ei obtentum præberet. Ita veniſſe tertiò ſe Plato in fretum Siculum refert,

Dionyſius reuocat Platonem in Siciliam.

Archytas Pythagoricus.

Rurſum vt tentare: dirã ſuperare Charybdim.

Platonis ad Dionyſium tertia profectio.

Aduentus eius magno illum gaudio, magna de integro ſpe Siciliam compleuit vota facientem & contendentem ſtudiis, vt Philiſtum Plato & tyrannidem ſuperaret philoſophia. Ingens etiã extitit ſtudium in eum mulierum. Peculiariter fidem ei Dionyſius vt nulli alij habuit, vt adire ipſum liceret ei non prætentato. Cùm magnam vim pecuniæ & crebrò hic offerret Platoni, nec ille acciperet: præſens Ariſtippus Cyrenæus ſine periculo magnificum Dionyſium dixit eſſe. Ipſis enim qui multis opus haberent, eum pauca donare: Platoni multa, qui nihil caperet. Poſtquam defluxerunt primæ inuitationes, ingreſſo

Ariſtippi dictum in Dionyſiũ.

greſſo de Dione agere Platone, procraſtinationes primùm fuere, expoſtulationes inde & ſimultates apud alios tectæ: cùm occuleret eas Dionyſius, aliíſque obſequiis Platonem & honoribus abducere ab Dionis tenderet amicitia: nec ipſe ſtatim Plato perfidiam & vanitatem eius aperiret, ſed toleraret eas diſſimularétque. Cùm ita eſſent inter ſe animati, & fallere putarent omnes: Helycon Cyzicenus vnus ex Platonis familiaribus defectionem ſolis prænunciauit. Qua, vt prædixerat, conſecuta affectus admiratione Tyrannus donauit ei argenti talentum. Tum Ariſtippus ludens apud alios philoſophos rem ſe quoque retulit prænunciare admirabilem poſſe. Quibus, vt eloqueretur, quid id eſſet, rogantibus: Significo, inquit, ego Platonem & Dionyſium breui inimicos fore. Denique bona Dionyſius Dionis diſtraxit, & pecuniam ipſe retinuit. Platonem in hortis, qui ædibus ipſius erant annexi, diuertentem migrare iuſſit inter milites mercenarios iamdudum ei infeſtos, & interficere quærentes eum; quaſi ponere Dionyſio tyrannidem & viuere ſine corporis cuſtodibus conſuleret. Diſcriminis, in quo poſitus Plato erat, Archytas factus certior, miſſis properè cum naui triginta remorũ actuaria legatis repetit illũ à Dionyſio, prætendés ſe fidei publicæ expromiſſore nauigaſſe eum Syracuſas. Dum offenſiones Dionyſius in Platone proſequendo conuiuiis & honoribus ſubleuat, prorupit vt hoc diceret: Nempe multis & atrocibus criminibus nos apud tuos philoſophiæ commilitones onerabis. Cui reſpondit Plato: Abſit, vt adeo materia nos ſermonum deficiat,

Helycō Mathematic⁹.

Ariſtippi vaticinatio.

Archytas repetit à Dionyſio Platonem.

clas, tui vt quiſquam meminerit. Ita Platonem memorant dimiſſum. His tamen ipſius Platonis ſcripta nō ſunt vndequaque cōſentanea. Porrò cùm his Dion offenſus eſt: tum breui pòſt, vbi de vxore accepit, declarauit ſe eius hoſtem. Id ſignificauit tectè Dionyſio per literas Plato. Fuit autē huiuſcemodi: Exacto Dione remittens Platonē Dionyſius quærere ex illo remotis arbitris iuſſit ei, nū quid cauſę eſſet, quin alteri vxor eius nuberet? quòd obtineret rumor, verus fictúſne ab Dionis æmulis, moleſtas eas nuptias Dioni & contuberniū ingratum vxoris ſuæ eſſe. Vt igitur appulit Plato Athenas, & de omnibus eſt cum Dione ſermocinatus, dedit ad Tyrannum literas: quibus cætera liquida omnibus, verum hoc ipſum ſolum indicauit illi notum, cum Dione ſe illa de re egiſſe, nec diſſimulaſſe eum moleſtiſſimè laturum ſe, ſi hoc perpetraſſet Dionyſius. Nec tunc, quia magna ſpes erat reconciliationis, quicquā de ſorore nouauit: ſed domi permiſit eam cum filio Dionis manere. Vt verò omni præciſa placatione Plato à reditu in Siciliā cum offenſione dimiſſus fuit, tum inuitā Areten vni amicorum Timocrati deſpondit, ne in eo quidē patris ſecutus lenitatē. Nam illi itē Polyxenus, qui ſororem eius in matrimonio habebat Theſten, hoſtē ſe declarauerat. Qui cùm metu Sicilia relicta profugiſſet, ſororē accerſitā incuſauit ille: ꝙ conſcia fugæ viri, id non denūciaſſet ſibi. Quę intrepidè & hercle fidēter: Adeóne tibi videor, inquit, Dionyſi, improba fuiſſe vxor & ignaua, vt fugę viri pręſcia eū nō eſſem comitata, atq; in ſocietatē veniſſē eiuſdē fortunę? verùm haud pręſciui. Nā equidē malim me Polyxeni exulis vxo-

Dionyſius Dionis vxorem alteri collocat.

Polyxenus.

Dionyſii maioris ſororis forte reſponſum.

rem quàm tuam tyranni ſororem appellari. Hoc Theſten tam liberè locutum admiratum fuiſſe Tyrannum ferunt. Admirati ſunt etiam huius fœminę virtutem Syracuſani, retinuitque poſt euerſam tyrannidem illa dignationem & cultum regium, ac defunctam ciues publico funere extulere. Habent digreſsionem hæc non inutilem. Dion hinc conuertit ſe ſtatim ad bellum Platone ipſo ob ruborem ſui cùm Dionyſio hoſpitij & ſenectutem Dionis obſiſtente, Speuſippo verò aliiſque amicis Dionem adiuuantibus, ad porrigentémque manus Siciliam & ad recipiendum eum promptam adhortantibus liberandam. Nam cùm Syracuſis ageret Plato, Speuſippus quidem cum ciuibus plus verſatus intellexerat mentem eorum. Ac primùm effuſam in loquendo libertatem velut ſubmiſſam à Tyranno habuerunt ſuſpectam; tractu tamen fidem adiunxerunt. Siquidem eadem erat omnium oratio precantium & hortantium, veniret Dion ſine nauibus, ſine peditatu & equitatu: actuarium nauigium conſcéderet modò, corpúſque & nomen ſuum commodaret in Dionyſium Siculis. Hæc nunciante Speuſippo erectus, quò reconderet conſilium ſuum, conſcripſit occultè & per alios mercenarium militem. Adiuuerunt etiam eum multi, qui Remp. tractabant, & Philoſophi, & Cyprius Eudemus, in cuius honorem mortui dialogum de anima Ariſtoteles ſcripſit: Timonides item Leucadius. Præterea adiunxerũt ei Miltã Theſſalũ vaticinã di peritũ & Academiæ cõtubernalé. Ex illis, qui à tyranno fuerãt exterminati, non minus mille

Dion bellũ ſuſcipit cõtra Dionyſium.

Philoſophi Dionis pro. mouent bellum.

Ariſtotelis de anima dialogus.

qumque

quinque & viginti duntaxat nomina dedere, cæteri ignauia rem deſeruere. Sedes belli Zacynthiorũ inſula fuit, quò milites conuenerunt minus octingenti: verùm omnes celebres, crebris & magnis expeditionibus, corporibúſque egregiè exercitati, ſcientia verò rei militaris atque animis longè omnium primi: qui multitudinẽ quantam habiturum ſe Dion ſperabat in Sicilia, excitare & inflãmare valerent ad virtutem. Hi vt primùm in Dionyſium & Siciliam acceperunt claſſem parari, obſtupuerũt, animóſque deſponderunt, quaſi amens ita & inſaniens Dion vel bonæ ſpei inops in res deploratas ſe demitteret: ſuccenſuerũntque Ducibus ſuis & conquiſitoribus, quòd ipſis mox ab initio non indicauiſſent bellum. Verùm vt Dion pro concione tyrannidis expoſita vomica docuit non milites ſe, ſed potius duces ipſos adducere Syracuſanorum Siculorúmque aliorum, qui iãpridem eſſent ad rebellandum prompti: & ſecundum Dioné egit cum eis Alcimenes, qui Achæorum dignitate & nobilitate princeps ſocius belli erat, acquieuere. Adulta tunc æſtas erat, ſpirabántque in alto Eteſiæ. Luna pleno lucebat orbe: cũ Dion Apollini magnificũ ſacrificiũ parauit, & armatis militibus ad templum proceſſit. A ſacrificio menſis ſtratis in Zacynthiorũ curriculo excepit eos epulo. Mirabantur illi poculorum aureorum & argenteorum menſarúmque ſupra priuatas opes ſplendorem: reputabántque ætate virum iam prouecta & tam opulentum, ſine certa ſpe, & niſi amici ei inde plurima & maxima oſtenderent ſubſidia, non temerè ſe in periculum demiſſurum. Sub

Dionis copiæ.

Dionis in epulo dando magnificẽtia.

Lunæ defe-ctus, & cauſa. libamina & ſolennia vota defecit luna. Nec fuit quicquã Dioni noui eclipticos ambitus, occurrentémque lunæ vmbram & obiectam ſoli terram reputanti. Cæterùm quia milites attoniti erant eleuandi, Miltas vates concione aduocata iuſſit eos bono animo eſſe, & ſpẽ optimam concipere. quippe denunciare Deũ defectũ cuiuſpiã rei in præſẽtia illuſtris. Illuſtrius autem nihil Dionyſij tyrannide eſſe, cuius luminibus ipſos, vt primùm Siciliam attigiſſet, obſtructuros. Atque hoc Miltas palàm omnibus expoſuit. At apum oſtentum, quarum in *Prodigia Dioni oblata.* Dionis nauigiis conſpexerunt ad puppim examen conſediſſe, priuatim apud illum & amicos timere oſtendit ſe: ne res, quas geſturus eſſet magnificas, cùm floruiſſent paulisper, emarceſcerent. Ferunt item multa Dionyſio portentoſa prodigia fuiſſe à Deo oblata. *Prodigia Dionyſio oblata.* Aquila raptam ſatellitis lanceam in ſublime tulit, inde demiſit in profundũ. Mare, qua alluit arcẽ, aquam per vnum diem dulcem & potabilem reddidit: idque, quicunque guſtauerũt percepere. Porcelli ei editi ſunt reliquis membris integri, tantùm mutili auribus. Id vates expoſuerunt defectionis & rebellionis oſtentum eſſe: quòd ciues non vltrà tyrãnidi futuri eſſent dicto audientes. Maris dulcedinem triſtium & ſæuorũ tẽporum in meliora Syracuſanis viciſſitudinẽ afferre. Miniſtrũ deniq; eſſe aquilã Iouis, lãceã principat⁹ & dominatus inſigne. Igitur euerſionẽ & excidiũ tyrannidis moliri deorũ principẽ. Hæc Theopõpus ſcriptã reliquit. Vecti ſunt *Dionis apparatus.* Dionis milites nauibus duabus onerariis: quas tertium nauigium non grande & duo

comita

comitata ſunt, quæ triginta remis agebantur. Arma, præter ea quæ milites habebāt, duo millia clypeorum portauit ſecum, telorum & lancearum magnum numerum, ac commeatus ingentem vim: ne qua re dum forent in curſu, laborarent. Quippe ſummam nauigationis ventis & pelago commiſerant: quòd terram timerent, & Philiſtum intelligerent in Iapygia ipſos captantem ſtationem habere. Leni & molli vē to dies duodecim vecti, tertiodecimo Pachynū Siciliæ promontorium tenuere. Ibi pimus gubernator monuit Dionem, vt confeſtim illic exponeret milites. Nam ſi auulſi à terra eſſent, ac promontorium vltrò dimiſiſſent, multos dies & noctes ipſos in ſalo hæſuros, dum operirētur æſtatis tempore Auſtrum. At Dion qui propinquam hoſtibus timeret deſcenſionem, mallétque appellere longius, Pachynum eſt præteruectus. Sæuus inde Septentrio increbreſcens & maiores voluens fluctus reiecit naues à Siciliá, fulguráque & tonitrua exorto Arcturo ſuccedentia atrocem cælo tempeſtatem & procelloſum imbrem effuderunt. Quo cùm conterriti nautæ eſſent, neque ſcirent vbi eſſent: repentè animaduertunt naues ab vndis expelli ad prætextam Africæ Cercinam, qua maximè prærupta eſt & appellētibus cōfragoſa inſula. Cū igitur parum abeſſet quin naufragium facerēt, & impingerent in cautes: contis incumbentes ægrè ſunt prælati, dum tempeſtas exſequiit, atque occurrentes nauigio cuipiam didicerunt ſe eſſe ad magnæ Syrtis Capita appellata. Obtorpeſcentibus propter tranquillitatem, atque huc illuc temerè iactatis aura quædam *Tempeſtas maris Dioni aduerſa*

aſpirauit ex regione Auſtrina: cùm nihil minus quàm auſtrum expectarent, neque fiderent mutationi. Increbreſcente paulatim vento ac vim concipiente, pandunt, quantum poſſunt, vela: deûmque ope implorata in altum excurrentes Africa relicta petunt Siciliã, atque facili curſu quinto die ad Minoam decurrunt. Id oppidulum erat in Sicilia prouincię Pœnorũ. Aderat forte tum Carthaginienſium præfectus Synalus Dionis hoſpes & amicus. Qui quòd adeſſe illum eiúſque claſſem ignoraret inſtitit deſcenſionem militum arcere. Hi exilientes armati nullum quidem occiderunt (nam id Diõ ob amicitiam cum Pœno ſuam interdixerat) ſed vno agmine cum fugientibus irrumpentes oppidulum ceperunt. Vt mutuò duces occurrẽtes inter ſe conſalutauere, reſtituit Dion oppidum Synalo intactum. Milites Synalus hoſpitio accepit, adiuuítque Dionem iis rebus, quæ erant ei neceſſariæ. Confirmauit eos potiſſimũ fortuitus caſus Dionyſij peregrinationis. Nã paulo ante nauib⁹ octoginta profectus erat in Italiam. Quapropter milites, cùm adhortaretur eos, vt ex diutina maris iactatione ibi reficerent ſe, ipſi non obtemperauerunt ei, occaſionem ante arripere maturantes: ſed Dioni dixerunt, duceret Syracuſas. Igitur depoſitis ibidem ſuperfluis armis & ſarcinis Synalum rogauit vt ea, vbi opportunum eſſet, mitteret ad ſe: hinc mouit Syracuſas. Ad progredientem principes defecerunt ducenti Agrigentinorum equites, qui circa Egnomũ incolunt: poſt hos Geloi. Eo rumore citò Syracuſas perlato Timocrates, qui Dionis vxorem Dionyſij ſororem in

Dion capit Minoam.

Diõ mouet Syracuſas.

matrimonio habebat, relictis in vrbe amicis prępoſitus nuncium raptim mittit ad Dionyſiũ cum literis: quibus eum de Dionis aduentu facit certiorem. Ipſe vrbanis tumultibus & motibus intendit animum. Erant cuncti erecti. Sed quòd nondum ſatis rumori crederent, & metu erent ne verus non eſſet, quieſcebant. Tabellario autem, qui emiſſus erat, mirus caſus eſt oblatus. Cùm traieciſſet in Italiam, & Reginorũ fines peragrans Cauloniam ad Dionyſium properaret: occurrit cuidam familiari, qui ferebat modò immolatam victimam. A quo accepta portione maturauit pergere. Cùm partem noctis iter feciſſet, ex laſſitudine pauliſper dormire coactus, in ſilua quapiam abiecit ſe temerè propè viam. Odorem lupus ſecutus rapuit carnes peræ alligatas, vnáque auferẽs perã, in qua condiderat epiſtolam nuncius, fugit. Vt ex ſomno excitus, multûmque nequicquam palatus requirenda pera non inuenit eam: nõ ſuſtinuit ſine literis ad tyrannum pergere, ſed ſubduxit ſe certus nõ venire in conſpectum eius. Itaque Dionyſius ſerò erat, & ab aliis eſſe bellum in Sicilia accepturus. Iam Dioni in itinere Camarinæi adiuncti ſunt, atque ex agro Syracuſanorũ excitatorum affluxit non exigua manus. Qui cum Timocrate Epipolas tuebantur Leontini & Campani, falsò à Dione inter eos vulgato nuncio petiturum ipſum primò ipſorum oppida deſerto Timocrate ad protegẽda diſceſſerũt ſua. His Dioni, qui circa Macras conſidebat, nũciatis mouit ante lucẽ caſtra, venítq; ad amnẽ Anapũ, qui ab vrbe abeſt ſtadiis decẽ. Ibi cõſiſtere ſigna iubẽs apud amnẽ immo

Nuncij ad Dionyſium miſſi, caſ⁹.

lauit orientem ſolem adorans. Simul oſtenderunt ei aruſpices ſpondere deos victoriam, Dionémque contemplati præſentes ſacrificij cauſa coronatum, ſumpſerunt vno impetu omnes coronas. Erant non intra quinque millia, qui ſe progredienti aſſociauerant. Qui quamuis ex tépore eſſent malè armati, alacritate tamen, inopiam ſuppleuerunt apparatus. Itaque monente Dione citato curſu exultantes & conclamâtes progreſſi ſunt, incitauerúntque ſeſe mutuò ad libertatem. Ex vrbano Syracuſanorum populo nobiles & boni viri candida amicti veſte, Dioni ſe ad portas effuderunt obuiam. Vulgus Tyranni amicos adortum eſt, & quos appellabant emiſſarios nefarios homines & diis inuiſos corripuerunt. Hi permiſti ciuibus vrbem peragrabant, rimantéſq; ad Tyrannũ deferebât ſingulorum mentes & voces. qui primi pœnas dederunt ab obuiis fuſtibus malè mulctati. Timocrates verò cùm arcis præſidio non valeret ſe adiungere, arrepto equo profugit ex vrbe: cunctáque in fuga metu & tumultu impleuit, in maius tollens Dionis vires, ne mediocri perculſus re vrbé videretur amiſiſſe. Interea accedens Dion in conſpectu erat, primus ipſe magnificis ornatus armis. Cingebant latera eius hinc frater Megacles, illinc Callippus Atheniéſis coronati. De militibus externis centum ſtipantes Dionis corpus ſequebantur. Reliquos exornatos ducebant manipulares ſpectâtibus Syracuſanis, ac quaſi ſacrã excipiêtibus & diuinã libertatis atq; imperij põpã popularis, quod annis octo & quadraginta poſtliminio in vrbé regrediebatur. Menetide porta ingreſſus com-

Dion occupat Syracuſas.

Emiſſarij Dionyſii cæduntur.

Dion reddit Syracuſanis libertatem.

ſus compreſſo tuba tumultu pronunciari iuſſit Dionem & Megaclem, qui ad opprimendam tyrannidem aduenerant, Syracuſanos cæteróſque Siculos à tyranno liberos eſſe iubere. Cupiens autem ipſe quoque alloqui ciues aſcēdit per Acradinam. Syracuſani autem ſecus viam hinc atque hinc hoſtias, menſas, & crateras po ſuerant: & vt quoſque præteribat, congerebāt in eum flores frugéſque, atque votis eum vt deū compellabant. Erat ſub arce & Pentapylis ſolarium conſpicuum atque excelſum Dionyſij monumentum. Eò vbi conſcendit, concionatus eſt, ciuéſque ad vindicandum ſe in libertatem incitauit. Læti illi & gratulantes ambos prætores cum libera poteſtate creauerunt, adiunxerunt volentibus & orantibus collegas viginti: quorum pars dimidia fuit ex illis qui cum Dione redierunt ab exilio. Hîc rurſus vates, quòd pedibus ſubiectum haberet Dion cō cionans domum & monumentum Tyranni, pro læto omine duxerunt. Sed quòd horologium eſſet, in quo conſiſtens prætor fuit deſignatus, facta eius veriti ſunt ne breuia fortunæ volumina caperent. Hinc captis Epipolis ciues vinctos liberauit, arcémque muro circumuallauit. Septimo die decurrit in arcē Dionyſi⁹, & Diō plauſtra cū armis quæ apud Synalū reliquerat, accepit. Ea diſtribuit ciuibus. Cæteri, vt quiſque poterat inſtruxerunt ſe, militéſque ſe impigros præbuerunt. Dionyſius autem tentandi cauſa miſit primùm ad Dionem ſeorſum legatos. Deinde cùm dixiſſet ille, vt publicè cum Syracuſanis qui liberi erant, agerent: lenia poſtulata Tyrāni legati propoſuerūt

Horologiū Dionyſij.

Vatū prædictiones.

Dionyſii ad Dionem legati.

*Alij legunt, non ſuſceptorum ſe bellum, niſi de eorum conſenſu.

vectigalium remiſſionem pollicentis & *militiæ vacationem per bella, quæ ipſi comprobaſſet. Deriſerunt hæc Syracuſani. Dion verò reſpondit legatis: nequid cum Syracuſanis Dionyſius ageret, niſi deponeret imperium. Id ſi depoſuiſſet, quibus ei foret opus, & ſiquid poſſet ipſe præterea, quòd æquum foret, memorē ſe propinquitatis confecturum. Probauit ea Dionyſius, ac legatos denuò miſit, petens vt mitterentur in arcem aliquot Syracuſani, quibuſcum de rebus communibus ageret: partímque perſuaderet iis, partim perſuaderi ſibi pateretur. Miſſi ſunt certi ad eum, quos probauit Dion. Iam magnus rumor ex arce ad Syracuſanos deferebatur, abiturum tyrānide Dionyſiū, idque ſui magis quàm Dionis gratia. Verùm dolus erat & ſimulatio hæc Tyranni, ac fraudulenta in Syracuſanos machinatio. Siquidem vinxit ciues, qui fuerant ad ipſum miſſi, & mercenarios primo diluculo impletos mero immiſit magno impetu in murum, quo Syracuſani clauſerant arcem. Cùm inexpectata fieret oppugnatio, Barbaríque magna ferocitate & ſtrepitu diſturbarent murum, atque in Syracuſanos incurrerent: nemo cōſiſtere ad repellendos hoſtes ſuſtinuit præter Dionis externos milites. Qui vt primum ſenſerunt tumultum, accurrerunt ad ferendam opem. Cæterùm ne hi quidem, quemadmodum ſuccurrerent, expediebant, neque exaudiebant ob plangorem & diſcurſum fugientium Syracuſanorum ipſis permiſtorum & per ipſos perrumpentium: donec Dion, quando audiebat nemo loquentem, facto volens, quid agendum eſſet, præcipere: princeps ſe in

Dionis cū Dionyſio pugna.

Barbaros infert, editúrq; circa eum acris & vehemens pugna: quòd non ſecus ab hoſtibus quàm ab amicis cognoſceretur. Omnes enim ſublato clamore impreſſionem in eum dedere. Erat ob ætatem iam grauior quàm pro talibus certaminibus Dion: ſed dum virtute & animo inferentes ſe ſubſiſtit & obtruncat, haſta vulneratur in manu. Aduerſus cætera tela & ictus, qui cominus fuerunt inflicti, reſtitit ægrè lorica eius crebris iaculis & haſtis per clypeũ percuſſa: quibus confractis concidit Dion. Is de medio à militibus ablatus præfecit eis Timonideni. Ipſe equo vrbem circumuectus & fugam repreſſit Syracuſanorum, & externos milites, quos Acradinæ pro præſidio ad eam tuendam impoſuerat, euocauit: integróſque & alacres in Barbaros induxit defeſſos & fatiſcentes ad vrgendum cœptum ſuum. Qui enim ſperauerant prima irruptione vrbem totã ſe ex incurſu occupaturos: vbi inde incurrerunt præter expectationem in milites impigros & bellicoſos, pedem retulerunt ad arcem. Quos inclinatos cum vrgerent acrius Græci, fugati atque intra muros ſuos ſunt redacti. Occiderunt ex Dionis militibus LXXIIII. de ſuis magnum numerum deſiderauere. Cuius cauſa victoriæ, quæ extitit inſignis, Syracuſani donauerunt externos milites centum minis, illi Dionem aurea corona. Iam caduceatores ab Dionyſio aderant cum epiſtolis, quas ad Dionem ſcripſerant fœminæ propinquæ. Vna inſcriptionem foris habebat, Patri ab Hipparino. Id nomen fuit Dionis filio, licet Aretæum illum dicat Timæus ex matris nomine nuncupatum. verùm

Dionis de Dionyſio victoria.

in his Timonidi ſanè meo iudicio, qui amicus Dionis & commilito fuit, eſt credendum. Cæteræ apud Syracuſanos recitatæ epiſtolæ ſunt: quæ multas obſecrationes precéſque continebant mulierum. Illam verò, quam filij apparebat eſſe, non permittentibus ſolui publicè Syracuſanis, Dion inuitis illis ſoluit. Dionyſij erat, verbis quidem Dionem, ſed re Syracuſanos alloquentis. Habebat illa quidem precum & cauſationis ſpeciem, ſed erat ad premendum compoſita Dionem. Commemorationes complectebatur eorum quæ pro tyrannide geſſiſſet ſtrenuè, minas aduerſus cariſſima pignora, ſororé, filium, coniugem, miſeráſque admiſta lamératione obteſtationes: & quod commouit eum maximè petebat ne euerteret, ſed ſuſciperet tyrannidem: neque infeſtis ipſi hominibus & præteritarum iniuriarum memoribus reſtitueret libertatem, verùm acciperet ipſe dominatũ, præſtarétque amicis & neceſſariis ſecuritatem. His recitatis non ſubiit, vt par erat, Syracuſanis infractum animum & celſum obſtupeſcere Dionis: qui pro honeſto & virtute renitebatur aduerſus eiuſcemodi neceſſitudines, ſed ſuſpicionis & formidinis inde ſumentes exordium, quaſi arctis vinculis ille conſtringeretur ad parcendum Tyranno, vetterunt ſe iam ad alios Duces, ac potiſſimùm nunciato aduenire Heraclidé geſtiere. Erat inter exules Heraclides ſcietiæ militaris peritus, atque ex præfectura, quam ſub Tyrannis habuerat, celebris: verùm conſilio inſtabili atque ad omnia mobili: minimè verò in imperij & honoris ſocietate firmus. Hic in Peloponneſo à Dione diſſentiens propria claſ

Dionyſii in Dioné dolus.

Heraclides redit Syracuſas.

pria claſſe ſtatuit mouere in Tyrannum. Qui vbi Syracuſas ſeptem triremibus & nauigiis tribus appulit, Dionyſium offendit iterum circũ vallatum, & ſublatos animis Syracuſanos. Mox igitur captauit multitudinis gratiam. qui cùm natura vim haberet pellicendi & mulcẽdi quærentem blandimẽta plebem: extemplò ſubiit, traduxítque ad ſe eos qui Dionis vt grauem & minimè popularem auerſabantur maieſtatem, malebántque ſe ob licentiam & ferociam ex victoria aſſumptam concionatorum agi obſequiis, vt fieri ſolet in populis liberis, antequàm liber eſſet. Ac primùm ad concionem vltrò cõcurrentes deſignauerunt Heraclidem nauarchum. At poſtquàm ſuperueniens Dion datam illi præfecturam conqueſtus eſt prioris ſibi datæ eſſe ademptionem: Neque enim liberum ſibi imperium manere, ſi alius claſſi præeſſet: in uiti Syracuſani abrogauerunt ruſus Heraclidi imperium. Inde acceſſiuit illum Dion ad ſe domum, ac modicè cum eo expoſtulauit: quòd non rectè neque ordine de gloria ſecum articulo momentum quærente ad perniciem exiguũ moueret diſſidium. Tum aduocata ipſe concione nauarchum creauit Heraclidem: corporíſq; cuſtodes induxit ciues vt illi darẽt: ſicut ipſe habebat. Ille verbis Dionẽ & in ſpeciẽ obſeruãs, gratiáſque profitẽs ei agere, demiſſus comitabatur eũ, & imperata exequebatur: occultè verò multitudinẽ & nouatores labefaciẽs ſolicitáſq; implicauit tumultibus Dionẽ, ac reddidit ſemel perplexũ. Nam ſiue Dionyſiũ fide publica cẽſeret ex arce dimittendum, erat in obtrectatione parcere & eripere illũ: ſiue offendere vitans

Heraclidẽ deſignant Syracuſani nauarchum, Dione cõtẽpto.

Dioni inſidiatur Soſis vir improbiſſimus.

populum in obſidione perſiſteret, alere videbatur, quò imperaret diutius, atque in terrore teneret ciues, bellum. Erat Soſis quidã homo improbitate & audacia apud Syracuſanos clarus, cumulum arbitrans libertatis eatenus laxari licentiam linguæ. Hic dum Dioni parat inſidias, primùm in concione ſurgens multa probra ingeſſit Syracuſanis, qui non intelligerẽt vecordiſe & vinolenta explicatos tyrrannide, vigilãtem & ſobrium dominum accepiſſe. Inde cùm ita ſe hoſtem ex profeſſo declaraſſet Dioni, in præſenti ex foro digreſſus eſt. Poſtridie currens per vrbem conſpectus eſt nudus, capite & facie cruore fœdatis, quaſi aliquos profugeret conſectantes. Tali ſpecie in forum ſe coniiciens ab externis militibus Dionis docuit inſidias ſibi ſtructas, & caput ſuum ſaucium oſtendit. Multi vicem eius dolebant & coorſebantur in Dionem, frementes eum rem indignam & tyrannicam agere, qui cædibus & periculis extorqueret ciuibus liberam vocem. Quanquam autem confuſa erat & turbulenta concio, perrexit eò tamen Dion ad ſe purgandum, Soſimque demonſtrauit vnius Dionyſij ſatellitum eſſe fratrem, atque per eum impulſum vt ſolicitaret & concitaret ciuitatẽ: quòd nulla niſi in ipſorũ aduerſus ſe diffidẽtia & diſſenſione mutua Dionyſio reliqua ſalus eſſet. Simul medici Soſidis vuln⁹ inſpicientes, in ſummo offẽderũt potius quã vi altius adactũ. quippe inflicta gladio vulnera ſẽper ſunt in medio profundiora: at Soſidis erat vndequaque exile vulnus, & multa habebat initia: quòd per dolorẽ, vt eſt veriſimile, remiſiſſet plagam, mox iterum repetiſſet. Iam aderant

Dion Soſidis in ſe accuſationem diluit.

aderāt quidam illius familiares. Hi nouaculam in concionem attulerunt, expoſuerúntque in via ipſis Soſim ſanguinolentum occurriſſe, ac refugere ſe iactantem Dionis mercenarios milites, à quibus modò eſſet percuſſus. Igitur confeſtim inſecutos ſe neminem deprehendiſſe, ſed repoſitam ſub cauo ſaxo, vnde pergentem illũ viderant, animaduertiſſe nouaculam. Iam malo loco res erant Soſidis. Vt verò hiſce indiciis acceſſerunt ſerui illius teſtimonio eum premẽtes, multa nocte nouaculam tenentem egreſſũ ſolum fuiſſe: abſceſſerunt accuſatores Dionis. Populus Soſim rei capitalis damnauit, & Dioni eſt placatus: Mercenarios milites nihilo tamẽ minus habuerũt ſuſpectos, præſertim quòd certamina pleraque aduerſus tyrannum iam mari fierent: maximè vbi cum magna claſſe Philiſtus ex Iapygia ſuppetias Dionyſio venit, & externorum illorum, qui pedites erant, nullus vltrà ad bellum illud vſus eſſe videbatur: imò verò illi quoque in ſua fore tutela, qui nautici eſſent, & plus pollerent ex nauibus. multò maiores animos ſecunda quædam fortuna dedit eis ex pugna nauali, qua victo Philiſto immaniter & barbarè cum eo egerunt. Ephorus quidem ait, dum nauis eius capitur, ſibimet ipſum manus intuliſſe. Timonides verò, qui hiſce rebus cum Dione interfuit ab initio, ſcribens ad Speuſippum philoſophum tradit Philiſtum impacta in terram naui, viuum in poteſtatem veniſſe: ac primùm exuiſſe Syracuſanos eum thorace, denudatóque illuſiſſe iã ſeni, inde caput depſiſſe, & corpus pueris tradidiſſe, vt per Acradinã traherent id, & præcipitarẽt in Latomias.

Soſis damnatur.

Philiſti cædes.

Plus etiam inſultās Timæus eius calamitati ex claudo pede ait pueros Philiſti cadauer religatum per vrbem rapuiſſe, irridentibus iis qui cōtemplabantur crure trahi ab Syracuſanis eum: qui non debere dixerat ex tyrannide Dionyſiū citato fugere equo, ſed crure raptum. Quamuis Philiſtus id vt ab alio dictum non ab ſe ad Dionyſium vulgauerit. Verùm Timæus non in iuſta oblata occaſione Philiſti in tyrannidem ſtudio & fide, maledictis animo ſuo ſatisfacit. Qua in re tunc læſis danda venia ſit, quòd vſque ad crudelitatem inexanime corpus proruperint exercendam. At ab inferioribus harū rerum ſcriptoribus, quos nunquàm ille in vita offendit, & qui ex eloquentia eius capiunt fructum, poſtulat exiſtimatio ipſorum, ne per cōtumeliam & procacitatem improperent ei calamitates in quas etiam optimus quiſque facilè incidat ex fortuna. Nec verò ſatis ſobrius Ephorus eſt, qui Philiſtum celebrat. Qui licet optimè calleat turpes res & improbos mores honeſtis exornare coloribus, atque ad id orationes inuenire decoras: non valet illum tamen, cùm omnē lapidem moueat, eo explicare crimine, quin omnium hominum ſtudioſiſſimus fuerit Tyrannorum, & præter omnes ſemper ſecutus ſit atque admiratus luxuriam, potentiam, opes, & nuptias Tyrannorum. Sed enim qui Philiſti neque facta laudet neque exprobret fortunas, hic verā rationē tenet hiſtorici. Poſt Philiſti necem miſit ad Dionem Dionyſius tradere ſe velle ei arcem, arma, & mercenarios milites cum integro horum in menſes quinque ſtipendio. Sibi verò poſtulauit vt abire in Italiam

Timæus & Ephorus hiſtorici notātur.

fide

fide publica, atque ibi habitare, & retinere liceret in agro Syracuſano fructũ latam & fructuoſam regionem, quam Gyata vocant, à mari pertingentem ad mediterranea. Quas conditiones cùm non acciperet Dion, ſed reiiceret eum ad Syracuſanos, vt eos oraret: Syracuſani, qui viuum Dionyſium ſe ſperabãt capturos, reiecerunt legatos. Ita ille arce Apoliocrati maiori filio tradita ventum ſecundum captauit, capitibúſque & rebus cariſſimis in naues impoſitis nauarchum fallens Heraclidem abnauigauit. Qui cùm male audiret & tumultu ciuium premeretur, Hipponem quendã ſummiſit concionatorem, qui ageret ad populũ de agri partitione: quòd libertatis æqualitas caput eſſet & ſeruitutis paupertas inopibus. Huic patrocinans & apud plebem Dioni inuidiam conflans repugnanti, ſuaſit populo Syracuſano, vt eam rogationem ſciſceret, vtque ſtipendio fraudaret externum militem, atque moroſitate excuſſa Dionis alios crearet prætores. Populus autem ex tyrannide quaſi longo morbo protinùs conatus attollere ſe & agere intempeſtiuè more liberorum populorum, cùm ipſe euerteret res ſuas, tum oderat Dionem: qui inſtar medici in exquiſita & frugali victꝰ ratione cõtinere intẽdebat ciuitatẽ. Cõcionẽ ad nouos ſubrogãdos magiſtratꝰ habẽtibꝰ media æſtate enormia tonitrua, & tetra mõſtra oblata ſũt, quę dies per petuos quindecim auerterũt populũ & religione prohibuerũt alios prætores creare. Cũ inde obſeruata ſtabili ſerenitate peragerent cõcionatores comitia: bos domitus nõ inſolens neque inſuetus multitudinis, ſed fortè tunc in rectorẽ

Dionyſius profugit Syracuſis.

Dion ſeditione Syracuſanorum obruitur.

Prodigia Syracuſis.

irritatus iugum reliquit, concitatóque curſu cõtendit ad theatrum, populúmque illicò excitauit, atque effuſè fugientem diſiecit: inde in aliã ciuitatis partem, quantam pòſt occupauerunt hoſtes, petulcus & euertens in quæ incidebat, incurrit. At nulla tamen horum habita Syracuſani ratione vigintiquinque prætores creauerunt, in quibus fuit Heraclides. Mercenarios clàm per internuncios ad deficiendum à Dione ſolicitauerunt, atque ad ſe conati ſunt trahere promiſſa eis ciuitate. Quibus illi reiectis fideliter & alacriter Dionem in medio, cum armis ſuis accipientes ſtipantéſque eduxerunt vrbe. Neque violauerunt quenquam, ſed ingratitudinem improbitatémque obiectarunt obuiis. Illi paucitatem eorum, & quòd non fuiſſent adorti ſe priores, contemnentes, & quòd multò ipſi eſſent quàm hi plures, irruerunt in eos: facilè rati intra mœnia ſe oppreſſuros eos atque omnes contrucidaturos. Eò neceſſitatis & fortunæ Dion deductus, vt aut dimicandum ei cum ciuibus, aut cum mercenariis eſſet occũbendum: multum obteſtatus eſt Syracuſanos, manus ad eos tendens, arcémque refertam mõſtrans hoſtibus: qui ex edito ſupra muros contemplabantur quæ gererentur. Vbi multitudinis impetus nulla re valuit leniri, ſed tenuit ſicut in pelago concionatorum ventus ciuitaté, impreſſione imperauit mercenariis vt abſtinerent. At vbi hi tantùm cum clamore incurrerunt, armíſque concrepuerunt, nemo Syracuſanorum conſtitit: ſed per vias ruerunt inſequẽte nemine in fugam. Siquidem reuocauit ſtatùm Dion mercenarios, mouítque in Leõtinos.

Dion excedit Syracuſis.

Syracuſanorum ignauia.

Syracuſa

Syracuſanorum verò prætores à fœminis deriſi, quò maculam illam eluerent, armatis denuò ciuibus inſecuti ſunt Dionem, cúmque in fluminis cuiuſdam tranſmiſſu occupauerunt, & aduecti ſunt pugnâ laceſſentes. Verùm vt conſpexerunt non iam placidè eum neq; paterna lenitate inſolentiam ſuam ferentem, verùm infeſtum mercenarios in ſe vertentem aciémque inſtruentem: turpius quàm antè tergis datis in vrbem ſe non multis deſideratis recepere. Dionem Leontini eximiis exceperunt honoribus, mercenarióſque ſtipendiis & ciuitate donauere. Adhæc ad Syracuſanos miſerunt legatos poſtulatum, vt ſatisfacerent mercenariis. At illi certos legauerunt ad accuſandum Dionem. Conuentu Leontinis habito omnium ſociorũ, ac re diſceptata Syracuſani viſi ſunt in culpa eſſe: cæterùm iudicato ab ſociis non ſteterunt inſolentes iam & feroces ex eo, quòd nemini eſſent dicto audientes, ſed ancillantibus vterentur & populum formidantibus prætoribus.

Dionem recipiunt Leontini.

Hinc inuectæ ſunt in vrbem miſſę ab Dionyſio naues, cum Nypſio Neopolitano, qui annonam & ſtipendium ſupportabat obſeſſis. Commiſſo prælio nauali victoria penes Syracuſanos fuit, ceperúntque quatuor de tyrannicis nauibus. Illi victoria vtentes inſolenter, & ex licentia lætitiam in pocula & inſana conuiuia vertentes adeò fuerunt rerum ſuarum incurioſi: vt cùm arcem iam in poteſtate ſua ducerent eſſe, amiſerint inſuper vrbem. Nypſius enim nullam videns ſanam vrbis partem, ſed tibiarum cantu poculíſque noctem die continuantes, atque tempeſtiuis hiſce conuiuiis prætores,

Syracuſanorum ſocordia & afflictio.

applaudentes, dubitantéſque vim adhibere vino grauatis hominibus: optimè vſus tempore obiectum murum eſt adortus. Quo expugnato & diruto immiſit Barbaros in vrbem, præcepítque agerent cum obuiis, ſicut poſſent & vellent. Senſerunt protinus Syracuſani malum, ſed cunctanter perculſi & ignauiter ſuccurrerunt. Vaſtatio enim illa erat ciuitatis: cùm cæderentur viri, muri proruerentur, mulieres & pueri cum eiulatu in arcem raperentur, prætores haberent res pro deploratis: qui vti ciuibus contra hoſtes vbique cum iis confuſos & commiſtos non valebant. Cùm in hoc ſtatu res vrbanæ eſſent & perueniſſet ad Acradinam periculum: in quo vno ſpem reponere reliquam liceret, omnes quidem intelligebant, ſed proponebat ingratitudinis rubore & temeritatis in Dionem admiſſæ nemo. Verùm neceſſitate tandem exprimente vocem miſerunt ſocij & equites: vt vocaretur Dion, & Peloponneſij ex Leontinis accirentur. Quod vt primùm eſt auditum, cùm id proferre aliqui ſuſtinuiſſent: clamor, gratulatio & lacrymæ Syracuſanos occupauerunt votum facientes, vt appareret ille, & deſiderantes conſpectum eius, memoréſque eius in periculis virtutis & alacritatis, non ipſum modò eſſe ſolere imperterritum, verùm ſibi quoque animum addere & fiduciã cùm hoſtibus conſligendi. Legãt igitur extemplò ad eũ ex ſociis Archonidem & Teleſidem, ex equitibus quinq; cũ Hellanico. Hi via effuſis habenis percurſa in Leõtinos præcipiti iam in veſperum die peruenere. Deſilientes ex equis, atq; ad Dionis pedes ſe primùm lacrymabundi abiicientes, cladem expoſuerunt eiu

Syracuſani reuocãt Dionem.

Syra

Syracuſanorum. Iam etiam Leontini aliqui accurrebant, & Peloponneſij ad Dionem frequentes cõueniebant, ex feſtinatione & precibus legatorum aliquid eſſe noui coniicientes. Igitur duxit, eos cõfeſtim ad concionem, omnibúſque citò concurrentibus ingreſſi Archonides & Hellanicus cum ſuis ſuccinctè magnitudinem cladis explicuerunt, orauerúntque mercenarios milites vt Syracuſanis opem ferrent offenſione depoſita: quòd maiores pœnas luiſſent, quàm ipſi repetere læſi voluiſſent. Vbi dicendi finem fecere, totum theatrum erat ſilentio defixum. Surgenti Dioni & dicere exorſo vis oborta lacrymarum incluſit vocem. At mercenarij, quanuis illius dolore premerentur, confirmauerunt eum. Vt igitur paululum ſe ex animi dolore Dion collegit: Vos ego, inquit, Peloponneſij & ſocij huc ad deliberandum de vobis conuocaui. Me quidem conſulere de memetipſo non decet pereuntibus Syracuſanis. Sed ſi ſeruare eos nequeam, abibo vt in patriæ rogo & ruina ſepeliar. Vos ſi etiam nunc inconſultiſſimis nobis & miſerrimis ſtatuiſtis ſubuenire, opus veſtrum vrbé Syracuſanã erigite. Si verò Syracuſanis infeſti negligitis eos: deos certè precor, vt priſtinæ virtuti & ſtudio erga me veſtro dignã referant gratiã Dionis memoriã retinétibus: quòd neq; vos pridé violatos, nec modò afflictos reliquerit ciues. Nondũ finierat orationé, cùm mercenarij ſublato clamore exilierũt hortãtes, duceret ſe illicò & ſuppetias ferret. Quos Syracuſanorũ legati cõplexi & oſculati ſunt, multa illi, multa exercitui à diis fauſta precãtes. Sedato tumultu, edixit Dion, vt abirent, inſtruerent ſe, ac

Dionis ad milites oratio de auxilio ferẽdo Syracuſanis.

cœnati illum ipſum in locum cum armis adeſſent, in animo habens nocte cum auxilio venire. At Syracuſis cùm milites Dionyſij vſq; ad lucem magna calamitate affeciſſent vrbem, ac ſub tenebras paucis de ſuis deſideratis in arcem ſe recepiſſent: Syracuſanorum concionatores recepto animo ſperantes perpetratis hoſtes acquieturos, ciues ex integro incitauerũt, vt omitterent Dionem. Quòd ſi cum mercenariis accederet: ne reciperent eum, neque illis virtute vt præſtantioribus concederent, verùm vrbem libertatémque tuerentur per ſe ipſi. Mittuntur igitur legati denuò ad Dionem à Prætoribus ad deterrendum eum, ne veniat: ab equitibus & nobilibus ciuibus, vt maturet iter. Qua de cauſa lentè ſimul & ſegniter progrediebatur. Nocte adulta æmuli Dionis portas occupant ad eum excludendum. Nypſius verò iterum mercenariis militibus ex arce multò iam erectioribus & pluribus immiſſis loricã muri protinus omnem diſturbat, vrbémque euaſtat & diripit. Cædes fit nõ virorum iam tantùm, ſed mulierum quoque & puerorum: prædatio non multa, ſed exitium omnium ingens. Nam deploratis rebus cùm Syracuſanos proſequeretur Dionyſius atroci odio, ruentem tyrannidem intendit in ruinis vrbis funerare. Milites autem auxilia anticipantes Dionis ad perniciſſimã omnium per ignem perniciem & excidium accingunt ſe. In propinqua tædas & faces manibus ingerunt, in remota tela ignita arcubus mittunt. Syracuſani in fugam conſternati, qui deprehenduntur in viis, cæduntur: qui in tecta abdunt ſe, expelluntur rurſus ab igni, multis iam conflagrantibus ædificiis

Syracuſanorũ incõſtantia.

Syracuſæ incenduntur.

ficiis

ſtiliis,atque in diſcurrentes prolabentibus. Hæc ærumna potiſſimùm vrbem omnium conſenſu patefecit Dioni. Siquidé non vltrà incitato gradu pergebat,poſtquàm concluſos in arcem hoſtes accepit. Die progrediente occurrerunt primi ei equites alteram impreſſioné adferentes. Mox ex inimicis nonnulli adfuerunt, vt maturaret orantes. Gliſcente vehementiùs malo miſit Heraclides fratrem ſuum, inde patruum Theodotum obſecratum,vt ferret opem: Neminem ſignificans hoſtibus reſiſtere, ſe vulneratum, vrbem tantùm non exciſam & incédio hauſtam. His nunciis ſibi incuſſis aberat Dion adhuc à portis ſexaginta ſtadia, demóſtratóque periculo mercenarios cohortatus non iam ſedato gradu, ſed curſu rapuit ad vrbem exercitum, aliiſq; atque aliis ſubinde occurrentibus & vt adderét gradum rogantibus. Vſus mirifica mercenariorum velocitate & promptitudine per portam in Hecatompedon, quam vocant, ingreſſus eſt. Leuem armaturã immiſit confeſtim in hoſtes, quò ſpectantibus ipſos Syracuſanis animos facerent. Interea grauem armaturam affluentéſque ciues & ſibi aggregatos inſtruxit in acié, profundos manipulos produxit,& diuerſos præfecit duces,quò ſimul multis locis incurreret terribilior. Quibus perfectis vbi precatum deos & per vrbem conſpexerunt ducentem in hoſtes: clamor,gratulatio,& fremitus cum votis ſimul & adhortationibus cõfuſus à Syracuſanis editus eſt, Dionem ſeruatoré & Deum appellantibus, mercenarios fratres & ciues. Nemo ſeſe illo articulo adeò reſpiciebat,aut vitæ cupidus erat:qui non impéſius de vno Dione,quã de aliis omni

Hecatompedon, regia Syracuſis.

Dionis in vrbe Syracuſana pugna.

bus anxius videretur: cùm princeps ad diſcrimē per ſanguinem, per flammam, per cadauerum aceruos in viis iacentium pergeret. Erant verò etiam ab hoſtibus omnia horrenda efferatis & in acie ſtantibus apud murum, quò difficilis erat & arduus aditus. Iam periculum ab incendio mercenarios vehementius terrebat, ac ſalebroſum faciebat progreſſum: quippe flāma ædificia depaſcente vndique erant cincti: ignitiſque ingredientes ruderibus, & per ſtragem magnā tectorum parietúmque ingēti cum diſcrimine currentes deiúmque & cum fumo coniunctū penetrantes puluerem enitebantur retinere neq; diſſipare ordines. Vt ad hoſtē ventum eſt: propter loci anguſtias & iniquitatē pauci cū paucis manus conſeruere. Cæterùm clamore & alacritatē excitantibus pugnantes Syracuſanis, pulſus eſt Nypſius, ac plerique milites eius in propinquam refugientes arcem euaſerunt, relictos foris & palantes mercenarij inſecuti occiderunt. Fructum autem in præſentia victoriæ gratulationemque & complexus tali facto conuenientes non permiſit tempus capere, conuertentibus ſe ad ædificia Syracuſanis, atque ignē ægrè per totam noctem extinguentibus. Vbi diluxit, nemo concionatorum remanſit in vrbe, ſed damnantes ſemetipſi fugæ conſuluerunt. Heraclides & Theodotes vltrò dediderunt ſeſe Dioni, culpam fatentes, orantéſque eum, vt benigniorem in ipſos præberet ſe, quàm in ſe fuiſſent ipſi. Decere Dionem virtute omni alía præditum incomparabili, iræ quoque imperare aduerſus ingratos: qui de qua antè cum eo contendebant, nunc vinci ſe virtute fateantur.

Nypſius à Dione in arcem compulſus.

Hæc

Hæc illis precantibus monuerunt amici Dionem, ne improbis & malignis hominibus parceret, ſed Heraclidem permitteret militibus, atque è Republ. ambitionem popularem extirparet, morbum tyrannide non minus veſanum. Quos placans Dion demonſtrauit cæteros duces plurimum ponere meditationis in armis & bello, ſe verò longo tempore in Academia irã commentatum inuidiámque & æmulationem omnem vincere. Eius eſſe documentum non in amicos & bonos moderationem, verùm ſi iniuriam inferentibus placabilis & in peccantes ſis lenis. Heraclidem velle ſe non tam opibus & prudentia, quàm clementia & iuſtitia ſuperare videri. Quippe veram in his eſſe præcellentiam: victorias bellicas etſi neminem mortalium, fortunam certè, quæ partem earum vendicet, habere. Quòd ſi infidus Heraclides & ex liuore improbus ſit, ideóne Dionem oportere ira virtuté labefacere? Nam repetere pœnas, quàm priorem inferre iniuriam lege iuſtiùs definiri, cùm natura ab imbecillitate proficiſcatur eadem. Hominis improbitatem, quamuis aſpera ſit, non vſqueadeò feram tamen omnino eſſe & moroſam, quin frequentibus beneficiis ſeſe inuertat ſuperatam. His vſus rationibus Dion Heraclidem & Theodotem miſſos fecit. Inde ad reficiendũ arci obiectum murũ conuerſus Syracuſanis imperat ſingulis vallũ cædere & prope murũ proiicere. Requieſcentibus Syracuſanis admouens nocte mercenarios clàm arcẽ circumvallauit. Itaque celeritatẽ & opus poſtridiè ſpectantes iuxtà ciues atque hoſtes mirati ſunt. Humatis qui ceciderant Syracuſanis, redemptíſque

Dionis in aduerſarios clementia; & Academiæ vtilitas.

Aliorum improbitate fieri deterior debet nemo.

captiuis non minus duobus millibus aduocauit concionem. Ibi procedens Heraclides promulgationem tulit, vt Dionem imperatorem terra maríque cum libera poteſtate crearent. Comprobantibus optimatibus & ſuffragia ciues inire iubentibus fremuit colluuies nautica & artificum claſſis præfecturam ægrè ferens adimi Heraclidi: quem exiſtimabant etſi aliàs improbum, magis quàm Dionem popularem tamen & multitudini obnoxium. Conceſſit hoc eis Dion, imperiúmque maris reddidit Heraclidi. At dum ad agri & ædificiorum partitionem incumbentibus reluctatur, & plebiſcita de his priora antiquat, offendit eos. Inde mox aliud initium Heraclides capiens milites & nautas, qui nauigauerant ſecum in expeditionem, Meſſanæ deſidens ſubiit, atque in Dionem, affectatæ dictitans eum tyrannidem, concitauit. Interim cum Dionyſio clàm de fœdere interprete Pharace Spartiate agebat. Quod cùm nobiliſſimi Syracuſani odorarentur, ſeditio exorta in exercitu eſt, atque ex ea fames Syracuſis commeatúſque anguſtiæ: vt inops conſilij Dion eſſet, & malè audiret apud amicos: quòd hominem adeò intractabilem, inuidiáque & improbitate peruerſum aduerſus ſe euexiſſet Heraclidem. Porrò Pharace apud Neapolim in agro Agrigentino ſtatiua habente eduxit Syracuſanos Dion ea mente, vt alia opportunitate ſigna cum eo cõferret. Verùm obtrectantibus Heraclide & nautis nolle prælio decernere Dionem, ſed bellum ducere, quò ſemper eſſet cum imperio: cùm inuitus contuliſſet ſigna, fuſus eſt. Quia verò haud magnã cladem acceperat, ſed magis ab

Syracuſani rūperunt fidem erga Dionē. (margin: *Syracuſa- ſani rūper- uerſitas er- ga Dionē.*)

Heraclides concitat iterum ciues in Dionem.

Pharaces Dionis aduerſarius.

ab ſemetipſis & ſeditione fuerant diſſipati: accingebat ſe Dion ex integro ad pugnam, componebátque milites mulcens & confirmans eos. Verùm primis tenebris defertur ad eum ſoluiſſe Heraclidé & claſſe Syracuſas petere eo animo, vt vrbem occupet, ipſúmque cum exercitu excludat. Itaque trahens ſecum principes & impigerrimos per totam noctem equo aduolauit ad vrbem, ac circa horam diei tertiam portam tenuit ſtadia ſeptingenta emenſus. Heraclides vt magna properatione vſus, tempore tamen eſt excluſus, reduxit claſſem, vaganſque nullo certo in rebus gerendis conſilio incidit in Gæſilum Spartiatem: qui Lacedæmone ferebat ſe, vt imperator Siculorum vt antè Gylippus, eſſet, veniſſe: hunc lubens recepit, eúmque pro amuleto contra Dionem appendens ſociis oſtentauit, ac miſſo Syracuſas caduceatore monuit ciues, vt Laconem ducem acciperent. Cùm reſpõdiſſet Dion ſatis imperatorum Syracuſanis eſſe. Quòd ſi prorſus res Spartiatem requireret, eſſe aſcriptitium ſe Spartiatem: Gæſylus ſpe ducatus depoſita profectus ad Dionem tamen reconciliauit eum Heraclidi conceptis verbis ſanctiſſimè iurato, adiurauítque Gæſylus vindicem ſe Dioni, & Heraclidis, ſi falleret ille fidem, fore vltorem. Hinc claſſem Syracuſani dimittunt. quippe nullum erat eius operæpretium, tantùm erant ex ea magni in ſocios nauales ſumptus & ſeditionis anſæ ducibus. Arcem obſederunt abſoluto muro, quo eam circumvallauerunt. Cùm obſeſſis nemo ſuccurreret, commeatus deficeret, mercenarij gererent ſe peruerſè: deploratis rebus filius Dionyſij fœdus cum Dione pactus arcem ei

Gæſylus Spartiates petit duca- tum Syracuſis.

Dionem & Heraclidē reconciliat Gæſylus.

Dioni traditur arx Syracuſana.

cum armis & reliquo inſtrumēto tradidit. Inde matre ſororibúſque acceptis & tribus completis triremibus nauigauit ad patrem: cui Dion ſecurum exitum dedit. Illo ſpectaculo fraudari nemo Syracuſis voluit, & abſentes quoque inclamauerunt: quòd illum diem & ſolem liberis exorientem Syracuſis non intuerentur. Quando enim nunc etiam ex fortunæ exēplis memorabilibus clariſſimū eſt & maximum Dionyſij fuga: quantam exiſtimandum eſt illorum ipſorum gratulationem fuiſſe, quantóſque animos eorum, qui omnis ætatis maximam tenuiſſimis ſubſidiis tyrannidem euertêre? Cùm ſoluiſſet Apollocrates, & pergeret Dion in arcem: non continuerunt ſe mulieres, neque expectauerūt dum eſſet ingreſſus: ſed effuderunt ſe ad ianuam. Ariſtomache filium ducebat Dionis. Arete ponè ſequebatur flens & incerta: quemadmodum virum, quòd cōſuetudo ei interceſſiſſet cum altero, ſalutaret & appellaret. Primam cùm ille ſororem ſalutaſſet, deinde filium: Ariſtomache admouens Areten: Miſeræ, inquit, exule te Dion fuimus. Redux verò & victor omnibus nobis mœſtitiam detraxiſti extraquàm vni huic, quam aſpexi ego miſera viuo te alteri viro coactā nupſiſſe. Quādo igitur arbitrium tibi fortuna noſtri dedit, quomodo diſpenſas ei illam neceſſitatem, vt auunculúmne te, an etiam vt virum ſalutet? Dum ea fatur Ariſtomache profuſis Dion lacrymis excepit vxorē indulgenter, traditóq; ei filio iuſſit ei domū ſuā concedere, vbi ipſe quoque agebat. Nā arcē permiſit Syracuſanis. Hoc rerū ſucceſſu nullum antè ex præſenti felicitate capere fructum voluit, quàm gratiā amicis, ſociis præmia,

Dion vxorem recipit quæ nupſerat alteri.

præ

Præcipuè familiaribus ciuibus & externis militibus eſſet munificentiam & honorem impertitus, magnificentia excedens facultates ſuas: cùm tenuiter & frugaliter ſeſe vulgari toleraret cultu. Vnde erat in admiratione: quòd cùm non Sicilia modò & Carthago, verùm vniuerſa quoque Græcia oculos intentos haberet in eius felicitatem, neque quicquam illius ætatis homines adeò arbitrarentur magnum, neque virtus & fortuna in alio duce videretur illuſtrior fuiſſe: in tantum ſe veſtitu & famulitio & menſa moderatum præberet, vt ſi cum Platone ageret in Academia, non cum mercenario milite & ducibus eorùm viueret: qui crapulam & delicias quotidianas pro laborũ & periculorum habent ſolatiis. Verùm ſcripſit ei Plato in vnum omnes mortales ipſum oculos coniicere. Ille verò ipſe meo iudicio in vnius locum vrbis erat verſus Academiam: cuius loci ſpectatores & iudices nõ factum, non audaciam ſciebat, non denique victoriam ſuſpicere vllam: verùm ſolùm, an modeſtè & moderatè vteretur fortuna, & magnis in rebus præberet ſe temperantem, ſpeculari. De ſeueritate tamen in congreſſibus & de rigore aduerſus populum nihil enitebatur detrahere vel relaxare: quamvis res eius ciuilitatem requirerent, & reprehenderet eum, vt diximus, Plato, ſcriberétque ei ſolitudinis peruicaciam contubernalem eſſe. Sed natura videtur abhorruiſſe à comitate, ac Syracuſanos intendere nimiùm ſolutos & delicatos laboraſſe. Quippe imminebat ei denuò Heraclides, qui etiamnum ad concilium

Dionis modeſtia, & frugalitas.

Heraclides inſidiatur rurſus Dioni. vocatus, recuſauit venire, priuatum ſe eſſe ferens & in cœtu aliorum ciuium venturum ad concionem. Inde criminatus eſt Dioné, quòd nō eſſet demolitus arcem, & populo Dionyſij conditoriū diſſipare & proiicere reliquias, cùm id pararet, non permiſiſſet: adhæc euocaret conſiliarios Corintho, collegas dedignans ciues. Et reuerà acceerſiuerat Corinthios Dion quam in mente habebat, faciliùs illis præſentibus conſtituturum ſe Reipu. formam ſperans. Meditabatur autem effuſam populi poteſtaté, quòd ea non Reſp, ſed Rerumpubl. eſſet, vt ait Plato, nundinæ, coërcere, & Laconicam quandam Creticámque miſtam formam ex populari arbitrio & regno, in qua Optimatum ius eſſet, híque præſiderent & maxima quæque diſpéſarent, temperare & concinnare: cùm Corinthios quoque Rempub. cerneret per Optimates procurare, nec multa negocia tractare apud populum. Cùm igitur hanc rem imprimis impugnaturum expectaret Heraclidem; qui aliàs inquietus, temporarius, & ſeditioſus erat: quos iamdudum cupientes eum interficere repreſſerat, his tunc conniuit: qui in domum illius irrumpentes obtruncauerunt eum. Tulit grauiter huius mortem populus. Cùm ſplendidas exequias tamen ei Dion paraſſet, & comitante exercitu funus eſſet proſecutus, concionémque habuiſſet: intellexerunt motus ciuiles Heraclide & Dione vnà Rempubl. gerentibus ſedari nullo modo poſſe. Erat Dioni amicus quidam Athenienſis Callippus: quem non literarum commendatione ait Plato, ſed initiationibus & circulatoria conſuetudine notum ei

Dion accerſit Corinthios ad cōſtituendā remp. Syracuſis.

Populi poteſtas, nundinæ Platoni.

Corinthiorum Reſp.

Heraclidis cædes.

& familiarem fuiſſe. Hic eum ad bellum ſecu- tus honeſtum ordinem habebat, atque ingreſ- ſus cum eo Syracuſas eſt primus amicorum o- mnium coronatus, præbuerátque ſe ſtrenuum & inſignem bellatorem. Qui cùm amicis Dio- nis primariis & optimis bello abſumptis ſubla- tóque Heraclide populum Syracuſanum cerne- ret duce orbum, & Dionis milites ſui cupidos: homo ſceleratiſſimus, qui prorſus Siciliam in- terfecti hoſpitis habiturum ſe ſperabat præmiũ: & vt aliqui commemorant, inſuper viginti ta- lenta cædis acceperat ab hoſtibus mercedem: nonnullos mercenarios milites ſolicitauit & ſubornauit in Dionem, atque hoc improbiſſi- mum callidiſſimúmque exordium fecit: Defe- rebat quotidie militum quaſdam apud ipſum voces aut verè emiſſas aut confictas ab ſe. Qua re ob habitam ei fidem tantum homini permiſ- ſum, vt quibuſcum vellet clàm congrederetur, & in colloquio detraheret Dioni ipſius iuſſu, ne vllus lateret maleuolorum & infenſorum. Hinc accidit, vt breui improbos & ægros extri- caret Callippus conglobarétque: vbi verò quis ſolicitatum ſe Dioni renunciaret, ne commoue- retur ille neque offenderetur, quaſi exequere- tur iuſſa eius Callippus. Dum coniuratio coi- tur, ſpectrum eſt Dioni immane & monſtrificũ oblatũ. Sedebat fortè diei ſero domi in porticu cogitabundus. Ibi ſtrepitu repentè facto reſpi- ciens clara adhuc luce ad alterã porticus partẽ, conſpexit grandẽ mulierem cultu & facie nihil à tragica abhorrentẽ furia, quæ verrebat ſcopis domum. Ille vehementer perculſus & trepidans acciuit amicos, viſúmq; iis narrauit, atq; orauit,

Callippus conſpiratio in Dionem.

Spectrum Dioni oblatum.

apud ſe vt permanerent: quòd planè extorpe-ſceret, timens, ne ſi ſolum reliquiſſent, iterum ſibi obuerſaretur monſtrum. Cæterùm id non eſt reuerſum: ſed filius eius ferè adultus per dolorem aliquem animi & iram ex parua & puerili orta occaſione de faſtigio domus præcipitauit ſe in caput & interiit.

Filij Dionis calamitoſa mors.

Hac icto calamitate Dione vrſit magis ac magis inſidias Callippus, rumorémque diſſipauit inter Syracuſanos orbum iam liberis Dionem, Dionyſij filium Apollocratem, qui fratris vxoris ſuæ filius & nepos ſororis eſſet, accire & facere ſtatuiſſe ſucceſſorē. Iam Dioni quoque & fœminis oblata ſuſpicio inſidiarum erat, atque hæ omni ex parte detegebantur. Verùm Dion, vt ego arbitror, Heraclidis nece dolens, eámque vt aliquam vitæ & rebus ſuis geſtis aſperſam labem ægrè ac moleſtè ferens demonſtrauit cupere ſæpius iam ſe ſubire mortem, iugulúmque cuiuis præbere: ita ſi viuendum foret ſibi, vt non tantùm ab inimicis, ſed etiam cauendum eſſet ab amicis. Porrò mulieres aduertés Callippus acriter rem perſcrutari, veritúſque adiit eas, infitians rem lacrymánſque, & quam vellent cunque fidem offerens dare. Illę poſtulauerunt, vt magnum iuramentum peragerer. Id eſt huiuſcemodi: Qui fidem daturus eſt, téplum Cereris & Proſerpinæ ingreſſus ſacris quibuſdã peractis, veſtē deæ purpuream induit, ſumptáque ardēti tæda adiurat. Hęc Callippus cùm omnia egiſſet, & iuramento factum negaſſet, vſqueadeò contempſit deas: vt expectato deæ, per quam iuratus fuerat, die feſto cædem patraret Proſerpinalibus. Atque illum ipſum diem [illegible] fecit fortaſ

Magnum iuramentu Syracuſis.

Proſerpinalia.

taſſe, vt religionem eius prorſus violaturus, ſi vel alio tempore myſtam eius myſtagogus iugularet. Cùm eſſent autē permulti in coniuratione, & in triclinio ſederet Dion cum amicis; pars domum foris cinxerunt, alij oſtio ædium & feneſtris admouerunt ſe. Illi, qui manus ei illaturi erant Zacynthij tunicati abſque gladiis ſunt ad eum ingreſſi. Simul illi qui extrà ſtabāt, fores attraxerunt, obditáſque tenuerunt. Alij Dionem adorti inſtiterunt cū ſuffocare & ſtrangulare. Vt nihil profecerunt, gladium poſtulauerunt. Verùm aperire nemo audebat fores. Multi enim erant intùs cū Dione: quorum quiſque, ſi illum proieciſſet, ſeruaturum ratus ſemetipſum dubitauit ei opem ferre. Interpoſita mora Lycon Syracuſanus porrigit per feneſtram vni Zacynthiorum pugionem, quò victimæ modo Dionem oppreſſum iamdudum & obſtupefactum iugulauerunt. Mox ſororem eius cum vxore prægnante coniecerunt in carcerem: contigítque vxori eius ærumnoſiſſimæ puerpetæ filium edere in carcere, quem educare de conſenſu cuſtodum aggreſſæ ſunt, cùm exagitaretur iam rerum motibus Callippus. Siquidem initiò, cùm Dionem interfeciſſet, inclytus fuit, & rerum Syracuſis potitus eſt; ſcripſitque id ad ciuitatem Athenienſem: quam tanto admiſſo piaculo maximè debuerat, ſecundum deos, vereri & tremere. Sed verum videtur illud dictum, eam vrbem viros, qui virtutem ſectantur, optimos: & qui vitia, teterrimos ferre: ſicut tellus eorum optimum mel & cicutam edit exitioſiſſimam. Haud diu tamen ſuperſtes fuit Callippus fortunæ & deorum ſugillatio, quaſi

Dionis cædes.

Dionis vxor parit in carcere filium.

Callippi punitio.

conniuentium homini tanto flagitio imperium & opes parauit, ſed breui dignas pœnas dedit. Nam Catanam cùm contenderet capere, protinus amiſit Syracuſas. Quo tempore dixiſſe referunt eum, miſſa è manibus vrbe ſe tyrocne ſtim (culter eſt quo inciditur caſeus) cepiſſe. Hinc adortus * Mamertinos maxima militum ſuorũ parte deſiderata, in quibus erãt Dionis interfectores: nullóque Siciliæ oppido eum recipiente, ſed infeſtis & deteſtantibus omnibus occupauit Rhegium. Ibi egenus & mercenarium militem malignè tolerans à Leptine & Polyperchonte eodem fortè gladio, quo percuſſum ferunt Dionem, interfectus eſt. Agnitus gladius modò fuit. Nam breuis ſicut Laconici fuit & opificio ſcitè fabrefactus. Hoc perſoluit Callippus ſupplicium. Ariſtomachen & Areten, vt ex vinculis liberatæ fuerunt, Syracuſanus Icetes, qui ex Dionis amicis fuerat, accepit. Hic eas fouit aliquandiu fideliter & honeſtè, verùm à Dionis inimicis inductus, parato eis nauigio quaſi eas eſſet in Peloponneſum amandaturus, præcepit in curſu interficerentur, atque in pontum proiicerentur. Alij viuas adhuc aiunt ſubmerſas, vnáque cum his infantem. Sed & hic pœnas pependit flagitiorum. Quippe captum Timoleon necauit. Inſuper duas eius filias Syracuſani Dioni parentantes occiderunt: de quibus in vita Timoleontis diſſeruimus ſigillatim.

*Meſſenios appellat Plutarchus: qui etiã Meſſanenſes dicti, à Meſſana vrbe Siciliæ.

Syracuſanorum in Dionis poſteros crudelitas.

M. BRV-

M. BRVTVS.

M. BRVTVS ſtemma ad Iunium Brutum refert generis auctorem, cui priſci Romani in Capitolio mediam inter reges poſuere ſtatuā ex ære, quæ ſtrictum tenet enſem: quòd fortiſſimè regno pepuliſſet Tarquinios. Cęterùm ille gladiorum inſtar, qui candentes frigida extincti ſunt, duris præditus natura nō ex literarum cultura mollibus moribus vſque in liberorum cædem ira aduerſus Tyranos pro uectus eſt. At hunc, ſuper quo hîc tractamus, qui doctrina & philoſophiæ præceptis mores temperauerat, ingeniúmque ſolidum & lene excitauerat negotiorum motu, ad virtutem decentiſſimè comparâtum apparet fuiſſe. Vnde qui ei coniurationis in Cæſarem cauſa infeſti fuere; ſiquid eſſet geſtum præclarè, aſcripſerunt Bruto, atrociſſima quæque Caſſio tulerūt expenſa familiari Bruti & amico, haud perinde ſimplicium tamen morum neque integrorum. Mater eius Seruilia genus repetebat à Seruilio Hala: qui Spurio Manlio tyrannidem moliente, ac ſeditionem concitāte pugionem ſub ala ferens in forum proceſſit, & propè illi aſſiſtens, quaſi haberet quod cum eo ageret & cōferret, caput inclinantem percuſſit interfecítque. Verùm hoc in confeſſo eſt. Paternam ve-

Bruti genus.

Bruti mores.

Bruti genus maternum.

Brutigenus ſobaſcurnum. iō ſtirpem eius illi, qui ob necem Cæſaris inimicitiam aliquam & odium cum Bruto exercuerant, negant Tarquinij exactorem contingere. Nullam enim contendunt ab illo, qui filios interfecerat, ſuperſtitem ſobolem relictā, ſed plebeium hunc Bruti diſpenſatoris fuiſſe filium, atque non ita dudum ad magiſtratus aſpiraſſe. At Poſidonius philoſophus filios Bruti adultos (vt proditum eſt memoriæ) fuiſſe memorauit interfectos: tertium verò relictum infantem, à quo genus propagatum. Nonnullos etiam æqualium ſuorum, qui ex ea gente erant clarorū virorum repræſentaſſe faciē Bruti ſtatuam. Verùm hactenus de his. Seruiliæ Bruti matris Cato philoſopus frater fuit, quem inter Romanos hîc potiſſimùm auunculum & *Bruti ſtudia.* pòſt ſocerum eſt æmulatus. A philoſophorum Græcorum nulla ſecta, vt ſemel dicam, audienda peregrinus aut alienus fuit: præcipuè verò aſſeclarum Platonis extitit ſtudioſus. Ac noua & media, quam vocant, Academia parum probata veterem ſectatus eſt: & Antiochum quidē Aſcolonitem in admiratione habuit perpetuò: fratrem vero eius amicum & conuictorem parauit. Ariſtonem, eruditionis ſanè excellentia multis philoſophis inferiorem: at modeſtia & placiditate comparem vel principibus. Empylus, cuius & ipſe in epiſtolis & eius amici frequentem faciunt mentionem, velut vſi Bruti contubernio, orator fuit. Hic commentarium reliquit de Cæſaris nece exiguum, ſed non inelegans, quod Brutus eſt inſcriptum. Latinè fuit Brutus ad caſtrenſem & forenſem dictionem ſatis exercitatus. Græcè verò

ce verò conciſam & Laconicam dicendi breuitatem notatus eſt in epiſtolis interim captaſſe. Velut cùm iam bellum ſuſcepiſſet, ſcribit Pergamenis: Dolobellæ audio vos pecuniam dediſſe. quam ſi vltrò dediſtis, fateamini nos læſiſſe: ſin inuiti, oſtendite id ſponte nobis dando. Rurſus Samiis: Conſilia veſtra ſecura, munerum functio ſegnis, quem horum finem expectatis? Et de Patarenſibus in alia: Xãthij beneficium meum deſpicientes deſperationis ſuæ habuerunt patriam ſepulchrum. Patarenſes, qui ſe in fidem meam contulerunt nuſquam deſiderant in adminiſtrandis rebus ſuis libertatem. Igitur licet vobis quoque vel Patarenſiũ iudicium vel fortunam legere Xanthiorum. Atque notarum genus epiſtolarum eius huiuſcemodi eſt. Adoleſcens adhuc auunculum Catonem in Cyprium contra Ptolemæum miſſum comitatus eſt. Cùm Ptolemæus mortem ſibi ipſe conſciuiſſet: Cato ipſe neceſſariò Rhodi commorans præmiſerat iam amicum quendã Canidium ad pecuniam ſeruandam. Quem veritus nõ temperatas habiturum manus ſcripſit Bruto, vt quã primũ ex Pamphylia nauigaret in Cyprũ. Illic enim colligẽdi ſui ex imbecillitate gratia agebat. Quã profectionẽ ſuſcepit perinuitus tũ Canidij verecundia, vt ignominioſè à Catone abiecti, tum prorſus eiuſcemodi actũ & procurationẽ, vtpote iuuenis & literis deditus neque liberalem cẽſens neque ſe dignã. Attamẽ ita curã hîc intendit, vt fuerit à Catone cõmẽdatus, opibúſq; illis in argẽtũ redactis magnã pecuniæ partẽ Romam depoſtauit. Poſtquã armis Põpeij & Cæſaris atque imperij commotione

Bruti Græcarum epiſtolarum genus.

Brutus Catonem ſecutus in Cyprum.

Brut⁹ partes Pompeij ſequitur.

diuulſa Reſp. eſt, habebatur partes Iulianas ſecuturus. Nam pater eius antè fuerat per Pompeium interfectus. Verùm quòd Reip. potius vellet, quàm ſuæ rationem ducere: & Pompeij exiſtimaret quàm Cæſaris ad ſumenda arma honeſtiorem cauſã eſſe, aggregauit ſe ad illum, licet antea occurrentem non ſalutaſſet Pompeium, pro piaculo habens interfectorem appellare parentis. At tunc vt patriæ duci ſubmiſit ſe ei: ac cum Seſtio in Siciliam, qui eam prouinciam fuerat ſortitus, legatus profectus eſt. Sed cùm nihil illic geri præclari poſſet: Põpeius autem & Cæſar caſtris caſtra collata haberent de ſumma decertantes, vltrò ad periculi ſocietatem accurit in Macedoniam: memorántque lætum tum Pompeium & obſtupeſcentem eius aduentu, omnibus aſpicientibus aſſurrexiſſe ei ex ſella, ac ſicut vnum ex primoribus fuiſſe complexum. In caſtris diem, niſi quã tum cum Pompeio eſſet, in literis & libris ponebat, non ſolùm alio tempore, ſed & ſub pugnam Pharſalicam. Adulta æſtas erat & æſtus ingẽs, ac caſtra locis paludinoſis habebãt. Quòd verò Bruto miniſtri nõ citò apportaſſent tentoriũ, labore hic confectus tandẽ meridie vnxit ſe, & paululũ cibi cepit: aliíſq; quieſcẽtibus aut cogitantibus & ſollicitis de euentu pugnæ, vſque ad veſperum ſcripſit, Polybij compẽdium commentans. Ferunt Cæſari illum magnæ curæ fuiſſe, ducibúſque ſuis præcepiſſe in pugna, ne interficerent Brutum, ſed parcerent ei: quẽ ſi vltrò ſe dederet, deducerent ad ipſum: ſin repugnaret inſtantibus, mitterent eum, neque vim adferrent. Hæc memorant illum in Bruti

Bruti in caſtris Põpeij occupationes.

Bruti curã egit Cæſar in pugna.

matris

matris feciſſe Seruiliæ gratiam. nam adoleſcẽs adhuc, vt perhibetur, cum Seruilia, quæ amore eius deperibat, conſuetudinem Cęſar habuit. Quia verò, qua tempeſtate flagrantiſſimus erat eorum amor, genitus Brutus fuit, credebat eũ ex ſe natum. Fama eſt cùm grauiſſimæ res de Catilinæ coniuratione, quæ penè Remp. euertit, tractarentur in Senatu, diſſentientes ſententiis Catonem & Cæſarem commiſſos fuiſſe: interea paruum epiſtolium foris allatum cùm Cæſar ſubmiſſè legeret, exclamaſſe Catonem, indignam rem eſſe, quòd ab hoſtibus Cæſar nuncios & literas acciperet. Cùm multi obſtreperent ei, atque ideo tabellas Cæſar, vt acceperat, traderet Catoni: illum lectam ſororis Seruiliæ laſciuam epiſtolam abieciſſe ad Cæſarem, ac dixiſſe: Cape temulente: mox ad ſententiam & orationem de integro fuiſſe reuerſum. vſqueadeò Seruilæ fuit in Cæſarem peruagatus amor. Secundum aciem Pharſalicam cùm Pompeius refugiſſet ad mare: dum caſtra oppugnantur, Brutus clàm porta elapſus in locum coniecit ſe paluſtrem aquoſúmque & calamo conſitum. Hinc digreſſus euaſit noctu Lariſſam. Inde ſcripſit ad Cæſarem. Cuius incolumitate Cæſar lætus iuſſit eum ad ſe venire. Nec ſolùm ignouit ei, verùm etiam inter præcipuos amicos ſuos habuit eum in honore. Cũ nemo dicere haberet, quò intenderet fugam Pompeius, nihílque eſſet certi: aliquantulum itineris ſolus cum Bruto faciens periclitatus eſt ſententiam eius: & quia ex certis rationibus collectis optimam videbatur de fuga Pompeij coniecturam facere, omiſſis aliis contendit in

Bruti matrem amauit Cæſar.

Brutus ex pugna Pharſalica à Cæſare ſeruatus.

Brutus Cæ-ſar migrat. *Reponédum Gallogræciæ, Deiotarũ nimirum intelligigens: niſi Iubã intelligat, quod non puto.*

Ægyptum. Cæterùm Pompeium in Ægyptum, vt diuinauerat Brutus, delatum occupauit fatũ. Porrò Cæſaré Brutus Caſſio quoque placauit. Et verò etiam* Afrorum regem defendens premebatur magnitudine criminũ: verùm cũ pro hoc deprecaretur oraréteque, conſeruauit ei magnam regni partem. Perhibent Cæſarem cũ primùm audiſſet orantem, ad amicos dixiſſe, Hic adoleſcens, haud ſcio quid velit: ſed id quod vult, vehementer vult. Quippe ſicut animus firmus eius non facilè neque quibuſuis rogãtibus cõcedebat beneficia: ita vbi cũ ratione & ex delectu agebat honeſti, quocũque ipſum cõuertiſſet valida vtebatur contétione atq; efficaci. Ad iniuſta verò precantibus nõ patebat aſſentatoribus. Nã impudenter obſecrantibus ſuccumbere, quod confundi verecũdia dicitur à nonnullis, turpiſſimũ magno viro ducens, dicere ſolebat eos, qui nihil denegare valerét, parũ ſibi videri honeſtè ętatis floré collocaſſe. Trã

Brutus præfectus Galliæ ciſalpinæ.

ſmiſſurus cõtra Catoné & Scipioné Cæſar in Africam, Bruto Galliã ciſalpinam magna illius prouinciæ felicitate permiſit. Nã cùm aliæ auaritia & libidine præpoſitorum vt bello captæ lacerarentur, illi etiam priorum requies & alleuatio fuit Brutus calamitatũ. Omnium autem retulit ad Cæſaré gratiã. Vnde huic Italiã ab reditu peragrãti, quæ ſub Bruto fuerãt ciuitates, atque ipſe Brutus amplificans honorem eius, ac feſtiuè eũ comitans, iucundiſſimũ fuerũt ſpecta

Bruti & Caſſii de pretura contentio.

culũ. Cùm auté inter multas præturas illã, quæ maximæ eſt dignationis, & vrbana dicitur, omnium opinione Brutus obtenturus vel Caſſius eſſet: aliqui eos ex antecedentibus nonnihil

diſſentientes in contentionem de ea multò maiorem aiunt veniſſe quantumvis neceſſarios. Quippe ſororem Bruti Caſſius Iuniam habebat in matrimonio. Alij Cæſaris opera concertationem hanc fuiſſe vtrique in ſecreto ſpem oſtentatus excitatã, quoad ita impulſi & incitati decertauerunt inter ſe. Pugnabat Brutus cum Caſſij magnificis aduerſus Parthos factis nominis claritate & virtute. Quos vt Cæſar audiuit, atque adhibitis amicis deliberauit: Iuſtior eſt, inquit, Caſſij cauſa: Bruto tamen dandæ ſunt primæ partes. Caſſio alia prætura data. Qui non tantum gratiæ habuit ob hanc quam accepit, quantum in eum exarſit ob repulſam illius. Brutus alijs quoque in rebus conſors fuit, quantũ voluit, Cæſaris potentiæ. quandoquidem ſi voluiſſet, principi ei eſſe amicorũ & pollere plurimũ licuiſſet. Verùm ſodalitas eum Caſſij traxit & deflexit. Nondũ quidem erat ex illa conflictatione recõciliatus cũ Caſſio, verũ amicis ei⁹ aures præbebat, admonentibus ne permitteret ſe à Cæſare emolliri & deliniri, ſed comitatem & beneficentiam fugeret tyrannicam: quibus nõ ad decorãdã virtutẽ illũ, verũ ad eneruãdũ & perſtringendũ animũ vti in ipſũ. At ne Cæſar quidẽ prorſus ſecurus erat aduerſus eũ, nec criminibus clauſus: ſed ſpiritus huius timebat, & auctoritatẽ & amicos, bonæ verò indoli credebat. Ac cũ primũ delatũ ad eũ eſſet Antoniũ & Dolobellã res nouas moliri: negauit craſſos hos & comatos ſibi metuendos, ſed pallidos illos & macilentos, Brutum & Caſſium deſignans. Inde deferentibus quibuſdam Brutum, & vt caueret ab eo monentibus, manu corpus attingẽs:

Caſſij in Cæſarem odij origo.

Cæſaris ſuſpicio aduerſus Brutum.

Quid vobis, inquit, an ne Brutus videtur hoc corpuſculũ expectaturus? quaſi nemini ſecundum ipſum alteri quàm Bruto tanta potentia conueniret. Et apparet ſanè, ſi aliquantiſper ſuſtinuiſſet Cæſari eſſe ſecundus, opéſque eius defloreſcere & gloriam rerum geſtarum ſiuiſſet marceſcere, principatum in ciuitate eum haud dubiè habiturum fuiſſe. Verùm ferocis vir animi Caſſius, magíſque priuatim Cæſari, quàm publicè Tyranno infeſtus incendit & ſtimulauit Brutum. Dicitur Brutus regnum non tuliſſe, Caſſius odiſſe regem: qui eum cùm aliis nominibus eſt inſectatus, tum ob leones ablatos: quos hic ædilis curulis deſignatus parauerat: Cæſar autem Megaræ, cùm captum oppidum per Calenum eſſet, inuentos retinuit. Eas feras calamitatem ingentem memorant Megarenſibus intuliſſe. Hi enim, dum iã caperetur vrbs, refregerunt caueas & vincula diſſoluerunt, vt irruentibus feræ obſiſterent: quæ in illos ipſos impetum dederunt, atque diſcurrẽtes diſcerpſerunt inermes, fuítque ſpectaculum etiã hoſtibus luctuoſum. Ac Caſſium quidem hanc potiſſimùm conſpirandi in Cæſarem cauſam arripuiſſe autumant, ſed parum verè. Nam fuit à prima ætate ingenitum Caſſio odium & fel aduerſus Tyrannorum gentem: vt puer etiam num, cùm in eundem ludum cum Syllæ filio commearet Fauſto oſtendit. Qui vt puer etiamnum, cùm in eundem ludum cum Syllæ filio commearet Fauſto, oſtendit. Qui cùm iactabundus inter pueros patris dominatum in cælum ferret, ſurgens Caſſius impegit ei colaphos. Id perſequi cùm Fauſti tutores & propinqui intende

Caſſius incendit Brutum in Cæſarem.

Caſſij leones Megara.

Caſſius oſor Tyrannorum.

tenderent, prohibuit Pompeius, qui ambos pueros accitos interrogauit de facto. Ibi Caſſiũ ferunt dixiſſe: Age iam Fauſte aude coram hoc eadem iactare, quibus irritatus fui, vt iterum tibi os comminuam. Atque eiuſcemodi Caſſius fuit. Brutum verò crebri familiariũ ſermones, crebris vocibus & ſcriptis ad factum illud ciues prouocauerunt & impulerunt. Nam ſtatuæ progenitoris eius Bruti, qui regium imperium oppreſſerat, inſcripſerunt: Vtinam nũc Brutus eſſes: &, Vtinam viueres Brute. Ipſius Bruti tribunal prætoris reperiebatur manè huiuſcemodi ſcriptis refertum: Dormis Brute? & Non es germanus Brutus. In cauſa fuerunt Cæſaris adulatores. Qui cùm honores ei inuidioſos alios exquirebant, tum ſtatuis eius nocte impoſuerunt diadema: quò multitudinem impellerent ad ſalutandum eum pro dictatore Regem. Verùm euenit ſecus, vt in vita Cæſaris accuratè ſumus executi. Sollicitanti in Cæſarem amicos Caſſio, omnes, ſi dux Brutus eſſet, annuere. Neque enim manus neque audaciam oſtenderunt ſe requirere: ſed auctoritatem viri, qualis hic eſſet, quaſi auſpicantis & præſentia ſua honeſtatem comprobantis facti. Abſque eo & in ſuſcipienda re animo ſe deiectiore fore, & ſuſpectiores perpetrata. Neque enim hoc factum illum, ſi eſſet iuſta cauſa ſubnixũ, repudiaturum fuiſſe. Hac re ſecum agitata Brutum ab illa diſſentione conuenit prior: mox poſt reditum in gratiam & complexus rogauit eum, an Cal. Martiis eſſet in Senatum venturus. Nam audire ſe amicos Cæſaris de regno eius relaturos. Negante adfuturum ſe Bruto

Brutus quomodo fuerit in Cæſarem incitatus.

Caſsius Brutum prior ad Tyrannum tollendum incitat.

Heraclides inſidiatur rurſus Dioni. vocatus, recuſauit venire, priuatum ſe eſſe ferens & in cœtu aliorum ciuium ventutum ad concionem. Inde criminatus eſt Dioné, quòd nó eſſet demolitus arcem, & populo Dionyſij conditoriú diſſipare & proiicere reliquias, cùm id pararet, non permiſiſſet: adhæc euocaret conſiliarios Corintho, collegas dedignans ciues. *Dion acceſſit Corinthios ad cóſtituendã remp. Syracuſis.* Et reuerà acceſſiuerat Corinthios Dion quam in mente habebat, faciliùs illis præſentibus conſtituturum ſe Reipu. formam ſperans. Meditabatur autem effuſam populi poteſtaté, quòd ea non Reſp, ſed Rerumpubl. eſſet, vt ait Plato, nundinæ, coërcere, & Laconicam quandam Creticámque miſtam formam ex populari arbitrio & regno, in qua Optimatum ius eſſet, híque præſiderent & maxima quæque diſpéſarent, temperare & concinnare: cùm Corinthios quoque Rempub. cerneret per Optimates procurare, nec multa negocia tractare apud populum. *Populi poteſtas, nundinæ Platoni.* *Corinthiorum Reſp.* Cùm igitur hanc rem imprimis impugnaturum expectaret Heraclidem: qui aliàs inquietus, temporarius, & ſeditioſus erat: quos iamdudum cupientes eum interficere repreſſerat, his tunc conniuit: qui in domum illius irrumpentes obtruncauerunt eum. *Heraclidis cædes.* Tulit grauiter huius mortem populus. Cùm ſplendidas exequias tamen ei Dion paraſſet, & comitante exercitu funus eſſet proſecutus, concionémque habuiſſet: intellexerunt motus ciuiles Heraclide & Dione vnà Rempubl. gerentibus ſedari nullo modo poſſe. Erat Dioni amicus quidam Athenienſis Callippus: quem non literarum commendatione ait Plato, ſed initiationibus & circulatoria conſuetudine notum ei

&

& familiarem fuiſſe. Hic eum ad bellum ſecu- *Callippus* tus honeſtum ordinem habebat, atque ingreſ- *conſpiratio* ſus cum eo Syracuſas eſt primus amicorum o- *Dionem.* mnium coronatus, præbuerátque ſe ſtrenuum & inſignem bellatorem. Qui cùm amicis Dionis primariis & optimis bello abſumptis ſublatóque Heraclide populum Syracuſanum cerneret duce orbum, & Dionis milites ſui cupidos: homo ſceleratiſſimus, qui prorſus Siciliam interfecti hoſpitis habiturum ſe ſperabat præmiũ: & vt aliqui commemorant, inſuper viginti talenta cædis acceperat ab hoſtibus mercedem: nonnullos mercenarios milites ſolicitauit & ſubornauit in Dionem, atque hoc improbiſſimum callidiſſimũmque exordium fecit: Deferebat quotidie militum quaſdam apud ipſum voces aut verè emiſſas aut confictas ab ſe. Quare ob habitam ei fidem tantum homini permiſſum, vt quibuſcum vellet clàm congrederetur, & in colloquio detraheret Dioni ipſius iuſſu, ne vllus lateret maleuolorum & infenſorum. Hinc accidit, vt breui improbos & ægros extricaret Callippus conglobarétque: vbi verò quis ſolicitatum ſe Dioni renunciaret, ne commoueretur ille neque offenderetur, quaſi exequeretur iuſſa eius Callippus. Dum coniuratio coi- *Spectrum* tur, ſpectrum eſt Dioni immane & monſtrificũ *Dioni obla-* oblatũ. Sedebat fortè diei ſero domi in porticu *tum.* cogitabundus. Ibi ſtrepitu repentè facto reſpiciens clara adhuc luce ad alterã porticus partẽ, conſpexit grandẽ mulierem cultu & facie nihil à tragica abhorrentẽ furia, quæ verrebat ſcopis domum. Ille vehementer perculſus & trepidans acciuit amicos, viſumq; iis narrauit, atq; orauit,

apud ſe vt permanerent; quòd planè extorpeſceret, timens, ne ſi ſolum reliquiſſent, iterum ſibi obuerſaretur monſtrum. Cæterùm id non eſt reuerſum: ſed filius eius ferè adultus per dolorem aliquem animi & iram ex parua & puerili ortam occaſione de faſtigio domus præcipitauit ſe in caput & interiit. Hac icto calamitate Dione vrſit magis ac magis inſidias Callippus, rumorémque diſſipauit inter Syracuſanos orbum iam liberis Dionem, Dionyſii filium Apollocratem, qui fratris vxoris ſuæ filius & nepos ſororis eſſet, accire & facere ſtatuiſſe ſucceſſorẽ. Iam Dioni quoque & fœminis oblata ſuſpicio inſidiarum erat, atque hæ omni ex parte detegebantur. Verùm Dion, vt ego arbitror, Heraclidis nece dolens, eámque vt aliquam vitæ & rebus ſuis geſtis aſperſam labem ægrè ac moleſtè ferens demonſtrauit cupere ſæpius iam ſe ſubire mortem, iugulúmque cuiuis præbere: ita ſi viuendum foret ſibi, vt non tantùm ab inimicis, ſed etiam cauendum eſſet ab amicis. Porrò mulieres aduertés Callippus acriter rem perſcrutari, veniúſque adiit eas, inficians rem lacrymánſque, & quam vellent cumque fidem offerens dare. Illę poſtulauerunt, vt magnum iuramentum perageret. Id eſt huiuſcemodi: Qui fidem daturus eſt, téplum Cereris & Proſerpinæ ingreſſus ſacris quibuſdã peractis, veſtẽ deæ purpuream induit, ſumptáque ardẽti tæda adiurat. Hęc Callippus cùm omnia egiſſet, & iuramento factum negaſſet, vſqueadeò contempſit deas: vt expectato deæ, per quam iuratus fuerat, die feſto, cædem patraret Proſerpinalibus. Atque illum ipſum diem deæ[illegible] forta

taſ

Filij Dionis calamitoſa mors.

Magnum iuramentũ Syracuſis.

Proſerpinalia.

taſſe, vt religionem eius prorſus violaturus, ſi vel alio tempore myſtam eius myſtagogus iugularet. Cùm eſſent auté permulti in coniuratione, & in triclinio ſederet Dion cum amicis; pars domum foris cinxerunt, alij oſtio ædium & feneſtris admouerunt ſe. Illi, qui manus ei illaturi erant Zacynthij tunicati abſque gladiis ſunt ad eum ingreſſi. Simul illi qui extrà ſtabát, fores attraxerunt, obditáſque tenuerunt. Alij Dionem adorti inſtiterunt eũ ſuffocare & ſtrangulare. Vt nihil profecerunt, gladium poſtulauerunt. Verùm aperire nemo audebat fores. Multi enim erant intùs cũ Dione: quorum quiſque, ſi illum proieciſſet, ſeruaturum ratus ſemetipſum dubitauit ei opem ferre. Interpoſita mora Lycon Syracuſanus porrigit per feneſtram vni Zacynthiorum pugionem, quo victimæ modo Dionem oppreſſum iamdudum & obſtupefactum iugulauerunt. Mox ſororem eius cum vxore prægnante coniecerunt in carcerem: contigítque vxori eius ærumnoſiſſimæ puerperæ filium edere in carcere, quem educare de conſenſu cuſtodum aggreſſæ ſunt, cùm exagitaretur iam rerum motibus Callippus. Siquidem initiò, cùm Dionem interfeciſſet, inclytus fuit, & rerum Syracuſis potitus eſt, ſcripſitq́ue id ad ciuitatem Athenienſem: quam tanto admiſſo piaculo maximè debuerat ſecundum deos vereri & timere. Sed verum videtur illud dictum, eam vrbem viros, qui virtutem ſectantur, optimos: & qui vitia, teterrimos ferre: ſicut tellus eorum optimum mel & cicutam edit exitioſiſſimam. Haud diu tamen ſuperſtes fuit Callippus fortunæ & deorum ſugillatio, quaſi

Dionis cædes.

Dionis vxor parit in carcere filium.

Callippi punitio.

conniuentium homini tanto flagitio imperium & opes parauit, ſed breui dignas pœnas dedit. Nam Catanam cùm contenderet capere, protinus amiſit Syracuſas. Quo tempore dixiſſe referunt eum, miſſa è manibus vrbe ſe tyrocnestim (culter eſt quo inciditur caſeus) cepiſſe. Hinc adortus * Mamertinos maxima militum ſuorũ parte deſiderata, in quibus erãt Dionis interfectores: nullóque Siciliæ oppido eum recipiente, ſed infeſtis & deteſtantibus omnibus occupauit Rhegium. Ibi egenus & mercenarium militem malignè tolerans à Leptine & Polyperchonte eodem fortè gladio, quo percuſſum ferunt Dionem, interfectus eſt. Agnitus gladius modò fuit. Nam breuis ſicut Laconici fuit & opificio ſcitè fabrefactus. Hoc perſoluit Callippus ſupplicium. Ariſtomachen & Areten, vt ex vinculis liberatæ fuerunt, Syracuſanus Icetes, qui ex Dionis amicis fuerat, accepit. Hic eas fouit aliquandiu fideliter & honeſtè, verùm à Dionis inimicis inductus, parato eis nauigio quaſi eas eſſet in Peloponneſum amandaturus, præcepit in curſu interficerentur, atque in pontum proiicerentur. Alij viuas adhuc aiunt ſubmerſas, vnáque cum his infantem. Sed & hic pœnas pependit flagitiorum. Quippe captum Timoleon necauit. Inſuper duas eius filias Syracuſani Dioni parentantes occiderunt: de quibus in vita Timoleontis diſſeruimus ſigillatim.

*Meſſenios appellat Plutarchus: qui etiã Meſſanenſes dicti, à Meſſana vrbe Siciliæ.

Syracuſanorum in Dionis poſteros crudelitas.

M. BRV

M. BRVTVS.

M. BRVTVS ſtemma ad Iunium Brutum refert generis auctorem, cui priſci Romani in Capitolio mediam inter reges poſuere ſtatuā ex ære, quæ ſtrictum tenet enſem: quòd fortiſſimè regno pepuliſſet Tarquinios. Cæterùm ille gladiorum inſtar, qui candentes frigida extincti ſunt, duris præditus natura nō ex literarum cultura mollibus moribus vſque in liberorum cædem ira aduerſus Tyranos prouectus eſt. At hunc, ſuper quo hîc tractamus, qui doctrina & philoſophiæ præceptis mores temperauerat, ingeniúmque ſolidum & lene excitauerat negotiorum motu, ad virtutem decentiſſimè comparâtum apparet fuiſſe. Vnde qui ei coniurationis in Cæſarem cauſa infeſti fuere, ſiquid eſſet geſtum præclarè, aſcripſerunt Bruto, atrociſſima quæque Caſſio tulerût expenſa familiari Bruti & amico, haud perinde ſimplicium tamen morum neque integrorum. Mater eius Seruilia genus repetebât à Seruilio Hala: qui Spurio Manlio tyrannidem moliente, ac ſeditionem concitāte pugionem ſub ala ferens in forum proceſſit, & propè illi aſſiſtens, quaſi haberet quod cum eo ageret & cōferret, caput inclinantem percuſſit interfecitque. Verùm hoc in confeſſo eſt. Paternam ve-

Bruti genus.

Bruti mores.

Bruti genus materuum.

*Brutigenus in aſtirpem eius illi, qui ob necem Cæſaris inimicitiam aliquam & odium cum Bruto exercuerant, negant Tarquinij exactorem contingere. Nullam enim contendunt ab illo, qui filios interfecerat, ſuperſtitem ſobolem relictã, ſed plebeium hunc Bruti diſpenſatoris fuiſſe filium, atque non ita dudum ad magiſtratus aſpiraſſe. At Poſidonius philoſophus filios Bruti adultos (vt proditum eſt memoriæ) fuiſſe memorauit interfectos: tertium verò relictum infantem, à quo genus propagatum. Nonnullos etiam æqualium ſuorum, qui ex ea gente erant clarorũ virorum repręſentaſſe faciẽ Bruti ſtatuam. Verùm hactenus de his. Seruiliæ Bruti matris Cato philoſopus frater fuit, quem inter Romanos hîc potiſſimùm auunculum & pôſt ſocerum eſt æmulatus. A philoſophorum Græcorum nulla ſecta, vt ſemel dicam, audienda peregrinus aut alienus fuit: præcipuè verò aſſeclarum Platonis extitit ſtudioſus. Ac noua & media, quam vocant, Academia parum probata veterem ſectatus eſt: & Antiochum quidẽ Aſcolonitem in admiratione habuit perpetuò: fratrem vero eius amicum & conuictorem parauit Ariſtonem, eruditionis ſanè excellentia multis philoſophis inferiorem: at modeſtia & placiditate comparem vel principibus. Empylus, cuius & ipſe in epiſtolis & eius amici frequentem faciunt mentionem, velut vſi Bruti contubernio, orator fuit. Hic commentarium reliquit de Cæſaris nece exiguum, ſed non inelegans, quod Brutus eſt inſcriptum. Latinè fuit Brutus ad caſtrenſem & forenſem dictionem ſatis exercitatus. Græcè verò

Margin notes: *Brutigenus* [in] *oaſcanum.* — *Bruti ſtudia.*

eo verò conciſam & Laconicam dicendi breuitatem notatus eſt in epiſtolis interim captaſſe. Velut cùm iam bellum ſuſcepiſſet, ſcribit Pergamenis: Dolobellæ audio vos pecuniam dediſſe. quam ſi vltrò dediſtis, fateamini nos læſiſſe: ſin inuiti, oſtendite id ſponte nobis dando. Rurſus Samiis: Conſilia veſtra ſecura, munerum functio ſegnis, quem horum finem expectatis? Et de Patarenſibus in alia: Xãthij beneficium meum deſpicientes deſperationis ſuæ habuerunt patriam ſepulchrum. Patarenſes, qui ſe in fidem meam contulerunt nuſquam deſiderant in adminiſtrandis rebus ſuis libertatem. Igitur licet vobis quoque vel Patarenſiũ iudicium vel fortunam legere Xanthiorum. Atque notarum genus epiſtolarum eius huiuſcemodi eſt. Adoleſcens adhuc auunculum Catonem in Cyprum contra Ptolemæum miſſum comitatus eſt. Cùm Ptolemæus mortem ſibi ipſe conſciuiſſet: Cato ipſe neceſſariò Rhodi commorans præmiſerat iam amicum quendã Canidium ad pecuniam ſeruandam. Quem veritus nõ temperatas habiturum manus ſcripſit Bruto, vt quã primũ ex Pamphylia nauigaret in Cyprũ. Illic enim colligẽdi ſui ex imbecillitate gratia agebat. Quã profectionẽ ſuſcepit perinuitus tũ Canidij verecundia, vt ignominioſè à Catone abiecti, tum prorſus eiuſcemodi actũ & procurationẽ, vtpote iuuenis & literis deditus neque liberalem cẽſens neque ſe dignã. Attamẽ ita curã hîc intendit, vt fuerit à Catone cõmẽdatus, opibúſq; illis in argẽtũ redactis magnã pecuniæ partẽ Romam depoſuit. Poſtquã armis Põpeij & Cæſaris atque imperij commotione

Bruti Græcarum epiſtolarum genus.

Brutus Catonem ſecutus in Cyprum.

Brut⁹ partes Pompeij ſequitur.

diuulſa Reſp. eſt, habebatur partes Iulianas ſecuturus. Nam pater eius antè fuerat per Pompeium interfectus. Verùm quòd Reip. potius vellet, quàm ſuæ rationem ducere: & Pompeij exiſtimaret quàm Cæſaris ad ſumenda arma honeſtiorem cauſã eſſe, aggregauit ſe ad illum, licet antea occurrentem non ſalutaſſet Pompeium, pro piaculo habens interfectorem appellare parentis. At tunc vt patriæ duci ſubmiſit ſe ei: ac cum Seſtio in Siciliam, qui eam prouinciam fuerat ſortitus, legatus profectus eſt. Sed cùm nihil illic geri præclari poſſet: Pompeius autem & Cæſar caſtris caſtra collata haberent de ſumma decertantes, vltrò ad periculi ſocietatem accurit in Macedoniam: memorántque lætum tum Pompeium & obſtupeſcentem eius aduentu, omnibus aſpicientibus aſſurrexiſſe ei ex ſella, ac ſicut vnum ex primoribus fuiſſe complexum. In caſtris diem, niſi quã tum cum Pompeio eſſet, in literis & libris ponebat, non ſolùm alio tempore, ſed & ſub pugnam Pharſalicam. Adulta æſtas erat & æſtus ingẽs, ac caſtra locis paludinoſis habebãt. Quòd verò Bruto miniſtri nõ citò apportaſſent tentoriũ, labore hic confectus tandẽ meridie vnxit ſe, & paululũ cibi cepit: aliiſq; quieſcẽtibus aut cogitantibus & ſollicitis de euentu pugnæ, vſque ad veſperum ſcripſit, Polybij compẽdium commentans. Ferunt Cæſari illum magnæ curæ fuiſſe, ducibúſque ſuis præcepiſſe in pugna, ne interficerent Brutum, ſed parcerent ei: quẽ ſi vltrò ſe dederet, deducerent ad ipſum: ſin repugnaret inſtantibus, mitterent eum, neque vim adferrent. Hæc memorant illum in Bruti

Bruti in caſtris Põpey occupationes.

Bruti curã egit Cæſar in pugna.

matris feciſſe Seruiliæ gratiam. nam adoleſcẽs adhuc, vt perhibetur, cum Seruilia, quæ amore eius deperibat, conſuetudinem Cęſar habuit. Quia verò, qua tempeſtate flagrantiſſimus erat eorum amor, genitus Brutus fuit, credebat eũ ex ſe natum. Fama eſt cùm grauiſſimæ res de Catilinæ coniuratione, quæ penè Remp. euertit, tractarentur in Senatu, diſſentientes ſententiis Catonem & Cæſarem commiſſos fuiſſe: interea paruum epiſtolium foris allatum cùm Cæſar ſubmiſſè legeret, exclamaſſe Catonem, indignam rem eſſe, quòd ab hoſtibus Cæſar nuncios & literas acciperet. Cùm multi obſtreperent ei, atque ideo tabellas Cæſar, vt acceperat, traderet Catoni: illum lectam ſororis Seruiliæ laſciuam epiſtolam abieciſſe ad Cæſarem, ac dixiſſe: Cape temulente: mox ad ſententiam & orationem de integro fuiſſe reuerſum. vſqueadeò Seruilæ fuit in Cæſarem peruagatus amor. Secundum aciem Pharſalicam cùm Pompeius refugiſſet ad mare: dum caſtra oppugnantur, Brutus clàm porta elapſus in locum coniecit ſe paluſtrem aquoſúmque & calamo conſitum. Hinc digreſſus euaſit noctu Lariſſam. Inde ſcripſit ad Cæſarem. Cuius incolumitate Cæſar lætus iuſſit eum ad ſe venire. Nec ſolùm ignouit ei, verùm etiam inter præcipuos amicos ſuos habuit eum in honore. Cũ nemo dicere haberet, quò intenderet fugam Pompeius, nihílque eſſet certi: aliquantulum itineris ſolus cum Bruto faciens periclitatus eſt ſententiam eius: & quia ex certis rationibus collectis optimam videbatur de fuga Pompeij coniecturam facere, omiſſis aliis contendit in

Bruti matrem amauit Cæſar.

Brutus ex pugna Pharſalica à Cæſare ſeruatus.

Brutus Cæſ. ſ...grat. Ægyptum. Cæterùm Pompeium in Ægyptum, vt diuinauerat Brutus, delatum occupauit fatũ. *Reponédum Gallogræciæ, Deiotarũ nimirum intelligẽs: niſi Iubã intelligat, quod non puto.* Porrò Cæſaré Brutus Caſſio quoque placauit. Et verò etiam* Afrorum regem defendens premebatur magnitudine criminũ: verùm cũ pro hoc deprecaretur oraréteque, conſeruauit ei magnam regni partem. Perhibent Cæſarem cũ primùm audiſſet orantem, ad amicos dixiſſe, Hic adoleſcens, haud ſcio quid velit: ſed id quod vult, vehementer vult. Quippe ſicut animus firmus eius non facilè neque quibuſuis rogãtibus cõcedebat beneficia: ita vbi cũ ratione & ex delectu agebat honeſti, quocũque ipſum cõuertiſſet valida vtebatur cõtétione atq; efficaci. Ad iniuſta verò precantibus nõ patebat aſſentatoribus. Nã impudenter obſecrantibus ſuccumbere, quod confundi verecũdia dicitur à nonnullis, turpiſſimũ magno viro ducens, dicere ſolebat eos, qui nihil denegare valerẽt, parũ ſibi videri honeſtè ętatis floré collocaſſe. Trã*Brutus præfectus Galliæ ciſalpinæ.* ſmiſſurus cõtra Catoné & Scipioné Cæſar in Africam, Bruto Galliã ciſalpinam magna illius prouinciæ felicitate permiſit. Nã cùm aliæ auaritia & libidine præpoſitorum, vt bello captæ lacerarentur, illi etiam priorum requies & alleuatio fuit Brutus calamitatũ. Omnium autem retulit ad Cæſaré gratiã. Vnde huic Italiã ab reditu peragrãti, quæ ſub Bruto fuerãt ciuitates, atque ipſe Brutus amplificans honorem eius, ac feſtiuè eũ comitans, iucundiſſimũ fuerũt ſpectaculũ. *Bruti & Caſſii de prętura certamen.* Cùm autẽ inter multas præturas illã, quæ maximæ eſt dignationis, & vrbana dicitur, omnium opinione Brutus obtenturus vel Caſſius eſſet: aliqui eos ex antecedentibus nonnihil diſſen

diſſentientes in contentionem de ea multò maiorem aiunt veniſſe quantumvis neceſſarios. Quippe ſororem Bruti Caſſius Iuniam habebat in matrimonio. Alij Cæſaris opera concertationem hanc fuiſſe vtrique in ſecreto ſpem oſtentãtis excitatã, quoad ita impulſi & incitati decertauerunt inter ſe. Pugnabat Brutus cum Caſſij magnificis aduerſus Parthos factis nominis claritate & virtute. Quos vt Cæſar audiuit, atque adhibitis amicis deliberauit: Iuſtior eſt, inquit, Caſſij cauſa: Bruto tamen dandæ ſunt primæ partes. Caſſio alia prætura data. Qui non tantum gratiæ habuit ob hanc quam accepit, quantum in eum exarſit ob repulſam illius. Brutus alijs quoque in rebus conſors fuit, quantũ voluit, Cæſaris potentiæ. quandoquidem ſi voluiſſet, principi ei eſſe amicorũ & pollere plurimũ licuiſſet. Verùm ſodalitas eum Caſſij traxit & deflexit. Nondũ quidem erat ex illa conflictatione recõciliatus cũ Caſſio, verũ amicis ei[9] aures præbebat, admonentibus ne permitteret ſe à Cæſare emolliri & deliniri, ſed comitatem & beneficentiam fugeret tyrannicam: quibus nõ ad decorãdã virtutẽ illũ, verũ ad eneruãdũ & perſtringendũ animũ vti in ipſũ. At ne Cæſar quidẽ prorſus ſecurus erat aduerſus eũ, nec criminibus clauſus: ſed ſpiritus huius timebat, & auctoritatẽ & amicos, bonæ verò indoli credebat. Ac cũ primũ delatũ ad eũ eſſet Antoniũ & Dolobellã res nouas moliri: negauit craſſos hos & comatos ſibi metuendos, ſed pallidos illos & macilentos, Brutum & Caſſium deſignans. Inde deferentibus quibuſdam Brutum, & vt caueret ab eo monentibus, manu corpus attingeãs:

Caſſij in Cæſarem odij origo.

Cæſaris ſuſpicio aduerſus Brutum.

tenderent, prohibuit Pompeius, qui ambos pueros accitos interrogauit de facto. Ibi Caſſiũ ferunt dixiſſe: Age iam Fauſte aude coram hoc eadem iactare, quibus irritatus fui, vt iterum tibi os comminuam. Atque eiuſcemodi Caſſius fuit. Brutum verò crebri familiariũ ſermones, crebris vocibus & ſcriptis ad factum illud ciues prouocauerunt & impulerunt. Nam ſtatuæ progenitoris eius Bruti, qui regium imperium oppreſſerat, inſcripſerunt: Vtinam nũc Brutus eſſes: &, Vtinam viueres Brute. Ipſius Bruti tribunal prætoris reperiebatur manè huiuſcemodi ſcriptis refertum: Dormis Brute? & Non es germanus Brutus. In cauſa fuerunt Cæſaris adulatores. Qui cùm honores ei inuidioſos alios exquirebant, tum ſtatuis eius nocte impoſuerunt diadema: quò multitudinem impellerent ad ſalutandum eum pro dictatore Regem. Verùm euenit ſecus, vt in vita Cæſaris accuratè ſumus executi. Sollicitanti in Cæſarem amicos Caſſio, omnes, ſi dux Brutus eſſet, annuere. Neque enim manus neque audaciam oſtenderunt ſe requirere: ſed auctoritatem viri, qualis hic eſſet, quaſi auſpicantis & præſentia ſua honeſtatem comprobantis facti. Abſque eo & in ſuſcipienda re animo ſe deiectiore fore, & ſuſpectiores perpetrata. Neque enim hoc factum illum, ſi eſſet iuſta cauſa ſubnixũ, repudiaturum fuiſſe. Hac re ſecum agitata Brutum ab illa diſſentione conuenit prior: mox poſt reditum in gratiam & complexus rogauit eum, an Cal. Martiis eſſet in Senatum venturus. Nam audire ſe amicos Cæſaris de regno eius relaturos. Negante adfuturum ſe Bruto

Brutus quomodo fuerit in Cæſarem incitatus.

Caſſius Brutum prior ad Tyrannum tollendum incitat.

Quid igitur, inquit, ſi accerſant nos, Caſſius? Iã meum erit, infit Brutus, non tacere: ſed pro libertate propugnare, vitámque profundere. Ibi erectus Caſſius: Quis, inquit, feret te ciuis Romanus ita pro libertate emori? An temetipſum ignoras Brute, aut in tribunali tuo à textoribus iſta putas aut à cauponibus inſcripta, ac nõ facere id principes & optimates? A prætoribus aliis congiaria, ſpectacula, munera gladiatorũ: abs te velut debitum hæreditarium tyrannidis exigunt oppreſſionem, qui ſubire pro te omnia parati ſunt: ſi qualem eſſe volunt & expectãt, talem te præſtiteris. Inde Brutum complexu ſalutauit, atque ſic digreſſi conuerterunt ſe ad amicos. Erat quidam Q. Ligarius Pompeij amicus, quem eo nomine accuſatum exemerat Cæſar noxæ. Hic nõ quòd ab iudicio liberatus fuiſſet, gratiã Cæſari tribuens: ſed propter quam vocatus in periculum fuerat, dominationẽ peroſus ei infenſus erat, Bruto autem imprimis familiaris. Hunc Brutus inuiſens ægrotum: Quali inquit, tempore Ligari ægrotas? Ille ſtatim cubito innixus arrepta dextra eiũs: At ego, inquit, ſiquid te Brute dignum cogitas, valeo. Hinc clàm tentantes amicorum, quibus fidebant, animos capita inter ſe cõferebant: aſciſcebántque non ſolùm delectos familiares, ſed omnes quotquot egregiè audaces & mortis eſſe contemptores ſciebant. Qua de cauſa Ciceronem, cui cùm fidebant plurimum, tum diligebant ſummè, celauerunt de conſilio, ne ad inſitam timiditatem adiungens ex ætate ſenilem cautionem, mox ſingula æſtimando ad ſummam exigens ſecu-

Ligarius Brutus adiungit conſpirationi.

Ciceronem celant de cõiuratione in Cæſarẽ.

ritatem, alacritatis ipſorum aciem, quæ celeritatem requirebat, perſtringeret. Quando etiam ex amicis cæteris Statilium Epicureum Brutus & æmulatorem Catonis Faoniũ reliquit: quòd cùm à longe eos per ambages inter confabulãdum & diſputandum de philoſophia ita attentaſſet, Faonius reſpondiſſet, violéto dominatu eſſe bellum ciuile deterius: Statilius ſapientem & cordatum dixiſſet non decere malorum & inſipientium cauſa periculum & terrorem ſubire. Ibi præſens Labeo reclamauit vtriq;. Brutus verò tunc; quaſi haberet diſputatio ea aliquid ſcrupuli & nodi, obticuit: pòſt participauit Labeoni conſilium. Hic cùm parato animo operam ſuam eſſet pollicitus, alterum Brutum Albinum cognomine, qui de cætero ſtrenuus non erat neque animoſus: ſed gladiatorũ manu, quos ad exhibendum populo Romano alebat, validus eſſet & probatus Cæſari, viſum eſt adiungere. Hic à Caſſio & Labeone appellatus nihil reſpondit. verùm vbi Brutum ille priuatim conuenit, accepítque rei gerendæ eſſe eũ ducem: promptam oſtendit operam ſuam. Alios autem pleroſque & præſtantiſſimos nomẽ adiunxit eis Bruti. Qui quamuis neque iuramento neque ſacris tactis fidem inter ſe mutuò ſanxerant, ita ſilentio tamen continuerunt & preſſerunt conſilium omnes atque inter ſe agitauerunt, vt licet vaticiniis, prodigiis, extis id dij denunciarent, nemini eſſet tamen credibile. Brutus verò, quòd penderent ex ipſo animoſiſſimi quique ciuitatis & nobiliſſimi & præſtantiſſimi, ac periculum agitaret omne animo; foris annitebatur

Bellum ciuile, violẽto dominatu deterius.

Coniuratorum in celando conſilio de Cæſare interficiendo, fides.

comprimere & componere ſenſa ſua, at nocte domi non erat idem: ac partim excitauit inuitum ipſa ſollicitudo ſomno, partim intentiùs volutans animo hærénſque in perplexitatibus vnà cubãtem non fefellit vxorem inſuetæ perturbationis ſe plenum eſſe, verſaréque ſecum moleſtum conſilium & intricatum. Porcia filia erat, vt diximus, Catonis. Eam Brutus conſobrinus duxerat non virginem, ſed priore defuncto viro adoleſcentulam adhuc acceperat. Habebat hæc ex illo paruulum filium, cui Bibulo fuit nomen. Extat paruus libellus commentarius rerum à Bruto geſtarum ab hoc elucubratus. Porcia autem fœmina philoſophiæ ſtudioſa & viri amans animoſáque atque cordata nõ antè virũ rogare de arcanis aggreſſa eſt, quàm periculum ſui feciſſet huiuſcemodi: Cultellum accepit, quo vngues reſcindere tonſores ſolent, omnibúſque exactis cubiculo pediſſequis vulnus fœmori inflixit altum: vnde effluxit vis magna ſanguinis, ingentéſque dolores & febris mox cum horrore grauis comitati ſunt. Trepidantem Brutum & diſcruciatum, cùm eſſet dolor intentiſſimus, hoc modo affata eſt: Ego Brute in domum tuam Catonis filia nupſi, non ſicut pellices ad lecti tantùm & menſæ conſortiũ, ſed etiã ad proſperorum & aduerſorum ſocietaté. Tua quidẽ cauſa nihil eſt quod de nuptiis conquerar. Sed à me quod documẽtũ aut quod oblectamentũ erit tibi, ſi neque recõditũ animi cruciatũ, neq; curã, quæ fidé requirit, tecũ ferã? Nõ me fugit naturã imbecillé haberi ad ſecreta cõtinẽda muliebré. at eſt aliqua Brute & probi tyrocinij & honeſtę cõſuetudinis ad mores

Porciæ Bruti vxoris fortitudo.

Porcia philoſophiæ ſtudioſa.

Iuſtæ vxoris & pellicis diſcrimen.

mores tingendos vis. Mihi verò hoc obtigit, vt & Catonis filia & coniux ſim Bruti. Quibus ante hac minus freta nunc memet ipſa vel ad dolorem probaui eſſe inuictam. Sic fata oſtendit ei vulnus, & quod feciſſet periculum expoſuit. Ille attonitus manibus ad cælum extenſis deos precatus eſt, vt conſilio ſuo propitij adeſſe vellent, quò dignum ſe Porcia præſtaret virum Ae tum quidem vxorem refocillauit. Indicto Senatu, cui interfuturus Cæſar putabatur, conſtituerunt rem aggredi. Nam frequentes erant citra ſuſpicionem vnà futuri, omneſque ducebant habituros ſe iuxtà optimates & principes ingẽti perpetrato facinore illicò libertatis aſſertores. Locum enim diuinitùs datum apparebat & pro ipſis eſſe. porticus erat, quæ vnam habebat iuxta theatrum exedram: in qua ſtatua Pompeij à populo Romano locata fuerat, cũ porticibus & theatro locum illum decoraſſet. Eò Idibus Martiis aduocatus Senatus fuit. Vnde deus aliquis Cæſarem eò trahere ad pœnas Pompeio dandas videbatur. Vbi illuxit dies, Brutus pugione accinctus vna conſcia vxore progreſſus eſt. Cæteri coierunt apud Caſſium, filiũmque eius ad ſumendam virilem togã in forum deduxerunt. Inde cuncti porticum Pompeij ingreſſi Cæſarem mox in Senatum venturum operiebantur. Hîc potiſſimùm virorum illorum immotum animum atque in periculis conſtantem mireris, ſi futurũ cognoſceres, quãdoquidem multi, quibus præturę ratione ius dicendi incumbebat munus, non ſolùm benignam adeuntibus & litigantibus audientiã faciebant, vt ſi vacuo eſſent animo: verũetiã cau

Locus ad interficiẽdum Cæſarem, tẽpli ſquedinitus data.

Coniuratorum in Cæſare occidẽdo conſtantia.

ſas quiſque attentè auditas magno iudicio diſceptauit. Cùm quidã, qui iudicatum detrectabat ſoluere, Cæſaré appellaret, multúmque vociferaretur ac teſtaretur: reſpiciens ad coronã Brutus: Me Cæſar, inquit, ius dicere ex legibus neque prohibet neque prohibebit. Et quidé multa obiecit illis fortuna turbuléta: primũ & maximũ Cæſaris die progrediente morã: & quòd cùm non litaret, retineretur ab vxore domi, vetaréntque auſpices ei in publicũ prodire. Deinde vnum ex coniuratis Caſcam adiit quidam, dextráque apprenſa: Tu, inquit, de arcano Caſca nos celaſti, verùm expromſit Brutus nobis omnia. Torpido ſtupore Caſca, ridens ille, Vnde tam citò quæſo, inquit, abundas, vt ac cingas te ad ædilitatem? Tantulum modò abfuit, quin falſus ambiguo abdita retegeret Caſca. Ipſum Brutum & Caſſium vir ordinis ſenatorij Popilius Læna ſalutauit propenſiùs, atque in aurem inſuſurrauit: Opto vobis, inquit, vt quæ in animo habetis, perficiàtis: hortórque ne cunctemini. Neque enim ſiletur res. Ita fatus digreſſus eſt, magnámque ſuſpicionem attulit iis conſilium ſe intellexiſſe. Interea accurrit quiſpiam domo ad Brutũ, vxorem eius agere animã nunciãs. Porcia enim vehemẽter euẽtus expectatione cõmota, ac moli impar curarũ, ægrè continebat ſe domi, atque ad omnem ſtrepitum ac vocem in modum Bacchico furore percitarum exiliens, vt quiſque à foro ingrediebatur, quid ageret Brutus requirebat: alios mittebat eò aſſiduè. Poſtremò longiore tẽporis tractu non ſubſtiterunt vltrà corporis vires, ſed animo fluctuatione æſtuante fatiſcẽs.

Porcia in cogitatione facinoris à Bruto patrandi elãguit.

elanguit: ac priùs quàm recipere ſe in cubiculum potuit, repentè inter ſuas ſedentem, animi defectus, atque immenſus animi ſtupor corripuit eam, colórque immutatus eſt, ac ſuppreſſa ſemel vox. Ancillæ eo viſo clamorem ſuſtulere, concurrentibúſque ad fores vicinis repentè fama dilata eſt ac ſermo diſſipatus mortuam eſſe. Breui tamen animum recepit, & ad ſe redeuntem mulieres refouere. At Brutus eo ſibi allato rumore haud immeritò cõmotus, non reliquit negocium publicum tamen, neque ex animi motu ad priuatum incommodum decurrit. Iam Cæſarem annunciabatur aduenire lectica delatus. Statuerat autem quòd non litaſſet, nihil maioris rei in præſenti peragere, verùm imbecillitatem cauſans reiicere in aliam diem. Exeuntem lectica arripiés Pompilius Læna ille qui paulo antè Bruto & Caſſio ſucceſſum felicitatémque fuerat precatus, ſermonem cum eo ſubſiſtente & animum aduertente habuit prolixiorem. Coniurati (vt ita eos appellem) qui vocem eius non aſſequebantur, ſed augurabantur ex ſuſpicione ſua conſilij indicium eam communicationem eſſe, ceciderunt animis: intuentéſque ſe mutuò conſtituerunt inter ſe nutibus non expectare dum corriperentur, ſed confeſtim manus ſibimetipſis inferre. At cùm Caſſius iam & nonnulli alij capulis manus ſub togis admouiſſet, ſtringeréntque pugiones, conſiderans Brutus ex Lænæ geſtu, aliquid eum enixè rogare, non deferre: nihil ſonuit, quòd cum ipſis permiſti eſſent alieni: ſed vultũ hilari confirmauit Caſſium: ac paulo pôſt dextrã Læna Cæſaris oſcu-

Bruti ad mortuæ vxoris nuncium, conſtantia.

Brutus coniuratos animo conſternatos vultu confirmat.

latus abſceſſit, declarans pro ſe & aliqua re ad ipſum pertinente illū interpellaſſe ſe. Senatu in curiam prægreſſo alij ſellam Cæſaris circunſteterunt ſimulantes appellare illum velle. Ibi Caſſius dicitur ore ad ſtatuam Pompeij verſo ſicut ſentientis opem implorauiſſe. Trebonius circa fores ſeduxit Antonium, & ſermone detinuit extra curiam. Ingredienti Cæſari aſſurrexit Senatus. Mox coniurati frequētes aſsidentem cinxerūt officij ſpecie cum Tullio Cimbro, qui erat ex ipſorum cohorte, pro fratre exule precante omnes vnà orantes, manúſque eius tágentes pectus & caput deoſculabantur. Quo preces primùm reiiciente: deinde vbi non deſtiterunt, vi exurgente: Tullius ambabus manibus detraxit ei togam ex humeris. Primus Caſca, qui à tergo ſtabat, diſtricto pugione ferit eum ſecundum humerum vulnere non alto. Corripiente capulum Cæſare, atque alta voce Latinè exclamante: Sceleſte Caſca quid agis? Græcè ille fratrem appellauit ad opem ferendā. Cùm iam à multis peteretur, & circunferens vndique oculos repellere conaretur eos: vt Brutum vidit enſem in ſe ſtringētem, manum Caſcæ, quam tenebat, dimiſit: & toga capite obuoluto permiſit corpus percuſſoribus. Illi ſe mutuò prementes, dum certatim multis pugionibus corpus Cæſaris cædunt, conuulnerauerunt inter ſe: ac Brutus, dum participem ſe facit cædis, vulnus accepit in manu, omnéſque cruore ſunt conſperſi. Ita cæſo Cæſare progreſſus in medium Brutus inſtitit verba facere, retinereque & confirmaure Patres. At illi inconditè fugerunt trepidantes, fuítque circa fores

In Cæſare retulit Brutum Albinum fuiſſe qui Antonium exteri⁹ detinuit Tullius Cimber pro fratre exule Cæſarē ſimulatè precatur: quemtamē in Cæſare Metellum Cimbrum vocat. Cæſaris cædes.

impulſio

impulſio & tumultus nemine iis inſtante vel agente. Quippe firmiter hoc decreuerant, neminem præterea interficere, ſed reuocare ad libertatem omnes. Cæteris quidem, cùm de re aggrediendà conſultarent, omnibus placuerat vnà Antonium cum Cæſare confodere hominem dominatus ſtudioſum & improbum, qui vſu & conſuetudine multum pollebat apud milites: maximè quòd ad natiuam audaciam ambitionémque dignitatem id temporis conſularem Cæſaris collega adiecisſet. Verùm obiecit ſe huic conſilio Brutus, primùm iuſtitiæ enixus, deindè mutationis ſpem ſubiiciens. Neque enim deſperabat bonæ indolis virum ambitioſúmque & gloriæ cupidum Antonium, ſublato de medio Cæſare allectū ab ipſis æmulatione virtutis ad patriam liberandā connixurum eſſe. Ita Antonium ſeruauit Brutus. At ille eo in metu veſte ſumpta plebeia fugit. Bruti verò ſodales ad Capitolium perrexerunt ſanguinolentis manibus nudos præferentes pugiones, ciuéſque vocauerunt ad libertatem. Primùm editi clamores ſunt, & diſcurſus tali facto fortè comitans maiorem conciuit tumultum. Cæterùm vbi nulla præterea cædes neque direptio rei vllius ex tabernis conſecuta eſt, multi ad eos in Capitolium fidenter ex Patribus & popularibus aſcendêre. Vt frequentes coiere, Brutus orationem habuit ad populū blandam & conſentaneā factis. Quibus eum collaudantibus atque vt deſcenderent conclamantibus, fidenti animo ex Capitolio digreſſi ſunt in forum. Cæteri confuſi interſe ſequebantur. Brutū frequentes principes circumfuſi perquàm magnificè deduxe

Antonium cur cū Cæſare nō occiderint.

Brutus cū ſociis petit Capitoliū.

runt ex arce, atque in roſtris conſtituere. Conſpectum Bruti plebs eſt reuerita quamvis collectitia & ad turbam parata, dedítque ei modeſtè & ſedatè audientiam. Exorſo dicere Bruto ſilentium, dum diceret, omnes præbuere. Sed non fuiſſe omnibus factum illud gratú, demonſtrauerunt: quòd cùm dicere Cinna & Cæſarem accuſare cœpiſſet, in iram erumperent, & Cinnam lacerarent maledictis. Itaque repetierunt illi iterum Capitolium. Hîc metuens Brutus obſidionem remiſit optimos quoſque, qui ipſos fuerant proſecuti: nollens eos, qui facti fuiſſent exortes, ſubire ſecum periculum. At Senatus poſtridiè in ædem Telluris coactus, cùm Antonius, Plancuſq; & Cicero de præteritorum obliuione & concordia verba feciſſent: non modò illis decreuit impunitatem, ſed & vt Conſules de illorum honoribus referrent. His decretis dimiſſus eſt Senatus: ac cùm filium ſuum Antonius in Capitoliũ miſiſſet obſidem, Brutus cum ſociis deſcendit, ſalutationéſque & complexus omnium promiſcuè ſunt conſecuti. Inuitauit Antonius Caſſium ad cœnam, Brutum Lepidus, & alios vt cuique cum illis aut familiaritas erat aut beneuolentia. Poſtquàm illuxit, Senatus rurſus conuenit. Primò gratias egit Antonio, quòd initium belli ciuilis ſopiuiſſet. Inde Brutus & eius cõſortes laudibus præſentes ſunt celebrati, & prouinciæ denique eis aſſignatæ. Decreuerũt Bruto Cretã, Africam Caſſio, Trebonio Aſiam, Cimbro Bithyniã, Decio Bruto Galliã circumpadanam. Hinc cùm de Cæſaris teſtamento & funere mentio facta eſſet, & poſtularet vt teſtamentum recitaretur

Cæſaris percuſſoribus honores decreti, & concordia, & amneſtia.

Cæſaris teſtamẽtum & funus.

Ant

Antonius,atque vt corpus non occultè neque ignominioſè efferretur,ne populus inde magis exaſperaretur,repugnauit Caſſius acriter, verùm ceſſit Brutus atq; id permiſit.qua in re iterũ viſus eſt titubaſſe. Etenim in parcendo Antonio non caruit culpa, quòd hoſtem coniuratis obiecerit grauem & durum:iam cùm funus, quomodo volebat Antonius,duci permitteret,in totum offendiſſe.Primùm enim,quia populo Romano viritim trecenos ſeſtertios legauit, & publicè hortos trans Tiberim,vbi nunc ædes Fortunæ eſt:ingens fauor & deſideriũ eius cepit ciues.Deinde funere in forũ delato laudauit eum de more Antonius. Qui cùm moueri oratione ſua cerneret populũ,flexit ad cõmiſerationem, correptámq; Cæſaris veſtẽ cruore oppletã explicauit,& vt dilacerata eſſet vulnerum multitudine,oſtendit. Ibi videres nihil iam geri cõpoſitè: ſed alij interficiendos homicidas vociferabantur:pars,vt Clodio plebis concitatori factũ fuerat antè,ſubſellia & menſas ex officinis corripientes & coaceruantes grandẽ pyram ſuccẽderunt,impoſitũque in rogum cadauer in medio frequentium locorũ ſacrorum, frequentium etiam inuiolatorum atq; intactorum cõbuſſere. Vt flãma eluxit,accurrentes alius aliunde & titiones arripientes ſemiuſtos ad tecta diſcurrerunt interfectorũ Cæſaris inflãmanda. Verùm illi obſepti antè periculũ propulſauerũt. Cinna verò quidã poëta ab illa cauſa prorſus alienus, imò etiã Cæſaris amicus in ſomno viderat ad cœnam ſe à Cæſare vocari,ſed renuẽre ſe:illum autẽ obteſtari & vrgere,manu deniq; prehẽſum ducere in locũ vaſtum & obſcurũ: inuitũ verò & ta-

Antonij in funere Cæſaris oratio: cuius exemplũ legitur apud Dionem hiſtoricum.

Cinna cuiuſdam in funere Cæſaris cædes errore facta.

ſe & pauentem ſequi. Hac ei oblata ſpecie febri nocte eſt correptus. Cùm tamen funus mane duceretur, verecundans non adeſſe, proceſſit in turbam iam efferatam. Quem vt conſpexerunt, arbitrati non eum qui erat: ſed eſſe illum, qui nuper Cæſarem in concione lacerauerat conuitiis, diſcerpſere. Hoc potiſſimùm facto ſecundum Antonij quidem mutationem coniurati perculſi Vrbe exceſſerunt. Hæſeruńt primùm Antij: vt ſimul atque elanguiſſet & referbuiſſet ira populi, redirent ad Vrbem. Quòd facilè futurum expectabant in multitudine temporali & volucri incitata impetu, cùm ſtudioſum ſui haberent Senatum, qui conniuens iis, qui Cinnam dilacerauerant: illos, qui coniuratorum ædes fuerant aggreſſi, requiſiuit & corripuit. Iam populus quoque Antonium occupare propemodum tyrãnidem ægrè ferens deſiderabat Brutum expectabátque ludos, quos facere prætor debebat, præſentem editurum. Verùm quòd intellexiſſet hic frequentes Cæſaris veteranos, qui agros & colonias ab illo acceperant, inſidias ſibi moliri & irrepere exiguis globis in Vrbem, dubitauit venire: populus tamen abſente illo ſpectacula magnificè & effuſè exhibita frequentauit. Ferarum enim magnos greges comparauerat. Harum præcepit, vt nihil diſtraheretur vel reſeruaretur, ſed exhiberentur omnes. Scenicos ipſe Neapolim profectus pleroſque conuenit. De Canutio quodam, qui in ſpectaculis placebat, ſcripſit ad amicos; agerent cum eo, vt in ſcenam eum inducerent. Nam Græcum vi adducere, nemini ius erat. Scripſit & Ciceroni orans, ne prætermitteret,

Brutus cũ ſuis cedit Vrbe.

Bruti ſpectaculum.

quin intereſſet ludis. Hoc rerum ſtatu alia viciſſitudo fit Cæſaris Octauij aduentu. Hic ſororis Cæſaris nepos erat, quem tabulis filium & hæredem nuncupauerat. Is Apolloniæ, cùm Cæſar eſt interfectus, vacabat literis, atque illum expeditionem in Parthos molientem operiebatur. Simul atque accepit illius necem, contulit ſe Romam: atque ad fauoris popularis auſpicium côciliandi ſumpto Cæſaris nomine, pecuniáque legata in ciues diſtributa Antoniũ preſſit, & multos Cæſaris veteranos largitione decuriauit contraxítque. Quia verò prouectus odio Antonij Cicero ſtudebat Cæſari, obiurgauit eum acriter Brutus, non dominum grauari Ciceronem, ſed infeſtum formidare dominum, atque id agere vt in ſeruitute ſit leni: qui Octauium ſcribat & dicat eſſe lenem. Atqui maiores noſtri, inquit, ne clementes quidem dominos tulerunt. Sibi hactenus neque bellum gerere planè certum eſſe neque quieſcere, ſed habere deliberatum vnum non ſeruire. Mirari ſe Ciceronem, qui bellum ciuile vt periculoſum timeat, turpem & fœdam pacem non horreat: Antonij autem tyrannide eiecti mercedem poſtulet, vt Cæſarem conſtituat tyrannũ. Atque primæ quidem Bruti epiſtolæ huiuſcemodi fuere argumenti. Cùm iam alij ad Octauij partes, alij ad Antonij diſcederent, atque exercitus venales tanquam ſub haſta pluris licitanti addicerent ſe: deſperata ſemel Rep. Italiam ſtatuit relinquere, ac per Lucaniam pedeſtri itinere Eleã ad mare venit. Inde Romã Porcia reditura comprimere nitebatur animi dolorem. verùm fortè alioquin pictura quædã detexit. Ea argumentũ

Octauij Cæſaris ad vrbem aduentus.

Brutus Ciceronem increpat ob laudatum Octauium.

Porciæ reditus ad vrbem, & mœror ob mariti absentiam.

Græcum contincbat, quemadmodum profecta ſit Hectorem Andromache, & receperit ab eo filium ſuum, oculis autem fuerit in illum defixa. Hanc Porciæ ſpectanti expreſſit ſui affectus imago lacrymas: & crebrò in dies ad eam commeans flebat. Cùm verò Acilius quidam Bruti amicus Andromaches ad Hectorem verba recenſuiſſet,

Iliad. lib. 6.

Aſt Hector pater es mihi tu, venerandaq́ue mater,
Tu frater mihi, tu florens ætate maritus:

ſubridens Brutus: Atqui mihi, inquit, non venit in mentem ad Porciam Hectoris verſus fari,

Tu præſcribe tuis telas & penſa puellis.

Nam corporis quidem eius indoles paria ac nos facta non aſſequitur, animo verò æquè ſtrenuè pugnat pro patria. Hæc Porciæ filius Bibulus memoriæ prodidit. At Brutus inde ſoluit & Athenas profectus eſt. Eum populus Atheniensis propenſo animo feſtíſque vocibus & decretis excepit. Diuerſatus eſt apud hoſpitem quendam ſuum audiens Theomneſtum quendam Academicum & Cratippum Peripateticum, vnáque cum his vacans literis omnino feriari videbatur & ociari: verùm in occulto parabat bellum. Nam in Macedoniam Heroſtratum ad conciliandos eos qui præerant ibi exercitibus, miſit: & adoleſcentes Romanos, qui Athenis operam dabant literis, fouebat, ſibique adiungebat. in quibus erat Ciceronis filius, quem laudibus in cælum fert, aítque, ſiue vigilet ſiue dormiat, mirari ſe illum adeò fortem iuuenem & Tyrannis infeſtum. Exorſus ex profeſſo rebus admouere manus, cùm accepiſſet nauigia Romana argento onuſta dirigere Athenas

Brut⁹ quid egerit Athenis.

Ciceronis filiū cōmēdat Brut⁹.

Brutus accingit ſe ad bellum.

cur

curſum ex Aſia, & prætorem iis nauibus aduehi probum virum & ſibi familiarem, occurrit ei circa Caryſton. Hunc vbi conuenit & ad tradenda ſibi induxit nauigia, ſplendidius epulum parauit. Erat enim Bruti natalis. Poſtquàm ad compotationes ventum eſt, & libamina cœperunt pro Bruti victoria & populi Romani libertate facere: quò magis eos corroboraret, grandius popoſcit poculum. Eo accepto hunc verſum temerè alta voce pronunciauit,

Perdidit at fatum me, nec non Phœbus Apollo. *Iliad. 16. verba ſunt Patrocli.*

Ad hæc ſcribunt, cùm ad nouiſſimam in Philippis committendam pugnam procederet, ſignum militibus eum dediſſe Apollinem. Vnde exclamationem illam pro cladis omine habét. Inde vicies L L S. Antiſtius ei ex illa pecunia, quam portabat in Italiam, impertit. Quotquot etiam tum per Theſſaliam ex militibus Pompeianis palabantur, libenti animo confluxerunt ad eum. Equites inſuper quingentos Cinnæ, quos in Aſiam ducebat ad Dolobellam, ademit. Hinc Demetriadem profectus magnam armorum vim Cæſaris dictatoris iuſſu ad bellum Parthicum paratorum; quæ deportabantur ad Antonium, in ſuam redegit poteſtatem. Accepta à prætore Hortéſio Macedonia, circumiectiſque regibus & dynaſtis conſpirantibus atque ei aſſociantibus ſe adfertur Caium M. Antonij fratrem traieciſſe ex Italia, atque e-ueſtigiò pergere ad copias, quas Dyrrhachij & Apolloniæ Gabinius habebat. Igitur eũ præuertere cupiens Brutus & occupare illas copias repentê vaſis cõclamatis iter fecit per loca aſpera

& multam niuem, longéque præcurrit eos, qui prandium ſuum ferebant. Vt prope Dyrrhachium venit: ex labore & algore bulimia, id eſt vehementi eſurie eſt correptus. Quod mali apprehendit fere & pecudes & homines, cùm per niuem laſſeſcunt: vel quòd calor ob corpus frigore aſtrictum, vbi coactus intrò omnis eſt, alimentum ſtatim conſumat: vel quòd emiſſus halitus à niue fuſa acris & tenuis penetret corpus, & calorem ex eo foràs diſperſum diſſoluat. Quippe ſudores efficere calor videtur occurſu in ſuperficie frigoris extinctus: de quibus alio loco diſputauimus latius. Quia vero Brutus animo deficiebatur, neque vllus in exercitu quicquam habebat cibarij: neceſſe fuit miniſtris eius ad hoſtes confugere, atque ad portam pergentes panem petierunt à ſtatione. Qui audito Bruti incommodo accurrerunt ipſi, cibúmque & potum attulerunt. Pro quo beneficio Brutus, vbi deditum eſt ei oppidum: non in hos modò, ſed horum etiam cauſa clementem præbuit ſe in omnes. At C. Antonius, Apolloniam profectus acciuit eò propinquos milites. verùm cùm & hi conferrent ſe ad Brutum, & Apolloniatas odoratus eſt cum Bruto ſentire, eo relicto oppido Buthrotum contendit. Ibi primùm tres cohortes amittit in itinere à Bruto conciſas. Deinde cùm loca circa Byllidem tentaret à Bruto inſeſſa expugnare, prælio cum Cicerone conſerto fuſus eſt. Siquidem vtebatur hoc duce Brutus, multáque ductu eius geſſit proſperè. Cùm verò Caium occupaſſet locis paluſtribus procul à receptu diſtractum, non permiſit ſuis in illius milites incurrere: ſed circunuectus imperauit,

Cur per niuem laſſeſcentib⁹ fames intendatur.

Bruti gratitudo, & clementia.

vt parceret iis, quòd mox futuri ſui eſſent. quod euenit. Nam & ſe & ducem dedidere. Itaque magnum iam exercitum habuit Brutus. Caium diu honorificè habuit, neque ademit ei magiſtratus inſignia: quamuis multi, vti dictitant, è Roma & Cicero ſcriberent monerentque vt interficeret eum. Cæterùm vbi occultè duces appellare & moliri cœpit ſeditionem, naui impoſitum habuit in cuſtodia. Milites corrupti cùm Appolloniam ſeceſſiſſent, & Brutum eò accirent: negauit id moris eſſe Romani, ſed illis ad ducem eundum eſſe, & veniam petendam delictorum. Quibus, cùm veniſſent, deprecantibus ignouit. Paranti in Aſiam tranſire, nunciatum eſt de mutatione vrbana. Siquidem Octauius Cæſar euectus aduerſus Antonium à Senatu erat. Quo Italia pulſo erat ipſe iam terrori; quòd contra leges ambiret conſulatum, atque ingentes exercitus, cùm id Reipubl. opus non eſſet, aleret. Hæc ille Senatum ægrè ferre animaduertens, & forâs Brutum reſpicere, illíque decernere & confirmare prouincias, timere cœpit. Ita Antonium per legatos inuitauit ad reconciliationem, circunfuſóque vrbi exercitu conſulatum accepit vix dum adoleſcens & vigeſimum annum agens, vt in Commentariis ipſe retulit: mox iudiciũ capitale Bruto & ſociis eius dictauit: quòd principem virũ in ſummis poſitum magiſtratibus inauditũ trucidaſſent. Accuſatoré appoſuit Bruto L. Cornificium, Caſſio M. Agrippam. Indicta cauſa coactis ſententiam ferre iudicibus damnati ſunt. Fama eſt, cũ præco de more citaret Brutum ex roſtris ad cauſam dicendã, plebẽ nõ obſcurè ingemuiſſe, optima-

Bruto dedi tur C. Antonius.

Octauius Cæſar contrügit ſe Antonio.

Brutus reũ capitalis ab Octauio poſtulatur.

*Apud Dionem Sicilio, lib 45.

Triumuiratus.

C. Antonij cædes.

Brutus & Caſsius cõiungunt copias.

tes deiecto in terrã capite conticuiſſe,* P. Silicio lacrymas manaſſe, atq; hac de cauſa inter proſcriptos mox fuiſſe relatum. Hinc Triumviri in gratiam reducti Cæſar, Antonius, Lepidus prouincias partiti ſunt, cædéſque fecerunt: & ducentos, inter quos Cicero quoque eſt obtruncatus, proſcripſere. His in Macedoniam perlatis expugnatus Brutus Hortenſio ſcripſit, vt interficeret C. Antonium: quo Decio Bruto & Ciceroni parentaret: quorum amicus hic, ille genere ei erat propinquus. Quamobrem Hortenſium poſtea Antonius acie Philippenſi captum interfecit ad fratris monumentum. Brutus autem fati Ciceronis cauſa magis erubeſcere ait ſe, quàm dolere calamitatem: increpitare ſe vrbanos amicos, quòd ipſorum culpa potius quàm Tyrannorum ſeruirent, videréque ſuſtinerent, atque aſſiſtere iis quæ eſſe ipſis deberent auditu intoleranda. Exercitu iam deportato in Aſiam magnifico claſſem in Bithynia & apud Cyzicum parauit. Pedeſtri itinere profectus ciuitates compoſuit, dynaſtas audiuit, & in Syriam miſit ad Caſſium reuocans eum ex Aegypto. Non enim ipſos, quò imperium ſibi ipſis pararent, ſed vt in libertatem vindicarent patriam, ad cogendas copias, quibus opprimerent Tyrannos, vagari. Debere igitur huius rei memores & inſtitutum ſuum ſequentes non longè ſe ab Italia abducere, verùm illuc properare ad ſuccurrendum ciuibus. Obtemperanti Caſſio & redeunti proceſſit obuiàm. Conuenerunt ad Smyrnam, poſtquàm primò in Pyræeo diſtracti alter in Syriam, alter in Macedoniam perrexit. Igitur magna eos voluptas & fiducia ex præſentibus vtriuſque viribus inceſſit. Nam

cùm ex Italia abiectiſſimorum exulum modò fuiſſent profecti inopes atque inermes: quibus nulla inſtructa nauis, non vnus miles, non oppidum erat: haud multo interpoſito ſpacio coierunt claſſe, peditatu, equitatu, ſtipendio inſtructi ad decertandum de Romano imperio. Parem volebat Caſſius honorem habere & tribuere Bruto. verùm occupauit Brutus plerunque ad eum ventitans: quòd & ætate ille ſuperior eſſet & corpore minus ad laborem ferendum comparatus. Habebatur Caſſius rei bellicæ peritus, ſed ira aſper & per metum magis velle imperare, apud familiares ad riſum pronior & dicax. Brutum verò virtutis cauſa ferunt vulgo carum, amicis dilectum fuiſſe, admirationi optimo cuique, odio veniſſe ne hoſtibus quidẽ: quòd mirè lenis, magnanimus: aduerſus iram, voluptatem, auaritiam infractus rectã ſententiam atque inflexibilem retineret pro honeſto & iuſtitia. Maximum ei ad beneuolentiam & laudem, quòd propoſito eius haberetur fides, fuit momentum. Neque enim Magnus ille Pompeius, ſi Cæſarem obtriuiſſet, ſperabatur omninò ſummam poteſtatem legibus redditurus: ſed perpetuò imperium Conſulis, aut Dictatoris, aut cuiuſpiam alterius nomine magiſtratus ciuilioris, qui populo eſſet gratior, retenturus. Hunc verò Caſſium violentum virum & iracundum, & ſubinde à recto & vtili euectum omninò arbitrabantur bellũ gerere, & circuncurſitare, & diſcrimina ſubire potius ad quærendam ſibi potentiã, quàm ciuibus libertatem. Nam qui his etiã ſuperiores fuerunt Cinnæ, Marij, Carbones: poſuerunt in medio patriã

Caſſii mores aſperi.

Bruti mores leniſſimi.

Bruti propoſitum ſi viciſſet.

pro præmio & præda, ac penè ex profeſſo belligerarunt de tyrannide. At Bruto perhibent ne hoſtes quidem eam obiectaſſe varietatem: imò ex Antonio etiam multos audiuiſſe, cùm diceret ſolum ſe putare Brutum adortum Cæſarem facti ſplendore & opinato bono adductũ, alios in illum conſpiraſſe odio prouectos & inuidia. Vnde Brutum non tam viribus quàm virtute fretũ fuiſſe liquet ex ſcriptis eius. Scribit ad Atticum diſcrimini iam vicinus, In ſtatu fortunæ res ſuas pulcherrimo eſſe. Nam aut victorem liberaturum ſe populum Romanum, aut cadentẽ ſeruitute exolutum iri: cùm eſſent autem certa ipſis alia atque firma, hoc obſcurum eſſe, in libertate eſſent victuri an occubituri. M. Antonium verò meritas dementiæ ait pœnas perſoluere. qui cùm inter Brutos, Caſſios, & Catones cenſeri potuiſſet, acceſſionem ſeſe dediſſet Octauio: & vt tunc non fuerit cũ illo ſuperatus, breui pòſt digladiaturũ cum eo. Hoc illũ rectè in futurum apparet vaticinatum. Porrò Smyrnæ tunc partem ferre pecuniæ, cuius magnam vim coëgerat Caſſius, poſtulauit. Se, quicquid habuiſſet, impendiſſe oſtendit in paranda claſſe, qua totum internum mare eſſent in poteſtate ſua habituri. Sed ne daret Caſſius, obſiſtebant amici eius, negantes æquum eſſe, vt quæ ipſe parcendo ſeruaret & conflaret cum inuidia, ea ille in milites demulcendos effunderet. Attamen impertiuit ei tertiam partem omnium: iterúmque ad ſua vterque munera digreſſi, Caſſius Rhodo capta duriùs in eam ciuitatem conſuluit, ídque cum in ingreſſu regem ipſum & dominum appellantibus reſpondi-

Antonii de Bruto teſtimonium.

Bruti in Remp. animus.

Bruti vaticinium de Antonio.

Caſſius Rhodũ capit.

diſſet: Neque rex ſum neque dominus, ſed domini & regis interfector & vltor. Brutus à Lyciis pecuniam & milites popoſcit. Verùm quòd Naucrates concionator ciuitates ad defectioné impuliſſet, & tumulos aliquot illi ad excludendum tranſitu Brutum inſediſſent: primò immiſit in prandentes equitatum, à quo interfecti ſexcenti ſunt. Inde captis arcibus & ignobilibus oppidis, omnes, vt gentem conciliaret beneuolentia, ſine precio dimiſit. Illi præfracti, ob damna quidem accepta infenſi fuere, clementiam verò & humanitatem eius deſpexere: quoad coactos intra muros Xãthi bellicoſſimos quoſque eorum obſedit. Amnis vrbem præfluit. Hunc ſub aqua tranantes fugam capiebant. Verùm excepti retibus fuerunt tranſuerſo alueo in altum demiſſis, quorum in ſummo tintinnabula appenſa ilicò irretitum nunciabant. Xanthij autem machinas quaſdem adorti nocte ſunt, ignemque eis ingeſſerunt: ſed reiecti ſunt, re ab Romanis animaduerſa ad muros. Ventus verò acrior in pinnas muri concitauit flammam, quæ proxima comprehendit ædificia. Hîc timens vrbi Brutus imperauit militibus, vt ignem extinguerent, & opem ferrét vrbi. At Lycios ingens ſubitò inuaſit & incredibilis ad deſperationé ardor, qué maximè mortis deſiderio compares. Nam cum pueris & mulieribus liberi & ſerui omnis ætatis hoſtes petebant ex muris eos, qui ad reprimendum ſuccurrebant incendium. Ipſi arundinem, materiam, & omne igni aptum fomentum ingerentes trahebant in vrbem flãmam, eíque quãuis materiam ſubiiciebant, atque eam omnibus

Bruti geſta in Lycia.

Xanthus incenſa.

Xanthiorũ voluntariũ exitium.

modis excitabant augebántque. Poſtquàm diffuſa flamma & vrbem vndique amplexa ingens eluxit: anxius ea re Brutus circũuectus foris muros eſt ad opitulandum, manúſq; ad Xanthios porrigens precabatur, vrbi vt parcerent eámque conſeruarent. Verùm nemo auſcultabat ei, imò perdebant omnibus modis ſemetipſi: nõ viri modò & fœminæ, ſed parui etiam pueri cum vociferatione & vlulatu partim inſiliebant in igné, partim ſupernè præcipitabant ſeſe ex muro, pars parentũ gladiis nudos offerebant iugulos hortabantúrque ad hauriendum eos. Conſpecta eſt vrbe abſumpta dependens ex laqueo mulier, quæ mortuum puerum ex collo ſuſpenſum haberet, & ardenti face inflammaret domum. Quod cùm ſpectaculum appareret tragicum, non ſuſtinuit id Brutus contemplari, ſed vbi nunciatum ei eſt, illacrymauit, præmiúmque pronunciauit militibus, quiſquis hominem Lycium ſeruaſſet. Centum quinquaginta duntaxat memorant fuiſſe, qui non refugêre ſalutem. Ita Xanthij longo interuallo quaſi fatalem exitij gyrum edentes maiorum ſuorum calamitatem audacia retulere. Siquidem illi quoque vrbe pari modo bello Perſico inccnſa peremerunt ſemetipſi. At Brutus Patarenſium vrbem ſibi cernens reluctari, dubitabat eã oppugnare, ac perplexus erat patis metu vecordiæ. Cæterùm cùm fœminas eorum captiuas teneret, has miſſas fecit ſine pretio. Quæ vbi viris & parentibus ſuis illuſtribus hominibus expoſuerunt, virum Brutum eſſe moderatiſſimum & iuſtiſſimum, perſuaſerunt eis, vt cederent & traderét ei oppidum. Inde cæteri quoque

Patarenſes dedunt ſe Bruto.

que omnes in poteſtatem venere, in fidem ſe eius permittentes. Quem benignum, & præter ſpem experti ſunt indulgentem. Nempe qui, cùm ſub idem tempus Rhodios cõpuliſſet Caſſius, quod quiſque priuatim auri & argenti haberet, conferre: vnde conflauit ad VIII. millia talentûm: & publicè multaſſet ciuitatem quingentis aliis: centum quinquaginta talenta imperauit Lyciis, neque re vlla illis alia violatis exercitum in Ioniam abduxit. Multa quidem memorabilia opera ille & honoribus habendis & ſuppliciis pro cuiuſque merito irrogãdis edidit: at id quod cùm ipſi gratiſſimum, tum Romanorum optimo cuique fuit, commemorabo. Cùm Pompeius magnus acie fuſus, profugiénsque Cæſarem Aegyptum apud Peluſium appuliſſet, regis pueri etiamnum curatores cum amicis deliberabant, nec erat ſententia omniũ vna. Alij recipiendum, arcendum alij Aegypto cenſebant. Theodotus verò quidam Chius mercenarius rhetoricorum doctor, qui in contubernio Regis erat, in conſilium tunc meliorum raritate admiſſus vtramque partem demonſtrauit falli, tam qui recipiendum Pompeium, quàm qui dimittendum conſulebant. Vnum enim in præſentia expedire, vt receptum interficerent, adiecítque in peroratione, Mortuos non mordere. Cùm eſſet in ſententiam huius diſceſſũm, exemplũ rei incredibilis & inexpectatæ occubuit Magnus Põpeius dictióne rhetorica Theodoto auctore, vt ipſe glorians iactabat ſophiſta. Paulo pòſt ſuperueniente Cæſare cæteri pœnas pendentes mali malè periere: Theodotus verò ſpaciũ à fortuna ad obſcurã, inopem,

Bruti clementia in Lycios.

Theodoti Chii cædes.

Theodotus Chius qui in Aegypto vt Põpeius occideretur, cõſiliũ dederat, occiditur à Bruto.

& vagabundam vitam mutuatus peragrantem tunc Aſiam non latuit Brutum: ſed raptus ad eum & punitus nomen ex morte quàm ex vita nobilius accepit. Porrò Caſſium accerſiuit Brutus Sardeis, appropinquantíque proceſſit cùm amicis obuiàm, totúſque exercitus armamatus vtrumque Imperatorem conſalutauit. Vt ſolet magnis in rebus inter duos, quibus amici & duces ſunt multi, cùm ſuſpiciones inter eos mutuæ & inſimulationes exiiſſent, prius quàm aliò ſe conuerterent, ſtatim ex via conclaue ſoli ingreſſi foribus occluſis & remotis arbitris expoſtulare primùm, mox arguere & criminari inter ſe cœpere. Hinc in lacrymas, liberámque & vehementem obiurgationem erumpentibus illis mirantes aſperitatem iræ & contentionem amici eorum timebant, ne quò euaderent. Interdictum autem erat, nequis accederet ad eos. At M. Faonius æmulus pridem Catonis, qui non tam ratione quàm impetu aliquo & motu lymphatico philoſophum ageret, perrexit ad eos: verùm prohibebatur à miniſtris. Atqui labor erat Faonium, quocunque ferretur animo, retinere. quippe incenſus ſuit in omnibus & acer. Nam ſenatorem populi Romani eſſe in minimis ponebat. Cynica verò loquendi ferocia, qua vtebatur, moleſtiam frequenter abſtergebat aliis, qui importunitatem eius per ludum excipiebant. Hic tunc repulſis vi ianitoribus intrauit conclaue voce mimica pronuncians carmina, quibus Neſtorem vtentem cecinit Homerus,

Bruti & Caßii mutua querela.

Faonius, Catonis æmulus.

Iliad 1.

At parete ambo, natu me nempe minores.

Id

& ſequentia.

Id riſum Caſſio mouit. Brutus expulit eum, Haplocynem & Pſeudocynem appellans: quaſi dicas inſcitum cané & adulterinum cané. Veruntamen hinc in præſentia altercationis mutuæ finem facientes, ſtatim digreſſi ſunt: præbentéque cœnam Caſſio inuitauit eò Brutus amicos. Cùm iam accubuiſſet, acceſſit Faonius lotus. Teſtante Bruto adeſſe eum non vocatũ, & faceſſere iubentead lectum ſupremũ, vi irrũpens collocauit ſe in medio, habuítque cõuiuium oblectationem non infeſtiuam nec indoctàm. Poſtridiè Brutus virum prætorium, cuius opera vſus fuerat, L. Pellam repetũdarum Sardianis poſtulantibus iudicio publico damnauit & infamia notauit. Quod factum momordit non mediocriter Caſſium. Ipſe enim paucis antè diebus eiuſdem criminis compertos duos amicos tantùm caſtigauit priuatim, ác publicè abſolutis non deſtitit vti. Vnde Brutum incuſauit vt nimium rigidè leges ſequenté & iuſtũ, quo tempore ciuiliter eſſet & humaniter agendum. Ille cõmonuit eum Iduum Martiarum, quibus interfecerant Cæſaré, qui non ipſe omnes mortales vexaſſet, verùm eſſet hoc agentium neruus. Nam ſiquis honeſtus ſit color, quo negligatur ius, præſtitiſſe Cæſaris amicos tolerare, quàm ſuis iniuriam imponentibus cõniuere. Tũc enim ignauiæ, inquit, nobis adhæſiſſet macula, nunc iniuſtitię cũ periculis nobis & laboribus inuratur nota. Inde liquet quid ſpectauerit Brutus. Cùm tranſmiſſuri ex Aſia eſſent, tetrũ oſtentũ dicitur Bruto factum. Fuit naturâ ille vigilans, & ſomnũ in exigui tẽporis

Faonii ſeſtiuitas.

Bruti mira in propoſito conſtantia.

Bruti vigilantia. portionem laboribus & continentia contrahebat. Interdiu quieſcebat nunquam: noctu trã tiſper, dum omnibus ſopitis nihil eſſet omninò quod ageret, aut quicum colloqueretur. Tunc autem bello conflato tractans ea quæ ad ſummam rerum pertinebãt, curáque in euentum intentus, cùm primùm veſperi à cœna induliſſet pauliſper ſomno, reliquum noctis negociis vrgentibus tribuebat. Quod ſi abſoluiſſet & executus eſſet ad muneris, librum vſque ad tertiam vigiliam voluebat: quo tempore centuriones & tribuni conſueuerant eum adire. Cùm igitur traiecturus ex Aſia eſſet exercitum, noctis conticinio lunã non admodum lucebat: totus *Bruti ſpectrum.* autem exercitus tenebatur ſilentio. Brutus verò voluens aliquid animo & reputans ſecum viſus eſt aliquem ingredientem ſentire. Reſpiciẽs ad ianuam ſpectrum cernit dirum & prodigioſum immanis & horrendi corporis ſilentio ſibi aſſiſtentis. Suſtinens rogare: Quis nã, inquit, aut hominum aut deorum es? aut qua de cauſa ad nos veniſti? Subiecit ei ſpectrum: Tuus ſum Brute malus genius, in Philippis me videbis. Cui nihil perculſus Brutus: Videbo, inquit. Eo ex oculis elapſo pueros ſuos vocauit: qui neque ſe audiuiſſe vocem aſſeruerunt, neque cõſpexiſſe viſionem vllam. Ac tunc quidem iterum Brutus lucubrauit. Vbi diluxit, ad Caſ*Caßii de ſpectris ſẽtentia.* ſium profectus narrauit ei ſpeciẽ illam. Ille præceptis imbutus Epicuri & de his pugnare ſolit⁹ cum Bruto: Noſtra eſt hæc, inquit, Brute doctrina non omnibus affici verè nos, neque videre: ſed rem fluxam eſſe & fallacem ſenſum. Multò etiam mentem pernicioſiorem eſſe ad

mouendũ

mouendum eum & vertendum à nulla re ſubſiſtente in omnem ſpeciem. nam ceræ impreſſio iſta ſimilis eſt. Menti autem humanæ:quę, & quod fingitur,& quod fingit,in ſe habet:facultas adeſt, idē facillimè vt ipſa variet & per ſe figuret.Oſtendunt id per ſomnum inſomniorum conuerſiones quibus vertitur imaginatio: quæ leui ex principio varios animi motus & ſpecies edit. Illa in perpetuo eſt motu. Motus verò eius imaginatio & cogitatio.At corpus quoque tibi,quod laboribus conficitur, animum ſponte naturæ ſuſpendit & diuertit.Genios porrò neque eſſe credibile eſt:neque ſi ſint,hominum habere figuram vel vocem vel vim, quæ ad nos pertingat. Nam equidem ita eſſe velim, ne tantùm equitatu,peditatu, & tanta claſſe, verumetiam deorum ope freti ſanctiſſimorum & pulcherrimorum duces factorum eſſemus. *Somniorũ cauſa.*

Hiſce rationibus leniuit Caſſius Brutum. Cùm caſtris egrederentur milites, ad prima ſigna ſimul duæ aquilæ magno impetu delatæ ſunt. Hæ ſecutæ & comitatæ ſunt agmen, atque à militibus Philippos vſque alitæ. Ibi pridie quã confligeretur, auolauerũt. Gentes autē Brutus, per quas peragrauit,in poteſtatē ſuã redegerat. Siqua exciderat vrbs aut dynaſtes,his tũc omnibus ſubiugandis vſq; ad mare Thaſiũ proceſſere.Illic Norbanũ in Stenis appellatis & circa Symbolõ ſtatiua habentē circũuenientes excedere & relinquere loca illa coēgere: parũmque abfuit quin exercitum eius caperent ſubſiſtēte in itinere morbi cauſa Cæſare,ni Antonius ſuppetias ei veniſſet mira vſus celeritate, vt non crederet eum adeſſe Brutus. Diebus decem *Aquilarũ oſtentum.*

Bruti & Caſſii caſtra in Philippis.

poſt venit Cæſar: cui ex aduerſo Brutus, Caſſio Antonius caſtra poſuit. Campos, qui inter caſtra erant interiecti, Philippos Romani vocant. Maximæ ibi comparatæ fuerunt Romanorum copiæ. Numero quidem erat Cæſaris exercitu minor, ſed armorum nitore & ſplendore ſingulariter eminuit Bruti exercitus. Erant enim ex auro militibus Bruti pleraque arma, & præbitum in ea fuerat profuſè argentum: quamuis alioqui aſſueſecerat viuere Brutus duces moderatè & aſtrictè. At opes, quas in manibus & circa corpus ferunt milites, acuere nonnihil putabat gloriæ cúpidis pectora, auaros verò reddere etiam fortiores, quòd arma ſicut poſſeſſiones retinerent. Cæſar & Antonius exercitum intra vallum luſtrantes aliquantulú frumenti & quinquagenos aſſes viritim ad ſacrificium diuiſere Brutus & Caſſius contempta illorum inopia & ſordibus primùm in campo luſtrauerunt ſolenni more exercitum. Deinde victimarum magnum numerum per centurias & aſſes in capita quingenos largiti beneuolentia & alacritate exercitus præcelluerunt. At omé in luſtratione infauſtum fama eſt Caſſio fuiſſe oblatú. Ná coroná ei lictor inuerſá obtulit. Ferút etiá antè in ſpectaculo quopiá & celebritate aureá Caſſij victoriá circúlaram, lapſo eo qui ferebat, procidiſſe. Adhæc aues carniuoræ cóſpectæ quotidiè frequentes ſupra caſtra: iam apium examina glomerata quódam loco intra vallum viſa, quem locum aruſpices excluſerunt expiandæ gratia religionis, quæ ſenſim etiam Caſſium ex Epicuri præceptis traſuerſum rapiebat, militum certè animos prorſus ob-

Exercitus in Philippis luſtratio.

Prodigia Bruto & Caſſio infauſta oblata.

ſus obſtrinxerat. Vnde ſegnis erat ad decernendum in præſenti acie: ſed auctor erat ducendi belli: cùm eſſent à pecunia firmi, armorum & militum numero deficerentur. Brutus verò antè quoque maturabat quamprimùm Martis aleam iácere: quò aut patriæ reciperet libertatem: aut omnes mortales, qui impenſis, expeditionibus, moleſtiis fatigabātur, explicaret ærumnis: tūc verò equitatum ſuum in præludiis videns & leuibus prælìis ſuperiorem & victoré ſuſtulit animos. Ac tranſitiones nonnullæ ad hoſtes, delationéſque aliorum & ſuſpiciones amicos Caſſij frequentes traduxerant in conſilio in ſententiam Bruti. Vnus aduerſabatur ex Bruti amicis Atellius, qui expectandam cenſebat hiemem. Quærente Bruto, quare arbitraretur anno pòſt fore ſe potiorem: Si nihil, inquit, aliud, viuā certè diutiùs. Id tulit ægrè Caſſius, offendiſque reliquos nō mediocriter Atellius. Viſum igitur poſtero die acie decernere. Brutus bonam ſpem oſtendit, & cœnam rationibus philoſophicis traduxit. inde dedit ſe quieti. Caſſium Meſſala ait ſolum cum paucis familiaribus cœnatum, cogitabundúmq; & taciturnū fuiſſe præter ingeniū ſuum cōſpectū: à cœna eū manū ſuam preſſiſſe, ac tantū pro ſolita ſua comitate dixiſſe Græcè: Teſtor Meſſala te idé mihi quod Pōpeio Magno accidere, prælio vno vt cogar iácere de patria aleam. Bonum animū tamen habemus, cum reſpicimus ad fortunam: cui, vt malè conſuluerimus, haud debemus diffidere. Hæc Caſſium ait Maſſala nouiſſima fatū ſaluté ſibi dixiſſe: fuiſſe etiam in poſterum diem ſe, qui natalis ipſius erat, ad cœnam

Bruti & Caſſii ſententiæ de conflictu.

Atellii de conflictu ſententia.

inuitatum. Orta luce ſignum in caſtris Bruti & Caſſij ſagum puniceum propoſitum fuit. Cùm illi in medio, quod erat inter duos exercitus, ſpacio eſſent congreſſi, ait Caſſius: Opto Brute victoriam, vt perpetuò felicem vitam inter nos mutuò tranſigamus. Sed quia maximæ quæque res mortalium ſunt incertiſſimæ, & ſi infeliciter pugnatum ſit, haud facilè iterum poterimus colloqui: quid de fuga & morte ſtatuis? Cui occurrit Brutus: Iuuenis ego Caſſi & in rebus tyro haud ſcio quemadmodum rationem quandam ſecutus philoſophiæ improbaui Catonem, quòd ſibi conſciuiſſet necem: quaſi nefas ſit, neque ad virum pertineat ſuccumbere fortunæ, & non fortiter excipere quicquid caſus tulerit, ſed id refugere. Nunc alius in fortunis fio. Et ſi deus id quod in manibus eſt, non rectè diſpenſauerit: non faciã, vt aliam de integro ſpem & apparatum experiar, ſed occũbam fortunam laudãs. Quippe Idibus Martiis largitus ſum vitam meam patriæ, *propter quã alteram liberam duxi & claram. Tum arriſit Caſſius, Brutúmque complexus: Hoc animo, inquit, pergamus in hoſtes. Aut enim vincemus, aut non formidabimus victores. Hinc de acie inſtruenda amicis præſentibus collocuti ſunt. Contendit autem Brutus à Caſſio, vt dextrum cornu ſibi permitteret, quod propter vſum & ætaté potiùs exiſtimabant ad Caſſiũ pertinere. Atqui cõceſſit ei id quoq; Caſſius, atque Meſſalæ imperauit, vt cũ fortiſſima legione, quã ducebat, cõſiſteret in dextro cornu. Brutus extéplò equites eximiè ornatos eduxit, neq; ſegnius peditũ ſubſidium interpoſuit. Antonij milites fortẽ

Bruti & Caſſij colloquium ante pugnã.

*Loc⁹ eſt mẽdoſus.

Pugna in Philippis.

forte foſſas à paludibus: circa quas locauerant caſtra, ducebant in campum, vel vt vias Caſſij ad mare tendẽtes intercluderent. Cæſar ſedebat in caſtris: nec tamen ob valetudinem aderat ipſe, verùm copiæ eius haud ſanè pugnaturos hoſtes expectantes, tantũ excurſiones ad opera facturos, leuibúſque telis & tumultu turbaturos foſſores: dum verò infeſtam in ſe acié nõ attendunt, mirabantur inconditum clamorem & frequentem à foſſis accidentem. Inter hæc allatis à Bruto ad duces teſſeris, in quibus ſignũ ſcriptum erat: illóque legiones circumuecto & adhortãte pauci ſignum datum audiuere. Plerique eo non expectato intulerunt ſe vno impetũ & clamore in hoſtes. Hanc confuſionem ſecuta turbatione & diuulſione legionum, Meſſalæ prima, inde proximæ prælatæ ſunt cornu Cæſaris ſiniſtrum, quæ vbi paululum extremos carpſerunt & obtruncauerunt non multos, ſed cornu circumuenerunt, irruunt in caſtra. Ac Cæſar, vt ipſe in commentariis prodidit, cùm quidam amicus eius M. Artorius viſionem in ſomno vidiſſet, quæ ſe iuberet ſecedere & faceſſere ex caſtris: paulo antè exportatus fuerat, putauerúntque eum occubuiſſe: Nam lecticã eius inanem iaculis & pilis traiecerant. In caſtris cædes edita eorũ qui capiebantur: ac duo millia Lacedæmoniorum, qui nuper auxilio venerant, contrucidata ſunt. Qui non circumdederãt Cæſaris legiones, ſed in frontem intulerant ſe: auerterunt facilè perculſos, cõciderúntque tres legiones, vnóque agmine cum fugientibus irruperunt in caſtra impetu victoriæ vnà illati. Hi Brutum ſecum habebant. Quod verò

Cæſaris Octauii ſomniũ principibus ſeruandum.

non aduerterunt victores, id docuit occaſio victos. Nam in nudam & laceram aduerſam aciem, à qua abruptum dextrum cornu fuerat conſectando, inuecti mediam non impulere, ſed graui certamine ſunt excepti. Siniſtrum cornu confuſione & ignoratione eorum quæ acta eſſent, pepulere: conſectatíque in caſtra, diripuerunt ea neutro præſente imperatore. Antonius enim, vt aiunt, declinans initiò incurſum, receperat ſe in paludem. Nec Cæſar, qui caſtris ſe ſubduxerat, vſquam apparebat: verùm Bruto aliqui cruentos gladios oſtenderũt, occidiſſe eum iactantes ſe, narrauerúntque faciem eius & ætatem. Iam media acies profligauerat ingenti cæde aduerſos, erátque vndequaque Brutus victor, ſicut victus Caſſius. quod vnum rem perdidit: cùm neque Brutus vt vincẽti Caſſio ſuccurreret, neq; Brutum hic expectaret vt profligatum. Quãdoquidem pro victoriæ ſigno Maſſala habet, quod tres aquilas & multa ſigna militaria cepiſſent de hoſtibus, illi nullum. Recipiens ſe Brutus caſtris iam euaſtatis Cæſaris miratus eſt Caſſij prætorium ſe non videre excelſum vndique vt ſolet, & conſpicuum, neque alia lo o ſuo poſita. Siquidẽ diruta ſtatim pleraque tẽtoria & deiecta fuerunt, vbi irruerũt hoſtes in caſtra. Cæterũ qui peruidebãt ex amicis Bruti acutiùs, docuerũt eũ multa vide re ſe fulgentia, multa etiã inargẽtata ſcuta in caſtris Caſſij huc illuc ferri: cæterũ haudquaquã videri ſibi vel numerum vel armatũ eſſe relictæ ſtationis: nec tamen cumulos vltra apparere cadauerum, quantos par erat ſtratis tot legionibus. Ea primùm cogitationem Bruto ſubiecere

Cæſar falsò cæſus in acie Philippica, dictus.

fecere caſus Caſſij: relictóque in hoſtium caſtris præſidio reuocauit inſequentes, contraxítque eos ad ferendam Caſſio opem. Cum illo autem actum ad hunc modum fuerat. Nec primam incurſionem viderat libenter Bruti militū ſine ſigno & imperio datam, neque quòd victores ſtatim ad rapinam & prædam ruerunt, omittentes circuire & circunfundere hoſtes, ea res ei placuit. Cunctatione autem quadam & mora potius quàm alacritate & conſilio ducū cinctus à dextro hoſtium cornu eſt. Equitatu confeſtim effuſa fuga ad mare ablato vidés pedites quoque pedem referentes, laborauit eos retinere & reuocare. Vni etiam ſignifero fugienti eripuit ſignum, idq́ue ante pedes ſuos defixit: cùm cohors quoque prætoria eius ægrè diutius cohæreret. Ita tandem cum paucis coactus eſt in collem, vnde deſpici in campum poterat, ſe recipere. Cæterùm nihil ipſe conturbatur. nam acié habebat obtuſam. Tantū caſtra ſua cōſpexit, idq; etiam vix, diripi. Comites eius magnā equitū manū quam mittebat Brut⁹, cōtemplati ſunt aduehentem. Hos Caſſius hoſtes eſſe & conſectari exiſtimauit ſe. Vnum tamen ex comitatu miſit ſpeculatum Titinium. Hūc vt aduenientem cōſpicati ſunt equites, & hominé amicū & fidū Caſſio videre: ſublato præ gaudio clamore familiares ex equis deſiliétes ſalutauerūt & cōplexi ſunt eū. Alij vndique eū nimio gaudio ouantes & ſtrepentes ſunt circumuecti. qua re magnū malum effecere. Nam Titinium arbitratus eſt Caſſius verè ab hoſtibus cōprehenſum, atque hactenus locutus, Nimirū dum nimium vitæ ſumus cupidi, ſuſtinuimus

Caſſii caſus.

Caſſii in bello virtus.

Quantum valeat error in bello.

amicum ab hoſtibus videre correptum. Mox diſceſſit in tentorium quoddam deſertum, vnũ trahens ſecum libertum Pindarum, quem ex Craſſi clade ad hanc neceſſitatem ſecum habebat deſtinatum. Verùm Parthis elapſus eſt. At tunc chlamyde obuoluto capite ceruicẽ apertam præbuit præcidendam. Caput enim ſeorſũ à trunco repertum fuit. Pindarum verò poſt eã cædem nemo mortalium conſpexit. Vnde ſuſpicati ſunt aliqui eum iniuſſu Caſſium occidiſſe. Mox cogniti equites ſunt, & Titinius coronatus ab eis perrexit ad Caſſium. Qui vt ex eiulatu & clamore lamentantium & lugentium amicorum ducis cognouit caſum & errorem, ſtrinxit gladium, multúmque ceſſationem incuſans ſuam ſeipſum peremit. Brutus vt fuſum cognouit Caſſium, properauit ad eum. Necem prope caſtra iã accepit. Qui cùm corpus Caſſij comploraſſet, & Romanorum vltimum appellaſſet eum, quòd exiſtere deinceps par animus non poſſet in vrbe: exornauit eum, miſitque Thaſium, ne cõfuſionem ibi funus eius crearet. Milites eius collectos conſolatus eſt: quos rebus omnibus neceſſariis cernens ſpoliatos, pro amiſſis octo millia numum in capita pollicitus eſt. Illi cùm oratione eius recreati, tum doni admirati ſunt magnitudinem, abeuntémque acclamationibus proſecuti, atque laudibus in cælũ extulere tanquam ex quatuor imperatoribus ſolum in conflictu inuictum. Factũ teſtatur, quàm rectè cõfiſus ſit ſe fore prælio ſuperiorem. Paucis enim legionibus omnes qui ex aduerſo ſteterũt, fudit fugauítque. Quòd ſi omnibus eſſet ad præliũ vſus, neque præterlati plerique

Caſſii cædes.

Titinii mors.

Caſſius Romanorum fortium vltimus.

riſque hoſtem concurriſſet ad prædam, nulla vi detur eorum pars permanſura integra fuiſſe. Ceciderunt ex eius exercitu octo millia cõnumeratis ſeruis qui caſtra ſequebantur, quos nominabat Brutus Brigas. Ex hoſtibus Meſſala ait bis totidem vel amplius arbitrari ſe deſideratos. Quo magis perculſi illi fuerunt, prius quàm Caſſij ſeruus Demetrius nomine veſperi ad Antonium cum paludamento & gladio, quæ confeſtim detraxerat corpori, veniſſet. Quibus allatis ita ſuſtulerunt animos, vt prima luce inſtructum exercitum in aciem educerent. Quia verò vtraque Bruti caſtra in ancipiti erant fluctuatione (nam ipſius propria captiuorum plena exactiorem cuſtodiam requirebãt, altera Caſſij ferebãt iniquo animo ducis mutationẽ, ſed & nonnulla inuidia odióque flagrabant ad uerſus victores victi) placuit armari copias, verùm pugna abſtinuit. Ex captiuis ſeruitiorum multitudinem ſuſpectè inter milites verſantiũ imperauit interfici. Ex liberis capitibus aliquos dimiſit, ab hoſtibus dicens potiùs captos, atque apud illos captiuos & ſeruos eſſe, apud ſe liberos & ciues. Sed cũ cerneret amicos ſuos & duces implacabiles, occultãs alios & ad euadendũ adiuuans ſeruauit eos. Erat quidam Volumnius mimus & Sacculio ſannio capti. Hos Brutus cũ contemneret, adductos ad eum accuſauerunt amici eius, ne tunc quidem à dicteriis & contumeliis in ipſos iaciendis temperare. Cùm Brutus aliis intentus curis taceret, Meſſala verò Coruinus cenſeret in tentorio multatos verberibus nudos ducibus oſtium remittendos: quò viderent qualibus in bello compo-

Cæſorum in Philippis numerus.

Bruti clementia & lenitas.

toribus & familiaribus haberent opus: aliquī ex aſtantibus arriſere. P. Caſca, qui Cæſarem vulnerauit primus: Indignū, inquit, eſt vt mortuo Caſſio per ludum & riſum parentemus. At tu declarabis Brute, ecquam memoriam habeas Imperatoris vel puniendo vel conſeruando eos qui irridebunt & obtrectabunt illi. Eo dicto exarſit vehementer Brutus, &: Quid igitur, inquit, me Caſca rogatis, quin agitis pro veſtro arbitrio? Hoc eius reſponſum pro aſſenſione aduerſus illos miſeros accipientes, abreptos interfecerūt. Hinc donum militibus perſoluit: ac modicè correptis, quòd non accepto ſigno inconditè ſine imperio inſultum feciſſent in hoſtes, promiſit, ſi dimicaſſent ſtrenuè, duas vrbes ſe eis prædæ & direptioni daturum, Theſſalonicam & Lacedæmonem. Hoc Bruti vitæ crimē vnum ineſt inexcuſabile: quamuis multò his triſtiora militibus præmia Antonius & Cæſar tribuêre. qui omni penè Italia veteres exegerunt cultores, vt agrum illis & oppida darēt aliena. Verùm iſtis imperare & dominari propoſitus erat belli finis. Bruto verò ob virtutis opinionem nec vincere nec incolumi eſſe à vulgo niſi cum honeſto & iuſtitia concedebatur, idque Caſſio defuncto: cui obiectatū fuit, quòd Brutū quoque ad nonnulla impelleret violētiora. Cæterùm ſicut in curſu gubernaculo confracto ligna alia affigere & accōmodare tentāt non aptè quidem, ſed neceſſario machinātes id ad euitandū periculum: ita Brutus in tanto exercitu rebúſq; ancipitibus cogebatur patris inopia ducis accōmodare ſe præſentibus, multáque ex eorum nutu facere & dicere (quæ illis placebant.

Bruti crimen, & criminis ingenioſa Plutarchi excuſatio.

placebant. Placebant autem quæcunque Caſſij milites videbãtur correctura. Quippe inſtabiles erant, in caſtris quòd agerent ſine imperio feroces, aduerſus hoſtes ob acceptam cladem trepidi. Nihilo erant Cæſaris & Antonij res commeatus penuria meliores, & quia caſtra habebant loco humili, grauem expectabãt hiemem. Volutabantur enim apud paludes, & præ- lium imbres ſecuti autumnales tentoria cœno complebant, & aqua confeſtim ex rigore conglaciabat. Ita comparatis clades militum mari accepta annunciatur. Siquidem ingentes copias, quæ mittebantur ex Italia ad Cæſarem, adorta Bruti claſſis eſt oppreſſitque: ex his admodum pauci, qui hoſtiles effugerant manus, adeſis præ fame velis & funibus vitam tolerabãt. Quæ vbi intellexere, maturabant prælio antè decernere, quàm quanto auctus ſucceſſu eſſet, intelligeret Brutus. Eodem enim die terra mariſque pugnatum fuit. Cæterùm fortuna quadã magis quàm præfectorum claſſis malitia ignorauit Brutus victoriam hanc ſpacio interiecto viginti dierum. Neque enim ad alterum conflictum deſcendiſſet, cum neceſſaria exercitui in longam diem haberet expedita, & loco opportuno conſideret: vt haberet & aduerſus hiemis iniuriam tuta & aduerſus hoſtes inexpugnabilia caſtra: quia verò potiebatur citra controuerſiam mari & cornu hoſtiũ ſibi aduerſum vicerat, magna ſpe & animo eſſet fultus. Enim verò, quoniã regi imperiũ nõ vltrà poterat à multis, ſed vnũ poſtulabat rectoré, intẽdẽs ſcilicet amouere deus & ſubducere vnũ illum, qui potiri rerũ valẽti obſtabat, moratus eſt, ne illa palma

Bruti victoria maritima.

Victoriã naualis ignorat o perdidit Brutũ.

in Bruti veniret notitiam: quamuis id propè eſſet factum. Pridie enim quàm dimicare ſtatuerũt ſub veſperum transfugiens ab hoſtibus ad eum Clodius nunciauit Cæſarem & Antoniũ vbi profligatam claſſem ſuam reſciuerunt, properare ad certamen. Hæc dicenti non habita fides eſt, neque in Bruti venit conſpectum deſpectus prorſus, quaſi nihil certi audiuiſſet, aut vana fauoris conciliandi gratia adferret. Ea nocte ſpectrum illud referunt iterum Bruto obuerſatum, eandémque repræſentans viſionem nihil locutum, ſed dilapſum fuiſſe. P. Volumnius vir ſapientiæ ſtudiis deditus, & Bruti arma ab initio ſecutus nihil meminit huius oſtenti: ſed obtectam apibus primam aquilam fuiſſe, & cuidam ordinum ductori brachium vnguentum roſaceum exudaſſe, neque cùm crebrò detergerent id & eximerent, quicquam profectum. Sub conflictum duas aquilas medio inter vtramque aciem ſpacio cõcurrentes dimicaſſe, atque incredibile ſilentium campum occupauiſſe, omnibus eas ſpectantibus: pulſam fuiſſe & fugiſſe eam quæ à parte fuerat Bruti. Celebratum verò fuit de Æthiope, qui porta patefactá aquilifero occurrens gladiis à militibus eſt in omẽ id vertentibus conciſus. Poſtquàm eduxit milites, atque infeſtam hoſtibus explicauit aciem: diu ſubſtitit. Nam contemplanti exercitum ſuſpiciones & delationes aduerſus nonnullos oblatæ ſunt, & equitatum vidit haud alacrem ad committendam pugnam eſſe, ſed ſen per operientem quid efficerent pedites. Inde repentè vir ſtrenuus, qui virtutis cauſa magno in honore habebatur, præter Brutũ ipſũ euect⁹, Camulatus nomine

Prodigia ante ſecũdum Bruti prælium.

Bruti ſecũdum prælium.

nemine tranſiit ad hoſtes. Id Brutum intuentẽ ingẽs perculit dolor: ac partim ira, partim maioris metu defectionis & proditionis protinus duxit in hoſtem pręcipiti in nonam horam die. Qua ipſe agebat parte, ſuperior fuit, gradúmque intulit ſiniſtrum hoſtium cornu vrgens, cõfirmaueruntque ſucceſſum equites, qui vnà cum peditibus impreſſionem dederunt in perculſos. Alterum cornu ne circundaretur, ducibus infeſta ſigna in hoſtes rapientibus: cùm numero non æquarent aduerſarios, medium diuulſum eſt, delumbatúmque non ſuſtinuit hoſtes, ſed effudit ſe primum in fugam. Qui hoc fuderant, mox circumuenerunt Brutum. Hic omnia imperatoriæ & militaris virtutis opera manu & conſilio in ipſo diſcrimine ad palmam obtinẽdam expertus eſt. Cæterùm qua re fuerat priore conflictu ſuperior, ea hîc infeſtauit eum. Siquidem hoſtium cornu, quod ibi ſuccubuit, ilico fuit opreſſum: ex Caſſij verò militibus pulſis pauci ceciderant. Qui verò incolumes erant ex priore clade trepidi conſternauerunt pauore ac terrore maximam exercitus partem. Hîc M. Catonis filius inter præſtantiſſimos & fortiſſimos iuuenes dimicans ac labore confectus non cepit fugam, neque pedem retulit: ſed pugnans ſignificánſque qui eſſet, atque paterno nomine ſe appellãs ſuper cumulata hoſtiũ cadauera cécidit. Occubuit etiã ex aliis optimus quiſq;, qui ad eripiendũ Brutũ obiecerunt ſe hoſtibus. Erat Lucilius quidã inter Bruti amicos vir bonus. Hic equitum cateruã barbarorũ cernens in conſectando cæteros neglìgẽtes, in Brutum autem effuſis ſe ferentes habenis,

Bruti imperatoria & militaris virtus.

Catonis filii iuuenis fortiſſimi interitus.

Lucilii in Brutum fides.

ſtatuit periculo ſuo illos inhibere: paululúmque à tergo relictus, ipſe Brutum ſe eſſe indicauit. Et fidem faciebat: quia orauit, ad Antoniũ vt ducerent ſe, quaſi Cæſarem timeret, & fideret illi. Hi præda ſua ouantes, & mirificam fortunam rati ſuam abduxerunt illum diei iam ſero præmiſſis certis ex ſuis ad Antonium nunciis. Lætus ille proceſſit ducentibus obuiam: aliíque qui viuum attrahi audierunt Brutum, accurrerunt partim eius miſerantes fortunam, partim illa gloria ducentes indignum: qui lucis cupiditate præda factus foret barbarorum. Cùm appropinquaret, ſubſtitit Antonius ſuſpenſus, quemadmodum Brutum exciperet. At Lucilius ad eum adductus fidenti animo: M. Brutum, inquit, Antoni nemo cepit neque ceperit hoſtis. Dij meliora, quàm vt tantopere virtutem calcet fortuna. Verùm ille repetietur viuus, vel certè, vt illo dignum eſt, mortuus. Ego verò militibus tuis impoſui, atque adſum nihil huius rei cauſa ſufferre acerbi recuſans. Sic fato Lucilio, omnibúſque obſtupefactis, Antonius in illos qui adduxerant eum, intuitus: Nempe iniquè, inquit, fertis commilitones, quòd errore iſto arbitremini vobis illuſum. Verùm ſic habetote, cariorem vos quàm quærebatis, reperiſſe prædam. Quippe dum hoſtem quæritis, adduxiſtis nobis amicum. Nam ego Bruto incertus ſum hercle quid facerem viuẽte. Tales verò amicos malim adipiſci quàm hoſtes. Ita locut⁹, & Lucilium complexus commẽdauit eum tunc vni amicorum, eóque deinceps fido & firmo ad omnia perpetuò vſus eſt. At Brutus riuum obſitum virgultis & rupibus tranſiit: ne

Antonii mira in errore diſsimulatio, & prudentia.

Bruti fuga.

ſit: neque multò longiùs, quòd iam nox eſſet, proceſſit: ſed loco quodam cauo, cui grande prætentum ſaxum erat, conſedit paucis cinctus ducibus amicíſque: ac primùm ſuſpiciens in fulgens ſtellis cælum duos verſus protulit, quorum alterum prodidit literis Volumnius,

Ne huius mali te fallit auctor Iupiter.

Alterũ ſibi ait effluxiſſe. Mox ſingulos amicos, qui ante oculos ſuos ceciderant in acie, nominans, præcipuè Flauij mentioni & Labeonis ingemuit. Fuit eius Labeo legatus, Flauius præfectus fabrûm. Interea quidam, qui & ipſe ſitiit, & Brutum item vidit, rapta galea decurrit ad amnem. Cùm ſtrepitus ex altera ripa accidiſſet, proceſſit Volumnius ſpeculatum & cum eo armiger Dardanus. Citò regreſſi requiſiuerunt de potu. Ibi ſanè quàm placidè arridens Brutus Volumnio: Epotus eſt, inquit, ſed adferetur vobis alter. Idem miſſus penè captus ab hoſtibus fuit, & ægrè vulneratus euaſit. Coniectanti Bruto non multos in conflictu cecidiſſe recepit Statilius per medios ſe tranſiturum hoſtes (neque enim poterat aliter) & ſpeculaturum caſtra: elatáque face, ſi illa ſalua offendiſſet, ad ipſum regreſſurum. Fuit fax ſublata. Nam peruenit in caſtra Statilius. Qui cùm longo ſpacio non rediſſet, Brutus: Si Statilius, inquit, viuit, reuertetur. Verùm ille in reditu incidit fortè in hoſtes, à quibus eſt interfectus. Multa iam nocte inclinans ſe Brutus, vt ſedebat, verſus ſeruum ſuum Clitum allocutus eſt eum. Silente Clito & lacrymãte vertit ſe rurſus ad armigerũ Dardanum, quicum habuit ſeorſum quoſdã ſermones. Tandem Volumnium

Antonium innuere videtur, vt Appianus refert. Verſus eſt Euripidis è Medea.

Statilij cædes.

ipſum lingua Græca literarũ & ſtudiorum communium commonefecit, orauítque vt manum gladio vnà ſecũ admoueret, & ictus impulſum adiuuaret. Recuſante id Volumnio, aliſque idem facientibus, cùm diceret quiſpiam, non remanendum illic, ſed fugiendum eſſe, exurgens: Sanè verò, inquit, fugiendum eſt, non pedibus tamen ſed manibus. Tum data cuique dextra vultúque perquàm ſereno, magnæ ſibi voluptati ait eſſe, quòd nemo ipſum fefelliſſet amicorum: verùm fortunam ſe patriæ nomine incuſare: Victoribus verò ducere ſe beatiorem, non præteritorum tantùm cauſa, ſed in præſentia quoque: qui laudem relinqueret virtutis, quam neque armis victores neque pecunia paraturi vel relicturi eſſent poſteris: quin viderentur iuſtis oppreſſis & probis iniuſti & improbi dominatum nihil ad ipſos pertinentẽ quæſiſſe. Poſtquàm denique orauit & obſecrauit eos, vt ſemetipſi ſeruarent, receſſit longiùs eum duobus aut tribus: ex quibus fuit Strato, qui cũ eo ex ſtudio rhetorico cõtraxerat familiaritatem. Hunc proximè ſe cõſtituit, atque in gladium ſtrictum, quem capulo ambabus manibus direxit, incumbens interemit ſe. Alij nõ ipſum autumant, ſed Stratonem enixè precante Bruto auerſis oculis ſubieciſſe gladium, atque illũ cum impetu impreſſiſſe pectus: quo traiecto fuiſſe eũ e veſtigiò exanimatum. Hunc Stratonem Meſſala Bruti amicus Cæſari recõciliatus commendauit ei aliquando per ocium, lacrymánſque ait: Hic ille eſt Cæſar, qui Bruto meo extremum præſtitit officium. Eum Cæſar beneuolentia complexus habuit in laboribus & certaminibus Actiacis

Fugiendũ, non pedibus ſed manibus, Bruti dictum.

Brutus ſibi ne em conſciſcit.

Strato Bruti familiaris.

Meſſala Coruinus Bruti amicus.

vnum ex fortibus Græcis, qui eum ſequebantur. Ipſum autem memorant poſtea Meſſalam, cùm celebraretur à Cæſare, quòd quamvis fuiſſet ad Philippos infeſtiſſimus ipſis Bruti cauſa hoſtis, egregiam operam tamen ſibi præbuiſſet ad Actium, dixiſſe: Tu me Cæſar ſemper ſectæ partiúmque inuenies meliorum & iuſtiorum. At Brutum Antonius exanimem cùm inueniſſet, corpori præcepit paludamentum ex ſuis pretioſiſſimum iniici. Pòſt cùm id interceptum com periſſet, interfici iuſſit furem, reliquias ad matrem Bruti Seruiliam remiſit. Porciam Bruti vxorem Nicolaus Philoſophus ſcribit & Valerius Maximus, quæ mori deſtinauerat, cùm amicorum nemo id permitteret, ſed adhærerent ei aſſidui aſſeruaréntque, ex foco arreptos carbones hauſiſſe, oréque occluſo & compreſſo fuiſſe abſumptam. Licet circunferatur epiſtola quædam ad amicos Bruti expoſtulantis & lamentantis Porciam vt ab illis neglectam, quæ deponere ob valetudinem voluiſſet vitam. Videtur igitur temporis Nicolaum rudem fuiſſe. Nam morbum certè amorémque huius fœminæ & mortis modum epiſtolium quoque hoc, modò ex germanis ſit, ſuggerit.

Meſſalæ libertas.

Bruti funus.

Porcia vxor Bruti carbonibus è foco ſumptis, extincta.

Val. Max. lib. 4. cap. 6.

DIONIS CVM BRVTO COMPARATIO.

QVANDO igitur multa hiſce viris ſuppetierunt præclara, præſertim quòd ex tenuiſſimis ſubſidiis maxima euaſerint, hæc Dioni pul-

cherrima laus eſt. Neque enim laudis ſocium habuit, quomodo Caſſium Brutus virum ad virtutem & gloriam non perinde excellentem: ſed qui ad bellum non minus fortitudine, ſcientia rei militaris, & induſtria attulit momenti. cui ſanè etiam totius facti aſcribunt, quidem ingreſſum, ducem hunc conſilij in Cæſarem Bruto intrepidum aſſerentes fuiſſe. At Dion ſicut arma, claſſem, copias militares ad rem gerendam: ita amicos quoque & ſocios ſibi ipſe comparauit. Nec verò iam, vt Brutus, ex rebus ipſis gerendis & bello opes ſibi & vires quæſiuit, ita Dion: verùm prærogauit in bellũ ipſe facultates ſuas, ac pro ciuium ſuorum libertate exilij viaticum profudit prior. Adhæc Brutus & Caſſius, cùm non liceret Vrbe profugis ſecuram agere quietem, verùm rei capitalis damnati, & cùm perſequerentur eos alij, confugerunt neceſſariò ab bellum, armorúmq; præſidio tutantes ſalutem diſcrimen pro ſemet ipſis potius quàm pro ciuibus adiêre. Dion ſecuriùs in exilio, quàm qui eum exterminauerat Tyrannus, & lætius agens, quò Siciliam cõſeruaret, tantam periculi iecit aleam. Iam non perinde fuit Romanos à Cæſare atque ab Dionyſio Syracuſanos liberari. Hic enim Tyrannum ſe non ibat inficias eſſe, & malis Siciliam obruebat infinitis. At Cæſaris dominatus, dum conſtitueretur, non parum præbuit aduerſariis negocij. Vbi eum victi receperunt, nomẽ tantũ & opinionem apparuit eſſe: factum verò ab illo ſæuum vel tyrannicum extitit nullum. Imò rebus ipſis poſcentibus vnum principem, leniſſimum quaſi medicum ab ipſo ſe Deo oſtendit datum.

Quibus rebus Brutus Dione inferior fuit.

datum. Quare Cæſarē ilicò populus Romanus deſiderauit, fuítq; infenſus & implacabilis percuſſoribus eius. Dioni Dionyſij ex vrbe Syracuſana dimiſſio, & quòd Tyranni conditorium prioris non fuiſſet demolitus, crimini eſt apud ciues datum. Iam in ipſo gerendo bello Dux Dion inculpatus fuit: qui rebus quas ipſe instituerat, optimè eſt vſus: vbi titubatū per alios fuit, eas erexit & correxit. Brutus extremum de ſumma rerum neque ſubiſſe videtur certamen prudenter, neque lapſus emendationem quæſiſſe: ſed deſpondit animum & ſpem abiecit, nec quantum Pompeius expertus fortunam: ſdque cùm ſpes magna ei ibibem reliqua in armis foret, & claſſe toto mari planè potiretur. Maximū autem, quod inurūnt Bruto, crimen eſt: quòd, qui Cæſaris eſſet beneficio ſeruatus, & conſeruaret ex ſociis fortunę ſuæ, quotquot ei liberet, amicúſque habitus & prælatus multis ipſe corpori illius intulerit manus. Id nemo Dioni obiiciat: imò contrà. Quamdiu familiaris & amicus fuit Dionyſij, res erexit cōſeruauítque illius: patria verò exactus & violatus in vxore ac re familiari exutus bellum apertè ſuſcepit legitimum & iuſtum. Atqui hoc primum vertitur in diuerſum. Quod enim hiſce viris ad laudem ſuppeditat imprimis, animus in tyrannos infeſtus & improbitatis odium, id ſyncerum Bruto & liquidum manet. Nihil enim, quod de Cæſare quereretur priuatim, cū haberet: adiit pro libertate publica diſcrimen. Ille niſi læſus ipſe fuiſſet, bellum non mouiſſet. Hoc ex Platonis liquet epiſtolis. ex quibus conſtat pulſum aula tyrannica, nō deficientem oppreſſiſſe eum Dio- *Quibus rebus Dion Bruto fuit inferior.*

nyſium. Inſuper Brutum Pompeio, cui antè fuerat inimicus, fecit bonum publicum amicum & Cæſari hoſtem: qui vnum haberet inimicitiæ & amicitiæ iuſticiam terminum. Dion multa in Dionyſij gratiam egit, quamdiu ſibi fidit ille: & ira adductus, vbi fides derogata ſibi eſt, intulit illi arma. Vnde nec ei omnes amici fidem habuerunt pulſo Dionyſio non ſtabiliturum eum ſibi ipſi dominatum blandiore nomine quàm tyrãnidis ciues demulcentem. De Bruto inimicorum audires teſtimonium, coniuratorum in Cæſarem ſoli vnum à principio vſque ad exitum propoſitũ fuiſſe, vt populo Romano priſtinam redderet Remp. Porrò extra hęc certamen aduerſus Dionyſiũ haudquaquã illi aduerſus Cæſarem par fuit. Siquidem Dionyſium nemo non qui familiariter eum cognoſſet, faſtidiret in vino & alea & luſtris plerunque demerſum. At de Cæſare cogitationem ſuſcipere obterendo, neque reformidare eius ingenium, opes, fortunam, cuius adimebat vel nomen Parthorum & Indorum regibus ſomnium: ingentis fuit animi & ſpirituum nulli ſuccumbentium pauori. Quapropter cum Dione, ſimulatque conſpectus in Sicilia eſt, infiniti mortales conſpirauerunt in Dionyſium. Cæſaris auctoritas vel defuncti cõfirmauit amicos eius: ac nomen huius euexit ilicò eum, qui vſurpauit id, ex inope puero ad populi Romani principatum: iſque contra Antonij inimicitiam & potentiam appendit hoc pro amuleto. Quòd ſi obiicias magnis certaminibus fuiſſe ei eiectũ ab Dione Tyrannũ: Cæſarem verò nudum à Bruto incautúmq; occiſum: id ipſum ſummæ fuerit ſolertiæ & cõſilij magni Imperatoris

toris virum potentia ſuccinctum tanta, capere incautum & nudum. Neque enim repentè, neque ſolus, aut cum paucis adortus interfecit eũ: ſed diu præmeditato conſilio eſt aggreſſus cum multis, quorum fefellit eum nemo. Aut enim à primo delegit optimos: aut illo delectu eos, quibus fidem habuit, reddidit bonos. Dion vel malo iudicio permiſit ſemetipſe improbis, vel vtendo ex bonis improbos reddidit: quorum erat viro prudenti præcauendum vtrumque. Exprobrat ei Plato quoque, quòd eos adoptaſſet amicos, à quibus perditus fuerit. Atque vltorem Dion necis ſuæ nuſquam quenquam habuit. Brutum verò vel ex hoſtibus Antonius ſplendidè funerauit. Cæſar conſeruauit etiam ei honores. Statua eius ærea fuit Mediolani in Gallia ciſalpina poſita. Hanc, quæ imaginem eius repręſentabat, & erat fabrefacta, vt pòſt vidit Cæſar, præteriit. Mox ſubſiſtens compluribus audientibus vocauit magiſtratus, ciuitatem eorum ferens ſibi compertum eſſe fœdus pacis rupiſſe, quòd hoſtem ſuum apud ſe haberet. Ac primùm ſanè negauerunt: & quemnam ſignificaret ambigentes, intuebantur ſeſe mutuò. Vt verò conuerſus Cæſar ad ſtatuã contracta fronte: Núm- ne ille, inquit, hic ſtat hoſtis noſter? Multo illi magis perculſi obmutuere. At Cæſar arridẽs laudauit Gallos, quod amicis eſſent etiam in aduerſis rebus ſtabiles, præcepitque ne ſtatua loco moueretur.

Bruto honos mortuo etiam ab hoſtibus habitus.

Bruti ſtatua Mediolani, ab Auguſto cõſeruata.

PRVDENTISSIMIS ATque ornatiſsimis viris, Conſulibus & Senatoribus triũ inclytarum ciuitatum imperialium Dauentrienſis, Campenſis, & Svvollenſis, dominis ſuis obſeruandis Hermannus Cruſerius S.D.

PRAECLARA *eſt, honoratiſsimi ac prudentiſsimi domini, Africani ſententia quam commemorat in ſomnio Scipionis Cicero, Omnibus qui patriam conſeruauerint, adiuuerint, auxerint, certum eſſe in cælo ac definitum locum, vbi beati ſempiterno æuo fruantur. Nihil eſſe enim illi principi Deo, qui omnem mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quàm concilia cætúſque hominum iure ſociatos, quæ ciuitates appellantur. Harum rectores & conſeruatores è cælo profectos, illuc reuerti. Nam primum officium noſtrum vendicat iure ſuo patria, ſecundum parentes, tum amici: vt præferenda patria & parentibus & amicis reliquis ſit omnibus. Quare cùm tanta ſit caritas patriæ, vt eam non ſenſu noſtro, ſed ſalute ipſius metiamur: non deterret bonum virum mors, quæ propter incertos caſus quotidie imminet, & propter breuitatem vitæ nunquam longè poteſt abeſſe: quò minus in omne tempus Reipub. ſuíſque conſulat: vt poſteritatem ipſam, cuius ſenſum habiturus non ſit, ad ſe putet pertinere. Itaque Pompeius magnus, cùm eſſet Romæ in rei frumentariæ penuria*

delectus

delectus annonæ procurator, in Africam, Sardiniam ac Siciliam nauigauit, magnóque frumenti numero collecto properabat Romam. Hic cùm tempeſtate oborta atroci detrectarent naucleri nauigationem, ipſe nauem primus ingreſſus iuſsit anchoras tolli, clamauitq́; : Nauigare neceſſe eſt, viuere non eſt. Vt patriæ conſulerent duo Decij, morti ſe præſenti vltrò deuouere. Phileni fratres viuos dederunt ſe defodiendos. Bonus ergo ciuis omnia poſthabebit ſaluti & vtilitati publicæ, atque in eam apum more incumbet: quæ non reſpiciunt ſua quæque priuatim, verùm in commune conſulunt. Conſulent autem magiſtratus prudenter imperando. Id efficitur rectis conſiliis, iuſtis iudiciis, & bona diſciplina publica: Plebs parendo exequendóque nauiter, quæ ſunt à magiſtratibus imperata. Cùm enim bene imperetur & obediatur, redditur concentus decentiſsimus publicus, quæ eſt concordia: qua paruæ res creſcunt, maximæ verò diſcordia dilabuntur. Vt contrà: ſi fatuum ſit conſilium, ſi labefactata iuſtitia, ſi diſciplina adulterata publica: haud diu cohærebit in ciuitate concordia, neque ea diu ſtare Reſp. valebit. Maximi autem momenti eſt diſciplina. Vna hac imperium Græciæ tenuere Lacedæmonij. qua laxata, mox eo fuerunt exuti. Vna hac imperium peperit Roma orbis terræ. Verùm vbi hęc ſoluta eſt, ilicò eſt in monarchiam delapſa, inde in exitium: vt ex tanto imperio támque valido & præſtanti nomen tantùm & vmbra ſuperſit. Porrò re nulla perinde inficitur diſciplina publica, vt moribus recipiendis extraneis. Quod præuidens ſapientiſsimus vir Lycurgus in conſtituenda rep. ſua Lacedæmonia hoc præcipuè ſanxit, ne in ciuitatem admitterentur peregrini: non quòd

corpora odiſſet externorum, ſed mores: qui tenorem ſtatim inuertunt ciuium. Nihil eſt autem ita declinandum extraneorum, vt luxus in victu & veſtitu qui ſemel receptus vitia effundit infinita. Comitantur enim eum faſtus, ſupercilium, contemptus aliorum, libidines, ęmulatio, odium, detrectatio. Hic parens eſt inopiæ, vt falſè ſignificauit Tiberius Caſar: qui Attilio Butæ viro prætorio, cùm ad inopiã per luxum ac ſocordiam redactus fateretur ac deploraret paupertatem ſuam: Serò, inquit, experrectus es. Qui verò iam diſsipauit ſua, is neceſſe eſt inhiet alienis. Sẽper enim qui ſui profuſus eſt, hic alieni eſt appetens. Vbi cupiditas alieni obſidet ciuitatem, haud diu conſtare poterit concordia. Tum prorumpunt ſeditiones, bella ciuilia, hinc ſequitur euerſio ciuitatis. Quare Heraclitus philoſophus in ſeditione rogatus, vt in concione ſententiã diceret, quo pacto redigi ciuitas poſſet in concordiam: conſcenſo ſuggeſtu popoſcit calicem aquæ frigidæ, & paululum farinæ inſparſit, mox de glechone (id eſt vel pulegij ſilueſtris vel leguminis genus) admiſcuit. Tum epoto calice abſceßit, nec verbum addidit: ea re innuens ita demum carituram ciuitatem ſeditionibus, ſi repudiatis deliciis aſſueſcerent paruo contenti eſſe. Ad hæc me tractanda compulit ſingularis amor in patriam meus: cui conſulere ſi re alia nulla queam, certè vt admonendo ei proſim: ſi fortaßis aliqua ratio iniri, qua qui foris cœpit inundare ciuitates noſtras ſiſti luxus queat. Quod ni in tempore fiat, vereor, ſi malum porrò ſerpat, atque ita vt cœpit, increſcat: ne redigat multorum lautas facultates ad inopiam. Priuatis verò collapſis opibus vt fundamentis non poſſe conſiſtere Rẽp. nemo ignorat. Facimus autẽ Germani, quod ferè mali incitatores: qui ſiquid cõſpiciãt

in

in viro inſigni vitij, velut claudicationē, manuū ineptam iactationem aut proiectam ceruicem aut vſurpationem alicuius inconditam verbi, id libenter vt exprimamus, virtutes ſingulares alias nō ſectemur. Itaque nos, cùm immigrauerint in Brabantiam & vicinas regiones ex contagio vitia externarum gentium, hæc mutuamur ab illis libenter, virtutes non attendimus: ac luxum eorum cupidè amplectimur, ſobrietatem & vigilantiam repudiamus. Quia verò immigrare ad nos hæc mala cœperunt, & aliquē fecerunt iam progreſſum, non ita ſumus tamen iis immerſi adhuc vt vicini: propterea hęc duxi ſuggerenda, proponendúmque exemplum M. Antonij Triumuiri, qui comparatus eſt cum Demetrio Macedone: vt conſideremus hic quantum vis præſtantiſſimo ingenio, quia à prima ætate ſe dedidit luxui, quantas calamitates inflixerit orbi terræ, in quantasq́ ipſe ſe coniecerit, & quàm triſtem & fœdum habuerit exitum. Huius enim luxus, qui pubē Romanam tunc acceptus ex Aſia obſederat, dominæ orbis terræ inuexit ſeruitutem Romæ. Quare cùm hæ tres inclytæ ciuitates, in quibus patria eſt mea, ſemper mihi ſint ſuſpiciēdæ, honorādę, atq; colendæ: nolui prætermittere, vt vitæ illuſtriū virorum Plutarchi à me in ſermonē Romanum conuerſæ proditent, quin vnum par inſigne eis dedicarem: partim quò bona quæ ipſis ſuppeditant, in his agnoſcant (Quippe nuſquam clariùs, quàm diuerſis ex malis cognoſcuntur bona. Neque enim tam iucunda vnquam eſt ſanitas, quàm vbi tentatum fuit morbo corpus) libertatem ſuam, ſecuritatem, opes, reſp. ſuas conſtitutas longè, quàm ciuitatum omnium finitimarū elegātiùs & rectiùs tum ad publicam libertatem, tum ad iuſtitiam ac prouentum

virorum cordatorum: atque hiſce bonis delectentur, caueántque ne ſibi euolent: partim quò laborem meum, officia, operam, & ſtudium intelligant ſibi eſſe omnia conſecrata. In cuius rei pignus vobis colendiſsimi Domini, qui iis praeeſtis, duas haſce vitas offero: quod meum factum, vt vobis ſit gratum, maiorem in modum rogo. Valete Campis.

PROOEMIVM IN DEMETRIVM ET ANTONIVM.

Senſus & artes quatenus conueniant & differant.

QVI Artes primi cenſuere ſenſibus germanas eſſe, hi videntur mihi præcipuè eorum in iudicando conſideraſſe facultatem, qua contraria iuxtà in vtroque genere ſolemus cõprehendere. Nam hoc eſt eis commune: verùm in eis quæ iudicauerunt, ad finem referendis minimè conſentiunt. Senſus enim etſi in albis & nigris, dulcibus & amaris, mollibus cedentibúsve & duris ſiue renitentibus diſtinguendis verſantur: haud tamen in eo ſiſtunt gradum: ſed vt horum cuique aliquid occurrit vt ab eo mouetur & afficitur, ſic illud ipſum ad intelligentiam refert. Id enim eius eſt munus. Artes verò cum ratione conſpirantes ad eligendum & ſumendum id, quod ipſis eſt familiare, ad declinandúmque & repellendum alienum, illa ſua ſponte præcipuè, hæc ad deuitandum obiter inſpectant. Quippe medicina mor-

morbum, muſica abſonum, quemadmodum ſe habeat, ad contrariorum ſpectare effectioné ſolet. Atque artium omnium abſolutiſſimæ temperantia, & iuſtitia, & prudentia: quæ non honeſtorum modò, iuſtorumque, & vtilium iudicium faciunt: ſed & damnoſorum, turpium, iniuſtorum: venditantem ſe, quòd malorum ſit inexperta, non commendant ſimplicitatem: ſed ineptiam eam & imperitiam exiſtimant eorum quæ maximè cognoſcere conuenit honeſtè victuris. Ac veteres quidem Spartiatæ feſtis diebus Ilotas multo mero cùm onerare ſe coëgiſſent, in conuiuia introducebant: quò, quàm ſit fœda ebrietas, oſtenderent iuuentuti. Nos verò correctionem ex corruptela aliorum, non ſanè humanam ducimus neque ciuilem. At illorum qui nimiùm fuerunt impotentes, atque in imperio & ſummo poteſtatis gradu poſiti nobili fuerunt improbitate, non alienum fortaſſe ſit vnum aut alterum par vitarum exemplis intexere: non quò voluptatis me hercle vel oblectandi cauſa lectores variis imaginibus illuſtremus vt picturam commentationem noſtram: ſed vt Thebanus Iſmenias diſcipulis ſuis oſtendés tam eos, qui bene quàm qui ſecùs tibia canerét, ſolitus erat dicere: Ita canendũ, ac cõtrà, ita canendum non eſt. Antigenidas verò etiam maiore oblectamento iuuenes arbitrabatur bonos tibicinas audituros, ſi aliquando malorũ quoq; experimenta egiſſent. Ita mihi videmur nos quoque impigriores fore vitarũ ſpectatores & æmulos meliorum, ſi nec peruerſarum & improbatarum ſimus rudes. Complectetur autem hoc volumen Demetrij Expugnatoris vitam & M. An-

Spartiatarum mos in ſeruis inebriandis.

Improborũ vitæ cur etiam deſcribãtur.

Demetrius Poliorcetes, id eſt expugnator: ſic

ab expugnandis vrbib⁹ appellatus. tonij Triumviri, hominum qui maximè aſtipulati ſunt Platoni, vitia item magna vt virtutes à magna proferri indole. Fuerunt æquè luſtris vinóque deditι, bellicoſi, munifici, ſumptuoſi, inſolentes. Iam fortunæ quoque habuerunt paritates conſentaneas. Non ſolùm enim per totam vitam reliquam magnas res feliciter geſſerunt, magnis in rebus ceſpitauerunt, plurimis potiti ſunt, plurimas amiſerunt: inopinatò cōciderunt, præter ſpem denuò ſunt excitati: verùm etiam vitam finierunt, captus alter ab hoſtibus, alter penè in eam fortunam delapſus.

DEMETRIVS.

Demetrij genus. IGITVR Antigonus duobus ſuſceptis ex Stratonice Corræi filiis, vnum fratris nomine Demetrium, paterno nomine alterum Philippum dixit. Ita ferè plerique tradunt. Nonnulli verò non filium Demetrium Antigoni, ſed fratris eius memorant fuiſſe. Nam cùm eſſet pater admodum eo infante defunctus, mater autem mox Antigono nupſiſſet, pro filio illius habitum. At Philippus non multis annis Demetrio minor fortè deceſſit. *Dēmetrij forma.* Demetrius corporis proceritate, quamvis procerus, minor parente fuit. Forma verò & faciei venuſtate adeo mira atque excellen-

lenti, vt plaſtes vel pictor exprimere nullus ima ginem eius poſſet. Eadem enim venuſtatem & grauitatem, terrorem & hilaritatem habebat, confuſáque erat cum iuuenili & feroci vultus aſpectu penè inimitabilis heroica quædam ſpecies & maieſtas regia. Perinde mores inerant ei pariter formidabiles hominibus & grati. Vt enim iucundiſſimus per ocium in familiari conſuetudine, atque inter pocula, in deliciis, in victu regum omnium molliſſimus: ita vigilantiſſimus rurſus & intentiſſimus erat in rebus gerendis aſſiduitate & ſtrenuitate: qua in re præ cæteris diis Liberum patrem æmulabatur, vt qui optimè vti bello noſſet, cōtráque pacem ex bellis alere, eſſétque ad hilaritatem ac voluptates maximè compoſitus. Iam fuit ſingulariter patris amans. Obſeruare verò matrem etiam in patris gratiam videbatur ex ſyncera potius pietate, quàm quod potentiam eius captaret obſequiis. Ac cùm aliquando audiret Antigonus certos legatos, ſuperuenit à venatione Demetrius, adiítque parentem, atque eum oſculatus, cùm teneret adhuc iacula, apud eū aſſedit. Ibi Antigonus digredientes iam cum reſponſo legatos alta voce appellans: Et hoc, inquit, de nobis legati renunciate, ita inter nos conuenire. quaſi concordia cū filio ſuo fidéſque, quam ei habebat, regni nerui eſſent & potentiæ demōſtratio. Nempe vſqueadeò inſociabile vndequaque eſt imperium, diffidentiæque & maleuolentiæ plenum: vt ſummus inter Alexandri ſucceſſores & natu maximus gloriaretur, quòd non timeret filium, ſed committeret lancea armato corpus ſuum. Verumenimuerò vnica prope dixe-

Demetrij mores.

Demetrij cum patre concordia.

Omnis potestas impatiens cōſortis.

rim in multas ſucceſſiones hæc domus eiuſcemodi vacauit malis. Imò ex Antigoni poſteris filium ſuum ſolus trucidauit Philippus. Reliquæ familiæ Regum penè omnes frequentes habent liberorum, frequentes etiam matrum neces & vxorum. Nam fratrum parricidia, vt petitiones geometræ ſumunt, ſic concedebantur habebantúrque communis quædam petitio ad ſecuritatem & regia. Adhæc humanum naturâ amicorúmque Demetrium amantem initiò fuiſſe, hoc habeo exemplum commemorare: Mithridates Ariobarzanis amicus erat eius & propter ætatem familiaris. Hic in comitatu Antigoni erat: nec erat vel habebatur improbus: verùm ex ſomnio quopiam venit Antigono in ſuſpicionem. Viſus eſt ſibi Antigonus amplum & pulchrum campum inire, atque eum auri ramentis conſerere: ex eo primùm exurgere aurea meſſis, mox regreſſus nihil niſi demeſſum culmum videre. cùm anxio & mæſto animo eſſet, audiuiſſe quoſdam dicentes, Mithridatem in Pontum Euxinum fugere aſportantem auream meſſem deſectam. Hinc trepidans filio iureiurando adacto taciturum viſum aperuit, ac ſe prorſus de medio tollere eum & interficere ſtatuiſſe. Quod vt audiuit Demetrius, oppidò fuit ei acerbum: adoleſcentique, cùm more ſuo ipſum adiſſet, vt ocium ſecum falleret, verbum facere, aut voce id detegere iuriſiurandi religione dubitauit: ſed abduxit eum paulatim ab amicis, atque vbi ſoli ſine arbitris fuerũt, haſtili in ſolo inſpiciente illo deſcripſit: Fuge Mithridate. Eo aduerſo profugit nocte in Cappadociã, breuíq; oblatã Antigono de ipſo viſio-

Liui. lib. 44.

Regum Orientalium ludus fuit filios & fratres necare.

Demetrij humanitas.

Antigoni ſomnium.

Demetrius ſeruat Mithridatem.

nem

né fatũ cõpleuit. Ampla enim & præclara regione potitus eſt, regúmq; Ponti ille ſtirpé, quę octaua fermè ſucceſſione à populo Romano eſt deleta, edidit. Præclaræ indolis hæc ad humanitatem & iuſtitiam ſpecimina extant Demetrij. Quia verò quemadmodum Empedoclis elemẽtis diſcordiæ & concordiæ cauſa mutuum ineſt diſſidium & bellum, magíſque contiguis & vicinis: ita bellum, quod inter omnes Alexandri ſucceſſores fuit perpetuum, magis patefecerunt in quoſdam magíſque inflammauerunt prouinciarum & locorum confinia, ſicut Antigonnm tunc contra Ptolemæum. Ipſe id temporis in Phrygia Antigonus agebat. Cùm autem Ptolemæum tranſiſſe accepiſſet in Cyprum, & Syriam populari, vrbéſque ſolicitare, & vi in poteſtatem ſuam redigere: filium Demetrium eò miſit annos natum duos & viginti: qui tunc primùm per ſe magnis in bellis exercitum ductare cœpit: atque vt iuuenis & tyro cum viro confligens ex Alexandri palæſtra, qui multa ſuo ductu & magna prælia obierat: ad vrbem Gazam offendit fuſúſque eſt octo millibus captis & quinque millibus deſideratis. Amiſit ſimul tabernaculum, ſtipendium, totúmque, quo ad corporis cultum vtebatur, famulitium. Cæterùm remiſit ei hæc cum amicis Ptolemæus generoſo & humano adiecto dicto: Nõ de vniuerſis, ſed eſſe de gloria ipſis & imperio decertãdũ. Quibus receptis precatus Demetrius deos eſt, ne eius beneficij diu maneret debitor, ſed citò pària referret ei. Neq; fuit iuuenili more attonitus, cùm in rerũ gerendarum eſſet veſtibulo proſtratus: ſed vt conſtans dux rerum

Mithridates Pontũ occupat.

Demetrius fuſus à Ptolemæo.

Ptolemæi victoris in Demetriũ liberalitas.

vicibus verſatus militum delectibus armíſque parandis intendit, atque vrbes inſtituit in poteſtate retinere, conſcriptóſque exercere. Antigonus pugna nunciata Ptolemæum imberbes ait nunc viciſſe, ſed iteratò dimicaturum cum viris. Ne animum autem infringeret aut perſtringeret filij, petenti de integro per ſe præliari nõ prohibuit, ſed conceſſit. Mox magnis cum copiis Ptolemæi dux Cilles, quòd Demetrium ex priore aduerſo prælio contemneret, adfuit ad eum tota Syria ſummouendum. At Demetrius repentino inſultu non expectantem perculit, atque caſtra cum ipſo cepit duce. Milites ſeptẽ milia viuos in poteſtatem redegit, ac permagna præda potitus eſt. Victor exultauit non horum cauſa, quæ habiturus, ſed quæ redditurus eſſet. Atque ex victoria non ita opes & gloriam vt penſitationem munificẽtiæ & gratiæ in Ptolemæum relationem eſt amplexus. Neque hæc tamen executus eſt ex ſuo arbitrio, ſed ad patrem ſcripſit. Quo annuẽte & mandante, omnibus vt ex libitu ſuo vteretur, ipſum Cillem & amicos eius magnificè donatos remiſit. Hoc naufragium exegit Ptolemæum Syria, & Antigonũ victoria ouantem filiúmque auentem aſpicere exciuit Celænis. Inde ad ſubiugandos Arabas, quos Nabatæos appellant, Demetrius miſſus, cûm incidiſſet in loca arenria, in periculum venit. At eo ipſo quòd non expaueſceret nec perculſus eſſet, percellens Barbaros, ingenti capta præda & ſeptingentis camelis recepit ſe. Cùm verò Seleucus antè ab Antigono Babylonia emotus recepta inde per ſe ea prouincia victor cum exercitu ſuperiores regiones petiſſet ad

Demetrii victoria de Ptolemæo.

Demetrii gratitudo erga Ptolemæum.

Demetrii incurſio in Arabiam.

coner

conterminas Indis gentes ac circumiectas Caucaſo ſubigendas nationes: ſperans vacuam ſe Demetrius Meſopotamiam deprehenſurũ, tranſmiſſo repentè Euphrate, Babyloniam inuaſit. Occupauit etiam altera (nam duæ erant) arce Seleuci præſidium ſummouere. qua potitus ſuũ ibi ſeptem milium militum impoſuit. Ac quæcunque ex illa prouincia rapere poſſent, in prædam ſuam vertere militibus iuſſis, ad mare eſt regreſſus, firmius Seleuco relinquẽs imperium. Quippe cedere videbatur, dum vaſtat quaſi nõ iam ſuam. At Halicarnaſſum, quam obſidebat Ptolemæus, celeriter ſuccurrens eripuit.

Demetrii incurſio in Meſopotamiam.

Hoc factum cùm ingentem his gloriam attuliſſet, magna cupido inceſſit eos oppreſſam à Caſſandro & Ptolemæo vniuerſam liberandi Græciam. Eo bellum nullus regum ſplendidius geſſit vel iuſtius. Quas enim ex Barbarorum præda collegerant opes, eas in Græcos pro gloria & laude profundebant. Vt primùm Athenas nauigare ſtetit ſententia, cùm ſubiiceret quidam ex amicis Antigono, hanc vrbem, ſi eſſent ea potiri, præſidio ipſis quaſi pro ſcalis Græciæ retinendam: non eſt eũ Antigonus ſecutus, ſed ſcalas ait præclaras eſſe & firmas beneuolentiã: Athenas verò vt orbis terræ ſpeculã mox res geſtas ſuas laudib⁹ apud omnes mortales illuſtraturas. Nauigauit Athenas Demetrius quinq; milibus talentum argenti & nauiũ ducentarum ſuccinctus claſſe Vrbem Demetri⁹ Phalereus Caſſandri nomine regebat. Munychia tenebatur præſidio. Sed ſecunda fortuna ſimul & prouidentia vſus repentè ad Piræeum die vigeſimoſexto menſis Targelionis

Antigonus & Demetri⁹ conãtur liberare Græciã.

Demetrius reddit Athenienſibus libertatem.

Demetrius Phalereus Athenarũ præfectus.

ex improuiſo applicuit. Vt propè in conſpectū venit claſſis, omnibus vt Ptolemæi naues recipere eam parantibus, tandem re intellecta duces inſtiterunt occurrere: fuítque tumultus, qualem veriſimile eſt, cùm hoſtium deſcenſionem arcere nec opinatam cogerétur. Siquidem fauces portus nactus apertas Demetrius inuectúſque eſt iam omnibus conſpicuus: ſignóque ex naui dato audientiam & ſilentium poſtulauit. Quo dato pronunciauit per præconem parentem ſe, quod felix fauſtúmque eſſet, ad liberandas Athenas præſidiúmq; eiicjendum miſiſſe, atque ad leges illis priſtinámque Rempubl. reddendam. His prædicatis vulgus depoſitis ad pedes clypeis ingenti plauſu & clamore, vt exiret de naui Demetrius, hortati ſũt, ſeruatorémque & bene factorem appellauere. Phalerei cohors omnis quamuis recipiendum cenſebant potentiorem, vt nihil eorum quæ oſtendebat eſſet præſtaturus, legatos tamẽ cum ſupplicijs miſere. Quos Demetrius benignè affatus ex paternis amicis cum eis ſuo nomine miſit Mileſium Ariſtodemum. Phalereum verò ciuium magis ob Reipublicæ mutationem quàm hoſtiũ metuentem nõ neglexit Demetrius: ſed dignitatis eius & virtutis veneratione Thebas eum, vti petebat, addito præſidio deduci iuſſit. Vrbẽ ipſe negauit ſe, quamuis deſiderio teneretur, prius viſurum, quàm pulſo præſidio libertatem ei reddidiſſet ſolidam. Munychiam vallo foſſáque cinxit. Dũ tenet obſidio Megaram inſeſſam à Caſſandro infeſtus nauigauit. Cùm eſſet autem ad eum allatum Crateſipolim, quæ Alexãdro Polyperchontis fuerat nupta, Patris agentẽ

Demetrio Phalereo honos à Demetrio Antigoni habitus.

Demetrii periculum libidinis cauſa.

agenté cupere ſe ad ipſum cõferre celebratæ mulieré formæ, relicto in finibus Megaricis exercitu perrexit illuc cum expeditis. atque rurſus ab his abſcedens, nequis congredientem ſecum ſentiret, reduxit ſeorſum tabernaculũ. Quod quia quidam de hoſtibus odorati ſunt, repentè incurrerunt in eum. Ille pauidus obſoleta ſumpta chlamydula concitatáque fuga proripuit ſe: ac parum abfuit quin ob libidinem fœdiſſimè veneric in hoſtium poteſtatem. Hoſtes direpto cũ pecunia tabernaculo eius receperunt ſe. Capta Megara, militibúſque ad prędandum conuerſis, Athenienſes enixè deprecati ſunt pro Megarenſib⁹. Ita præſidio eiecto reddidit Demetrius illi ciuitati libertatem. Dum hæc agit, philoſophi ei in métem venit Stilponis, qui exiſtimabatur vitam ſectari tranquillam. Hunc accitum rogauit numquid rerum ipſius quiſquam cepiſſet? Cui Stilpon, Nemo, inquit. Neminem enim vidi, ſcientiam qui eriperet. Cùm ſeruitia eſſent penè omnia ſurrepta: ageret auté iterum cum eo Demetrius benignè, tandémque digrediés diceret: Liberam Stilpon ciuitatem veſtram relinquo: Rectè ais, inquit. Nullum enim noſtrum ſeruũ reliquiſti. Poſtquàm verò ad Munychiá reuerſus, caſtris ibi permunitis deiecit pręſidiũ, arcémque excîdit: tum denique inuitantibus eũ, & excipientibus Athenienſibus vrbé iniit, cõcionéque aduocata veterem reſtituit iis Reipubl. formam. Addit promiſſum, miſſurum ipſis patrem ſuum centum quadraginta millia medimnũm tritici, & materiam ad centum triremes faciendas. Populus Athenienſis vbi anno quintodecimo popularé Reip. formã recupera-

Demetrius Megaram capit, & libertate donat.

Stilponis philoſophi dicta ad Demetriũ.

uit,(Nã intermedium tempus à bello Lamiaco & pugna ad Cranona commiſſa verbo pauco rũm,reuerà vnius propter Phalerei potentiam viguerat dominatus) tam ſplendidum beneficiis Demetrium & magnificum immodicis honoribus,quos ei decreuerunt,odioſum & grauẽ reddidere. Nã omnium primùm Demetrium & Antigonum reges appellauerunt, hoc nomen in eam diem auerſatos. quod quidem ex inſignibus regiis vnum adhuc Philippi & Alexandri generi illibatum aliis & intactum ſupererat. Soli eos Seruatores deos in acta retulerunt,ab rogatóque vetere magiſtratu Archonte, à quo denominabatur in faſtis annus,Seruatorem ſacerdotem quotannis creauerunt,quem plebiſci tis contractibúſque præſcripſerunt : ſciuerũntque vt eorum cum diis nomina peplo intexerentur. Locum etiam,vbi primùm deſcenderat de curru,conſecrauerunt,poſuerúntque ibi arã, quã Demetrij Catabatæ,(id eſt, deſultoris) nominauere.Inſuper tribubus duas adiecere Demetriadem & Antigonidem,curiámque quingentenariam tum primùm ſexcentenariam fecere : quòd ſingulæ tribus quinquagenos ſenatores præberent.Superauit omnia Stratoclis cõ mentum. Iſte fuit enim ſcitorum horum & præ clarorum deſignator blandimentorum: qui promulgauit, vt qui ex plebiſcito publicè ad Antigonum & Demetrium mitterentur, pro legatis dicerentur theori, ſicut qui Delphos & Olympiam ſolennibus Græcorum victimas pro ciuitatibus agunt. Erat vel aliàs proiectæ Stratocles audaciæ & laſciuam vitam agebat, procacitatéque & inſolentia vete ris Cleo

Demetrio nimii honores decreti ab Athenienſibus.

Stratoclis Atheanienſis audacia.

ris Cleonis videbatur ad populum licentiam referre. Meretrix erat ei domi Phylacium. quæ cum aliquando ad cœnam ei cerebella & colla emiſſet: Papæ, inquit, hæc obſonata es, quibus tãquam pilis nos, qui gerimus Remp. ludimus. Cùm cladem illam Athenienſes naualem apud Amorgon accepiſſent: præuertens nuncios coronatus per Ceramicum inceſſit, ac victoriam nunciauit, tulítque rogationem, vt eius cauſa diis immortalibus gratiæ haberentur, atque viſcerationem populo tributim dedit. Mox adfuere qui naufragia pugnę retulerũt. Vbi hîc ira incenſus acciuit eum populus, tumultum ſubſiſtens impudenter, Quid tandem, inquit, iniuriæ accepiſtis, ſi duos dies tranſegiſtis per lætitiam? Ea extitit Stratoclis audacia. Iam fuerunt etiam igne alia feruidiora, vt Ariſtophanis verbis vtar. Nam rogationem alius quidã promulgauit, impudentia ſuperans Stratoclé, vt Demetrium, quotieſcũque appelleret, Cereris & Liberi patris lautitiis exciperent. Qui ſplẽdore & magnificentia in eo excipiẽdo excelluiſſet, vt pecunia huic de publico tribueretur ad donum diis ponendum. Ad poſtremum menſem Munychiona Demetriona, & diem menſis trigeſimum Demetriadem appellauerunt. Adhæc Bacchanalia mutato nomine vocauerunt Demetria. At in pleriſque demonſtrarunt dij portentis offenſionem ſuam. quando peplum, in quo Demetrius & Antigonus ex plebiſcito fuerant vnà cum Ioue & Minerua intexti, dũ per Ceramicum transfertur, irruente procella medium laceratum eſt. Circa aras illorum frequens in ambitu edita cicuta, cũ nec ea

Strato lis crudele dictum.

Demetriona, à Demetrio menſem appellatum.

Prodigia.

regio paſſim iſtam fundat. Quo die agi ſolent Bacchanalia. pompā intermiſerunt: quòd ingens & intempeſtiuum gelu extitiſſet, & quia frequens deciderat pruina, non vineas modò & ficos omnes aduſſit frigus, ſed frumentum quoque maxima ex parte in herba perdidit. Quapropter Stratoclis inimicus Philippides his verſibus perſtrinxit eum in Comœdia,

Philippides Comicus.

Quem propter obfuit pruina vitibus,
Propter quem agentem non piè ſciſſum eſt peplū,
Laudem deûm qui contulit mortalibus:
Populo hęc ferunt noxam, non comœdia.

Vtebatur Philippides Lyſimacho familiariter, multáq; ei⁹ gratia popul⁹ à Rege beneficia accepit. Huius videbatur occurſus & cōſpectus bonum omen illi ad res gerendas & expeditiones adferre. Fuit alioquin ei etiam ob mores probatus, quòd non eſſet importunus & aulica vacaret affectatione. Agente cū eo aliquando comiter Lyſimacho, ac dicente, Quid tibi Philippide rerum mearum impertiar? Tantùm, inquit, ne Rex ſecreta. Hunc de induſtria cum illo contendimus, cum concionali ſcenicum.

Philippidis reſponſum optimū, de arcanis Regū non audiēdis.

Quod verò pręter cæteros honores modum exceſſit & fuit abſonum de conſecrādis apud Delphos clypeis, Dromoclides Sphettius rogationem tulit, vt oraculum à Demetrio peterent. Verba ipſa aſcribam legis, quæ ſic habent, Quod felix fauſtúmque ſit: Velit, iubeat populus, vnum vt populus ciuem Athenienſem deſignet, qui ad Seruatorem profectus, vbi litauerit, conſulat Demetrium Seruatorem, quemadmodum religioſiſſimè, commodiſſimè &

mè & & ocyſſimè dona dedicaturus ſit. Quã-cunque dederit dictionem, eam vt populus ſequatur. Ita hominem deridentes inſuper deméntauerunt nec aliàs ſatis ſanum. At ille Athenis tunc ocio indulgens Eurydicen viduam matrimonio ſibi iunxit. Fuit illa veteris Miltiadis proneptis, & Opheltæ nuptias Cyrenæorum principis tenuerat. Quo defuncto remigrauerat Athenas. Has nuptias poſuerunt in beneficio & honore ciuitatis ſuæ Athenienſes. Cæterùm erat aliàs ad nuptias Demetrius procliuis, multáſque vno tempore coniuges habebat: quarũ erat maxima in dignatione & honore Phila tũ propter patrem Antipatrum, tum quòd etiam matrimonio iuncta fuiſſet Cratero: qui ſummũ ex Alexandri ſucceſſoribus deſiderium ſui reliquerat Macedonibus. Hanc ſcilicet Demetrio admodum iuueni ſuaſit pater, vt ætate ſibi nõ reſpondentem, ſed maiorem duceret. Abhorrẽti dicitur in aurem hoc Euripideum inſuſurraſſe:

Demetrius Eurydicen ducit Athenis.

Demetrius plurimas ſimul habuit vxores.

Vbi lucrum ſuadet, reluctetur licet
Natura, ducas coniugem.

De coniuge ducenda & obſequio, ſententia.

Vbi, ducas coniugem, pro, ſeruias, ſcitè ſubiecit. Atqui hunc Demetrius Philæ cæteríſque cõiugibus honorem habuit, impudenter vt conſueſceret multis ſcortis & multis liberis matronis, eſſétque ſupra illius æui reges ex hac libidine infamis. Vt pater eum ad bellũ Ptolemæo de Cypro mouendum exciuit, habuit neceſſarium obtemperare ei. Cæterùm moleſtè ferens, quod bellum pro Græcis libertate cogeretur præclarius & illuſtrius omittere: Ptolemæi ducem Cleonidem, qui Sicyonem & Corinthũ

Demetrius Cleonidem vincit.

tuebatur, pecunia pertentauit certis interpretibus, illas ciuitates vt relinqueret liberas. Rènuente illo confeſtim cum copiis conſcendit, petiítque Cyprum, & fratrem Ptolemæi Menelaũ ſignis collatis protinus fudit. Mox cõtulit ſe eò Ptolemæus ipſe cum ingentibus pedeſtribus ſimùl & naualibus copiis, ac minæ quædam inſolentes diſputationéſque habitæ ſunt, Ptolemæo Demetrium, vt recederet prius, monente, quã à toto coacto exercitu ſuo obtereretur: Demetrio omiſſurum ſe illum oſtendente, ſi Sicyone & Corintho præſidium ſe deducturũ recepiſſet. Certamen hoc non illis ipſis modò, verùm etiam omnibus dynaſtis grandem mouit impendentis expectationem euentus: quòd nõ Cyprũ, non Syriam, ſed principatum inter omnes victoria protinus eſſet palmam referenti prębitura. Igitur Ptolemæus ipſe centum quinquaginta nauibus infeſtus petiit hoſtem. Menelao ex Salamine imperauit, vt ſexaginta nauibus in ipſo pugnæ ardore inueheret, & Demetrij nauium terga cæderet ordinéſque turbaret. His LX. Demetrius decem obiecit. Tot enim artùm excludere portus exitum valebant. Ipſe pedeſtres copias inſtructas per prominentia in pelagus promontoria circumfudit, ac ſic centũ
Demetrii de Ptolemæo victoria. octoginta nauibus eſt in altum prouectus. Illat⁹ magna impreſſione & impetu Ptolemæũ vi pepulit. Qui vt profligatus eſt, citato curſu cum ſolis octo nauibus profugit. Neque enim plures ex omnibus euaſere. Cæteræ partim in prælio depreſſæ, LXX. cum propugnatoribus & ſociis naualibus captæ. Ex turba, quæ in nauibus onerariis circa littus

ſtationẽ

ſtationem habebant, ſeruitiorum, amicorum Ptolemæi, fœminarũmque, ad hæc armorum, ſtipendij, machinarum nihil prorſus elapſum Demetrio eſt: ſed omnia cepit, atque in caſtra deportauit. In his nobilis illa fuit Lamia, quæ initiò propter arté fuit in pretio habita. Siquidem ſcienter tibia canebat. Pòſt extitit commercio meretricio celebris. Tunc verò etiam ex oleſcente forma multò ſe minorem pellexit Demetrium, adeóque lepôre deuinxit & cepit eum, vt ab aliis mulieribus amaretur, vnius illius eſſet amator. Secundum prælium nauale etiam Menelaus manus dedit, Salamináque Demetrio & naues & pedeſtres copias tradidit, equites mille ducentos, grauis armaturæ militum duodecim millia. Hanc victoriã Demetrius adeò claram & inſignem multò magis facilitate & humanitate decorans hoſtes, qui ceciderant, magnificè funerauit, atque captiuos miſſos fecit. Athenienſibus tantum armorum numerum dono dedit, quibus mille ducentos milites valebant exornare. Victoriæ nuntium patri Mileſium Ariſtodemum miſit, inter omnes aulicos primum adulatorem: qui tũc elaborauit, vti declarauit, maxima adulatione cumulare hãc victoriã. Vt enim ex Cypro trãſmiſit, vetuit nauigium terræ appelli, ſed anchoras iaci, omnibũſque conquieſcere præcepit in naui. Ipſe ſcapham conſcendens ſolus eſt egreſſus, atq; ad ſuſpẽſum pugnæ expectatione perrexit Antigonum, itáque affectum, vt veriſimile eſt tantis de rebus ſolicitos. Tunc verò vbi illum accepit adeſſe multo quàm prius magis trepidauit, víxque ſe tenuit domi, atque alios ſuper alios

Lamia, Demetrio adamata.

Demetrio traditur Salamis.

Ariſtodemus lentus victoriæ Demetrii Antigono nuntius, castigatur.

miniſtros amicóſque ad percontandum de pugnæ exitu Ariſtodemum miſit. Qui vt nihil cuiquam reſpond.t,ſed lento gradu vultúque cõtracto acceſſit admodum tacitus: mirè attonitus Antigonus, neque vltrà ſui compos occurrit ei ad ianuã, multa iam Ariſtodemum proſequente turba, atque in regiam concurrente. Vt ergo propè venit: protenſa dextra exclamauit alta voce, Salue rex Antigone, vicimus prælio nauali regem Ptolemæum, Cyprum tenemus, militum ſedecim millia octingentos captiuos habemus. Tum Antigonus: Et tu quoque hercle, inquit, ſalue. Quia verò ita nos torſiſti, lues pœnam. Nam tardiùs præmium læti nuncij accipies. Hinc primùm Antigonum & Demetrium vulgus reges conſalutauit, atque Antigonum cõfeſtim diademate amici euinxere. Demetrio pater diadema miſit, ſcriptáque epiſtola regem appellauit. Ægyptij quoque his nunciatis, ne ob cladem abieciſſe viderentur animos, regẽ Ptolemęũ dixere: ea res pariter æmulatione omnes ſucceſſores Alexandri perua ſit. Etenim cœpit diadema Lyſimachus geſtare, & Græcos Seleucus alloquens: quãdo Barbaris eo ornatu antè quoque vt rex reſponſa dederat. At Caſſander aliis regem eũ ſcribentibus & vocãtibus ipſe priſtino more ſuo ſcripſit epiſtolas. Id non additamentum nominis & habitus tantùm habuit variationem, verùm etiam illorum inflauit ſpiritus, & animos ſuſtulit, moribúſque & congreſſibus eorum faſtum addidit & ſupercilium, tragicorum hiſtrionum more vnà cum perſona inceſſũ, vocẽ, accubitũ, ſalutationémque verſantiũ. Hinc euaſerunt in puniendo

Antigonus & Demetrius reges appellati.

puniendo quoque violentiores: vbi illam quę ipſos multò faciliores & leniores ante popularibus reddebat detraxerunt poteſtati diſſimulantiam. Tantum vox vna valuit adulatoris, tantáque orbem terræ impleuit conuerſione. Porrò Antigonus rebus geſtis Demetrij intumeſcens confeſtim mouit in Ptolemæum. Copias terreſtres ipſe duxit. Demetrius magna claſſe eum littus legens comitabatur. Res autem quemadmodum decreturæ erant, Medius vidit in ſomnis Antigoni amicus. Viſus enim ei ipſe eſt Antigonus cum toto exercitu certare diaulo validè & acriter primùm, deinde vires eius flacceſcere paulatim: denique vt flexit curſum, languidus & anheloſus ægrè ſpiritum recipere. Igitur Antigonus, cùm in magnas perplexitates terra incurriſſet, Demetrius verò tempeſtate & ingentibus fluctibus iactatus propè in loca importuoſa & aſpera eſſet eiectus, multáſque amiſiſſet naues, re infecta rediit. Erat ille tunc annos natus paulo minus octoginta. Mole verò & pondere corporis magis quàm ſenio ad expeditiones inhabilis filio vtebatur ob felicitatem & vſum maxima quæque iam præclarè procurante. Nec delicias vel luxum eius vel potationes moleſtè ferebat. Pace enim proiectus erat in hæc vitia, atque per ociũ profundebat affatim ſe in voluptates: bello vt naturâ temperantes ſobrius erat. Fama eſt cùm Lamia propalàm iam omnia apud Demetrium poſſet, Antigonum, cui reuertens peregrè tulit ille oſculum, atridentem dixiſſe: Videris Lamiam fili oſculari. Alio tempore, cùm plures dies perpotaſſet, & prætexeret fluore ſe conflictatum:

Antigoni & Demetrii in Ptolemæum expeditio inanis.

Medii Antigoni amici ſomniũ.

Antigoni in filium Demetriũ ioci.

Audiui, dixiſſe Antigonum: ſed Thaſius an Chius fuit fluor. Rurſus cùm eum accepiſſet malè habere: perrexit ad eum viſendum, ac formoſo puero ad fores occurrit. Ingreſſus, cùm apud eum aſſediſſet, tetigit manum eius. Qui cùm dixiſſet febrem modò receſſiſſe: Sanè, inquit, fili, & mihi ad ianuam modò digrediens obuiã venit. Hæc ob alia Demetrij præſtantia facta tã ferebat leniter. Nẽpe Scythę inter pocula & temulentiã arcuũ neruos interim pulſant, quaſi voluptatibus remiſſum reuocantes animũ. Ille verò partim ſe luxuriæ totum dedẽs, partim rebus ſeriis, tractánſq; ſeorſũ alteras ab alteris: æquè erat in belli apparatu acris. Cæterùm dux in exercitu inſtruendo quàm tractando videbatur melior. quòd omnia ad vſum ſuppetere vellet affluenter, eſſétque in claſſe machinamentíſque ſplendidè parandis, atque in iis cum voluptate commentandis nimiùm curioſus. Nam ſolers cùm eſſet atque intelligens: non ad ludicra neque ad ſtudia futilia applicuit ingenij ſui præſtantiam, aliorum Regum more tibiis canentium, pingentium, & tornantiũ. Quippe Aëropus Macedo ſubtiles menſulas & lucernulas, vbi vacabat, fabricãdo tẽpus traducebat. Attalus Philometor herbas venenoſas colebat, non tantùm hyoſcyamũ & helleborũ, ſed & cicutam, aconitum, dorycniũ ipſe in hortis regiis ſeminans & plantans: liquoréſque & ſemina & fructus horum elaborabat cognoſcere, ac ſuo quæque tẽpore colligere. Parthorum reges telorũ cuſpidibus ipſi formãdis & exacuẽdis ſeſe vẽditabãt. At Demetrij erãt etiã vulgaria opificia regalia, granditatémque ratio fabricæ

Regũ quorundam ſtudia.

bricæ habebat, vnà cum artificio & ſolertia cel ſitudinem quandam mentis & magnanimitaté auctoris repræſentantibus operibus: vt non in genio tantùm & opulentia, verùm etiam manu regia viderentur digna. Quippe mole vel amicos percellebât, venuſtate retinebant & hoſtes. Atque hoc quoque verius eſt quàm lepidius relatû. ſenûmdenûm & quinûmdenûm ordinum nauigia eius ſtabant ſtupentes hoſtes, cùm litora ſua præterucherentur. Iam Helepoles velut ſpectaculum erant obſeſſis, vt res ipſæ aſtipulantur. Siquidem ex omnibus Regibus Lyſimachus Demetrio infeſtiſſimus, qui ad repellendum eum ab obſidione Solorum in Cilicia venerat, miſit ad eum oratum, vt machinas ſuas & claſſem oſtenderet ſibi in curſu. Vbi ille oſtendit eas, diſceſſit cum admiratione. Rhodij diu ab eo obſeſſi bello compoſito machinas aliquot ab eo petiuere: quò & illius potentiæ pariter & virtutis ſuæ haberent monumentum. Rhodiis intulit bellum, quòd Ptolemæi ſocij forent, maximámque Helepolím admouit muro. Huius fuit quadrata baſis, habuítque ſingula imæ quadraturæ latera octonûm & quadragenûm cubitorû. Aſſurrexit ſexaginta cubitos in faſtigium ſubnexa, ſuperioribus lateribus baſi contractioribus. Intus contignationibus frequentibúſque cameris intercepta fuit. Frons eius hoſtium ex aduerſo aperta, & per quamque contignationem feneſtrata. Hinc omnis generis miſſilia mittebantur. Nam referta militibus erat omni genere armorum præliãtibus. Quod verò non vibraret neque nutaret, cùm moueretur: verùm recta in baſi ac nihil

Demetrii magnifica fabricæ.

Demetrius Rhodiis obſidet.

Helepolis, maxima Demetrii machina.

fluctuans in æquilibrio cum ſtridore & vi magna promoueretur, id pauorem ſimul animo & oculis oblectationem exhibebat ſpectantiũ. Hoc ad bellum duo ei ex Cypro allati thoraces ferrei fuerunt, pondo vterq; quadragenûm. quorum firmitatem & robur opifex oſtentans Zoilus, intorqueri catapulta ex ſpacio paſſuũ XXVI. telum iuſſit. Quo adacto integrum ferrum permanſit, ac vix leuiter fuit ſicut à ſtilo perſtrictum. Hũc thoracem ipſe geſtauit, alterum Alcimus Epirota vir omnium qui in præſidiis eius erant, bellicoſiſſimus valentiſſimúſque, qui ſolus centum viginti pondo armis vtebatur, cùm cæteri LX. pondo vterentur. Is pugnans Rhodi ſecundum theatrum occubuit. Cùm defenderent ſe fortiter Rhodij, quamuis nullũ operæpretium Demetrius faceret, oppugnauit eos tamen bile: quòd cùm vxor ſibi Phila literas, veſtem ſtragulam, & pallia curaſſet, captum nauigium miſiſſent cum omnibus rebus ad Ptolemæum, nec humanitatem imitati Athenienſium, qui Philippi captis tabellariis hoſtis ſui, cæteras literas legerunt, ſolã epiſtolam Olympiadis non ſoluerunt, ſed bona fide obſignatam ei remiſere. Haud tamen, licet nõ mediocriter ſtimulatus, cùm mox oblata occaſio eſſet ſibi, vicem ſuſtinuit illis Demetrius reddere iniuriæ. Nam forte pingebat eis Caunius Protogenes Ialyſi figuram, tabulámque ceperat Demetrius in vno ex ſuburbiis penè abſolutam. Mittentibus caduceatorem & deprecantibus eum Rhodiis, picturæ vt parceret, neque eam violaret: patris reſpondit ſe prius ſimulacra concrematurum, quàm tantos artis ſudores. Se

Alcimi Epirotæ fortitudo.

Rhodiorũ inhumanitas.

Athenienſium humanitas.

Protogenis Ialyſos.

Demetrius parcit Protogenis picturæ, quę poſt Romæ incenſa eſt

res. Septem enim annis expleuiſſe Protogenes picturam hanc memoratur. Quo Apelles aſpecto opere vſqueadeò refert obſtupuiſſe ſe, vti vox eum defecerit: ac tandem dixiſſe, ingentem laborem & inclytum opus eſſe, defici tamen gratiis, ob quas picturæ ſuæ cælum attingerent. Hæc tabula vnà cum aliis Romam congeſta, atque ibi incendio eſt abſumpta. Porrò bellum Rhodiis fortiter ſuſtinentibus, & quærente velamentum Demetrio Athenienſes fecerunt inter eos fœdus hac lege, vt ſocij Antigoni & Demetrij Rhodij præterquàm contra Ptolemæum eſſent. Acceſſiuerunt Athenienſes Demetrium, quòd vrbem eorum obſideret Caſſander. Ille nauibus aduectus triginta ſupra trecentas cum magna peditum manu non Attica terra modò Caſſandrum ſummouit, ſed fugientem tergori inhærens, vſque ad Thermopylas fudit, Heracleámque vltrò ſe dedentem recepit, ac Macedonum ſex millia ad eum tranſierunt. In reditu Græcos citra Thermopylas in libertatem aſſeruit, Bœotios in ſocietatem aſciuit, Cenchreis potitus eſt, Phylénque & Panacton præſidia Atticæ à Caſſandro inſeſſa in poteſtatem redegit, reſtituítque Athenienſibus. Qui quanuis effuſi antè in illum fuerant, & omnis generis exhauſerant honores: excogitauerunt rationẽ tamen, vt tunc quoque recentes & noui aſſentationibus apparerent. Siquidem Parthenonis partem poſteriorem attribuerunt ei pro diuerſorio, ibíque agebat, & Minerua dicebatur eum hoſpitio excipere non nimium caſtum hoſpitem, neque vt apud virginem diuertentem honeſtè. Atqui fratrem eius Philippum pater, cùm ani-

Demetrii pax cũ Rhodiis.

Demetrii victoria in Græcia.

inaduerteret aliquando hoſpitium habere eum in ædibus, in quibus tres iuuenculæ erant: nullum verbum huic fecit: ſed accito illo qui ſuper hoſpitia attribuenda poſitus erat, eo præſente: Quin tu, inquit, filium meum educis ex iſtis anguſtiis? At Demetrius, cùm Mineruã debuiſſet, ſi nulla alia de cauſa, certè vt maiorem natu ſororem (id enim dici volebat) eru[illegible]re: tanta in pueros ingenuos & vrbanas matronas conſpurcauit arcem laſciuia: tunc vt maximè locus ille videretur mundus, vbi cum Chryſide, Lamia, Demo, Anticyra ſcortis illis in omni laſciuia volutaretur. Ac cætera quidẽ non decet vrbis nomine apertè in lucem proferre. Democlis verò virtutem & pudicitiam operæpretium eſt non præterire. Puer ille impubes adhuc erat, habebátque formæ cognomen delatorem. Democles Formoſus vocabatur. Qui cùm multis propoſitis muneribus, ſolicitationibus, terroribus ſuperatus eſſet à nemine, palæſtras denique gymnaſiúmque declinans contuliſſet ſe lauatum ad priuatum balneum: captata Demetrius opportunitate ad ſolum eſt ingreſſus. Vbi in ſolitudine deprehenſum ſe & neceſſitatem cognouit: detracto aëni operculo in aquam inſiliit feruentem, ac ſemet ipſe peremit. Ita ille ii digno quidem modo periit: ſed ſpiritib⁹ præditus fuit patria & ſpecie dignis ſuæ: ſecus atque Cleænetus Cleomedontis. qui cùm patri ſuo quinquaginta talentũm, quanti ei lis æſtimata fuerat, remiſſiorem confeciſſet, & literas attuliſſet ad populum à Demetrio: non ſe modò lædauit, verùm etiam concuſſit ciuitatẽ. Nã Cleomedõti quidẽ remiſit multã, ſed plebiſcito

Antigoni pudor. Demetrij laſciuia.

Demetrij meretricũ nomina.

Democlis pueri Athenienſis caſtitas & conſtantia.

Cleænetus impudic.

ſcito cauit, nequis ciuiú à Demetrio afferret literas. Quam rem vbi ille delatam non modicè tulit, ſed indignatus eſt: rurſus trepidantes non tantùm refixerunt plebiſcitum illud, ſed & eos qui tulerant & ſuaſerant id, partim necauerūt, partim exterminarunt. Sciuerunt inſuper, videri populo Athenienſi, quicquid iuſſiſſet rex Demetrius, id & apud deos fas & ius apud homines eſſe. Ibi cùm quidam ex Optimatibus inſanire dixiſſet Stratoclem, eam qui promulgaret legē: Demochares Laconenſis ait: Atqui inſaniat, niſi inſaniat. Habebat enim admodū quæſtuoſam Stratocles adulationem. Demochares ob id dictum delatus cùm eſſet, in exilium datus eſt. Hæc agebant Athenienſes, cùm liberati præſidio & agere viderentur in libertate. At Demetrius progreſſus in Peloponneſum, quòd nemo ſubſiſteret hoſtis, fugeréntque omnes & oppida deſererent: adiunxit ſibi Actē, quā vocant, Arcadiāq; dempta Mātinea, Argos, Sicyonem, Corinthum redemit centum talētis, quæ præſidiariis numerauit. Inſtante apud Argiuos Iunonis ſolenni ludos faciens & feſtos dies cum Græcis agitans Æacidis Moloſſorum regis filiam ſororem Pyrrhi Deidamiam duxit. Sicyonios induxit, cùm dixiſſet eos iuxta vrbem habitare, vt demigrarent eò, vbi nunc ſedes habent. Hac ratione murato etiam vrbis nomine pro Sicyone Demetriadem appellauit. Cùm in Iſthmo conuentus publicus celebraretur, multíque mortales eò conueniſſent: renunciatus eſt dux Græciæ, vt antè Philippus & Alexander. quibus ille non paulò ſe cenſebat præſtare præſenti fortuna & potentia inflatus.

Decreta in honorē Demetrii Athenis facta.

Demetrii in Peloponneſum expeditio.

Demetrius Deidamiā Pyrrhi ſororem ducit.

Demetrius declaratur dux Græciæ.

Alexander quidem certè aliorum neminem nomine regio fraudauit, neque Regem regum pronunciauit ſe, quamuis eius munere multi
Demetrii arrogãtia. eſſent & dicerentur Reges. At hic illudens & irridens, ſiquis alium extra patrem ſuum & ſe appellaret Regem: libenter audiebat, cùm inter pocula quis poſtulato vino propinaret Demetrio regi, Seleuco elephantorum magiſtro, Ptolemæo claſſis profecto, Lyſimacho à theſauris, Agathocli inſulę Siciliæ rectori. His apud Reges enunciatis reliqui deriſerunt eum, ſolus ſtomachatus eſt Lyſimachus: quòd haberet ſe pro ſpadone Demetrius. Eunuchos enim ferè præponere ſolent theſauris. Erat autem omnium ei Lyſimachus infeſtiſſimus, qui inſectans eum ob Lamiæ amores dictitabat nunc primùm ſcortum ſe ex tragica prodeuntem ſcena vidiſſe. Contrà Demetrius caſtius iactauit illius Penelope ſuum eſſe ſcortum. Porrò repetens tunc Athenas velle ſcripſit ſe, vbi eò veniſſet, ilicò initiari, myſteriáque à paruis vſque ad vltima & recondita ſacra, quæ epoptica appellant, cuncta percipere. Id nefas erat, neque viſum antè fuerat vnquam: verùm peragebantur parua menſe Antheſterione, magna Boëdromione, recondita inſpiciebant interiecto à magnis vt minimum anno. Lectis literis eius vnus ſuſtinuit intercedere tædifer Pythodorus, incaſsùm tamen. Cæterùm lata ex Stratoclis ſententia lege, vt menſem Munychiona Antheſteriona nuncuparét & haberent, Demetrium initiauerunt cæremoniis,
Demetrius initiatur myſteriis. quæ publicè fiebant. Mox iterum ab Antheſterione Munichion conuerſus in Boëdromiona reliquas cæremonias recepit, ſimúlque ad inſpe-

inſpectionem quoque admiſſus Demetrius eſt ſacrorum. Vnde in Stratoclis opprobrium Philippides hos verſus fecit:

Philippidis in Stratoclem aſſentatorē verſus.

In menſis arctum traxit anni circulum.

Iam de diuerſorio eius in templo Mineruæ:

Arcem tabernæ deputauit hic loco.
Et ſcorta duxit ad ſacrata virginis.

Multis admiſſis id temporis in vrbe illa delictis & flagitiis illud momordit (vt fertur) Athenienſes potiſſimùm: quòd cùm ducenta quinquaginta talenta ipſis properè imperata ab Demetrio fuiſſent, præcipitatáque exactio & acerbè exercita : vbi coactum argentum vidit, Lamiæ iuſſit id cæteríſque meretricibus , quæ circa eam erant, ad ſmegma præberi. Pupugit enim ciues pudor magis quàm iactura : & verba , quibus eſt vſus, quàm exactio. Sunt qui Theſſalis hoc , non Athenienſibus referant accidiſſe. Præter hæc ipſa ſeorſum Lamia cœnam Regi parans,à multis pecuniam conciliauit: atque ob immenſos ſumptus vſqueadeò fuit illa celebrata cœna , vt eam Lynceus Samius mandauerit literis. Quamobrem Lamiam Comicus quidam appoſitè veram Helepolim vocauit. Demochares Solius Demetrium fabulam appellauit:quòd ei Lamia quoque eſſet.Huius non vxoribus modò , ſed amicis quoque Demetrij gratia apud eum eiúſque in hanc amor æmulationem & inuidiam mouit. Venerunt ad Lyſimachum aliqui ab Demetrio legati, quibus ille per ociũ altas in cruribus & brachiis ſuis leoninorũ vnguium cicatrices oſtendit, expoſuítque ſuam cũ leone pugnam,quam ab Alexãdro

Lamiæ meretricis cæna Demetrio parata.

rege cum illo cõcluſus conſeruerat. Illi in riſum effuſi ſuum quoque Regem prædicauerunt immanis feræ in collo ferre morſus Lamiæ. Mirũ fuit eum, qui Philæ deſloreſcente ætate offenſus fuerat initiò, ſuccubuiſſe Lamiæ, & tandiu iã vergentem annis dilexiſſe. Ac Demo quidem cognomento Mania tibia ſuper cœnam canẽte Lamia, cùm rogaret eam Demetrius, Quid tibi videtur? Anus, inquit, Rex. Iterum appoſitis ſecundis menſis cùm diceret ei ille, Videſne quàm multa mihi mittat Lamia? Plura, inquit, à matre mea mittentur tibi, ſi cum ea quoque volueris cubare. Memoratur Lamię quoque celebrati Bocchoris iudicij impugnatio. Nam cùm quidam meretricem Ægyptiam Thonidem amaret, popoſcit illa ingentem pecuniæ ſummam. Adoleſcens inde, cùm in ſomnis ſibi viſus eſſet cum illa concumbere, liberatus eſt libidine. Ob id mercedem ab illo inſtitit Thonis iudicio exigere. Cognita cauſa iuſſit Bocchoris illi, quantum poſtulauerat Thonis argenti, in vaſe numeratum huc atque illuc manu iactare, ac meretricem vmbra frui: quòd veritatis opinio vmbra ſit. Hanc ſententiam cenſuit Lamia iniquam eſſe. Neque enim, inquit illa, ademit meretrici vmbra pecuniæ cupiditatem, ſomnium verò amore adoleſcentem expediuit. Hactenus de Lamia. Porrò hiſtoriam fortunæ & res geſtæ viri, quem deſcribimus ex comica ſcena iterum traducunt in tragicam. Nam cùm cæteri Reges in Antigonum omnes conſpirarent, viréſque conferrent in vnum, ſoluit Demetrius ex Græcia. Qui poſtquàm ſe parenti ſupra ætatem in bellum incumbenti & exultanti coniunxit, multò magis

Demonis meretricis dictum in Lamiã & Demetriũ. Bocchoris iudicium.

Regum cõtra Antigonum conſpiratio.

magis erectus ipſe eſt. Et quidem videtur Antigonus, ſi paululum de iure ſuo deceſſiſſet, atque ex inſana ambitione remiſiſſet, retenturus ſibi perpetuò & illi fuiſſe relicturus primatum. verùm ingenio ferox & contemptor aliorum, verbíſque non ſecus ac factis inſolens multos & iuuenes & potentes efferauit exacerbauítque viros. Atque coitionem illam Regum & ſocietatem iactauit ſe ſicut auium paſcẽtium globum vno lapide & ſtrepitu diſturbaturum. Pedites ſub ſignis habebat ſupra LXX. millia, decem equitum, elephantos quinque & ſeptuaginta. Hoſtibus pedites erant quatuor millia ſupra LXX. millia, equites quàm ille plus quingentis, quadringenti elephanti, currus CXX. Cùm iſti caſtra caſtris eius contuliſſent, mutationem mens eius ſpei magis quàm conſilij habuit. Nam qui eſſe celſus in prœliis & exultare conſueuerat, & magna vti voce verbíſque elatis: ſubinde etiam commiſſo iam prœlio per cauillum ridiculum quippiam iácere ad conſtantiam ſuam & contemptum hoſtium oſtendendum: tunc cogitabundus ferè & taciturnus conſpiciebatur, filiúmque ſuum exercitui oſtendit commendauítque, ſucceſſorem deſignans. Quod verò præcipuè omnes ſtupuerũt, in tabernaculo colloquium cum eo ſolus habuit, haud ſolitus ne cum illo quidem remotis arbitris agere: verùm conſilia ſua tecta habebat, inde propalàm dabat imperia, vtebatúrque conſiliis ſuis arcanis. Fama eſt, cùm adoleſcentulus etiamnum Demetrius ex eo quæſiſſet, quando caſtra eſſent moturi, illum reſpondiſſe ſtomachabũdum: Times ne ſolus tubã tu

Antigoni & hoſtium eius copiæ.

non exaudias? At tunc fœda præſagia quoque multa animos eorum fregere. Demetrio viſus eſt Alexander ſecundum quietem eximiè armatus ab eo percontari, quódnam ſignum pugnæ daturi eſſent: vbi reſpondit Demetrius, Iouem & Victoriam: Abeo ergo, dicere ille, ad hoſtes tuos. Illi enim recipient me. Antigonus, cùm acies iam inſtrueretur, progreſſus offendit pedem, vt totus in faciem caderet, atque affligeret corpus. Vt reſurrexit, tenſis ad cælum manibus victoriam ab diis, vel mortem popoſcit antè quàm vinceretur, ſubitam. Cùm in prælio ad manus eſſet ventum, Demetrius, qui plurimos & delectiſſimos equites ducebat, concurrit cum Antiocho Seleuci filio, atque vſquedum profligauit hoſtem, præclarè certauit. ſed hoſtium tergis inſolenter & ambitioſè inſtando labefecit victoriam. Neque enim regreſſus coniungere ſe peditatui valuit elephãtis interiectis. Cernens autem aciem Antigoni Seleucus nudatam equitatu non irrupit in eam, ſed irruptionem minitans circumuectus eſt, ac poteſtatem militibus fecit tranſeundi ad ſe: quo deuenit. Magna enim pars abrupta tranſitionem voluntariam ad illum fecere. Reliqui dederunt terga. Petente Antigonum ingenti hoſtiũ globo, cùm quidam ex iis qui circa eum erant, diceret ei: In te hi Rex: Quo verò propoſito iſti, inquit, me petunt? at Demetrius ſuppetias veniet. Idque vſque ad extremum expectans & reſpectans filiũ grandine in eum cõiecta telorũ occubuit: aliíſque comitibus & amicis eũ relinquentibus, ſolus apud cadauer Lariſſæus Thorax remanſit. Ita prælio decreto victores Reges totum imperium quod

Demetrij ſomnium & oſtenta.

Demetrius in prælio profligat Antiochũ: ſed nimiùm inſtando vincitur.

Antigoni cædes.

quod Antigono & Demetrio parebat, ſicut magnum corpus diſcerptum diuiſerunt inter ſe, illorúmque prouincias coniunxerunt ſuis, quas antè tenebant. Demetrius quinque millibus peditum & quatuor equitum fugam accepit. Qui citato curſu delatus Epheſum, omnibus non abſtenturum ob pecuniæ difficultatem fano exiſtimantibus, quia timebat ipſe ne id facerent milites, raptim mouit ſigna. Curſum in Græciam direxit, inter ſpes reliquas maximam reponens in Athenienſibus. Quippe claſſem illic pecuniámque & coniugem Deidamiam reliquerat, nec portum arbitratus eſt rebus ſuis fideliorem Athenienſium beneuolentia. Vnde vbi properanti Athenienſium legati ad Cycladas inſulas occurrerunt, vt vrbe abſtineret, orãtes: quòd ſciuiſſet populus, nequis ex Regibus vrbe acciperetur: Deidamiámque Megaram honorificè & magno cum comitatu miſerunt: inflammatus ira exiuit è poteſtate. quamvis moderatiſſimè aſperitatem fortunę tulit, neque in ea rerum inclinatione ſe geſſit vel abiectè vel ignauiter. Verùm quòd ſpem ſuam fefelliſſent Athenienſes, & ſpeciem illam beneuolentiæ vſu vanam deprehenderet & fucatam, id fuit ei acerbum. Siquidem inconſtantiſſimum profectò beneuolentiæ multitudinis Regibus & Dynaſtis ſunt indicium effuſi honores. quorum cũ poſitum ſit in habentium ſtudio ornamentum, fidem metus derogat. Eadem enim, & cùm timent, decernunt, & cùm amant. Quamobrem non ſtatuas ſani neque tabulas pictas vel diuinos honores, ſed ſua ipſorum potiùs reſpicientes opera & facta aut fidunt vt honoribus, aut

Demetrii fuga.

Athenienſium in Demetriũ perfidia.

Nimii honores, incõſtãtis ſunt beneuolentiæ ſigna.

vt neceſſitate expreſſis diffidunt. Nam frequenter populi in ipſis maximè habendis honoribus oderunt eos, qui immodicos & immoderatos accipiunt vel à volentibus. Ac Demetrius quidem id temporis inſigni iniuria ſe putans affectum, cùm vlciſci non valeret, leniter cum Atheníenſibus per legatos expoſtulauit, petiítque vt claſſem ſibi, in qua nauis vna erat tredecim ordinum, ſibi remitterent. Qua accepta præternauigauit in Iſthmum, rebúſque ſuis afflictis (præſidia enim eius eiiciebantur vndique, cunctáque deſciſcebant ad hoſtes) reliquit in Græcia Pyrrhum, ac curſum in Cherſonneſum intendit: vaſtánſque ſimul Lyſimachi ditionem, præda ditabat & retinebat copias ſuas, quæ recipere vires, nec mediocria incrementa accipere denuò occipiebant. Lyſimachus autem nihil erat aliis Regibus curæ: quòd nihilo haberetur moderatior illo, ob maiores verò vires formidabilior. Breui pòſt petijt per legatos Seleucus dari ſibi coniugem Demetrii & Philæ filiam Stratonicen. Erat quidem ei iam ex Apama Perſide Antiochus filius: ſed res ſuas ſufficere vel pluribus ſucceſſoribus, & illius ducebat neceſſitudinē poſtulare. Quādoquidē Lyſimachū quoque videbat ex Ptolemæi filiabus vnā ſibi, filio alterā in matrimoniū aſſumere. Demetrio oblata inſperato fuit Seleuci affinitas, aſſumptáque puella nauigauit eū tota claſſe in Syriam. Neceſſe habuit cū ad aliā terram appellere, tū attingerè etiam Ciliciam: quā tenebat Pliſtarchus extra ordinē ſibi à Regibus, poſtquàm conflictū fuit cum Antigono, donatā. Caſſādri fuit Pliſtarch⁹ frater. Qui violatos putans

Seleucus ducit Demetrii filiā Stratonicen.

Pliſtarchus Caſſandri frater.

putans ex Demetrii deſcenſione fines ſuos, profectus eſt ad expoſtulandum cum Seleuco: quòd cum communi hoſte ſine aliis Regibus in gratiam rediſſet. De eo factus Demetrius certior, à mari ad Quinda contendit. Vbi cùm reliqua adhuc ex theſauris mille ducenta talenta reperiſſet: his aſportatis maturauit conſcendere, ac raptim ſoluit. Cùm iam adiunxiſſet ſe ei vxor Phila, occurrit ei ad Oroſſon Seleucus. Congreſſus fuit eorum ſimplex, candidus, & regalis. Prior in tabernaculum ſuum inuitauit in caſtris Seleucus Demetrium. Inde Demetrius illum in tredecim ordinum naui accepit. Feriati vna collocutíque ſunt, & tempus traduxerũt incuſtoditi & inermes. Tandem Seleucus ducta ſecum Stratonice magna cum pompa Antiochiam perrexit. At Demetrius Ciliciam occupauit, vxorémque Philam miſit criminum Pliſtarchi diluendorum gratia ad fratrem Caſſandrum. Interea Deidamia ad Demetriũ ex Græcia nauigauit. Cùm non diu apud eũ fuiſſet, ex morbo eſt extincta. Amicitia cum Ptolemæo Seleuci opera cõciliata nuptias Ptolemaidis Ptolemæi ſororis pepigit. Atque hæc plena ciuilitatis facta Seleuci ſunt. Cæterùm vbi poſtulauit à Demetrio, vt pro certa pecunia traderet ſibi Ciliciam: renuente verò hoc, popoſcit cum ſtomacho Sidonem & Tyrum, habitus eſt violenter agere & ſæuè: qui cũ recidiſſet in poteſtatẽ ſuã, quicquid inter Indiam & mare Syriȩ interiacet, adeo adhuc eſſet inops & mendicus, vt duorum cauſa oppidorũ ſocerũ ſuum & fortunæ varietate afflictũ agitaret, præbuítq; illuſtre teſtimoniũ Platoni monẽti, ne facultates amplificet, ſed

Demetrius occupat Ciliciam.

Deidamia mors.

Demetrius ducit Ptolemaidem, Ptolemæi ſororem.

Demetrii & Seleuci diſſenſio.

diminuat is qui verè eſſe velit diues, cupiditatem inſatiabilem. Nam auiditatem habendi qui non reprimit, hic nec à paupeſtate nec inopia eſt exolutus. Nihil trepidauit tamen Demetrius, ſed, vt ſexcentis pugnis aliis, inquit, victus ſim, non inducam in animum vt Seleuci affinitatem amplectar mercede. Atque vrbes illas præſidio firmauit. Vt verò accepit diſſidentibus Athenienſibus molliri Lacharem tyrannidem: ſperauit repentino incurſu vrbe ſe facilè potiturum. Ac Pelagus magna claſſe incolumis tranſmiſit. Atticam prævehens tempeſtate iactatus eſt, nauéſque pleraſque amiſit, & non exiguus hominum numerus interiit. Ipſe ſoſpes cùm euaſiſſet, bellum commiſit cum Athenienſibus aliquantulum. Vbi nihil profecit: miſſis certis qui claſſem denuò cogerent, tranſiit in Peloponneſum, & Meſſenen obſedit. Vbi, dum oppugnat mœnia, in diſcrimen venit, telo ex catapulta in faciem eius & os per maxillam adacto. Vt recollegit ſe, & oppida aliquot quæ defecerãt, recepit: incurrit de integro in Atticam, captáque Eleuſine & Rhamnunte fines fœdauit, ac naue capta frumento onuſta, quod importabatur Athenas, negociatorem & gubernatorem ſuſpendit. Vnde deterritis aliis preſſa eſt ingenti fame vrbs, prætérque famem aliarum rerum laborabat difficultate. Salis medimnum licitabantur quadraginta drachmis, tritici modius trecentis venundabatur. Exiguam populo Athenienſi reſpirationem centũ quinquaginta naues præbuerunt circa Æginã cõſpectæ, quas Ptolemæus ei ſubſidio miſit. Mox cùm multas Demetrius ex Peloponneſo, multas ex Cypro

Demetrii expeditio contra Athenas.

Athenienſium fames.

acce-

accepiſſet naues, atque cunctæ trecentas numero complerent: conſciuit claſſis Ptolemæi fugam, ac tyrannus Lachares deſerta profugit vrbe. Athenienſes verò licet ſanxiſſent pœnam capitalem in eum qui pacis cum Demetrio & fœderis feciſſet mentionem, protinus proximã portam patefecerunt, legatóſque miſerunt: non quò quicquam ab eo expectarent clementiæ, ſed quia exprimebat inopia: in qua inter multa acerbitatis exempla hoc refertur accidiſſe: patrẽ & filium vno in domicilio rebus ſuis deploratis ſediſſe, cùm ex tecto mus mortuus eſt delapſus: illos, vt viderunt, ambos exiliiſſe, atque de eo inter ſe decertaſſe. Tunc etiam Epicurum philoſophum eos qui eſſent ex ſecta ſua, mèmoriæ tradunt ſuſtinuiſſe, fabáſque cum iis ad numerum partitum. Eo in ciuitatis ſtatu Demetrius vrbem ingreſſus imperauit vt omnes in theatrum conuenirent, ſepſitq́ue ſcenam armis, & pulpitum ſtipatoribus cinxit. Ipſe tragœdorum more ſuperioribus deſcendens tranſitibus multò iam magis attonitis Athenienſibus initio orationis metum eorũ terminauit. Etenim vocis contentioni & verborum amarulentiæ parcens molliter & beneuolè caſtigauit eos, atque in gratiam cum iis rediit. Donauit iis centum millia medimnum tritici, magiſtratúſque præfecit qui maximè populo forent grati. Hîc Dromoclides orator populum aduertens præ lætitia varias facere acclamationes, ac præconia ex ſuggeſtu certare vt ſuperaret cõcionatorum, legem promulgauit: vt Demetrio regi Piræeũ & Munychia traderentur. Hac perlata collocauit Demetrius per ſe præſidium in Muſeo

Athenæ deduntur Demetrio.

Demetrij in Athenienſes clementia.

quoque: ne ſi iterũ deſciuiſſet ab ſe populus, ab aliis occupationib⁹ diſtineret ſe. Redactis in poteſtaté Athenis, mox appetiit Lacedæmoné: atque rege Archidamo, qui apud Mãtineam ſibi occurrit, ſignis collatis fuſo fugatóque in Laconiã inuaſit, atque in ipſius cõſpectu Spartæ conflixit iterũ cum eo, captíſque quingentis, ducẽtis cæſis tantũm nõ videbatur vrbem ad illã vſque memoriã nunquam captã cepiſſe. Enimverò in nullo fortunam rege adeò magnas apparet & volucres viciſsitudines feciſſe, neque aliis in negociis toties ex abiecta denuò celſam, & humilé ex clara, potentémque rurſus ex fracta euaſiſſe. Vnde in ſiniſterioribus inclinationibus ad fortunam aiunt eum dicere hoc Aeſchyli ſolitum:

Demetrii in Lacedæmonios expeditio.

Tu me tibi genuiſſe, tu me perdere
Videris.

Demetrii varia fortuna.

Etenim rebus eius tam ſplendidè ad imperium tunc & potentiam aſſurgentibus, Lyſimachum nunciatur vrbes Aſianas ei abſtuliſſe, Cyprum Ptolemæum vna excepta vrbe Salamine cepiſſe. Salamine autem liberos eius matrémque occupatos circunſedere. Verum enim verò fortuna, ſicut illa apud Archilochum mulier,

Demetrii infortunia.

Vna manu doloſa aquam, ignémque altera
Ferebat,

tam grauibus eum & triſtibus nunciis ab Lacedæmone auellens, aliàs de integro nouarum & ſplendidarum ſpes rerum ex huiuſcemodi cauſa obtulit: Poſtquàm defuncto Caſſandro filius eius ſtirpis maximus, cùm haud diu tenuiſſet regnum Macedonum, deceſsit: reliqui duo inter ſe diſſederunt. Quorum quoniam alter matrem trucidauit Theſſalonicam, alter

Demetrius occupat Macedoniam.

ſocios

ſocios euocauit ex Epiro Pyrrhum, ex Pelopon neſo Demetrium. Pyrrhus autem maturauit venire, qui magna parte ablata Macedoniæ auxilii mercede formidabilis iam Alexandro erat vicinus. Vbi verò Demetrius literis acceptis cũ exercitu adfuit: multò hunc magis ex dignitate & auctoritate formidans adoleſcens proceſsit ei ad Dion obuiam. atque illum quidem ſalutauit, comitérque accepit: ſed res ſuas negauit iam præſentiam eius requirere. Hinc mutuæ inter eos extitere ſuſpiciones, pergentíque ad cœnam, cùm eſſet ab adoleſcente inuitatus Demetrius, indicat non nemo inſidias, cædem ei inter pocula parari. Ille nihil attonitus, verùm iter ſuum minus maturans imperauit ducibus ſuis vt copias in armis tenerent, comitibúsque ac miniſtris, quotquot eum ſequebantur (erant hi longè quàm Alexandri plures) vt in triclinium comitarentur ſe, ibíque dum exurgeret, remanerent. Hoc veriti Alexandri miniſtri non fuerunt auſi eum aggredi. Demetrius autem corpus ſuum ſimulans ad compotationem non eſſe comparatum, citò eſt digreſſus. Poſtridie iuſsit vaſa conclamari, noua negocia ſibi ferens oblata: orauítque Alexandrum vt de maturiore abitu ignoſceret ſibi: aliàs, vbi vacaret, futurum ſe cum eo diutiùs. Gauiſus eſt Alexander non infenſum ſed vltrò ex ditione ſua illum digredi, atque in Theſſaliam vſque eſt eum proſecutus. Vt ventum eſt Lariſſam, iterum alter alterum molientes inuicem inſidias inuitauerunt ad conuiuia. quod Alexandrum maximè fecit Demetrio opportunũ. Nam cũ cauere ſibi nollet, ne cauere viciſsim doceret illũ

Alexandri & Demetrii mutuæ inſidiæ.

dum cunctatur efficere, ne ille euadat: inſidiis, quas machinabatur, eſt occupatus. Quippe ad cœnam vocatus, venit ad Demetrium. Vt hic media cœna ſurrexit: trepidus Alexander vnà ſurrexit, & veſtigiis eum ad fores ſecutus eſt. Vt ergo peruenit Demetrius ad fores, vbi ſtipatores eius ſtabant, hoc ſolùm locutus, Cæde ſequentem: egreſſus eſt. Alexander verò ab iis eſt trucidatus, vnáque qui opem ferebant amici eius. quorum vnum, dum obtruncaretur referunt dixiſſe, vno die Demetrium ipſos anteuertiſſe. Tumultum nox, qualem veriſimile eſt, habuit. Vbi diluxit, conſternatis Macedonibus, & Demetrij formidantibus copias: cùm nullus oblatus eſt terror, & Demetrius miſit ad illos, alloqui eos quærens & factum purgare: rediit iis animus, ſtatuerúntque recipere eum benignè. Vt venit, non eguit prolixa oratione: ſed quòd Antipatrum odiſſent matris parricidam, neque haberent præ manibus meliorem, regem illum Macedonum appellauerunt, receptúmque deduxerunt in Macedoniam. Nec abhorruerunt qui domi erant Macedones ab hac mutatione, memores ſemper Caſſandri ſcelerũ, quæ in Alexandrum admiſerat defunctum, & proinde liberis eius infeſti. Quòd ſiqua etiam veteris memoria Antipatri ſupereſſet, fruebatur hac quoque Demetrius: quòd Philã in matrimonio haberet, atque ex illa filiũ regni ſucceſſorẽ iã tunc adultum, qui caſtra patris ſequebatur. In rerum curſu tam ſecũdarum nunciũ accipit liberos ſuos & vxorem dimiſſos, additis inſuper à Ptolemæo muneribus & honoribus. Adfertur etiam filiam eius, quam Seleuco collocauerat,

Demetrius Alexãdrũ Caſſandri filium interficit.

Demetrius declaratur rex Macedonum.

Antio-

Antiocho Seleuci filio nupſiſſe, ac ſuperiorum prouinciarum renunciatam reginam. Fortè enim Antiochus amore deperiens Stratonices iuuenculæ, quæ puerum iam ex Seleuco edide rat, grauiter fuit affectus, multáque ad reluctā-dum animi motui molitus eſt. Poſtremò perpendens dira ſe libidine teneri, ægritudine affli gi deplorata, & conſilio eſſe deſtitutum: ratio nem quæſiuit vitæ deponendæ, corpúſque inſtitit ſenſim curationis negligentia atque inedia conficere, morbum ſimulans. At medicus Eraſiſtratus facilè amorem eius deprehendit. ve rùm vt cuius amore flagraret, quod coniectu erat arduū, exploraret, agebat aſſiduè apud eū in cubiculo. Siquis formoſus adoleſcens vel fœmina ingrederetur, obſeruabat Antiochi vultū & membra, quæ potiſſimùm ſolent affectibus animi cōſentire, ac corporis inſpiciebat motus. Cùm igitur ad cæterorum ingreſſum nihil moueretur, Stratónice verò & ſola & cum Seleuco ſubinde eum inuiſente illa Sapphûs in eo omnia exiſterent, vocis compreſſio, rubor vultus igneus, tectus oculorum coniectus, ſudores præcipites, confuſio & perturbatio pulſus, denique vi victo animo perplexitas, ſtupor, & pallor: his veriſimilibus coniecturis reputans Eraſiſtratus in nullam aliam exardeſcentem regis filiū in ſi lentio ad mortē vſq; perſeuerare, graue hoc putauit enūciare & detegere. Attamē indulgētia fretus in filiū Seleuci tentauit aliquando aperi re ei amore adoleſcentem affligi, ſed deplorato amore incurabilíque. Obſtupefacto & rogante Rege: quemadmodum incurabili? Quia hercle, inquit Eraſiſtratus, meam amat vxorem.

Antiochus ducit nouercā Stratonicē, patris voluntate.

Eraſiſtrati medici in deprehēden do Antiochi amore ſolertia. Simile quoque de ſe Galenus prædicat.

Et tu, inquit, neges Seleucus, Eraſiſtrate, qui amicus noſter es, haſce filio meo nuptias idque qui vnum hunc cernis rerum noſtrarum ſacrã anchoram eſſe? Ne tu quidem, inquit ille, id facias pater, ſi Stratonicen Antiochus adamaret. Vtinam verò, inquit, amice deus aliquis vel homo cò traducat morbum. Nam equidem vel regnũ, modò retineam Antiochum, cupiam dimittere. Ita commotè Antiocho multis cùm lacrymis fato dexteram Eraſiſtratus iniiciens, nihil cum Eraſiſtrato ait indigere. Nam cum pater, vir & rex eſſet, ipſum ſimul medicum domus ſuæ optimum fore. Hinc Seleucus totius exercitus aduocata concione declarauit velle ſe & ſtatuiſſe omnium ſuperiorum regionum Antiochum regem & Stratonicen declarare reginã connubio iunctos. Arbitrari ſe filium, qui parére ſibi vbique ſit ſolitus & dicto audiens eſſe, non repugnaturum ſibi in hiſce nuptiis. Quod ſi vxor ſua ab re inuſitata abhorreat, orare amicos vt doceant & inducant eam, vt omnia quæ Regi videantur & ſint ex vſu publico, recta habeat & iuſta. Atque Antiochi cum Stratonice ex huiuſcemodi perhibent occaſione conciliatas fuiſſe nuptias. Porrò Demetrius Macedonia cum Theſſalia potitus, tenens etiam maiore ex parte Peloponneſum, iam intra Iſthmum Megaram & Athenas, bellum mouit Bœotiis. Ac primò conditionibus pacta pax tolerabilibus fuit. Inde vt Lacõ Cleonym⁹ Thebas cũ exercitu intrauit, erecti Bœotij ſimúlque à Piſide Theſpiẽſi, qui princeps ciuiũ dignitate opib⁹ erat, tũc cõcitati deſciuere. At vbi Thebas Demetri⁹ machinis admotis obſedit, perterrit⁹ autem ſubduxit

Seleuci in Antiochũ filium amor & indulgentia placè inuſitata.

Demetrio deditur Thebæ.

ſubduxit ſe ex vrbe Cleonymus, trepidi Bœotij deditionem fecere. Demetrius impoſito oppidis præſidio, magnáq; exacta pecuniæ ſumma, relicto etiam eis procuratore præſidéque Hieronymo hiſtoriographo clementer cum iis viſus eſt egiſſe Piſidis potiſſimùm cauſa. Hunc enim captum nulla affecit iniuria, imò comiter appellauit, ac Polemarchū Theſpiis creauit. Breui pòſt capitur à Dromichæte Lyſimachus. Quapropter properante in Thraciam Demetrio, & ſperāte vacuam ſe occupaturū, defecerunt iterum Bœotii, ſimúlque Lyſimachum nunciatur dimiſſum eſſe. Igitur confeſtim ira flagrans Demetrius retrò recepit ſe, Bœotióſque offendit iā acie à filio ſuo Antigono cæſos, ac Thebas iterum obſedit. Depopulante autem Theſſaliam Pyrrho, & vſque ad Thermopylas excurrente, relinquens ad continuandam obſidionem Antigonum, contendit in illum. Qui cùm properè fugiſſet, decem millibus peditum & mille equitib⁹ ad præſidium Theſſaliæ relictis rurſus preſſit Thebanos, machinámque Helepolim dictā inſtitit vrbi admouere. Eam ingenti labore pōderis & amplitudinis cauſa moliebantur pedetentim, vix vt duobus mēſibus duo ſtadia promoueretur. Cùm Bœotij fortiter defenderēt ſe, Demetrius verò frequenter ex peruicacia magis quàm ex vtilitate oppugnare vrbē milites & periculo ſe cogeret obiicere: videns Antigonus nō paucos cadere, & magno percitus dolore, Quid pater, inquit, per̄ire hos nequicquam nulla ſubigente neceſſitate floccipendimus? Tum ille ira percitus: Quid tu, inquit, cruciaris? ānne admenſurus frumentum occumben-

Hieronym⁹ hiſtoriographus.

Demetrius obſidet iterum rebellantes Thebas.

tibus ſis? Atqui dum oſtendit, non aliorum modò leuem ſe iacturam facere, ſed & ſeipſum vnà cum militibus capeſſere periculum, collum eius acuto telo traiicitur. Qui quanquam grauiter afflictus fuit, non remiſit obſidionem tamen: verùm Thebis iterum potitus eſt. Vrbem ingreſſus minas & terrorem vt ſæuiſſimè in eos cōſulturus præ ſe tulit: ſed tredecim interfectis, & nōnullis in exilium pulſis, liberauit noxa cæteros. Ita vrbi Thebanæ accidit, vt cùm fuiſſet haud dum decem annos inſtaurata, bis hoc ſpacio caperetur. Inſtantibus Pythiis rem planè nouam Demetrius animum induxit facere. Cùm enim anguſtias apud Delphos inſediſſent Ætoli, ludum & feſtum egit apud Athenienſes: quaſi illic potius colere deceret deum, qui ſcilicet præſes vrbis eſſet, & originis eorum perhiberetur auctor. Hinc in Macedoniam regreſſus, & neque ipſe ad quietem natus, atque Macedonas conſiderans magis ſibi in expeditionibus audientes, domi verò ſeditioſos & nouarum rerum eſſe cupidos, mouit in Ætolos. Vaſtatis eorum finibus, relictóque ibi cum magna exercitus parte Pantaucho, in Pyrrhum contendit, & in hunc Pyrrhus. Cæterùm quia diuerſis itineribus profecti non occurrerunt inter ſe, Epirum Demetrius vaſtauit, alter in Pantauchū incurrens, ſignis collatis hactenus ſecum congreſſum, vt inferret & acciperet in manu vulnus, fudit. ex aliis multos peremit, & quinq; millia cepit. Ea potiſſimùm res afflixit Demetrium. Neq; enim ita factis ſuis inuiſus Pyrrhus, vt ſuſpiciendus ob inſignem ſtrenuitaté magnū quæſiuit ex illo conflictu & illuſtre apud Macedonas no

Demetrius capit iterū Thebas.

Demetrii in Pyrrhū expeditio.

nas nomen: multíſque ſubiit Macedonum dicere, in vno ſe hoc omnium Regum imaginẽ contemplari Alexandri audaciæ: cæteros & Demetrium imprimis velut in ſcena grauitatẽ ſimulare & ſupercilių̃ illius. Et erat reuerâ ingens circa Demetrium tragœdia: qui non ſolũ amiciebat ſe & caput ornabat nullo exemplo dimitris cauſiis atque auro intertextis purpuris: verumetiam pedibus adhibuit auratas ex pura purpura compacta ſoleas. Chlamys ei lõgo tempore texebatur, ſuperbum opus ad ſimulacrum mundi & ſiderum: quam rudem in rerum conuerſione reliquit. Neque iſta ſuſtinuit quiſquam vti, quamuis ſucceſſerint ei no pauci in Macedoniam faſtuoſi reges. Neque verò his tantùm ſpectaculis in homines incurrit eorum inſolentes, ſed luxum eius etiam & vitæ inſtitutum moleſtè ferebant, maximè alloquij & aditus difficultatem. Aut enim locum non dabat ſui cõueniendi, aut acerbus & aſper erat ipſum conuenientibus. Quippe Athenienſium quorũ erat ſupra cæteros Græcos ſtudioſus, duos annos detinuit legatos. Ab Lacedæmoniis cùm legatus miſſus vnus eſſet, deſpici ratus ſe ſtomachatus eſt. Vrbanè tamen & Laconicè ille, cùm hic diceret: Quid tu ais, vnum miſerũt Lacedæmonij legatũ? Sanè verò, inquit Rex ad vnũ. Cũ aliquando magis populariter exire videretur, nec aditum difficilem præbiturus: concurrerunt aliqui ad libellos ſupplices ei porrigendos. Quos cũ omnes accepiſſet & chlamyde collegiſſet, læti aſſectabãtur eũ homines. Vt venit ad Axij pontem explicata chlamyde proiecit omnes in flumẽ. Id verò maiorem in

Demetrij inſolentia.

Demetrij chlamys, mundi ſimulacrũ.

Spartiatæ legati liberum Demetrio reſponſum.

Philippi regis Macedonum ciuilitas. modum pupugit Macedonas: qui ludibrio haberi ſe, non regem arbitrabantur habere, atque Philippum commemorabant vel audiebant de commemorantibus, quàm ciuilis in his & communis fuiſſet. Obtundente aliquando eum anu in tráſitu, & crebriùs flagitante audientiá, ait ſibi non vacare. Quæ cùm exclamaret & diceret, Noli ergo rex eſſe: grauiter ſtimulatus, ac dictum animo verſans rediit domum, omniáque poſtmittens, conuenire ſe volentibus exorſus ab illa anu per multos dies vacauit. *Regũ præcipuum officium.* Nempe nullum æquè conuenit Regi ac iuſtitiæ munus. Mars enim eſt (vt ait Timotheus) tyrannus: lex verò omnium (vt apud Pindarum eſt) regina. Et reges Homerus auctor eſt, non Helepoles ab Ioue, neque æratas naues, ſed legum oracula accipere in depoſitum & cuſtodiam: Iouíſque non bellaciſſimum nec violentiſſimũ & cruentiſſimum regem, ſed iuſtiſſimum alumnum & diſcipulum vocauit. Enimverò gaudebat Demetrius diſſimillimum ſuperorum regis inſcribi ſibi cognomen. Hinc enim πολιοῦς & πολιοῦχος, id eſt, vrbium tutor & præſes: ille πολιορκητής, id eſt, expugnator cognomine dictus eſt. *Demetrius Expugnator dictus.* Ita in honeſti locum turpitudo per imperitam potentiam ſuccedens, aſcripſit gloriæ iniuſtitiam. Porrò Demetrius cùm Pellæ in ancipité morbũ incidiſſet, amiſit tũc penè totam Macedoniá, incurréte ſubitò Pyrrho, qui vſq; ad Edeſſã eſt progreſſus. Verũ ſimulatq; paululũ alleuatus eſt, ſanè quã facilè expulit eũ, fecitq; cum eo certũ fœdus. Nolebat enim cum hoſte aſſiduè confli ctando finitimo, leuibúſque præliis & excurſionibus digladiando diſtrahi ab

institutis conſiliis. Inſtituerat autem rem non exiguam, ſed totum imperium, quod obtinuerat pater ſuus, repetere. Huic ſpei & molimini reſpondebat apparatus. Siquidem exercitum habebat iam conſcriptum peditum cetum millium duobus millibus minus, adhæc equitum paulo minus duodecim millia. Claſſem nauium ad quingentarū numerū moliens alias ædificabat in portu Piræi, alias Corinthi, alias Chalcide, alias circa Pellā. Ipſe aſſiduè accurrebat, docebátq; quæ eſſent ex vſu, & cōſilio fabros adiuuabat. Obſtupeſcebant omnes non numerū modò, verùm molē quoque operū. Nemo enim conſpexerat antè mortalium nec quindecim ordinum nec ſedecim nauem. Verùm pòſt quadraginta ordinum nauem Ptolemæus Philopator fabricatus eſt ducētorum octaginta cubitorum longitudine, altitudine autem vſque ad ſummitaté puppis duodequinquaginta: nautis extra remiges quadringentis inſtructam, remigum quatuor milibus. adhæc milites armatos capiebat in foris & tabulato paulo minus tria millia. Verùm ſpectaculum tantùm exhibuit illa, atque per parum ab immobilibus ædificiis ſpecie differens, ad oſtētationem non ad vſum magno periculo & labore mota fuit. Demetrij verò nauium haud erat decor ignauus, neque ob eximium opificium deficiebantur vſu: ſed agilitatem & actum mole conſpectiùs edebant. Tantis viribus Aſiæ imminentibus, quantas ſecundum Alexandrum habuit nemo quiſquam, tres in Demetrium conſpirauere, Seleucus, Ptolemæus, Lyſimachus. Inde communi nomine miſſis ad Pyrrhum

Demetrij apparatus bellicus ad recuperandum regnū paternum.

Ptolemæi quadraginta ordinū nauis.

Seleuci, Ptolemæi, & Lyſimachi contra Demetrium ſocietas.

legatis hortati eum ſunt, Macedoniam vt aſſereret, neque duceret inducias, quas Demetri⁹ non ipſi, ne bello laceſſeretur, dederat: ſed ſibi ſumpſerat, quò bellum priùs quibus vellet poſſet mouere. Id vbi probauit Pyrrhus, multiplex Demetrium morantem adhuc bellum circunſtetit. Eodem enim tempore Græciam Ptolemæus ingenti aduectus claſſe ſolicitauit. Macedoniam Lyſimachus ex Thracia, ex vicino Pyrrhus incurſionibus populati ſunt. Ille filiũ in Græcia reliquit: ipſe ad tuendam Macedoniam primùm petiit Lyſimachum. Ibi nunciũ accepit Pyrrhum vrbe Berrhœa potitum. Quo rumore citò ad Macedonas delato nihil Demetrio iam ordine gerebatur: ſed lamentationibus, lacrymis, & indignatione in illum atque maledictis perſonabat exercitus, neque cohærere vltrà, ſed volebant diſcedere, verbo domum ad conſulendum rebus ſuis, re ipſa ad Lyſimachum. Itaque viſum Demetrio eſt quàm longiſſimè ab Lyſimacho deflectere, & vertere in Pyrrhum. Illum enim popularem eſſe perpẽdit, & compluribus ex Alexandri militia familiaré: aduenam verò & hoſpitem non prælaturos Macedonas ſibi Pyrrhum. Cæterùm hæ eum multum fefellere rationes. Nã vt ex propinquo caſtra Pyrrho cõtulit, cùm ſemper eius fuiſſẽt in armis mirati ſtrenuitatem, & planè iam inde antiquitùs regno digniſſimũ eſſent ſoliti habere eum, armis qui foret præſtantiſſimus, & verò tunc eius in captiuos lenitatem accepiſſent, omnes autem & ad alium, præcipue ad hunc ab Demetrio quærerent deficere: clàm & exiguis agminibus primùm deſciuere, deinde apertè

Demetrii exercitus deficit ad Pyrrhum.

pertè totus in motu & ſeditione fuit exercitus. Poſtremò non dubitauerunt nonnulli adire Demetrium & monere, abiret ſibíque conſuleret. Fatigatos enim iam eſſe Macedonas pro illius luxu bellare. Moderatiſſima hæc Demetrio oratio præ aliorum viſa aſperitate eſt, tabernaculumq́ue ingreſſus, vt ſi non rex ſed eſſet hiſtrio, tragicam illam chlamydé pulla commutauit, ac furtim ſubduxit ſe. Properantibus pleriſque ſtatim ad prędam, atque inter ſe digladiãtibus, dilacerantibúſque tabernaculum Demetrij ſuperueniens Pyrrhus protinus cõpreſſit eos & occupauit caſtra. Inde partitus eſt cum Lyſimacho vniuerſam Macedoniam, in qua annos ſeptem Demetrius nemine turbante regnauerat. Ita nudatus regno Demetrius cùm Caſſandriã refugiſſet: vxor eius Phila dolore victa nõn ſuſtinuit iterùm priuatùm & exulem videre regé ærumnoſiſſimum Demetrium: ſed abiecta omni ſpe fortunã eius execrata, quæ in aduerſitatibus eſſet quàm ſecundis rebus ſtabilior, atque hauſto veneno extincta eſt. Demetrius verò reliquias adhuc colligere naufragiorũ ſuorũ deliberans contendit in Græciam, ducéſque & amicos quos ibi habebat contraxit. Igitur quã Sophocleus Menelaus cum fortunis ſuis confert imaginem,

Demetrii vxor Phila veneno ſe necat.

Demetrii varia fortuna.

At mea iugi fortuna voluitur dei
Rota, bifrónſque ſuam retexit indolem:
Lunæ ſicut vultus, duas quæ non poteſt
Noctes in vna permanere imagine:
Oritur ſed hæc ex nubila primùm nouis
Inſcripta cornibus, genas comens ſimul
Fit auctior. Verùm orbe pleno cùm nitet

Inter micantes ſtellulas formoſior.

Rurſus ſeneſcit, & latens extingui ur.

Huic citius Demetrij res eiúſque incrementa & abſceſsiones, cumulationes & inclinationes aſſimiles, cuius quidé tûc quoque cùm prorſus expirare & extingui videretur. de integro eluxit potétia: affluentéſque ſenſim aliquæ copiæ ſpē eius refecerunt. Tûc verò primùm priuatus atque regijs deſtitutus ornaméris inijt ciuitates. Ac cùm Thebis quiſpiā eū in iſto ſquallore cō ſpexiſſet, nō illepidè Euripidis verſus vſurpauit.

Demetrius ex rege priuatus, & ex beato miſer.

Mortales immutab lt tx ſacrius deo

Iſmeni adit ripam, Dirceſque riuulos.

Vt autem ſemel tanquam regiam viam ſpem eſt ingreſſus, corpúſque denuo & ſpecies circa eum regni cœpit eſſe: Thebanis reſtituit remp. Athenienſes defecerunt ab eo, ac Diphilum, qui in acta relatus Seruatorum ſacerdos erat, ex faſtis expunxerunt: ſciuerúntque vt Archontes denuò, quod de more ijs erat, crearentur: Pyrrhúmque ex Macedonia acciuere, cùm eſſe Demetrium aduerterét expectatione ſua validiorem. Ille inflāmatus mouit in eos, vrbémque valida cinxit obſidione. Cæterum miſſo ad ipſum philoſopho à populo Cratete claro viro & magnæ auctoritatis partim illius adductus pro Athenienſibus precibus, partim penſitatis illis quæ Crates de rationibus ſuis ſubijcebat ſibi, ſoluit obſidionem, coactíſque nauibus ſuis omnibus, ac militum vndecim milibus cum equitatu impoſitis in Aſiam ad Cariam & Lydiam Lyſimacho adimendam nauigauit. Ibi Eurydice eum Philæ ſoror circa Miletum excepit adducens ſuam & Ptolemæi

Crates philoſophus liberat obſidione Athenas.

mæi filiam Ptolemaidem antea ei interprete pactam Seleuco. Hanc Demetrius collocante Eurydice ducit, ac protinus à nuptiis in vrbes ſe conuertit. Earum multæ vltrò venerunt in poteſtatem eius, multas vi ſubegit. Cepit etiam Sardeis, defeceruntque ad eum nonnulli Lyſimachi milites: qui ei pecuniam & copias ſecum adduxerunt. At ſuperueniente cum exercitu Lyſimachi filio Agathocle Phrygiam petiit, ſtatuítque, ſi occupaſſet Armeniam, Mediam mouere, & ſuperiores tentare prouincias: quæ, ſi repelleretur, multa præberent effugia & receptus. Premente eum Agathocle fuit in procurſationibus leuibúsque prælijs ſuperior, ſed frumentatione & pabulatione prohibitus conflictabatur, militibúsque in ſuſpicionem venit Armeniam & Mediam petere. Simul fames magis intendebatur, atque ex errore quodam in trāſitu Lyci multi milites vndis rapti interierunt, nec à dicteriis abſtinuit tamē. Præſcripſit tabernaculo eiusquidā Oedipi exordiū paululū immutatū:

Quò gentium cæci Antigoni fili ſenis Deuenimus?

Morbus quoque demum vbi eum ſuper peſtilentiam, vt ſolet, cùm quibusuis cibariis veſcuntur neceſſariò, infeſtaret: amiſsis non minus in ſumma octo millibus militum, reliquos retrò reduxit. Vt Tharſum deſcendit, cupiuit quidem abſtinere à prædando, quia ea regio tunc in ditione erat Seleuci, neque anſam illi præbere vllam. verum quod fieri id non poſſet in vltima militū inopia, & Tauri iuga Agathocles muro clauſiſſet: dedit ad Seleucum literas, qui-

Demetrius ducit Ptolemaidem

Demetrii in Aſia difficultates.

Ex malo vi ctu peſtilētia.

Demetrii fames. bus prolixè ſortem lamentabatur ſuam. inde ſupplex obſecrabat, miſeraretur hominis neceſ ſarij ita afflicti, vt cõmouere poſſet vel hoſtes. Cùm eſſet nonnihil fractus Seleucus, atque il. lius regionis præſidibus ſcripſiſſet, vt ipſi Deme trio ſumptum regalem copiíſque eius abundè præberent commeatum: interueniens Patro- cles vir prudentia celebris, ac fidus Seleuci ami cus negauit ſumptum in militum Demetrij ne- ceſſaria tanti faciendum: ſed conſulere eum pa rum rectè, quòd Demetrium, qui regum ſemper fuiſſet violentiſſimus, atque ad res magnificas gerendas acerrimus, nunc verò fluctibus iacta- tus eſſet fortunæ, quæ etiam ſua ſponte mo- deratos ad audendum atque ad iniuriam im- *Demetriũ perſequitur Seleucus.* pellat, permiteret in finibus ſuis morari. His verbis ſtimulatus Seleucus magno exercitu con tendit in Ciliciam. Attonitus Demetrius mu- tatione tam celeri Seleuci, pauidúſque ad loca Tauri munitiſſima recepit ſe, miſſiſque ad eum legatis orauit, maximè vt concederet ſibi li- berorum barbarorum aliquod regnum quæ- rere: vbi explicatus erroribus & fuga reli- quum vitæ traduceert: ſin minus, copias ſuas vt ibi aleret per hiemem, neque omnium re- rum egenum nudúmque ſummoueret & ob- iiceret hoſtibus. Vbi Seleucus, qui hæc omnia habebat ſuſpecta, præſcripſit ei vt duos menſes ſi videretur ei, in Cataonia hybernaret datis ſi bi amicis primariis obſidibus: ſimúlque fauces quà patet iter in Syriã, obſtruxit: incluſus vndi- que inſtar feræ Demetri⁹ & circũuentus, vertit ſe neceſſariò ad vim, finéſque Seleuci depopula tus eſt, ac cum adoriente cõfligens Seleuco ſem

per fuit

per fuit ſuperior. Currus falcatos aliquando in ſe emiſſos ſuperauit, atque hoſtes fudit fugauítque. Adhæc clauſtra Syriæ deiectis munitoribus in ſuam redegit poteſtatem. Iámque planè animo erectus, cernénſque milites ſuos alacres, inſtitit cum Seleuco de ſumma dimicare. Erat hic iam perplexus. Quippe reiecerat Lyſimachi auxilia, quòd ei diffideret & metueret. Dubitabat verò ſolus cum Demetrio ſigna cõferre, deſperationem eius formidans, perpetuámque viciſſitudinẽ eius fortunæ: quæ ex nouiſſimis difficultatibus ſummas afferebat felicitates. At grauis morbus interea Demetriũ occupans, cùm corpus eius debilitauit vehementer, tum rationes eius ſemel conuulſit. quando alij milites eius ad hoſtes tranſiere, pars dilapſi ſunt. Tãdem diebus quadraginta eſt recreatus, trahénſque ſecum reliquias exercitus ſpeciem præbuit, & mouit hoſtibus ſuſpicionem petere ſe Ciliciam: mox nocte ſine tuba in alterã partem motis ſignis, ſuperatóque Amano incurſauit ſubiectam regionem vſque ad Cirreſticã. Cũ ſuperueniſſet Seleucus, eſſetque metatus in propinquo, excitauit Demetrius exercitum ſuum, mouítque in eum noctu diu nihil ſentientem & ſopitum. Verùm à perfugis quibuſdam, qui ad ipſum conceſſerunt, de periculo edoctus cohortuit, exiliénſq; ex lecto ſigna iuſſit canere: ac dũ crepidas induit, clamauit ad amicos cõmiſſum ſe cum immani fera. At Demetrius ex hoſtium trepidatione conſilium ſuum animaduertens detectum recepit ſe properé. Orta luce cùm inſtaret Seleucus, certum de ſuis in alterum cornu miſit, ipſe hoſtem partim in cornu ſibi op-

Cum deſperatis non eſſe pugnãdum.

Demetrius rebus deſperatis, in Seleucum noctu mouet.

poſito in fugam egit. Mox tamen ipſe Seleucus dimiſſo equo, galeáque detracta & parma ſumpta proceſsit in primam aciem, monſtrans ſe mercenariis: hortatúsque eſt eos, ad ſe vt trāſirent, tandémque intelligerent, hoc tamdiu egiſſe ſe, vt illis parceret non Demetrio. Ibi omnes ſalutantes eum & regem appellantes tranſitionem fecere. Demetrius, qui multarum conuerſionum extremam illam preſens intelligebat ſe, deflectens de via ad portas Amanidas refugit, aſſecutúſque cum amicis quibuſdam & miniſtris admodum paucis denſam ſiluam, expectauit ibi noctem, certus ſiqua fieri poſſet viam Caunum verſus arripere, atque ad propinquum illic mare, vbi claſſem ſperabat ſe inuenturum, euadere. Vt verò comperit ne in illum quidem diem habere eos viaticum: applicuit ad alia conſilia animum. Poſtquam tamen aduenit amicus eius Soſigenes quadringentis aureis ſuccinctus, his toleraturos ſe vſque ad mare ſperantes contenderunt per tenebras ad iuga montium ſuperanda. Cæterùm quia hoſtium frequentes ignes apud ea lucebant: illo deplorato itinere retro ſe vnde digreſsi erant, receperunt: neque omnes tamen (aliqui enim profugerunt) neque perinde qui remanſerunt, alacres. Cùm diceret quidā ſuſtinuiſſet, Seleuco vt ſe traderet, admouit manū gladio ad ſe interficiendū. Verū circūfuſi amici cōſolantéſque induxerunt eum vt id cō ſilii ſequeretur. Ita miſsis certis Seleuci fidei ſalutē ſuā permittit. Ea re nūciata negauit Seleucus ipſius fortuna incolumē eſſe Demetriū, ſed ſua: quæ cū reliqua ſelicitate humanitatis ſibi & cle

Demetrii exercitus deficit ad Seleucum.

Demetrii fuga.

Demetrius dedit ſe Seleuco.

& clementiæ materiam oſtendendæ præberet. ac vocatis procuratoribus tabernaculũ ſtatui regale præcepit, omniáque alia fieri & parari ad eũ excipiendũ & colendum ſplendidé. Erat in comitatu Seleuci quidam Apollonides, cui familiaritas interceſſerat cum Demetrio. Hunc quò animo eſſet erectiore, & citra vllum metum tanquam ad neceſſarium & generum veniret, confeſtim miſit ad eum. Vulgata Seleuci ſententia pauci primò, mox plerique amici eius pro ſe quiſque magno ſtudio proceſſerunt certatim Demetrio obuiam. Sperabatur enim ſtatim apud Seleucum maximus fore. Cæterùm vertit id ei ex miſericordia in inuidiam, malígniſque atque inuidis diuertendæ & deprauãdæ regis humanitatis præbuit occaſionem, terrentibus regem, ſine mora ſimulatque cõſpectus ille eſſet multas innouationes extituras in exercitu. Cùm modo autē Apollonides ad Demetrium lætus veniſſet, ſecutíque eſſent alii, & mirificos ſermones nunciarent à Seleuco, ac Demetrius ex tam dira fortuna & infeſto caſu, quamuis ante corporis deditionem ſe feciſſe fœdam cenſuerat, tunc ex fiducia & ſpe oſtentata fretus ſententiam mutauiſſet: venit cum peditibus ſimul & equitibus ad mille Pauſanias: atque his repentè Demetrium circunfuſum aliis remotis in Seleuci nõ adduxit conſpectũ, ſed in Cherſonneſum Syriæ remouit. Vbi per reliquũ tempus valida adhibita cuſtodia cultus ſufficiẽs Seleuci iuſſu præbitus ei fuit, pecuniáque & ad victũ neceſſaria quotidie ſubminiſtrata prolixé. Curriculi prętereà aſsignati & ambulationes regiæ & inſtructa feris viuaria: adhæc amicis qui
Demetrius in Syria cuſtoditur.

fuerant fugam eius comitati, quicunque vellent, poteſtas facta cũ eo viuendi. Aliqui etiam quotidiè ad eum à Seleuco ventitabant cũ benignis mandatis, bono animo eſſet hortantes: atque vt primùm Antiochus cũ Stratonice adeſſet, conuentuum oſtendentes inter ipſos de pactis. Demetrius verò poſtquam in eam decidit fortunam, mandauit filio ſuo ducibúſque & amicis, qui Athenis & Corinthi erant: ne literis vel anulo ſuo fidem adhiberent, ſed vt ſi mortuus ſit, reſeruarent oppida & reliquias regni Antigono. At Antigonus allatam patris captiuitatem grauiter ferens, ſumpta veſte lugubri cùm ad alios Reges tum ad Seleucum ſupplex ſcribit, & quicquid relictũ ipſis fuerat, ante omnia pro parente offert ſe obſidem. Eadem orauerunt multæ ciuitates & dynaſtæ extra Lyſimachum. Hic etiam pecuniam per legatos Seleuco, ſi necaſſet Demetrium, obtulit. Seleucus autem vel aliàs eum execratus longè impéſiùs hinc duxit deteſtabilem & barbarum. Antiocho verò & Stratonicæ reſeruans Demetrium, vt illorum beneficium foret, protrahebat tempus. At Demetrius, vt initiò fortunæ caſum tulit, faciliùs iam præſentem ſortem aſſueuit tolerare. Primò corpus quouis modo exercuit venatione quatenus licebat, & curſibus vtens. Hinc paulatim ab iis ad pigritiam & ignauiam delapſus præcipitauit ſe in pocula & aleam. atque his tẽpus ferè traduxit: vel quò conditionis ſuæ præſentis cogitationes, quibus agitabatur ſobrius, deuitaret, & obtegeret crapula mentem ſuam: vel quò perſpiceret iam hanc eſſe vitam quam iampridem affectaſſet & captaſſet:

Antigoni Demetrij F. erga patrem pietas.

Demetrius captiuitatem ſuam pro felicitate ducit.

captaſſet:temere verò ex vecordia & inani ambitione erraſſet, multúmque ſibi ipſe, multum negocij exhibuiſſet aliis: dum in armis, claſſibus, caſtris quærit ſummam felicitatem, quam tunc in tranquillitate & ocio & quiete nec opinatò reperiſſet. Nam qui bellorum & periculorum eſt miſeris regibus terminus alius malè & inſipienter conſultis: non quòd delicias ſolùm & voluptatem venentur virtutis & honeſti loco, ſed & quòd neque iucūdè viuere, neque oblectare ſe verè ſciant. Porrò Demetrius poſtquàm tertium annum incluſus Cherſonneſo fuit, ex ocio, ſagina, & vino in morbum delapſus deceſſit, cùm annos natus eſſet quatuor & quinquaginta. Seleucus & infamis fuit, & non mediocriter eum pœnituit, quòd Demetrium eo tempore ſuſpectum habuiſſet, neque barbarum Thraecem eſſet æmulatus Dromichætem, qui tam benignè & regaliter de Lyſimacho capto conſuluerat. At enim habuit & funus Demetrij tragicam theatralémque ſpeciem. Nam filius eius Antigonus, vbi reliquias patris cognouit afferri, totam claſſem ſoluit, eíſque apud inſulas occurrit obuiam. Vt eas accepit, impoſuit vrnam, quæ ex ſolido auro erat, in nauem prętoriā. Ciuitates ad quas appulerūt, hinc coronas ingeſſerūt vrnæ, hinc viros cultu lugubri miſerūt ad exequias decorādas & proſequēdas. Decurrēte Corinthum claſſe vrna ex puppi cōſpicua viſa, regali purpura & diademate exornata, quam circumſtitit in armis iuuenum ſtatio. Celeberrimus illius ætatis tibicen Xenophantus aſſidens ſacratiſſimum carmen accinuit. cui concinente remigio, clangor cum mo-

Demetrij mors.

Demetrij funus.

Demetrij reliquiæ in vrna ex auro ſolido conditæ.

Xenophātus tibicen inſignis.

dulatione quadam velut in planctu reſpondit carminum ad tibias ambitibus. Maximam cõmiſerationem & luctum ipſe Antigonus ſtantibus in portu & litore frequentibus mouit ſordidatus lacrymíſque confectus. Honoribus & coronis funeri Corinthi delatis deportauit reliquias Demetriadem vrbem illi cognominem ex paruis ad Ioleon oppidulis frequentatam. Stirpem Demetrius reliquit ex Phila Antigonum & Stratonicen: duos Demetrios, alterum cognomine Gracilem ex muliere Illyrica, alterum qui Cyrenis regnauit ex Ptolemaide: ex Deidamia Alexandrum, qui in Ægypto vitã egit. Fama eſt filium quoque illi ex Eurydice fuiſſe Corrabum genitum. Progenies eius per ſucceſſiones regnans deſcendit ad Perſea, in quo expirauit, eóque regnante Macedoniam ſubiugauere Romani. Saltata iam fabula Macedonica tempus eſt tranſeundi ad Romanam.

Demetrij poſteritas.

Perſeus Macedonum rex.

M. ANTONIVS.

Antonij genus.

ANTONII auus M. Antonius orator fuit, quem partes Syllanas ſecutum interfecit Marius. Pater Criticus dictus Antonius, non ille quidẽ vir celebratus in toga neque clarus, ſed rectus benignúſque, præſertim ad largiendum liberalis, vt ex vno facto perſpicias.

Antonij pater liberalis.

perſpicias. Nam cùm ei anguſtum patrimonium eſſet, atque ideo, ne declararet munificentiam ſuam, contineretur ab vxore: familiaris autem eius quiſpiam difficultate pecuniaria laborans eum adiſſet pecuniam rogatum: quia deficiebatur argento, imperauit puero vt ſcyphum argenteum aqua impleret & ad ſe ferret. quo allato quaſi barbam raſurus rigauit mentum: ac puero ad aliud negocium ablegato, dedit ſcyphum amico ſuo, vt eo vteretur. Cùm eſſet autem magna inter ſeruos inueſtigatio: videns exardeſcentem vxorem, atque de ſingulis parantē quærere, petita venia id quod erat, confeſſus eſt. Vxor eius Iulia fuit ex Cæſarum familia cum præſtantiſſimis & pudiciſſimis illius memoriæ matronis comparanda. In huius contubernio filius Antonius eductus eſt, cùm poſt patris eius fata nupſiſſet Cornelio Lentulo, quem Cicero vnum ex Catilinæ coniuratione necauit. Hinc apparet actis illius cum Cicerone Antonio ſimultatis occaſio & fons extitiſſe. Iactat Antonius ne exanime quidem corpus Lentuli prius quàm exorata à matre ſua Ciceronis vxore redditum. verùm id apertum eſt mendacium. Nemo enim quiſquam eorum, in quos tunc fuit à Cicerone animaduerſum, fuit ſepultura prohibitus. Antonio forma inſigni quaſi peſtē aliquā adhæſiſſe amicitiam & conſuetudinem ferunt Curionis. qui ſeſe effrænibus dediderat voluptatibus; & Antonium, quò magis ſibi foret obnoxius, in vinum, luſtra, & graues profuſóſque ſumptus immerſit. Vnde hic æs alienum grande & plus quàm ætati ſuæ cōueniebat, contraxit ſexagies 2

Antonij mater Iulia.

Antonius à Curione corruptus.

Cicero Phil. 2.

I L - S .Id omne interceſſit pro eo Curio. Quod vbi reſciuit pater ei⁹, interdixit Antonio domo ſua. Ita hic paulisper Clodij audaciſſimi & teterrimi illius ſeculi tribunorum furori Remp. perturbanti applicuit ſe. Cæterùm citò inſaniã Clodij pertæſus, & timens illorum qui conſpirabant in illum, nauigauit ex Italia in Græciã. Illic corpus ad labores militares exercuit, & dicendi facultatem excoluit. Secutus eſt Aſiaticum, quod vocant, dicendi genus, quod ea tẽpeſtate maximè florebat, oppidò moribus ſuis cõgruens inſolẽtibus, elatis, inaniſque iactãtiæ & inconſtantis ambitionis plenis. Cùm autem Gabinius proconſul in Syriam nauigans inuitaret eum ad capeſſendum militiãm, abnuit priuatum ſecuturum ſe: ſed delata ſibi equitum præfectura ſecutus eſt illum ad bellum. Primùm in Ariſtobulum, qui Iudæos ad rebellandũm ſolicitauerat miſſus, princeps ampliſſimæ arcis muros tranſcendit, præſidiiſque illum omnibus exuit reliquis. Inde ſignis collatis ingentes copias eius parua manu fudit, paucíſque demptis has occidione occîdit. Ipſe vnà cum filio Ariſtobulus captus eſt. Hîc cùm Gabinium Ptolemæus decem millium talentûm mercede impelleret ad reducendum ſe in Ægytum, & regnum ſuum recipiendum: plerique duces refragati ſunt, & Gabinius bellum hoc dubitauit ſuſcipere: quamvis vehementer decem illis milibus talentûm mancipatus. Antonius verò rerũ auidus magnificarũ, & Ptolemæo cupiẽs gratificari, rogãti, præſtò ei fuit ad inducendum atque incendendum ad ſuſcipiendum hoc bellum Gabiniũ. Sed quia ſupra bel-

Antonij dicendi gen⁹.

Antonij cõtra Ariſtobulum Iudæum geſta.

Antonius capit Ariſtobulum.

Antonij geſta in AEgypto ſub Gabinio.

lum iter ad Peluſium formidabant, quod per altum & ſitiens ſabulum faciendum ipſis erat circa eluuiem & Serbonidis paludes, quas Typhonis quidem exhalationes vocant Ægyptij: videntur verò reſtagnatio ſub terram & percolatio eſſe maris rubri, quod arctiſſima ceruice à mari interno dirimitur: miſſus cum equitatu Antonius non modò anguſtias occupauit, ſed Peluſium quoque cepit amplam vrbem, redactóque in poteſtatem præſidio, eius ſimul iter præſtitit exercitui ſecurũ, & ſpé imperatori victoriæ firmauit. Huius cupiditas gloriæ fuit hoſtibus quoque ſalutaris. Nam cùm Ptolemæ⁹, ſimulatque Peluſium iniit, ira & odio inflãmatus inſtituiſſet Ægyptios trucidare: interceſſit & prohibuit id. In præliis & certaminibus, quæ magna & crebra commiſſa fuerunt, multa virtutis & conſilij imperatorij facta edidit: liquidiſſimè autem, cùm circumdedit & circumuenit à tergo hoſtes. qua re victoriam in frõtem incurrentibus parauit. Horum cauſa eximiis donis honoratus eſt. Nec verò obſcura ad vulgus humanitas eius aduerſus Archelaum defunctum extitit. Nam cùm familiaritas ei cum illo & ius hoſpitij interceſſiſſet: bellum cum viuente geſſit neceſſariò, corpus interfecti requiſitum regio cultu funerauit. Hinc magnam ſui memoriam Alexandrinis reliquit, & apud milites Romanos habitus eſt fortiſſimus. Formæ quoque ei ingenua dignitas fuit, & barba promiſſa, frontíſque amplitudo & naſus aduncus, faciem virilem repræſentare pictis & ſculptis Herculis ſimulacris germanam videbatur. Fuit etiam vetus fama ducere ab Hercule Antonios

Antonij humanitas erga Archelaum mortuum.

Antonii forma.

Antoniorũ familia ab Hercule orta.

genus, atque eſſe ab Antone Herculis filio prognatos. Quem rumorem corporis ſpecie, vti diximus, & veſtitu confirmare exiſtimabatur. Quippe cùm proditurus in multorum conſpectum eſſet, ſemper tunicam ad coxam incinctam habebat, grandem gladium ſuſpendebat ex cingulo, & rigido cilicio amiciebat ſe. At quæ etiam importuna aliis videbantur, iactantia, dicacitas, perpotatio in publico, ſedere inter veſcendum, & cibum ſumere aſſiſtentem ex militari menſa: incredibile dictu quantam beneuolentiam ei & deſiderium conciliauit militum. Iam nec amores eius veneribus carebant: verùm & his allexit multos, dum amantes adiuuit, neque ægrè tulit in amores ſuos dicta. Liberalitas verò, & quòd nihil pauca manu neque aſtricta militibus & amicis largiretur, aditum præbuit ei ad potentiam amplam, eiúſque cùm iam magnus euaſiſſet, maiorem in modum amplificauit opes: quas infinita alia euertebant vitia. Vnum munificentiæ eius exemplum cõmemorabo. Amico cuipiam decies I L-S iuſſerat dari. Obſtupeſcente diſpẽſatore, & quò ſummæ magnitudinem ei oſtenderet, argentum in medio proponente tranſiens, quid hoc eſſet rogauit. Vbi reſpondit diſpenſator, id quod donari iuſſerat: liuorem eius coniiciens Antonius: Ego verò maiorem ſummam, inquit, eſſe decies putaui. Hoc exiguum eſt. Itaque alterum ei tãtum adiice. Cæterùm hæc poſtea. In diſcordia Romanorum ciuili cùm Optimates præſentem Pompeium ſequerentur, populares armatum ex Gallia excirent Cæſarem: Antonij amicus Curio mutata ſententia à Cæſare ſtans adiunxit An-

Antonii liberalitas.

xit An-

xit Antonium, ac cùm multum facundia ad plebem poſſet, multáque profunderet præbente Cæſare: tribunum plebis Antonium, mox augurem creauit. Hic ſtatim inito magiſtratu non leue præſidium fuit partibus Iulianis. Primùm conſule Marcello Pompeio veteres legiones mandante & nouos delectus permittente interceſſit, promulgationem ferens, vt conſcriptus exercitus in Syriam mitteretur, & Bibulo ſubueniret bellum cum Parthis gerenti: ac nequis delectum habenti Pompeio nomen daret. Iterum Cæſaris literas non recipientibus Patribus, neque recitari permittentibus, hic pro tribunitia poteſtate recitauit, multóſq; à priore ſententia deduxit: quòd viderentur æqua & moderata Cæſaris poſtulata. Poſtremò duabus in Senatu propoſitis quæſtionib⁹: vna, an videretur vt exercitũ dimitteret Pompeius: altera, an Cæſar: cùm pauci, vt Põpeius arma poneret: vt Cæſar, exceptis paucis omnes cenſerent: exurgẽs Antonius rogauit, placerétne vtrũq; Põpeiũ & Cęſarem arma ponere & exercitus dimittere, omnes hanc ſententiam citra controuerſiam comprobauerunt, Antoniúmque cum aſſenſione laudantes poſtulauerunt vt diſceſſionem faceret. Repugnãtibus Conſulibus propoſuerunt de integro alias Cæſaris amici in ſpeciẽ leues poſtulationes. quib⁹ Cato obſtrepuit, & conſul Lentulus eiecit Antonium curia. Ille dira iis inter exeundũ imprecatus, ſũpta veſte famulari, currúque conducto cũ Q. Caſſio profectus ad Cæſarem eſt. Simul vt in conſpectum exercitus venere, clamauerunt nihil iam Romæ rectè vel ordine geri: cùm ne Tribuniſplebis

Antonius tribunus plebis & augur.

Antonii actiones pro Cæſare.

Antonius profugit ex Vrbe ad Cæſarem.

quidem libera vox permittatur, ſed quicunque æquitatem tueatur, hic exagitetur, atque in periculum vocetur. Inde Cæſar cum exercitu irrupit in Italiam. Quare ſcripſit in Philippicis Cicero, vt bello Troiano Helenam, ita Antonium cauſam ciuili dediſſe. Sed apertè mentitur. Neque enim tam promptè vel facilè ira Cæſar à conſilio eſſet ablatus: vt, niſi hæc iam pridē habuiſſet deliberata exequi, ita repentè bellum patriæ inferret, quòd ſordidatos vidiſſet Antonium & Caſſium, atque in vehiculo meritorio ad ſe refugientes. Verùm hoc iamdudum occaſionem quærēti colorem & prætextū præbuerunt bellum faciendi ſpecioſum. Imò impulerunt illum ad laceſſendos omnes mortales eadem, quæ Alexandrum antè & olim Cyrum inexplebilis imperandi amor atq; inſana principatus ſummæq́ue poteſtatis cupiditas: quæ aſſequi niſi conculcato non valebat Pompeio. Vt igitur repentino aduētu Roma potitus eſt, & Pompeium exegit Italia, atque Pompeij legiones Hiſpanienſes primùm petere decreuit, ita inde parata claſſe perſequi trans mare Pompeium: Lepidum prætorem vrbi, Antonium tribunū plebis legionibus & Italiæ præfecit. Fuit hic mox militibus acceptus: quòd vnà cum iis plerunque exerceret ſe, vnà cibum ſumeret, atque pro præſentibus facultatibus iis largiretur: aliis odio venit. Siquidem læſorum præ ſocordia nullam habebat rationem: cum ſtomacho audiebat adeuntes, ob adulteria infamis erat: denique Cæſaris imperium, quod nihil minus quàm tyrannis ipſius quidem cauſa erat, reddebant inuiſum amici eius. quorū in Antoniū ex ma-

Ciceronis mendaciū.

Antonio Cæſar permittit Italiam.

ex maxima poteſtate maximè peccare habitum conferebatur potiſſimùm cauſa. Attamen reuerſus ex Hiſpania Cæſar conniuit criminibus eius: & quò ad bellum impigri, fortis, atque rei militaris periti opera vtens haudquaquam eſt falſus. Ac cùm paucis copiis ex Brundiſio mare Ioniũ tranſmiſiſſet, remiſit naues retrò, mandauítque per literas Gabinio & Antonio, vt imponerent exercitum, eúmque quàm ocyſſimè tranſportarent in Macedoniam. Cùm eſſet autem à nauigando Gabinius hiemis metu alienus, ac pedeſtri lõginquo itinere exercitum circumduceret: Antonius verſanti inter multos hoſtes timens Cæſari, Libonem, qui pro faucibus portus ſtationem habens imminebat trãſi turis, reiecit. cuius naues circumiecit multis paruis acatiis: impoſitíſque claſſi viginti millibus peditũ, equitibúſque octingẽtis vela fecit. Poſtquàm eſt ab hoſtibus conſpectus, inſecuti ſunt illi eum: verùm imminens ab his diſcrimen effugit, quòd vis acrior Auſtri magnis vndis & fluctuante mari naues eorum inuoluerit. Cæterùm quòd coniiceretur claſſis eius in abruptos ſcopulos atque altos ſinus maris, omnem ſpem ſalutis abiecit. Vt verò ex ſinu increbuit Africus, & fluctus à terra expulſus in pelag⁹ eſt: repetens altum ac feliciter nauigans cernit plenum naufragiorum littus. Eò enim conſectantes eum naues eiecit ventus, & afflictæ ſunt non paucæ; multíſque captiuis & præda potitus eſt Antonius, Liſſum cepit, magnóſque Cæſari animos addidit opportunus eius tantis cum copiis aduentus. Commiſſæ fuerunt crebræ & aſſiduæ velitationes. in quibus vbique enituit e-

Antonius ad Cæſarẽ exercitum ducit.

Antonii virtus in bello.

ximia eius virtus. Bis effuſum in fugam Cæſaris exercitum occurrens conuertit, fugámque repreſſit, & repetere cogens ſuos pugnam inſtantes profligauit. Maximum igitur eius erat ſecundum Cæſarem in exercitu nomen. Quanti autem eum faceret, demonſtrauit Cæſar. Nam cùm poſtremam, qua de ſumma rerum decreuit, eſſet pugnam Pharſalicam initurus: dextrum cornu ipſe tenuit, Antonium ſiniſtro vt omnium ſuorum bellicoſiſsimum præpoſuit. Poſt victoriam dictator dictus, mox inſecutus eſt Pompeium. Antonium * tribunum plebis fecit, miſitque eum Romam. Hic magiſtratus præſente dictatore ſecundum obtinet locum, quo abſente primus & penè eſt ſolus. Manet enim tribunatus, cùm alios magiſtratus Dictatore dicto omnes abrogent. At Dolobella id temporis tribunus plebis iuuenis & rerum nouarum cupidus legem de nouis tabulis promulgabat, Antoniùmque impellebat amicum ſuũ, qui ſemper gratificari auebat plebi, vt adiutor & ſocius ſibi in hac actione eſſet. Contrà ſuadebant Aſinius & Trebellius. Ibi fortè grauis ſuſpicio allata eſt Antonio violaſſe nuptias ſuas Dolobellam. Quod factum iniquo animo ferens nuncium remiſit vxori, quæ patruelis ſua erat, C. Antonij Ciceronis collegæ filia. Igitur Aſinij partes ſecutus Dolobellam oppugnauit. Nam forum occupauerat ille, legem intendens vi perferre. Antonius verò eùm etiam arma Senatus decreuiſſet in Dolobellam, irrumpens in forum prælio cõmiſſo nonnullos illius gregales occidit, & aliquot amiſit de ſuis. Hinc in multitudinem incurrit. Bonis & ſanis ob vitam reliquam,

*Legẽdũ, magiſtrũ equitũ. eſt autem locꝰ hic mẽdoſus. Vide Dionẽ lib. 42.

Antonii & Dolobellæ diſſenſiones.

Antonii vita turpis.

reliquam, vt Cicero ait, non placebat: ſed erat iis inuiſus execrantibus intempeſtiuas eius perporationes & odioſos ſumptus, volutationéſq; in luſtris, ſomnos diurnos, ambulationes nauſeantis & vino merſi, commeſſationes nocturnas, ludos & commorationes in mimorum & ſcurrarum nuptiis. Ac fertur, cum ad *Hippiæ mimi nuptias inuitatus totam noctem perpotaſſet, manè autem à populo accitus in forũ eſſet, adhuc cibo plen⁹ progreſſus, vomuiſſe excipiente amico quodã toga ſua. Iam erat Sergius mimus vnus ex iis qui plurimum apud eum poterant, & Cytheris ex eadem palæſtra, quam muliercu'ã adamabat. Hanc vrbes peragrans circunducebat lectica. Lecticam eius nõ minor comitatus quàm matris ipſius ſequebatur. Mordebant etiam homines poculorum aureorum in peregrinationibus eius tanquam in triumphali pompa tranſlatorum ſpectacula, erectiones in itinere tentoriorum, prandiorum apud lucos & flumina exquiſitorum apparatus, leonibus iuncti currus, pudicorum virorum & matronarum domicilia ſcortis & ſambuciſtriis ad diuertendum attributa. Intolerandum enim videbatur Cæſarem extra Italiam pernoctare ſub dio, dum magnĩ illius belli magnis ſudoribus & periculis reliquias perſequitur: alios verò per illius auctoritatem luxu diffluere ciuibus inſultantes. Hæc etiam intendiſſe videntur ſeditionem, militibúſque frenum ad fœdiſſima flagitia atque rapinas relaxaſſe. Quapropter reuerſus Cæſar ignouit Dolobellæ, ac creatus tertiùm cõſul nõ Antonium, ſed Lepidum cooptauit collegã. Pompeij domum

*Cic. in Philip. me lierem dicit fuiſſe; ergo mimæ legendum non mimi.

Antonius in publico vomuit.

Antonii in ſolentia.

Antonius emit domũ Pompeii. ſubhaſtatam emit Antonius. At indignabatur, cùm exigeretur pretium: qua quidem de cauſa noluiſſe allegat ipſe ſe comitari Cæſaré ad bellum Africanum, quòd præclaris factis ſuis prioribus non fuiſſet honos habitus. Apparet tamen multum de Antonij amentia & intemperantia Cæſarem peccata eius non diſſimulando detraxiſſe. Siquidem explicuit ſe illa vita, animóque *Antonius Fuluiam ducit.* ad nuptias applicato Fuluiam Clodij plebis cõcitatoris viduam vxorem duxit, mulierem non ad lanificium aut ad rei familiaris adminiſtrationem factam, neque in virum contentam dominari priuatum: ſed quæ imperanti imperare & ducem volebat ducere: vt mercedé Fuluiæ, *Antonius vxoribus obnoxius.* quòd ancillari Antonium docuiſſet fœminis, debuerit Cleopatra: quæ planè cicurem atque à tyrocinio inſtitutum ad obtemperandum mulieribus accepit. Atque illam quoque alludendo & laſciuiendo enitebatur Antonius reddere hilarioré: vt cùm inter frequentiam Cæſari à victoria Hiſpanienſi obuiàm procedentem ipſe quoque prodiit ei obuiàm. Mox allato in Italiam rumore hoſtes Cæſare fato functo aduentare, Romam recurrit, ſumptáque veſte famulari nocte domum venit, ac Fuluiæ ferens literas ſe ab Antonio portare, obuoluto capite eſt ad eam introductus. Tum illa magno percita motu ante quàm acciperet literas percunctata eſt viuerétne Antonius? Antonius verò epiſtolam ei tacitus reddidit, ſoluere & legere aggreſſam cõplexus eſt & oſculatus. Hæc nos ex multis pauca exempli cauſa retulimus. At regredienti ex Hiſpania Cæſari cùm omnes principes multorum dierum itinere occurrerent, Antonius

tonius honoratus ab eo eximiè eſt. Quippe rheda per Italiam vehens aſſidentem habuit Antonium, à tergo Brutum Albinum, & ſororis ſuæ nepotem Octauianum, qui pòſt Cæſar dictus eſt, longóque tempore Romanum tenuit imperium. Creatus Cæſar quintùm conſul, ilicò cooptauit collegam Antonium. Intendit autem abdicare ſe magiſtratu, & cedere Dolobellæ, ídque ad Senatum retulit: verùm repugnante aſperè Antonio, multáque maledicta in Dolobellam congerente, nec pauciora audiente: illius indignitatis Cæſar pudore rem in præſentia omiſit. Pòſt ad renunciandum Dolobellam progreſſus obnunciante Antonio ceſſit, Dolobellámque ſtomachantem deſtituit. Videtur autem illum non minus quàm Antonium deteſtatus. Fertur enim, cùm ambos ſimul quidam apud illum deferret, dixiſſe non formidare ſe craſſos illos & comatos, ſed iſtos pallidos & macilentos, Brutum & Caſſium deſignans: à quibus inde per inſidias eſt interfectus. His Antonius ſpecioſiſſimum velamentum præbuit imprudens. Lupercalia Romæ agebantur. Cæſar autem triumphali ornatus veſte ſedens pro roſtris ſpectabat in foro diſcurrentes. Multi iuuenes ex nobilitate & magiſtratibus diſcurrunt oleo vncti, atque albis ſcuticis verberant ludibundi obuium quemque. Inter hos diſcurrens Antonius ſalute vetuſtis ſolennibus dicta diadema ferens lauri coronam circumiectũ accurrit ad roſtra, ſublatúſque ab ſodalibus impoſuit eam capiti Cæſaris, quaſi deferendum ei regnũ eſſet. Simulanti illi reiicere diadema lætus po-

Antonius conſul cum Cæſare.

Antonius Lupercus diadema imponit Cæſari.

pulus applauſit. Antonio illud iterum ingerente, repulit Cæſar denuó. Cùm ad hũc modũ diu concertarent, pauci amici inſtãti Antonio, Cæſari renuenti populus vniuerſus plauſum cum gratulatione dedit. Quod ſanè mirandum erat eos, qui reipſa dominatum ferebant, Regis nomen vt diſſolutioné libertatis defugiſſe. Ac Cæſar quidem offenſus ſurrexit ex roſtris, detractáque à collo toga iugulum voléti percutere clamauit ſe offerre. Coronam vni ex ſtatuis eius impoſitam detraxerunt Tribuni quidam: quos populus feſtis vocibus & plauſu eſt proſecutus. His abrogauit Cæſar magiſtratum. Ea Caſſium & Brutum confirmauerunt, delectíſque ad illud facinus fidis amicis conſultauerũt de Antonio. Quem cæteris admittentibus reclamauit Trebonius. Docuit enim, quo tempore redeunti ex Hiſpania Cæſari prodibant obuiam, Antonij ſe, qui eodem ſecum tabernaculo vtebatur, & vnà faciebat iter, leuiter ſententiam & cautè tentaſſe. Percepiſſe autem illum ſe, ſed diſſimulaſſe, nec Cæſari prodidiſſe tamen, ſed cum fide compreſſiſſe eum ſermoné. Hinc denuò deliberauerunt vnà cum Cæſare interficere Antonium. Verùm id Brutus impediuit. Volebat enim, vt ſuſcepta pro legibus & iure ſincera & pura maneret actio. Cæterùm quòd robur Antonij & imperii maieſtatem timerent, aſſignauerunt ei de coniuratis certos: qui cùm Senatum ingrederetur Cæſar, atque exequendum conſilium eſſet, ſermone de rebus ſeriis iniecto detinerent eum. His vt compoſita erant actis, vt Cæſare in curia perempto, Antonius extéplò veſte ſumpta famulari abdidit ſeſe. Vt

De Antonio cũ Cæſare interficiendo deliberatur.

verò illos neminẽ aduertit lædere, ſed in Capitolium recepiſſe ſe, dato filio ſuo obſide induxit illos ad deſcendendũ, ac Caſſium ad cœnã inuitauit, Brutum Lepidus: Senatúque coacto retulit de præteritorum obliuione, & prouinciis Caſſio & Bruto decernendis Antonius. Hæc cõprobauerunt Patres, decreuerúntque vt acta Cæſaris rata eſſent. Ita egreſſus curia eſt omniũ hominum Antonius clariſſimus: quòd ſuſtuliſſe bellum ciuile, magnáſque tenebras & turbationes putaretur prudentiſſimè & peritiſſimè cõpoſuiſſe. Cæterùm hæc conſilia ei breui popularis gloria excuſſit ſperanti oppreſſo Bruto principatũ ſe citra controuerſiã aſſecuturum. Atque elatum Cæſarem in foro de more laudauit, populúmque cernens mirificè duci & mulceri oratione ſua, laudibus commiſeratiõẽ pariter & exaggerationem intexuit cædis, atque in peroratione veſtes interfecti ſanguinolentas gladiiſque traiectas explicans, patratoréſque ſicarios vocans & homicidas vſqueadeò inflammauit populum, vt corpus Cæſaris in foro cremauerint ſcalis & menſis congeſtis, raptíſque ex rogo titionibus currerent ad ædes interfectorum, eáſque oppugnarent. Itaque coniuratis Vrbem relinquentibus Cæſaris amici coniunxerunt ſe Antonio, vxórque eius Calpurnia huic fidens pecuniam magna ex parte, cuius fuit ſumma millies L L-S. domo ſua exportauit, depoſuítque apud eum. Accepit etiam commentarios Cæſaris, in quibus perſcripta acta eius erant. His interſerens quos ei viſũ eſt, multis magiſtratus dedit, multos in ſenatum allegit, aliquos etiam reduxit

Antonius refert de præteritorum obliuione.

Antonius conturbat Remp. Cæſare cæſo.

exules, & cuſtodias ſoluit, tanquam ea decreuiſſet Cæſar. Vnde omnes hos populus Romanus per ludibrium Charonitas appellabat. quãdoquidem vbi arguebantur, ad mortui confugiebant commentarios. Iam cætera quoq; pro domino agebat Antonius, ipſe conſul & fratres habens in magiſtratibus poſitos, Caium prætorem, tribunum plebis Lucium. Hoc rerum ſtatu Octauius Cæſar appulit Romam defuncti ſororis, vt diximus, *filius, & hæres patrimonij relictus, qui Apolloniæ ſub tempus cædis Cæſaris agebat. Is ſtatim vt paternum amicum ſalutans Antonium fecit depoſiti mentionem. Siquidem populo Romano ex teſtamento Cæſaris trecentos ſeſtertios viritim debebat. Antonius primùm vt adoleſcentem deſpiciens, inſanire dixit eum, bonóque cõſilio & amicis carere, qui onus importabiſe ſubiret Cæſaris hæreditatem. His verbis cùm nõ ſedaretur adoleſcẽs, ſed repeteret argentum: multa in contumeliam eius aſſiduè dixit & egit. Nam ambienti tribunatũ obſtitit, & ſellam aureã patris ex plebiſcito ponenti minitatus eſt, niſi populum deſiſteret ſolicitare, in carcerem ſe eum ducturum. Vt verò Ciceroni ſe adoleſcens & aliis, qui oderant Antonium, dedidit: illorum opera commendatus Senatui eſt, gratiam popularem ipſe inſtituit colligere, & veteranos ex coloniis cogere. Tum pauefactus Antonius venit cum eo in colloquium in Capitolio, vbi reconciliati ſunt. Illa nocte ſomnium oblatum Antonio dirum eſt. Dextera manus ei fulmine viſa eſt icta: paucíſque diebus delatum ad eum eſt Cæſarem inſidias ſibi parare. Purganti ſe non

Antonii & Octauii Cæſaris diſſenſiones.

*Nepos fuit, non filius. nam ſororis Cæſaris filiæ filius fuit, vt omnes norũt, vel ex Suetonio.

Octauius coniũgit ſe Ciceroni.

Antonii ſomnium.

credidit

credidit Cæſari. Vnde ſimultas exarſit de integro inter eos vehemens, percurſitauítque vterque Italiam ad veteranos ex colonijs magnis propoſitis præmijs excitandos: milites verò, qui adhuc ſub ſignis erant, certatim ſolicitauere. In vrbe Cicero plurimum pollens, omnéſque homines concitans in Antonium, tandem Senatum perpulit vt hoſtem illum iudicaret, Cæſari lictores & inſignia prætoria decerneret, Panſámque & Hircium, qui tunc conſules erant, mitteret ad pellendum Italia Antonium. Hi commiſſo ad Mutinam oppidum cum Antonio prælio Cæſare præſente & ſocio fuderunt Antonium, ſed ipſi occubuere. Fugientem multæ exceperunt Antonium difficultates, difficillima verò fames. Sed naturâ erat aſperis in rebus longè ſolito præſtantior, ac fortuna improſpera preſſus germaniſsimus reddebatur bono viro. Eſt quidem commune virtutem intelligere illis qui anguſtiis preſsi ſunt. non omnes tamé quæ laudant & mirantur, exprimere: & fugere, à quibus abhorrent, & quæ improbant, valent in rerum viciſsitudinibus, ſed quidam magis etiam ex inertia concedunt moribus priſtinis, & rationes agitatas repudiant. Erat igitur tunc notabile mi itibus exemplum Antonius, qui ex tantis deliciis & luxu facilè aquam putridam potabat, fructibúſque agreſtibus & radicibus veſcebatur. Vorauerunt etiam, (vt fama eſt) corticem: nec ab animalibus nunquam antea guſtatis in ſuperandis Alpibus abſtinuere. Contendebat ad legiones tranſalpinas, quibus præerat Lepidus. Hunc numerabat Antoni⁹ amicū, qui multa putabatur ei⁹ opera

Antonius ab ſenatu hoſtis iudicatur.

Antonius ad Mutinā fuſus.

Antonii in aduerſis tolerantia.

conſecutus à Cæſare. Eò profectus caſtris propè locatis, vbi nihil ei benignè oblatum eſt, ſtatuit vltimam aleam ſubire. Coma eius incompta erat & barba prolixa, quam mox ab aduerſo prælio habebat promiſſam, ſumptáque toga pulla ſub vallum Lepidi acceſsit, atque orationem exorſus eſt habere. Multi ad eam ſpeciem infringebantur & ducebantur oratione eius. Quare timens Lepidus ad interpellandum Antonij orationem tubas iuſsit canere. At milites inde miſericordiam maiorem eius ceperũt, & colloquia ſecreta cum Antonio habuerunt per Lælium & Clodium, quos veſtitu meretricio miſerunt ad eum. Hi Antonium hortati ſunt, vt vallum adoriretur audacter. Multos eſſe qui eum recepturi, & Lepidum, ſi vellet, eſſent interfecturi. verùm non permiſit Antonius manus vt Lepido inferrent. Poſtero die tentauit cum exercitu flumen: ac primus ingreſſus ad vlteriorem ripam contendit, frequentéſque iam Lepidi milites conſpexit manus ſibi porrigentes & vallum diſsipãtes. Ingreſſus caſtra & potitus omnium egit cum Lepido humaniſsimè. Nam in ſalutando appellauit eum patrem: ac quamuis reuerà omnia in poteſtate ſua haberet, nomen illi tamen & honorem non deſtitit conſeruare Imperatoris. Ea res adiunxit ei quoque Munatium Plancum, qui non procul cum magnis copiis conſidebat. Iam præpotens iterum redditus Alpes traiecit, duxítque in Italiam ſecum peditum ſeptendecim integras legiones & decem millia equitum. Præter hos reliquit ad præſidium Galliæ ſex legiones ſub Vario quodam familiari & compotore ſuo, quem

Antonii ſqualor.

Antonius potitur exercitu Lepidi.

Cotylonem

*Cotylonem appellabant. At Cæſar Ciceroni iam, quem inhærere videbat libertati, ſalutem dixit, Antoniúmque per neceſſarios ad reconciliationem inuitauit. Congreſsi tres illi in modica inſula amne circunflua triduum in colloquio fuere. De cæteris conuenit inter eos facilè: totúmque imperium inter ſe ſicut patrimoniũ ſuum ſunt partiti: ſed diſceptatio de illis quos ſtatuerant interficere, diu diſtinuit eos, quòd interimere quiſque inimicos ſuos, & neceſſarios niteretur conſeruare. Tandem feruore in eos quos oderant, & cognatorum reuerentiam & amicorum beneuolentiam poſtmittentes, Cicerone ceſsit Cæſar Antonio, huic Antonius L. Cæſare auunculo ſuo. Lepido permiſſum Paulum fratrem ſuum trucidare. Alij ferunt Lepidum illis Paulum, quem ad cædem depoſcebant, conceſsiſſe. Hac permutatione nihil equidem arbitror atrocius vel immanius extitiſſe. Nam cùm cædibus cædes mutarent: non ſecus occiderunt illos, quos condonabant, quàm quos accipiebant. Iniquiores autem fuerunt in amicos, quos nullo adducti odio peremerunt. Hoc fœdus petierunt circunſiſtentes milites, vt nuptiarum aliquarum vinculo conglutinarent, & Cæſar Fuluiæ filiam duceret priuignã Antonii Clodiã. Poſtquã & hoc conuenit, *trecentos ad cædem proſcripſerũt. Ciceronis interfecti imperauit Antonius caput & dexterã, qua Philippicas ſcripſerat, detrũcari, qua allata exultãs ſpectauit cachinnánſq; crebrò præ gaudio. Vbi ſatiatus fuit, mãdauit vt pro roſtris in foro figeretur. quaſi verò inſultaret mortuo, & nõ potius ſe ipſe fortunæ inſultare ſuæ, & poteſtaté quã

* Cic. in Philip. Variũ Cotylam appellat.

Triũuirorum apud Bononiam conuentus.

Triũuirorum proſcriptio.

*Alio loco ducentos ponit.

Antonii in Ciceronem crudelitas.

tenebat, oſtenderet maculare. Auunculus eius L. Cæſar, cùm eum inueſtigarent & perſequerentur, confugit ad ſororẽ ſuam. Ea inſtantibus percuſſoribus, atque in cubiculũ ſuũ irrũpentibus conſiſtens in ianua expanſis manibus clamauit ſubinde: L. Cæſarẽ nõ interficietis, niſi antè interfeceritis me, quæ veſtrũ peperi imperatorẽ. Illa ergo hac ratione eripuit & cõſeruauit fratrẽ ſuum. Erat populo Romano illorum triumviratus maiorem in modum grauis. culpa tamen in Antonium conferebatur potiſsimum, qui natu Cæſare maior, & Lepido potentior in vitam eam luxurioſam & perditam, vt primùm emerſit ex negociis, eſt reuolutus. Acceſsit ad communem infamiam non mediocre odium ex ea in qua habitabat domo: quæ fuerat Magni Pompeii viri non minus ob temperantiam modeſtámque & ciuilem vitam quàm ob tres triumphos admirabilis. Dolebãt enim, cùm cernerent clauſam magiſtratibus, ducibus & legatis, qui contumelioſè repellebantur à foribus: plenam verò mimorum, præſtigiatorum, & adulatorum vinolentorum: in quos ferè argentum violentiſsima & acerbiſsima coactum ratione abſumebatur. Quippe non tantùm proſcriptorum ſubhaſtauerunt bona, circumuenientes inſuper calumniis neceſſarios eorum & coniuges, neque ſolùm omnis generis mouerũt vectigalia: verumetiam vt compererunt apud virgines Veſtales quædam à peregrinis & ciuibus depoſita, illuc profecti ea abſtulere. Vbi nihil ſatis fuit Antonio, poſtulauit Cæſar vt diuideret ſecum pecuniam. Diuiſerunt etiam exercitum proficiſcentes in Macedoniam ambo

L. Cæſar ſeruatur per ſororẽ.

Antonii in triũuiratu luxus.

bo ad bellum Bruto & Caſsio faciendum. Lepido vrbem permiſere. Poſtquam tamen inſtituerunt tranſmiſſo mari res gerere, & caſtris hoſtiũ collata caſtra habuere: cum oppoſitus Antonius Caſsio eſſet, Cæſar Bruto, nihil Cæſar geſsit præclari: verùm vbique palmam tulit & ſucceſſũ habuit Antoni⁹. Priore certè acie prorſus à Bruto Cæſar fuſus fugatúſque caſtra amiſit, & penè in poteſtaté venit fugiétem inſectãtium. Vt verò in commentariis ipſe prodidit Cæſar, cùm oblatum cuidam eius amico fuiſſet ſomnium: recepit ſe ante conflictum. Antonius Caſsium pepulit. quamvis ſint qui ſcripſerunt, non interfuiſſe prælio Antonium: ſed poſt pugnam conſectantibus iam hoſtes ſuis ſuperueniſſe. Caſsium Pindarus fidus libertus eius orantem & inſtantem, quòd non reſciuiſſet victoriam Bruti, obtruncauit. Paucis interiectis diebus iterum conflixere. Victus Brutus ſemet ipſe traiecit. Tulit autem totam penè Antonius huius gloriam pugnæ, nempe ægrotante Cæſare. Aſsiſtens verò cadaueri Bruti exprobrauit ei modicè Caii fratris ſui necem. Illum enim in Ciceronis vindictam interfecerat in Macedonia Brutus. Cæterùm Hortenſio potius dictitans ſe quàm Bruto cædem fratris imputare, Hortenſium ſuper illius monumentum præcepit interfici, Bruto magni pretii paludamentum ſuum purpureum iniecit, & cuidam liberto ſuo commiſit eius funerandi curam. Hunc pòſt cognito exquiſitum illud paludamentum non concremaſſe in funere interfecit. Hinc Cæſar Romam deportatus eſt, quem ex valetudinis imbecillitate apparebat non diu ſu-

Antonii in bello cõtra Brutũ virtus.

De hoc ſomnio Val. Max. lib. 1. cap. 7.

Antonius Brutũ magnificè funerandum curat.

perfuturum. Antonius verò ad prouincias Orientales, vt cogeret pecuniam, profectus, tranſcendit magno exercitu in Græciam. Qui enim militibus in capita vicena millia numûm polliciti fuerant: intentiore cura quærenda ipſis & imperanda pecunia erat. Atque Græcis quidē tunc primò neque durum neque acerbum præbuit ſe: ſed remiſsio eius ad viros eruditos audiendos ludóſque ſpectandos & initiationes fuit illis iucunda. Iam æquum ſe in iudicando exhibebat, atque Græcorum ſtudioſus gaudebat dici, multóque magis Athenienſium appellari ſtudioſus, quorum ciuitatem plurimis donis affecit. Geſtientibus autem Megarenſibus certare cum Athenienſibus, & aliquid ei eximii oſtendere: orantibúſque vt curiam ſuam viſeret: eò profectus ſpectauit eam. Interrogatus, quæ ſibi videretur: Anguſta, inquit, & ruinoſa. Adhæc Apollinis Pythij templum dimenſus eſt, oſtendens ſe id inſtauraturum: id enim declarauit ad Senatum. Poſtquam relicto in Græcia L. Cenſorino in Aſiam tranſmiſit, illiúſque guſtauit opes: Reges autem ianuam eius frequentauere, Regúmque coniuges muneribus inter ſe & formæ ſplendore certantes ſeſe ei vēdidarunt: atque dum Romæ Cæſar ſeditionibus & bellis fatigatur, ocio ipſe & pace diffluēs reuolutus eſt ex morbo ſuo in priſtinā vitam: Anaxenores verò cytharœdi, Xuthi chorāulæ, Metrodorus quidā ſaltator, reliquúſque acroamatū chorus Aſianorum facetia & dicacitate Italicas peſtes ſuperantium irrepſerunt, adhæſerúntque aulæ: nihil iam ordine gerebatur, quòd omnes ad iſta delaberentur. Siquidē tota

Antonii ciuilitas in Græcos.

Antonii luxus in Aſia.

Italicę peſtes, i. luxus.

tota Aſia, vt ciuitas illa Sophoclea,

Gratis ſimul ſuffitibus referta erat,

Et cantilenis, & ſimul quoque fletibus.

Ingredientem Epheſum fœminæ Baccharum, viri pueríque Satyrorum & Panum habitu præceſſerunt. Edera, thyrſis, pſalteriis, fiſtulis, tibiis perſonabat vrbs, appellabántque eum Bacchũ benignũ ac blandum. Et erat ſanè nonnullis talis, multis tamen immanis & trux. Expoliabat enim homines nobiles facultatibus, quas verberonibus & adulatoribus largiebatur. Multorum fortunas viuentium petebãt accipiebántque aliqui quaſi mortuorum. Ciuis Magnetis bona coco, qui vnam cœnam, vt fertur, parauerat ſcitè, donauit. Poſtremò cum ciuitates altero tributo oneraret, auſus eſt Hybreas, qui pro Aſia agebat, quiddam dicere, vrbanum illud quidem, atque ad Antonii aures non illepidum: Si bis anno tributum vales exigere, vales bis etiam æſtatem nobis & bis fructus efficere. Sed cum acrimonia & confidentia adiecit, vbi ducenta millia talentûm intulit Aſia: Hæc, inquit, ſi non accepiſti, ab illis qui acceperunt, repete. Sin quæ accepiſti, hæc non habes, perimus. Eo dicto vehementer pupugit Antonium. Nam pleraque, quæ agebantur, ignorabat: non quod ita foret ſocors, ſed quia ex ſimplicitate credebat ſuis. Inerat enim moribus eius ſimplicitas & tardus ſenſus. Verùm ſiquando ſenſiſſet peccata, mirè angebatur, eáque apud læſos fatebatur. Effuſus erat ad præmia & ſupplicia: beneficiis magis tamen quàm pœnis repræſentandis excedebat modum. Contumelia eius in iocis &

Antonii violentia in Aſia.

Antonii ſimplicitas

Antonii mores. dicteriis afferebat ſecum medicinam. Si quidem reponere licebat dicta & conuicia. Nec minus hilaris erat, cùm derideretur, quàm cùm derideret alium: quod quidem multa negocia labefactauit. Quippe liberos in iocando quia non arbitrabatur ſibi in rebus ſeriis aſſentari: capiebatur, cùm ab eis laudaretur, facile: ignorans liberam linguam nonnullos ſicut condimentum ſubaſtringens adulationi admiſcere: quò detraheret ſatietatem audaciæ & loquacitati, qua vtebantur inter pocula: machinantes, ne cedere in ſeriis & aſſentiri adulatoriè viderentur, ſed quia vincerentur prudentia. Eo præditum ingenio Antonium nouiſsimum malum excipiens Cleopatræ amor: qui multa etiãnum latentia in eo & quieſcentia vitia excitauit atque inflammauit, ſiquid repugnaret adhuc in eo boni & virtutis, id oppreſsit inſuper & corrupit. Capitur autem hoc modo: *Antonius acerſit Cleopatrã in Ciliciã.* Accinctus ad bellum Parthicum miſit ad eam imperans, in Ciliciam vt ſibi occurreret ad cauſam dicendam: quòd Caſsio diceretur multum ad bellum ſubminiſtraſſe opis & ſubſidii. Qui miſſus fuit Dellius, vt formam eius aſpexit, in verbíſque acrimoniam & aſtutiam animaduertit: quòd protinus ſentiret nihil in talem fœminam Antonium conſulturum grauius, ſed fore illam apud eum maximam: conuertit ſe ad colendam excitandámque Ægyptiam, iret (vt ait Homerus) in Ciliciam egregiè adornata: neque iucundiſsimum imperatorem humaniſsimúmque formidaret Antonium. Illa hinc ab Dellio inducta, hinc cõiecturã ducẽs ex prioribus ſuis formæ cũ Cæſare & Cneo Põpeij filio commerciis,

Odyſſ. lib. 12. de Circe.

commerciis, facilè Antonium ſperauit ſe ſubacturam. quando puellam adhuc illi & rerum rudem cognouerant. Adhuc verò ventura erat, quo maximè tempore ſpeciem habent fœminæ florentiſsimam & ingenio vigent. Itaque magnam vim donorum & pecuniæ parat ornamentáque, qualia veriſimile ſit potuiſſe eam ex ingenti opulentia & regno felici afferre. Maximam verò ſpem in ſemetipſa ſuíſque ponens præſtigiis & veneribus, dat ſe in iter. Cùm verò multas ab illo atque ab inuitantibus ipſam amicis illius acciperet literas, vſqueadeò deſpexit & deriſit Antonium: vt ſubueheretur Cydno fluuio in nauigio aurata puppi, velis paſsis purpureis, remigio argenteis ducto remis ad tibiarum, fiſtularum, & citharарum modos. Recumbebat illa ſub tabernaculo auro intexto elegan ter exculta, vt pingitur Venus. Pueri pictis Cupidinibus aſsimiles hinc inde ſtabant, & ventulum ei faciebant. Ancillæ itidem, quæ forma præcellebant, Nereidum & Gratiarum modo amictæ partim aſsiſtebant gubernaculis, partim rudentibus. Complebant ripas odores ex ſuffituum copia fragrantiſsimi. Homines autem alii ſtatim à fluuio ex vtraque ripa comitabantur eam, alij ad ſpectaculum deſcendebant ex vrbe. Effuſa forenſi turba ipſe denique pro tribunali ſedens Antonius relictus eſt ſolus. Manauit autem per omnes rumor Venerē ad ſalutem Aſiæ venire ad Bacchum commeſſatum. Antonius ergo miſit certos, qui eam ad cœnā inuitarēt. Illa verò Antoniū potius venire cēſebat ad ſe debere. Qui vt ſub aduētū illi⁹ facilitatē aliquā & comitatē oſtēderet, morē geſ-

Fœminæ quādomaximè florent.

Cleopatra ad Antonium proficiſcentis ornatus.

Apparat⁹ cœnarum Cleopatræ & Antonii.

ſit ei ac venit. Apparatũ cùm offendiſſet incredibilẽ, imprimis frequentiam obſtupuit luminum. Tam crebra enim vndique ſimul demiſſa & exorta perhibentur fuiſſe, iſſque inter ſe poſi turis & ſedibus diſtincta & cõpoſita in quadrũ & orbiculatim: vt illud inter celebrata literis & eximia ſpectacula fuerit vnũ. Poſtero die illam inuitans viciſſim, ſplẽdorẽ illũ & accuratũ paratum eniſus eſt ſuperare. Vtrobique inferior & victus in his ipſis primus deriſit cœnæ ſuæ ſordes & ruſticitatẽ. Vbi iam dicteria Cleopatra Antonij admodum caſtra & vulgus animaduertit reſipiſcere, vſa eſt eodem genere in eum effuſè & intrepidè. Neque enim erat, vt perhibent, figura eius per ſe vſqueadeò incomparabilis, neq; vt obſtupefaceret ſpectatores: ſed habebat aculeos conſuetudo ineuitabiles, formáque cum ſermonis illecebris & morũ, ſimul circumfuſæ conſuetudinem Veneres ſtimulum aliquem infligebant. Ad hæc loquentis voci inerat ſuauitas, ac linguam ſicut multarum organum fidium promptè ad quemlibet ſermonem vertens, perpaucis ſanè barbaris per interpretẽ, pleríſque dabat per ſemetipſa reſpõſa, vt Æthiopibus, Trogledytis, Hebræis, Arabibus, Syris, Medis, Parthis. Multarum inſuper linguas aliarum gentium dicitur tenuiſſe: cũ anteceſſores eius reges ne Ægyptiam quidem percipere ſuſtinuiſſent, nõnulli etiam deſiſſent Macedonicã. Ita ergo cepit Antonium, vt cùm Romæ vxor illius Fuluia pro rebus eius digladiaretur cum Cæſare, & Parthorum eſſent circa Meſopotamiam ſuſpenſæ copiæ: quarum Labieno auſpiciis Parthicis creato imperatore adorituri

Cleopatræ Veneres.

regij

regij duces erant Syriam: abduceretur ab ea Alexandriam: ibíque dum in adoleſcentis ocio ſi ſe oblectamenta & ludos abijcit, abſumeret & per luxum profunderet pretioſiſsimum, vt ait Antipho, impendium tempus. Erat enim congreſſus quidam illis vitæ, quam inimitabilem vocabant,inuitabántque indies ſe inuicem incredibili ſumptuum profuſione. Expoſuit auo noſtro Lampriæ Philotas Amphiſſenſis medicus fuiſſe id temporis ſe Alexandriæ ſtudiorum cauſa. Cui quòd conſuetudo cum vno ex coquis regiis intercederet, impulſum ſe iuuenem ab illo, vt ſplendorem & paratum cœnæ vnius contemplaretur. Inductus igitur in culinam, vt inter alia multa vidit apros octo aſſari, numerum ſe miratum fuiſſe conuiuarum. Ibi riſiſſe coquum, ac dixiſſe non eſſe frequentes cõuiuas, ſed circa duodecim: verùm quodque ferculum ponendum in vigore, qui momento defloreſcat. Etenim fieri poſſe, eueſtigio vt cœnare Antonius velit, vel paulo pòſt, vel fortè traducat tempus poculo poſcendo, vel ſermone aliquo illato. Vnde non vna, inquit, ſed multæ parandæ ſunt cœnæ. Siquidem difficile coniectu tempus eſt. Hoc Philotas memorauit: præterea temporis progreſſu inter clientes ſe fuiſſe filij Antonij natu maximi, quem ex Fuluia habebat, ac ſubinde apud eum cum aliis familiaribus cœnatum, cùm non cœnaret ille apud parentem: ac medicum aliquã do inſolentem, qui multa negocia cœnantibus ipſis exhibebat, hac cauillatione fuiſſe ab ſe repreſſum: Febricitanti aliquatenus frigida propinanda eſt: omnis autem febricitans

Antonii & Cleopatræ immenſi ſumptus in AEgypto.

Philotas Antonii iunioris medicus.

Philotæ ſyllogiſm⁹ facetus: & ad cum Antonii iunioris reſponſum. aliquatenus febricitat: omni ergo febricitanti propinanda frigida. Iſto homine, atque obmuteſcente, oblectatum Antonij filium riſiſſe ac dixiſſe: Hæc tibi Philota cuncta dono, oſtendens multis & grandibus poculis cumulatam menſam. Cuius cùm amplexus eſſet benignitatem, & quiduis tamẽ potius quàm poteſtatem eſſe putaret tantillo puero tam multa donandi: paulo pòſt arripuiſſe pocula vnum ex pueris, atque in vaſe apportaſſe, ſibíque dixiſſe, vt vas ſignaret. Recuſante, ac timente Philota accipere: Quid malum, dixiſſe hominem, dubitas? Neſcis eum qui dat, Antonij filium eſſe, cui facultas eſt tantundem auri largiendi? Si tamen mihi credis, permuta nobis pecunia omniá. Fortaſsis enim deſiderabit quædam pater operis antiqui atque ob artem nobilis. Hæc nobis expoſuit auus ſemper ſolitum narrare Philotam. At Cleopatra blandiendi artem non, ſicut *Cleopatra blandiendi magiſtra.* Plato ait, quadrifariã, ſed multifariam partita, & ſeriis intento & ludo ſemper nouam aliquã obiiciebat voluptatem & oblectamentum, quo lactabat Antonium, neque noctu neque interdiu ab eo diſcedens. Etenim ludebat cum eo alea, potabat, venabatur, in armis exercentem ſe ſpectabat, noctu aſsiſtentem ianuis & feneſtris popularium, atque in eos qui intus erant, dicta iacientem per plateas comitabatur, ac cum eo vagabatur veſte ancillari tecta. namque eiuſcemodi cultu ornare ſe ille elaborabat. Vnde frequenter dictis, frequenter etiã verberibus multatus regrediebatur. Quanuis eſſet autẽ ſuſpect⁹ pleriſque, gaudebãt tamẽ illius ludo & vernilitate Alexãdrini, atque alludebãt,

lętíque

lætíque dicebant non inſcitè neque incõcinnè tragicam perſonam eum aduerſus Romanos ſumere, comicam aduerſus ipſos. At multos illius ludos planè ineptum ſit referre. Cùm verò piſcans aliquando, quòd infelix eſſet in capiendo, præſente Cleopatra ſtomacharetur: iuſsit piſcatores vrinantes antè captos piſces clam hamo ſuo affigere. Vt bis aut ter traxit, non fefellit Ægyptiam. Mirari autem fingens ſe illa rem narrauit amicis, orauítque vt poſtero die ſpectatum venirent. Vbi frequentes conſcenderunt naues piſcatorias, & hamum Antonius demiſit: imperauit vni ex ſuis, vt præueniens & adnatans ſalſamentum Ponticum annecteret hamo. Cùm prædam Antonius habere putans ſubduxiſſet calamum, conſecuto ſcilicet riſu, Nobis da calamum, inquit, imperator Pharitis & Canobitis regibus. Venatio tua vrbes, reges, prouinciæ ſunt. Huiuſcemodi nugas & pueriles ludos agentem Antonium duo occupant nuncii, vnus à Roma, Lucium fratrem eius & vxorem Fuluiam poſt mutuas diſſenſiones cum Cæſare belligeraſſe, ac rebus perditis profugere ex Italia: alter nihilo hoc lenior, Labienum cum Parthis Aſiam ab Euphrate & Syria vſque ad Lydiam & Ioniam ſubiugare. Vix tandem ergo excitatus ex ſomno exhalata crapula cõtendit in Parthos, proceſsítque ad Phœniciam vſque. Cæterùm cùm literas à Fuluia lamentabiles accepiſſet, in Italiam ſe ducentis nauibus vertit. Exceptis in curſu amicis qui diffugerant, Fuluiam eſſe intellexit belli auctoré, mulieré cũ ſponte importunã ferocémque, tũ ſperãté, ſiquis extitiſſet in Italia mot⁹, à Cleopatra

Antonii piſcatio in Ægypto.

L. Antonii & Fuluiæ bellum cõtra Octauium.

Fuluiæ vxoris Antonii mors. ſe retracturum Antoniũ. Fortè fortuna Fuluia cũ ipſa quoq; ad eũ nauigaret, Sycione ex morbo deceſſit. Vnde maior eſt cum Cæſare reconciliationis nata opportunitas. Vt enim ad Italiam applicuit, & præ ſe tulit Cæſar nihil illi ſuccenſere ſe: & eorum quæ ſibi obiiciebantur, in Fuluiam cauſam reiicere: non permiſere cauſationem amici excuti, verùm in gratiã ambos reduxerunt & imperium ſunt partiti. *Orbem terrarum tãquam patrimonium inter ſe triumuiri diuidunt.* Orientem Antonio, quà mare Ionium terminaret, Cæſari attribuerunt Occidentem, Africã Lepido permiſere Conſulatum gerere cùm ipſi nollent, ſtatuerunt vt vtriuſque amici eum caperent viciſſim. Quæ cùm probarentur, arctius requirebant vinculum, quod fortuna obtulit. *Octauia Octauii Augusti ſoror.* Quippe ſoror erat Cæſari Octauia natu eo maior, ſed non vterina. Ex Ancharia illa, hic poſt eã ex Accia fuerat genitus. Diligebat autem mirificè ſororem, quæ rari mulier excẽpli perhibetur fuiſſe. Hæc C. Marcello, cui nupſerat, non ita dudum defuncto vidua erat. Habebatur item exceſſũ Fuluiæ torus Antonij vacare. Non diſſimulabat hic quidẽ habere ſe Cleopatram, in matrimonio inficiabatur tamen, atque ratione adhuc hactenus certè luctabatur cõtra Ægyptiæ amorem. Has nuptias ſuaſerunt omnes: quòd Octauiam ſperarent, quæ excellentiæ formæ grauitatem & prudentiam habebat adiunctam, vbi Antonio coniuncta eſſet, atque vt talis fæmina haud dubiè ab eo adamata, o- *Antonius ducit Octauiam.* minum rerum ipſis ſalutem & cõcordiam allaturam. Vbi placuit vtrique conditio, Romam profecti ſunt ad Octauiæ nuptias celebrãdas. Quia verò vetabat lex, ne qua mulier, niſi

niſi exactis à morte viri decem menſibus nube ret, tempus eſt ei Senatuſconſulto remiſſum. Tenebat autem Sextus Pompeius Siciliam: qui Italiam vaſtabat, nauibúſque frequentibus prę datoriis, ſuper quas Menas pirata & Menecrates poſiti erant, infeſtum mare faciebant. Hic humanum ſe viſus eſt præſtitiſſe Antonio. Nã profugientem cum Fuluia exceperat matrem eius. Igitur cum eo quoque viſum iis pacem iungere. Congreſſi ſunt apud promontorium Miſenum & proiectum in mare aggerem. Cinctus erat Pompeius claſſe, Antonius & Cæſar pedeſtres copias ei ex aduerſo habebant. Poſtquàm conuenit, vt Sardiniam cum Sicilia teneret Pompeius hac lege, vt tutum à prædonibus præſtaret mare, ac certum numerum frumenti Romam mitteret: inuitauerunt ſe inuicem ad cœnam. Sors autem euenit Pompeio, vt primus præberet illis epulum. Rogante eum Antonio vbi cœnaturi eſſent. Hîc, inquit, monſtrata naui prætoria* hexere. domus enim Pompeio hæc relicta paterna eſt. Id Antonio exprobandi gratia dixit: quoniam ille tenebat Pompeij patris eius domum. Stante in anchoris naui, ac ponte ex promontorio conſtructo accepit eos comiter. Medio conuiuio, & cùm maximè dicteria in Cleopatram & Antoniũ iacerētur, adiit Menas pirata Pompeium, atque vt illi nõ exaudirent: Vis, inquit, anchoras nauis incîdã, efficiámque te non Siciliæ modò & Sardiniæ, ſed imperij Romani dominũ? Pompeius vt eum audiuit, & rem perpendit ſecum pauliſper: Facere Mena, inquit, oportebat id, nec mihi prænunciare. Nunc quidem rebus præ-

Lex Romana de viduis maritandis.

Antoni⁹ & Octauius pacem faciunt cum Sexto Pompeio.

*Sex remigum nauis eſt.

Sexti Pompeij acre reſponſum Antonio.

Sexti Pompeii fortuna oblata, propter fidem neglecta.

ſentibus acquieſcamus. neque enim meum eſt peierare. Hic viciſſim ab vtroque exceptus con uiuio, atque inde in Siciliam eſt reueſſus. Porrò Antonius pace cōpoſita Ventidium præmiſit in Aſiam, vt progreſſum Parthorum ſuſtineret. Ipſe in Cæſaris Octauii gratiam Cæſaris Dictatoris ſacerdos creatus eſt, reliquáque communi conſilio & amicè in vrbanis atque imperii negociis tranſegere. At Antonium concertationes ludicræ, in quibus ſemper fuit Cæſare inferior, mordebant. Erat enim in contubernio eius fatiloquus quidam Ægyptius ex natalibus prædicere futura doctus: qui vel Cleopatræ gratia, vel expromens veritatem, apertè demonſtrauit Antonio auſpicatiſsimam eius & ſummam fortunam à Cæſaris fortuna offuſcari, ſuaſitq́ue vt ab illo adoleſcente remoueret ſe quàm longiſsimè. Huius enim genium, inquit, formidat genius tuus, qui erectus & celſus, vbi ſolus eſt, illo appropinquante demiſsior redditur & ignauior. Et ſanè ſuffragari rem ipſam apparebat Ægyptio. namque ferunt, cùm per luſum quacunque in re mitterent quotidiè ſorté, vel alea luderent, victum diſceſsiſſe Antonium. Crebrò commiſsis gallis gallinaceis, crebrò bellatricibus coturnicibus ſuperauerunt emiſsi à Cæſare. Vnde cōflictatus in animo Antonius, magíſque ad Ægyptiam ſe applicans, re familiari ſua Cæſari mandata exceſsit Italia. Octauiam in Græciam vſque duxit ſecum, ex qua iā filiam ſuſtulerat. Hibernanti Athenis primæ Ventidij res proſperè geſtæ nunciantur, Parthis uſis Labienum & ſummū regis*Herodis ducē Pharnapatem ab eo interfectos. Huius victoriæ

Octauii genium Antonii formidat genius.

Ventidii cō tra Parthos victoriæ. Labieni & Pharnapatis cædes.

*Iuſtin. appellat Horodē. Plin. & alij Orodē. Plut. in Craſſo Hyrodē.

riæ

tiæ gratia præbuit Græcis epulum, ludos gymnicos populo Athenienſi edidit: in quibus eſſe ipſe voluit gymnaſiarches: relictiſque domi inſignibus imperatoriis, cum virgis gymnaſiarchicis in pallio & phæcaſiis proceſſit, correptóſque iuuenes, vbi ſatis certaſſent, diremit. Profecturus ad bellum coronam ſumpſit ex ſacra olea, atque ex certo oraculo vaſculum aqua ex clepſydra impletum tulit ſecum. Interea Pacorum Parthorum regis filium ingenti exercitu Parthico iterum Syriam inuadentem Ventidius ſignis collatis in Cyrreſtica fudit, multóſque concidit. Inter primos cecidit Pacorus. Hoc factum, quod in celebratiſſimis fuit, abūde vindicauit populi Romani acceptas ſub Craſſo clades, Parthóſque deſiuò intra Mediam & Meſopotamiam redegit tribus ordine certaminibus profligatos. Ventidius inſectari vlterius Parthos, veritus Antonij inuidiam, dubitauit: at in illos, qui defecerant, ſuſcepta expeditione ſubiugauit eos, & Commagenum Antiochum in vrbe Samoſatis obſedit. Hunc ſupplicem mille talentûm offerentem pendere & facere imperata, ad Antonium iuſſit mittere legatos. Iam enim prope aderat, neque pacem Antiocho dare permittebat Ventidium: quò hoc vnum certè factum ſibi aſcriberetur, neque omnia proſpera gererētur Ventidij ductu. Dum verò protrahitur obſidio, & obſeſſis deſperatio pacis vertit in audaciam, nulla re geſta ductus pœnitentia turpiter contentus trecentis talentis dedit pacem Antiocho, ac parum rebus Syriæ compoſitis Athenas regreſſus eſt. Ventidium pro meritis honoratum ad triumphum miſit.

Pacori regis Parthorum filij cædes.

Ventidius de Parthis ſolus triumphauit.

Hic de Parthis ad hanc memoriam triumphauit ſolus, vir obſcuro natus loco: ſed per amicitiam Antonij magnarum rerum gerendarum accepit materiam, qua pulcherrimè vſus dictũ de Antonio & Cæſare confirmauit, Feliciùs res eos per alios quàm per ſe gerere. Quippe Antonij legatus Soſſius multa in Syria patrauit, Canidiuſque ab eo in finibus Armeniæ relictus hanc domuit, Iberorúmque & Albanorum regibus ſubiugatis vſque ad Caucaſum progreſſus eſt. quibus rebus nomen & fama inter Barbaros Antonii potentiæ eſt amplificata. Antonius denuò ex delationibus quibuſdam incenſus in Cæſarem nauigauit trecentis nauibus verſus Italiam. Nam recipientibus claſſem eius Brundiſinis Tarentum nauibus decurrit. Inde Octauiam, quæ comitata eum fuerat ex Græcia, oratem dimittit ad fratrem. Prægnans tum erat, atque alteram ex eo iam filiam genuerat. Hæc occurrens Cæſari in itinere adiunctis illius amicis Agrippa & Mæcenate conuenit eum. Multis autem orauit queſtibus, ne permitteret ex fortunatiſſima fœmina miſerrimam ſe euadere. Nunc enim omnes mortales ait ſuſpicere ſe duorum Imperatorum alterius coniugem, alterius ſororem. Quòd ſi deteriora conſilia, inquit, valuerint, & extiterit bellum: vtri veſtrum, incertum eſt, in fatis ſit vincere an vinci. Mea verò ſors vtrinque erit miſera. His fractus Cæſar venit pacatus Tarentum. Pulcherrimum ſpectaculũ, qui adfuerũt, videre, ingenté terra exercitũ quietũ, ingentem ad littora tranquillam claſſem, illorũ amicorũq; occurſus & cõplexus. Prior cœnam præbuit Antonius, quod etiã tribuit

Canidij res geſta.

Antonij & Octauij noua diſſenſiones.

Octauia componit Antonij & Cæſaris diſſenſiões.

Poterti[a]e maximæ, pacatum ſpectaculũ.

buit Cæſar ſorori ſuæ. Pacti ſunt inter ſe, vt duas legiones Antonio Cæſar ad bellum Parthicum daret, Antonius Cæſari naues roſtratas centum. Octauia verò extra conuenta fratri obtinuit à viro viginti myoparonas, viro à fratre mille milites. Ita digreſſi Cæſar Siciliæ potiundæ ardore confeſtim bello Pompeio moliendo intendit. Antonius Octauia cum ſuis ex illa & ex Fuluia liberis Cæſari commendata tranſmiſit in Aſiam. At ingens calamitas diu dormitans Cleopatræ amor, qui ſopitus melioribus conſiliis atque extinctus videbatur, eluxit ex integro & excitatus eſt, appropinquante Syriæ Antonio. ac poſtremò ſicut contumax, vt ait Plato, atque laſciuum animi iumentum calcibus repellens omnia honeſta & ſalubria conſilia, Fonteium Capitonem ad Cleopatram in Syriam adducendam miſit. Vt venit, non mediocria neque exigua donat, & adiicit ei, ſed Phœniciam, Cœlen Syriam, Cyprum, magnam Ciliciæ partem, adhæc Iudææ regionem, quæ balſamum gignit, & Arabiæ Nabathææ quantum ad Oceanum vergit. Hæc potiſſimùm momorderunt populum Romanum munera. quamvis multis hominibus priuatis magnarum gentium tetrarchias & regna condonaret, multis regna auferret: vt Antigono Iudæo, quem productum ſecuri percuſſit. qua pœna in Regem nullum fuerat antè animaduerſum alium. Cæterùm turpitudo fuit Cleopatræ honorum Romanis moleſtiſſima. Exaggerauit probrum, quòd geminos ex illa ſuſtuliſſet, appellaſſetque vnum Alexandrũ, alteram Cleopatram cognométo hanc Lunam, illum Solem. Atqui doctus in rebus

Antonius accerſit Cleopatrã in Syriã.

Antonius ingentes prouincias dinat Cleopatræ.

Antigonus Iudæus Regũ primus ab Antonio ſecuri percuſſus.

turpibus oſtentare ſe iactabat Romani imperij non ex his, quæ caperent, ſed quæ donarent, conſpici magnitudinem. Succeſſionibus autē & ſobole multorum Regum, propagatam nobilitatem. Ita prognatum genitorem ſuum ab Hercule: qui non vni vtero progeniem commendauerit ſuam, neque Solonis leges vel iudicia de liberis tollendis timuerit: verùm naturæ cupierit complura familiarum ſemina & fontes relinquere. Poſtquàm verò occiſo Herode à filio *Phraorte, qui regnum occupauit, cùm alij cōplures Parthi fugam cepere, tum Moneſes vir illuſtris & potens contulit ſe ad Antonium. illius fortunam Themiſtoclis aſſimilās fortunæ, ſuam verò opulentiam magnificentiámque cōparans regibus Perſarum, tres vrbes donauit ei Lariſſam, Arethuſam, & Hieranpolim, quam antè * Bambycen nuncupauerunt. Cæterùm cùm Parthorum rex per nuncios Moneſi fidem dediſſet: dimiſit eum libenter Antonius, imponere ſtatuens Phraorti quaſi pacem facturus: poſtulauítque vt capta Craſſana clade ſigna militaria & captiuos, qui ſuperſtites eſſent, redderet. Inde remiſſa in Ægyptum Cleopatra iter fecit per Arabiam & Armeniam. vbi coactis copiis & ſociis regibus (multi erant hi, maximus autem omnium Armeniæ rex * Artauaſdes, qui ſex millia equitum & ſeptem peditum dedit) luſtrauit exercitum. Erant peditum Romanorum L X. millia, Hiſpanorum Gallorúmque inter equitatum Romanorum recenſitorum decem millia, cæterarum nationum cum equitibus ſimul & leui armatura X X X. millia. Tantum tamen apparatum atque vires, quæ

*Iuſtin. vocat Phrahatē.

Moneſes Parthus deficit ad Antonium.

*Ita apertè ex Plin. reſtituendum.

Antonij copiæ contra Parthos.

*Iuſtin. vocat eū Artoadiſtē. Plut. in comparatione videtur hūc nomina re Artabazum.

quæ Indos vltra Bactros tremefecerũt, omnémque concuſſerunt Aſiam, nulli ei vſui Cleopatræ cauſa ferunt fuiſſe. Properantem enim cum illa hibernare, bellum ante tempus mouiſſe, cunctáque adminiſtraſſe abruptè: quòd mente ſua alienatus, atque ex medicamentis aut præſtigiis illam perpetuò reſpectans, plus ad maturiùs reuertendum quàm ad ſuperandos intentus eſſet hoſtes. Primùm enim cùm hibernandum ei eſſet in Armenia, & exercitus ex itinere octo millium ſtadiorũ reficiendus, ac prius quàm mouerent ex hibernis Parthi, occupanda veris initio Media: haud ſuſtinuit hanc moram, ſed confeſtim mouit ſigna tenens ad ſiniſtram Armeniam, atque vbi Atropatenen attigit, fines eſt populatus. Deinde cum ſequerétur eum trecentis plauſtris neceſſariæ ad oppugnãdas vrbes machinæ: inter quas LXXX. pedum longitudine aries erat, neque poſſet earũ quicquam labefactatum tempeſtiuè reparari, quòd ſuperior regio omnem materiam puſillam & eduram gignat: properans has vt accelerationis vincula reliquit. Præſidium aliquod adiunxit plauſtris, cuius conſtituit Tatianum ducem. Mox Phraata amplam vrbem, in qua liberi & coniuges erant regis Medorum, circunſedit. vbi protinus, quantum peccati admiſiſſet relictis machinis, oſtendit vſus. Itaque quò milites ſui poſſent cum hoſtibus manus conſerere, duxit ad vrbem aggerem: quem lentè & magnis excitauit ſudoribus. Interea magnis copiis aduenit Phraortes. Qui vbi relicta accepit machinamétorũ plauſtra, miſit in ea magnã equitatus partem. à qua Tatianus circumuentus cadit ipſe

Antonii inſanus in Cleopatrã amor.

Antonius obſidet Phraata.

Antonii machinas bellicas capiunt Parthi.

cadunt etiam decem millia ex copiis, quas ſecum habebat. Barbari machinas captas corru perunt. Permultos ceperunt, in quibus fuit rex Polemon. Id haud immeritò omnes Antonij milites præter ſpem in limine ictos perculit. Armenius Artauaſdes rebus Romanorum deploratis, licet auctor fuit belli præcipuus, diſceſſit cum copiis ſuis. Porrò obſidentibus cùm alacres oſtenderent ſe Parthi, & contumelioſas iacerent minas: Antonius, ne ſedenti exercitui deſperatio & pauor inhæreret increſceretque, eduxit frumentatū decem legiones, tres cohortes prætorias grauis armaturæ & totum equitatum, ita potiſſimùm eliciturum ſe expectans hoſtem, ac ſignis collatis dimicaturum. Progreſſus vnius diei iter, vt Parthos vidit vndique circunfuſos, & irrumpere in ipſum quærentes ex via, propoſuit in caſtris ſignum pugnæ. Detractis tentoriis tanquàm non pugnaturus, ſed reducturus retrò exercitum præteriuit Barbarorum aciem forma lunari inſtructam, imperauítque, cùm prope anteſignanos viderentur legionarij veniſſe, vt infeſtos equos in hoſtem admitterent. At Parthis in procinctu ex aduerſo conſiſtentibus ſtupenda acies viſa Romanorum, ſpectabántque prætereuntes paribus interuallis ſine confuſione ordinum & ſilentio pila vibrantes. Vt ſignū datū eſt pugnæ, circumagentes ſe equites cū clamore intulerunt ſe. quos excepērūt Parthi, & defenderunt ſe aduerſus eos, quāuis ſtatim intra teli iactum veniſſent. At vbi legionarii cum clamore & crepitu armorū incurrerūt: cùm equi Parthorū pauore ſunt perculſi, tum ipſi priuſquàm ad manus ventū eſt, in fugā

Antonii cōflictus cum Parthis.

ctu

effuderunt ſe: quorum tergis inhæſit Antonius atque in magnam ſpem venit vniuerſum ſe bellum aut maiore ex parte illo patraſſe die. Vbi conſectati hoſtē pedites ad quinquaginta ſtadia, equites ad ter totidem, recenſuerunt eos qui ceciderant aut in poteſtatem venerant, atque inuenerunt captos xxx. cæſos lxxx. tantùm: tum verò perplexitas & deſperatio omnium animos inceſſit, durum eſſe reputantes, ſi victores tam paucos occiderent; victi verò amitterent tàm multos quàm deſiderauerant apud plauſtra. Inſequenti die vaſis collectis mouerunt ad Phraata & caſtra ſua. Vbi inciderunt in via primùm in paucos hoſtes, deinde in plures, deniqueiñ cunctos tanquam nō antè fuſos & recentes, qui laceſſebant eos & irrumpebant vndique: receperunt ſe ægrè & laborioſè in caſtra. Quia verò excurſionē Medi in aggerem fecerant, & propugnatores conſternauerant terrore: inflāmatus Antonius animaduertit in eos qui loco ceſſerant, decimatione. Diuiſis enim per denos legionibus, decimū quemque ſorte ductā interfecit, cæteris pro tritico admenſus eſt hordeū. Erat bellū vtrique graue, atque id, quod inſtabat, eo formidabilius, Antonio quidem famem expectanti. Non vltrà enim ſine vulneribus & ingēti cæde licebat ei frumētari: Phraortes verò Parthos cognoſcēs quidvis prius quàm hiemem extra tecta tolerare, vel in ſtatiuis poſſe contineri, metuebat: ne perdurantibus in obſidione & perſiſtentibus Romanis ipſum desererent cælo iam poſt æquinoctium autumnale nubibus obducto. Ergo dolum fabricat huiuſcemodi: Parthorum nobiliſſimi in

Decimatio, militaris pœna.

Phraortes Perſa.

Parthorū in Antoniū dolus.

frumentationibus & aliis concurſibus lentiùs fatigabant Romanos, permittebántq; iis quędam capere, & virtutem laudabant eorum vt fortiſſimorum virorum, qui meritò in admiratione apud Regem ſuum haberentur. Hinc propiùs aduecti atque ſenſim admouentes equos Antonium conuitiis proſcindebant, quòd cupienti pacem Phraorti, & tot talibúſque viris parcere non præberet ad id occaſionem: ſed duros ac graues deſideret hoſtes operiens famem & hiemem. per quas arduum ipſis ſit vel proſequentibus effugere Parthis. Multis hæc ad Antonium referentibus, ſpe emollitus, non antè tamen miſit ad Parthum legatos, quàm blandos illos rogaſſet Barbaros, eáne ex Regis ſententia referrent. Affirmantibus id illis hortantibúſque ne formidaret vel diffideret: miſit certos ex amicis iterum poſtulatum, ne omninò acquieſcere exiſtimaretur, modò ſaluus eſſet & elaberetur, vt ſibi ſigna militaria & captiui redderentur. Reſpondit Parthus, vt mitteret hæc, ſed ſi ilicò decederet, oſtendit ſe præſtaturum ei pacem & fidem publicam. Igitur paucis diebus vaſis collectis reduxit retrò exercitum. Hîc ille, qui facundus ad populum erat, atque ad exercitum dicendo mulcendum ſupra omnes comparatus æquales, rubore & mœrore ipſe vulgus militum confirmare prætermiſit, delegauítque id muneris Domitio Aenobarbo. Ibi aliqui ſtomachati ſunt, quaſi deſpicerentur. Maxima pars tamen infracta eſt, cauſamque perſpexit: atque ideò magis reuerendum viciſſim Imperatorem, eíque duxit parendum. Cùm recipere ſe retrò eadem via campeſtri & nuda inſtitueret

Antonii reditus ab expeditione Parthica.

tueret: quidam Mardus genere morum Parthi- *Mardus*
corũ ex diutino vſu peritus, cuius in Romanos *Romanos*
fides in prælio ad machinas fuerat probata, a- *reuocat in*
dit Antonium, monétque, ita fugiat, vt montes *Parthos.*
teneat ad dextram: neque grauem armis exerci-
tum in planicie nuda apertáque tanto equitá-
tui & ſagittariis obiiciat: quod ſanè fabrican-
tem Phraortem benignis pollicitis reduxiſſe
ipſum ab obſidione. Ducem ſe viæ compendio-
ſioris magiſque neceſſariis abundantis fore.
His perceptis deliberauit Antonius. Parthis no-
lebat diffidere poſt inducias videri, cõpendium
tamen viæ atque iter per vicos frequentatos
laudans, pignus fidei poſtulauit à Mardo. Ille,
vinciri iuſſit ſe, quoad exercitum reduxiſſet in
Armeniam. Duxit eum vinctus duos dies paca-
tè. Tertio die, cùm nihil minus Antonius quàm
Parthos expectaret, atque ex ſecuritate progre-
deretur diſſolutè: aduertens Mardus aggerem,
quo arcebatur amnis, recens diſſipatũ: vndáſq;
latè in viam qua pergendũ erat, effuſas: Partho
rum id coniecit factũ eſſe ad ipſos implicandos
& morãdos fluminis impedimentũ obiicientiũ:
monuítque Antonium, prouideret & eſſet intẽ-
tus, nam propè eſſe hoſtes. Dum aciem legionũ
inſtruit, ac per ordines iaculatoribus & fundito *Parthi ag*
ribus excurſiones parat in hoſtes: ſuperueniunt *grediuntur*
Parthi circumuehuntúrque ad circumuenien- *Antonium*
dum & conturbandum vndique exercitũ. Pro- *in reditu.*
currente in illos leui armatura, ac multis illatis
per miſſilia, nec paucioribus glandiũ & iaculo-
rũ iactu acceptis vulneribus pedẽ retulere, mox
ex integro irruere: quouſque equites Galli globo
facto impreſſionẽ dederunt diſiecerúntq; eos,

vt eo die non vltrà oſtenderint ſe. Ex eo, quid faciendum eſſet Antonius doctus magna manu iaculatorum & funditorum non nouiſſimum modò agmen, ſed vtramque etiam alam prætexens proceſſit quadrato agmine. Equitibus imperatũ, vt incurſu facto propellerẽt hoſtes, propulſos non longè conſectarentur. Itaque cùm Parthi proximis quatuor diebus nihilo plus intuliſſent mali quàm accepiſſent: redditi ſunt ſegniores, cauſatáque hieme deliberauerunt diſcedere. Quinto die Flauius Gallus vir fortis & ſtrenuus, qui præfecturam obtinebat, adit Antonium, petitque maiorem manum leuis armaturæ à poſtremo agmine, & à fronte aliquot equites dari ſibi, rem magnificam ſe oſtendens editurum. Quibus ab Antonio datis propulſauit inuehentem ſe hoſtem, non vt antè pedem referens ſenſim, & recipiens ſe ad grauem armaturam: ſed ſubſiſtens & confligens cum hoſtibus animoſiùs. Hunc cùm viderent nouiſſimi agminis duces auulſum à reliquis, miſſis certis reuocauerunt eum: cæterùm non obtemperauit ille. Titium quæſtorem aiunt etiam ſigna arripuiſſe ac retrò conuertiſſe, Gallúmq; increpaſſe, quòd multos & fortes milites perditum iret. Increpante eum viciſſim illo ac præcipiente his, qui circa ipſum erant, vt conſiſterent, recepit ſe Titius. Gallum impreſſionem in frontem hoſtiũ facientem incurrentes multi à tergo incautum circundedere. Cùm vndique peteretur, miſſo nuncio flagitauit opẽ. Legionũ autẽ ductores, in quib' erat Canidius, qui ſumma apud Antoniũ gratia valebat, nõ parũ videntur hîc offendiſſe. Nã cùm cõuertenda cõfertim ſigna eſſent,

Flauii Galli facinus audax.

Canidii ducis Antonii error.

dum

dũ cateruatim mittunt ſubſidia, atq; his rurſus fuſis alios ſubmittũt:imprudẽtes totũ penè clade & fuga cõpleſſent exercitũ, niſi properè cum graui armatura Antonius ex prima acie hoſtib⁹ occurriſſet, properè etiã tertiã legionẽ per medios fugientes in hoſtes rapiens inſtãtes repreſſiſſet. Cecidere nõ minus tria millia, ſauciorum quinq; millia in caſtra reportata. Inter hos Gallus fuit, quatuor ſagittis quas aduerſo corpore exceperat, traiectus. Verũ hic non conualuit ex vulnerib⁹. Cæteros circũiuit Antonius inuiſens, cõſolatuſq; eſt eos lacrymarũ plenus & dolore percitus. Illi alacres dexterã eius apprehendẽtes orauerunt, iret ſemetipſum curatũ, nec ſeſe affligeret. Appellabant eũ Imperatorẽ, & modò ipſe valeret, ſaluos ſe dicebant. nã breui neq; robore neq; patientia laboris neq; flore ætatis præſtantiorẽ alius Imperator exercitũ ea memoria ductaſſe illo videtur: Reuerentia verò aduerſus ducẽ, obtemperantia cũ beneuolentia: & quòd omnes æquè nobiles, obſcuri, præfecti, gregarij in honore eſſe & gratia apud Antonium ſaluti ſuæ & incolumitati præferrent, ne à veteribus quidem Romanis potuit ſuperari. Huius rei complures, vti retulimus, cauſæ fuere, nobilitas Antonij, facundia, candor, munificentia & magnificentia, in iocis & colloquiis lepôres: tunc verò etiam cõmunicatio cum afflictis angoris doloríſque, & ſuppeditatio eius quo quiſque indigebat, alacriores reddidit valentibus ægros & vulneratos. At hoſtes quantũuis fatiſcentes & defatigatos adeò erexit ea victoria, ac tãtoperè Romanos deſpexerunt: vt etiã pernoctarent ad caſtra expectantes tentoria iamiam deſerta &

Antonij de vulneratis ſolicitudo.

Militũ erga Antonium amor & reuerentia.

Antonij dotes eximiæ.

impedimenta ſe fugientium direpturos. Primâ luce longè plures affluxerunt, aiuntque equites fuiſſe non minus quadraginta millia. quòd Rex cohortem quoque, quæ corpus ſuum ſtipabat perpetuò, ſicut ad indubitatam & certam victoriam miſiſſet. Ipſe enim nulli interfuit pugnæ. Antonius verò appellaturus milites togam pullã, quò appareret miſerabilior, popoſcit. Quod quia prohibuerunt amici, progreſſus eſt ad concionem habendam paludatus. Laudauit eos qui vicerant: illos, qui terga dederant, caſtigauit. quorum ſuperiores animum addiderunt ei: hi excuſantes ſe, paratos oſtenderunt: ſiue decimare ipſos, ſiue alio modo ſtatueret punire. tantùm rogauerunt, moleſtiam & mœrorem animi deponeret. Sub hæc manus ad cælum tendens deos precatus eſt, Siqua priores fortunæ ſuæ ſerenitates diuina inuidia maneret, in ſe vt ea verteret: reliquo exercitui incolumitatem tribuerent & victoriam. Poſtero die agmine progreſſi ſunt meliùs ſepto, inferentibúſque ſe Parthis res oblata multùm inopinata eſt. Nam qui pergere ad rapinam & prædam, non ad pugnam arbitrabantur: cùm in multa tela incurrerent, valentéſque & recentes animis cernerẽt Romanos, rurſus obtorpuere. Vt verò deſcendentes ex decliuibus tumulis adorti ſunt Romanos, & lentè digredientes telis inſtituerunt figere: conuerſis ſignis legionarij leuem armaturam texerunt armis ſuis, atque ipſi ſubmittentes in genu ſe obiiciebant ſcuta ſua. Qui à tergo horum ſtabant, arma tenebant ſuper hos, ac ſuper illos pari modo alij. Ea figura tecto aſſimilis ſpeciem præbet theatri, & munimentum eſt

Rex Parthorum ipſe in pugnam non venit.

Antonii ad Deos oratio plena humanitatis.

Teſtudo militaris.

eſt ad iacula arcenda, quò delabebantur, denſiſſimum. At Parthi procumbentibus in genu Romanis fatigationem & laſſitudinem eſſe arbitrantes depoſuerunt arcus, haſtíſque arreptis incurrerunt in eos. Ibi Romani ſublato clamore ſubitò exilierunt, pilíſque cominùs ferientes trucidauerunt anteſignanos, ac cæteros verterunt omnes in fugam. Idem cùm ageretur ſequentibus diebus, parum itineris perfecerunt, & tentauit fames exercitum: quòd parum frumentari, idque non ſine certamine poſſent, & deficerentur molis. Magna enim ex parte relictæ fuerant iumentis partim mortuis, partim ægrotos & ſaucios ferentibus. Chœnicem tritici Atticam quinquaginta drachmis aiunt veniſſe. Panes hordeaceos ad argenti pondus diſtrahebant. Ad olera verò & radices cùm verterunt ſe, pauca reperere familiaria. Coacti etiam inſolita antè guſtare, herbam attigerunt, quæ adferebat per inſaniam mortem. Qui eam ſumpſerat, nullius alterius rei meminerat vel notitiam habebat. Vnum agebat, vt omnem lapidem moueret & verſaret, quaſi rem efficeret magni momenti. Plenus campus fuit humi inclinatorum lapidéſque eruentiũ & transferentium. Poſtremò bilẽ vomentes emoriebantur, quando vnicum remedium deficiebat vinum. Cùm expirarent multi, nec Parthi abſcederent, tradunt Antoniũ identidem exclamaſſe, O' decem millia! admirantẽ Xenophontis copias: quòd illi, cùm longiore via ex Babylone recepiſſent ſe, atque cũ hoſtibus dimicaſſent longè pluribus, euaſiſſent incolumes. Parthi autẽ quia perrumpere agmen Romanorũ non valebant, neq; diſſipare

Antonii exercitus fames.

Herba lethalis, cui' remediũ eſt vinum.

Xenophontis exercitus, de quo apud Xenophontem & Suidã.

ordines, frequenter verò iam victi fuerant & pulſi: egerunt denuo pacatè cum aquatoribus & frumentatoribus. Ac neruos oſtendentes arcuum ſuorum remiſſos retrò ſe abire dixerunt, & hunc finem facere eos conſectandi, paucos Medos ſolùm vnius aut alterius adhuc diei iter ſecuturos: ſed nihil ipſos fatigaturos, tantùm protecturos remotiores vicos. His dictis ſalutationes & beneuolentiæ demonſtrationē adiunxerunt. Vnde perquàm alacres redditi ſunt Romani, atque Antonius eo nunciato campeſtria potiùs cupiuit petere: quòd via montana diceretur arida eſſe. Cùm in eo eſſet, vt id exequeretur, venit quidam ex caſtris hoſtium Mithridates nomine conſobrinus Monæſis illius, qui ad Antonium confugerat, & tria illa oppida acceperat dono. Hic petiit vt aliquis ſecum colloqueretur, qui linguam Parthicam aut Syriacam calleret. Congreſſo cum eo Alexandro Antiochenſi, cui familiaritas intercedebat cum Antonio, indicans qui eſſet, & Monæſi hoc beneficium tribuens rogauit Alexandrum, videret ne procul ex aduerſo colles contiguos & excelſos? ſub illis, inquit, ſtruunt vobis Parthi cum omnibus copiis inſidias. Quippe ſubiacent his collibus ſpacioſi campi, & deluſos ab ipſis vos expectant illuc defluxuros relicta via montana. Habet hæc quidem vobis conſuetam ſitim & laborem. at illac ſi pergat Antonius, ſcito Craſſi eum manere fortunā. Hæc ille fatus abſceſſit. Quibus nunciatis conuocauit Antonius amicos & ducem viæ Mardum, qui eiuſdē erat ſententiæ. Etenim noſſe oſtēdit ſe vel ſine hoſtibus iter inuium per planiciem eſſe & flexus longos

Parthi gēs ad dolos compoſita.

Mithridates quidā Parthus, ſuorum inſidias aperit Antonio.

habere atque inuentu difficiles. Alteram aſperam docuit nihil tædij præter vnius diei habere ſqualorem. Mutata igitur ſententia nocte hac via duxit, iuſſitque aquam quemque ſecum ferre: ſed deficiebãtur multi vaſis. Ita galeas aqua impletas portarunt, pars vtres impleuerũt. Iam progredi Antonium nuncij venerunt Parthis, qui præter morem etiam ſunt nocte eum inſectati. Orto ſole nouiſſimum agmen cœperunt carpere vigiliis & labore confectum. quandoquidem quadraginta & ducenta ſtadia fuerant ea nocte emenſi: & incurſus hoſtium tam ſubitus nec opinãtes perculit, ſitímq; intẽdit Mars. Simul enim inter progrediendum pugnabant ad repellendum hoſtem. Primum agmen peruenit ad amnem, cuius erat gelidus & lympidus liquor, ſed ſalſus medicatúſque. qui hauſtus mox aluo concitata & inflammata ſiti excitabat dolores. Quod quamvis præmoneret Mardus: nihilo minùs repulſis, qui prohiberent, potauerunt. Orabat Antonius circuncurſitans, pauliſper vt ſuſtinerent. Alterum enim oſtendit non procul potabilem fluuium abeſſe, inde reliquam inequitabilem & confragoſam viam, vt nequaquam ſequi vltrà poſſit hoſtis. Simul præliantibus receptui cani iuſſit, ſignúmque dedit metandis caſtris, quò ſaltem vmbra potirentur milites. Dum tentoria ſtatuuntur, & Parthi protinus pro conſuetudine ſua recedunt: venit iterum Mithridates. Ad quem progreſſo Alexandro monuit, vt cùm pauliſper dediſſet ſe exercitus quieti: ſurgeret & properaret ad amnem: non traiecturos eum Parthos, ſed eatenus inſecuturos. Hæc vbi ad Antonium

Fluuius ſalſus.

Antonii in Mithridatem de ſalute ſua ſolicitum liberalitas.

Militum Antonii tumultus ex auaritia.

retulit Alexander, tradita ſunt ei ab Antonio pocula permulta aurea & phialæ, ex quibus Mithridates, quantum occulere veſte poterat, accepit: inde digreſſus eſt. Luce adhuc caſtra mouente Antonio pertexerunt nihil negocij faceſſentibus hoſtibus. verùm noctem ſibimet ipſi omnium illam effecerunt laborioſiſſimam & terribiliſſimam. Nam eos qui aurum vel argẽtum haberent, interficiebant ſpoliabántque: & pecuniam, quæ iumentis portabatur, diripiebant. Poſtremò impedimenta Antonij adorti pateras & menſas pretioſas diſſecabant partiebantúrque. Ingenti tumultu & errore vniuerſum occupante exercitum (incurſu enim hoſtili fugam fieri & diuulſionem ordinum arbitrabantur) accitum Antonius vnum ex libertis ſuis, qui eum ſtipabant, Ramnum nomine, adegit iuriurando, vt vbi præcepiſſet, confoderet ſe gladio, capútque detruncaret, ne veniret viuus in hoſtium poteſtatem, neque cognoſceretur mortuus.

Antonii in deſperatione animus.

Quantum ſit in perito itineris duce, dum bellum geritur, momenti.

Effuſis in lacrymas amicis eius alleuauit Mardus Antonium, propè eſſe docens fluuium. Quippe aura inde emanans liquidior atque gelidior aër afflans lætiorem reddebat ſpirationem, & itineris tempore ita oſtendit finiri ſpacium. neque enim multum noctis reſtabat. Simul alij turbam nunciauerunt ex propria iniuria & auaritia militum natam. Itaque vt componeret agmen confuſum & diuulſum, ſignũ dari caſtris metandis imperauit. Iam illuceſcebat dies, & cùm cœpiſſet aliquatenus cõponi exercitus & ſedari tumultus: poſtremũ agmen infeſtarunt tela Parthorũ. Itaque ſignum pugnæ leui armaturæ eſt datum. Grauis

arma

armatura ſcutis itidem ſeſe mutuò contegens iacula excepit. Parthi verò non audebant pro piùs gradum admouere. Ita principiis paulatim progredientibus flumen in cõſpectu fuit: atque vbi inſtruxit in ripa infeſtum hoſtibus equitatum, primos Antonius infirmos tranſportauit. Iam prælianteſ quoque ſecurè & quietè potare poterant. Vt enim conſpexere Parthi flumen, arcus remiſerunt, dixerúntque Romanis vt trãſmitterent audacter, in cælum virtutem eorum efferentes. Igitur traiecto tranquillè fluuio refecerunt ſe, inde proceſſerunt haudquaquam Parthis fidentes. Sexto à nouiſſimo prælio die peruenerunt ad Araxem amnẽ, quo Media & Armenia diſterminantur. Hic altitudine & violentia difficilis viſus traiectu, increbuítque rumor ſubſidere ibi in inſidiis hoſtes, vt tranſeuntes aggrederentur. Poſtquàm tuto traducti Armeniam iniere, vt ſi tunc terram illam ex pelago conſpexiſſent, adorauerunt eam, atque in lacrymas ſe & mutuos complexus præ gaudio effudere. Quia verò iter faciebant per affluentem regionem, vtebantúrque omnibus ex magna inopia effuſè, euaſerũt hydropici & cœliaci. Ibi recenſito Antonius exercitu deſiderauit viginti millia peditum & quatuor equitum, qui non interierunt vi omnes hoſtili, ſed ſupra dimidium eius morbo. A Phraatis XXVII. diebus iter fecerũt, & Parthos præliis XVIII. fudere. Cæterùm non fuerũt victoriæ hæ integræ vel ſolidæ: quòd parum neque vſquequaq; infectati hoſtes fuiſſent. Qua maximè re conſtitit Armenium Artauaſdẽ illius belli Antonium effectu fraudaſſe. Nam ſiquos ex Media abduxit,

Antonii erga milites ſuos pietas.

Araxes amnis.

Ex affluentia morbi.

Artauaſdis Armeniæ regis in Antonium peccata.

equitum ſex & decem millia adfuiſſent pariter ac Parthi inſtructi, ac cum illis aſſueti pugnare: Romanis pugnantes pellentibus, illis in fugam effuſos perſequẽtibus, haud valuiſſent toties recolligere ſe profligati, & denuò repetere pugnã. Quare Antonium omnes infeſti ad vindicandum in Armenium concitabant. At ille conſilio vſus neque proditionem exprobrauit ei, neque de conſueta in eum comitate & honore quicquam, quòd infirmus ab exercitu & omnium rerum eſſet indigus, detraxit. Pòſt tamen iterũ Armeniam ingreſſus multis pollicitationibus & inuitationibus induxit Artauaſdem ad congreſſum. ac tunc comprehendit eum, vinctũmque deduxit Alexandriam, vbi de eo triumphauit. Qua potiſſimùm re populum Romanũ offendit, quòd prima patriæ ornamenta in gratiam Cleopatræ deferret Ægyptiis. Cæterùm hæc poſtmodum conſecuta ſunt. Tũc verò per grauem iam hiemem & perpetuas niues citatum rapiens agmen octo millia militum in via amiſit. Paucis comitatus deſcẽdit ad mare, atque in caſtello inter Berytum Sidonémque poſito, Leuce come appellatur, ſubſtitit, vt Cleopatrã operiretur, cuius anxius mora languebat. Itaque coniecit ſe ſtatim in vinum & crapulã: intolerãs tamen tractus conuiuij exurgebat inter pocula, ac crebrò exiliẽs ſpeculabatur, quoad illa eſt in portum delata. Tulit ea militibus magnam vim veſtium & pecuniam. Sunt qui dictitant, veſtem Antonium ab illa ſumptam, & pecuniam de ſuo, vt ſi illa dediſſet, diuiſiſſe. Iã regi Medorum diſſenſio cum Partho Phraorte

Antonius triumphauit in Aegypto de Artauaſde Armeniorũ rege.

Antonius Cleopatrã expectans languit.

Parthorũ & Medorũ regũ diſſenſio.

inter

interceſſit, exorſa quidem, vt fama eſt, ex præda Romana: ſed quæ in ſuſpicionem Medũ & metũ, ne regno ſpoliaretur, adduxit. Vnde Antoniũ per legatos accerſiuit, eíque auxilium oſtendit copiarũ ſuarũ. Antonius igitur magna inflatus ſpe (nã quæ vna res ad debellãdos Parthos videbatur ei defuiſſe, quòd minùs ab equitatu & ſagittariis firmus veniſſet, eã accedere ſibi putabat danti magis quã accipienti beneficium) parauit iterũ per Armeniã pergere, cõuentóque ad Araxem amnem Medorum bellũ mouere. Interea Romæ inſtituenti ad Antoniũ nauigare Octauiæ annuit Cæſar: non, vt plerique tradunt, quò illi indulgeret: verùm quò cõtumelia affecta deſpectáque colorẽ præberet bello mouendo honeſtum. Vt venit Athenas, literæ redditæ ei ab Antonio ſunt, quibus mãdauit, ibi vt præſtolaretur, ſignificans ei expeditionẽ ſuã. Illa quanquam id ægrè tulit & odorata eſt prætextũ, quæſiuit per literas tamẽ, quò mitti vellet quæ attulerat ei. Attulerat autem multam veſtẽ militarẽ, magnum numerũ iumẽtorũ, pecuniæ, & munerũ ducibus amicíſque eius, inſuper duo millia delectorũ militũ in cohortes prætorias inſignibus armis exornatorũ. Hæc Niger quidã Antonij amicus ab Octauia miſſus expoſuit ei. Addidit meritas & conuenientes laudes. At Cleopatra conferre ſecum pedem animaduertens Octauiam, veritáque ne cum grauitate morum & Cæſaris potentia placidã adiungẽs conſuetudinẽ & Antonij obſeruantiã inſuperabilis eſſet, & ſemel potiretur viro: deperire ſimulabat ſe Antonij amore, & corpus tenui victu deducebat.

Octauia ad Antonium profecta deſpicitur ab eo.

Cleopatra in Antonium illecebræ.

Obtutus oculorum eius adeunte illo obſtupefa-ctus, marceſcens abeunte & deiectus ſimulaba-tur. Molíebatur ſubinde videri lacrymari, la-crymas verò quaſi illum falſitura citò detergebat & occultabat. Hæc agebantur parante illo pro-fectionem ad Medum. inſeruientes autem aſſe-tatores Cleopatræ increpabant Antonium, vt durum & ferreum, qui immeritò perderet fœmi-nam ex illo pendentem vno & ſolo. Octauiam enim rebus poſtulantibus fratris gratia iunctã ei fuiſſe & nomine frui vxoris. Cleopatram ve-rò tam multorum reginã mortalium pellicẽ An-tonij nominari: neq; eam hoc defugere vel de-dignari nomen, quoad aſpicere illum & vnà li-ceat viuere. quo ſi orbaretur, non ducturam vl-trà ſpiritum. In tãtum denique molliuerunt & effæminârunt hominem, vt verens ne mortem ſibi conſciſceret Cleopatra, Alexandriam regre-deretur, Medũmque in æſtatis horam, quãuis nunciarentur res Parthorum agitari ſeditione, reiiceret. Verumtamen rurſus eò profectus ad-iunxit ſibi huius amicitiã: deſponſáque vni ex Cleopatræ filiis vna illius filiarum admodum paruula reuerſus eſt bello ciuili iam intentus. Porrò Octauiam, quæ ludibrio haberi eſt viſa, vt redux ex Athenis fuit, domum ſuã iuſſit Cæ-ſar migrare. Sed negauit illa domum ſe viri reli-ctu ram. Orauit etiam eum, niſi aliis de cauſis ſu-mere in Antonium decreuiſſet arma, ne moue-retur rebus ſuis. Nã & infame auditu fore, ſum-motũ Imperatorũ alterũ ob mulieris amorẽ, ob æmulationẽ alterũ bello ciuili populũ Ro-manũ implicare. Dicta rebus ipſis magis confir-mauit. nam domi illius, vt ſi præſens ſit, habita-uit: &

Semina belli ciuilis inter Antonium & Cæſarem.

Octauiæ in Antonium amor, & in omni re prudentia.

nit, & liberorum eius non modò ex ſe, ſed ex Fuluia quoque editorum honeſtam & magnificam curam egit. Amicos item Antonij, qui ad honores petendos vel negociorum cauſa mittebantur, excepit, fuitque iis præſtò ad impetranda à Cæſare quæ poſtulabant. Enimuerò hiſce rebus offecit inuita Antonio. Inuidia namque flagrabat, quòd talem fœminam violaret, nec minùs ex partitione quã filiis ſuis Alexandriæ fecerat: quæ tragica, inſolens, & nomini Romano habita eſt infeſta. Contracta enim in gymnaſium plebe, poſitiſque pro tribunali argenteo ſoliis duobus aureis, ſibi vno, altero Cleopatræ, filiis humilioribus aliis: primũ reginam appellauit Cleopatram Ægypti, Cypri, Africæ, & Cœleſyriæ, collega regni Cæſarione: qui ex Cæſare dictatore grauidam relinquẽte Cleopatram exiſtimabatur editus. Deinde ſuos & Cleopatræ filios reges regum appellauit, & Alexãdro Armeniam cum Media & Parthorum regno, cùm ſubactum eſſet, attribuit: Ptolemæo Phœniciam, Syriam, Ciliciam. Simul pueros produxit, cultu Alexandrum Medico tiara directa & cidari cultum: Ptolemæum crepidis, chlamyde & cauſia ornatum diademate redimita. Hic enim Alexandri ſucceſſorum cultus, ille Medorum erat & Armeniorum. Mox cùm ſalutaſſent parentes pueri, hunc Macedones, illum Armenij ſtipauere. Nam Cleopatra quidem & tunc & aliàs in publicum progrediens ſtolam Iſidis ſacram ſumebat, atque nouæ Iſidis nomine reſponſa dabat populis. Hæc in Senatu Cæſar exponẽs, & crebrò ad populũ criminãs incendit plebem in Antonium. cõtrà

Antonius partitur filiis ſuis ex Cleopatra, prouincias

Antonii & Octauii mutuæ criminationes.

miſit ad illum recriminandum Antonius. Maxima crimina fuerunt hæc: Primum, quòd extortam Pompeio Siciliam non eſſet ſecum partitus. Alterùm, quòd commodatò acceptas ab ſe non reſtituiſſet ſibi naues. Tertium, quòd imperio collegæ abrogato Lepido, redditóque eo priuato, ipſe exercitum, prouinciam, vectigalia retineret illi attributa. Denique, quòd militibus ipſius agros Italiæ penè totius diuiſiſſet, neque quicquam reliquiſſet ſuis. His reſpondit Cæſar, Lepidum ſe, quòd impotenter vteretur imperio, in ordinem coegiſſe. Quæ bello quæſiſſet, participaturum ſe Antonio ſimul atque ille ſibi Armeniam. Milites illius in ſortem non venire Italiæ quòd Mediam & Parthiam tenerent: quas Romano imperio ſtrenuè cum imperatore ſuo præliati adiunxiſſent. Hæc in Armenia agens accepit Antonius. Extemplo igitur Canidium cum XVI. legionibus ad mare deſcendere imperauit: ipſe trahens ſecum Cleopatram conceſſit Epheſum: quò claſſis vndique cogebatur nauium annumeratis onerariis octingentarum: ex quibus ducentas Cleopatra & XX. millia talentûm commeatúſque per bellum toti exercitui præbuit. Antonius Domitij, & quorundam aliorum conſilio præcepit Cleopatræ vt in Ægyptum nauigaret, atque exitum ibi maneret belli. At illa nouam interprete Octauia timens reconciliationem induxit ingenti mercede Canidium, vt pro ſe apud Antonium ageret, demonſtrarétque ei, neque æquum eſſe ſummoueri bello mulierem, quæ tantum conferret auxilij: neque ex vſu eius eſſe vt frangerentur ea re Ægyptiorum animi, qui viriū

Antonii apparatus nauticus contra Octauium.

nauallium

naualium magnam partem efficerét: neque verò alioqui videre, cui ſociorum regum prudentia concederet Cleopatra: quæ tantum regnū tam diu gubernauerat ſola, atque ex diutino ipſius vſu magnas res didicerat tractare. Hæc (nempe in fatis erat vt reciderent cuncta ad Cæſarem) obtinuerunt: ac coactis copiis nauigauerunt Samum, vbi genio indulſere. Vt enim regibus, dynaſtis, tetrarchis, gentibus, & ciuitatibus inter Syriam, Mæotin, Armeniam, & Lauria poſitis indictum omnibus fuit, vt mitterent deportaréntq; apparatum bellicum: ita erat iniunctum cunctis, qui ludicram artem faciebant, Samum occurrere. Ac cùm vniuerſus penè circumcirca lamentis & gemitibus orbis creparet, vna per multos dies inſula tibiis & cātu perſonabat. vbi referta erant theatra certantibus choris. Iam ad ſacrificium ſingulæ ciuitates boues mittebant, & certabant inuicem conuiuiis & muneribus reges: vt ſermonibus iactaretur, quî erunt in triumpho victores, cùm belli tantis ſumptibus celebrent apparatum? His peractis ſedes ſcenicis Prienen donauit. Hinc nauigauit Athenas: vbi de integro effudit ſe in ludos & ſpectacula. Æmulatione autem Cleopatra Octauiæ honorū, quos ibi acceperat (nā Octauiam Athenienſes imprimis habebant caram) proſecuta eſt multis congiariis populum. Illi inuicé decretis huic honoribus legatos domum ad plebiſcitum ei deferédum miſerunt: inter quos Antonius fuit, vt pote ciuis Athenienſis. Et verè orationem apud eam habuit nomine ciuitatis. Iam Romam miſit certos, Octauiam qui domo ſua pellerent. Exiſſe memo

Antonius Cleopatrā ducit ad bellū cōtra Octauium & eiuſdē Sami cum ea luxus.

Antonius expellit domo ſua Octauiam.

rant eam trahentem ſecum omnes Antonij liberos præter natu maximum ex Fuluia genitorum. Ille enim agebat apud parentem. Plorabat illa & lamétabatur, quòd vna ex belli cauſis ipſa quoque videretur. Populum verò Romanum miſerebât non ita illius, vt Antonij, atque impenſiùs eos qui Cleopatram viderant neque forma Octauiæ neque ætatis flore præcellentem. At Cæſar celeritate & mole Antonij apparatus nunciata trepidauit, ne bellare illa æſtate cogeretur. Etenim multa deficiebant eum,& homines pungebant pecuniæ exactiones. Compulſi enim alij quartam partem fructuum, libertini ipſarum poſſeſſionum octauam partem pendere detrectabant ei. Vnde tumultus totam occupauit Italiam. Quare numerant in maximis Antonij peccatis belli procraſtinationem. Quippe inſtruendi ſe Cæſari ſpacium dedit,& tumultum ſedandi hominum. Siquidẽ exacerbabantur dũ exprimerentur numi: expreſſis & illatis conquieſcebânt. Titius autem & Plancus Antonij ex conſularibus amici à Cleopatra ſugillati, quod plurimum fuiſſent aduerſati ne bello intereſſet, perfugerũt ad Cæſarem,& teſtamentum Antonij detexere, contentorum conſcij. Tabulæ depoſitæ apud virgines Veſtales erant, quas poſcenti Cæſari denegauerunt illæ tradere: ſi accipere vellet, ipſe veniret, mandauerunt. Illuc ergo profectus ac cepit tabulas. Ac primùm ipſe ſeorſum ſcripta euoluit, ac loca quædam annotauit reprehenſioni patentia. Aduocato inde Senatu recitauit ea pleriſque id moleſtè ferentibus. Indignũ enim videbatur & graue, rationẽ vt quis redde

Octauii ad Antonii apparatus famam trepidatio.

Titius & Plancus ab Antonio deficiunt ad Octauiũ.

Antonii teſtamẽtũ.

rer

ret viuus poſtremorum ſuorum iudiciorum. Exagitauit in tabulis illud præcipuè, quod de funere ſuo ſtatuerat. Præſcripſerat e-nim vt corpus ſuum, etiamſi in Vrbe deceſſiſ-ſet, per forum elatum Alexandriam mittere-tur ad Cleopatram. Caluiſius Cæſaris neceſ-ſarius hæc quoque commiſſa in Cleopatræ gra-tiam exprobrauit Antonio crimina, donaſſe eũ illi bibliothecas quæ Pergami erant, in qui-bus ducenta millia erãt ſimplicium voluminũ. In conuiuio multis aſpicientibus ſurrexiſſe, at-que illius pedes ex certa ſponſione & compa-cto calcaſſe: Epheſios paſſum coram ſe domi-nam Cleopatram ſalutare. Frequenter reſpon-ſa danté Tetrarchis & Regibus pro tribunali tabellas amatorias accepiſſe ab ea, & lectitaſſe onychinas & cryſtallinas. Cùm Furnius aliquã do magnæ vir auctoritatis atque inter Roma-nos eloquentiſſimus cauſam quandam ageret, Cleopatram fuiſſe lectica per forum delatam: Antonium verò, vt eam vidit, exiliſſe, & iudi-cium reliquiſſe, dependentémque ex lectica illã deduxiſſe. Cæterùm pleraque horum exiſtimã-runt Caluiſium ementitum. At amici Antonij Romæ ſupplices prenſabant populum. Vnum etiam de ſuo numero miſerunt Geminiũ roga-tum Antonium, caueret, ne abrogaretur ſibi imperium, & hoſtis populi Romani declarare-tur. Gemini⁹, vt appulit in Græciã, Cleopatræ pro Octauia agens ſuſpectus fuit. Cũ aũt cauil-lis ſuper cœnã laceſſeretur aſſiduè, ac loco mé-ſæ deſpecto ſugillaretur, tolerauit ea, oppor-tunitatem conueniendi expectans Antonij. Iuſ-ſus, quamobré veniſſet, inter cœnandum expro

Antonii crimina ob Cleopatrã.

Bibliotheca Pergamenſis.

Furnius eloquentiſſimus.

Geminius ad Antonium Roma miſſus, vt eum moneret.

mere: cætera ait ſobrij quęrere ſermocinationē. Vnū verò ſe & ſobrium ſcire & temulentū, omnia recta fore, ſi abſceſſiſſet in Ægyptū Cleopatra. Excandeſcēte ad id Antonio, Cleopatra, Bene, inquit, feciſti Gemini, quod ſine tormentis veritatē aperueris. At Geminius breui pòſt fugā capeſſēs Romā ſe recepit. Cōplures præterea alios illius amicos expulere Cleopatræ adulatores, quòd contumelias & procacitatem eorū non ſuſtinerent. in quibus M. Syllanus fuit, & Dellius hiſtoricus. Hic inſidias quoque timuiſſe ait ſe à Cleopatra, ídq; Glaucum medicum ſibi enunciaſſe. Offendit Cleopatram, quòd in cœna iactaſſet acidum ipſis infundi, Sarmentū verò bibere Romæ Falernum. Erat Sarmentus puer, quē habebat in deliciis Cæſar. Vt ſatis paratus Cæſar fuit, decernitur bellum in Cleopatram, Antonio etiā abrogatur imperium, cuius mulieri arbitrium permiſiſſet. Addidit Cæſar medicamentis Antonium potionatum ne in ſua quidem eſſe poteſtate. Bellum eum Romanis geſturos Mardionem eunuchum, Pothinū, & tonſtricem Cleopatræ Iram, Charmiúmque: à quibus maxima quæque in imperio Antonij adminiſtrarentur. Prodigia bellum hæc memorant anteceſſiſſe. Piſaurum, quam deduxerat Antonius coloniam ad mare Adriaticum, cùm terra deſediſſet, hauſtum eſt. Ex marmoreis, quæ erant Albæ Antonij ſtatuis, vna ſudore per multos dies manauit, nec multis detergentibus ſubſtitit ſudor. Patris, cùm ibi ageret, fanum Herculis conflagrauit. Athenis Liber pater vi venti ex Gigantum pugna excuſſus atq; in theatrum eſt delapſus. Referebat autem genus

Antonium multi amici relinquunt.

Sarmentus puer deliciæ Cæſaris.

Antonio abrogatur imperium.

Prodigia belli ciuilis Antonii & Octauii.

genus ſuum ad Herculem Antonius, & Liberũ patrem, vt ſupra retulimus, æmulabatur vita, & Bachus minor dicebatur. Idem turbo Eumenis quoque & Attali coloſſos inſcriptione Antonios Athenis irruens ſolos ex multis poſtrauit. Nauis Cleopatræ regia Antonias appellata fuit. Oſtentum in ea mirum accidit. Hirundines nidulatæ fuerant ſub puppi. Aliæ verò inuolantes & has exegerunt, & pullos perdiderunt. Poſtquàm ad bellum congreſſi ſunt, habuit Antonius naues bellicas non minus quingentas: in quibus octo & decem ordinum frequẽtes erant ſuperbè & ad triumphũ exornatæ; peditũ centũ millia, duodecim equitũ. Reges ei parẽtes in auxiliis erãt Bocchus Africæ, Tarcõdemus ſuperioris Ciliciæ, Cappadociæ Archelaus, Paphlagoniæ Philadelpus, Commagenæ Mithridates, Adallas Thraciæ. Hi interfuerunt bello. Ex Ponto Polemon auxilia miſit, Manchus item ex Arabia, & Herodes Iudæus, adhæc Amyntas Lycaonum & Galatiæ rex. A Medorum etiam rege ſubmiſſa auxilia. Cæſari naues fuerunt bellicæ C C L X X X. millia peditum, totidem equitum quot hoſtibus. Imperabat Antonius ab Euphrate & Armenia vſque ad mare Ionium & Illyricum: Cæſar ab Illyrico toti tractui qui ad Oceanum occidentalem pertinet, ab Oceano rurſus ad Thuſcum & Siculum pelagus. Africam, quà Italię, Galliæ & Hiſpaniæ ad columnas Herculis vſque obuertitur, Cæſar tenebat: reliquum à Cyrenis Æthiopia tenus, Antonius. Vſque adeò verò appendix erat hic fæminæ, vt cùm peditatu longè præſtaret, Cleopatræ gratia

Antonias, nauis Cleopatræ.

Antonii vires contra Octauium.

Octauii vires contra Antoniũ.

Antonium perdidit Cleopatra.

robur poneret omne in claſſe: idq́ue cùm vide ret ſociorum naualium inopia à præfectis na- uium corripi ex afflictiſſima Græcia viatores, agaſones, meſſores, adoleſcentulos: ac ne ità quidem compleri naues, ſed pleraſque manere vacuas,& malè ad nauigãdũ inſtructas. Cæſar non ad altitudinis vel molis oſtentationem põ poſè ædificatis nauibus:ſed agilibus,expeditis, & egregiè completis inſtructus Tarenti & Brun diſij claſſem habebat. Hic miſit ad Antonium poſtulatum, ne tempus tereret, ſed admoueret copias: claſſi ſe ſtationes ſecuras & portus præ biturum, terreſtribus copiis de continente Ita- liæ conceſſurum equi curriculum à mari, quo- ad tutò deſcendiſſet & caſtra locaſſet.

Octauius traiicit cõtra Antoniũ in Epirum.

Antonius contrà iactabundus prouocauit eum, vt ſolus ſecum, licet ætate ipſe foret grauior, congrederetur. Quod ſi declinaret, in campis Pharſalicis popoſcit, ſicut pridem Cæſar & Põ- peius, ſigna vt ſecum cõferret. Præuertit autẽ Cæſar, dum apud Actium in ſtatione eſt Anto- nius, quo loco nunc eſt Nicopolis condita, trãſ miſſo mari Ionio oppidum Epiri, quæ Toryne vocatur, occupare. Tumultuantibus hîc illis qui erant circa Antonium (nam pedeſtres co- piæ eorum nondum aderant) irridens Cleo- patra: Quid miri eſt, inquit, ſi in* Toryne conſi det Cæſar? Antonius inuehentibus prima luce hoſtibus, timens ne inanes propugnatoribus na ues caperent: ad ſpeciem inſtruxit in tabulatis remiges armatos: remos erigi & ſuſpendi ex v- troque nauium latere præcepit, atque ità in faucibus portus ad Actium obuerſas in ho- ſtem continuit, quaſi inſtructas remigio & pa-

ratas

*Videtur alludere ad id quod Sue. ait, infanti inditum nomen Thurino: & ita per contumeliam appellauit eum Antonius.

ratas ad confligendum. Ita deluſus Cæſar retrò abiit. Aquam inſuper magna ſolertia operibus complexus intercepit hoſtibus: cùm loca illa circa paucam & vitioſam haberent. Generoſè item egit contra Cleopatræ ſententiam cum Domitio. Cùm enim febre iam correptus ille minutum acatiũ conſcédiſſet, atque ad Cæſaré tranſiſſet, etſi grauiter tulit id Antonius, miſit ei tamen omnia impedimenta cum amicis & ſeruis. Domitius verò tanquam pœniteret eum, quod perfidia ſua & proditio nõ eſſet clã, illicò expirauit. Deſciuerunt reges quoque Amyntas & Deiotarus ad Cæſarem. Quia verò claſſis Antonij nihil proſperè gerebat, neque ad rem vllam maturè occurrebat, ſubactus eſt iterum terreſtres copias reſpicere. Canidius quoque, qui præerat legionibus, ſub ipſum diſcrimé mutata ſentẽtia auctor fuit, vt Cleopatram remitteret, recedénſque in Thraciam vel Macedoniam decerneret terreſtri marte. Quippe Getarum rex Dicomes magna manu oſtendebat ſe ei ſubuenturum. Neque verò eſſe infame, ſi exercitato bello Siculo Cæſari mari cederet: ſed abſurdum, ſi terreſtrium certaminũ Antonius periciſſimus tot legionum non vteretur robore & apparatu: ſed diſtraheret & abſumeret in claſſem vires. Verumenimuerò extudit Cleopatra, claſſe vt bellum decerneretur, circunſpiciens iam tum fugam, componénſque res ſuas, non vbi ad victoriam conſuleret, ſed vnde expediret fugam rebus perditis quàm facillimé. Longa brachia erant caſtrorum ad ſtationem claſſis pertinentia, quà tranſire Antonius ſine vlla ſolebat ſuſpicione. Cæ-

Domitius tranſit ab Antonio ad Cæſaré.

Amyntas & Deiotarus reges deficiunt ab Antonio.

Antonii periculum ad Actiũ.

ſar autem à ſeruo edoctus, poſſe illum per brachia deſcendentem occupari, ſummiſit ſubſeſſores. Illi tantulo modò maturiùs exurrexerunt, vt corripuerint illum qui antecedebat Antonium, atque hic curſu ægrè effugerit.

Poſtquàm decernere deliberatum eſt prælio nauali, reliquas naues extra ſexaginta Ægyptias concremauerunt. Optimas quaſque & ampliſſimas à triremi vſque ad decem ordinum naues compleuit. eò impoſuit viginti millia peditum & duo ſagittariorum. Ibi quendã ordinum ductorem pedeſtrium certaminum ſciẽtem, qui complura prælia ſub Antonio decertauerat, corpúſque cicatricibus habebat cõciſum Antonio præſenti ferunt eiulantem dixiſſe, Quid Imperator hiſce diffiſus vulneribus & gladiis ſpem tuam profligatis in lignis reponis? Ægyptij & Phœnices in mari prælientur. nobis permitte terram: in qua aſſueuimus ſtantes occumbere vel vincere hoſtes. Ad ea nihil reſpondit: manu tantùm & vultu quaſi excitans eũ, vt bono animo eſſet, præteriit omni bona ſpe depoſita. Nempe gubernatores vela, cùm ea vellent relinquere, imponere in naues & portare ſecum coegit: addens faciundum, ne quis hoſtium fuga euadat. At illo die & proximis tribus grandi vento fluctuans mare prælium interpellauit. Quinto die cælo ſereno & trãquillo mari concurrere. Antonius cum Poplicola in dextero cornu egit, in ſiniſtro Cœlius, mediã aciem M. Octauius & M. Iuſteius obtinuere. Cæſar ſiniſtro præfecit Agrippam, dextrum ipſe retinuit. Copias Antonij terreſtres Canidius, Cæſaris Taurus in littore inſtructas quietas tenu

Militis ſanum moni tum ſpernit Antonius.

Præliũ nauale ad Actium.

tenuere. Antonius actuaria naui circumuectus & adhortatus eſt milites, mouens vt ob nauium pondus velut in ſolo ſtabiles pugnarét. Gubernatoribus imperauit vt quaſi in anchoris ſtantibus nauibus nihil ſe mouentes incurſum hoſtium exciperent, declinarentque iniquitatem loci in faucibus portus. Cæſari memorant, tenebris adhuc cùm egreſſus tabernaculo eſſet, in orbem circumeũti ad luſtrandã claſſem, hominem quendam, qui agebat aſinũ, occurriſſe: Nomen quærenti, cùm eum cognoſceret, reſpondiſſe hominem: Fortunato mihi nomen eſt, aſino Victori. Vnde locum illum roſtris nauium pòſt exornans aſini & hominis illius ſtatuam ex ære poſuit. Contemplatus reliquam aciem & nauigio ad dexterum cornu vectus quieſcentes in anguſtiis miratus eſt hoſtes. Siquidem ſtãtium in anchoris erat nauiũ ſpecies, ídque diu credens ſuſtinuit ſuas, quæ octo ſtadiis ab hoſtibus aberant. Iam hora erat ſexta, cùm vento ex alto increbreſcente cunctationem moleſtè ferentes Antonij milites, nauiúmque ſuarum freti faſtigio & amplitudine ſicut inexpugnabili ſiniſtrum cornu mouerũt. Id Cæſar contemplatus exultauit, nauéſque in dextro cornu inhibuit, quò magis ac magis ex ſinu & anguſtiis eliceret hoſtem, & circumuectus nauigiis ſuis expeditis dimicaret cum nauibus ob molem & ſociorum naualium paucitatem ignauis & ſegnibus. Vbi ad manus vétum eſt, haud datæ impreſſiones fuerunt neque irruptiones nauium: quòd naues Antonij non valerent ob pondus concitari, vnde redduntur potiſſimùm impreſſionũ ictus validi:

Omen felix Octauio Cæſari oblatum.

Cæſaris verò naues non tantùm ne infeſtæ frõte cum roſtris cõmitterentur firmis & aſperis, vitarẽt: ſed ne incurſum quidem facere audebent in latus: quando comminuebantur facilè roſtra eorum, qua in naues impingebãt tignis ingẽtibus quadratis, quæ colligata inter ſe ferro erant, compactas. Erat igitur aſſimile pedeſtri prælio certamen, aut (vt verius dicam) murorum oppugnationi. Simul enim tres aut quatuor vnam Antonij cingebant, tragulíſque & lanceis & contis & telis ignitis pugnabant. Antoniani ingerebãt etiam catapultis ex turribus ligneis tela. Porrigente ad circundandos hoſtes alterum cornu Agrippa, expandere contrà Poplicola ſuos coactus, à media acie ſua eſt diuulſus. Tumultuãte hac, ac cum Arruntio dimicante, nondum autẽ decreto, ſed communi adhuc marte, repẽtè ſexaginta Cleopatræ naues conſpectæ vela ad diſceſſum in altum dare, ac per medios fugam arripere pugnantes. Nã magnis nauibus locati à tergo fuerant, perrumpentéſque tumultum cierunt. Hoſtes obſtupefacti petentes viderunt ſecundo vento Peloponneſum. Hîc verò patefecit ſe Antonius nec ducis nec viri nec omninò ſuo duci conſilio: ſed quod ludens quiſpiam dixit, amantis animam in alieno viuere corpore, raptus à fœmina eſt, vt ſi conglutinatus ei foret, vnáque moueretur cum ea. Nã ſimul atque nauem contemplatus eſt illius vela facientem, omnium oblitus, proditis & deſertis illis qui pro ipſo certabant, atque animam profundebant, conſcendit quinquiremem, Alexandro Syro & Scellio ſolis comitibus, ſecutúſque eſt perditam iam & perdituram

Cleopatræ fuga.

Antonius fugientem ſequitur Cleopatrã. Amantis animam in alieno viuere corpore.

dituram inſuper ipſum. Illa percipiens eum venire, ſignum ſuſtulit ex naui. Ita ad eam Antonius delatus & acceptus naui neque aſpexit illam neque aſpectus ab illa eſt. Solitarius tranſiit in proram, atque ibi tacitus cogitabundúſque conſedit, ambabus manibus caput tenens. Interea Liburnicæ Cæſaris, quæ inſequebantur eum, in conſpectu fuere. Antonius iuſſo infeſtam circumagi nauem cæteras repulit. Eurycles verò Lacon ferox inſtitit lanceam ex tabulatis nauis minitabundus vibrans. Conſiſtente in prora Antonio & quærente, quís nam eſt hic Antonium qui conſectatur? Ego, inquit, Eurycles Lacharis filius, Cæſaris fortuna patris mei perſequens necem. Fuerat Lachares ob latrocinij crimen ab Antonio ſecuri percuſſus: neque tamen irruptionem dedit in nauem Antonij Eurycles: ſed alteram prætoriam (duæ enim erant) roſtro percuſſam contorſit, atque impactam obliquam cepit, ſimúlque ex aliis vnam, qua exquiſita ſupellex portabatur. Vt hic abſceſſit, Antonius eadem componens ſe figura ſilentium egit. Poſtquàm tres dies tranſegit in prora ſolus ſeu ira percitus ſeu erubeſcens illam, appulit ad Tænarum. Ibi fœminæ familiares adduxerunt eos primùm ad mutua colloquia, deinde ad conuiuia vnà iucunda & ad concubitum perpulere. Iam naues onerariæ quoque non paucæ & amici aliquot ex fuga ad eum confluxerunt profligatam nunciantes claſſem, ſed terreſtres copias arbitrari ſe conſtare. Ita Antonius nuncios ad Canidiũ miſit imperans, vt properè per Macedoniã reciperet ſe cũ exercitu in Aſiã. A' Tænaro in Africam

Eurycles Lacon Antonium oppugnat ob patris necem.

Antonius dimittit amicos ſuos, eiſque nauem onuſtã auro & argento donat.

tranſmiſſurus nauem vnam onerariam magna pecuniæ vi, magni pretij etiam aureo & argenteo inſtrumento regio onuſtam ſelegit donauítque amicis, iubens vt ea partirentur inter ſe, & ſaluti ſuæ proſpicerent. Abnuentes flentéſque ſane quàm placidè & humaniter cōſolatus precatúſque vt reciperent ſe, dimiſit ſcriptis ad Teophilum procuratorem ſuum Corinthi literis, vt ſecuritatem expediret illis, abſconderétque eos, quoad placare Cæſarē quiuiſſent. Hic fuit Teophilus Hipparchi pater eius, cuius fuit auctoritas apud Antonium maxima, & primus ad Cæſarem ex libertis eius defecit, ac domicilium ſuū pòſt cōtulit Corinthum. Hoc in ſtatu res erant Antonij. Ad Actium cùm claſſis Antonij diu fuiſſet Cæſari obluctata, atque grauiſſimè ab inſurgentibus in protam infeſtata fluctibus, tandem hora decima ſuccubuit: neque plus quinque millia cecidere. Naues captæ trecentæ, vt ipſe in commentariis tradidit Cæſar. Haud multi ſenſerant Antonij fugam, atque audientibus res primò viſa incredibilis, nouédecim legionibus peditum integrorum adhuc & duodecim millibus equitum relictis capere eū fugam, quaſi non ſubinde ambigua vſus fortuna, neq; ſexcentorum certaminum & bellorum fuiſſet vicibus verſatus. Milites eius in deſiderio quoque & expectatione erant mox alicunde appariturum. Tantam autem præſtiterunt ei fidem & virtutem, vt & fuga eius patefacta cohęſerint diebus ſeptem, miſſóſque ad ſe à Cæſare legatos repudiauerint. Denique vbi dux noctu profugit Canidius & caſtra reliquit: ab omnibus derelicti, proditíq; à ducibus ſuis aggregauerunt ſe ad

Antonij claſsis victa.

Antonij legiones adiungunt ſe Cæſari.

ad victorem. Hinc nauigauit Cæſar Athenas, ac Græcis placatus ciuitatibus afflictis & exutis pecunia ſeruitiíſque & iumentis ſuperans ex bello frumentum diſtribuit. Cõmemorabat proauus noſter Nicarchus ciues noſtros modum præfinitum tritici omnes humeris deferre coactos ad prætextum Anticyræ mare, flagellíſque ad maturandum concitatos, atque vnum onus ſic portaſſe: alterũ menſum iam ſublaturis victum Antonium allatum fuiſſe, íſque conſeruaſſe ciuitaté. Extemplò enim procuratoribus & militibus Antonij fugã arripientibus frumentum ipſos partitos. Porrò Antonius in Africam delatus præmiſſa in Ægyptum ex Paretonio Cleopatra conijcit ſe ſemel in ſolitudinem cum duobus amicis palans & vagans Græco Ariſtocrate rhetore & Lucilio Romano. de quo alio loco ſcripſimus, acie Philippenſi, quò ſpacium haberet Brutus effugiendi, tradidiſſe ſeſe, vt ſi Brutus eſſet, inſequentibus: & quòd conſeruatus ab Antonio eſſet, fidum ei firmúmque vſque ad extrema tempora permanſiſſe. Poſtquàm præfectus copiis Africanis deſciuit ab eo, inſtitit ſibi manus inferre: verùm interpellatus ab amicis, delatúſque Alexandriam Cleopatram offendit opus aggreſſam audax & grande. Iſthmum, qui mare rubrum dirimit ab Ægyptio, qui etiam diſtinguere Aſiam & Africam putatur, quà maximè ab vtroque ſtringitur pelago & coarctatur, vt non plus trecentis ſtadiis pateat in latum, adorta eſt traiicere claſſem, demiſíſque in ſinum Arabicum cum magna pecuniæ vi copiis & nauibus ſedes quærere remotas ſeruitutem & bellum,

Lucilij in Antonium fides.

Cleopatræ conatus.

refugiens. Cæterùm quia primas naues, quæ ſubuehebantur, Arabes Petræi inflammauerunt, & Antonius exercitum Actiacum exiſtimauit adhuc integrum eſſe: deſtitit cœpto, atque oſtia Nili ſtationibus ſepſit. At Antonius relicta vrbe & amicorum conſuetudine, domiciliũ ſibi in mari ad Zharum extruxit, proiecto in altũ aggere, atque ibi extorris ab hominibus egit. Vitam ferebat ſe imitari & æmulari Timonis: quòd res ſuæ eodem loco eſſent. Quippe violatum ſe ab amicis ſuis, atque ingratitudinem eorum expertum: ideò omnibus diffidere & ab omnibus abhorrere hominibus. Fuit Timon ciuis Athenienſis, vixítque circa bellum Peloponneſiacum: vt eſt colligere ex Ariſtophanis & Platonis comœdiis, in quibus perſtringitur vt inimicus & oſor generis humani. Hic cùm declinaret & reiiceret omnium hominum congreſſum, Alcibiadem iuuenem & audacem ſedulò ſalutabat & exoſculabatur. Stupente Apemãto cauſámque requirente: diligere ait ſe adoleſcentem, quòd multorum eum populo Athenienſi malorum aliquando auctorem ſciret fore. Vnum admittebat interim Apemantum, vt germanum ſui & eiuſdem vitæ ſectatorem. Cùm aliquando inferiarum ſolenne eſſet, conuiuabantur hi duo inter ſe ſoli: ac cùm dixiſſet Apemantus: Quàm eſt Timon egregium noſtrum conuiuium? Si quidem tu, inquit, non adſis. Fertur in concione populi Athenienſis conſcendiſſe ſuggeſtum: ſilentio autem & expectatione propter rei nouitatem magna facta, dixiſſe: Eſt mihi exigua Athenienſes area, in qua adoleuit ficus, ex ea mul-

Antonius Timonis Miſanthro pi vitam imitatur.

Timon Miſanthrop⁹.

ti iam ciues ſe ſuſpendere. Quia verò hunc locum ſtatui inædificare, nolui prætermittere, quin id publicè prænunciarem: quo, ſi quibus veſtrum viſum erit, prius quàm excecetur ficus, ſuſpendat ſe. Defuncto illo & Halis iuxta mare humato, abluit vnda prætextum litus, ac circunfuſa monumentum eius reddidit hominibus inacceſſum & inuium. Id inſcriptionem hanc habuit,

Timonis Miſanthropi epitaphium.

Hîc recubans abrupta anima infelice quieſco.
Nomen non quæras: mala peſtis perde ſceleſtos.

Atque hoc epigramma ab illo ferunt adhuc ſuperſtite factum. Illud verò quod circunfertur, eſt Callimachi,

Timon Miſanthropus ego hîc iaceo. Sed enim hac tu
Tranſi dira precans, ac modò prætereas.

Hactenus de Timone pauca de multis. At Antonio legionum Actiacarum amiſſarum ipſe nuncium Canidius attulit. Mox Iudæum Herodem cum aliquot legionibus & cohortibus accepit ad Cæſarem tranſiſſe, & alios item defeciſſe dynaſtas, neque quicquam vltrà foris manere in fide. Nihil cum horum tamen commouit. ſed quaſi libenter ſpem abiiceret, vt ſimul & curam, tabernaculum illud marinum, quod nominabat Timonium, reliquit: acceptúſque à Cleopatra in regíam conuertit ciuitatem ad cõmeſſationes pocuIáq;, & ſe ad donatiua. Cleopatræ & Cæſaris filium inter ephebos aſſcripſit, togam puram & virilem Antyllo dedit ſuo ex Fuluia filio. quamobrẽ agitauerunt conuiuia per multos dies commeſſationéſque & feſtum Alexandrini. Illi conuentum iſtum inimitabilis vitæ diſſoluerũt, atq; aliũ inſtituerunt

Antonii luxus rebus perditis.

Antonii & Cleopatræ conuiuia.

nihilo deliciis, luxu, ſplendore illo inferiorem, quem Commorientium dixere. Nam amici eorum, qui volebant commori, nomina dabant, tranſigebántque tempus per voluptates in cœnarum orbibus. Porrò Cleopatra varia genera collegit venenorum lethalium. quorum ſingula, vt periclitaretur, quod minimum doloris ſenſum inferret, obtulit rerum capitalium cuſtodiis. Vt animaduertit, quæ lethum repræſentarent, ea mortem cum dolore maturare, leniora defici celeritate: tranſiit ad experiendum beſtias. Aſpiciebat, cùm alia aliis admoueretur. Tractabat id quotidiè, atq; in omnibus penè vnicum inuenit aſpidis morſum citra contractioné membrorũ vel gemitum, graué ſoporé & torporé inducere cum faciei molli ſudore & ſenſuum ſtupore facilè elangueſcentium, & ægrè ferétium, ſicut qui ſomno merſi alto ſunt, expergefieri & excitari. Simul ad Cæſarem legatos in Aſiam miſere. Petebat Cleopatra liberis ſuis regnum Ægypti. Ille Athenis poſtulabat, ſi non daretur in Ægypto, vt priuato liceret vitam agere. Amicorum ob tranſitiones penuria & diffidentia præceptor filiorum eius Euphronius miſſus legatus eſt. Nam Laodicenſis Alexas, qui Timagenis opera Romæ innotuerat Antonio, & plurimùm Græcorum polluerat, fueràtque machinamentorum in Antonium Cleopatræ violentiſſimum atq; inhęrentium animo eius prò Octauia cõſiliorum expugnator, miſſus fuit ad retinendam Herodis regis tranſitionem. Cæterùm reſtitit apud eum prodito Antonio, ſuſtinuitque Herode fretus in Cæſaris venire cõſpectum. At nihil ei profuit Herodes.

Cleopatræ in experiūdis venenis ſedulitas.

Antonii & Cleopatræ legationes ad Octauium.

Alexæ perfidia punita.

verùm cõfeſtim vinctus atque in patriam ſuam in compedibus deportatus, ibíque Cæſaris iuſſu necatus eſt. Has Alexas viuo adhuc Antonio pependit perfidiæ pœnas. Cæſar reiectis Antonij poſtulatis Cleopatræ reſpondit nihil benignitatis ei, ſi ſuſtuliſſet vel eieciſſet Antonium, defuturum. Miſit etiam vnà libertũ ſuum Thyreum hominẽ haud inſulſum: qui oratione ſua iuuenis Imperatoris nomine miſſus inflatam mulierem ac mirè formæ cauſa tumidam poſſet mouere. Hic prolixiore oratione quàm alij cum ea agens & ſupra modum honoratus ab ea ſuſpicionem mouit Antonio. Itaque corripuit eum & flagellis cecîdit, inde remiſit ad Cæſarem, ſcribens inſultatione & ſuperbia illius ſe fuiſſe irritatum, qui eſſet ob ærumnas irritabilis. Id ſi tu fers, inquit, iniquè: habes libertum meum Hipparchum. hunc ſuſpenſum flagellato, vt par feramus. Mox quò dilueret Cleopatra crimina & ſuſpiciones illius, coluit eum mirificè: ac die ſuo natali ſummiſsè & pro præſenti fortuna acto natalem illius ſummo ſplendore & magnificentia celebrauit: vt multi ad cœnam inuitati, qui acceſſerant inopes, opulenti diſceſſerint. Porrò Cæſarem literis ex Vrbe ſcriptis ſubinde reuocauit Agrippa, Remp. ſignificans eius præſentiam poſtulare. Vnde habuit bellum in præſentia dilationem. Hieme tranſacta mouit iterum in Antonium per Syriam, & duces eius per Africam. Peluſio capto rumor fuit oppidum illud non inuita Cleopatra fuiſſe Cæſari à Seleuco traditum. *Octauio traditur Peluſium.*
At Cleopatra dedidit Antonio ad ſupplicium vxorem illius & liberos. Conditoria habebat

& monumenta eximio artificio & faſtigio extructa, quæ Iſidis templo adiecerat. Eò ex regiis theſauris pretioſiſſima quæque cõgeſſit, aurum, argentum, ſmaragdum, vnionem, ebenum, ebur, cinnamomum, poſtremò magnam vim tedarum & ſtuppæ. Vnde metuens illis opibus Cæſar, ne eas deſpondens animum perderet illa & concremaret: oſtendit ei aſſiduè, dum cum exercitu ad vrbem contendit, benignam ſpem. Vt conſedit ad Hippodromum, erumpens infeſtus Antonius certauit ſtrenuè, atque equitatum Cæſaris profligauit, effuſúmque egit vſque ad caſtra. Hac elatus victoria ingreſſus eſt regiam, & Cleopatram in armis oſculatus eſt: atque eum, qui fortiſſimè dimicauerat, commẽdauit illi. Cleopatra præmium ei auream loricam & galeam donauit. Iſte verò his acceptis tranſiit nocte ad Cæſarem. Porrò prouocauit denuò per nuncios Antonius Cæſarem, vt ſolus ſecum certaret. qui reſpondit, Vias Antonio multas patêre ad interitum. Quare conſiderans non poſſe quàm in prælio mori ſe honeſtiùs, deliberauit ſimul terra maríque Cæſarem adoriri: atque inter cœnandum, vt fertur, imperauit ſeruis, vt propinarent & exciperent epulis ſe liberaliùs. Incertum eſſe, idém ne facturi poſtri diè eſſent, an aliis dominis miniſtraturi: ipſe verò extinctus iacêret & exanimis. Amicos ob hæc cùm cerneret illacrymari: non ducturum ait ſe ad pugnã, ex qua mortẽ glorioſam potius quàm ſalutem & palmã ſperaret ſe quæſiturũ. Circa noctis illius conticinium fama eſt, cùm ſilentiũ & mæſtitia ex metu & expectatione euentus teneret ciuitatẽ: repentè omnis generis organorũ

Antonius fugat equitatum Octauii.

Octauii ad Antonium ſe ad ſingulare certamen prouocantem, reſponſum.

Prodigiũ.

exauditam ſymphoniam, ſtrepitúmque turbæ cum clamore Bacchico & tripudiis Satyricis velut ſacris Liberi patris choro non ſine ingenti tumultu erumpente: conceſſiſſe hanc turbam quæ ingens eſſet, media fermè vrbe ad portam, quæ forâs ad hoſtes ducebat, atque ea euaſiſſe. Viſum eſt autem prodigium hoc reputantibus à deo, quem præcipuè effingere, & ad quem conſueuerat ſe accommodare, eſſe Antonium deſtitum. Simulatque diluxit, peditatum ipſe in tumulis, pro vrbe collocauit. Claſſem verò in altum prouectam atque in hoſtem ſpectantem pergentem. Conſtitit ibi præſtolans, vt ſucceſſum eius cerneret. Claſſici poſtquàm remigio appropinquauerunt aduerſæ claſſi, ſalutauerũt Cæſaris milites. Quibus ſalutem reddentibus deſciuerunt ad illos: atque ex omnibus nauibus vna effecta claſſis vrbem infeſta petiit. Dum id contemplatur Antonius, extemplò deſertus eſt ab equitibus, qui tranſitionem fecere. Peditatu fuſo recepit ſe in vrbem, proditum ſe à Cleopatra vociferãs iis in quos illius cauſa ſumpſerat arma. Quæ cùm iram eius & deſperationẽ formidaret: confugit ad monumentum, cataractáſque demiſit clauſtris & repagulis firmatas, ac miſit ad Antonium nunciatum defunctam ſe eſſe. Id credens ille & ſecum locutus: Quid vltrà moraris Antoni? Vnicã fortuna & reliquam eripuit tibi trahendi ſpiritus cauſam: cubiculum ingreditur, laxanſque & aperiens loricam: Non crucior, inquit, Cleopatra, quia te ſum orbatus: mox enim iſtuc adero: ſed quòd tantus Imperator ſuperari animi celſitudine deprehenſus ſim à fæmina. Erat

Antonii claſſis deficit ad Cæſarem.

Equitatus Antonii deficit ad Cæſarem.

Antonius à Cæſare victus.

Cleopatra fugit intra monumentum.

ſeruus ei fidus Eros nomine. Hunc iampridem orauerat, ſi res poſtularet, vt interficeret ipſum. Tunc exegit promiſſa. Ille diſtrictum enſem extulit quaſi illum icturus. verùm auerſo vultu interemit ſemetipſum.

Eros Antonii ſeruus interficit ſemetipſum.

Quo ad pedes ſuos collapſo Antonius: Macte Eros, inquit: qui, quod nō ſuſtinuiſti mihi ipſe facere, quid faciendum ſit doces. Ita ventrem fodit, atque in lectulum demittit ſe.

Antonius ferit ſemetipſum.

Ictus non fuit is, qui maturaret mortem. Vnde curſu ſanguinis, poſtquàm decubuit, inhibito refocillatus orauit aſſiſtentes, vt ſe confoderent. Illi eiecerunt ſe ex cubiculo vociferante & diſcruciante ſe Antonio, dum Diomedes ſcriba venit à Cleopatra, iuſſus eum in monumentum ad illam deportare.

Antonius portatur in monumentum ad Cleopatrā.

Quam vt cognouit viuere, ſeruis imperauit ardenter, vt tollerent ſe: ac manibus ad ianuam ædificij eſt geſtatus. Non reſerauit Cleopatra fores, ſed ex feneſtris ſpectans reſtes & funiculos demiſit. His annexum Antonium traxit in altum ipſa & duæ mulieres, quas in monumentum ſolas ſecum duxerat. Nihil aiunt fuiſſe illo ſpectaculo, qui adfuere, lamentabilius.

Antonii & Cleopatræ ſpectaculū lamentabile.

Quippe ſanguine oppletus & animam agens trahebatur, manúſque verſus illam porrigebat & annitebatur ſuſtollere ſe. Neque enim id mulieribus factu procliue erat: ſed magno labore Cleopatra manibus incumbens & prona facie apprehendit vinculum, excitantibus eam, qui infrà ſtabant, & vicem eius anxiis. Vt eum hoc modo accepit, & depoſuit in lectum, pepla eum lamentans dilacerauit: pectúſque ſuum percutiens & lanians manibus, cruorémque facie abſtergēs, dominū, virum, imperatorem appellauit, ac ſuorū penè

ma

malorum eſt illius miſeratione oblita. Lenito Antonius eius dolore vini hauſtum popoſcit: vel quòd ſitiret, vel quòd celeriùs ita expiraturum ſe ſperaret. Poſtquàm bibit, monuit eam vt rerum ſuarum, ſi abſque turpitudine liceret, conſuleret incolumitati, ac præcipuè inter amicos Cæſaris fidem adiungeret Proculeio. Se verò ob nouiſſimam rerum cōuerſionem ne lamentaretur: ſed gratularetur ob bona quæ fuerat conſecutus: quòd omnium hominum fuiſſet clariſſimus, & plurimum potuiſſet: atque eo tempore non ignauiter eſſet Romanus à Romano ſuperatus. Iam efflabat animam, cùm à Cæſare adfuit Proculeius. Cùm enim ſemetipſe Antonius percuſſiſſet, & ferretur ad Cleopatram: Dercetæus quidam eius ſatelles rapto Antonij pugione reconditóque ſubduxit ſe, curréńſque ad Cæſarem exitum Antonij primus nunciauit ei, atque enſem oſtendit cruentum. Ille accepto hoc nuncio in intimum ſeceſſit tabernaculum: vbi illacrymauit Antonio affini quondam & collegæ ſuo, multorúmque certaminum & rerū ſocio. Mox ſumptis epiſtolis accitíſque amicis recitauit, ad lenia & æqua ſcripta ſua quàm ille ſemper reſpondiſſet importunè & ſuperbè. Inde Proculeium mittit, mandans, vt maximè, ſi queat, Cleopatrā redigat viuam in poteſtatem. Etenim timebat theſauris, & magnificum ad ornamentum ducebat triumphi, ſi illam adduxiſſet. Illa verò congredi ex propinquo abnuit cum Proculeio: ſed colloquiū cum eo ex illo ædificio habuit, aſſiſtente foris ad poſitum in plano oſtium: quod firmiter erat obſeratum, vt admitti tamen vox poſſet. In

Antonii mors.

Octauius illacrymatur fato Antonii.

Proculeius ad comprehendendā Cleopatrā miſſus ab Octauio.

colloquio illa regnum liberis ſuis petiit: alter bono animo vt eſſet, hortatus eſt, & omnia permitteret Cæſari. Vt locum contemplatus Cæſari renunciauit: iterũ miſſus eſt ad eam appellandam Gallus. Qui vt venit ad fores, produxit de induſtria ſermonẽ. Interea Proculeius admotis ſcalis intrauit per feneſtram, qua exceperant mulieres Antonium: trahénſque ſecum duos miniſtros deſcendit confeſtim ad ipſas fores, quibus aſſiſtebat attendens Gallum Cleopatra. Vbi vna ex mulieribus, quæ incluſerant ſe illic cum Cleopatra, exclamauit: Miſera Cleopatra viua in poteſtatem venis: conuertens ſe cernénſque Proculeium inſtitit ſe ipſam ferire. Nã ſica erat accincta. Cæterùm accurrens properè & cõplexus eam ambabus manibus Proculeius: Iniuriam facis, inquit, Cleopatra, & tibi & Cæſari: quæ magno documento eum clementiæ priuas, & leniſſimo Imperatori notam inuris perfidiæ & ſæuitiæ. Simul detrahit ei gladiũ: veſtémque eius, nequid tegeret veneni excutit. Miſſus etiã à Cæſare libertus eius eſt Epaphroditus: cui imperatum, intentiſſima cura vt viuam cuſtodiret, reliqua haberet quàm leniſſimè & blandiſſimè. Cæſar vrbem inuectus eſt cum Ario Philoſopho colloquens, dextráque eum tenens, quò tam eximio honore ab ipſo cultus conſpicuus ciuibus & ſuſpiciendus eſſet. Ingreſſus gymnaſium cõſcenſo tribunali, quod erectum erat, conſternatos metu ciues & humi ſe abiicientes exurgere iuſſit, aitque populum ſe omni noxa liberare, primùm Alexandri cauſa conditoris, deinde vrbis tam pulchræ miraculo ductum, tertiò amici gratia Arij.

Cleopatra capitur.

Octauius eximiè honorat Arium philoſophum.

Hoc

Hoc honore Cæſar Arium dignatus eſt, multóſque precibus eius condonauit alios: quorum fuit Philoſtratus vnus dicendi ex tempore illius ætatis ſophiſtarum promptiſſimus; verùm immeritò in Academiam irrepebat. Quapropter execrans mores illius Cæſar reiiciebat preces eius: Ille barba cana promiſſa affectabatur atratus à tergo Arium, hunc verſum ſemper repetens,

Sapiens ſalus ſapienti erit, modò is ſapit.

Id vbi Cæſar audiuit, vt Arium inuidia magis quàm metu exolueret Philoſtratum, ignouit homini. Ex Antonii liberis Antyllus Fuluia natus, quem prodidit pædagogus Theodorus, interfectus eſt. Obtruncantibus eum militibus detraxit ei pędagogus, quam collo gerebat, pretioſiſſimam gemmam, eámque inſuit zonæ ſuæ. Id inficiatus & compertus cùm eſſet, in crucē eſt actus. Cleopatræ liberi cum nutritiis cuſtoditi & liberaliter habiti. Cæſarionē, qui ex Cæſare dictatore prognat⁹ ferebatur, miſerat mater cum magna pecunię ſumma per Aethiopiā in Indiā. Hunc alter ſimilis Theodoro pædagogus Rhodon induxit ad regrediendum, tanquam vocaret eum Cæſar ad regnum. Deliberante de eo Cæſare perhibent Arium dixiſſe,

Antyllus Fuluia natus occiditur.

Cæſario interficitur.

Cæſaris in multis nomen non expedit eſſe.

Eum poſt ſub Cleopatræ mortē extinxit. Antonium multis Regibus & Ducibus petentibus funerare non ademit corpus Cæſar. Cleopatræ: ſed illius manib⁹ eſt humatus ſplēdidè & regaliter, omniáque ei quibus vti voluit, permiſſa. Ex tanto ſimul mærore & dolore (eſſet iam pectus eius ex verberibus inflammatum & exulceratum

Cleopatra humat Antonium.

ceratum fuerat) febre correpta id velamentum arripuit læta, quaſi ideo temperatura cibo & vitam liberè poſitura. Medicum habebat familiarem Olympum, quem prodita ei veritate cōſiliarium & adiutorem ad tabem ſibi inducendam adhibuit, vt ipſe ſcriptū reliquit Olympus, qui edidit harum rerum hiſtoriam. Odoratus rem Cæſar obiecit ei minas & terrores de liberis. quibus illa ſicut machinis expugnata eſt, permiſitque corpus ſuum omnibus pro arbitrio curare & alere. Venit etiam paucis diebus pòſt ipſe ad eam appellandam & conſolandam. Iacebat fortè illa in toro ſordidè. Quo ingreſſo vna velata tunica exiliit, abiecítque ſe ad pedes eius, capite & facie mirè fœdata, tremula voce atque oculis tabidis. Multæ quoque vibices in corpore eius conſpiciebantur. Breui nihilò videbatur corpus eius animo habere meliùs. At gratiæ illæ & formæ confidentia non erat ſemel extincta: ſed ex ea licet ita affecta elucebat intrinſecus aliquatenus, & cum vultus motibus effulgebat. Cùm eam iuſſiſſet Cæſar decumbere, & iuxtà aſſediſſet: attigit illa nonnullam excuſationem, ea quæ facta eſſent in vim & metū Antonij deflectens. quam confutante in ſingulis Cæſare, ac coarguente, diuertit protinus ad miſericordiam expoſcendam & ad preces, quaſi ſummopere concupiſceret viuere. Poſtremò numeri theſauri breuiarium, quod habebat, tradidit ei. Cùm Seleucus vnus procuratorum argueret eam, quòd reconderet & ſupprimeret nonnulla: exiliens & in capillum huius inuolans multis plagis os eius contudit. Subridente Cæſare atque illam reprimente: An ne graue, inquit

Olympus Cleopatræ medicus.

Octauius inuiſit Cleopatrā.

Cleopatræ forma ne ſqualore quidē extincta.

Cleopatra procuratorem ſuum præſente Cæſare verberat.

quit

quit, Cæſar eſt, cùm tu inuiſere me hoc in ſtatu & appellare ſis dignatus, à ſeruis me meis deferri, ſiquid repoſui muliebre, non mihi ſanè miſeræ mundum: ſed quò pauca munera Octauiæ & Liuiæ tuæ feram, vt placatum te per illas & clementiorem habeam? His gauiſus eſt Cæſar, omninò illam exiſtimans teneri cupiditate vitæ. Igitur Cæſar, vbi oſtendit & hæc ei concedere ſe, cæteráque ſupra omnem ſpem cum ea acturum, digreſſus decepiſſe arbitrabatur ſe eam: at magis deceptus ipſe eſt. Cornelius Dolobella erat nobilis iuuenis inter Cæſaris amicos. Hic Cleopatræ cupidus precanti tunc hoc dedit beneficii, vt per internuncium clàm ei ſignificaret Cęſarem ipſum pedibus deceſſurum per Syriam, ipſam verò cũ liberis ſtatuiſſe poſt triduum in Italiam mittere. Quo intellecto primùm Cęſarem orauit, vt ſibi inferias dare permitteret Antonio. Annuente illo, vbi ad monumentum eſt perlata, incumbens cum familiaribus mulieribus in tumulum: Nuper te, inquit, liberis adhuc manibus care Antoni funeraui, nunc parento captiua & cuſtodita, ne planctibus & lamentationibus ſugillem ſeruile hoc corpus, quod ad triumphum de te ſeruatur. Alios honores vel iuſta ne expectaueris, verùm hæc tibi à Cleopatra, quæ abducitur, ſunt nouiſſima. Viuos nos nihil diſtraxit. nunc verò morte videmur commutaturi loca: tu vt Romanus hîc iaceas, infelix ego in Italia, hactenus modò patriæ particeps tuæ. At ſiquid iſtic numina valent & poſſunt (nam noſtrates nos dij prodidere) noli deſerere viuam tuam coniugem, neque in me permitte triumphum

Cleopatra decipit Octauiũ Cæſarẽ, quaſi cupiat viuere.

Cleopatra parentat Antonio.

duci de te: ſed hîc me tecum abde & cõde. Nam mihi ex infinitis malis nihil tã graue vel acerbum eſt, quàm breue hoc tempus, quod te ſine vixi. His editis lamentis poſtquàm coronas & oſcula tumulo tulit, præcepit ſibi parari balneum. Lota accubuit & ſplendidè eſt epulata. *Cleopatræ mors.* Tum ciſtam quidam rure veniens attulit. Percunctantibus, quid ferret, ſatellitibus, aperiẽs & auferens folia cophinum plenum ficorum oſtendit. Mirantes ſpeciem & magnitudinem arridens inuitauit, vt ſumerent. Illi nihil ſuſpicati iuſſerunt ficos eum intrò ferre. Sub prandium tabulas, quas ſcriptas & conſignatas habebat, miſit Cleopatra ad Cæſarem: tum omnibus eiectis reliquis præter duas illas fœminas obdidit fores. Solutis tabulis Cæſar, vt obſecrationes & queſtus legit precantis, vt apud Antonium conderetur: intellexit ilicò quid geſtum eſſet. Ac primùm inſtitit illuc ipſe accurrere, deinde ſpectatum properè miſit, quid rei eſſet. verùm momento tranſactũ cum illa fuerat. Nam curſu illuc profecti, & ſtationem nihil offendentes ſenſiſſe, reſerata ianua defunctam inuenerunt & in aureo iacentem lecto, regio cultu exornatam. *Cleopatræ ancillæ duæ cum ea mortuæ.* Ex mulieribus eius Iras nomine ad pedes eius expirauerat, Charmium iam lapſabunda & capite grauata componebat diadema, quo redimitum erat caput eius. Ibi cùm quidam fremens dixiſſet: Hæccine pulchra Charmium? Pulcherrima ſanè, inquit, decentiáque regum propaginem tam multorum. Nihil amplius *Cleopatra aſpidis morſu necata.* locuta iuxta lectum ibi cõcidit. Perhibent aſpidem inter ficos illos illatam, foliíſque fuiſſe intectam. Ita enim iuſſiſſe Cleopatram, vt

igno

ignorantis corpus beſtia inuaderet: Vt tollens de ficis conſpexit eam, dixiſſe Cleopatram: Nempe hîc illa eſt, brachiúmque nudatum morſui præbuiſſe. Alij incluſam hydriæ aſpidem, atque ita fuiſſe autumant aſſeruatam, fuſóque aureo ipſam laceſſentis & ſtimulantis arripuiſſe Cleopatræ brachium. Sed veritatem nouit nemo, quando venenum quoq; geſtaſſe proditum eſt eam in nouacula caua, eámque recondiſſe coma ſua. Verùm nec macula in corpore extitit, neque aliud veneni veſtigium. Neque verò beſtia illa intus comparuit. Tractus aliquos eius tantùm iuxta mare, quà cubiculum ſpectabat & feneſtræ erant, aiunt deprehenſos. Nonnullis brachium quoque Cleopatræ notas duas ex punctione viſum eſt habere tenues & exiles: quibus crediſſe Cæſar videtur. Siquidem in triũpho eius imago tranſlata eſt ipſius Cleopatræ & aſpidis mordicùs brachio affixæ. Hæc eo modo feruntur geſta. Cæſar quamuis moleſtiam traxit ex illius deceſſu, animum tamen eius generoſum eſt admiratus, & corpus condi apud Antonium ſplendidè & regaliter iuſſit. Sortitæ ſunt & mulieres funus iuſſu eius honorabile. *Cleopatræ imago cum aſpide in triumpho elata.*

Exceſſit Cleopatra annos nata vndequadraginta, quorum duos & viginti regnauit, imperauit cũ Antonio amplius quatuordecim. Antonium alij ſex, alij tres & quinquaginta annos aiunt vixiſſe. *Cleopatræ & Antonii ætas.* Statuæ Antonij deiectæ ſunt, Cleopatræ loco non motæ. Impetrauit amicus eius Archibius à Cæſare mille talentis, ne cum Antonianis conuellerentur. Antonius ſobolẽ ex tribus vxoribus ſeptem liberorum reliquit. Ex his ſtirpis maximus Antyllus à Cæſare vn[us]

Antonij ſoboles, imperatorum ſeminariũ.

eſt interfectus. Reliquos accepit Octauia, quos cum ſuis eduxit. Ex Cleopatra ſuſceptam Cleopatram lepidiſſimo regi Iubæ collocauit. Antonium ex Fuluia in tantum euexit, vt cùm primum locum apud Cæſarem Agrippa, Liuiæ filij ſecundum tenerent, tertius eſſet & numeraretur Antonius. Ex Marcello illa filias duas, vnicum filium Marcellum habebat. Hunc ſimul adoptauit & generum fecit Cæſar. Alterã filiam Octauia Agrippæ nuptum dedit. Cùm Marcellus breui poſt has nuptias interiſſet, neque Cæſari generum, cui fideret, ex cæteris amicis promptum eſſet deligere: ſermonẽ Octauia mouit Cæſari, vt Agrippa ipſius filiam dimiſſa duceret ſua. Inducto Cæſare primè, inde Agrippa, receptam ſuam Antonio nuptui dedit, Cæſaris filiam duxit Agrippa. Duarum quæ ſuperarant, Antonij & Octauiæ filiarum alteram in matrimonio habuit Domitius Ænobarba, alteram caſtitate & forma celebrem Antoniã Druſus Liuiæ filius priuignus Cæſaris. Ex his procreati Germanicus & Claudius: quorũ Claudius pòſt imperauit. Ex Germanici liberis Caius, cuius nobile infamia nec diuturnum fuit imperium, cum filia & vxore eſt interemptus. Agrippina, quæ filiũ ex Ænobarba L. Domitiũ habebat nupſit Claudio Cæſari. Hic adoptauit Domitium, quem Neronem Germanicum dixit. Is imperans noſtra memoria interfecit genetricem ſuam, vecordiáque & amentia penè Romanum euertit imperium, ab Antonio in ſucceſſione numero quintus.

Caius Cæſar cum filia & vxore interfectus.

DEMẼ

DEMETRII CVM ANTONIO COMPARATIO.

QVIA verò magnis vterq; rerum viciſſitudinibus vſus eſt: primũ potẽtiã & claritatẽ conſideremus paternam Demetrio & præparatam fuiſſe. fuit enim Alexãdri ſucceſſorum Antigonus præpolentiſſimus, Demetrióque nondum adulto pleraque Aſiæ obiuit, atque in poteſtatem ſuam redegit. Antonius patre genitus cæterà quidem probo viro, ſed imbelli, & à quo parũ ad nomen parandum accepit momenti, non dubitauit ad Cæſaris aſpirare imperium, nihil ad ipſum generis propinquitate pertinens, atque in elaboratorum ab illo irrepſit ſucceſſionem: tantúmque ſolis ſuis fretus præſidiis valuit, vt orbem vniuerſum in portiones partitus duas, alteram ſelegerit & ſumpſerit præcellentiorẽ, abſens ipſe per miniſtros & legatos ſuos ſubinde fuderit Parthos, gentéſque barbaras Caucaſum circũiectas vſque ad mare Caſpium ſummouerit. Teſtantur magnitudinem eius vel illa quæ eum reddunt infamem. Demetrio enim pater præclarè agi putauit, ſi Philam Antipatri prę ætatẽ vt præſtãtiorẽ deſpõderet: Antonio Cleopatræ labi fuerũt nuptiæ fœminæ opib⁹ & ſplẽdore nataliũ, ſi ab Arſace diſceſſeris, ſuæ ætatis reges antecellẽtis. Adeo autẽ ſe effecit ipſe grandem, vt aliis fortuna dignus, quàm ipſe vellet, maiore haberetur. Cõſiliũ tamẽ & inſtitu

Demetrii & Antonii potentia.

Demetrii & Antonii cupiditas dominãdi.

tum, quo imperium peperit, irreprehenſibile Demetrij: vt dominaretur & regnaret apud homines ſeruire aſſuetuos & regnari quærentes: tetrum Antonij & tyrannicum, quod in ſeruitutem redegit populum Romanum, qui modò ex Cæſaris dominatu effugerat. Quod igitur maximum in rebus eius geſtis & ſplendidiſſimũ eſt, bellum contra Caſſium & Brutũ ſuſceptũ, id geſtum eſt ad extorquendum patriæ & ciuibus ſuis libertatem. Demetrius verò & ante quàm in fortunas extremas eſt delapſus, non ceſſauit liberare Græciam, & præſidia ex vrbibus abigere: vbi contrà Antonius, quòd liberatores populi Romani oppreſſiſſet in Macedonia, eſt gloriatus. Vna autem in Antonio laudatur munificentia, atque in donis magnificentia. in qua hactenus eminet Demetrius, vt plura largitus ſit hoſtibus, quàm donauerit amicis Antonius. Et quidem ex eo quòd funerari Brutũ iuſſiſſet magnificè, gloriam ille parauit. At hic cunctos qui ceciderant, humauit hoſtes, captiuóſque ad Ptolemæum cum rebus ſuis & muneribus remiſit. Impotentes rebus ſecundis ambo, in deliciáſque & luxum effuſi. Sed non inuenias Demetrium voluptatibus & conuiuiis immerſum rerum gerendarum neglexiſſe occaſionem. Vbi ocio abundaret, indulgebat voluptatibus, Lamiámque ſicut fabuloſam illam, planè cùm ludere & dormire quæreret, pro oblectamento habebat. Enimverò in belli apparatibus nõ habebat haſta eius ederam, neque vnguentum renidebat galea, neque delibutus & comptus ad prælia ex ſinu mulierum procedebat: verùm ſopiens Bacchi chorum cõ

Demetrii & Antonii magnifica liberalitas.

Demetrii & Antonii luxus.

pe ſ

peſcénſque Bacchanalia,

Vſſecla Martis profani.

Vt ait Euripides, fiebat, neque per voluptates vel ſocordiam impegit vſquam. Antonium verò, ſicut in picturis Herculi videmus ſubtrahi ab Omphale clauam, leoninámque detrahi: ita frequenter exarmatum ac detractum induxit Cleopatra, vt amiſſis è manibus magnis rebus atque expeditionibus neceſſariis oſcitaret, luderétque ſecum circa Canobi & Taphoſiridis littora. Poſtremò vt Paris, cùm profugiſſet ex prælio, in illius ſe ſinum abdidit. Imò victus confugit in thalamum Paris: Antonius Cleopatram cõſectans fugit, & proiecit victoriam. Ad hac non lege vetante Demetrius, ſed more à Philippo & Alexandro inter reges Macedonum vſurpato plures ſicut Lyſimachus & Ptolemęus duxit vxores: quotquot autem duxit, honorem habuit omnib⁹. Antonius primùm, quod erat apud Romanos inauditum, duas ſimul accepit vxores. Deinde ciuem & iuſtam vxorem expulit domo, quò peregrinæ & illegitimæ indulgeret. Vnde ex matrimonio huic ſumma mala, illi nullum euenit. Piaculum tamen ex laſciuia contractum nullum tantum Antonij facta, quantum Demetrij habent. Quippe ſcribunt hiſtoriographi tota arce arceri canes ſolere, quòd præcipuè hoc animal ineat in aperto. At Demetrius in ipſius penetralibus Mineruæ cũ ſcortis conſueuit, & vrbanas matronas ſtuprauit complures. Quod verò minimè coniunctũ exiſtimes eſſe cum deliciis & voluptatibus vitium ſæuitiam, id Demetrij laſciuiæ adeſt: qui pro nihilo duxit, imò coegit formoſiſſimum &

Demetrii & Antonii vxores.

Demetrii laſciuia.

Demetrii & Antonii pietas & impietas, fides & perfidia. & caſtiſſimum puerum Athenienſem, vt ſtuprũ effugeret, miſerè vitã profundere. Breui ſemeti pſũ Antonius per incõtinentiã, Demetri⁹ alios læſit. Vice verſa aduerſus parẽtes ſuos præſti tit ſe Demetrius vſquequaque irreprehenſibilẽ: Antonius auunculũ dedidit, vt interficeret Ciceronem, rem per ſe execrabilem atque immanem: vt vix in eo ignoſcas Antonio, ſi ſalutis auunculi Ciceronis cædes merces fuiſſet. At per iuria & perfidiæ vtriuſq;, quòd hic* Artabazũ vinxit, ille obtruncauit Alexandrum: velamẽtum in Antonio habet confeſſum. Nam deſertus ab Artabazo in Media & proditus fuit. De

**Hunc Plutarch⁹ antevidetur appellare Artauaſdem.*

Demetrii & Antonii verum geſtarum gloria. metrium multi memorant ad factum ſuum falſis colorandum cauſis inſimulaſſe illum, qui ab ipſo fuit violatus, non pœnas perſecutum à violatore. Palmarũ ſuarum viciſſim ipſe effector Demetrius fuit: contrà Antonius, vbi non adfuit, pulcherrimas maximáſq; per legatos ſuos retulit victorias. Imperium verò amiſit ſua culpa vterque, non pari tamen modo: ſed ſuperior deſtitutus, quòd defeciſſent ab eo Macedones: hic deſtituens ſuos. Fugit enim deſertis illis qui dimicabant pro ipſo. Itaque crimen eſt Demetrij, quòd reddiderit in tantum infeſtos ſibi milites ſuos: Antonii, quòd paratam tantam

Demetrii & Antonii mors turpis. beneuolentiam atque fidem deſeruerit. Exitum certè neutrius commendes, improbandus Demetrij tamen magis. Siquidem in manus ſuſtinuit hoſtium venire, & in cuſtodia vſuram facere triennij paſſ⁹ eſt, vino & vẽtre pecudũ modo cicuratus. Antonius timidè quidẽ & lamẽtabiliter turpitérq; : prius tamẽ quã corp⁹ ſuũ in poteſtatẽ venit hoſtis, exitũ ſibi cõciliauit.

SERE

SERENISSIMO ET POtentiſsimo principi ac Domino, D. Frederico ſecũdo, Daniæ, Nordvuegiæ, Gotthorum, & Vvãdalorũ regi, duci Sleſvuici, Holſaciæ, Stormariæ & Dithmariæ, comiti in Oldenborg & Delmẽhorſt, &c. Hermannus Cruſerius S D.

CHRYSIPPVM *ait in præfatione vitæ Arati Plutarchus, quòd vereretur dictum inauſpicatum, vetus prouerbium inuertiſſe: ac pro eo quod diceretur,*

Quis patrem laudet, non felices niſi nati?

repoſuiſſe,

Quis patrem laudet, bene felices niſi nati?

atque eam ob rem reprehenſum fuiſſe ab Dionyſiodoro, qui verum repoſuiſſet, Chryſippum. Ego verò, *Sereniſsime ac potentiſsime Rex, quãuis certa quadam ratione opinio non ſit improbanda Dionyſiodori longè arbitror dici tamen verius, quod poſuit Chryſippus,*

Quis patrem laudet bene felices niſi nati?

Eſto enim, vt dicamus aliquando, vbi filij à virtutibus parentis deſciſcunt: Heu quàm præſtantis patris quàm fœdum filium, ſæpiùs tamen ita dicunt homines: Etſi pater tuus M. Antoni vir fuerit haud improbus, calamitatem tamen haud potuit Reipub. adferre vllam grauiorem, quàm te quòd genuerit adeo profligatum filium. Fuiſti tu quidem optimus

M. Antonine imperator, verùm quòd filium ſucceſſorem tam reliqueris tetrum Commodum, non potuiſti Reip. conſulere peius. Tales igitur filij maioribus ſuis etſi celebres fuerint, vita, quam turpiter egerunt, magnas offundunt tenebras. At quàm præclarum hoc: Ille maioribus ſuis virtute ſua præluxit: vt ſi antè noti non fuerint, nunc innoteſcant. Nicocles fuit Athenienſis ad gloriam obſcurior, at hic inclytum illum Græcis genuit Themiſtoclem. Pater humilis Ciceronis neque vllis clarus natalibus vel rebus geſtis. hic tamen inſigne illud vrbis Romæ lumen & miraculum edidit omnis virtutis & doctrinæ & eloquentiæ: vt beatos dicere vel hodie compellamur eos qui hoſce filios extulerunt, parentes. Quare ſunt multò magis perhibendi & extollendi illi, qui & præcellentes viri ipſi fuerunt, & ſtirpem propagauerunt præcellentem. Ita prædicatur cum ſuis præclaris factis Miltiades, tum felix habetur, qui Cimonem filium reliquit ſummũ virum. L. Manlius etſi laudibus clarus ſuis, filij gloria Torquati multo excitatiùs radiauit. Nam cùm non exiſtat niſi conſummata in virtute vera felicitas, meritò in gloria ſunt genitores ij, qui inſignes virtute liberos reliquere. Iam vt ad parentes redundat filiorum laus, ita ſplendor recidit ad filios parentum: poſſúntque hi eſſe illorum nomine glorioſi, præcipuè ſi non nudo titulo filij parentum eſſe rãt ſe, ſed valeãt etiã ornamẽtis relucere ſuis. Quod ſi cui alij, tibi certè, ſereniſſime Rex, licet, qui tã cumulatũ habueris omni genere laudis parẽtẽ. Cùm enim haberẽt Dani regẽ diuturna iã nitentẽ regni poſſeſſione, atque ſplendidiſſimis nuptiis ſuccinctum: qui quòd adminiſtrare videretur regnum duriùs, idcóque populares adminiſtrationem eius non

ferrent, vltro regno ceſſit: anum tum ii illi eius capti virtutibus aſciuerunt, atque in regium ſolium collocauerunt. Qui cùm rex non eſſet, dignus eſt habitus tamen regno, & rex dictus principum & popularium ſuorum, non ſanè feſellit de ſe opinionem. Ita mox ab initio explicuit omne inſtrumentū virtutum ſuarum, vt omnem expectationem vicerit. Hic non inferiorem ſe reliquit, qui vt admotus ſceptro eſt, regnum ſuum clementia & optimis inſtitutis recreauit, viros eruditos amauit omnique eſt liberalitate proſecutus. Quibus rationibus ita excoluit regnum ſuum: vt quod acceperat horridum, reddiderit nitidiſſimum & humaniſſimum. Nec verò hîc conſtitit virtus eius, neque in toga modò fuit excellens: ſed & bello appetitus ab hoſtibus & æmulis virtutis ſuæ tam ſapienter prouidit rebus ſuis, tam fortiter obiecit ſe hoſtibus, vt & illos repulerit, & ſibi ſuiſque ſecuritatem peperit & ocium. Conſtitutis iam rebus ſuis adminiſtrauit regnum ea prudentia & vigilantia, ita confirmauit vires ſuas, ita compoſuit ordines omnes, ea fide & integritate egit cum vicinis & externis principibus nationibúſque: vt cùm grauis bellorum procella & tempeſtas concuteret totam Germaniam, tuba in Dania non ſit audita; omnia altiſſima ibi quiete conticuerint. Quæ quidem quamuis diuinæ clementię accepta ferenda ſint: admirandus ſit tamen ille cuius ad id opus vſus miniſterio Deus eſt. Non dicam hîc de diſciplina optimi principis domeſtica, quanta moderatione omnia ibi digeſta: quàm libenter & multa, vbi feriari licebat à negociis publicis, legeret, audiret, cōferret cum doctis. Hoc dicam, cùm principem præſtitiſſet ſe ſuis diligentiſſimum & leniſſimum, bellatorē hoſtibus acer-

vimum, amicis integerrimum, omnibus hominibus conſtantē, atque immotæ fidei: decedēs te optimè inſtitutum & ad ſuos formatum mores regni ſucceſſorem reliquit, cui ſalutem regni & commoda populi commendauit. Huic tu tanto ſuccedens genitori non leuia rudimenta poſuiſti regni tui. Siquidem illuſtris eſt apud omnes & celebris Dithmarienſis expeditio tua: qua iamdiu rebelles & malè conſultos ad veteris imperii reſpectum feliciſſimè reduxiſti. In ea Maieſtatem tuam congruens & conſtans ad nos delata fama eſt cùm ſummam induſtriam operibus obeundis militaribus animúmque imperterritum ad ſubeundum pericula præſtitiſſe, tū inſignis peritiæ bellicæ & prudentiæ imperatoriæ dediſſe documenta. Itaque virtutem & conſilium ſecuta meritò victoria eſt. Atque hoc partim ſapientię tuę, partim felicitatis eſt. Quòd verò palma fuerit penè incruenta, & quòd reſipiſcentibus peperceris, neque extra aciem ſtrictus vllus gladius ſit, ſed facilè ignoueris ſupplicibus, ac leuiſſimis legibus in gratiam receperis, id eſt clementię tuæ: in qua nihil ſibi fortuna, nihil vendicant milites tui: verùm quicquid illud eſt, quod eſt certè maximū, id totum tuum eſt. Gratulor ergo tibi ego clementiſſime Rex hanc lauream regnique auſpicia tā felicia, gratulor etiam atque haud ſcio an magis de tāta in rebus ſecūdis moderatione. Iā illa, quę ſunt cōſecuta eam victoriam amplificant mirificè. Expoſuit enim mihi doctiſſimus & candidiſſimus vir Albetrus Knopperus I.V. doctor omninò paternis veſtigiis te ab hoc triumpho inſtitiſſe, eáque eſſe pleno ingreſſum gradu. Incūbere enim enixiſſimè te in virtutem & ordinem regni politicū fouēdóſque viros doctos: quos frequentes & eximios in omnibus

artibus

artibus tam in aula quàm in Academia tua alas ſuſtentéſque liberaliter & honorificè: quorum alterum te beatum, alterum magis ac magis reddet decantatum & celebrem, regnum verò tuum politius efficiet ac ſplendidius. Rex Franciæ Franciſcus *primus vna hac re, quòd prolixus fuerit in eruditos, ac bene de literis ſit meritus, nomen ſempiternum parauit. Quantò expectare tu laudem maiorē debes ex virtutum cumulo tuarum reliquarum: quas perſecuturum te ac ſanctiſſimum parentem tuum repræſentaturū tanto iā dato abs te pignore omnes ſpōdēt? Atque his rebus efficiis tu, rectè vt cenſeā dici,*

Quis patrem laudet, benè felices niſi nati?

Qua ego quoque ſpe, incitante me & confirmante doctore Knopero *(deterrebat enim pudor me) auſus ſum partem operarum mearum, quas in* Plutarchum Latinè *reddendum poſui,* Maieſtati *tuæ dedicare: vt ſimul & virtutem tuam admirari & comprobare inſtitutū eique me declararem applaudere, tū vt numinis tui ſplēdore lucubrationes meæ illuſtrētur. Quia verò habet reges* Plutarchus *in viris illuſtribus ſuis vix tres commendabiles: ex his, quem tibi inſcriberem, deſumpſi potiſſimùm regem* Perſarū Artaxerxem *principem placidiſſimum, qui ſiquid titubauit, in eo titubauerit nonnihil fortaßè, quòd plus ſatis fuerit lenis. Probauit etiam virtutem ſuam bello. Quia tamen geſſit pauca armatus, plurimum autem ocium & pacem coluit: ideo putaui eum præ cæteris congruere parentis tui moribus. Cæteri* Plutarchi *reges vel nimium proiecti ad bellum, vel omninò ab eo fuerunt ſeiuncti. Adiunxi* Artaxerxi *regi imperatorē* Achæorum Aratum, *bonum illum quidem bello virum, ſed meliorem pacis artibus, & prudentia. Cum duobus hiſce*

inſignibus viris contendi improbatos imperatores duos Galbam & Othonem, minus Galbam tamen: vt ex horum penè contrariorum collatione ſplendor magis elucescat virtutis & probitatis. Album enim magis videtur album, ſi compoſitum cum nigro fuerit. Quod ſi ſtudium hoc meum probatum Maieſtati tuę & gratū eſſe intelligam, ſumam animū ad reliquos labores meos in publicum edendos, atque ad magnam partem eorum nomini tuo auguſto conſecrandum. Vale Sereniſſime Rex, Campis.

ARTOXERXES.

Artoxerxis Mnemonis genus.

Diodor & Xenophon, Artaxerxem ſemper, Plutarchus Artoxerxem, vocat.*

Cyrus, à ſole dictus. Solem enim Perſæ Cyrum vocant.

*Arſaces etiam dictus, quod fuit Parthorum regum commune nomen.

PRIMVS in Perſarum regibus Artoxerxes, qui lenitate atque animi celſitudine pręcelluit, Longimanus vocatus eſt, quòd manum dexterā haberet altera lōgiorem. Xerxis hic filius fuit. Secundus, de quo hîc agimus, Mnemon cognomine illius fuit ex filia nepos. Nam Darij & Paryſatidis filij quatuor fuere, maximus ſtirpis Artoxerxes, ab hoc Cyrus, minores his Oſtanes & Oxathres. Ac Cyrus à Cyro priſco nomē mutuatus eſt, illi à ſole aiunt inditum: Cyrum enim vocare Perſas ſolem. Artoxerxes antè* Arſicas dictus fuit: quamuis Oarſem ferat nuncupatum Dinon. Verùm Cteſiam, etſi alioquin abſurdarum & inſulſarum in libros ſuos variā fabu

fabularum colluuiem infarcerit, haud proba-
bile ſit tamen appellationem fugiſſe, in cuius
contubernio agebat Regis medicus eius, vxo-
ris, matris, & liberorum. Cyrus acri violentó
que ingenio iam à prima ætate extitit. Manſue
tior in omnibus alter & libidine eſſe naturâ vi
debatur mollior. Vxorem elegantem & probâ
parentibus iubentibus duxit & retinuit inui-
tis. Nam cùm fratrem eius interemiſſet Rex,
ſtatuerat illam quoque de medio tollere. At Ar
ſicas ſupplicibus precibus apud matrem agens,
multíſque lacrymis, tandem obtinuit ne inter
ficeretur illa, neque diuortium ipſe faceret
cùm ea. Porrò mater magis exoſculabatur at-
que ad regnum promouebat Cyrum. Vnde,
vbi patre iam ægro accitus eſt, profectus ad au
lam eſt à mari maxima ſpe, effeciſſe illam vt
ſucceſſor regni declararetur. Etenim ratione ni
tebatur Paryſatis ſpecioſa, qua Xerxes fuerat
vetus vſus ſuggerente Demarato Arſicam ſe
priuato, regnanti Cyrum Dario peperiſſe. Non
adduxit eum tamen in ſententiam ſuam, ſed
ætate prior eſt deſignatus rex, & transnomina-
tus Artoxexes: Cyrus verò Lydiæ ſatrapa & o-
ræ maritimæ dux. Mox ſub Darii exceſſum rex
Paſargadas perrexit, vt ſacris regiis inaugurare-
tur à ſacerdotibus Perſicis. Delubrum eſt Deæ
bellatricis, quam Mineruam coniicias eſſe. Eò
ingreſſum, qui inauguratur, ſtolam ſuam o-
portet ponere, & induere eam, quam Cyrus
priſcus prius quàm regno potiretur, geſſit: &
ficorum maſſam eſſe, tum terebinthum vora
re, & calicem haurire lactis acidi. An quæ
præterea alia agant, cæteris eſt obſcurum.

Cyri & Artoxerxis diuerſi mores.

De hac controuerſia vide Iuſtinum lib. 2.

Artoxerxes rex deſignatur.

Regum Perſarũ inauguratio.

Cyrus inſidiatur fratri Artoxerxi.

Hæc cùm acturus Artoxerxes eſſet, adit eum Tiſſaphernes ſacerdotem quendam adducens: qui in pueritia Cyri magiſter patriæ inſtitutionis fuerat: atque artem magicam eum docuerat, ideóque præter omnes Perſas, quod nõ creatus Cyrus rex eſſet, grauiter putabatur tuliſſe. Quocirca fides ei habita Cyrum criminanti. Detulit autem deliberatum illi eſſe in tẽplo circumuenire inſidiis Regem: atque cùm veſtem exueret, adoriri & obtruncare. Nonnulli ex hac delatione manus ei autumãt iniectas: alij penetrãſſe quoque in templum Cyrum, indicatúmque cùm ibi lateret à ſacerdote. Moriturum iam mater vlnis complexa ac capillo ſuo circumiiciens colligánſque illius collum cũ ſuo multis lamentis & obſecrationibus obtinuit ei veniã, effecítque vt remitteretur ad mare. Qui non acquieſcens illa in prouincia, neque indulgentiæ memor fraternæ, ſed vinculorum ira conſultrice acrius quàm antè ad regnum geſtiuit. Sũt qui dicant, cùm eum attributi in exhibitionem & cultum ſuum pœniteret, deſciuiſſe Cyrum à Rege. cæterùm ineptiũt illi. Si enim nihil aliud, matrem certè habebat cuius copiis vti, & ſumere quantum vellet de pecunia eius valebat, quæ ei nihil denegaſſet.

Attẽde geſtũ mulieris blãdiẽtis marito.

Teſtantur opes eius mercenarij milites, qui multis locis, vt prodidit Xenophon, per amicos & hoſpites ei alebantur. Nõ cõtraxit enim illos, quòd cõſiliũ ſuũ adhuc tegeret, cateruatim: ſed alibi alios, qui variis prætextibus ſcribebãt externũ militẽ, habebat. Mater Regis, quæ cũ Rege agebat, diluebat ſuſpiciones, atq; ipſe ſemper obſequioſè ſcribebat. Cyrus, quà poſtulãs

ſtulans aliquid à Rege, quà Tiſſaphernem recri minans, quaſi æmulatio cũ illo ſibi & concertatio foret. Erat autem inſita quædam Regi tarditas, quæ vulgò lenitas ducebatur. Initiò enim mirè ſectari Artoxerxis ſibi cognominis viſus eſt moderationem, blandiorem aditu ſe præbendo, atque in largiendis pro merito honoribus beneficiiſque effuſum, omni ſuppliciorum exactioni detrahendo contumeliam, exultandoque in accipienda gratia non ſecùs ſi dares quàm ſi acciperes, in dãdo hilarẽ ſe & benignũ oſtẽdendo. Donũ enim erat adeo exiguum nullum, quod non illuſtri gratia exciperet. Imò verò cùm malum Punicum Omiſes quidam ei inuſitata magnitudine obtuliſſet: Per ſolem, inquit, etiam vrbem vir hic, ſi ei concredita ſit, ex puſilla citò reddat amplam. Dum alia alij offerunt: in itinere homo tenuis, cùm nihil ſubitò ad manum haberet, ad amnem cucurrit, hauſtámque manibus aquam obtulit ei. Ea re delectatus Artoxerxes miſit ei phialam auream cum mille Daricis. Euclidæ Laconi multa verba præfractè apud ipſum effundenti iuſſit dicere tribunũ: Tibi licet quælibet ad me dicere: mihi & dicere & facere. In venatione mõſtrantẽ ſibi Tiribazẽ*cãdyn ſuũ laceratũ, quid agendũ eſſet rogauit. Cũ ſubieciſſet ille: Aliũ ipſe indue, hũc mihi donanta fecit, addẽs, hũc tibi Tiribaze dono, ſed gerere interdico. Cõtemnẽs id Tiribazes (erat enim haud improb⁹ ſed leuior & ſtolidior) cũ cãdyn illũ cõfeſtim induiſſet, monilibúſq; aureis & mulieribus à Rege donatis excoluiſſet ſe, ſtomachabantur cuncti. neque enim fas erat. At Rex deriſit eum & ait, Permitto tibi

Artoxerxes facilis & benignus.

Tiribazis lenitas, & Artoxerxis liberalitas.

*Candys, regia veſtis apud Perſas.

aurum gerere vt mulieri, & veſtem illam vt inſano. Menſæ Regis præter matrem eius & cõiugem nemo erat conſors: quarum hæc infra, mater ſupra illum recumbebat: Artoxerxes etiam fratribus ſuis menſam participauit Oſtani & Oxatri ætate minoribus. Iam ſpectaculum gratiſſimum præbebat Perſis vxoris eius Statiræ currus, qui velis detractis ſemper progrediebatur, fœminiſque popularibus ſalutandi eam & adeundi faciebat copiam. Hinc regnum eius fauorabile ad multitudinem fuit. Cyrum verò nouatores hominéſque inquieti vt animo virũ magnifico & inſignem bellatorem & amicorũ ſtudioſum regno exiſtimabant neceſſarium eſſe, atque imperij molem Regem deſiderare animoſum & gloriæ cupidum. Igitur non minus Cyrus ſuperiorum prouinciarum hominibus, quàm iis qui circa ipſum erant fretus aggreditur bellum. Lacedæmonios per literas orat, vt auxilia & milites ſibi mittant: quibus oſtendit ſe largiturum, ſi pedeſtres veniſſent, equos: ſi equeſtres, bigas: ſi prædia haberent, vicos: ſi vicos, vrbes: ſtipendium militibus non annumeraturum, ſed admenſurum. Iactans autem ſe maiorem in modum etiam cor ait fratre ſe ferre grauius, doctiorémque philoſophum & magum meliorem eſſe, vinum potare & ferre largiùs: illum verò præ timiditate & ignauia per venationes ne equo quidẽ in periculis nec ſolio inſidere. Ergo Lacedæmonij miſſa ſcytala præceperunt Clearcho, Cyro vt in omnibus morem gereret. Ita in Regem mouit Cyrus. Habebat ſub ſignis magnas Barbarorum copias, & mercede militantes Græcos paulo minus tre

Artoxerxis vxoris humanitas

Cyrus bellũ contra fratrem Artoxerxem ſuſcipit.

Cyri promiſſa magnifica.

nus tredecim millia. Prætexuit alia ex aliis expeditioni ſuæ. Haud diu tamen Regem fefellit, ſed ipſe Regi nuncium Tiſſaphernes attulit. Vnde magnus motus occupauit regiam. Cauſa belli in Paryſatidem penè tota conferebatur, vocabantúrque in ſuſpicionem & crimen amici eius. Maximè verò fatigabat Paryſatidem Statira bello anxia & vociferans: Vbi nunc illæ ſunt promiſſiones, vbi obſecrationes, quibus liberando fratris inſidiatore bello nos & his miſeriis demerſiſti? Hinc exoſa Statiram Paryſatis, & ingenio mulier in iram & vindictam fero barbaricóque necare eam eſt molita. Quia verò per bellum Dinon hoc ſcelus prodidit patratum, Cteſias pòſt: quem neque præterire tempus, cùm rebus agendis interfuerit, conſentaneum eſt: neque cauſam habebat cur eam rem vltrò in narrando, vt fuerat geſta, ex ſuo loco traiiceret: quod crebrò ei in ſcribendo áccidit, vt à veritate excurrat ad vana & fabuloſa: hæc, quem ille tribuit, habebit locum. Appropinquanti Cyro fama & rumores acciderũt non habere in animo ſtatim prælio decernere Regem, neque conſerere cum eo manus properare: ſed in Perſide, dum copiæ eò vndique conueniſſent, ſubſiſtere. Etenim foſſam paſſus latam decem & totidem altam, longam ſtadia per campum quadringenta duxit. Intra hanc penetrare Cyrũ, atque nõ longè ab ipſa procedere Babylone permiſit. Verùm cũm Tiribazes dicere ei princeps non dubitauiſſet, nõ eſſe protrahendũ conflictum, neq; Media Babylonéq; atque adeò Suſis cedentem abdere ſe in Perſidem debere, qui exercitũ habeat immenſo quã hoſtis

Cteſias hiſtoricus reprehenditur.

Demetrii & Antonii pietas & impietas, fides & perfidia.

& caſtiſſimum puerum Athenienſem, vt ſtuprū effugeret, miſerè vitā profundere. Breui ſemetipſū Antonius per incōtinentiā, Demetri⁹ alios læſit. Vice verſa aduerſus parētes ſuos præſtitiſſe Demetrius vſquequaque irreprehenſibilē: Antonius auunculū dedidit, vt interficeret Ciceronem, rem per ſe execrabilem atque immanem: vt vix in eo ignoſcas Antonio, ſi ſalutis auunculi Ciceronis cædes merces fuiſſet. At periuria & perfidiæ vtriuſq;, quòd hic* Artabazū vinxit, ille obtruncauit Alexandrum: velamētum in Antonio habet confeſſum. Nam deſertus ab Artabazo in Media & proditus fuit. Demetrium multi memorant ad factum ſuum falſis colorandum cauſis inſimulaſſe illum, qui ab ipſo fuit violatus, non pœnas perſecutum à violatore.

*Hunc Plutarch⁹ antèuidetur appellare Artauaſdem.

Demetrii & Antonii verum geſtarum gloria.

Palmarū ſuarum viciſſim ipſe effector Demetrius fuit: contrà Antonius, vbi non adfuit, pulcherrimas maximáſq; per legatos ſuos retulit victorias. Imperium verò amiſit ſua culpa vterque, non pari tamen modo: ſed ſuperior deſtitutus, quòd defeciſſent ab eo Macedones: hic deſtituens ſuos. Fugit enim deſertis illis qui dimicabant pro ipſo. Itaque crimen eſt Demetrij, quòd reddiderit in tantum infeſtos ſibi milites ſuos: Antonii, quòd paratam tantam beneuolentiam atque fidem deſeruerit.

Demetrii & Antonii mors turpis.

Exitum certè neutrius commendes, improbandus Demetrij tamen magis. Siquidem in manus ſuſtinuit hoſtium venire, & in cuſtodia vſuram facere triennij paſſ⁹ eſt, vino & vētre pecudū modo cicuratus. Antonius timidè quidē & lamētabiliter turpitérq; : prius tamē quā corp⁹ ſuū in poteſtatē venit hoſtis, exitū ſibi cōciliauit.

SERE

SERENISSIMO ET POtentiſsimo principi ac Domino, D. Frederico ſecũdo, Daniæ, Nordvuegiæ, Gotthorum, & Vvãdalorũ regi, duci Sleſvuici, Holſaciæ, Stormariæ & Dithmariæ, comiti in Oldenborg & Delmẽhorſt, &c. Hermannus Cruſerius S. D.

C HRYSIPPVM *ait in præfatione vitæ Arati Plutarchus, quòd vereretur dictum inauſpicatum, vetus prouerbium inuertiſſe: ac pro eo quod diceretur,*

Quis patrem laudet, non felices niſi nati?

repoſuiſſe,

Quis patrem laudet, bene felices niſi nati?

atque eam ob rem reprehenſum fuiſſe ab Dionyſodoro, qui verum repoſuiſſet, Chryſippum. Ego verò, Sereniſſime ac potentiſſime Rex, quãuis certa quadam ratione opinio non ſit improbanda Dionyſodori longè arbitror dici tamen verius, quod poſuit Chryſippus,

Quis patrem laudet bene felices niſi nati?

Eſto enim, vt dicamus aliquando, vbi filij à virtutibus parentis deſciſcunt: Heu quàm præſtantis patris quàm fœdum filium, ſæpiùs tamen ita dicunt homines: Etſi pater tuus M. Antoni vir fuerit haud improbus, calamitatem tamen haud potuit Reipub. adferre vllam grauiorem; quàm te quòd genuerit adeo profligatum filium. Fuiſti tu quidem optimus

M. Antonine imperator, verùm quòd filium ſucceſſorem tum reliqueris tetrum Commodum, non potuiſti Reip. conſulere peius. Tales igitur filii maioribus ſuis etſi celebres fuerint, vita, quam turpiter egerunt, magnas offundunt tenebras. At quàm præclarum hoc: Ille maioribus ſuis virtute ſua præluxit: vt ſi antè nati non fuerint, nunc innoteſcant. Nicocles fuit Athenienſis ad gloriam obſcurior, at hic inclytum illum Græcis genuit Themiſtoclem. Pater humilis Ciceronis neque vllis clarus natalibus vel rebus geſtis. hic tamen inſigne illud vrbis Romę lumen & miraculum edidit omnis virtutis & doctrinæ & eloquentiæ: vt beatos dicere vel hodiè compellamur eos qui huſce filios extulerunt, parentes. Quare ſunt multò magis perhibendi & extollendi illi, qui & præcellentes viri ipſi fuerunt, & ſtirpem propagauerunt præcellentem. Ita prædicatur cum ſuis pręclaris factis Miltiades, tum felix habetur, qui Cimonem filium reliquit ſummũ virum. L. Manlius etſi laudibus clarus ſuis, filij gloria Torquati multò excitatiùs radiauit. Nam cùm non exiſtat niſi conſummata in virtute vera felicitas, meritò in gloria ſunt genitores ij, qui inſignes virtute liberos reliquere. Iam vt ad parentes redundat filiorum laus, ita ſplendor recidit ad filios parentum: poſſúntque hi eſſe illorum nomine glorioſi, præcipuè ſi non nudo titulo filii parentum eſſe rãt ſe, ſed valeãt etiã ornamẽtis relucere ſuis. Quod ſi cui alij, tibi certè, sereniſſime Rex, licet, qui tã cumulatũ habueris omni genere laudis parẽtẽ. Cùm enim haberet Daniæ regẽ diuturna iã nitentẽ regni poſſeſſione, atque ſplendidiſſimis nuptiis ſuccinctum: qui quòd adminiſtrare videretur regnum duriùs, ideòque populares adminiſtrationem eius non

ferrent,

ferrent, vltro regno ceſſit: auum tuum illi eius capiti virtutibus aſciuerunt, atque in regium ſolium collocauerunt. Qui cùm rex non eſſet, dignus eſt habitus tamen regno, & rex dictus principum & popularium ſuorum, non ſanè feſellit de ſe opinionem. Ita mox ab initio explicuit omne inſtrumentũ virtutum ſuarum, vt omnem expectationem vicerit. Hic non inferiorem ſe reliquit, qui vt admotus ſceptro eſt, regnum ſuum clementia & optimis inſtitutis recreauit, viros eruditos amauit omníque eſt liberalitate proſecutus. Quibus rationibus ita excoluit regnum ſuum: vt quod acceperat horridum, reddiderit nitidiſſimum & humaniſſimum. Nec verò hîc conſtitit virtus eius, neque in toga modò fuit excellens: ſed & bello appetitus ab hoſtibus & æmulis virtutis ſuæ tam ſapienter prouidit rebus ſuis, tam fortiter obiecit ſe hoſtibus, vt & illos repulerit, & ſibi ſuíſque ſecuritatem pepererit & ocium. Conſtitutis iam rebus ſuis adminiſtrauit regnum ea prudentia & vigilantia, ita confirmauit vires ſuas, ita compoſuit ordines omnes, ea fide & integritate egit cum vicinis & externis principibus nationibúſque: vt cùm grauis bellorum procella & tempeſtas concuteret totam Germaniam, tuba in Dania non ſit audita; omnia altiſſima ibi quiete conticuerint. Quæ quidem quamuis diuinæ clementię accepta ferenda ſint: admirandus ſit tamen ille cuius ad id opus vſus miniſterio Deus eſt. Non dicam hîc de diſciplina optimi principis domeſtica, quanta moderatione omnia ibi digeſta: quàm libenter & multa, vbi feriari licebat à negociis publicis, legeret, audiret, cõferret cum doctis. Hoc dicam, cùm principem præſtitiſſet ſe ſuis diligentiſſimum & leniſſimum, bellatorẽ hoſtibus acer-

vimum, amicis integerrimum, omnibus hominibus conſtantē, atque immotæ fidei: decedēs te optimè inſtitutum & ad ſuos formatum mores regni ſucceſſorem reliquit, cui ſalutem regni & commoda populi commendauit. Huic tu tanto ſuccedens genitori non leuia rudimenta poſuiſti regni tui. Siquidem illuſtris eſt apud omnes & celebris Dithmarienſis expeditio tua: qua iamdiu rebelles & malè conſultos ad veteris imperij reſpectum feliciſſimè reduxiſti. In ea Maieſtatem tuam congruens & conſtans ad nos delata fama eſt cùm ſummam induſtriam operibus obeundis militaribus animúmque imperterritum ad ſubeundum pericula præſtitiſſe, tū inſignis peritiæ bellicæ & prudentiæ imperatoriæ dediſſe documenta. Itaque virtutem & conſilium ſecuta meritò victoria eſt. Atque hoc partim ſapientię tuę, partim felicitatis eſt. Quòd verò palma fuerit penè incruenta, & quòd reſipiſcentibus peperceris, neque extra aciem ſtrictus vllus gladius ſit, ſed facilè ignoueris ſupplicibus, ac leuiſſimis legibus in gratiam receperis, id eſt clementię tuæ: in qua nihil ſibi fortuna, nihil vendicant milites tui: verùm quicquid illud eſt, quod eſt certè maximū, id totum tuum eſt. Gratulor ergo tibi ego clementiſſime Rex hanc laurcam regnique auſpicia tā felicia, gratulor etiam atque haud ſcio an magis de tāta in rebus ſecūdis moderatione. Iā illa, quę ſunt cōſecuta eam victoriam amplificant mirificè. Expoſuit enim mihi doctiſſimus & candidiſſimus vir Albetrus Knopperus I.V. doctor omninò paternis veſtigiis te ab hoc triumpho inſtitiſſe, eáque eſſe pleno ingreſſum gradu. Incūbere enim enixiſſimè te in virtutem & ordinem regni politicū fouēdóſque viros doctos: quos frequentes & eximios in omnibus

artibus

artibus tam in aula quàm in Academia tua alas ſuſtentéſque liberaliter & honorificè: quorum alterum te beatum, alterum magis ac magis reddet decantatum & celebrem, regnum verò tuum politius efficiet ac ſplendidius. Rex Franciæ Franciſcus primus vna hac re, quòd prolixus fuerit in eruditos, ac bene de literis ſit meritus, nomen ſempiternum parauit. Quantò expectare tu laudem maiorē debes ex virtutum cumulo tuarum reliquarum: quas perſecuturum te ac ſanctiſsimum parentem tuum repræſentaturū tanto iā dato abs te pignore omnes ſpōdēt? Atque his rebus efficiis tu, rectè vt cenſeā dici,

Quis patrem laudet, benè felices niſi nati?

Qua ego quoque ſpe, incitante me & confirmante doctore Knopero (deterrebat enim pudor me) auſus ſum partem operarum mearum, quas in Plutarchum Latinè reddendum poſui, Maieſtati tuæ dedicare: vt ſimul & virtutem tuam admirari & comprobare inſtitutū eique me declarem applaudere, tū vt numinis tui ſplēdore lucubrationes meæ illuſtrētur. Quia verò habet reges Plutarchus in viris illuſtribus ſuis vix tres commendabiles: ex his, quem tibi inſcriberem, deſumpſi potiſsimùm regem Perſarū Artaxerxem principem placidiſsimum, qui ſiquid titubauit, in eo titubauerit nonnihil fortaſsè, quòd plus ſatis fuerit lenis. Probauit etiam virtutem ſuam bello. Quia tamen geſsit pauca armatus, plurimum autem ocium & pacem coluit: ideo putaui eum præ cæteris congruere parentis tui moribus. Cæteri Plutarchi reges vel nimium proiecti ad bellum, vel omninò ab eo fuerunt ſeiuncti. Adiunxi Artaxerxi regi imperatorē Achæorum Aratum, bonum illum quidem bello virum, ſed meliorem pacis artibus & prudentia. Cum duobus hiſce

inſignibus viris contendi improbatos imperatores duos Galbam & Othonem, minus Galbam tamen: vt ex horum penè contrariorum collatione ſplendor magis eluceſcat virtutis & probitatis. Album enim magis videtur album, ſi compoſitum cum nigro fuerit. Quod ſi ſtudium hoc meum probatum Maieſtati tuę & gratū eſſe intelligam, ſumam animū ad reliquos labores meos in publicum edendos, atque ad magnam partem eorum nomini tuo auguſto conſecrandum. Vale Sereniſſime Rex, Campis.

Artoxerxis Mnemonis genus.

Diodor⁹ & Xenophon, Artaxerxem ſemper, Plutarchus Artoxerxem, vocat.

Cyrus, à ſole dictus. Solem enim Perſæ Cyrum vocant.

*Arſaces etiam dictus, quod fuit Parthorum regum commune nomen.

ARTOXERXES.

PRIMVS in Perſarum regibus Artoxerxes, qui lenitate atque animi celſitudine pręcelluit, Longimanus vocatus eſt, quòd manum dexterā haberet altera lōgiorem. Xerxis hic filius fuit. Secundus, de quo hîc agimus, Mnemon cognomine illius fuit ex filia nepos. Nam Darij & Paryſatidis filij quatuor fuere, maximus ſtirpis Artoxerxes, ab hoc Cyrus, minores his Oſtanes & Oxathres. Ac Cyrus à Cyro priſco nomē mutuatus eſt, illi à ſole aiunt inditum: Cyrum enim vocare Perſas ſolem. Artoxerxes antè* Arſicas dictus fuit: quamuis Oarſem ferat nuncupatum Dinon. Verùm Cteſiam, etſi alioquin abſurdarum & inſulſarum in libros ſuos variā fabu

fabularum colluuiem infarcerit, haud proba-bile ſit tamen appellationem fugiſſe, in cuius contubernio agebat Regis medicus eius, vxo-ris, matris, & liberorum. Cyrus acri violentó que ingenio iam à prima ætate extitit. Manſue tior in omnibus alter & libidine eſſe naturâ vi debatur mollior. Vxorem elegantem & probã parentibus iubentibus duxit & retinuit inui-tis. Nam cùm fratrem eius interemiſſet Rex, ſtatuerat illam quoque de medio tollere. At Ar ſicas ſupplicibus precibus apud matrem agens, multíſque lacrymis, tandem obtinuit ne inter ficeretur illa, neque diuortium ipſe faceret cùm ea. Porrò mater magis exoſculabatur at-que ad regnum promouebat Cyrum. Vnde, vbi patre iam ægro accitus eſt, profectus ad au lam eſt à mari maxima ſpe, effeciſſe illam vt ſucceſſor regni declararetur. Etenim ratione ni tebatur Paryſatis ſpecioſa, qua Xerxes fuerat vetus vſus ſuggerente Demarato Arſicam ſe priuato, regnanti Cyrum Dario peperiſſe. Non adduxit eum tamen in ſententiam ſuam, ſed ætate prior eſt deſignatus rex, & tranſnomina-tus Artoxexes: Cyrus verò Lydiæ ſatrapa & o-ræ maritimæ dux. Mox ſub Darij exceſſum rex Paſargadas perrexit, vt ſacris regiis inaugurare-tur à ſacerdotibus Perſicis. Delubrum eſt Deæ bellatricis, quam Mineruam coniicias eſſe. Eò ingreſſum, qui inauguratur, ſtolam ſuam o-portet ponere, & induere eam, quam Cyrus priſcus prius quàm regno potiretur, geſſit: & ficorum maſſam eſſe, tum terebinthum vora re, & calicem haurire lactis acidi. An quæ præterea alia agant, cæteris eſt obſcurum.

Cyri & Artoxerxis diuerſi mores.

De hac cõtrouerſia vide Iuſtinum lib. 2.

Artoxerxes rex deſignatur.

Regum Perſarũ inauguratio.

Hæc cùm acturus Artoxerxes eſſet, adit eum Tiſſaphernes ſacerdotem quendam adducens: qui in pueritia Cyri magiſter patriæ inſtitutionis fuerat: atque artem magicam eum docuerat, ideóque præter omnes Perſas, quod nō creatus Cyrus rex eſſet, grauiter putabatur tuliſſe. Quocirca fides ei habita Cyrum criminanti. Detulit autem deliberatum illi eſſe in tēplo circumuenire inſidiis Regem: atque cùm veſtem exueret, adoriri & obtruncare. Nonnulli ex hac delatione manus ei autumāt iniectas: alij penetrāſſe quoque in templum Cyrum, indicatúmque cùm ibi lateret à ſacerdote. Moriturum iam mater vlnis complexa ac capillo ſuo circumiiciens colligánſque illius collum cū ſuo multis lamentis & obſecrationibus obtinuit ei veniā, effecítque vt remitteretur ad mare. Qui non acquieſcens illa in prouincia, neque indulgentiæ memor fraternæ, ſed vinculorum ita conſultrice acrius quàm antè ad regnum geſtiuit. Sūt qui dicant, cùm eum attributi in exhibitionem & cultum ſuum pœniteret, deſciuiſſe Cyrum à Rege. cæterùm ineptiūt illi. Si enim nihil aliud, matrem certè habebat cuius copiis vti, & ſumere quantum vellet de pecunia eius valebat, quæ ei nihil denegaſſet.

Cyrus inſidiatur fratri Artoxerxi.

Attēde geſtū mulieris blādiētis marito.

Teſtantur opes eius mercenarij milites, qui multis locis, vt prodidit Xenophon, per amicos & hoſpites ei alebantur. Nō cōtraxit enim illos, quòd cōſiliū ſuū adhuc tegeret, catervatim: ſed alibi alios, qui variis prætextibus ſcribebāt externū militē, habebat. Mater Regis, quæ cū Rege agebat, diluebat ſuſpiciones, atq; ipſe ſemper obſequioſè ſcribebat. Cyrus, quā po-

ſtulā-

ſtulans aliquid à Rege, quà Tiſſaphernem recri minans, quaſi æmulatio cũ illo ſibi & concertatio foret. Erat autem inſita quædam Regi tarditas, quæ vulgò lenitas ducebatur. Initiò enim mirè ſectari Artoxerxis ſibi cognominis viſus eſt moderationem, blandiorem aditu ſe præbendo, atque in largiendis pro merito honoribus beneficiíſque effuſum, omni ſuppliciorum exactioni detrahendo contumeliam, exultandoque in accipienda gratia non ſecùs ſi dares quàm ſi acciperes, in dãdo hilarẽ ſe & benignũ oſtẽdendo. Donũ enim erat adeo exiguum nullum, quod non illuſtri gratia exciperet. Imò verò cùm malum Punicum Omiſes quidam ei inuſitata magnitudine obtuliſſet: Per ſolem, inquit, etiam vrbem vir hic, ſi ei concredita ſit, ex puſilla citò reddat amplam. Dum alia alij offerunt: in itinere homo tenuis, cùm nihil ſubitò ad manum haberet, ad amnem cucurrit, hauſtámque manibus aquam obtulit ei. Ea re delectatus Artoxerxes miſit ei phialam auream cum mille Daricis. Euclidæ Laconi multa verba præfractè apud ipſum effundenti iuſſit dicere tribunũ: Tibi licet quælibet ad me dicere: mihi & dicere & facere. In venatione mõſtrantẽ ſibi Tiribazẽ* cãdyn ſuũ laceratũ, quid agendũ eſſet rogauit. Cũ ſubieciſſet ille: Aliũ ipſe indue, hũc mihi dona: ita fecit, addẽs, hũc tibi Tiribaze dono, ſed gerere interdico. Cõtemnẽs id Tiribazes (erat enim haud improbus ſed leuior & ſtolidior) cũ cãdyn illũ cõfeſtim induiſſet, monilibúſq; aureis & mulieribus à Rege donatis excoluiſſet ſe, ſtomachabantur cuncti. neque enim fas erat. At Rex deriſit eum & ait, Permitto tibi

Artoxerxes facilis & benignus.

Tiribazis lenitas, & Artoxerxis liberalitas.

* Candys, regia veſtis apud Perſas.

nus tredecim millia. Prætexuit alia ex aliis expeditioni ſuæ. Haud diu tamen Regem fefellit, ſed ipſe Regi nuncium Tiſſaphernes attulit. Vnde magnus motus occupauit regiam. Cauſa belli in Paryſatidem penè tota conferebatur, vocabantúrque in ſuſpicionem & crimen amici eius. Maximè verò fatigabat Paryſatidem Statira bello anxia & vociferans: Vbi nunc illæ ſunt promiſſiones, vbi obſecrationes, quibus liberando fratris inſidiatore bello nos & his miſeriis demerſiſti? Hinc exoſa Statiram Paryſatis, & ingenio mulier in iram & vindictam fero barbaricóque necare eam eſt molita. Quia verò per bellum Dinon hoc ſcelus prodidit patratum, Cteſias pòſt: quem neque præterire tempus, cùm rebus agendis interfuerit, conſentaneum eſt: neque cauſam habebat cur eam rem vltrò in narrando, vt fuerat geſta, ex ſuo loco traiiceret: quod crebrò ei in ſcribendo accidit, vt à veritate excurrat ad vana & fabuloſa: hæc, quem ille tribuit, habebit locum. Appropinquanti Cyro fama & rumores acciderūt non habere in animo ſtatim prælio decernere Regem, neque conſerere cum eo manus properare: ſed in Perſide, dum copiæ eò vndique conueniſſent, ſubſiſtere. Etenim foſſam paſſus latam decem & totidem altam, longam ſtadia per campum quadringenta duxit. Intra hanc penetrare Cyrū, atque nō longè ab ipſa procedere Babylone permiſit. Verùm cùm Tiribazes dicere ei princeps non dubitauiſſet, nō eſſe protrahendū conflictum, neq; Media Babylonéq; atque adeò Suſis cedentem abdere ſe in Perſidem debere, qui exercitū habeat immēſo quā hoſtis

Cteſias hiſtoricus reprehenditur.

ampliorem,& decem millia ſatraparum ducum que Cyro & conſilio & virtute præſtantiorum: maturauit quàmprimùm acie decernere. Qui vt primùm conſpectus repentè eſt cum nouies centenis millibus militum ſplendidè adornatorum: hoſtes ex fiducia & contemptu incompoſitè & ſine armis agmen faciétes perculit turbauítque: vt cum tumultu & magno clamore ægrè in ordines eos Cyrus cogeret. Inde Rex ſilentio & ſedato gradu ſigna promouens agminis tam compoſiti gratia obſtupefecit Græcos, qui incõditos vlulatus, ingétem incompoſitámque eorum fluctuationem & diſſipationem tanto in numero expectabant. Iam ſcienter etiam Græcis currus falcatos validiſſimos quoſque in frõte oppoſuit, vt impreſſionis vi prius quàm ad manus ventum eſſet, diſiicerent eorum ordines.

Artoxerxis acies, & diſciplina militaris.

Quia verò pugnam hanc mandauere ſcriptis multi, eámque Xenophon tantùm non ſubiicit oculis: ac geſta, non quaſi acta ſint, ſed agantur, vbique proponit lectori, cõmouétque eum ob perſpicuitatem, vt ſi ſit periculi ſocius: ea inſanus ſim ſi repetam, niſi quæ perſequi ille omiſit ad memoriam inſignia. Igitur locus, vbi pugnatum eſt, Cunaxa vocatur, qui à Babylone ſtadiis quingentis diſtat. Cyrum, cùm ante prælium moneret eum Clearchus, vt pone Macedonum ordines ſe teneret, neque coniiceret in aleam ſemetipſum, ferunt reſpondiſſe: Quid ais Clearche: Tú ne iubes mihi, quod regnũ affecto, regno me vt oſtendam indignũ? Offendit quidé Cyrus, quòd incõſultè in media ruerit pericula, neq; diſcrimen declinauerit: non minus impegit Clearchus tamen, imò magis: qui Græcos

Xenophontis hiſtorici laus.

Artoxerxis cum Cyro fratre conflictus.

Regi locare ex aduerſo noluit: ſed dextrum cornu, ne circumueniretur, applicuit flumini. Nam ſecuritatem vndequaque ſequenti, & præcipuè, nequid omninò acciperet incommodi, ſpectanti manere domi prǽſtabat. Poſtquam verò ſpacium à mari tam immenſum armatus erat emenſus nemine vrgente, tantum quò Cyrum in ſolium regium collocaret: tunc locum & ordinem circunſpicere, non vnde ducem ſeruaret & auctorantem, verùm vbi poſitus ſecurè dimicaret: id hominis erat, cui præſens formido conſilia de ſumma rerum excuſſit, & qui officium prodidit Ducis. Nam cohortes quæ Regem ſtipabant, non excepturas Græcorũ impetũ fuiſſe, quibus impulſis atque fugiente vel interempto Rege incolumẽ victorẽ Cyrum futurum regnaturũmq; ex ipſo patet prælij euẽtu. Quapropter Clearchi potiùs cautio, quàm Cyri culpanda eſt audacia: quòd illa rem & Cyrũ in præceps dederit. Si enim ipſe, vbi locaret Græcos, circumſpiceret Rex, quò quamminimum ſibi detrimenti afferrent, locum non inueniret alium, quàm ab ſe ſuáque cohorte remotiſſimum: ex quo neque victum ſenſerunt ſe, & priùs trucidatus Cyrus eſt, quàm vlli vſui ei eſſet Clearchi victoria. Et quidem non fefellit Cyrum, quid è re foret, ſed Clearchum in media acie conſiſtere iuſſit. Qui cùm curæ ſibi fore dixiſſet, vt quàm optimè ſe res haberet, euertit vniuerſam. Profligauerunt enim quantũ cupiebant Græci Barbaros, ac terga cedentes longiſſimè inſecuti ſunt. Vehebatur Cyrus generoſo equo, ſed effreni & feroci Paſaca nomine, vt eſt auctor Cteſias. In eum præfectus Caduſiorum Artagerſes inuectus eſt

Securitati in bello quatenus conſulendum.

Cyri equus, Paſaca.

vociferans: Tu, qui præclariſſimum in Perſis Cyri nomen deformas hominum ſceleſtiſſime & amentiſſime fortiſſimos viros Græcos itinere inauſpicato ad diripiendas Perſarum fortunas adducis, dominúmque & fratrem tuum ſperas interficere, qui infinitos habet te præſtantiores ſeruos. Id mox experiere. Antè enim caput tuum hoc loco amittes, quàm faciem Regis contempleris. Sic fatus iaculum in illum torſit. Cæterùm reſtitit validè lorica, nec vulneratus fuit Cyrus. Quia tamen grauis ictus accidit, intremuit. Cùm auertiſſet equum Artagerſes, iaculo Cyrus ingeſto, fixit eum, collúmque ſecundum clauiculam cuſpide traiecit. Ac cæſum à Cyro Artagerſem fatentur ferè omnes. At Cyri fatũ, quia Xenophon ſimpliciter & ſtrictim, vt qui ipſe non interfuerit, percurrit: nihil ſanè cauſæ eſt, quin ea quæ prodidit Dinon, ſeorſum: inde, quæ Ctesias, referamus. Refert ergo Dinon, poſtquàm cecidit Artagerſes, inuectum magna vi Cyrum in eos, qui frontem cohortis regiæ tegebant: equum Regis vulneraſſe, eúmque ex equo defluxiſſe. Cùm Tiribazes properè Regem in alium equum impoſuiſſet additis hiſce verbis: Memineris Rex huius diei, neque enim conterenda eſt obliuione: Cyrum admiſſo iterum in Artoxerxem equo concuſſum deturbaſſe. Ad tertiũ incurſum irritatus Rex præſenteſq; affatus, ſatius ſibi eſſe non viuere, infeſtus equum in Cyrum concitat temerè & ea eo impetu in aduerſa tela ruétem: ferítq; Cyrum ipſe iaculo, ferit etiam cohors eius. Ibi Cyrus, vt nonnulli dictitant, cadit ictu Regis: vt alij, ab homine Care percuſſus. quem præmio

Cyrus occidit Artagerſem.

Cyri cædes.

Rex

Rex huius facinoris donauit, vt in bello gallum aureum ex ſumma lancea perpetuo ante ſigna ferret. Etenim ipſos Caras Perſæ gallos criſtarū cauſa, quibus exornant galeas, appellabant. Cteſiæ narratio, vt breuibus multa perſtringam, huiuſcemodi eſt: Cyrus trucidato Artagerſe equū in Regem permiſit, & hic in illum, ſilentio vterque. Occupat Cyri amicus Ariæus ferire Regé, nec ſauciauit eum. Rex miſſa lancea à Cyro aberrauit, Tiſſaphernem autem fidum Cyro & fortem virum percuſſit atque ibi interemit. Cyrus intorto per loricam Regis iaculo vulnus pectori illius ingeſſit duos digitos altum. vnde ille ictus vi defluxit ex equo ad terram. Fuga & tumultu cohortis regiæ edito, Rex aſſurgens cum paucis, inter quos fuit Cteſias, tumulum vicinū cepit, vbi tenuit ſe quietum. Cyrum inter hoſtes volitantem equus ferox longé abſtulit, nec tenebris iam cognoſcebatur ab hoſtibus, & ab amicis quærebatur. Erectus autem victoria, ardoríſque & fiduciæ plenus per medios vehebatur hoſtes clamans: Cedite miſeri. Dum hoc identidem lingua Perſica clamat, pars venerabundi decedunt ei via. Ibi cùm tiara capiti eius defluxiſſet, prætercurrens adoleſcens Perſes, Mithridati nomen erat, tempus Cyri iaculo ſecundum oculum ferit inſcius qui ſit. Eructante vim ſanguinis vulnere captus Cyrus vertigine & ſopore collabitur. Equus fugiens oberrabat. Stratum equi prolapſum capit comes illius, qui Cyrum percuſſit, ſanguine redundantem. Cyrū ex plaga ægrè tandem colligentem ſe aſſiſtentes eunuchi pauci alteri equo impoſuere, quò eriperent eum. quem equitandi impotentem,

Cares galeas criſtatas gerunt, vnde etiā Galli dicti

Cyrus vulneratur.

pedibúſque connitentem ire ſuſtinentes duce-bant, corpore quidem ob vulnus in capite acceptum grauem cæſpitantémque, ſed victorem arbitrantem ſe, quòd fugientes audiret Cyrum regem alta voce appellantes, atque vt parceret ipſis orantes. Interea Caunij quidam homines tenues inopéſque, qui humilium miniſteriorum gratia Regis caſtra ſequebantur, confuſi fortè vt amici fuere cum illis qui circa Cyrum erant. Hi vt tandem punicea ſagula eorum aduertere, cùm regij haberent omnes candida, intellexerunt hoſtes eſſe. Ita vnus eorum auſus eſt, ignarus qui eſſet, Cyrum iaculo à tergo ferire. Vulnerata poplitis vena prolapſus Cyrus tempus ſimul ſaucium ad ſaxum offendit, vnde animam exhalauit. Hæc Cteſiæ verba ſunt, quibus quaſi plumbeo gladio vix tandem interficiens hominem, eum ſuſtulit. Quo iam fato functo Regis explorator Artaſyras fortè equo præteruectus eſt. Hic eunuchos lamentantes agnoſcens fidiſſimum ex his rogauit: Cuí nam huic Pariſca, quem defleas, aſſides? Ille reſpondit: Non cernis exanimem Artaſyra, Cyrum? Igitur Artaſyras mirabundus confirmauit eunuchum, & aſſeruare iuſſit cadauer. Ipſe citato ad Artoxerxem curſu deſpondenti iam animum, & corpore grauiter tam ſiti quàm vulnere afflicto ouans renunciat mortuum ſuis oculis ſe Cyrum conſpexiſſe. Ille verò primùm ipſe è veſtigio intendit eò pergere, atque Artaſyræ iuſſit, vt ad locum duceret ſe. Cæterùm quia multus rumor de Græcis & timor erat, quòd fugientes dicerentur conſectari & vndique victores eſſe atque profligaſſe ſuos:

Cyri miſeram fatũ.

ſuos: viſum eſt complures ſpeculatum mittere. Miſſi ſunt triginta cum facibus. At Regi tantùm non ſiti eneĉto eunuchus Satibarzanes circuncurſitans potum inueſtigauit. Quippe erat locus ille ſitiens, & procul diſtabant caſtra. Tandem incidit in vnum ex Cauniis illis egenis, qui ſordido in vtriculo aquam putridam & vitioſam habebat ad octo heminas. Hunc arripit atque ad Regem portat. Cùm totum exhauſiſſet Rex, quæſiuit de eo, núm ne magnam nauſeam mouiſſet ei potus? Ille per deos iurauit, nec vinum vnquam iucundius ſe potaſſe, nec aquam vel leuiſſimam & limpidiſſimam. Itaque ſi minus ego, inquit, hominem, qui eam tibi dedit, inuenire, vt parem referam ei gratiam, valeam: deos precor, vt beatum & opulentum efficiant. Interea recurrerunt triginta illi alacres atque exultantes, inſperatámque ei felicitatem annunciauere. Iam multitudine quoque denuò ad eum confluentium & coëuntium fultus de colle ad crebra lumina deſcendit. Vt aſtitit cadaueri atque ex lege quapiam Perſarũ dextra capútque à corpore detruncata fuere, caput eius adferri iuſſit, comáque prolixa & ſpiſſa correpta fluctuantibus adhuc atque in fugam effuſis oſtendit. Obſtupuerunt illi, eúmque adorauerunt, atque ita breui L X X. millia militum aggregauerunt ad eum ſe, vnáque in caſtra rediere. Eduxerat vt Cteſias auctor eſt, in aciem quadringena millia: Dinon & Xenophon multò plures fuiſſe, qui confluxere memorant. Inito cæſorum numero Cteſias nouem millia capitum relata perhibet ad Artoxerxem: Sibi verò non minus X X. millia viſos,

Artoxerxis ſitis.

Artoxerxes ſitiens, aqua putrida epota, dicit ſe nunquam bibiſſe ſuauius.

Perſarum mos in bello.

Cteſiæ mẽdacium.

qui ceciderant. Verùm hęc in cõtrouerſia fuere. Illud verò iam Cteſiæ nobile eſt mendacium, qui ſe cum Zacynthio Phayllo & quibuſdam aliis miſſum refert ad Græcos. Nam Xenophontem non latuit agere in Regis contubernio Cteſiam. Siquidem meminit eius, & conſtat hoſce libros eum voluiſſe. Quare nuncium eum & tantæ fuiſſe legationis interpretem non præteriſſet tacitum. Phayllum Zacynthium nominaûit, Sed mirè ſcilicet ambitioſus Cteſias, nec ſeciùs Laconum & Clearchi ſtudioſus paſſim in hiſtoria aliquas ſibi ipſe attribuit partes. in quibus cùm eſt, multa & præclara de Clearcho cõmemorat & de Lacedæmone. Secundum prælium eximia dona & maxima Artagerſis, qui à Cyro fuerat interemptus, filio miſit. Magnificè etiam Cteſiam cæteróſque honorauit. Præterea repetit Caunium illum, qui vtriculum dederat. hunc ex obſcuro & inope celebrem reddidit & lautum, præſtitit & inſontibus plectendis ſe moderatum. Siquidem Arbaci cuidam Medo, qui in conflictu perfugerat ad Cyrum, mox perempto illo ſe receperat ad ipſum, timiditatis & ignauiæ notam inurens non proditionis vel improbitatis, imperauit vt nudum collo impoſitum equitantis modo ſcortum per integrum diem circumferret in foro. Alteri, qui præter tranſitionem mentitus fuerat duos hoſtes ſe obtruncaſſe, iuſſit tribus acubus traiici linguam. Cùm verò arbitraretur, & omnium hominum vellet exiſtimationem & ſermonem eſſe interfectum ab ſe Cyrum: Mithridati, qui Cyrum ſauciauerat primus, dona miſit, præcepítque iis qui dona ferebant, referre: Hiſce te præ-

Artoxerxes quẽadmodum bene meritos & ignauos honorauit & multauit.

miis Rex ornat, quòd ſtratũ equi quem inueniſti, retuleris ei Cyri. Cari quoque, à quo in poplite Cyrus vulneratus occubuit, præmium flagitanti nunciare, quos miſit cum dono, iniunxit: Hoc dònum tibi Rex, quòd ſecundus felicem nuncium ei attuleris mandauit dari. Princeps enim Artaſyras, ſecundum illum tu Cyri exceſſum attuliſti. At Mithridates cum offenſione tacitus abſceſſit. Miſerum Carem idem, qui ſtolidos ſolet, tenuit morbus. Quippe præſenti geſtiens fortuna, inductúſque ſtatim ad aſſerendum ea quæ ſupra ſortem ſuam erant, dedignatus eſt oblatum proſperi nuncij præmiũ accipere: ſed fremuit teſtans deos clamitánſque ab nullo Cyrum alio quàm ab ſe peremptum: qua gloria immeritò ſe ſpoliari. Quibus relatis maiorem in modum exarſit Rex, ac ceruicem homini abſcindi imperauit. Aſſiſtens autem mater Regis, Tu verò noli permittere, inquit, Carem hunc nefarium tam leui defungi pœna, ſed mercedem à me recipiet temeraria lingua dignam ſua. Permittente ei Rege iuſſit carnificibus Paryſatis, vt abriperent hominem, ac per dies decem excruciarent, inde oculis effoſis in aures feruens æs inſtillarent, dum expiraret.

Cyri interfectorum punitio.

Paryſatidis crudelitas.

Miſerè item periit breui pòſt ex inſolentia ſua Mithridates. Inuitatus ad cœnam, cui & Regis & eius matris eunuchi intererant, acceſſit ad conuiuium veſte & auro, quæ acceperat à Rege, comptus. Inter epulandum ille qui inter Paryſatidis eunuchos poterat apud illam plurimũ, affatur eum: Vt elegantem hanc tibi veſtẽ Mithridate Rex donauit, elegantes etiã torques & armillas, iam pretioſum acinacem: quibus beatũ

te & omnibus reddidit ſuſpiciendum. Temulentus iam Mithridates: Quæ hæc ſunt, inquit, Sparamixe? Nempe maiora ego & præclariora, quo die conflictum eſt, ſum meritus à Rege. Cui arridens Sparamixes: Nihil equidem, infit, inuideo Mithridate. verùm, quoniam aiunt Græci in vino veritatem eſſe: quid præclari ſodes aut magni eſt equo delapſum inueniſſe ſtratū, atque hunc retuliſſe? Id non, quò rem ignoraret, iactauit: ſed vt id præſentibus arbitris ille effutiret, loquacis & impotentis iam ex vino ſui ſtimulabat leuitatem. Igitur non temperauit, quin iaceret: Vos, vt libet, pileos iacite & eiuſcemodi quiſquilias. Ego diſertè vobis affirmo interfectum hac manu Cyrum. Neque enim vt Artagerſes iaculum torſi irritum & vanum: ſed paululum aberraui ab oculo, fixóque & traiecto tempore illum proſtraui: quo ex vulnere interiit. Hîc cæteri exitum iam & funeſtam ſortem cernentes Mithridatis in terram oculos deiecere. At conuiuator: Heus tu, inquit, Mithridate bibamus nunc & epulemur Regis fortunam adorantes. Verba fortè noſtra maiora valeant. Inde ſermonem Paryſatidi indicat eunuchus, illa Regi. Rex ira flagrauit, quaſi reuinceretur, pulcherrimúmque & iucundiſſimum amitteret victoriæ decus. Volebat enim omnibus Barbaris & Græcis perſuaſum, in impreſſionibus & concurſibus cùm inferret & acciperet plagam, hinc ſe vulneratum fuiſſe, hinc ſe Cyrū interfeciſſe. Itaque necari Mithridatem ſcaphis iuſſit. Eſt id ſupplicij huiuſcemodi genus: Scaphas duas inter ſe congruentes accipiunt. In alteram ſupinum eum, qui pœnæ eſt deſtinatus,

In vino veritas prouerbium.

Scapharū ſuppliciū apud Perſas.

natus, locant. inde inducunt alteram,& coaptant ita, vt caput, manus, & pedes exerantur, reliquum ſit incluſum corpus. tunc cibum homini præbent. quem ſi reiiciat, compellunt eum oculos fodicantes ſumere. A cibo mel & lac confuſum ei ad potum infundunt. tum ad ſolem obuertunt aſſiduè oculos eius, vt incubantium examine muſcarum tota integatur facies. Cùm autem intus faciat, quæ homines, qui edunt & bibunt, neceſſe habent: tineæ & lumbrici ex tabe & putredine excrementorum proueniunt. à quibus corpus in viſcera penetrantibus conſumitur. Poſtquàm conſtat expiraſſe hominem, ablata ſuperiore ſcapha carnem cernunt corroſam, & eiuſcemodi verminum examina mordicùs affixorum viſceribus eáque adedentium. Ad hunc modum Mithridates ſeptendecim dies tabeſcens tandem interiit. Supererat Paryſatidi, quem peteret, ille qui caput & manum Cyri præciderat, * Maſabates Regis eunuchus. Hic vbi anſam dedit ipſe aduerſus ſe nullam, hanc technam eſt in caput eius Paryſatis commenta. Fuit cætera ingenioſa ſua ſponte mulier & alea ludendi artifex. Quare ante bellum crebrò cum Rege ludebat alea, & poſt bellum reſtituta in gratiam eam familiaritatem non declinabat Regis; vt & cum eo luderet, atque amorum conſcia adminiſtráq; in iis & adiutrix eſſet: ac planè minimam eius fruendi & eum eo conſuetudinem habendi Statiræ faciebat copiam, cùm ſupra omnes illi infeſta, tum plurimum ipſa affectans apud Regẽ poſſe. Igitur cùm captaſſet aliquando languentem otio Artoxerxẽ, prouocauit eum ad alea in

*Paulo poſt nominatur hic Meſabates.

Paryſatis ingenioſa mulier, & ludendi alea docta.

mille Daricos ludendum : ac vincere iactu ei permiſit, repræſentauítque argentum. Simulans autem dolore ac pungi victam ſe, petiuit, vt de integro aleam iácerent de eunucho. Geſſit ei morem ille. Pacti, vt quinos vterque reciperet fidiſſimos: ex reliquis, quem victor legiſſet, vt daret victus, hac lege luſerunt. Cùm intenta eſſet, atque in ludum incubuiſſet, prætereа cecidiſſet ei feliciter alea, victrix Meſabatem ſumit: neq; enim de exemptis erat: & prius quàm quid ageretur, odoraretur Rex: tradidit eum carnificibus, viuúmque præcepit excoriari, ac corpus tranſuerſum in tres ſuſtolli cruces, & pellem ſeorſum palo ſuffigi. His actis cùm acceſus Rex in eam ſtomacharetur, illa cum riſu cauillata: Hominem iucundum, inquit, & egregium: qui ſenis improbi eunuchi excandeſcis gratia, ego mille alea perditis Daricis taceo & acquieſco. Ita Rex impoſitum ſibi eſſe dolens obticuit. At Statira cùm aliàs apertè illam oppugnabat, tú hæc ferebat moleſtè, quòd eunuchos & Regi fideles crudeliter violentérque Cyri cauſa interficeret. Poſtquàm Clearchum alióſque duces interpoſito iureiurando circumuenit Tiſſaphernes, comprehenſóſque & vinculis aſtrictos ad Regem miſit: rogatum refert ſe à Clearcho Cteſias, vt pectinis copiam ſibi faceret. Quo accepto curaſſe eum caput, oblectatumque pectinis vſu, & annulum ſuum amicitiæ mutuæ adneceſſarios & familiares Lacedæmone ſuos inſigne ſibi dediſſe. Inſculptas in pala fuiſſe * Caryatidas ſaltantes. Cibaria, quæ Clearcho mittebantur, à concaptiuis militibus interuerſa & conſumpta, pauca verò ex illis relicta Clearcho.

Paryſatidis dol⁹ & crudelitas.

Clearchi & aliorum ducũ cædes.

* Caryatidas, Caſtora & Pollucem intelligunt quidam.

cui

Cui rei etiam refert ſe remedium Cteſias adhibuiſſe, effeciſſéque vt copioſiora mitterentur Clearcho, ac militibus ſeparatim præberentur alia: atque hæc ſumminiſtraſſe & ſuppeditaſſe ex beneficio & ſententia Paryſatidis. Cùm mitteretur quotidiè Clearcho inter cibaria perna: oraſſe ipſum Clearchum ac ſubieciſſe, modicum pugionem vt in carnem conditum clàm ſibi mitteret, neque fineret vt Regis fata ſua paterét atrocitati: cæterùm abnuiſſe metu ſe. Regem deprecanti matri pro Clearchi incolumitate iureiurando annuiſſe: verùm impulſu inde Statiræ cunctos fuiſſe ab eo præter Menonem trucidatos. Hinc Statiræ tetendiſſe Paryſatidé inſidias, viruſque ei concinnaſſe. Verùm parum probabilia adfert & coniuncta cum abſurda cauſa, facinus admiſiſſe adeò nefarium, atque in periculum ſeſe præcipitauiſſe Paryſatidem Clearchi gratia ſuſtinentem iuſtam regis coniugem liberorúmque conſortem ad regnum educatorum necare. Cæterùm non obſcurè exaggerat hæc ad Clearchi commendandam memoriam. Etenim attexit hoc quoque, duces obtruncatos cæteros fuiſſe à canibus & alitibus laniatos, Clearchi cadaueri venti procellam cumulum terræ excitaſſe atque inieciſſe corpori, idque contexiſſe. quo loco enato palmeto breui eximium nemus excreuiſſe ac locum eum inumbraſſe. itaq; magna ductum pœnitentia Regem, quòd virũ diis carum peremiſſet Clearchum. Paryſatis ergo cùm odium iam inueteratum atque æmulationem cõcepiſſet in Statiram, cernés potentiã ſuam à Rege ſe reuerente & honorante profici-ſci, illius verò amore & fide ſtabilem firmamq;:

Cteſiæ vanitas.

Artoxerxis mater Statiram vxorem eius veneno necat.

inſtruxit ei inſidias,de ſumma, vti arbitrabatur, aleam iaciens. Ancillam habebat fidam, quæ plurimum apud ipſam poterat, Gigim dictam, quam adminiſtram veneni Dinon tradit fuiſſe, conſciam modò inuitam Cteſias. Illum qui venenum dedit, hic Belitaram appellat, ille Melantam. Inſtituentes autem ex ſuperioribus ſuſpicionibus ac ſimultate congredi denuò & vnà cœnare, cum metu tamen & cautione iiſdē epulis atque ab iiſdem vtebantur paratis. Naſcitur apud Perſas exigua auis, quæ omni caret excremento, habétque inteſtina omnia adipe differta: vnde vento arbitrantur & rore hoc animal viuere, Ryntaces dicitur. Hanc autumat Cteſias cultello, quem altero latere illeuerat toxico, diſſecuiſſe Paryſatidem atque infeciſſe alteram partem veneno, partem ſynceram & puram ori ingeſtam ipſam mandiſſe, Statiræ verò dediſſe virulentam. Dinon non Paryſatidem, ſed Melantam medicatas carnes ſecuiſſe cultro & Statiræ appoſuiſſe. Cùm animam igitur magnis cum cruciatibus & doloribus ageret mulier:& ipſa olfecit maleficium,& ſuſpicionem Regi aduerſus matrem attulit, feritatem illius & animum implacabilem cognoſcenti. Vnde quæſtioni extemplò iniectus miniſtros matris & ſtructores corripuit ac tormentis lacerauit.

Ryntaces auis Perſica omni carens excremento.

At Gigim diu Paryſatis in cubiculo ſuo tenuit, depoſcentíque denegauit Regi: verùm poſt oráte illa, vt domum nocte dimitteretur: certior factus locatis inſidiis comprehendit Gigim, cámque rei capitalis damnauit. Legitima pœna veneficiis apud Perſas hæc infligitur: Saxum eſt latum: cui capita illorum imponentes altero

Veneficorū pœna apud Perſas.

ſaxo

ſaxo feriunt & elidunt, quoad contuderint faciem & caput. Ad hunc modum periit Gigis. Paryſatidem Artoxerxes nullo nec verbo nec facto læſit, niſi quòd petentem relegauerit Babylonem, adiiciens, quoad ſupereſſet illa, non viſurum ſe Babylonem. Ita res Artoxerxis domi ſe habebant. Vt verò Rex adductos à Cyro Græcos, quos non minùs elaborauerat in poteſtatem ſuam redigere, quàm vincere Cyrum & regnum retinere, non potuit capere: ſed imperatore amiſſo Cyro ducibúſque ſuis ex ipſa propè emerſerunt regia, detegentes & reuelantes Perſarum & Regis res vim auri eſſe & luxum & mulieres, cæterà faſtum ac minas: cùm tota ſe erexit Græcia & deſpexit Barbaros, tum Lacedæmonij turpe duxerunt, niſi tunc certè incolentes Aſiam Græcos ſeruitute eximerent, atque ab illorum aſſererent contumeliis. Ac primùm vbi duce Thimbrone, deinde Dercyllida arma in Aſiam promouentes nihil memorabile geſſerunt, præfecere bello Regem Ageſilaum: qui tranſportato protinus in Aſiam exercitu rebus gerendis intentus magnum nomen comparauit. Tiſſaphernem fudit fugauítque, & ciuitates ad defectionem impulit. His actis aduertens Artoxerxes, quemadmodum gerendum bellum eſſet: Rhodium Hermocratem magna vi auri inſtructum miſit in Græciam, mandans vt corrumperet illos quorũ ſumma eſſet in ciuitatibus auctoritas, bellúmque in Lacedæmonios totius Græciæ conciret. Id exequente Hermocrate, potentiſſimíſque ciuitatibus conſpirantibus, atque conturbata Peloponneſo, Ageſilaũ reuocauerunt ex Aſia magiſtratus Lacedæmoniorum.

Lacedæmoniorum cũ Perſis bellũ Ageſilao duce.

Quo quidem tempore ferunt decedentem apud amicos dixiſſe, tribus millibus ſagittariorum ex Aſia ſe à rege expelli. Sunt enim nummi Perſici ſagittario ſignati. Lacedæmonios etiam mari ſummouit Cononis Athenienſis cum Pharnabazo ductu. Siquidem Conon in Cypro poſt prælium nauale ad Aegos flumen egit, non ſecuritatem ſectans, ſed rerum conuerſionem, ſicut in mari æſtus operiens reciprocationem. Qui quòd videret ſua conſilia viribus, & Regis vires viro prudente egere: ad Regem miſit de rationibus ſuis epiſtolam, quam tabellario iuſſit potiſſimùm Zenone interprete Cretenſi Polycrito Mendæo reddere (Horum fuit Zeno ſaltator, medic⁹ Polycritus) qui ſi abeſſent, Cteſia medico. Fama eſt hunc accepta epiſtola Cononis ſcriptis eius adieciſſe, vt Cteſiam quoq; ad ſe mitteret ad res maritimas conducibilem. Cteſias verò Regem ait ſua ſponte hoc ſibi muneris iniunxiſſe. At poſtquàm obtenta per Pharnabazum & Conona apud Gnidum nauali victoria maritimo imperio exuit Lacedæmonios: conuertit ad ſe penè totam Græciam, adeò vt celebrem illam pacem Græcis, quæ appellata eſt Antalcidia, quibus vellet conditionibus daret. Fuit Antalcidas Spartiates Leontis filius. Hic Regis ſtudioſus effecit, vt ei vrbes Græcas & inſulas, quæ contribuuntur Aſiæ, permitterent Lacedæmonij pace cum Græcis facta vectigales poſſidere: ſi probrum Grςciæ & proditio pax appellanda eſt, qua bellum nullum fœdiorem victis attulit exitum. Vnde Artoxerxes, qui à cæteris Spartiatis ſemper fuit auerſus, homines numerans eos eſſe, vt ait Dinon, omnium im

Artoxerxes eiicit Lacedæmonios mari.

Pax Antalcidia.

impudentiſſimos, profectum in Perſidem impenſè complexus eſt Antalcidam, coronámque vnam ex floribus factam in pretioſiſſimum demerſit vnguentum, eámque ex cœna Antalcidæ miſit, quem fauorem omnes admirati ſunt. Cæterùm erat meo iudicio dignus ille qui cum Rex ageret licenter, & qui talem coronã acciperet, qui inter Perſas Leonidã & Callicratidam ſaltauit. Nam Ageſilaus quidem ad eũ qui dixit, Miſeram Græciam, vbi Lacones nobis cum Medis ſentiunt: Minimè, inquit, ſed ſentiunt cum Laconibus Medi. Atqui maculam rei non deterſit illius dicti feſtiuitas: ſed imperium improſpera pugna apud Leuctra perdidere, gloriámque inſuper Spartæ illo effudere fœdere. Quouſque ergo in primatu Græciæ Sparta fuit, hoſpitem habuit, & amicúm ſuum nominauit Antalcidam. Vt verò ad Leuctra fuſi Lacedæmonij ſunt, afflictíque eguerunt pecunia, atque idcirco Ageſilaum in Ægyptum miſerũt: Antalcidas autem ad Artoxerxem perrexit oratum vt Lacedæmonios pecunia iuuaret: ille vſque eò neglexit, deſpexítque eum & reiecit petitionem, vt regreſſus, quod videret ſe hoſtibus eſſe ludibrio, & metueret inſuper Ephoros, vitam inedia finierit. Contenderunt etiam ad Regem Thebanus Iſmenias & Pelopidas iã acie Leuctrica victor. Cæterùm nihil hic admiſit turpe. Iſmenias, cùm adorare Regem iuberetur, annulum ad pedes ſuos humi abiecit, quem inclinato ſuſtulit corpore. vnde exiſtimauerunt eum Regem adoraſſe. Timagoræ Athenienſi, qui per Belurim ſcribam epiſtolam miſerat ad ipſum de rebus arcanis, lætus mille Dari-

Antalcidas honoratus ab Artoxerxe.

Antalcidæ mors.

Timagoras Athenienſis ab Artoxerxe corruptus.

cos donauit,& lactis bouini valetudinis cauſa indigenti boues octoginta dedit ad mulgendum, quæ eum comitabatur. Ad hæc lectum ei, veſtem ſtragulam, & ſtratores, quaſi rudibus ad ſternendum Græcis, miſit: baiulos item, qui ad mare infima valetudine affectum deportarent: cœna quoque præſenti lautiſſima miſſa. Vnde frater regis Oſtanes: Memineris, inquit, huius Timagora menſæ. Neque enim leui de cauſa ita tibi inſtructa apponitur. Ea improperatio proditionis potius quàm beneficij erat ſuggeſtio. Harum ſordium nomine Timagoram capitis damnauerunt Athenienſes. At Artoxerxes pro omnibus calamitatibus quas intulit Gręcis, rem vnam gratam fecit, quòd inimiciſſimum eis & infeſtiſſimum Tiſſaphernem interemerit. Interemit eũ Paryſatide delatas aduerſus eum exacuente calumnias. Neque enim iræ Rex diu inhæſit, ſed placatus acciuit matrem: quòd ingenio & animo ad regnum regendum videret præditam: neque cauſa vlla iam ſubeſſet quamobrem ſuſpectarent in conſuetudine, aut offenderent ſeſe mutuò. Deinceps in omnibus illa Regi obſecundando, neque vlli rei, quã hic agebat, refragãdo, auctoritatem apud eum nacta eſt, atque omnia aſſecuta. Animaduertit autem alteram filiam eum Atoſſam perditè amare: verùm morbũ ſuũ ipſius cauſa vehemẽter habere occultũ & cõprimere, vt nõnulli dictitãt: quamuis intercederet iam ei tecta cum virgine conſuetudo. Vt igitur in ſuſpicionẽ puella Paryſatidi venit, cœpit eam magis quàm antè fouere, atque apud Artoxerxẽ extollere, formámque

Artoxerxes occidit Tiſſaphernem.

& mo

& mores eius vt regalis & præclaræ puellæ. Denique, vt duceret puellam, ſuaſit ei, ac legitimam coniugem faceret Græcorum exiſtimatione & legibus contemptis. Legem Perſis ipſum à Deo, honeſtíque & inhoneſti datum normá. Sunt tamen qui dicant, ex quibus Cymæus eſt Heraclides, non vnam hanc tantùm filiã ſuam Artoxerxem, ſed alteram etiam matrimonio ſibi iunxiſſe Ameſtrim: de qua mox dicemus. Atoſſã vſqueadeò dilexit, pater matrimonio ſibi coniunctam, vt cùm eſſet vitiligo corpus eius depaſta, nihil quicquam fuerit ea re offenſus: ſed Iunonem ſupplex pro ea vnã adoraret ex dijs, manibus Tellurem cõtingens: & donorum tantam vim iuſſu eius ſatrapæ & amici mitterent, vt interiecta inter fanũ & regiã ſedecim ſtadia auro, argento, purpura, equis affluerent. Porrò cùm bellũ ducibus Pharnabazo & Iphicrate mouiſſet Ægyptijs, ob illorũ diſſenſionẽ res fuit infecta. Caduſiis ipſe intulit bellum CCC. milibus peditum & decem equitum. Regio eorum eſt ſalebroſa & nebuloſa, ſementíſque & frugum infæcunda: pyris verò ſilueſtribus, pomis, & aliis id genus fructibus homines bellicoſos ferocéſque alit. In hanc delatum graues difficultates & diſcrimina imprudentem excepere. Nihil enim illic ſumere erat commeatuum, neque aliunde importare. Iumentis modò tolerabant ſe, vt caput aſini vix LX. drachmis venale eſſet. Deficiebant iam Regem commeatus, pauci autem equi adhuc reliqui erant: cæteros in cibo conſumpſerant. Ibi Tiribazus, qui crebrò locum apud Regem virtutis cauſa obtinuerat primum,

Artoxerxes filiam Atoſſã ducit.

Artoxerxis in Caduſios expeditio.

Tiribazus ſeruat Artoxerxẽ cũ exercitu, ſtrategemate.

crebrò ob leuitatem eò deiectus, tūc verò abiectus contemptúſque erat, Regem & exercitū ſeruauit. Nam apud Caduſios cùm eſſent duo Reges, vterque autē haberet ſeorſum caſtra, adiit Artoxerxē. cui poſtquàm, quid pararet, aperuit: ipſe ad alterum Caduſiorum Regem eſt profectus, ad alterū clam filium miſit. Vterque vtrique impoſuit alterum, demonſtrans miſſis ad Artoxerxem legatis amicitiam & ſocietatem ſoli ſibi quærere. Quare ſi ſaperet, faciundum ei vt præuertat, adiutorē ſe ei in omnibus fore. His ambo fidem habuere: & quia inuidiam mutuam habebāt ſuſpectam, alter cum Tiribazo legatos, cum Tiribazi filio alter miſit. Cùm mora intercederet, in grauem opinionem & calumniam venit apud Regem Tiribazus. Conciderat animo Rex, pœnitebátque eum, quòd fidem Tiribazo adiunxiſſet, & præbebat aures eius æmulis. Adfuit Tiribazus tandē, adfuit quoque filius eius, qui Caduſios adduxere. Fœdus etiam & pax cum vtroque cōpoſita. Itaque celſus iam Tiribazus & magnificus regreſſus eſt cum Rege: qui omnem demonſtrauit ignauiā & mollitiam non ex deliciis & luxu, vt vulgus arbitratur, oriundam: ſed ex improbra & degenere, quæ prauas ſequatur opiniones, naturâ. Neque enim aurum vel candys, vel XII. millium talentorum Regis corpus circumiectus mundus retinebat à laboribus eum & ærúmnis inſtar militū gregariorū ſubeūndis: verùm pendēte ex humero pharetra pa mā ferens primus ipſe vias montoſas & arduas dimoto equo ſcandebat. Vnde cæteri illius alacritatē & robur cōſpiciētes, volucres fiebāt & expediti. Etenim ſta

Artoxerxis virtus.

diorum

diorũ iter quotidiè pl⁹ ducentorũ conficiebat. Vt ad diuerſorium quoddã regiũ deſcendit, vbi eximij erant & magnificè inſtructi orti viuariáq; ferarum: cùm circumiecta regio nullis arboribus veſtita & nuda rigeret gelu, conceſſit militibus vt ex ortis atque viuarijs arbores cæderent ac lignarentur, neque picea abſtinerent vel cupreſſo. Dubitantibus illis & temperantibus propter pulchritudinem & proceritatem arborum, correpta ipſe ſecuri maximam & præſtantiſſimam arborem ſtrauit. Hinc lignantes & frequentes pyras excitantes commodam noctem tranſegere. Multis tamen & fortibus viris deſideratis, equis autem penè omnibus, reuerſus eſt. Quòd verò vileſcere ſe ob aduerſam fortunam & rem infeliciter bello geſtã exiſtimaret, cœpit habere principes ſuſpectos, multóſque ex ira, plures ex metu necauit. Quippe timiditas in tyrannide funeſtiſſima eſt, placidus & manſuetus & ſuſpicione liber animus fortis. Vnde immites & maximè indomitæ feræ meticuloſę ſunt pauidæq́ue, generoſæ ex audacia confidentiores non declinant conſuetudinem hominum vel eorum attrectationẽ. Porrò grauior iam ætate Artoxerxes aduertit certamen filios de regno apud amicos ſuos & primores habere. Siquidem æqui qui erant, cenſebant eum debere vt ipſe ceperat, ita relinquere præcipuum tanquàm maximo natu debitum Dario regnũ. Minimus natu Ochus, qui ardenti erat & violento ingenio, habebat quidem in regia nõ paucos ſuffragatores, ſed maximè ſperabat interprete Atoſſa patris ſe voluntatẽ paraturum. Illã enim nuptiarum ſpe & obtinẽdã

Artoxerxis in milites ſuos indulgentia.

Timiditas in tyrannide funeſtiſsima.

poſt parentis fata conſortij regni oſtenſa obſeruabat. Fuit autem fama occultam ei ſtupri cũ illa conſuetudinem etiam viuo intercelliſſe patre. verùm id Artoxerxem ſefellit. Mox quò ſpem præcideret Ocho, ne ſi eadem atque Cyrus deſignaſſet, bella certaminaque ex integro regnum ſuum premerent, Darium annos natũ quinquaginta deſignauit regem, & citarim quam vocant, geſtare directam ei permiſit. Lex erat apud Perſas, vt deſignatus donum peteret: & daret qui deſignauerat: modò fieri poſſet quicquid eſſet petitum. Igitur popoſcit Darius Aſpaſiam, quam Cyrus fuerat vnicè amplexus, & erat illa ea tempeſtate Regis pellex. Phocenſis genere fuit ex Ionia, parentibus orta ingenuis atque educta liberaliter. Ea cùm ad cœnam Cyri eſſet inter alias mulieres introducta, cæteræ accumbentes alludente illo & contrectante ipſas, ſaléſque iaciẽte comitatem eius lætæ exceperunt. Illa lecto aſtitit tacita, accerſentíque non paruit Cyro. Parãtibus adducere ipſã cubiculariis: Væ ei, inquit, mihi qui admouerit manus. Igitur infeſtiua præſentibus & inurbana eſt viſa. At Cyrus delectatus riſit, dixítque ei qui mulieres adduxerat: Ecquid iam aduertis hanc te mihi ſolam liberam atque intactam adduxiſſe? Ex eo cœpit propenſus in eam eſſe, amauítque eam ſupra omnes, ac ſapientẽ appellauit. Capta fuit, cùm Cyrus in prælio occubuiſſet, & diriperentur caſtra eius. Hanc Darius cùm petiſſet, momordit patrem. Barbari enim in amoribus graui æmulatione præditi ſunt: vt non ille modò qui appellauerit & attigerit Regis pellicẽ, verùm etiã qui

Artexerxes deſignat Darium filiũ regem.

Aſpaſia pellex regis Perſarum.

Barbari riualem non patiuntur in amore.

qui propiùs in itinere præterlat⁹ ſuerit &præue ctus,quibus portantur, plauſtra,capite luat. Quanquam autem haberet Atoſſam,quam cõtra leges duxerat vxorem, aleret inſuper ſexaginta & trecentas præcellentiſſima forma concubinas: poſtulatus,illam tamen, liberam ait eſſe: acciperet eam ipſius voluntate,vim ne adferret inuitæ. Accitam Aſpaſiam, vbi præter expectationem Regis elegit Darium, dedit quidem ei ex legis neceſſitate, ſed datã paulo poſt eripuit. Nam quò reliquam vitam tranſigeret in cælibatu, eam Dianæ,quæ Ecbatanis colitur,quam Anitim vocant,ſacerdotem legit:nõ acerbam exiſtimans, ſed modicam ſe iocula-riámque hanc de filio ſumpturum vindictam. Atqui non tulit id ille modicè,ſeu Aſpaſiæ amore permotus, ſeu probro affici ſe & ludibrio ducens haberi à patre. Ita affectum Tiribazus cõſiderans impendio magis inflammauit, in illata huic iniuria agnoſcens illam quæ fuerat ſibi illata ex huiuſcemodi occaſione:Filias Rex complures habebat.ex his Pharnabazo Apamã deſpondit,Rhodogunen Oronti,Tiribazo Amiſtrim. Cæteris autem collocauit eas, Tiribazũ verò deluſit: quòd ſibiipſi matrimonio iunxerit Amiſtrim,cuius loco pactus eſt Tiribazo minimam Atoſſam. Vt verò hanc quoque impulſus amore,(vt ſuprà retulimus) duxit: ſemel incẽſus in eum eſt Tiribazus,nec aliâs moribus ſolidus, ſed temporalis & vecors. Vnde nunc acceptus inter primos Regi, nunc ingratus & inuiſus nullam viciſſitudinem moderatè ferebat: verùm vbi in honore erat, nemo tolerabat hominis inſoléτiã: vbi in

Tiribazus incendit Darium in patrem Artoxerxem.

Tiribazi mores.

ordinem redactus, non ſummiſſum ſe gerebat neque pacatum: verùm ferox & elatus erat. Igitur oleum igni additum, cùm ſtimularet aſſiduè adoleſcentem Tiribazus: iactarétque nihil erectam in capite citarim prodeſſe his quos illa cooperit, ſi erigere nõ quærant ipſi res ſuas: nec, cùm regno inhiet frater ipſius, vel cùm parens tam inſulſo & inconſtanti ingenio ſit, firmam ſibi ſucceſſionem duceret exiſtere. Qui enim mulierculæ Græcæ gratia fixam apud Perſam circumueniſſet legem, ei nequaquam fidendum eſſe maximarum rerum fœderibus ſtatutum. Non perinde eſſe Ocho non aſſequi, atq; ipſi ſpoliari regno. Ochum enim, quin beatè viuat priuatus, neminem interpellaturum: ipſi Regi renunciato regnare neceſſe eſſe, aut ne viuere quidem fore integrum. Nempe vbique obtinet fortaſſè Sophocleum illud,

Propera malorum ſuada promouet pedem.

Trita eſt enim & prona ad id quod volumus, via. Volunt autem plerique ob bonorum imperitiam & ignorationem mala. Enimverò regni amplitudo & formido de Ocho Darij materiam dedit Tiribazo. Nec Venus fuit vndequaque inſons Aſpaſiæ oblatio. Tiribazo ergo totum ſe dedit. Vbi frequentes iam coniurârunt, cõſilium detexit Regi eunuchus, qui etiam rationem rei gerẽdæ exactè cognouerat, ſtatuiſſe eos nocte in thalamum Regis irrumpere, & obtruncare quieſcentem. Audiẽti hæc contemnere tantum periculum, & delationem negligere graue videbatur Artoxerxi: credere verò nullo intercedente indicio, grauius. Quare ſic facit: Eunucho imperat vt ſe adiungat

Darius parat Artoxerxi patri inſidias.

gat adhæreátque illis. Ipſe cubiculi parietem pone lectum excindit, aperítque in eo ianuam, quam tapetibus velat. Inſtante hora, atque indicato per eunuchum tempore remanſit Rex in lecto, neque antè exurrexit quàm ipſa ingreſſorum inſpexiſſet ora, atque vnumquenque exactè cognouiſſet. Vt diſtrictis gladiis vidit eos irrumpentes, remouit properè aulæum, atque in cubiculum interius coniecit ſe, foréſque cum clamore illiſit. Percuſſores igitur cũ ab eo conſpecti eſſent, re infecta eiecerunt ſe ianua. Tiribazo, quòd compertus eſſet, ſuaſerunt vt reciperet ſe: cæteri diuerſi fugã arripuere. Tiribazus, dum comprehenditur, multos interfecit Regis ſatellites. Ipſe ægrè tandem iaculo eminùs ictus cécidit. At Dario cũ liberis attracto regios iudices tulit. Quia verò noluit intereſſe ipſe, ſed alios accuſatores appoſuit: præcepit ſcribis, vt cuiuſque ſententiam ſcriberẽt, & ad ſe referrent. Vt vna ſententia Dariũ omnes capitis damnauerunt, miniſtri correptum in propinquum carcerem deduxere. Quò carnifex accitus venit cum nouacula, qua ſontium capita decîdunt. Qui vt Darium conſpexit, obſtupefactus receſſit ianuam reſpectans: quaſi non poſſet neq; ſuſtineret homicida eſſe Regis. Cæterùm iudicibus foris minitãtibus ei & præcipientibus reuerſus coma eius altera manu arrepta in terram proſtrato ceruicem nouacula dempſit. Aliqui factum Rege præſente aſſerũt iudicium: ac Darium, vt probationibus conuictus fuit, in faciem ſe abieciſſe, ſupplicémque oraſſe Regẽ: illũ verò infenſum ſurrexiſſe, ſtrictóque acinace eum percuſſiſſe, quouſque

Artoxerxis conſilium in deprehendendis ſibi à filio ſtructis inſidiis.

Tiribazi cædes.

Darius damnatus interficitur.

expirauit: inde progreſſum in aulam ſolē adoraſſe, ac dixiſſe: Abite læti Perſæ, aliſque nunciate magnum *Oromazem de iis qui nefanda & deſtabilia conceperant, repetiuiſſe pœnas. Hunc exitum coniuratio habuit. Erat iam Ochus ſpe celſus, quem erigebat Atoſſa: cæterùm metuebat adhuc ex iuſtis Regis filiis reliquum Ariaſpem, & ex concubinis natorum Arſamē. Ariaſpes, non quia ætatis prærogatiua ſuperabat Ochum, ſed ob manſuetudinem & candorem & humanitatem rex à Perſis flagitabatur. Arſames verò habebatur cordatus, eúmque patré habere in oculis nō erat clam Ochū. Itaque vtrumque inſidiis appetens, qui ſubdolus iuxtà & ſanguinarius eſſet, ingenii crudelitate in Arſamem, dolo & verſutia vſus eſt in Ariaſpem. Submiſit ad hunc Regis eunuchos & amicos, qui aſſiduè minas aliquas patris & ſęua dicta ei afferrent, ac ſtatutum illi eſſe crudeliter & contumelioſè ipſum necare. Qui cùm hæc indies indicare ei pro arcanis viderētur, ac partim deinceps, partim iam id exponerent Regem patraturum. ita hominem perculere, in tantámque trepidationem, conſternationem, & deſperationem coniecerunt, vt veneno lethali parato & hauſto vitam deponeret. Intellecta Rex mortis eius ratione defleuit illum, & cauſam ſuſpectauit, ſed quia per ſenectutem excutere eam & quærere nequiuit, magis magíſque amplexus eſt Arſamem, nec obſcurè tulit ei imprimis fidere, atque omnia in ſinu eius deponere. Vnde Ochus non protraxit rem, ſed ſubornauit filium Tiribazi Harpatem. hoc administro illum interemit. Erat iam tum ob exa-

*Id eſt ſolem.

Artoxerxis liberi.

Ochus fratres ſuos perdit.

ctam ætatem Artoxerxes in mortem præceps, vt paruo momento eſſet ad id opus, atque hac Ariami clade oppreſſus ne pauliſper quidē durauit: verùm illicò luctu & mærore extinctus eſt anno ætatis quarto & nonageſimo, regni ſexageſimoſecundo. Clemens habitus eſt & popularium amans, præcipuè ob filium Ochum, qui ſæuitia & atrocitate omnes ſuperauit.

Artoxerxis regis mors, & vitæ prolixitas.

ARATVS.

VETVS Prouerbium Polycrate veritus meo iudicio dictum inauſpicatum philoſophus Chryſippus non vti erat, ſed vt ipſe probabat, ſcripſit:

Quis patrem laudet, bene felices niſi nati?

Prouerbij explicatio.

Hunc coarguens Dionyſodorus Trœzenius verum reponit, quod ſic habet:

Quis patrem laudet, non felices niſi nati?

Ac demonſtrat iis qui per ſe illaudati ſunt, veſtiūnt autem ſe maiorum quorundam virtutibus, inſoleſcūntque illorum laudibus, hoc obſtrui prouerbio os. At cui ſpōte generoſa ex maioribus indoles dedit, vt ait Pindarus, ſicut tibi, vt ad præclariſſimum domeſticorum exemplorum vitam cōponat: huic felicitas ſit memi

Maiorum exēpla poſteris quatenus proſint.

niſſe præſtantiſſimorum auorum ſuorũ audiẽti ſemper de iis aliquid & referenti. neque peculiaris hic penuria decoris ex alienis laudibus aucupatur gloriam, ſed ſua cum illorum copulans, tãquam ſtirpis & vitæ duces celebrat. Vnde ego quoque ciuis tui & proaui vitam Arati, quem neque tua propria laude neque auctoritate deformas, tibi conſcriptam mitto: nõ quin omnium diligentiſſima tibi cura ab initio fuerit illius res geſtas cognoſcere: ſed vt filij tui Polycrates & Pytocles in exemplis adoleſcant domeſticis partim audiendo partim legẽdo, quæ æmulari illos decet. Eſt enim ſibi placentis nõ virtutum amantis omnium ſe ſemper ducere præſtantiſſimum.

Sicyoniorũ reſp. in tyrannidem.

SICYONIORVM Ciuitas, vt primùm ex ſincero & Dorico optimatium principatu ſicut confuſo concẽtu in ſeditiones & concionatorum ambitiones impegit, non deſtitit ægrotare & tumultuari tyrannum ex tyranno mutãs: quo ad interfecto Cleone principes Timoclidã & Cliniam legẽre viros in primis inter ciues claros & auctoritate pollentes. Cùm iam videretur aliquatenus compoſita Reſp. Timoclidas fato functus eſt. Abantidas verò Paſeæ filius tyrannidem affectans obtruncauit Cliniã, amicóſque eius & familiares partim in exilium egit, partim cõtrucidauit. Quæſiuit etiã filiũ eius ſeptennem relictum de medio tollere Aratum. Cæterùm in domeſtico tumultu vnà cum fugiẽtibus puer elapſus, palánſq; per vrbẽ trepidus & auxilio deſtitutus fortè fortuna in domũ

Aratus puer euadit tyrãni manus.

clàm

clá recepit ſe mulieris, quæ Abantidæ ſoror erat Prophanto Cliniæ fratri nupta, nomine Soſo. Hæc, quòd animo eſſet generoſo diuina ſorte puerum exiſtimans ad ſe confugiſſe, domi eum abſcondidit, mox clam noctu dimiſit Argos.

Aratus tyrannorum oſor.

Ita Arato, cùm furtim fuiſſet ereptus, & deflexiſſet periculum, ſtatim ingenitum eſt & cum eo adoleuit feruidum odium & ardens tyrannorum. Cùm ingenuè educaretur Argis in hoſpitum & amicorum paternorum contubernio, corpúſque inſurgere in bonum habitum & proceritatem videret, ad meditationem contulit ſe palęſtræ. Itaque quinquertionem certauit, coronáſque obtinuit. Elucet nimirum & in ſimulacris eius figura athletica, vultúſque grauis & maieſtatis plenus non diffitetur athleticam voracitatem & ligonem.

Arati forma, & cōmetarij ab eo conſcripti.

Vnde minus forſitan quàm in viro in Repub. verſaturo requirebatur, ad dicendum incubuit: licet feſtiuiorem in dicendo eum fuiſſe quàm quibuſdam videretur, iudicant ex commentariis quos obiter & in tranſcurſu verbis obuiis properâs reliquit.

Ariſtoteles dialecticus.

Poſt Dinias & Ariſtoteles dialecticus Abantidam ſolitum, cùm diſputationibus vacaret in foro, ſemper eſſe præſtò, eorúmque ſe immiſcere concertationibus: vbi in id ſtudij coniecerunt eum, ſtructis inſidiis interfecere. Paſea autem Abantidæ patre, poſtquàm ei in dominatum ſucceſſit, dolo perempto inuaſit tyrânidem Nicocles.

Similium inter ſe virorum aliquot paria.

Hunc germaniſſimum facie Periandro Cypſeli autumant fuiſſe, vt Alcmæoni Amphiarai F. Orontem Perſem, Hectori adoleſcentem Lacedæmonium, quem tradit Myrſilus ab ſpectantium caterua fuiſſe, vbi id intellexerunt,

obtritum. Vbi tyrannidem Nicocles tenuit mẽſes quatuor, quibus afflictam ab ſe grauiter penè amiſit per Ætolorum inſidias vrbem: iam adoleuerat Aratus, ingeniſque exiſtimatione ex nobilitate erat & ſpiritibus qui effulgebãt, non exiguis neque ignauis: ſed qui ſolidi ac ſupra ætatem ſecurioribus fulti conſilijs eſſent. Vnde exules imprimis in illum coniiciebant oculos, neque Nicocles ea quæ ageret, negligebat: verùm ſpeculabatur & obſeruabat ſecretò conatus eius, nõ ille quidem quò vllum facinus vereretur tale, actùmve aut cœptum tam audax: ſed quòd eius cum Regibus amicis atque hoſpitibus paternis colloquia haberet, ſuſpecta. Etenim Aratus reuera illam inſtituerat viã. Cæterùm quia negligebant & corrumpebant promiſſa Antigoni tempus, ſpes verò ab Ægypto & Ptolemæo longinqua erat, ſtatuit tyrannum per ſe opprimere. Conſilium cum Ariſtomacho & Ecdelo primis cõſociat. Horũ ſuperior exul Sicyonius erat, Ecdelus Arcas Megalopolitan⁹ philoſophus & impiger, Arceſilai Academici quondam Athenis auditor. Quibus alacriter rem comprobantibus conuenit cæteros exules: quorum pauci deſerere eam ſpẽ erubeſcentes ſocios ſe præbuere cœptorum: magna verò pars Aratum etiam vt rerum imperitia ferocientẽ annisi ſunt retrahere. Dum deliberat ſedem aliquam in agro Sicyonio occupare, ex cuius præſidio bellum moueat tyranno: ecce ciuis Sicyonius effracto carcere Argos venit. Erat hic vnius exulum Xenoclis frater. Hic ad Aratum à Xenocle adductus, muri locum demonſtrat, quo tranſcenſo ipſe euaſo

Aratus aggreditur liberare à tyrannide patriam.

Ecdel⁹ philoſophus & miles.

euaſerat, intus penè planum eſſe, nec multò ter ra editiorem ſaxoſæ regiori & excelſæ cohæren tem: externum autem faſtigium ſcalis non pe rinde arduum ſuperatu. Quæ vt intellexit Aratus, mittit cum Xenocle ad murum explorandum duos ex ſeruis ſuis Seutham & Technona, certus, ſi res facultatem haberet, clàm vnóque periculo properè omnem aleam iacere potius, quàm diuturno bello & aperto Marte congredi priuatus cũ tyranno. Vt Xenocles cũ ſeruis reuerſus inita muri mẽſura naturã renunciauit loci nõ inacceſſam nec aſperã, ſed latere in aggrediendo id operoſum eſſe aſſeruit propter ortulani cuiuſpiam catellos paruos quidem, verùm mirè pugnaces implacabiléſque: extem plò ſuſcepit negotium. Arma autem vſitatum erat parare, quòd omnes ferè tunc furtiuis in ſe mutuò excurſionibus vterentur. Scalas verò Euphranor mechanicus fecit: quòd detraheret ei omnem ſuſpicionem artificium. Nam erat hic quoque exul Sicyonius. Viros ei amici quos habebat Argis, ſinguli ex paucis denos præbuere: inſuper de ſeruis ſuis triginta armauit. Adhæc opera Xenophili principis graſſatorum conduxit paruam militum manum, apud quos diſſipatus ſermo eſt expeditionem ſuſcipi in fines Sicyonios ad diripiendum equas regias. Vulgus diuerſis itineribus in Polygnoti turrim præmiſſi, atque ibi iuſſi operiri. Caphefias quoque expeditus cum quatuor aliis præmiſſus eſt. His iniunctum vt ſub tenebras pergerent ad ortulanum, viatores ſe eſſe ferentes. quò cum diuertiſſent, ipſum includerent cum canibus. Neque enim alius trãſitus

Arati apparatus ad liberandã patriam.

patebat. Scalæ ſolutiles erãt. Has in achanas (genus menſuræ eſt frumentariæ apud Perſas & ciſtæ etiã) coniectas contectáſque in plauſtris præmiſere. Inter hæc cùm ſpeculatores aliquot Argis Nicoclis comparerent & circumcurſitare tectè dicerentur, atque aſſeruare Aratum, orta luce progreſſus & oſtendens ſe cum amicis in foro deambulàuit. Hinc vnctus in gymnaſio, abductis ex palæſtra nonnullis adoleſcentibus, qui potare ſecum & feriari ſolebant, domum eſt digreſſus. Mox conſpecti ſunt ſerui eius per forum, hic coronas ferens, ille emens faces, alius cum mulierculis in conuiuio pſallere & tibia canere ſolitis colloquens. Hæc cùm exploratores omnia contemplarentur, ludificati ſunt, atque inter ſe cachinnantes dixerunt nihil meticuloſius tyranno eſſe: quando etiã Nicocles tanta ſuccinctus vrbe & viribus adoleſcentem paueat in delicias & compotationes diurnas exilij viaticum effundentem. Atque illi hoc modo circumſcripti diſceſſere. At Aratus protinus à prandio egreſſus, ac cum militibus ad Polygnoti turrim coniunctus mouit in Nemeam, vbi cœpta ſua detexit multitudini. Primùm promiſſis eos onerat & cohortatur, datóque ſigno Apolline dextro procedit ad vrbem ad lunæ circumactionem modò iter concitans, modò remittens. Ita lumine in via vtitur, atque occumbente ea ad ortum venit prope mœnia. Hic occurrit ei Capheſias, qui caniculos nõ cõprehéderat, quòd præuertiſſet profugere, ſed incluſerat ortulanum. Conſternatos pleroſque, monentéſque vt ſe reciperet: confirmauit Aratus recepturum ſe oſtendens, ſi

Arati ſtrategema, quo tyranni fallit ſpeculatores.

ma

magnoperè moleſti ipſis canes eſſent. ſimul illos qui ferebant ſcalas, præmittit: quos Ecdelus & Mnaſitheus ducebant. ipſe ſenſim ſequitur latrantibus iam vehemẽter catellis ſectantibúſque Ecdelum. Adeunt murum tamen, ſcaláſque ſine periculo admouent. Subeuntibus primis ille qui vigiliam matutinam tradebat, tranſibat illac ad tintinnabulũ multáque lumina & ſtrepitus erant ſequentiũ eum. Illi in ſcalis quieti cõtraxerunt ſe, atq; ita hos non magno negocio fefellere. Cæterùm alia ſtatione huic ex aduerſo aduentante in extremum venere diſcrimen. Quã cùm pariter prætereuntem effugiſſent, cõfeſtim conſcenderunt primi Mnaſitheus & Ecdelus, viáſque ex vtraque muri parte hinc inde inſidentes miſſo ad Aratum Technone ſignificauerunt ei, vt maturaret. Non multum erat ab orto interualli ad murum & turrim, in qua canis venaticus grãdis excubabat. Hic, vel quòd ſua ſponte eſſet torpidus, vel pridiè defatigatus, non ſenſit ſcandentes murum. At catellis ortulani infernè eum excitantibus primùm cæcum & obſcurum reddidit latratum, inde illis prætereuntibus magis intendit, tenebátque frequens iam latratus locum: vt remotior excubitor elato clamore venatorem percunctaretur, quémnam tam aſperè allatraret canis, & nunquid noui. Ille ex turri reſpondit alta voce, nihil mali eſſe, ſed canem ad ſtationis lumen & ſtrepitum tintinnabuli laceſſitum. Hoc potiſſimùm Arati milites roborauit: quòd venatorem arbitrarentur conſcium rem tegere, atque eſſe alios in ciuitate qui cœpta adiuuarẽt, multos. At enim muro ſuccedentium ingens

Arati difficultates dum liberat patriam.

fuit periculũ,& mora eos occupauit: quòd ſcalæ,niſi ſubirent ſinguli ſeorſum,vibrarent:tempúſque vrgeret cantantibus iam gallis, & quòd iam iam adfuturi eſſent,qui ex agro aliquid erant ferre ad forum ſoliti. Quapropter matu- rauit Aratus ſcandere murum,cùm quadraginta ſolùm ante eum euaſiſſent:acceptíſque inſuper ex iis qui infrà ſtabant, paucis domum tyranni & prætorium petiit.Illic enim vigilias mercenarij milites agebant.Quos cùm repentè adortus cõprehendiſſet cunctos, neque quemquã occidiſſet: confeſtim ad amicos miſit diuerſos, qui ex ædibus quemque excirent.Vt hi vndique concurrêre,iam lux appetebat,& theatrum cœtu erat completum ad incertum rumorem etiamnum ſuſpenſo,neque quicquam certi,quid ageretur, cognoſcente: quouſque tandem progreſſus præco pronunciauit Aratum Cliniæ filium ciues ad libertatem vocare. Tunc fidentes adeſſe id,quod iamdiu expectauerant, agmine contenderunt ad fores tyranni, ſubiicientes faces ædibus. vnde flamma ingens edita atque conſpicua Corinthum vſque flagrante illius domo,vt obſtupeſcentes Corinthii penè ad ferendas ſuppetias effuderint ſe. Nicocles autẽ occultè per cuniculos elapſus ex vrbe euolauit.

Aratus capit Sicyonẽ.

Milites verò poſtquàm cum Sicyoniis reſtinxerunt ignem, domum eius diripuerunt. neque id prohibuit Aratus,ac reliquas quoque tyrannorum facultates conceſſit ciuibus. Porrò nemo occubuit,vel omninò vulneratus fuit ex aggreſſoribus vel hoſtibus, ſed ſyncerum & purũ à ciuili ſanguine fortuna hoc facinus conſeruauit. Reduxit exules,qui eiecti ab Nicocle fuerant,

Aratus liberat patriam ſine ciuili ſanguine.

rant octoginta: qui tyrannorum dominatu ſuperiorum non minus quingentos, qui diu & ferè quinquaginta annos fuerant palati. Horum plerique reuerſi inopes priſtinas poſſeſſiones ſuas vendicauerunt, ingredientéſque prædia & domicilia ſua in magnas difficultates coniecerunt Aratum: qui foris peti inſidiis & inuidioſam eſſe Antigono libertatis cauſa cernebat ciuitatem, concitari verò intus & ſeditione agitari. Quare quod in præſentia viſum optimum factu eſt, aſſociauit eam Achæis: & quia Dorij erant, in nomen haud grauatim & Remp. tranſierunt Achæorum. qui ea tempeſtate nec dignitatem eximiam, nec magnas vires obtinebant. Nam ferè exigua oppida incolebant, agrum neque vberem neque latum poſſidebant, & mare accolebant importuoſum littore ferè ſaxoſo cõtinentem pulſans. Verùm hi clariſſimè robur eſſe Græcorum oſtenderunt intolerabile, quoties ordine & concordia conſtitutam ducem ſit prudentem nactum. Qui cùm veterum Græciæ florentium virium eſſent in nulla prope cenſendi parte, atque id temporis vnius non æquarent potentiam mediocris ciuitatis: recto conſilio & conſenſione, & quòd principi virtute inducere in animum poſſent non inuidere, ſed auſcultare & obtéperare, non ſolùm in medio ſeſe ciuitatum & virium tantarum tyrannidúmque in libertate retinuere: ſed aſſiduè etiam pleroſque alios Græcos in libertatem aſſeruerunt & conſeruauerunt. Moribus fuit Aratus politicus, celſi animi, attentior ad rem publicam quàm priuatam, hoſtis acer tyrannorum, inimicitias & amicitias ſemper ex bono publico

Aratus Sicyonem coniungit Achæis.

Aratus ad Rempub. omnia referebat.

metiebatur. Quod in cauſa eſt, vt non tam amicus firmus, quàm facilis & lenis inimicus videatur fuiſſe, Reip. cauſa, hinc inde pro tempore varians. Conſenſio gentium, ſocietas ciuitatum, conuentus, & theatrum vnam mittebat vocem, amatorem eum, quàm virtutis, eſſe nullius. Ad bellum & certamen timidus atque animo imbecillis apertè committendum, ad vrbes verò & tyrannos clàm ſurripiendos contechnandóſque inſidiator callidiſſimus. Quapropter eum, qui præter expectationem præclarè multa, quæ tentare fuit auſus, confecit: non pauciora apparet, quæ effici poterant, minus audendo depoſuiſſe. Non tantùm enim animantium quorundam meo iudicio perſpicax noctu eſt oculorum acies, interdiu verò cęcutit ariditate & ſubtilitate eius, qui in oculis eſt humoris, qui cōſortij luminis eſt impatiens: verùm etiam ſolertia eſt quædam hominis & prudentia in ſole ac foro natura trepida, ad facta recta clanculariáque animoſa. Hanc inconſtantiam efficit in bonis ingeniis doctrinæ inopia philoſophicæ: quæ virtutem ſicut fructum ſpontaneum & incultum citra doctrinam effert. Cæterùm elucebunt hæc per exempla. At Aratus poſtquàm ſe ciuitatémque ſuam coniunxit Achæis, equo merens à magiſtratibus obedientiæ cauſa dilectus eſt. quòd quāvis tantas acceſſiones Reip. dediſſet, nomē ſuū & patriæ vires: obſequentē tamē ſe vt gregarius aliquis exhiberet prætori annuo Achæorū, quicunque is, ſiue Dymæus, ſiue Tritēſis, ſiue ex minore fortè oppido foret. Allata etiā fuit ei pecunia dono à rege Ptolemæo vigintiquinq; talenta. Hanc ce-

Cur noctuę interdiu minus, noctu magis peruideāt. Homines quidā noctuis ſimiles, philoſophiæ inopia.

cepit quidem Aratus,ſed acceptam egenis ciuibus ſuis cùm in alia,tum ad redimendos captiuos dilargitus eſt. Quia verò placari non poterant exules, qui prædiorum ſuorum poſſeſſores fatigabant: venit ciuitas in periculum extremũ exitij. Quare vnicam ſpem videns Ptolemæi liberalitatem, perrexit nauigare & rogare Regé, vt argento ſibi ad conciliandam ciuitatem ſuã ſubueniret. Soluit ex Metone ſuprà Maleam, vt illinc curſum faceret. Gubernatore autem acri vento ingentes voluenti ex pelago fluctus permittente nauem ablatus ægrè Adriam decurrit oppidum hoſtile. Siquidem tenebatur ab Antigono & præſidium habebat: quam maturans deuitare,egreſſuſque naui relicta, receſſit procul à mari,atque eum vnus comitatus amicus eſt Timanthes. Hi coniecerunt ſe in locum nemoroſum,vbi duriter noctem tranſegere. Mox ſuperueniens præſidij præfectus Aratum inueſtigauit. verùm deceptus eſt ab illius ſeruis: qui docti erant dicere modò eum profugiſſe, atque in Eubœam vela feciſſe. nauem tamen cum onere & famulitio eius hoſtilem declarauit & retinuit. Paucis pòſt diebus conſilio deſtituto Arato offertur fortuna nauis Romana, quæ ad eum locum appulit:quò nunc ſpecularũ aſcendebat, nunc cauſa ſui recondendi degebat. Ea nauis curſum habebat in Syriam. Hanc conſcendit inducto nauclero, vt vſque ad Cariam deportaret ſe. Iactatus eſt autem periculis iterum in ſalo haud minoribus. Ex Caria verò tranſuectus longo ſpacio in Ægyptum Regem conuenit iam pridem ſibi beneuolum, quòd picturis & tabulis Græcis eum honoraret.

Arati ad ptolemæũ profectio.

In quibus quia iudicium habebat Aratus non inſcitum, aſſiduè aliquid ei, quod artificio & elegantia præſtaret, Pamphili imprimis & Melãthi colligens & comparans mittebat. Florebat enim gloria etiam tum Sicyone artis & elegantis picturæ, velut quæ nitorem retineret ſola illibatum: vt vel Apelles ille iam celebris eò ſe contulerit: ac quò conſuetudinem aliquandiu cum illis viris haberet, talentum iis mercedis dederit: vt in exiſtimationis magis quàm artis eorum veniret ſocietatem. Quapropter imagines Aratus cæteras tyrannorum, cùm liberaſſet ciuitatem, ſuſtulit. De Ariſtrato, qui viguit Philippi æuo, diu deliberauit. Pictus fuit ab omnibus Melanthi aſſeclis, currui triumphali, quo vehebatur victoria, aſſiſtens Ariſtratus: cui tabulæ, vt Polemon Periegetes memoriæ prodidit manum appoſuit Apelles. Erat opus nobile, adeo vt flecteretur ab arte Aratus, rurſus tyrannorum odio ſtimulatus detrahi præcepit tabulam. Ibi pictorem Nealcem perhibent Arati amicum lacrymabundum pro tabula deprecatũ: Vt eum non mouit, ibi cum tyrannis dixiſſe bellum gerendum, non cum imaginibus tyrannorum. Omittamus igitur, inquit, currum & victoriam, ipſum tibi præſtabo Ariſtratum ego, vt tabula cedat. Quod cùm permiſiſſet Aratus, expunxit Nealces Ariſtratum. Eius loco palmam ſubiecit. Nihil aliud auſus fuit adiicere. Pedes deleti Ariſtrati, delituiſſe ferunt ſub curru. Ob hæc ergo fuit regi Aratus carus, cognitúſque ab eo longè magis animum eius deuinxit ſibi, accepítque dono ciuitati ſuæ centum quinquaginta talenta. ex quibus quadra

Pictura Sicyonia, præſtantiſſima olim.

Ariſtrati tyranni imago picta, deq; ea abolenda Arati conſultatio.

Nealcis pictoris de tyrannis dictum.

Ptolemæi in Aratum liberalitas.
Cic. lib. 2. Offic.

draginta ſtatim ſecum auferens in Peloponneſum nauigauit. Reliqua per portiones diuiſa miſit deinceps ei Rex minutatim. Erat igitur magnificum vel tantum ciuibus argenti paraſſe, cuius exigua portione alij duces & concionatores accepta redempti à Regibus ius violabant, addicebant ſe obnoxios, patriáſque ſuas propinabant. Enimverò magnificentior hac pecunia fuit comparata pauperibus cum diuitibus reconciliatio concordiáque, populo autem vniuerſo ſalus & ſecuritas. Iam ſuſpicienda erat illius tanta in potentia moderatio. Siquidem creatus ad exulum querelas componendas diſceptator cum libera prorſus poteſtate & arbitrio, non ſuſcepit id ſolus, ſed allegit ſibi quindecim ciues. quibuſcum multo labore & ingenti negocio confecit cócinnauitque ciuibus inter ſe amicitiam atque concordiam. Quorum gratia non publicè modò tota ciuitas meritis honoribus remunerauit eum, verùm etiam exules priuatim ſtatuam ei ex ære poſuerunt. cui hoc elegium inſcripſere, *Arati moderatio.*

Conſilia & pugnæ tum virtus nota Pelaſgis
Herculis ad cippos innotuere viri. *Arati elogium.*
Fiximus in patriam ſed nos tua ſigna reducti
Iuſtitiæ memores dulcis Arate tuæ
Propitiis ſuperis ſeruatoris. tua enim illa
Fortuna leges reſtituis patriæ.

His rebus geſtis inuidiam quidem ob beneficia Aratus ciuilem vicerat. Rex verò Antigonus anxius eius cauſa, cupiénſque vel traducere totum beneuolentia ad ſe, vel ab eo alienare Ptolemæum, cùm aliam munificentiam ſatis abhorrenti oſtendit, tum diis Corinthi ſacrifi- *Antigonus rex calumniasſtru-it Arato.*

cans portiones miſit Sicyonem ad Aratum, ac ſuper cœnam multis accumbentibus in mediũ locutus: Cenſebam, inquit, iuuenem hunc Sicyonium ingenio eſſe liberali tantùm ac ciuium ſuorum cupidum: verùm videtur morum etiã & negociorum idoneus iudex eſſe regiorum. Quippe antè deſpiciebat nos ex ſpe ſuſpenſus externa, opéſque ſtupebat Ægyptias, elephantos, claſſes, aulas audiens. Nunc poſtquàm interiùs omnia ibi contemplatus eſt tragœdiam eſſe & vmbram, totum ſe ad nos aggregauit. Ac iuuenem ipſe complector, ſtatuíque opera eius vbique vti, & vobis iubeo vt pro amico eũ habeatis. Ex hiſce verbis capta anſa inuidi & maleuoli certauerunt inter ſe ſcribendis epiſtolis, multáque & grauia Ptolemæo de Arato ſignificauerunt. vnde miſit ille expoſtulatum cum eo. Atque exoptatis his & flagrantibus, ad quas magno ardore contenditur, Regum & Tyrannorum amicitiis tantum coniunctum liuoris & malignitatis. At Aratus prætor primùm ab Achæis creatus obiectam Locridem & Calydoniam populatus eſt. Bœotiis verò decem millibus militum ſuppetias ferens venit poſt pugnã, qua ab Ætolis fuerunt ad Chæroneam fuſi. Vbi Abœocritus Bœotarches cum mille militibus Bœotiis cécidit. Inſequenti anno iterũ prætor factus Acrocorinthum inſtituit occupare: non quò Sicyoniis proſpiceret vel Achæis tãtùm, ſed quòd communem totius Græciæ dominatũ Macedonum præſidium exigere inde deliberaret. Chares enim Athenienſis, cùm victoriã acie quadam de regis Perſarum ducibus reportaſſet, ſcripſit populo Athenienſi pugna ſe Marathoniæ

Arati in prima præ tura res geſtæ.

Arati præ- tura II.

niæ

niæ germana victoriam reportaſſe. Hoc verò factum non erraueris, ſi Pelopidæ Thebani & Thraſybuli Athenienſis excidio tyrannorum nuncupes germanum: niſi quòd hactenus hoc, quia non contra Græcos, ſed contra aduentitium & peregrinum dominatum eſt perpetratum, excellat. Nam Iſthmus intercludens maria hoc loco continentem noſtram connectit & committit. Acrocorinthus autem excelſus mons ex media exurgens Græcia, vbi præſidio inſeſſa eſt, impedit & excludit vniuerſam, intra Iſthmum quæ ſita eſt, commerciis & tranſitu & expeditionibus & negociationibus terra marſque. quorum habet vnus arbitrium præfectus, & qui eam arcem præſidio tenet: vt non ioco Philippus minor videatur, ſed verè ſolitus Græciæ compedes Corinthiorum vrbem appellare. Itaque locus ille cùm omnibus in oculis erat, tum ſemper regibus & dynaſtis. Antigoni verò cupiditas illius potiundi non concedebat inſaniſſimorum amorum motui. Quippe totus iis cogitationibus erat intentus, quemadmodum dolo illum adimeret obtinentibus. nam tentare apertè vanum erat. Igitur Alexandro, cuius in manu erat arx, ſublato ab eo, vti fama tenebat, venenis Nicæam vxorem eius, quæ res adminiſtrabat & ſtationem in Acrocorintho habebat, ilicò Demetrium filium ad eam ſubmittendo, ac lætam ſpem oſtentando regiarum nuptiarum & connubij (nec ingratum hoc erat mulieri ætatis prouectioris colloquium) cepit, filio in eam quaſi eſca aliqua adhibito. Cæterùm quia locum illa non dimittebat, ſed

Acrocorinthus.

Antigoni dolus.

ſed acri ſepiebat cuſtodia: floccifacere hunc fingens, nuptias eorum Corinthi celebrauit, ludóſque edidit, & conuiuia agitauit quotidiè: vt qui maximè ad ludos & ocium animum ex lætitia & hilaritate laxet. Vbi tempus fuit, vt cantaretur in theatro carmen Onœbæum, ipſe Nicæam ad ſpectaculum in lectica regaliter adornata deduxit exultantem eo honore & remotiſſimam ab eo quod impendebat. Vt ad diuerticulum peruenit viæ, quæ ad arcem fert, iuſſit illam præire ad theatrum. Ipſe ſalutem cantori, ſalutem nuptiis dicens Acrocorinthum præter ætatem connitens ſcandit. Vbi obſeratam offendit portam, baculo pulſans aperiri præcepit eam. Statio obſtupeſcens aperuit. Ita loco potitus nō potuit ſibi moderari, quin inter tibicinas in viis & foro exultans præ gaudio potaret, coronáſque in capite geſtans ſenex & tantis rerum verſatus voluminibus commeſſaretur complecteretúrque & ſalutaret obuios. Ita ſupra mœrorem & timorem aufert agitátque mentem oblatum ſine ratione gaudium. At verò Antigonus occupatum, vt eſt ſuprà dictum, Acrocorinthum ſepſit præſidio cùm aliorum, quibus maximam fidem habebat, tum Perſæum philoſophum impoſuit præfectum. Aratus verò Alexandro adhuc ſuperſtite eam arcem aggreſſus eſt capere: verùm ſocietate inter Achæos & Alexandrum inita deſtitit. tunc verò aliam de integro conſilij ſui occaſionem accepit huiuſcemodi: Erant Corinthi fratres quatuor origine Syri. quorum vnus nomine Diocles in arce ſtipendia faciens degebat. Tres alij intercepta regia pecunia Sicyonem ſe ad argentarium

Antigonus occupat Acrocorinthum.

Arati conatū ad occupandum Acrocorinthum.

rium contulerunt Ægiam, cuius opera vtebatur in ſcriptura Aratus. Hi mox partem auri diſtraxerunt, reliquum vnus eorum Erginus eò ventitans occultè permutauit. Hinc factus Ægiæ familiaris, atque ab eo in ſermonem deductus de arce narrauit, dum ad fratrem aſcendit, animaduertiſſe ſe obliquū inciſum rupi vndiq; abſciſſæ callem, qui duceret ad certum locum, quà humillimus arcis murus inędificatus eſſet. Cùm deridens illum diceret Ægias, Et vos homo præclare ob modicum auri labefactatis regia negocia, cùm vnam horam valeatis ingenti pecunia vendere. An non furibus item vt proditoribus deprehenſis mors eſt ſemel propoſita? Arridens Erginus in præſentia pactus eſt Dioclem ſe fratrem tentaturum. Nam aliis fratribus non admodum dicebat ſe credere. Modico temporis ſpacio reuerſus promittit Aratum ſe ad murum ducturum, qua faſtigium eius pedes quindecim non excederet, atque ad reliqua operam cum Diocle præſtiturum. Decîdit autem cùm illis Aratus, ſi rem ex ſententia geſſiſſet, ſexaginta talentis: ſin ab incœpto decidiſſet, atque incolumis cum illis euaſiſſet, vt ædes vtrique & talentum daret. Quia verò deponenda apud Ægiam in vſum Ergini erant ea ſexaginta talenta: Aratus autem neque habebat ipſe, neque volebat fœnori acceptis conſilium odorandum alteri præbere: multa pocula ex ſuis ſumpſit & mundum vxoris, eáque Ægiæ pignori pro hac pecunia oppoſuit. Quippe animo erat hic vſqueadeò celſo, tantóque præclarorum factorum flagrabat amore: vt cùm Phocionem ſciret & Epaminondam

Græcorum iuſtiſſimos atque optimos habitos eò fuiſſe, quòd ampla munera reſpuiſſent, neque à virtute pecuniæ gratia diſceſſiſſent: ipſe impendere & erogare etiam in hæc, in quibus periculum vnus pro omnibus adibat vel conſiliorum inſciis, non dubitauit. Quis igitur non miretur & faueat etiam nunc illius animi magnitudini, qui ſumma tam grandi tantũ comparauit diſcrimen: ac res ſuas, quas habebat cariſſimas, pignorauit: vt ad hoſtes nocte introductus dimicaret de capite, neq; quicquam ab iis, pro quibus illa agebat, niſi ſpem pignori acciperet gloriæ? Rem ſua ſponte ancipitem error quidam, qui initiò interuenit per imprudentiã, effecit ancipitiorẽ. Siquidẽ ſeruus Arati Technon miſſus cum Diocle eſt, vt murum conſideraret. Non aſpexerat hic antè Dioclẽ, ſed faciẽ eius & ſpeciem exiſtimabat ex notis, quas ſignificauerat ei Erginus, tenere ſe, criſpis capillis, nigro colore, & imberbem. Igitur profectus ad præfinitum locum, Erginum, qui cum Diocle venturus extra portam erat, operiebatur pro loco, quem Ornita appellant. Inter hæc maximus natu frater Ergini & Dioclis nomine Dionyſius, non particeps neque conſcius cœptorum, ſed Diocli aſſimilis tranſibat fortè illac. Technon verò ſimilitudine cum ſignis figuræ motus, quæſiuit ex homine, ecquid ei commercij cum Ergino intercederet? Qui cùm fratrem ferret ſe eius eſſe, omninò arbitratus eſt colloqui ſe Technon cum Diocle, neque nomen ſciſcitatus, neque aliud ſignum vllum expectans præbuit ei dextram, & de conuentis cum Ergino ſermonem inſtituit, atque de illis

Error & periculum à ſimilitudine hominum.

tum

eum percunctatus eſt. Ille errorem aſtutè excicipiens, in omnibus aſſentiebatur, conuertenſque ſe retrò ad vrbem inter colloquendum ſine vlla ſuſpicione progrediebatur. Vbi iam prope portam venit, ac Technonem eſſet ilicò correpturus: ecce occurrit eis etiam Erginus. Qui captionem ſentiens & periculum Technoni, vt fugam caperet, nutu ſignificauit, coniicientéſq; ambo ſe in pedes, curſu ad Aratum euaſere. Non abiecit ille ſpem tamen: ſed confeſtim miſit Erginum, qui pecuniã Dionyſio offerret, oraretque vt tegeret rem. Executus rem Erginus Dionyſium adduxit ſecum ad Aratum. Quem vbi ſemel tenuere, non iam dimiſerunt: ſed incluſum conclaui cuſtodierunt, ſéque accinxerunt ad rem aggrediendam. Omnibus paratis reliquas copias iuſſit in armis excubare. Delectos quadringentos aſſumens neque hos paucis demptis, quid pararetur, conſcios duxit ad portam præter ædem Iunonis. Tempus erat anni ſub adultam æſtatem in plenilunio, nox ſerena & lucida. vnde metum etiam micantia reflexu lunæ præbebant arma, ne excubitores non fallerent. Iam primis vrbi appropinquantibus nubes ſurrexerunt à mari, vrbémque & circumiecta inumbrauere. Ibi cæteri cõſidentes diſſoluerunt calceos. Neque enim ſtrepitum magnũ edunt, neque inſtabilibus falluntur gradibus, qui pedibus prehendunt nudis ſcalas. Erginus ſeptẽ iuuenes ducens ſecum veſte amictos viatoria applicuit occultè ad portam. Cuſtodem portæ vnáq; ſtationẽ interfecere. Simul ſcalæ admotæ ſunt, ac centum militibus Aratus raptim tranſcendere mœnia, atque aliis ſequi, vt poſſent,

Tempus ad rem opportunum.

iuſſis, attractíſque ocyſſimè ſcalis per vrbem cum centum illis perrexit ad arcem, ouans iã, quòd tectus eſſet velut certa victoria. Progredientibus ſtatio occurrit quatuor virorum, neque illa eos percepit oculis: quippe in vmbra adhuc erant lunæ: ſed conſpiciebant ipſi obuios. Igitur parietibus quibuſdam & ruinis ædificiorum tegit ſe paulùlum ad circumueniendos illos. quorum tres in hos incurrentes cadunt, quartus in capite vulneratus fugit vociferans intra mœnia hoſtes eſſe. Breui pòſt cecinerunt tubæ, & ciuitas ad motum conſurrexit, refertæque ſunt diſcurrentibus viæ: atque multis luminibus partim ima iam, partim ex alto arx collucebat, ac clamor vndique incertus accidebat. Interea viæ intentus Aratus in rupe abſciſſa lentè & grauiter primùm luctabatur, quòd non teneret callem, ſed deflexiſſet prorſus ab eo: qui in ſaxo abditus atque inumbratus locis diruptis per multos anfractus & gyros ad mœnia pertingeret. Mox mirè luna dicitur diſcuſſa & diſpulſa caligine aſperrimum viæ illuſtraſſe: quoad applicuit, quà debebat, ad murum. Ibi coëuntibus denuò nubibus vmbram & caliginem inuexit. Illi, qui extra portam apud fanum Iunonis Arati milites trecenti numero ſubſtiterãt, vt tandè in vrbem ſunt illapſi vario tumultu & luminibus refertam: quòd non valerent eandem ſemitam inuenire neque veſtigia aſſequi illorum itineris, trepidi globo facto ad latus rupis obſcurum contraxerunt ſe, ibíque anxij & æſtuantes hæſerunt. Quippe cùm miſſilibus peteretur ab arce Acohors rati, fremitus ſicut prælianuum deferebatur, clamórque

Difficultates Arato obiectæ dum Acrocorinthum capit.

Lunę beneficium opportunum.

que ex montium repercuſſu reſonabat confuſus, & incertus vnde procederet. Hæſitantibus his in quam flectendum partem eſſet, militum regiorum Archelaus dux magnam manum ſecum trahens cum plangore & tubis aſcendit ad arcem in Aratum ruens, ac trecentos hos præfectus eſt. Qui ſicut ex inſidiis exorti incurrunt in eum obtruncántque quos primùm ſunt adepti. Cæteros & Archelaum effuſo pauore auerterunt, cõſectatíque ſunt, dum per vrbem diuulſi & diſſipati ſunt. His profligatis adfuit à pugnantibus in rupe Erginus Aratum nuncians conſeruiſſe manus cum hoſtibus, hos fortiter reſiſtere, magnúmque certamen ad ipſum murum contractum, propero ſubſidio opus eſſe. Illi iuſſerunt e veſtigio vt eo duceret: atque ex itinere hinc voce ſignificabant aduentum ſuum ad ſocios confirmandos, hinc plena luna micabant arma eorum, quæ frequentiora hoſtibus ex viæ ſpacio apparebant: hinc reſonans noctis fragor vlulatum à multò pluribus, quàm eſſent, repræſentabat fieri. Denique connixi omnes pepulerunt hoſtes, arcémque ſuperauerunt, ac præſidium tenuerunt luce appetente. *Aratus capit Atrocorinthum.* Sol extemplò facto eorum illuxit, ſimúlq; ſubuenerunt ex Sicyone Arato reliquæ copiæ, quas portis Corinthij alacriter excepere, regióſque comprehendere. Vbi omnia tuta viſa, deſcendit Aratus ex arce in theatrum, quò immenſa cõfluxit frequétia cupiditate cùm eius contemplandi, tum orationis, quam eſſet ad Corinthios habiturus. Collocatis ex vtraque tranſitus parte Achæis ipſe ex ſcena loricatus in medium proceſſit, vultu ex laſſitudine & vigiliis

mutato : vt animi elatio & gaudium à corporis moleſtia oppreſſum eſſet. Vt populus ſimul atque ille proceſſit, gratulationibus effuſus eſt: tranſlata in dexteram lancea, genu & corpus aliquantulo momento inclinans ea ſuſtinuit ſe, conſtitítque longo ſpacio tacitus, plauſus eorum feſtáſque voces excipiens celebrantium virtutem ipſius atque in cælum tollentium fortunam. Vt conticuere & ſedati ſunt colligens ſe orationem de Achæis habuit facto ſuo conuenientem: ſuaſitq́ue Corinthiis, vt Achæis contribuerent ſe. Simul reddidit iis portarum claues, quæ tunc primùm à Philippi temporibus in poteſtate eorum fuere. Ex Antigoni ducibus Archelaum, qui in poteſtatem ſuam venerat, miſſum fecit. Theophraſtum excedere vrbe recuſantem interfecit. Perſæus, dum oppugnatur arx, euaſit Cenchreas. Hic poſt perhibetur inter diſputandum dicenti ſolum videri ſibi ſapiétem eſſe ducem, reſpondiſſe : At me hercle id mihi quoque ex Zenonis præceptis quondam imprimis placuit : nunc mutaui ſententiam ab iuuene Sicyonio correctus. Hoc plerique memoriæ produnt de Perſæo. Porrò Aratus extemplò tunc Iunonis fanum, Heræum dicitur, & Lechæum in poteſtatem ſuam redegit, nauibus XXV. regiis potitus eſt & quingentis equis. Syros quadringentos ſub haſta vendidit. Acrocorintho Achæi præſidium impoſuerunt quadringentorum armatorum, quinquaginta canum, & totidem venatorum, qui in arce alebantur. Ac Romani quidem Philopœmenem admiratione eius ducti Græcorum vltimum appellauere, quaſi magnus ab eo extiterit inter

Arat⁹ adiungit Achæis Corinthum.

An ſolus Dux ſapiens.

Græcorum vltimus, quis.

Græcos nullus. Ego verò geſtorum à Græcis extremum hoc & nouiſſimum dicam deſignatum, quà audacia quà ſucceſſu præſtantiſſimis comparandũ: vt quæ inſecuta ſunt, mox declarauere. Nam deſciuerunt ab Antigono Megarenſes, & Arato aſſociauerunt ſe. Trœzenij cum Epidauriis inter Achæos aſcripti ſunt. Excurſionem primam faciens irrupit in Atticam, ac tranſmiſſis in Salamina copiis inſulam eſt depopulatus, ſicut carcere liberatas Achæorum vires quolibet vertens. Athenienſibus libera capita, quò defectionis eis ſemina præberet, ſine pretio remiſit. Ptolemæi Achæis ſocietatem adiunxit ducatu belli ei terra marique delato. Tantũ verò polluit apud Achæos, vt ſi minùs liceret quotannis, alternis certè annis crearent eum Prætorem, re & conſilio imperium obtineret perpetuò. Cernebant enim non opes eum, non gloriam, non amicitiam regiam, non patriæ commodum ſuæ, non rem vllam aliam Achæorum anteferre incremẽto. Siquidem exiſtimabat imbecillas per ſe ciuitates mutuis viribus conſeruari, quaſi bono illigatas communi. atque vt partes corporis, quæ viuunt & ſpirant vnà ob mutuam conglutinationẽ, vbi diuulſæ ſunt & diſſociatæ, tabeſcũt marceſcũntque: ita in præceps dari ciuitates à lacerantibus Rempub. & ampliari per ſe mutuò, ſi alterius magnæ partibus effectis cõmuniter conſulatur. At cũ videret præſtantiſſimos quoſque finitimos liberos ſuis legibus viuere, ſeruitute dolens Argiuorum ſtatuit tyrannum eorum Ariſtomachũ per inſidias ſuſtollere: quòd affectaret ſimul & mercedẽ illi ciuitati

Arati apud Achæos potẽtia.

Aratus conatur liberare Argos.

Aratus gladios contra tyranni decretũ cõparauit.

alimentorum reddere libertatem, & aſciſcere eam Achæis. Ac reperti ſunt qui rem ſuſciperent, quibus Æſchylus & Charimenes vates præfuere. Verùm deficiebantur gladiis, atque inter dictum fuerat comparare, grauéſque multas ſanxerat Tyrannus in eos qui tenerét gladios. Igitur paratos eis Aratus Corinthi exiguos pugiones clitellis inſuit, eáſque iumentis inſtrumentum vile Argos portantibus impoſitas miſit. Cùm vates autem Charimenes quendam adiunxiſſet coniurationi, Æſchyli ſocij indignati ſunt, & reiecto Charimene rem per ſe ſũt moliti. Id ſentiens ille ex ira pergétes eos in Tyrannum detexit. At hi maxima ex parte occupauerunt ex foro profugere: atque euolauerũt Corinthum. Breui pòſt tamen obtruncatur à ſeruis ſuis Ariſtomachus, & maturat dominarum arripere terrior illo tyrãnus Ariſtippus. Aratus verò Achæos, quotquot ad manum erãt qui arma ferre poterant, ſecum trahens aduolauit eò, quòd expectaret promptos reperturum ſe Argiuos. Sed cùm multitudo ex aſſuetudine libenter ſeruiret, ac nemo ad iſpum tranſiret: recepit ſe, ac in crimen coniecit Achæos, arma eos in pace mouiſſe. Poſtulati itaque fuerunt apud Mantineos. Quia verò non occurrit ad iudiciũ Aratus, perſequens litem Ariſtippus dãnauit Achæos. Lis triginta minis eſt æſtimata.

Ariſtippi in Aratum inſidiæ.

At ipſum Aratum iuxtà peroſus & timens ſtatuit ſubmiſſis percuſſoribus interficere regis auxilio Antigoni. Erant autem ferè paſſim hãc operam qui eis nauabant, captabántque opportunitatem. Cæterùm nulla par ſinceræ & ſtabili beneuolentiæ viri in poteſtate poſiti tutela

eſt. Vbi

eſt. Vbi enim aſſueuit tam vulgus quàm primores non ducem ſuum ſed duci timere: tum multis oculis videt dux, multis auribus audit & præodoratur conſilia. Quare in animo eſt curſum orationis hîc ſiſtere: ac commemorare Ariſtippi vitam, quam inuidioſa ei tyrãnis beatæq; & celebratæ dominationis ſpecies cõciliauit. Nam ille qui ſocietatem habebat Antigoni, multóſque alebat corporis cuſtodes, viuum in vrbe ex inimicis neminem reliquerat: ſatellites tamen & ſtationem foris agere in periſtylio volebat. ſeruos, cùm cœnaſſet, mox omnes exigebat, & interiorem domum occludens cũ amica in paruum ſe abdebat cubiculum editũ, quod cataracta claudebatur. cuius in faſtigio locauerat lectum, vbi quieſcebat: vt probabile eſt quieſcere tam ſuſpicioſum hominem & pauidum. Scalas amicæ mater auferebat, eáſque alio in conclaui recludebat, rurſúſque orta luce admouebat & deuocabat egregium hunc tyrannum, qui ſerpentis modo ex luſtris ſe demittebat. Aratus verò non armis per vim, ſed legitimè ex virtute perpetuum ſortitus imperium in pallio & chlamydula plebeia omnium vbique tyrannorum communis ex profeſſo hoſtis ſtirpem in diem vſque hodiernum clariſſimam apud Græcos propagauit. Ex illis qui arces inſederunt, ſpiculatores aluerunt: armis, portis, cataractis ad corporis tutelam ſepierunt ſe, violentam mortem leporum more pauci deuitarunt: domus verò, vel progenies, vel monumẽtũ, quod honorificã habeat memoriã, ſupereſt nulli⁹. Porrò dũ adimere tẽtat Ariſtippo Aratus Argos & occultè ſubinde & apertè, impegit.

Ariſtippi tyranni vita miſera.

Arati imperium ex virtute.

Semel etiam ſcalis admotis mœnia cum paucis magno diſcrimine ſuperauit, atque occurrentes illic vigiles confodit: inde dilucente die & Tyranno vndique eum premente Argiui quaſi non pro ipſorum pugnaretur libertate, ſed Nemea diſpenſarent, æqui & iuſti ſedebant magno cum ſilentio certaminis ſpectatores. Arati verò, dum fortiter dimicat, haſta cominus femur eſt traiectum. Locum tamen, quem ceperat retinuit: nèque ante noctem ab inſtãtibus hoſtibus eſt deiectus. Quòd ſi noctem quoque acriter tolerauiſſet, non decidiſſet cœpto: quippe reſpiciebat iam fugam Tyrãnus, & magnam partem facultatũ ſuarum præmittebat ad mare. Nunc, cùm id nemo ad Aratum perferret, & deficeretur aqua, eſſétque vulneris cauſa ſui impotẽs, reduxit milites. Poſtquàm huic diffidit viæ, incurrens propalàm cum exercitu fines Argolicos vaſtauit, commiſſóque cum Ariſtippo ad Chareta amnem acri prælio improperatum eſt ei deſtituiſſe ipſum pugnam & palmã è manibus amiſiſſe. Siquidem cùm alia exercitus pars propelleret haud ambigua victoria hoſtem, conſectandóque eſſet ad multum ſpacij progreſſa: hîc non tam impulſus ab illis, quos contra ſtabat, quàm victoriæ diffidentia & metu in caſtra perculſus retulit ſe. Vt verò reliqui ab inſequendis reuerſi hoſtibus tulere grauiter, quòd verſis in fugam illis, ác longè maiore numero eorum fuſo, quàm de ſuis amiſſo, victis permiſiſſet de ſe excitare tropæũ: expalleſcens ſtatuit de integro de tropæo dimicare, vnóque interiecto die aciem iterum inſtruxit. Vbi ſenſit auctas illorum copias, militémque

Aratus cõcedit Ariſtippo victoriam.

témque tyranni maiore animo inferre ſigna, obtorpuit, receptíſque per inducias mortuis reduxit exercitum. Atqui cœtus & Reip. tractandæ peritia comitatéque hanc diluens culpam cõiunxit Achæis Cleonas, ac Nemeorum ludicrum Cleonis vt antiquitùs potiùs ad eos pertinens celebrauit: celebrauerunt & Argiui. Ac tunc primò violata eſt, quæ conceſſa fuerat certantibus ſecuritas & fides publica: quòd Achæi omnes, qui certauerant Argis, quos fines ſuos peragrantes cepere, pro hoſtibus ſub haſta vendiderint. Adeò fuit ardens & capitalis tyrãnorum oſor. Breui pòſt nunciato captare Ariſtippum Cleonas, ſed ſedentem Corinthi ſe formidare, copias per edictum conſcripſit: & cùm edixiſſet vt cibaria in aliquot dies ſecũ ferrẽt, Cenchreas mouit, illiciens dolo Ariſtippum, vt tanquam abſente ſe Cleonas adoriretur. quæ ſpes non fefellit eum. Quipe adfuit extemplo ille cum exercitu ex Argis. Aratus verò Corinthum ex Cenchreis iam ſub noctem regreſſus vias ſtationibus inſedit, duxítque Achæos Cleonas. Agmen adeo compoſitè progreſſum eſt, adeóque ſtrenuè & impigrè, vt non ſolùm iter facerent, ſed ingrederentur etiam de noćte adhuc Cleonas, & inſtructi ſtarent ad pugnã falſo & imprudente Ariſtippo. Vt dies illuxit patefactis portis & ſigno tuba dato elatus curſu & clamore in hoſtes, eueſtigiò fundit fugátque eos: quos inſtitit inſequi, quà maximè Ariſtippum intendere ſuſpicabatur fugam. Habebat enim multa ea regio diuerticula. Vt Mycenas vſque effuſos egit: tyrannus à Cretenſi quodam, vt tradit Dinias, Tragiſco nomine occupa

Arati ſtrategema.

Arati de Ariſtippo tyranno victoria.

occupatus trucidatur. Cecidere decæteris plus mille quingenti. At tamen Aratus parta tam nobili victoria, eáque incruenta, nõ recepit Argos, neq; eã ſeruitute exemit, quòd* Agias & minor Ariſtomach⁹ cũ copiis Regiis irrupiſſent in eam vrbẽ, dominatúmq; occupauiſſent. Hac re magnoperè probra, ſermones, dicteria, & cõuitia aſſentatoribus tyrãnorũ detraxit: qui in illorũ gratiam aluum commemorabant prætori Achæorum inſtante prælio moueri: ſopore & vertigine eum ſimulatque cœpiſſent canere tubæ, corripi ſolitum: cùm aciem inſtruxiſſet & ſignũ dediſſet pugnæ, rogaſſétque præfectos ſuos & ordinum ductores, numquid præſentia ſua ſit opus (nam iactam eſſe aleam) ſecedere præſtolatum procul euentum. Hæc fama vſqueeò valuit, vt Philoſophi quoque in ſcholis quærentes, cordis tremor & coloris variatio in præſenti periculo timiditatis ſint an intemperiei ſigna & frigoris natiui: ſemper appellarent Aratum, vt inſignem quidem imperatorem, ſed cui hæc in certaminibus acciderent ſemper. Vt igitur Ariſtippum ſuſtulit, mox* Lyſiadem Megalopolitanum appetiit inſidiis ſuæ ipſius patriæ tyrannum. Hic verò neque degener erat neque iners naturâ, neque vt complures tyranni deliciarum cupiditate vel auaritia in eã delapſus violentiam fuerat: ſed gloriæ amore adhuc adoleſcentẽ excitatũ, ſermonibúſque falſis & vanis qui de tyrannide vt re beata & mirifica referebantur, in animum celſum ſtolidè admiſſis, vbi tyrãnidẽ parauit, breui moleſtiarũ, quas trahit ſecũ dominatus, cepit faſtidiũ. Simul quia ſuſpiciebat gloria celebrem & inſidias tẽdentẽ ti-

mebat

Ariſtippi tyrãni cædes.

*Alii legunt Ægias.

*In Cleomene ſcriptũ eſt Lydeades.

Lyſiades Megalopolitanus tyrannidem deponit.

mebat Aratum: induxit animum pulcherrimè ſe mutare: ac primùm ſemetipſum explicare odio, metu, ſtatione, & ſatellitibus: deinde bene mereri de patria. Itaque accito Arato depoſuit dominationem, contribuítque ciuitatem ſuam Achæis. Hinc extollentes eû Achæi prætorem creauere. Ille Aratum illicò gloria elaborans ſuperare, cùm alia multa, quæ non videbantur neceſſaria, tum expeditionem induxit in Lacedæmonios. Cui quia reluctabatur Aratus, viſus eſt cum eo æmulari. Et verò etiam declaratus iterum Lyſiades prætor contrà pugnãte ex profeſſo Arato, ambientéque præturam alteri. Aratus enim alternis annis imperabat. Iam ad tertiam præturam aſpirauit ſecundo curſu Lyſiades, atque alternis annis viciſſim ille & Aratus prætura fungebantur. Cæterùm cùm in apertam cum eo erupiſſet inimicitiã, atque identidem eſſet illum ad Achæos criminatus, reiectus eſt. Etenim fucatis moribus exiſtimatus eſt cum germana & ſyncera concertare virtute. Ac ſicut cuculo Æſopus refert quærenti de exiguis auibus, quòd fugerent ſe, reſpondiſſe illas, fore cum aliquando accipitrem: ſic Lyſiadi apparet adhæſiſſe ex tyrannide, parũ ſyncera voluntate ipſum immutatum fuiſſe, ſuſpicionem. Porrò Aratus bello quoque Ætolico comparauit laudem. Geſtiebant confligere cum Ætolis pro finibus Megaricis Achæi. Rex autem Lacedæmoniorum Agis, qui ſubuenerat eis cum exercitu, inflãmabat itẽ Achæos ad dimicandũ. Hîc repugnauit Aratus: multáque probra, multa etiã in mollitiẽ & ignauiã ſuã perferẽs dicta, vtilia cõſilia eorũ, quę ſpeciẽ

Arati & Lyſiadis diſſenſiones.

Arati præclarum conſilium contra Ætolos.

habebant turpitudinis, cauſa non abiecit: verùm permiſit hoſtibus tranſcenſa Gerania impunè tranſire in Peloponneſum. Vt tamen mox à tranſitu Pellenen ceperunt: non vltrà perſtitit in eadem ſententia, neque moras duxit nectendas prolatando & expectando, dum conſcriptæ eſſent & coiſſent vndique in vnum copiæ ſuæ, ſed confeſtim cum iis qui præſtò erant, mouit in hoſtem rebus lætis ex licentia & laſciuia maiorem in modum eneruatum. Nã vt illud oppidum ſunt ingreſſi, diſcurrerunt milites per domicilia ſe mutuò ſummouentes & de præda digladiãtes. Duces & ordinum ductores coniuges & filias Pellenenſium circumuecti rapuerunt, galeáſque ſibi detraxerũt, eáſque illis impoſuerunt, nequis alius auferret eas, ſed galea indicaret quæque dominũ ſuum. Ad hũc modum comparatis & hæc agentibus repentè Aratum nunciatum eſt adeſſe. Orto ſtupore, qualem apud tam incõditos par eſt, antequam intelligerent omnes periculum, primi in portis & ſuburbiis cõmiſſo cum Achæis prælio iam profligati fugam ceperunt, impleuerúntque effuſi pauore conglobantes ſe & ſuppetias venientes. In hoc tumultu vna captiuatum Epigethis illuſtris viri filia ſpecie & proceritate corporis mira fortè in Dianæ fano ſedebat, vbi eam locauerat extraordinariorũ militum dux, qui rapuerat eam, galeámque ei impoſuerat tribus inſignem triſtis. Hæc repentè ad tumultũ euolans vt pro foribus templi ſtetit, pugnantéſque galeam illam gerens ſupernè cõtẽplata eſt: hinc ipſis ciuibus eſt ſpectáculũ ſorte humana viſa auguſtius, hinc ſpectrũ diuinũ hoſtibus conſpi

Arat⁹ hoſtes laſciuientes aggreditur.

Mulier galeata, tanquam prodigium viſa.

conſpicere arbitrantibus ſe horrorem & ſtuporé iniecit, vt nemo ad arma ſe conuerteret. Ipſi memorant Pellenenſes ſimulacrum Dianæ reliquo tempore ſtare intactum. Vbi verò à ſacerdote motum effertur, neminem ex aduerſo obtueri, ſed auertere oculos omnes. Neque enim hominibus modò dirum id viſu eſſe & perniciale, verùm etiam ſtirpes infæcundas reddere, & corrumpere fœtus, per quos transferatur. Hoc tum ſacerdotem protuliſſe, ſempérque vertiſſe Ætolis ex oppoſito, itáque in amentiam & vecordiam vertiſſe. Cæterùm horum nihil tradidit in commétariis Aratus. Refert autem, fuſis ab ſe Ætolis, vno agmine ſecum fugientibus in oppidum irrupiſſe, eóſque vi expuliſſe, trucidaſſéque ſeptingentos. Id factum fuit in maximis celebratum. Timanthes pictor eam pugnam expreſſit, atque oculis quaſi repræſentauit. Verumenimvero quòd multæ & validæ gentes conſpirarét in Achæos, quæſiuit Aratus ſtatim iúgere cum Ætolis amicitiam, ac Pantaleonte, cuius erat auctoritas inter Ætolos maxima, vſus adiutore, nõ pacem tantùm, ſed & ſocietatem Achæis cum Ætolis contraxit. Cùm aſſerere in libertatem affectaret Athenienſes, infamis fuit, & malè audiuit apud Achæos: quod intercedente ipſis fœdere cum Macedonibus capere per inducias eſſet Piræeũ aggreſſus. Ipſe verò in commentariis, quos reliquit, id inficiás, Erginũ, cuius miniſterio expugnauit Acrocorinthũ, culpat. Illum enim priuato nomine adortũ ſcribit Piræeũ: ac ſcalis cõminutis cũ ipſum conſectarentur, Aratum aſſiduè nominaſſe & appellaſſe ſicut præſentem, atque ita fruſtratũ

Dianæ ſignũ apud Pellenẽſes.

Aratus Achæos fœdere iungit Aetolis.

Aratus conatur liberare Athenas.

Araticommentarij rerum ab ſe geſtarũ.

hoſtes euaſiſſe. Mihi tamen haud videtur defenſio eius probabilis. quippe hominem priuatum Erginum & Syrum abſurdum eſt, niſi ducem haberet Aratum, ab eóque copias & opportunitaté ad rem aggrediendam accepiſſet, tantam ré animo concepiſſe. Ipſe etiã id demõſtrauit Aratus, qui nõ bis aut ter, ſed ſæpiùs per ditè amantiũ more Piræeũ tẽtauit, neq; fruſtratione deſtitit: verùm ex eo quòd nõ multũ neq; procul ſpe aberraſſet, id reuocauit eũ ad audẽdum. Semel etiam crus fregit per Thriaſion fugiens: & complures inciſiones, dum curatur accepit, diúque lectica delatus eſt per expeditiones. Defuncto verò Antigono & Demetrio regnante magis magíſq; liberandis intẽtus fuit Athenis, ac ſemel deſpiciens Macedonum. Vnde etiam cùm acie eſſet à Bythe Demetrij duce fuſus apud Phylaciam, ac rumor increbuiſſet hinc captum, hinc cæſum Aratum: præfectus Piræeo Diogenes Corinthum miſit epiſtolam, qua Achæis mandauit, quando occubuiſſet Aratus, vt vrbe cederent. Literis allatis aderat fortè ipſe Corinthi, iocúmque Diogenis nuncij & riſum multum cùm præbuiſſent, abſceſſère. Ipſe ex Macedonia rex miſit nauem, qua Aratus vinctus ad ſe veheretur. Athenienſes verò nihil ad ſummam leuitatem adulandi Macedonibus reliqui facientes coronas ſumpſerunt, cùm primùm fuit de morte eius allatum. Quapropter ira flagrans extemplò ſignis in eos motis vſque ad Academiam eſt progreſſus. Mox exoratus nulla re violauit eos. Hinc Athenienſes perſpecta eius virtute cùm ad libertatem defuncto conſpiraſſent Deme-trio,

Aratus fuſus à Macedonibus.

Athenienſes liberantur à præſidio Macedonum.

trio, illum acciuere: qui licet alius tunc Achæorum prætor foret, ipſe autem ex valetudinis diuturna infirmitate lecto decumberet: lectica tamen eſt eò delatus, nolens deeſſe illius ciuitatis temporibus, & præfectum præſidij Diogenem induxit vt Piræcum, Munychiam, & Salamina & Sunium C L. talentorum mercede redderet Athenienſibus: quorum ciuitati ipſe Aratus viginti intulit. Mox aſſociauerunt ſe Achæis Æginetæ, Hermionenſes, ac nomen Arcadicum magna ex parte factum eſt eis ſtipendiarium. Quia verò Macedones vicinis finitimíſque bellis diſtringebantur, & ſocij Ætoli erant: acceſſio Achæorum viribus eſt grandis facta. At Aratus veteri conſilio incumbens, & iniquo animo ferens vicinam ipſis Argiuorum tyrannidem egit per nuncios cum Ariſtomacho, vt conferret & adiungeret eam ciuitatem Achæis, atque Lyſiadis exemplo mallet tantæ gentis cum laude & honore eſſe prætor, quàm cum periculo & inuidia vnius tyrannus ciuitatis. Cùm aſſenſus Ariſtomachus mandaſſet, vt quinquaginta talenta ſibi Aratus mitteret: quò abſolueret & dimitteret milites ſuos: dum hoc argentum paratur: contendens Lyſiades, qui fungebatur pretura, vt proprius is ſuus exiſteret apud Achæos actus: Aratum apud Ariſtomachū criminatus eſt vt infeſtū & implacabilem ſemper tyrannis. Quem vbi impulit, rem totā vt permitteret ſibi, aſſociare eū inſtitit Achæis. Enimvero ibi maximè conciliū Achæorum beneuolentiam in eum ſuā & fidé, quā ei habebant, declarauerunt. Nam cùm ira prouectus aduerſaretur ille, Ariſtomachum abegere.

Aratus liberat Argos à tyrānide.

Achæorum in Aratum beneuolentia & fides.

Vt verò lenitus rurſus ipſe cœpit præſens ea de re verba facere, omnia citò & promptè decreuerunt, Argiuóſque & Phliaſios in ciuitatem accepere, annóque pòſt Ariſtomachum creauerunt prætorem, qui florens apud Achæos gliſcénſque in Laconiam incurrere, exciuit Aratū Athenis. Is reſcripſit ab expeditione hac deterrens eum: quòd committi cum Cleomene feroci & magnis cum periculis creſcente Achæos nollet. Inſtanti tamen omninò dicto audiens fuit, & in bellum euntem eſt ſecutus. Quo tempore quia obſtitit, ne circa Pallantiō cum offerente ſe Cleomene ſigna conferret Ariſtomachus, à Lyſiade inſimulatus eſt, ac comitiis prætoris aduerſarium eum & competitorem habēs ſuffragiis vicit, & prætor duodecimùm creatus eſt. In hac prætura apud Lycæon fuſus à Cleomene terga dedit, ac palatum nocte pro mortuo habuere. quæ fama de eo frequens Græciam peruaſit: verùm incolumis collectis ex fuga militibus non ſatis habuit ex periculo emerſiſſe, ſed tempore optimè vſus præter omnium expectationem, neminéque de eo quod inſtituit, cogitante, repentè Mantineos Cleomenis ſocios eſt adortus, atque vrbe potitus impoſuit ei præſidium, incoláſque ciuitate eorum donauit: ac quæ victores non facilè obtinuiſſét, hæc Achæis peperit victis. Vt verò Lacedæmonij fines Megalopolitanos denuò cum exercitu incurſauerunt, opem ferens detrectauit laceſſenti anſam præbere Cleomeni, Megalopolitanſque inſtantibus reniſus eſt. Nēpe nec aliàs erat ad concurrendum fronte factus, atque id temporis numero militum inferior, & cum

Aratus fuſus à Cleomene.

Aratus capit Mantineam.

cum viro audace floreſcénteque adhuc animo ipſe flacceſcente atque inclinata ambitione compatabatur: exiſtimabátque quam audendo nullis ſubſidiis ille parabat gloriam, eam tenenti ſibi cautione conſeruandam. Verumtamen cùm leuis armatura excurriſſet, ac Spartiatas vſque ad caſtra pepuliſſet, eſſétque per tentoria eorum effuſa: ne tunc quidem fecit Aratus impreſſionem: ſed capta in medio caua conualle retinuit ciues, & inhibuit ne eam tranſirent. At fremens ob id Lyſiades, atque Aratum probris increpans implorauit equites, quò ſuppetias ferrent hoſtes conſectantibus, néve amitterent è manibus victoriam, neque ſe pro patria deſererent certantem. Hinc multorum & fortium equitum globo intulit ſe in dextrum hoſtium cornu: quòd fudit fugauítque, ſed ardore animi & gloriæ ſtudio incautiùs euectus in loca ſinuoſa, ſaltuoſa, & latis paſſim conciſa foſſis, illic incurſu Cleomenis cęcidit dum ſplendidè præclariſſimum certamen pro patriæ portis obit. Cæteri fuga in aciem delati turbantéſque peditatum, totum exercitũ in fugam concitauerunt. Huius rei in Aratum eſt potiſſimùm collata culpa, quod deſtituiſſe exiſtimaretur Lyſiadem, coactúſque ab Achæis eſt cum ſtomacho abeuntibus, vt ſequeretur ipſos Ægiõ. Ibi conſilio coacto decreuerũt non præbere ei ſtipendiũ, neque mercenariũ militẽ alere: ſed vt cõpararet ipſe ſibi, ſi gerere vellet bellũ. Hac affecto cõtumelia deliberatũ fuit ex tẽplò ſigillum deponere, & ſe pręturа abdicare. Cæterùm re ſecum perpenſa temperauit ſibi in præſentia, eductíſque Orchomenon Achæis

Aratus iterum fuſus à Cleomene.

Lyſiadis cædes.

ſigna cõtulit cum Megiſtono Cleomenis vitri co. Quo conflictu victor trecentos interfecit & Megiſtonum cepit. Solitus autem alternis annis prætura fungi, vt vices ſuæ rediere, & vocatus eſt, eiurauit præturam. Prætor Timoxenus deſignatus eſt. Habita eſt autem indignatio eius in plebem, quæ prætextus dicebatur cur eiuraſſet præturam, parum probabilis: ſed vera cauſa imminentia Achæis pericula fuere: quòd non iam vt antè ſenſim Cleomenes & cõpoſito gradu ingrederetur, neque magiſtratibus vrbanis eſſet aſtrictus: verùm poſtquàm necatis Ephoris, agro diuiſo, & multis in ciuitaté aſcriptis peregrinis liberam habuit poteſtatem, actutùm Achæis incumberet, atque imperium poſtularet. Quare culpant Aratum, qui Repub. magnis vndis & tépeſtate fluctuante quaſi gubernator permiſerit & tradiderit alteri clauum, quo tempore vel inuitis incumbere ad Remp. conſeruandam debuiſſet: aut ſi res & vires habebat Achæorum prorſus pro deploratis, præſtiterat cedere Cleomeni citius, quàm Peloponneſum ex integro præſidium Macedonicum moribus efferare barbaricis, complereque Acrocorinthum armis Gallicis & Illyricis: ac quos actionibus ſuis bellicis & vrbanis preſſerat vbique, & in commentariis paſſim lacerauit, hos ciuitatibus inuehere dominos, ſpecioſo titulo ſocios appellãs Quòd ſi fuit (dicamus enim ſic) violentus Cleomenes & tyrãnicus: at ſtirps maiores eius Herculis & patria Sparta. cuius ego vel obſcuriſſimum ciuem quàm primum Macedonum ducem potiùs facere conſulam illis qui aliquam Græcæ nobilitatis habent rationem.

Aratus eiurat præturam.

Arati reprehenſio.

Magiſtratus Rempu. tanquã nauis gubernator, in fluctib⁹ deſerere non debet.

Obſcuriſſimus Spartę ciuis, vel Macedonũ duci antepone ndus.

Et

Et quidem petebat imperium ab Achæis Cleomenes, multis beneficiis eum honorem & vocabulum penſaturum ſe ciuitatibus oſtendens. Antigonus verò imperator cum libera poteſtate terra maríque renunciatus non accepit prius conditionem, quàm merces ei imperij conceſſus Acrocorinthus eſt, planè venatorem imitatus Æſopicum. Neque enim antè conſcédit Achæos, qui ſupplices ſubiiciebant ſe ei per legatos & plebiſcita, quàm præſidio & obſidibus tanquam frenum accepiſſent. quamuis omnia adferat Aratus neceſſitatem vt cauſetur. At Polybius auctor eſt iampridem & ante eam neceſſitatem, cùm audaciam Cleomenis timeret, clàm eum fuiſſe cum Antigono collocutum, ac Megalopolitanos antè ſummiſiſſe, qui rogarent Achæos, vt Antigoni opem implorarent. Hi enim premebantur præcipuè aſſiduis afflicti & fatigati à Cleomene incurſionibus. Pari modo ſcribit de his Phylarchus. cui niſi teſtis accederet Polybius, nõ vſqueadeò fides ſit adiungenda. Siquidem motu afficitur ex ſtudio, cũ attingit Cleomenem, fanatico: atque ſicut in iudicio in hiſtoria huic patrocinatur, illum oppugnat. Ergo amiſerunt Achæi Mantineam, quam recepit Cleomenes: atq; ingẽti prælio apud Hecatombœon fuſi adeò fuere cõſternati, vt extẽplò Cleomenẽ per legatos ad imperium ſuſcipiendum Argos acciuerint. Aratus vt aduertit aduentare eum, & circa Lernam cum exercitu eſſe: formidans legatos miſit ad eum poſtulatum, vt ad amicos & ſocios trecentis duntaxat comitatus veniret. Quibus ſi diffideret, acciperet obſides. Eam Cleomenes

Æſopic venator.

Polybius hiſtoricus.

Phylarch' non magnæ fidei hiſtoricus.

Cleomenis & Arati epiſtolæ quibus ſe mutuò lacerãt probris. contumeliam & ludibrium ferens ſui eſſe, retrò mouit, ſcripſitque Achæis epiſtolam criminum & conuitiorum in Aratum plenam. Scripſit ex altera parte ille in Cleomenem epiſtolas, laceraueruntque ſe inuicem probris & maledictis, atque inſectati ſunt vſque ad nuptias & coniuges. Inde Cleomenes miſſo caduceatore ad bellum Achæis indicendum, vrbem Sicyonem eis penè per proditionem furtim ademit. Illinc deflectens Pellenam oppugnauit, elapſóque Achæorum prætore oppido potitus eſt. Mox Phenеon & Penteleon cepit. Inde ſtatim adiunxerunt ſe ei Argiui, & præſidium acceperе Phliaſij, neque omninò iam quicquam ex iis quæ in ditionem Achæorum conceſſerant, in fide manebat: ſed tumultus ingens vndique circunſtabat Aratum cõcuti Peloponneſum videntem, ciuitatéſque paſſim à nouatoribus cieri. Nemo enim quieſcebat, neque in præſenti rerum ſtatu acquieſcebat. Iam Sicyoniorum quoque & Corinthiorum multi cum Cleomene in colloquium detecti fuerunt veniſſe, qui iampridem priuati libidine dominatus adipiſcédi abhorrebant à bono publico. In hos Aratus permiſſa ſibi libera poteſtate labefactatos Sicyone necauit. Apud Corinthios verò molіens iſtos requirere & punire plebem, exaſperauit iam affectam grauantémque Achæorum imperium. Igitur cõcurſu in tẽplũ Apollinis facto Aratum accerſiuerũt, certi aut interficere eum antе defectioné, aut corripere. Ac venit ille equũ trahens ſecum, quaſi nihil diffideret iis aut ſuſpicaretur. Cũ multi exiluiſſent, probríſque eũ increpitarent inſectarentúrque, vultu admodũ compo

Arat⁹ malè ſentiẽtes de Reſp. Sicyone necat.

Arati in periculis conſtantia.

compoſito & leni oratione conſidere iuſſit eos, nec inconditè clamare ſtantes: ſed & illos, qui ianuis aſſiſtebant, ingredi. Simul dum hæc dicit, exceſſit paulatim cœtu tanquam equum alicui traditurus. Vbi ita ſubduxit ſe, & occurrentes appellauit ſedatè Corinthios, hortatúſque eſt vt ad ædem Apollinis pergerent: imprudentibus illis prope arcem acceſſit. Ibi inſiliit in equum, datíſque Cleopatro præſidij præfecto mandatis, vt in poteſtate ſua arcem retineret, abſceſſit Sicyonê. Secuti ſunt eum xxx. milites, reliqui relicto eo dilapſi ſunt. Cuius fuga paulo pòſt Corinthij intellecta perſecuti illum, vt non ſunt adepti, Cleomenem acciuere tradideréque ei vrbem. Hic verò nihil exiſtimauit tanti ab iis accepturum ſe, quàm deſtitutus fuerat dimiſſo Arato. At Cleomenes, vt acceſſerunt ad eius partes illi qui Acten appellatã incolebant, oppidáque in fidem eius permiſerunt: circumvallauit & muro circundedit Acrocorinthum. Ad Aratum frequentes Achæi Sicyonem conuenere, & concione coacta prætor cum libera poteſtate creatus eſt, ſepſítque ſtipatorum manu ſe ex ciuibus ſuis. Tunc autem hic, qui annos tres & triginta remp. Achæorum tractauerat, potentiáque & auctoritate tenuerat inter Græcos principatum: deſolatus, inops, & afflictus in tantis vndis & periculo ſicut in patriæ naufragio iactabatur. Etenim Ætoli ſuppetias petenti abnuere, ac ciuitatem Athenienſem Euclides & Micion diſtinuerunt Arati ſtudio ſam. Porrò pecuniam Arati & domum, quam habebat Corinthi, haudquaquam attigit Cleomenes, neque alium permiſit. ſed acceſſitis

Aratiſtrategemate cùm profugit ex Corintho.

Cleomenes potitur Corintho.

Arat⁹ Reipub. periculis iactatur.

Cleomenes humaniter agit cũ Arato.

amicis & procuratoribus eius omnia iuſſit agere & curare, vt rationes Arato relaturis. Allegauit priuatim ad eum Tripylum, & iterum vitricum ſuum Megiſtonum, promittens ei inter alia multa vectigal annuum duodecim talẽtũm, excedens dimidio Ptolemæum, qui ſena talenta Arato annua mittebat. Poſcebat dux Achæorum declarari, vnáque cum illis cuſtodire Acrocorinthum. Cùm reſpondiſſet Aratus non tenere ſe res, ſed potiùs ab iis teneri, viſúſque eſſet ſimulatè ipſum deludere: incurſione protinus facta fines Sicyonios ferro & igni vaſtauit, aſſedítque vrbi eorum tres menſes ſub oculis Arati ambigentis, reciperétne mercede tradendi Acrocorinthi Antigonum. Nam abſque eô negauerat venturum ſe eis auxilio. Conuenerunt Achæi Ægion, quo Aratum euocarunt. Cæterùm periculum erat caſtra Cleomene ſub mœnibus vrbis habente tranſire, & retinebant eũ ciues precibus, negabántque proiecturos in diſcrimen ſe corpus eius hoſtibus propinquis. Cõplectebantur iam cum mulieres quoque & pueri velut communi parenti & ſeruatori circumfuſi & lacrymantes. At ille confirmatis his & alleuatis equo ad mare vectus eſt decem amicis & filio adulto comitibus: nauibúſque conſcenſis, quæ ſtationem illic habebant, Ægion ad cõcilium peruenere. In eo decreuerunt, vt acceſſeretur Antigonus, ac traderetur ei Acrocorinthus. Miſit inter alios obſides & filium ad illum Aratus. Qua re exacerbati Corinthij pecuniam eius diripuerunt: ac domum dono dederunt Cleomeni. Admouenti iam exercitum Antigono (ducebat peditum Macedonum xx. mil

Achæi accerſunt Antigonum.

millia, equites mille quadringentos) proceſſit Aratus cum magiſtratibus obuiàm imprudentibus hoſtibus per mare Pegas: non magnopere Antigono fidens aut credens Macedonibus. Neque enim fallebat ipſum creuiſſe ſe ex detrimentis quæ illis intulerat, atque primam cepiſſe maximámque actionum ſuarum materiã, inimicitiam cum Antigono vetere. Sed vbi ab ineuitabili vidit premi ſe neceſſitate & tempore, cui ſeruiunt etiam illi qui imperare videntur, obtulit ſe periculo. Antigonus autem, vt nunciatum eſt ei adeſſe Aratum, cæteros modicè & communiter ſalutauit. Illum verò & primo occurſu excepit honorificentiſſimè, & pòſt virum bonum cordatúmque expertus in conſuetudinem interiorem admiſit. Quippe erat Aratus non modò magnis in rebus conducibilis, ſed ferianti quoque Regi vſus eius ſupra omnes iucundus. Quare quantumvis Antigonus iuuenis, vt ingenium perſpexit Arati haud quaquam infrugiferum amicitiæ regiæ: non modò præ Achęis, ſed & præ comitantibus eum Macedonibus vti eo vbique perſeuerauit: atque euenit prodigium, vt in extis oſtenderat deus: Nam fama eſt ſacris operantem paulo antè Aratum, duplex fel in iocinore vidiſſe vno circumiectum adipe, ac nunciaſſe aruſpicem breui eum cum inimiciſſimis & acerrimis hoſtibus in ſummam coiturum amicitiam. Quod dictum in præſentia floccifecit: quòd neque aliàs multum fidei extis tribueret vel aruſpicinę, ſed conſilio vteretur. Vt verò poſtea loci bello proſperè procedente Antigonus Corinthi conuiuium agitans multis inuitatis Aratum ſupra ſe collocauit,

Neceſſitati etiã imperantes parent.

Antigoni in Aratum honor.

Prodigium Arato oblatum.

Aratus cõſilio magis quàm extis fidebat.

ac mox poſtulata veſte ſtragula rogauit, núm- ne ei quoque appareret frigus eſſe? Quo etiam rigere admodum ſe reſpondente, iuſſit ei, admo- ueret ſe propiùs, atque tapete allato ambos vnà pueri cooperuere. Tunc ergo illorum extorum memori Arato riſus ſubiit, commemorauítque Regi prodigium & prædictionem. Verùm hæc pòſt contigere. Regis data & accepta fide mo- uerunt confeſtim in hoſtes ac certamina ſerue- runt circa vrbem Corinthum: vbi munierat ſe validè Cleomenes & Corinthij fortiter defen- debant ſe. Interea Argiuus Ariſtoteles Arati a- micus mittit clàm ei nuncium Argiuos oſten- dens ſe ad defectionem impulſurum, ſi ipſe eò accederet cum militibus. Quod vbi Aratus An- tigonum docuit, cum mille ducentis Epidaurū ex Iſthmo properè nauigiis eſt vectus. Verùm Argiui ante aduentum eius exurgentes Cleome nis milites adorti ſunt, atque in arcem redegere. Cleomenes eo nunciato timens, ne occupatis Argis excluderent hoſtes ipſum reditu domum, Acrocorintho relicto iuit de nocte ſuppetias ſuis. Argos ingreſſus prior eſt, & numerum ali- quem pepulit hoſtium. Verùm paulo pòſt infe- rente ſe Arato, & rege cum exercitu ſuperueniē- te Mantineam eſt digreſſus. Exinde ad Achęos denuò ciuitates omnes tranſierunt. Antigonus potitus eſt Acrocorintho. Aratus prætor ab Ar- giuis creatus ſuaſit iis, vt Antigono tyrannorū & proditorum pecuniam donarent. Ariſtoma- chum Cenchreis excruciatum ſubmerſere. Qua de cauſa peſſimè audiuit Aratus: quod homi- nem non malum, cui vſus interceſſerat cum ipſo, & quem induxerat ad deponendam ty- ran

Argiuorū à Cleomene defectio.

Ariſtomachus ſubmerſus.

Arati infamia, ob Antigonū.

rannidem ſociandámq; Achæis ciuitatem ſuam permiſerit crudeliter necari. Iam verò cæterorum quoque cauſas aſſignabant ei: vt quòd Corinthiorum vrbem Antigono quaſi vilem vicum donaſſent, Orchomeno direpto præſidium Macedonicum conſenſiſſent vt ille imponeret: decreuiſſent etiam vt ne cui ſcriberent Regi, neque legatos ad alium inuito Antigono mitterent, commeatus & ſtipendium præbere Macedonibus cogerentur: ſacra, libamina, ludos facerent Antigono. Quod quia exorſi fuerant Arati ciues, atque vrbe exceperant Antigonum, quem in hoſpitium inuitauerat Aratus, in illum conferebant omnia neſcij, cùm habenas illi tradidiſſet, atque impetu raperetur regiæ libidinis, niſi ſolius linguæ nullius iam eſſe eum compotem: cui etiam eſſet anceps ipſi loqui liberé. Quandoquidem eorum quæ gerebantur, multa apertè torſerunt Aratum, ſicut factum de ſtatuis. Antigonus enim tyrannorum Argiuorum deiectas repoſuit: illorum, qui ceperant Acrocorinthum, erectas præter vnam illius euertit. De quibus cùm enixè oraſſet Aratus, nihil obtinuit. Illud quoque non videtur Græco more ab Achæis deſignatum in Mantineos exemplum. Nam potiti eorum vrbe Antigoni ope clariſſimos & primores ciuitatis contrucidauere. Cæteros partim ſub corona vendidere, partim in Macedoniam miſere compedibus vinctos, pueros & fœminas in ſeruitutem abripuere. Coactæ ex illorum ſectione pecuniæ tertiam partem ipſi inter ſe partiti ſunt, duas partes diuiſerunt Macedonibus. Atque hæc quidem vindictæ iure fiebant. Etſi enim ferum eſt in

Mantineorũ clades.

homines populares & cognatos ita per iram conſulere, in neceſſitate tamen dulce efficitur neque durum, vt ait Simonides, cùm velut dolenti animo & inflammato medicinam faciunt eúmque explent. Quæ verò deſignata inde ſunt hac in vrbe, his nihil prætexere neque honeſti poterit neque neceſſarij Aratus. Nam vbi vrbē illam Argiui dono ab Antigono acceperunt, atque eò deducere ſtatuerunt coloniam, ipſe ad id delectus, & prætura fungens decretum fecit, ne deinceps Mātinea, ſed diceretur Antigonia, vt in hanc vſque diem dicitur. Ita videtur illius opera amabilis Mantinea in totum expuncta: manet autem cognomen vrbi tractum ab illis qui eam deleuerunt, & ſuſtulerunt ciues. Inde victus ingenti prælio apud Sellaſiam Cleomenes Sparta ceſſit & nauigauit in Ægyptum. At Antigonus omni officiorum & humanitatis genere Aratum proſecutus in Macedoniam receſſit. Illic morbo iam occupatus, cùm regni ſucceſſorem Philippum vix adultum in Peloponneſum mitteret, præcepit ei vt conſilio Arati vteretur, illóque interprete ageret cum ciuitatibus, & Achæis innoteſceret. Receptum Aratus ita compoſuit, vt eum cùm magna in ſe beneuolentia, tum ingenti ad negocia Grçciæ capeſſenda cupidine ſtudióque incenſum in Macedoniam remitteret. Defuncto Antigono deſpectātes Ætoli ob ſegnitiē Achços (aſſueti enim manib⁹ protegi alienis, ac ſub Macedonū armis latentes, per ſocordiā & inertiā vitā agebant) res Pelopōneſiacas tentauere. Patrēſes Dymæoſq; obiter depopulārunt, Meſſeniāq; irruptione facta vaſtauerūt. Quæ moleſtè ferens Aratus: cum

Mantinea dicta Antigonia.

au

autē, qui præturā Achæorū id temporis obtinebat, cernēs Timoxenū ſocordē & tēpus terentē, ſub finē pręturæ eius cū eſſet ipſe ſucceſſor declaratus, magiſtratus quinq; dies, quò ſuppetias ferret Meſſeniis, anticipauit: ac cōſcripſit Achęos tū corporib' nō duratos, tū animis ad arma flaccidos, fuſúſq; eſt ad Caphyas. Cùm autē bellū adminiſtraſſe videretur ardētiùs: ita rurſus obtorpuit animo proiecitq; res ac ſpē, vt opportunis ſubinde Ætolis permitteret ac cōniueret multa cū licentia & ferocia quaſi cōmeſſari in Peloponeſo. Quare porrigentes iterū in Macedoniam manus attraxerunt & deduxerūt ad negocia Græciæ Philippū, ſperantes imprimis ob eius in Aratum beneuolentiā & fidem, quam ei habebat, facili in omnibus ſe eo vſuros & tractabili. Ac tunc primùm ab Apelle, Megalæo, & certis aliis aulicis Aratum inſectantibus inductus Rex fauore ſuo in comitiis aſtitit aduerſæ Arato factioni, vt prætorē Achæi crearent Eperatum. Qui cùm ſemel faſtidiretur ab Achæis, Aratus verò omnem curam abiiceret: atque ita nihil rectè neque ordine adminiſtraretur: aduertit vndequaq; Philippus ſe falſum eſſe, reuolutúſque denuò in Aratum totū ſe dedit illi. Quia verò res eius ita in potentiam & ſplendorē aſſurgebant, pendebat ab illo ſicut per eum ſplendeſcens & increſcens. Quare habitus apud omnes Aratus eſt nō Reip. modò, verùm regni quoque bonus rector. Relucebant enim in actis regis velut color cōſilia & grauitas eius. Etenim huius iuuenis erga Lacedæmonios, qui offenderāt moderatio, atq; humanitas colloquij cum Cretenſibus, qua paucis diebus totā inſulam aſciuit,

Aratus prælio fuſus ad Caphyas.

Achæi arceſſunt regem Philippū Antigoni filium.

Aratus cōſilio bonus.

atque expeditio in Ætolos, quæ mirè fuit ſtrenua: obtemperantiæ Philippo laudem, prudentiæ tribuit Arato. Quamobrem impenſiùs æmulantes ei regij, vbi nihil profecere occultis criminibus, cœperunt apertè inter pocula magna cum petulantia & procacitate conuitiari & incurrere in eum. Semel etiam in tabernaculum ſuum à cœna digredientem lapidibus ſunt inſectati. Quibus rebus offenſus Philippus protinus iis viginti talentûm multam irrogauit. quos inde cùm labefactare negocia ſua & peruertere comperiſſet, necauit. At poſtquàm ſecundo fortunæ curſu erectus rebus lætis multas effudit & magnas cupiditates, & natiua vitia ſimulationi contra ingenium vim facientia erumpentiáque paulatim detexerunt atque aperuerunt illius ingenium: primùm minorem Aratum priuatim ſauciauit in vxore, diúque fefellit: quòd domeſticus eſſet & eorum hoſpes. deinde in Reſpub. populares exarſit & durior euaſit, & non obſcurè iam repudiabat Aratum. Exordium ſuſpicionis res Meſſenicæ præbuere. Nam ſeditionem agentibus Meſſeniis cùm Aratus tardiùs ſubueniret: Philippus, qui vno die præuerterat vrbem ingredi, magis magíſque incendit eos in ſe mutuò, ſeorſum prætores Meſſeniorũ rogans, núm quid non leges ad cohibendam plebem haberent? ſeorſum inuicem duces multitudinis, an in dominos non haberent manus? Hinc animati magiſtratus concitatores plebis corripuerunt, illi plebis manu facta magiſtratus interfecere, & alios paulo minùs ducentos. Poſtquàm facinus Philippus tam tetrum deſignauit, & Meſſenios plus plúſque inter ſe commi-

Virtutis comes inuidia.

Initium ſimultatis Arati & Philippi.

fit: ſuperueniens Aratus præ ſe tulit apertè rem ſibi acerbam eſſe, neque filium ſuum, qui acriter Philippum increpuit & conuitiatus eſt ei, repreſſit. Videbatur amare adoleſcens Philippum. Ille tunc inter cætera dixit huic, ipſum iſtis admiſſis non vltrà formâ ſibi pulchra, ſed omniũ videri deformiſſima. Philippus nihil reſpondit ei, cùm id ex ira tamen appareret facturum, atque identidem allatraſſet dicentem. ſed maiorẽ Aratum, quaſi dicta tuliſſet leniter, modeſtóque & ciuili ingenio eſſet, dextra data excitauit ex theatro, duxítque Ithomatam ad ſacra Ioui facienda & contemplandum locum. Eſt enim non ſecus atque Aerocorinthus munitus. ex quo, ſi præſidio firmatus ſit, multum vexari accolæ poſſunt, atque eſt inexpugnabilis. Vt aſcendit eò & ſacrificauit, exta bouis, quæ ei porrexit aruſpex, manibus ambabus excepta monſtrauit Arato & Phario Demetrio, protendens ea viciſſim ad vtrunque, quærénſque quid in viſceribus animaduerteret. teneret arcem ipſe, an redderet Meſſeniis? Ibi arridens Demetrius: Si aruſpicis, inquit, mentem habes, relinques hunc locũ: ſin regis, tenebis ambobus cornibus bouem, ænigmate ſignificans Peloponneſum, ſi Acrocorintho adieciſſet Ithomatam, fore ei prorſus obnoxiam & infractam. Diu obticuit Aratus. At orante Philippo, vt ſententiam ſuam exprometet: Multi, inquit, Philippe ex Cretæ ſolo & vaſti montes, multæ ex Bœotiæ & Phocidis rupes exurrexere. Sunt item in Acarnania multa hinc terra, hinc ad mare mirum in modum ſepta loca. Atqui nullum horum tenes, & ſunt tamen tibi dicto

Arati iunioris in Philippum dicta.

Arati ſapiens reſpõſum Philippo datũ, de regis firma cuſtodia.

audientes omnes. Latrones enim nidulantur in petris, & abruptis incubant. Regi nihil eſt fide & beneuolentia firmius vel munitius. Hæ tibi pelagus pandunt Creticum, hæ Peloponneſum, his ſubſidiis iſta tu ætate horum dux, illorum iam euaſiſti dominus. Nondum finierat, cùm exta Philippus aruſpici tradit, atque illum manu trahens: Huc igitur, inquit, eadé pergamus via, quaſi expugnatus ab illo & oppido iſto ſpoliatus. Hinc Aratus aula iam euoluens ſe, & paulatim ex Philippi retrahens conſuetudine, cùm tranſiret ille in Epirum, & oraret ipſum vt ad bellum comitaretur ſe, præcíditei & manſit domi, veritus ne illius facinora in infamiam redundarent ſuam. Poſtquàm verò claſſem bello Romano turpiſſimè amiſit, atque omnia aſpera fœdáque ei euenere: hinc in Peloponneſum regreſſus eſt, ac Meſſeniis de integro fucum molitus facere, cùm id exequi clàm non valeret, infeſtaret apertè vaſtarétque fines eorum: tum Aratus alienauit ab eo ſe in totum & ſuſpectũ habuit. Nam iniurias violati cubilis filij fuerat iam odoratus, tulítque id moleſtè, filium celauit tamen. Supererat enim, vt probro affectum cognoſceret ſe, prætereа nihil: cùm pœnas expetere non valeret ab illo. Maximè enim videtur Philippus & præter omnium expectationem ex miti rege & adoleſcente modeſto caſtóq; in virũ laſciuum ac deteſtabilé degeneraſſe tyrannum. Atqui non fuit illa naturæ variatio, ſed declaratio in ſecuritate improbitatis longo ſpacio propter metum tectæ. Quippe mixtum fuiſſe ex reuerentia & timore illius erga Aratum affectum, quo ab initio imbutus fuit, factis in

Arati ab rege Philippo alienatio.

Philippus ex miti rege in crudelem tyrannum commutatus.

eum demonſtrauit. Siquidem cùm interficere eum auerer, exiſtimarétque ne libero quidem ſibi viuere incolumi licere illo, nedum tyranno vel regi, nihil vi tentauit: verùm vni ex ducibus & familiaribus ſuis Taurioni occulto modo iuſſit hoc perpetrare, maximè veneno, ſe abſente. Ille contracta cum Arato familiaritate venenũ dedit ei non præceps neque acre, ſed ex illis quę lentos calores primùm in corpore & tuſſim excitant lãguidam: inde ita ſenſim ad tabem perducunt. Non fuit res obſcura Arato tamen. verùm cùm nihil eam detegendo profeciſſet, leniter & tacitè malum, vt ſi vulgari aliquo & vſitato morbo teneretur, tolerauit: niſi quòd in cubiculo vno præſente familiari, cùm excreaſſet cruorem inſpectante illo & obſtupeſcente: Hæc, inquit, Cephalon regiæ amicitiæ ſunt auctoramenta. Ad hunc modum cùm fato functus Ægij in ſeptimadecima prætura eſſet, contenderéntque Achæi, illic vt iuſta ei & monumenta ex vitæ dignitate fierent: calamitoſum duxerunt Sicyonij, niſi conditum corpus apud ipſos foret, flexeruntque Achæos vt id permitterent. Quia verò vetus lex humari quenquam intra muros ſuos vetabat, & grauis adiuncta legi erat religio: Delphos miſerunt ad conſulendum ſuper ea re vatem, quæ haſce ſortes eis dedit:

Aratus veneno per Philippum regem potionatus.

Venenum ſenſim tollens.

Regia amicitia periculoſa.

Arati mors.

Arati ſepultura.

Conſultas Sicyon tellus natalis Arati
De iuſtis ſemper, feſtis quoque concelebrandis
Defuncti herois. verùm illis ſiqua grauant, ſunt
Et maris, & cæli, terręque piacula craſſę.

Oraculum de Arati ſepultura.

Allato hoc oraculo cũ Achæi cũcti gauiſi ſunt,

cum Sicyonij præcipuè: qui conuerſo in feſtum luctu protinus corpus ex Ægio coronati & candidis amicti veſtibus carminibus & tripudiis in vrbem ſuam deduxere, locóque delecto conſpicuo & conditorem & ſeruatorem vrbis ibi funerauerunt. Appellatur vſque ad hanc memoriam locus Aration. Sacra ei faciunt, ſemel quo die ciuitatem à tyrannide vindicauit quinto menſis Deſij, quem Athenienſes Antheſteriona nominant. hoc feſtum appellant Soteria: iterum, quo menſe memorant natum. Priora Iouis Seruatoris ſacerdos facere fuit ſolitus, ſecunda Arati: qui faſciam non ex toto candidam, ſed intertextam purpura gerebat. Carmina ad citharam canebãtur à ſymphoniacis. Pompam ducebat gymnaſiarches puerorum & adoleſcentium: inde ſenatus coronatus ſequebatur, & reliqui ciues, quibus libebat, quorum obſcura adhuc veſtigia diebus illis defunctoriè retinent. cæterùm maxima honorum pars die & per alia negocia exoleuit. Atque Aratum maiorem ita vitam egiſſe atque eo fuiſſe ingenio memoriæ proditum eſt. Filio eius nefarius naturâ & cum immanitate contumelioſus Philippus non feralibus ſed inſaniam inducentibus medicamentis mentem mouit peruertítque, vt abſurda & nefanda tentaret: faciendíque abſona & cum turpitudine patiendi flagitioſa arderet deſiderio: mors vt ei quamvis iuueni & florenti ætate non calamitatem, ſed malorum finem & ſalutem attulerit. Pœnas tamen Philippus Ioui hoſpitij & amicitiæ præſidi non leues flagitiorum tota deinceps vita perſoluit. Siquidem bello victus à Romanis ſua illis permiſit.

Aration. Sacra in honorem Arati inſtituta.

Arati filij miſer exitus.

Philippi regis punitio ob ſcelera.

Deiectus cætero imperio naues quoque demptis quinque amiſit omnes, & mille talentûm inſuper pendere pactus eſt, filióque obſide dato ex miſeratione illorum Macedoniam & regiones ei contributas retinuit. Dum verò optimos quoſque & ſanguine proximos quotidiè occîdit, horrore & odio ſui totum impleuit regnum. Vnam modò cùm tantis in miſeriis rem lætam obtineret præcellentem virtute filium: hunc inuidia & honoris apud Romanos eius æmulatione peremit. Alteri Perſi regnum tradidit. quem non iuſtum, ſed ſubdititium perhibent fuiſſe, ex Gnathenio quadã ſartrice ſuſceptum. Hunc Paulus Æmilius in triumpho duxit: in quo regni Antigonici expirauit ſucceſſio. Arati verò progenies Sicyone & Pellene vſque ad noſtram ætatem durauit.

Perſes Macedo ſpurius.

GALBA.

MERCENARIVM militẽ volebat Iphicrates Athenienſis auarum & voluptariũ eſſe: què libidinibus quærens ſufficere ſumptum, certaret audaciùs. Plerique verò milites volunt ſicut validum corpus nunquàm ſuo vtentes impulſu vnà cum duce moueri. Quapropter Paulum Æmilium memorant, vbi legiones in Macedonia accepit loquacitatis & curioſitatis plenas, atque in Ducis munus ſe inferentes, edixiſ-

Qualis eſſe mercenarius miles debeat, Iphicratis dictum.

Pauli Aemilij dictũ.

ſe, vt manum promptam & gladium quiſque haberet acutum, reliqua ſibi curæ fore. Plato operæpretium cernens in Imperatore bono & Duce nullum, niſi modeſtus exercitus, & ei ſit conſentiens: verùm parendi virtutem perinde vt regnandi exiſtimans generoſam flagitare indolem & diſciplinã rectã, quæ imprimis lenitate & humanitate ferocitatem & acerbitatẽ ſcitè condiat: cùm alias graues clades, tum Romanorum ab exceſſu Neronis caſus teſtes habet & documenta nihil eſſe in imperio aliquo formidabilius militaribus viribus, motibus quæ aguntur imperitis & abſurdis. Demades enim defuncto Alexandro Macedonũ exercitũ Cyclopi excæcato adæquabat: quòd multis eum incõpoſitis & cæcis nutibus cerneret agitari. At imperiũ Romanum aſſimiles fabuloſis Titanicis calamitates & impulſus inuaſere, in diuerſa eodem tempore diuulſum, atq; hinc inde rurſus ad ſeipſum recurrens: non ita ex ambitione eorũ, qui declarabantur Imperatores, vt ex auaritia & licentia militũ, Imperatores per ſe mutuò tanquàm clauos clauis expellentiũ. Et quidem Pheræũ, qui cùm apud Theſſalos menſes decẽ dominatũ obtinuiſſet, mox fuit trucidatus, Dionyſius viciſſitudinis pernicitatem ridens tragicum tyrãnum appellat. At Cæſarũ domus Palatina anguſtiori tempore quatuor excepit imperatores: dum hunc quaſi per ſcenam introducunt, illũ educunt. Cæterùm erat afflictis alleuatio vna, quòd nõ requirerent vltionẽ in auctores malorum ſuorũ aliam, quàm quòd eos mutuis cædibus funeſtos ſpectarent: primùm & præ cæteris optimo iure illum qui eos ineſcauit, tantúmq; do

Platonis de exercitu dictum.

Demadis dictum de Alexandri exercitu mortui Alexandro.

Imperium Romanum cui ſimile.

docuit ex Cæſaris ſperare mutatione, quantum ipſe promiſit, ac pulcherrimū factum fœdauit defectioné à Nerone, quæ ob mercedem euaſit proditio. Siquidé Nymphidius Sabinus præfectus prætorio cum Tigillino, vt eſt antè dictū, vbi res ſemel deploratæ Neronis fuerunt, & oſtendit ille fugā meditari ſe in Ægyptū: induxit milites, quaſi non vltrà adeſſet, ſed cepiſſet iam fugā, vt imperatorem Galbā appellarent: ac donatiuū pronunciauit viritim cohortibus vrbanis & prætorianis trigena millia nummûm, legionibus prouincialibus quina millia. quantam ſummam fieri non poterat vt quiſquam cogeret, quin ſexcenties plus quàm Nero flagellaturus eſſet omnes mortales. Quippe hæc res cōfeſtim perdidit Neronem, & mox Galbam. Superiorem enim vt accepturi deſeruere, hunc interfecere deluſi. Inde dum tantæ pecuniæ quærunt præbitorem: prius in defectionibus & proditionibus ſemetipſos contriuerunt, quàm quæ ſperauerant, ſunt conſecuti. Atque ſigillatim acta exactè recenſere iuſtæ ſit hiſtoriæ: memorabiles verò in Cæſarum geſtis & cladibus caſus nec mihi ſunt prætereundi.

Nymphidius Sabinus & Tigillinus Neronis proditores.

Donatiuorum ſpes perdidit imperium Romanū.

SVLPITIVM Galbam priuatum aſpiraſſe omnium opulentiſſimū ad Cæſarum domum in confeſſo eſt. Cùm autem illuſtri nobilitate præcelleret ex* Seruiorum gente, ipſe maiores animos gerebat ex propinquitate* Catuli viri virtute & laude omnium ſuæ memoriæ principis, licet potentiæ prærogatiuam aliis libenter conceſſerit. Adhæc intercedebat Galbæ aliqua cum Cæſaris vxore Liuia

Galbæ nobil[illegible] & diuitiæ.

*Apud Suet. eſt Sergiorū.

*Q. Lutatij Catuli Capitolini.

neceſſitudo: atque inde Liuiæ beneficio conſul ex Palatio progreſſus eſt. Fertur etiam legionibus Germanicis honeſtè præfuiſſe, atque ex proconſulatu, quem geſſit in Africa, fuiſſe inter paucos commendatus. At victus ſimplicitas & anguſtia ſumptus reſtrictióque cùm factus eſſet imperator, vitio ei vt ſordido verſa eſt: vnde frigidam quandam moderationis & frugalitatis gloriam ferebat. Porrò miſſus à Nerone eſt cum imperio in Hiſpaniam, cùm nondum formidare in magna poſitos dignitate viros didiciſſet. Illi vel ſua ſponte placido habito cautionis opinionem adiungebat ſenectus. Cùm peſtiferi Cæſaris procuratores crudeliter & fœdè prouincias ſuas vexarent, nulla valebat re alia ſuccurrere: verùm quod propalàm vicem damnatorum & ſub haſta venditorum doleret, vt ſi illata eſſet ſibi iniuria, alleuationem iis nõnullam & conſolationem præbebat. Cùm carmina in Neronem componerentur & paſſim circunferrentur canerentúrque, non coërcuit id, neque ſocium ſe procuratorũ iræ fecit. Quo magis dilectus eſt à prouincialibus. Etenim erat iam illis familiaris: quòd ex quo proconſul ageret ibi, annus ille eſſet octauus. qua tempeſtate Iulius Vindex Galliæ proprætor aduerſus Neronem rebellauit. Ante apertam defectionem fama eſt literas ad eum à Vindice perlatas fuiſſe, quibus neque fidem habuiſſe eũ, neque indicaſſe vel detuliſſe rem, ſicut cæteri prouinciarum præfecti ſcriptas ipſis epiſtolas ad Neronem miſere: corruperúntque, quantum in ipſis fuit, cœptum: cuius poſtmodum conſortes confeſſi ſunt non minus ipſorum ſe quàm

Galbæ mores.

Galbæ clementia.

Iulius Vindex deficit à Nerone.

quàm illius fuiſſe proditores. At poſtquàm bello ſtrenuè ſuſcepto ad Galbam ſcripſit Vindex adhortans eum, vt imperium ſuſciperet, & valido corpori ſe quærenti caput præberet Galliis, quæ eſſent centenis millibus militum ſuccinctæ, pluréſque armare alios valeret: adhibuit in conſilium amicos. quorum aliqui ſuſtinendum cenſuerunt & operiendum, quid motura & quò inclinatura nouis rebus vrbs eſſet. At* Titus Iunius *cohortis prætoriæ præfectus: Qua ratione, inquit, Galba deliberamus? Nam quærere an in fide velimus perſiſtere erga Neronem, *furentium iam eſt. Quare vt ſi hoſtis Nero ſit, nequaquam Vindicis reiicienda eſt ſocietas, aut deferēdus ſtatim & oppugnādus, quòd te mauult eſſe Romanis imperatorem, quàm Neronem tyrannum. Inde edicto diem Galba præſcripſit, qua libertatem ſigillatim petenti bus daturus eſſet. Rumor autem & fama, quæ maturius exciderat, frequentiam hominum exciuit ad res nouas paratorum. Vix enim pro tribunali conſpectus eſt, cùm omnes vna voce Imperatorem eum conſalutauere. Quod nomē ille non ſtatim agnouit: ſed poſtquam in Neronem eſt inuectus, & trucidatorum ab eo clariſſimos deplorauit: oſtendit patriæ ſe ſolicitudinem ſuam præſtiturum, non Cæſaris neque imperatoris, ſed Ducis ſenatus populíque Romani nomine. Nam rectè ſe & prudenter Galbam ad imperium euocaſſe, Vindex teſtimonio comprobauit Neronis. Simulans enim ſe illum contemnere, & floccifacere Gallos ſimul atque de Galba eſt allatum (fortè lotus tunc prādebat) euertit menſam. Verùm

*In Græco ὀβινιος legitur.

*Videtur alij legiſſe qui vni legioni præerat.

*Græcus codex habit μεθυόντων, ſed corruptè opinor, cùm ex hac verſione μαινόντων legi debeat, contra Amioti Gallicam interpretationem qui μεθυόντων agnouit.

Galba appellatur à militibus Imperator.

Galba hoſtis à Senatu Ro. iudicatus: eius bona ſub haſta poſita. tamen vbi Senatus Galbam hoſtem iudicauit, iocum capians & ferociens apud amicos, non malam ait occaſionem ſibi conſilij oblatam pecuniæ egenti. Gallorum bona, vbi domiti eſſent, in prædam ſe daturum, Galbæ verò fortunis hoſtis iudicati ſtatim vti licere & diſtrahere. Itaque hic bona Galbæ ſub haſta vendi iuſſit. Quod intelligens Galba, quæcunque in Hiſpania Neronis eſſent, proſcribens multò inuenit paratio es emptores. Compluribus à Nerone deficientibus, omnibúſque ferè Galbæ ſe aſſociantibus: ſolus in Africa Clodius Macer & Verginius Rufus in Gallia legionum Germanicarum dux ſeparata per ſe conſilia habebant, non eiuſdem erant tamen ſententiæ: ſed Clodius, qui totus fuerat in rapinam pecuniarum & cædes hominum effuſus ob crudeli- *Verginius imperator appellat⁹.* tatem & auaritiam declarabat fluctuari in eo ſe quòd neque occupare neque dimittere ſuſtineret imperium. Verginius legionibus impoſitus valentiſſimis, à quibus crebrò appellatus imperator, atque vt ſuſciperet imperium compulſus negauit id vel aſſumpturum ſe, vel vt alteri daretur, quem non deſignaſſet Senatus, permiſſurum. Hæc Galbam primùm ſolicitauerũt non mediocriter. Vt verò Verginij & Vindicis legiones vi quodammodo duces ſicut aurigas habenarum impotentes concitauere, atque atroci colliſere prælio: ac Vindex cæſis xx. mil- *Gallorum cæſi XX. millia.* libus Gallorum ſibi ipſe manus intulit: increbuit autem rumor, omnes à tanta victoria Verginium imponere ſtatuiſſe imperio, aut denuò tranſire ad Neronem: tunc prorſus Galba conſternatus eſt: ac Verginium adho

adhortatus eſt per literas, vt communi conſilio imperium & libertatem populi Romani cõ ſeruarent. Mox Coloniam Hiſpaniæ oppidum cum amicis ſecedens in pœnitentia actorum & deſiderio priſtini & aſſueti ocij potius, quàm in agendo quæ neceſſaria erant, tempus contriuit. Æſtas iam erat, cùm præcipite in noctẽ die Siculus quidam libertus eius Roma ſeptimo die venit. Hic cùm Galbam intellexiſſet ſolum quieſcere, citato curſu ad cubiculum eius profectus inuitis cubiculariis aperuit oſtiũ, ingreſſúſque annunciauit Nerone adhuc viuo, ſed nuſquam apparente exercitum primũ, deinde populum & ſenatum Galbam appellaſſe imperatorem, mox mortem eius allatam. Nõ habuiſſe tamen ait ſe nunciis fidem: ſed perrexiſſe ipſum ad cadauer, atque cùm exanimem ſpectaſſet tum profectum. Hoc Galba nuncio eſt mirè excitatus, concurrítque ad ianuam eius hominum frequentia. qui magnoperè ſunt ab eo confirmati, quamuis eſſet nuncij celeritas incredibilis. Verũ biduo pòſt *Titus Iunius cum multis aliis aduenit ex caſtris ſenatuſconſultum ordine perferens. Atque hic ad ſplendidum ordinem prouectus eſt. Liberto ius annulorum aureorum dedit, ac Marcianus Vicellus iam dictus, primum locum inter libertos eius tenuit. At Romæ Nymphidius Sabinus non ſenſim neque paulatim, ſed ſemel vniuerſam rerum ſummam ad ſe trahebat, ſenẽ exiſtimãs Galbam, cui vix vires ſuppeterent per grauem ætatem, vt lectica Romã portaretur. Nam annos tres & ſeptuaginta natus erat: cohortes verò aulicas cùm iamdudum ſui cupidos

Colonia, Hiſpaniæ oppidum. Aliĳ Clumã malunt.

*In Græco nõ legitur Iunius, ſed Titus ſcilũm.

Nymphidius Sabinus imperio inhiat.

tum vni in præſentia ſibi addictos ob donatiui magnitudinem ſe benefactorem ducere & Galbã debitoré ſuum. Extempló igitur collegæ imperat Tigillino vt gladium deponat, atque conuiuia celebrans conſulares eóſque qui exercitibus vel prouinciis præfuiſſent, inuitat, apponítque nomé etiam nũ Galbæ vocationibus: in caſtris complures ſubornat, qui iactent mittendos ad Galbam legatos poſtulatũ, vt Nymphidius perpetuus præfectus prætorio abſq; collega ſit. Quæ veró ad honorem eius Senatus agebat, benefactorem appellans, ventitãs quotidiè domum eius, tribuénſque ei, vt omnibus ſenatuſconſultis auctor fieret, ad maiorem prouexerunt eum audaciam: vt breui etiam colentibus eum non inuidioſus eſſet modò, ſed formidoloſus quoque. Vbi iam ſeruos publicos deſtinauerunt Cõſules ad deferendum Imperatorii ſenatuſconſultum, & conſignata dederũt diplomata: quorum ſigno cuiuſque oppidi magiſtratibus per diſpoſitos currus tabellariorũ curſum accelerant: non mediocriter excanduit quód non ſignum ſuum impreſſiſſent, neque per milites id miſiſſent ſuos. Imó dicitur de Cõſulibus deliberaſſe puniendis, inde purgantibus ſe & ſupplicibus remiſit offenſam. Populo indulgens non prohibuit, quicunque ex Neronianis oblatus eſt, quin obtruncaretur. Ac Spicillum gladiatoré ſtatuis Neronis per vrbé raptis ſubiicientes in foro peremere. Aponium ex delatoribus vnum proſtrauerunt, & per corpus eius onuſta lapidibus plauſtra egere, alios diſcerpſere, nonnullos ſanè innoxios. Vnde Mauriſcus, qui in optimatibus & erat & nume

Nymphidiꝰ à Senatu habiti honores, eius audaciã auxerunt.

Neroniani Nimphidij iuſſu Romæ cæduntur.

numerabatur, dixit in Senatu, metuere ſe, ne citò eſſent Neronem deſideraturi. Ita propiùs ad ſpem Nymphidius aſpirans non detrectauit C. Cæſaris, qui poſt Tiberium imperauit, filius nuncupari. Conſueuerat enim, vt fama erat, admodum adoleſcẽs Caius genitrici eius, quæ erat forma non illiberali, ex ſartrice meritoria & Cæſaris liberto Calliſto genitæ. Cæterũ fuit meo iudicio eius cum Caio conſuetudo Nymphidij ortu recentior. ac ſuſpicabãtur ex Martiano gladiatore, cuius amore propter magnũ nomen deperibat Nymphidia, quem potiùs videbãtur oris lineamentis referre, eum fuiſſe ſuſceptum. Matrem certè agnoſcens Nymphidiam Neronis oppreſſionem ſoli aſcripſit ſibi. Nec præmiis contentus, quòd honoribus pecuniáque frueretur, & concubitu potiretur Spori, qui in deliciis Neroni fuerat, quem ſtatim à rogo flagrante adhuc cadauere accitum ille vxoris habebat loco, Poppæúmque appellabat: imperij inſinuabat ſe ſucceſſioni. Atque partim ipſe per amicos tranſigebat, etiam mulieribus certis & ſenatoribus in occulto ei opitulãtibus. Vnum autem ex amicis Gellianum in Hiſpaniã ſpeculatum, quid illic ageretur, miſit. Porò Galbæ à Neronis exceſſu omnia ſuccedebant. ſed exhibebat ei ambiguus adhuc Verginius Rufus ſolicitudinem: ne cùm ad id, quòd magno & fortiſſimo exercitui præeſſet, adiunxiſſet partam de Vindice victoriam, atque in poteſtatem ſuã redegiſſet ingentem Romani imperij portionẽ, totam Galliam fluctuantem atque ad rebellionem ſpectantem, aures præberet adhortantibus ipſum ad ſuſcipiendum imperium. Neque

Nymphidij genus.

Sporus, qui & Poppæus, Neronis ſcortum.

enim vllius quàm illius maius nomen, neque tanta in laude, in quãta Verginius, erat vllus: qui maximum momentum ad imperium Romanum ſimul & dura tyrannide & bellis Gallicis explicandum fuiſſet. At ille primis ſuis inſiſtens conſiliis imperatoris deſignandi ſenatui arbitrium reſeruauit: licet vulgato Neronis exitu hinc vulgus militum Verginiũ de integro premeret, hinc tribunus quidam in tabernaculo diſtricto gladio diceret Verginio, vt aut imperium acciperet, aut gladium. Vt verò Fabius Valens ſuper vnam legionem poſitus in verba Galbæ princeps iurauit, & literæ ab Vrbe allatæ de Senatus decreto ſunt: vix tandem induxit legiones, vt imperatorem Galbam appellarent, miſſúmque ab eo ſucceſſoré Flaccum Hordeonium admiſit. cui tradito exercitu ipſe progredienti Galbæ occurrit, atque eum comitatus eſt, ſed nulla illuſtri offenſa vel honore acceptus. In cauſa erant, illius ipſe Galba, qui eum in reuerentia habebat: huius amici eius, & præ cæteris Titus Iunius, qui dum Verginii inuidiá adductus deprimere ſe arbitratur eũ, propitiæ eius fortunæ imprudens ſubueniebat: quæ eum ex bellis & calamitatibus, quæ cæteros comprehendere duces, in vitã trãquillã & ſenectuté pace ac quiete affluentem remouit. Porrò Galbæ circa Narbonam oppidum Gallicum miſſi à Senatu legati occurrẽtes ſalutauerunt orauerúntque, vt quãprimùm ſe deſiderãti offerret populo: qui cũ aliàs benignè & comiter eos appellauit excepítque, tũ ad cõuiuia cũ præſtò ei eſſet maioré in modũ amplũ inſtrumétum & famulitiũ, quod* Nymphidius

Galba imperator ab legionibus Gallicis dicitur.

*Suet. habet Corneliũ Laco.

a [illegible] cum

ad eum ex Neronis ſupellectile miſerat nulla re ex illis, ſed omnibus ſuis vſus eſt. Vnde laudē aſſecutus, habitúſque eſt vir celſo animo atque ineptiarum contemptor. Citò tamen hanc gene roſitatē, modeſtiam & ciuilitatem Titus Iunius auræ popularis captationem appellans, atque magna pigmenta, quæ illa reſpuerent: ſuaſit ei vt rebus Neronis vteretur: neque in conuiuiis principali parceret ſplendori. Itaque ſenex pau latim planè declarauit in manu ſe Iunij fore. Fuit Titus Iunius in immenſum & præter om nes hiante auaritia, atque in libidinē præceps. Nam iuuenis adhuc cùm prima ſtipendia ſub Caluiſio Sabino faceret, laſciuam Ducis vxorē noctu in caſtra veſte militari tectam introdu xit, atque in principiis ſtuprauit. Ob id coniecit eum C. Cæſar in vincula. quo defuncto ma gna cum felicitate eſt liberatus. Cùm cœnaret apud Claudium Cæſarem, ſcyphum argen teū furatus eſt. Quod vbi intellexit Cæſar vocauit eum poſtridiè iterum ad cœnam: cui, cū veniſſet, præcepit vt nihil argenti, ſed omnia fi ctilia offerrent & apponerent ſerui. Hoc propter Cæſaris lenitatem, quæ magis comica fuit, riſu potius quàm ira viſum eſt dignum. At quæ Galbæ potens & plurimum apud eum pollens mercede deſignauit, tragicis caſibus & calamitatibus ingentibus partim cauſam partim prætextum præbuere. Siquidem Nymphidius ſimul vt remeauit ad ipſum Gellianus, quem Galbæ miſerat quodammodo exploratorem: cùm intellexiſſet præfectum prætorio Cornelium Laconem creatum, atque eſſe in Iunij poteſtate omnia, illi verò nuſquam Galbæ adeundi

Titus Iunius, qualis.

Nymphidij conatus.

factam copiam vel cõueniendi ſeorſum, quòd eum ſuſpectarent & aſſeruarent omnes: perculſus eſt, contractíſque cohortium prætorianarum tribunis & centurionibus Galbam ait ipſum quidem bonum & moderatum ſenem eſſe, ſed non ſuis vtentem conſiliis ab Iunio & Lacone peruerti. Igitur priuſquã imprudẽtibus ipſis in negociis principalibus illi occuparent poteſtatem & auctoritatem, quam in imperio Tigillinus habuiſſet, mittendos ad imperatorẽ exercitus nomine legatos: qui eum doceant, ſi ex amicis ſolos hos duos ab ſe remouiſſet, fore aduentum eius omnibus gratiorem & exoptatiorem. Cùm oratio ſua minùs probaretur: ſed abſurdum & abſonũ appareret ſeni imperatori velut, modò guſtanti principatum adoleſcenti, quibus amicis vſurus vel non eſſet, præſcribere: aliam viam ingreſſus pauoris Galbæ offundendi cauſa ſcripſit, nũc multa vlcera & multorum ſuſpenſos animos in vrbe eſſe, nunc Clodium Macrum in Africa naues frumentarias retinere, mox legiones Germanicas concitari, de Syriæ & Iudææ legionibus paria nunciari. Cùm verò non magnoperè præberet ei Galba aures, neque fidem tribueret: ſtatuit eum præoccupare. Atqui Clodius Celſus Antiochenus vir prudẽs & ſtudioſus eius atque amicus deterrebat eum, vnum negans exiſtimare ſe vicũ Romæ eſſe, Nymphidium qui eſſet Cæſarem appellaturus. Hunc multi contrà deridebant, & Mithridates Ponticus illudens caluitiei & rugis Galbæ: Nunc aliquan habet, inquit, de eo populus Romanus expectationem: verùm ſimul atque in conſpectum eius venerit, videbitur

Militũ ad Galbam legatio.

bitur horum dierum eſſe, quibus dicitur Cæſar opprobrium. Igitur viſum eſt concubia nocte caſtra ingredi, & Nymphidium ſalutare imperatorem. At princeps tribunus Antonius Honoratus iam veſperi contractis militibus ſuis tam ſe ipſe inſectatus eſt, quàm illos, qui nulla ratione neque delectu meliorum: verùm genio copiam malo, qui ipſos ex proditione in proditionem ageret, breui temporis ſpacio toties ſe variarent. Ac prima quidem ſpeciem, inquit, habent Neronis crimina. Nunc verò Galbam prodemus: at quod parricidium matris, aut quam vxoris cædem, aut quam erubeſcentes ſcenam aut tragœdiam principis? Atqui ne illum quidem horum cauſa deſerere ſuſtinuimus: ſed quia Nymphidio credidimus priùs nobis deſertis illum profugiſſe in Ægyptum. Verùm igitur Neroni Galbæ nece parentabimus, & Nymphidia ortum deſignantes Cæſarem, ortum ex Liuiæ familia trucidabimus, vt illum ex Agrippina trucidauimus? An ſupplicio illius ſcelerum vindices nos Neronis, & Galbæ bonos fidóſque demonſtrabimus ſtipatores? Sic fato tribuno cuncti milites aſſenſi ſunt: alióſque adeuntes adhortati ſunt, vt perſtarent in fide erga imperatorem: maiorémque partem ad ſe traxere. Cùm ſublatus clamor eſſet, ſiue quòd crederet Nymphidius, vt aliqui referunt, vocari iã ſe à militibus, ſiue quòd præuertere maturaret tumultuantes adhuc & diſſidentes: perrexit eò ad multa lumina orationem tenẽs in libello conſcriptam à Ciconio Varrone: quã meditatus fuerat, vt ad milites haberet. Cæterũ vbi portam clauſam caſtrorũ, atque in corona

Antonij Honorati ad milites conſternatos ſalutaris oratio.

Nymphidius ad imperium aſpirat.

muri frequentes conſpexit armatos, trepidauit. Itaque ſuccedens mœnibus quæſiuit quid hoc rei eſſet, & cuius iuſſu cepiſſent arma? Cùm vna ei ab omnibus vox occurret Galbam ſe imperatorem agnoſcere, ipſe quoque propiùs accedés id feſta voce approbauit, idémque præcepit comitibus ſuis. Poſtquàm verò ſtatio quæ ad portam erat, illum cum paucis admiſit in caſtra: ingeſta in illum eſt lancea, quam præcedens ſcuto Septimius excepit. Sed cùm alij ſtrictis gladiis incurrerent, fugam cepit, & comprehéſus confoditur in militis cuiuſdã tabernaculo, protractúmque in medium cadauer & cancellis ſeptum ſpectaculo volentibus poſtero die præbuere. Ita ſublato Nymphidio, Galba vt ei nunciatum eſt, conſortes quoque coniurationis eius, qui non præuerterant ſibimet ipſi mortem conſciſcere, interfici imperauit: inter quos fuit orationis ſcriptor Ciconius & Ponticus Mithridates. At viſus eſt nõ legitimè, quamuis iure, neque ciuili more inauditos viros non obſcuros necaſſe. Siquidem aliam imperij figuram omnes expectauerant decepti, vt fieri ſolet, à prima fama. Multò magis momordit eos viri conſularis & Neroni firmi mandata cædes Petronij *Tertulliani. Nam Macronis quidem in Africa per *Trebonianum, & in Germania Fronteij per Valentem trucidati velamentum habebat: quòd hi, quia in armis & legionibus præfecti erant, præberent ipſi terrorem. At Tertulliano nudo ſeni & inermi facultatem non denegaſſet ſui purgandi, ſi quã promittebat præſtare in principatu re in animo haberet moderationé. Atque in his huiuſcemodi ſunt

Nymphidii Sabini cædes.

Galbæ ſæuitia.

Petronij Tertulliani cædes.

*Turpiliani, eſt apud Tacitum.

*Trebonium, eſt apud Tacitum.

di ſunt reprehenſiones. Poſtquàm iam progre diens peruenit ad tertium fermè ab Vrbe lapi dem, incidit in tumultũ inconditum claſſicorũ qui viã incidebant, erántq; vndique circunfuſi. Hi erant quos in vnã legionẽ Nero decuriatos ordinibus militaribus ornauerat: ac tũc flagitã tes ſtipẽdia ſua roborari, neq; cõſpicere prodeũ tibus obuiã, neq; appellare permittebãt Impera torẽ: ſed tumultũ ciebãt, clamore ſigna legioni & locũ poſtulantes. Quos cùm ille reiiceret, di cerétque vt alio tempore de eo agerent: negationis ſpeciem eſſe eam dilationem ferentes, ſto machabantur ſubſequebantũrque eũ cum fremitu. Vt nonnulli gladios quoque ſtrinxerũt: imperauit equitibus Galba, vt in eos inueherẽt. nec ſubſtitit quiſquam illorum, ſed omnes extemplò proſtrati, pars in fuga cæſi ſunt, parum fauſto vel auſpicato omine Galbæ per tantum ſanguinis & cadauera tam multa Vrbem ingre dienti. Verùm ſiquis antè cõtempſerat vt inualidum & ſenem, tunc horrendus omnibus & formidabilis euaſit. Porrò dum id agit, vt immoderationis in donis & profuſionis Neronis magnam viciſſitudinem oſtenderet, aberrare viſus eſt à decoro. Cùm enim Canus tibia ſuper cœnam ceciniſſet (erat acroama Canus celebre) laudato & commendato loculos ſibi iuſſit apportari, depromptóſque aliquot aureos donauit Cano, adiiciens id de peculiari ſe non de publico largiri. Dona quæ ſcenicis Nero & palæſtricis largitus fuerat, acerbè repeti præter decimas præcepit. Inde cùm pauca & exigua auferret, quòd plerique munera prodegiſſent homines in diem viuentes

Galba per cædes Romã ingreditur.

Galba ſordes.

& vita diſſoluti: requiſiuit eos, qui quicquam ab illis comparaſſent vel accepiſſent, atque ab his exegit. Cùm eſſet res infinita, & porrò ſerperet, pertinerétque ad multos: ipſe infamiā ſibi comparabat, inuidia & odio flagrabat Iunius: quòd cæteris omnibus redderet Imperatorem malignum & ſordidum, cùm ipſe vteretur profuſo, omniáque acciperet & venundaret. Ait enim Heſiodus,

Titi Iunij auaritia.

Heſiodi dictum.

Incipiente cado & ceſſante ſitis ſatianda.

Iunius verò imbecillum & ſenem cernens Galbam, illius fortuna volebat ſe exatiare, vt ſimul & exoriente & expirante. At ſeni iniuria fiebat ab Iunio primùm malè adminiſtrante: deinde quæ rectè ipſe inſtituebat, carpente vel interpellante: vt fuit Neronianorum punitio. Nā improbos necauit: in quibus Elius, Polycletus, Petinus, & Patrobius fuere. Hîc populus applauſit: & cùm per forum raperentur, præclaram clamauit eſſe & diis gratam pompam: poſcere verò deos hominéſque magiſtrum quoque & pædagogum tyrannidis Tigillinum. At egregius ille grādibus arrabonibus occupauerat Titum Iunium. Atqui Tertullianus quidem, quia non prodiderat neque oderat principem, qui talis erat, inuidia flagrauit, & facinore nullo præterea inſigni admiſſo ſublatus eſt. Qui verò morte dignū reddiderat Neronē, & factum talem deſtituerat prodiderátque, ſupererat: magno documento nihil eſſe apud Iunium impoſſibile vel deploratum largientibus. Nam cùm ſpectaculum populus Romanus nullum perinde expeteret atque Tigillinum rapi videre ad ſupplicium, neque deſiſteret in omnibus theatris &

Galba Neronis miniſtros occidit.

Tigillinus ſeruatur à Iunio.

tris & circis depoſcere illum Imperatoris edi-ćto increpitus eſt. Tigillinũ ſignificauit, quòd eſſet tabe confectus, haud diu ſuperfuturum. Petere à populo ſe, ne efferet, neque tyrannicum efficiat principatum ſuum. Illi verò offenſam irridentes populi, Tigillinus pro ſalute adepta ſacrificauit, & ſplendidum conuiuium apparauit: T. Iunius ſurgens ab Imperatoris cœna ad illum conceſſit, commeſſatum ducens ſecum filiam viduam: cui propinauit Tigillinus duodecies L.L.-S, & pellicum ſuarũ primariæ monile iuſſit collo ſuo detrahere, atque ex illius ſuſpendere, quod ſexcentis millibus numũm dicebatur eſſe. Hinc vel moderatè facta vellicabãtur, vt illud in Gallos, qui cum Vindice conſpirauetant. Exiſtimatio enim erat non principis fauore eos, ſed licitatos à Iunio vectigalium remiſſionem, & ciuitatem Romanam obtinuiſſe. Ac plebs quidem hiſce rebus mota eſt, vt infeſta eſſet Imperatori. Milites verò non ſoluto donatiuo ſpes initiò protrahẽbat, ſi non tantum, at quantum dederat Nero, Galbam numeraturũ. Quos vt conqueri accepit, vocem miſit magno principe dignam, legere dicens militem ſe, non emere ſolere. Id intelligentes ingens & aſperũ aduerſus eum odium cepit. Quippe videbatur non ipſe fraudare militem ſolùm, ſed legé quoque præſcribere, & docere ſecuturos principes. Cæterùm erat cæcus adhuc vrbanus motus, ſimúlq; quædã præſentis reuerentia Galbæ præſtringebat & extrahebat ſeditionem: & quòd nullum probabile mutationis exordium præ manibus eſſet, id reſtringebat & ſupprimebat vtcunque eorũ offenſam. At qui antè ſub

Galba offendit milites.

Tumultus legionũ Germanicarũ. Verginio militauerant, & tunc merebant ſub Flacco in Germania, quibus magnos ſpiritus dederat quam cum Vindice conſeruerant pugna, cùm eluderentur, non poterant placari à ducibus. Ipſum Flaccum ob podagræ vim corporis impotentem & rerum rudem planè deſpiciebant. ac ſpectaculo quodam, cùm tribuni & centuriones de more Romano fauſta imperatori Galbæ precarentur, tumultuatum vulguseſt primùm: deinde repetentibus illis vota, ſucclamauerunt, Si dignus eſt. Pari procacitate cùm Tigillini legiones ſubinde vterentur, certiorem Galbam procuratores fecere. Qui metuens ne non feſſæ ætatis ſuæ tantùm gratia, verùm etiam propter orbitatem deſpiceretur: deliberauit aliquem ex iuuentute clarum adoptare, & imperij declarare ſucceſſorem. Erat M. Otho natalibus non *Othonis mores.* obſcuris, ſed luxu & deliciis mox à prima ætate inter paucos Romanorum profligatus. Vt autem Paridem Homerus,

Virum formoſæ Helenæ,

nulla præterea commendabilem re celebrans, ab vxore crebrò nominat: ita nobilitatus in vrbe ex nuptiis fuit Otho Poppeæ, quam Nero nuptam* Criſpino adamabat. ſed pudore adhuc vxoris & matris metu Othonẽ ad Poppęã ſolicitandã ſubmiſit. Amicitia vtebatur Othonis & cõſuetudine ob profuſionem eius: ac cũ ab eo derideretur ſubinde ſordium & parcitatis cauſa, lætabatur. Fama eſt, cũ Nero aliquã do pretioſo vnguento, quo vnctus fuerat, Otho nem

*Rufum Criſpum nominat Tacitus.

nẽ aſperſiſſet: illũ contrà inſequẽti die excipiẽ té Neronẽ repentè fiſtulas aureas & argẽteas diuerſis locis propoſuiſſe, quæ quaſi aquã magna vi fuderunt vnguentũ. At vbi Poppeæ ſtuprum delibauit Neroni, illius propoſita ſpe cor ruptam induxit, vt à viro diuerteret. Poſtquã verò ad ipſum vt iuſta materfamiliâs venit, nõ ſatis habuit quòd in cõmunicationẽ veniret eius: verùm iniquo animo illũ tulit riualẽ. Nec moleſtè patiebatur (vt aiunt) æmulationẽ Poppæa. Etenim excluſiſſe Othone non præſente Neronem dicitur, vel ſatietatem detrahens libidinis, vel (vt ferunt nõnulli) Cæſaris nuptias grauata: cũ vti eo ob laſciuiam non defugeret amatore. Vnde in mortis periculũ venit Otho. Mirũ autẽ fuit, cũ vxorẽ eandẽmque ſororẽ ob Poppæę nuptias necaſſet, peperciſſe eũ Othoni. Cæterũ vtebatur familiariter Seneca, cuius ſua ſu & monitu miſſus eſt à Cęſare Proprætor in Luſitaniã ad Oceanũ: vbi nec iniucundũ vel aſpérũ præbuit ſe prouincialibus, quòd pro exilij ſpecie & velamẽto cõceſſam prouinciã ſibi ſci rét. Deficienti ab Nerone Galbæ primus éx rectoribus prouinciarum aggregauit ſe: offeréñſque quicquid in poculis & menſæ inſtrumẽto auri & argenti haberet, tradidit Galbæ ad ſignandã ex eo pecuniã, donauítque ei ſeruos doctos ad menſam ſcitè principi miniſtrare. Ca tera quoque fidus ei erat, ſpeciménque præbens nemini videbatur rerum peritia ſecũdus. Eadem cum illo lectica toto itinere per multos dies aſſiduè vectus eſt. Dum vnà iter faciunt, etiam conſuetudo eius conciliauit blãdo ſermone & donis T. Iunium. maximè verò dũ

Poppæa inn bit Othoni.

Ot mi ttitur Proprætor in Luſitaniã.

Othonis apud Galbam potentia.

conceſſit ei primas, ſecundas per illum firmiter tenebat. Hoc ſuperabat illum, quòd nulla ipſú inuidia attingeret: cùm gratis vbique operam ſuam præſtaret petentibus, præberétque omnibus ſe affabilem & benignum. Plurimum verò militibus præſtò erat, multóſque prouexit ad præfecturas, hinc petens ab Imperatore, hinc Iunium & libertos principis Siculum & Aſiaticum rogans. Nam auctoritas horum erat in aula ſumma. Quoties Galbam inuitaret, ſemper cohortem excubantem nundinabatur largitionibus, aureos in ſingulos diuidens: ac qua re honorare illum videbatur, ea euertebat eum, & alliciebat milites. Igitur conſulente de ſucceſſore Galba, Othonem nominauit Iunius, neque id gratis, ſed filiæ ſuæ nuptias pactus: vt adopatus à Galba Otho, & ſucceſſor deſignatus imperij eam matrimonio ſibi adiungeret. At Galba præ ſe tulerat ſemper Remp. ſe priuatis anteferre rationibus ſuis, neque quærere, vt ſibi acceptiſſimum, ſed populo Romano adoptaret vtiliſſimum. ac videtur ne priuati quidem patrimonij tantùm hęredem Othonem deſtinaſſe, profligatum ſciens & profuſum, & bis millies L L S. ære alieno demerſum. Vnde ſiléntio & leniter audito Iunio iudicium ſuum ſuſpendit. Cùm autem ſe ipſum conſulem allecto collega T. Iunio declaraſſet: habebatur principio anni ſucceſſorem nominaturus: miles verò Othonem optabat prę cæteris omnibus renunciari. Cunctãtem adhuc & cõſultãtem ſeditio Germanica occupat. Omnes enim in vniuerſum milites Galbam oderant, quòd non repræſentaſſet ipſis donatiuum. Peculiares verò milites Germa

Othonis artes ad imperium aſpirantis.

Legionum Germanicarum tumultus.

Germanici colores ſumebant, quòd eſſet Verginius Rufus ignominioſè abiectus, & Galli, qui cum ipſis arma contulerant, donis honorati: plecterentur autem, quicunque non aſſociaſſent ſe Vindici: cui vni Galba gratiam haberet, honoraretque mortuum & remuneraret publicis parentationibus, quaſi Romanus imperator ab illo creatus. Cùm huiuſcemodi ſermones propalàm in caſtris ſererentur: ſuperuenerunt Cal. Ianuariæ. Ibi conuocauit eos Flaccus, vt de more in verba Imperatoris iurarent. Vbi cõuenerunt, imagines Galbæ deiecerunt laceraueruntque, atque in verba Senatus populíque Romani iurauerunt: itáque diſceſſere. Hîc cœperunt duces & præfecti exercitus illam principis reiectionem vt defectionem formidare, ac dixit quidam illorum: Quid hoc rei eſt commilitones, quòd neque alium Imperatorem creemus, neq; retineamus eum quem habemus? quaſi non Galbam, ſed omninò habere Imperatorem & parêre defugiamus. Flaccum Hordeonium quidem, qui nihil aliud quàm vmbra eſt & ſimulacrum Galbæ, miſſum faciamus. Vnius diei iter abeſt à nobis Vitellius, qui alteri Germaniæ præeſt. cuius fuit pater cenſor & ter conſul, & Claudio Cæſari quodammodo conſors imperij: ac qui habet paupertatem, quam aliqui deteſtantur, inſigne documentũ probitatis ſuæ & magnanimitatis. Agite hunc legamus, atque omnibus mortalibus oſtendamus Hiſpanis nos & Luſitanis rectiùs noſſe Imperatorem creare. His cùm quidam iam aſſentirentur, quidam refragarentur: vnus ſubduxit ſe ſignifer ex caſtris, atque illa Vitellio nocte multis apud eum

Milites à Galba deficiunt.

cœnantibus annunciauit. Ea fama per caſtra perlata princeps Fabius Valens, qui vni legioni præerat, poſtero die aductus frequenti equitatu Vitellium ſalutauit imperatorem. Ille ſuperioribus diebus id nomen viſus fuerat molem timens imperij repudiare & recuſare: verùm tūc aiunt cùm eſſet vino cibóque meridiano grauatus, progreſſum eſſe, ac recepiſſe nomen Germanici, quod ei impoſuerunt, Cæſaris reiciſſe. Mox Flacci quoque legiones præclaris illis & popularibus in verba Senatus obliteratis iuramentis ſacramentum dixerunt, Vitellio imperatori dicto ſe audientes fore. Ita conſalutatus eſt in Germania imperator Vitellius. Hac perlata defectione non vltrà produxit Galba adoptionem: ſed quòd amicos ſciret partim Dolobellæ, pleroſque verò Othoni pronos, quorum ipſe neutrum probaret: repentè nemine cōſcio Piſonem accerſit ex Craſſo & Piſone, quos interfecerat Nero, ortum iuuenem, in cuius ad omnem virtutem indole modeſtia & ſeueritas clariſſimè elucebant. Ita profectus eſt in caſtra, vt Cæſarem illum & ſucceſſorem ſuum renunciaret. At prodigia de cælo exeunti magna ſtatim oblata ſunt. Hinc vbi in caſtris exorſus eſt orationem partim habere, partim dè ſcripto recitare: toties tonuit & fulgurauit, tantáque vis imbris & caliginis in caſtra & Vrbem effuſa eſt, vt liqueret non admittere neque comprobare deos, neque felicem ſucceſſum habituram adoptionem. Erant iam milites quoque exulcerati, & triſtes, quòd ne tunc quidem eſſet ipſis donatiuum repræſentatum. In Piſone autem, qui aderant, ex voce & vultu facientes

Vitellius imperator à legionib⁹ Germanicis ſalutatur.

Galba adoptat Piſonem.

Prodigia tetra Galbæ oblata.

cientes

cientes coniecturam mirabantur: quòd beneficium tantum ſine ſtupore, quamvis id tamen ſentiret ſatis, exciperet: vt contra in Othonis vultu multa ſigna eminebant acerbè & infenſè ferētis decidiſſe ſe ſpe: qua quia dignus prius fuerat habitus, & ad quam propè acceſſerat conſequendam, huius repulſam pro ſigno habebat Galbæ ab ſe alienati animi & maleuolentiæ. Vnde non liber metu futuri, imò & Piſonem timens & execrans Galbam & infeſtus Iunio abſceſſit multis motibus agitatus. Neque enim ſpem abiicere neque langueſcere ſinebant eum, qui aſſiduè circa eum erant vates & Chaldæi, maximè verò Ptolemæus, qui eo nitebatur, quòd ſæpè prænunciaſſet ei non interemptorum ipſum Neronem, ſed deceſſurum hunc priorem, & ſuperfuturum ei Othonem, Romaníſque imperaturum. Quia enim verum illud prædixerat, volebat, vt ne hîc quidem diffideret. Præcipuè verò ſtimulabant eum illi, qui vicem eius clàm dolebant ingemiſcebántque, quòd ingratus in eum extitiſſet Galba. Plerique ex Tigillini & Nymphidij familiaribus, qui in honore fuerant, abiecti tunc & in ordinem redacti venditabant ſe ei, viceṁque eius indignabantur, & eum inflammabant. In his erant Veturius & Barbius, ſuperior Optio, hic * Teſſerarius. Ita enim appellantur qui per nuncios & ſpeculatores miniſteriis funguntur. Cum his Othonis libertus Onomaſtus caſtra ingreſſus partim argēto partim ſpe infectos iam & occaſionem captantes labefecerunt. Alioquin enim haud erat quatuor dierum, quot inter adoptionem & cædem interceſſere, opus ſanū exercitum

Ptolemæi vaticiniū de Othonis imperio.

Teſſerari. *Tacit. habet Teſſeranus.

Otho corrumpit milites prætorianos.

& oſtenderet ſe ciuibus. Poſtquàm in forum peruenit, quaſi venti conuerſio oblatus rumor eſt tenere Othonem caſtra. Ibi vt ſolet in tanto cœtu, cùm acclamarent hi, vt regrederetur: illi, vt procederet: pars, vt eſſet bono animo: alij caueret: & lectica ſicut in fluctibus huc illuc iactaretur, & crebrò nutaret: conſpecti ſunt primò equites, mox pedites à baſilica Pauli aduolare: qui vna voce exclamabant, faceſſerent pagani. Ibi multitudo diſcurrit, non fuga ſe diffundens, ſed porticus & edita fori ſicut theatrum occupans. Atilio Vergilione imaginem Galbæ ſolo affigente auſpicati bellum iacula vndique in lecticam ingeſſere. Vt non attigerunt eum, ſtrictis gladiis admouere propiùs. Nemo ſe iis obiecit extra vnum virum, quem ſol in tot milibus aſpexit vnum Romano imperio dignum, Semproniũ Denſum centurionẽ, qui nullo ille quidẽ priuatim beneficio Galbæ obſtrictus: ſed ſacramẽto & fide impulſus inſtitit protegere lecticam, vitémque primò, quo in ſontes animaduertunt centuriones, ſuſtollens inuehentibus minitabundus inclamauit, parcerent Imperatori. Inde cùm inuaderent ipſum, educto gladio diu pugnauit: quoad in poplitibus ictus occubuit. Galbæ euerſa lectica ad lacum Curtium prouoluto & in lorica iacenti accurrentes ingeſſerunt vulnera. Ille iugulum offerens: Agite dum, inquit, ſi hoc ex Rep. eſt. Crura & brachia eius fœdè laniauere. Iugulũ hauſit, vt crebrior fama eſt Camurius XV. legionis miles. Nonnulli Terentium, Arcadium alij produnt, ſunt qui Fabium Fabulum, quem aiunt caput Galbæ occultaſſe, & portaſſe in ſinu tunicæ ſuæ, quòd

Tumultus ob Galbā.

Sempronij Denſi Galbam Imp. protegentis cædes.

Galbæ morientis verba.

præ

caluitie apprehendere id non poſſet: mox ſociis eius tegere non permittentibus, ſed vrgentibus vt omnibus oſtenderet ſtrenuitatem ſuam, in lanceam ſublato & ſuffixo ſenis capite Imperatoríſque moderati & pontificis maximi & conſulis cucurriſſe Baccharum more ſæpè conuertentem ſe & vibrantem cruore ſtillantem haſtam. Capite allato vociferaſſe ferunt Othonem: Hoc nihil eſt commilitones, Piſonis mihi caput oſtendite. Breui id allatum eſt. Saucius enim fugam cepit iuuenis: quem conſecutus Marcus quidam pro æde Veſtæ trucidauit. Necatus eſt & T. Iunius, conſcium ſe cõiurationis in Galbam faſſus. Clamauit enim præter Othonis ſententiam interfici ſe. Sed enim huius quoque præcîſum caput Laconíſque Othoni obtulerunt, ac præmia poſtulauere. Vt verò ait Archilochus: *Piſonis cædes.* *T. Iunij cædes.*

Septem humi ſtratos iacentes, cruribus quos cepimus

Mille nos confecimus:

ita tunc multi, qui conſortes non fuerant cædis, manus & gladios cruentauerunt, eáque oſtendentes porrectis libellis præmia petiuerunt ab Othone. Centũ & viginti certè ex tabulis poſtea reperti, quos Vitellius conquiſitos omnes interemit. Venit in caſtra & Marius Celſus multiſque eum arguentibus adhortatum milites, Galbæ vt ſuccurrerent: depoſcenti eum ad cædem concedere multitudini noluit: timens tamen iis repugnare, tam citò negauit ſe interfecturum eum. Nam eſſe quæ antè exquirere de eo vellet: præcepítque vt in vinculis cuſtodirent, permiſítq; cũ his quibus maximè fidebat. *Otho ſeruat Mariũ Celſum.*

factam copiam vel cõueniendi ſeorſum, quòd eum ſuſpectarent & aſſeruarent omnes: perculſus eſt, contractíſque cohortium prætorianarum tribunis & centurionibus Galbam ait ipſum quidem bonum & moderatum ſenem eſſe, ſed non ſuis vtentem conſiliis ab Iunio & Lacone peruerti. Igitur priuſquã imprudẽtibus ipſis in negociis principalibus illi occuparent poteſtatem & auctoritatem, quam in imperio Tigillinus habuiſſet, mittendos ad imperatorẽ exercitus nomine legatos: qui eum doceant, ſi ex amicis ſolos hos duos ab ſe remouiſſet, fore aduentum eius omnibus gratiorem & exoptatiorem. Cùm oratio ſua minùs probaretur: ſed abſurdum & abſonũ appareret ſeni imperatori velut, modò guſtanti principatum adoleſcenti, quibus amicis vſurus vel non eſſet, præſcribere: aliam viam ingreſſus pauoris Galbæ offundendi cauſa ſcripſit, nũc multa vlcera & multorum ſuſpenſos animos in vrbe eſſe, nunc Clodium Macrum in Africa naues frumentarias retinere, mox legiones Germanicas concitari, de Syriæ & Iudææ legionibus paria nunciari.

Militũ ad Galbam legatio.

Cùm verò non magnoperè praberet ei Galba aures, neque fidem tribueret: ſtatuit eum præoccupare. Atqui Clodi⁹ Celſus Antiochenus vir prudẽs & ſtudioſus eius atque amicus deterrebat eum, vnum negans exiſtmare ſe vicũ Romæ eſſe, Nymphidium qui eſſet Cæſarem appellaturus. Hunc multi contrà deridebant, & Mithridates Ponticus illudens caluitiei & rugis Galbæ: Nunc aliquam habet, inquit, de eo populus Romanus expectationem: verùm ſimul atque in conſpectum eius venerit, vide

bitur

bitur horum dierum eſſe, quibus dicitur Cæſar opprobrium. Igitur viſum eſt concubia nocte caſtra ingredi, & Nymphidium ſalutare imperatorem. At princeps tribunus Antonius Honoratus iam veſperi contractis militibus ſuis tam ſe ipſe inſectatus eſt, quàm illos, qui nulla ratione neque delectu meliorum: verùm genio copiam malo, qui ipſos ex proditione in proditionem ageret, breui temporis ſpacio toties ſe variarent. Ac prima quidem ſpeciem, inquit, habent Neronis crimina. Nunc verò Galbam prodemus: at quod parricidium matris, aut quam vxoris cædem, aut quam erubeſcentes ſcenam aut tragœdiam principis? Atqui ne illum quidem horum cauſa deſerere ſuſtinuimus: ſed quia Nymphidio credidimus priùs nobis deſertis illum profugiſſe in Ægyptum. Vtrùm igitur Neroni Galbæ nece parentabimus, & Nymphidia ortum deſignantes Cæſarem, ortum ex Liuiæ familia trucidabimus, vt illum ex Agrippina trucidauimus? An ſupplicio illius ſcelerum vindices nos Neronis, & Galbæ bonos fidóſque demonſtrabimus ſtipatores? Sic fato tribuno cuncti milites aſſenſi ſunt: alióſque adeuntes adhortati ſunt, vt perſtarent in fide erga imperatorem: maiorémque partem ad ſe traxere. Cùm ſublatus clamor eſſet, ſiue quòd crederet Nymphidius, vt aliqui referunt, vocari iã ſe à militibus, ſiue quòd præuertere maturaret tumultuantes adhuc & diffidentes: perrexit eò ad multa lumina orationem tenẽs in libello conſcriptam à Ciconio Varrone: quã meditatus fuerat, vt ad milites haberet. Cæterũ vbi portam clauſam caſtrorũ, atque in corona

Antonij Honorati ad milites conſternatos ſalutaris oratio.

Nymphidius ad imperium aſpirat.

muri frequentes conſpexit armatos, trepidauit. Itaque ſuccedens mœnibus quæſiuit, quid hoc rei eſſet, & cuius iuſſu cepiſſent arma? Cùm vna ei ab omnibus vox occurret Galbam ſe imperatorem agnoſcere, ipſe quoque propiùs accedēs id feſta voce approbauit, idémque præcepit comitibus ſuis. Poſtquàm verò ſtatio quæ ad portam erat, illum cum paucis admiſit in caſtra: ingeſta in illum eſt lancea, quam præcedens ſcuto Septimius excepit. Sed cùm alij ſtrictis gladiis incurrerent, fugam cepit, & comprehēſus confoditur in militis cuiuſdā tabernaculo, protractúmque in medium cadauer & cancellis ſeptum ſpectaculo volentibus poſtero die præbuere. Ita ſublato Nymphidio, Galba vt ei nunciatum eſt, conſortes quoque coniurationis eius, qui non præuerterant ſibimet ipſi mortem conſciſcere, interfici imperauit: inter quos fuit orationis ſcriptor Ciconius & Ponticus Mithridates. At viſus eſt nō legitimè, quamuis iure, neque ciuili more inauditos viros non obſcuros necaſſe. Siquidem aliam imperij figuram omnes expectauerant decepti, vt fieri ſolet, à prima fama. Multò magis momordit eos viri conſularis & Neroni firmi mandata cædes Petronij*Tertulliani. Nam Macronis quidem in Africa per * Trebonianum, & in Germania Fonteij per Valentem trucidati velamentum habebat: quòd hi, quia in armis & legionibus præfecti erant, præberent ipſi terrorem. At Tertulliano nudo ſeni & inermi facultatem non denegaſſet ſui purgandi, ſi quā promittebat præſtare in principatu re in animo haberet moderationē. Atque in his huiuſcemodi ſunt

Nymphidii Sabini cædes.

Galbæ ſæuitia.

Petronij Tertulliani cædes.

*Turpiliani, eſt apud Tacitum.

*Trebonium, eſt apud Tacitum.

di ſunt reprehenſiones. Poſtquàm iam progre diens peruenit ad tertium fermè ab Vrbe lapi dem, incidit in tumultũ inconditum claſſicorũ qui viã incidebant, erántq; vndique circunfuſi. Hi erant quos in vnã legionẽ Nero decuriatos ordinibus militaribus ornauerat: ac tũc flagitã tes ſtipẽdia ſua roborari, neq; cõſpicere prodeũ tibus obuiã, neq; appellare permittebãt Impera torẽ: ſed tumultũ ciebãt, clamore ſigna legioni & locũ poſtulantes. Quos cùm ille reiiceret, dicerétque vt alio tempore de eo agerent: negationis ſpeciem eſſe eam dilationem ferentes, ſto machabantur ſubſequebantſirque eũ cum fremitu. Vt nonnulli gladios quoque ſtrinxerũt: imperauit equitibus Galba, vt in eos inueherẽt. nec ſubſtitit quiſquam illorum, ſed omnes extemplò proſtrati, pars in fuga cæſi ſunt, parum fauſto vel auſpicato omine Galbæ per tantum ſanguinis & cadauera tam multa Vrbem ingredienti. Verùm ſiquis antè cõtempſerat vt inualidum & ſenem, tunc horrendus omnibus & formidabilis euaſit. Porrò dum id agit, vt immoderationis in donis & profuſionis Neronis magnam viciſſitudinem oſtenderet, aberrare viſus eſt à decoro. Cùm enim Canus tibia ſuper cœnam cecinifſet (erat acroama Canus celebre) laudato & commendato loculos ſibi iuſſit apportari, depromptóſque aliquot aureos donauit Cano, adiiciens id de peculiari ſe non de publico largiri. Dona quæ ſcenicis Nero & palæſtricis largitus fuerat, acerbè repeti præter decimas præcepit. Inde cùm pauca & exigua auferret, quòd plerique munera prodegiſſent homines in diem viuentes

Galba per cædes Romã ingreditur.

Galba ſordes.

& vita diſſoluti: requiſiuit eos, qui quicquam ab illis comparaſſent vel accepiſſent, atque ab his exegit. Cùm eſſet res infinita, & porrò ſerperet, pertinerétque ad multos: ipſe infamiã ſibi comparabat, inuidia & odio flagrabat Iunius: quòd cæteris omnibus redderet Imperatorem malignum & ſordidum, cùm ipſe vteretur profuſo, omniáque acciperet & venundaret. Ait enim Heſiodus,

Titi Iunij auaritia.

In incipiente cado & ceſſante ſitis ſatianda.

Heſiodi dictum.

Iunius verò imbecillum & ſenem cernens Galbam, illius fortuna volebat ſe exatiare, vt ſimul & exoriente & expirante. At ſeni iniuria fiebat ab Iunio primùm malè adminiſtrante: deinde quæ rectè ipſe inſtituebat, carpente vel interpellante: vt fuit Neronianorum punitio. Nã improbos necauit: in quibus Elius, Polycletus, Petinus, & Patrobius fuere. Hîc populus applauſit: & cùm per forum raperentur, præclaram clamauit eſſe & diis gratam pompam: poſcere verò deos hominéſque magiſtrum quoque & pædagogum tyrannidis Tigillinum. At egregius ille grãdibus arrabonibus occupauerat Titum Iunium. Atqui Tertullianus quidem, quia non prodiderat neque oderat principem, qui talis erat, inuidia flagrauit, & facinore nullo præterea inſigni admiſſo ſublatus eſt. Qui verò morte dignũ reddiderat Neronẽ, & factum talem deſtituerat prodiderátque, ſupererat: magno documento nihil eſſe apud Iunium impoſſibile vel deploratum largientibus. Nam cùm ſpectaculum populus Romanus nullum perinde expeteret atque Tigillinum rapi videre ad ſupplicium, neque deſiſteret in omnibus theatris &

Galba Neronis miniſtros occidit.

Tigillinus ſeruatur à Iunio.

tris & circis depoſcere illum Imperatoris edicto increpitus eſt. Tigillinũ ſignificauit, quòd, eſſet tabe confectus, haud diu ſuperfuturum. Petere à populo ſe, ne efferet, neque tyrannicum efficiat principatum ſuum. Illi verò offenſam irridentes populi, Tigillinus pro ſalute adepta ſacrificauit, & ſplendidum conuiuium apparauit: T. Iunius ſurgens ab Imperatoris cœna ad illum conceſſit, commeſſatum ducens ſecum filiam viduam: cui propinauit Tigillinus duodecies L.L.-S, & pellicum ſuarũ primariæ monile iuſſit collo ſuo detrahere, atque ex illius ſuſpendere, quod ſexcentis millibus numũm dicebatur eſſe. Hinc vel moderatè facta vellicabãtur, vt illud in Gallos, qui cum Vindice conſpirauerant. Exiſtimatio enim erat non principis fauore eos, ſed licitatos à Iunio vectigalium remiſſionem, & ciuitatem Romanam obtinuiſſe. Ac plebs quidem hiſce rebus mota eſt, vt infeſta eſſet Imperatori. Milites verò non ſoluto donatiuo ſpes initiò protrahebat, ſi non tantum, at quantum dederat Nero, Galbam numeraturũ. Quos vt conqueri accepit, vocem miſit magno principe dignam, legere dicens militem ſe, non emere ſolere. Id intelligentes ingens & aſperũ aduerſus eum odium cepit. Quippe videbatur non ipſe fraudare militem ſolùm, ſed legẽ quoque præſcribere, & docere ſecuturos principes. Cæterùm erat cæcus adhuc vrbanus motus, ſimúlq; quædã præſentis reuerentia Galbæ præſtringebat & extrahebat ſeditionem: & quòd nullum probabile mutationis exordium præ manibus eſſet, id reſtringebat & ſupprimebat vtcunque eorũ offenſam. At qui antè ſub

Galba offendit milites.

Tumultus legionũ Germanicarũ. Verginio militauerant, & tunc merebant ſub Flacco in Germania, quibus magnos ſpiritus dederat quam cum Vindice conſeruerant pugna, cùm eluderentur, non poterant placari à ducibus. Ipſum Flaccum ob podagræ vim corporis impotentem & rerum rudem planè deſpiciebant. ac ſpectaculo quodam, cùm tribuni & centuriones de more Romano fauſta imperatori Galbæ precarentur, tumultuatum vulgus eſt primùm: deinde repetentibus illis vota, ſucclamauerunt, Si dignus eſt. Pari procacitate cùm Tigillini legiones ſubinde vterentur, certiorem Galbam procuratores fecere. Qui metuens ne non feſſæ ætatis ſuæ tantùm gratia, verùm etiam propter orbitatem deſpiceretur: deliberauit aliquem ex iuuentute clarum adoptare, & imperij declarare ſucceſſorem. Erat M. Otho natalibus non *Othonis mores.* obſcuris, ſed luxu & deliciis mox à prima ætate inter paucos Romanorum profligatus. Vt autem Paridem Homerus,

Virum formoſæ Helenæ,

nulla præterea commendabilem re celebrans, ab vxore crebrò nominat: ita nobilitatus in vrbe ex nuptiis fuit Otho Poppeæ, quam Nero nuptam* Criſpino adamabat. ſed pudore adhuc vxoris & matris metu Othonẽ ad Poppçã ſolicitandã ſubmiſit. Amicitia vtebatur Othonis & cõſuetudine ob profuſionem eius: ac cũ ab eo derideretur ſubinde ſordium & parcitatis cauſa, lætabatur. Fama eſt, cũ Nero aliquã do pretioſo vnguento, quo vnctus fuerat, Otho nem

*Rufum Criſpum nominat Tacitus.

nē aſperſiſſet:illū contrà inſequēti die excipiē té Neronē repentè fiſtulas aureas & argéteas diuerſis locis propoſuiſſe,quæ quaſi aquā magna vi fuderunt vnguentū. At vbi Poppeæ ſtuprum delibauit Neroni,illius propoſita ſpe corruptam induxit,vt à viro diuerteret. Poſtquā verò ad ipſum vt iuſta materfamiliâs venit,nō ſatis habuit quòd in cōmunicationē veniret eius:verùm iniquo animo illū tulit riualē. Nec moleſtè patiebatur(vt aiunt)æmulationē Poppæa. Etenim excluſiſſe Othone non præſente Neronem dicitur, vel ſatietatem detrahens libidinis, vel(vt ferunt nōnulli) Cæſaris nuptias grauata:cū vti eo ob laſciuiam non defugeret amatore. Vnde in mortis periculū venit Otho. Mirū autē fuit,cū vxorē eandémque ſororē ob Poppæę nuptias necaſſet,pepercíſſe eū Othoni. Cæterū vtebatur familiariter Seneca,cuius ſua ſu & monitu miſſus eſt à Cęſare Proprætor in Luſitaniā ad Oceanū:vbi nec iniucundū vel aſperū præbuit ſe prouincialibus,quòd pro exilij ſpecie & velamēto cōceſſam prouinciā ſibi ſciret. Deficienti ab Nerone Galbæ primus éx rectoribus prouinciarum aggregauit ſe: offeréníque quicquid in poculis & menſæ inſtrumēto auri & argenti haberet, tradidit Galbæ ad ſignandā ex eo pecuniā, donauítque ei ſeruos doctos ad menſam ſcitè principi miniſtrare. Cætera quoque fidus ei erat,ſpeciménque præbens nemini videbatur rerum peritia ſecūdus. Eadem cum illo lectica toto itinere per multos dies aſſiduè vectus eſt. Dum vnà iter faciunt,etiam conſuetudo eius conciliauit blādo ſermone & donis T. Iunium. maximè verò dū

Poppæa nubit Othoni.

Otho mittitur Proprætor in Luſitaniā.

Othonis apud Galbam potentia.

conceſſit ei primas, ſecundas per illum firmiter tenebat. Hoc ſuperabat illum, quòd nulla ipſũ inuidia attingeret: cùm gratis vbique operam ſuam præſtaret petentibus, præberétque omnibus ſe affabilem & benignum. Plurimum verò militibus præſtò erat, multóſque prouexit ad præfecturas, hinc petens ab Imperatore, hinc Iunium & libertos principis Siculum & Aſiaticum rogans. Nam auctoritas horum erat in aula ſumma. Quoties Galbam inuitaret, ſemper cohortem excubantem nundinabatur largitionibus, aureos in ſingulos diuidens: ac qua re honorare illum videbatur, ea euertebat eum, & alliciebat milites. Igitur conſulente de ſucceſſore Galba, Othonem nominauit Iunius, neque id gratis, ſed filiæ ſuæ nuptias pactus: vt adopatus à Galba Otho, & ſucceſſor deſignatus imperij eam matrimonio ſibi adiungeret. At Galba præ ſe tulerat ſemper Remp. ſe priuatis anteferre rationibus ſuis, neque quærere, vt ſibi acceptiſſimum, ſed populo Romano adoptaret vtiliſſimum. ac videtur ne priuati quidem patrimonij tantùm hęredem Othonem deſtinaſſe, profligatum ſciens & profuſum, & bis millies L L-S. ære alieno demerſum. Vnde ſilẽtio & leniter audito Iunio iudicium ſuum ſuſpendit. Cùm autem ſe ipſum conſulem allecto collega T. Iunio declaraſſet: habebatur principio anni ſucceſſorem nominaturus: miles verò Othonem optabat prę cæteris omnibus renunciari. Cunctãtem adhuc & cõſultãtem ſeditio Germanica occupat. Omnes enim in vniuerſum milites Galbam oderant, quòd non repræſentaſſet ipſis donatiuum. Peculiares verò milites

Othonis artes ad imperium aſpirantis.

Legionum Germanicarum tumultus.

Germa

Germanici colores ſumebant, quòd eſſet Verginius Rufus ignominioſè abiectus, & Galli, qui cum ipſis arma contulerant, donis honorati: plecterentur autem, quicunque non aſſociaſſent ſe Vindici: cui vni Galba gratiam haberet, honoraretque mortuum & remuneraret publicis parentationibus, quaſi Romanus imperator ab illo creatus. Cùm huiuſcemodi ſermones propalàm in caſtris ſererentur: ſuperuenerunt Cal. Ianuariæ. Ibi conuocauit eos Flaccus, vt de more in verba Imperatoris iurarent. Vbi cõuenerunt, imagines Galbæ deiecerunt laceraueruntque, atque in verba Senatus populíque Romani iurauerunt: itáque diſceſſere. Hîc cœperunt duces & præfecti exercitus illam principis reiectionem vt defectionem formidare, ac dixit quidam illorum: Quid hoc rei eſt commilitones, quòd neque alium Imperatorem creemus, neq; retineamus eum quem habemus? quaſi non Galbam, ſed omninò habere Imperatorem & parêre defugiamus. Flaccum Hordeonium quidem, qui nihil aliud quàm vmbra eſt & ſimulacrum Galbæ, miſſum faciamus. Vnius diei iter abeſt à nobis Vitellius, qui alteri Germaniæ præeſt. cuius fuit pater cenſor & ter conſul, & Claudio Cæſari quodammodo conſors imperij: ac qui habet paupertatem, quam aliqui deteſtantur, inſigne documentũ probitatis ſuæ & magnanimitatis. Agite hunc legamus, atque omnibus mortalibus oſtendamus Hiſpanis nos & Luſitanis rectiùs noſſe Imperatorem creare. His cùm quidam iam aſſentirentur, quidam refragarentur: vnus ſubduxit ſe ſignifer ex caſtris, atque illa Vitellio noctè multis apud eum

Milites à Galba deficiunt.

cœnantibus annunciauit. Ea fama per caſtra perlata princeps Fabius Valens, qui vni legioni præerat, poſtero die aductus frequenti equitatu Vitellium ſalutauit imperatorem. Ille ſuperioribus diebus id nomen viſus fuerat molem timens imperij repudiare & recuſare: verùm tūc aiunt cùm eſſet vino cibóque meridiano grauatus, progreſſum eſſe, ac recepiſſe nomen Germanici, quod ei impoſuerunt, Cæſaris reieciſſe. Mox Flacci quoque legiones præclaris illis & popularibus in verba Senatus obliteratis iuramentis ſacramentum dixerunt, Vitellio imperatori dicto ſe audientes fore. Ita conſalutatus eſt in Germania imperator Vitellius. Hac perlata defectione non vltrà produxit Galba adoptionem: ſed quòd amicos ſciret partim Dolobellæ, pleroſque verò Othoni pronos, quorum ipſe neutrum probaret: repentè nemine cōſcio Piſonem accerſit ex Craſſo & Piſone, quos interfecerat Nero, ortum iuuenem, in cuius ad omnem virtutem indole modeſtia & ſeueritas clariſſimè elucebant. Ita profectus eſt in caſtra, vt Cæſarem illum & ſucceſſorem ſuum renunciaret. At prodigia de cælo exeunti magna ſtatim oblata ſunt. Hinc vbi in caſtris exorſus eſt orationem partim habere, partim de ſcripto recitare: toties tonuit & fulgurauit, tantáque vis imbris & caliginis in caſtra & Vrbem effuſa eſt, vt liqueret non admittere neque com probare deos, neque felicem ſucceſſum habituram adoptionem. Erant iam milites quoque exulcerati, & triſtes, quòd ne tunc quidem eſſet ipſis donatiuum repræſentatum. In Piſone autem, qui aderant, ex voce & vultu facientes

Vitellius imperator à legionib⁹ Germanicis ſalutatur.

Galba adoptat Piſonem.

Prodigia tetra Galbæ oblata.

cientes

cientes coniecturam mirabantur: quòd beneficium tantum ſine ſtupore, quamvis id tamen ſentiret ſatis, exciperet: vt contra in Othonis vultu multa ſigna eminebant acerbè & infenſè ferétis decidiſſe ſe ſpe; qua quia dignus prior us fuerat habitus, & ad quam propè acceſſerat conſequendam, huius repulſam pro ſigno habebat Galbæ ab ſe alienati animi & maleuolentiæ. Vnde non liber metu futuri, imò & Piſonem timens & execrans Galbam & infeſtus Iunio abſceſſit multis motibus agitatus. Neque enim ſpem abiicere neque langueſcere ſinebant eum, qui aſſiduè circa eum erant vates & Chaldæi, maximè verò Ptolemæus, qui eo nitebatur, quòd ſæpè prænunciaſſet ei non interempturum ipſum Neronem, ſed deceſſurum hunc priorem, & ſuperfuturum ei Othonem, Romanísque imperaturum. Quia enim verum illud prædixerat, volebat, vt ne hîc quidem diffideret. Præcipuè verò ſtimulabant eum illi, qui vicem eius clàm dolebant ingemiſcebántq;, quòd ingratus in eum extitiſſet Galba. Plerique ex Tigillini & Nymphidij familiaribus, qui in honore fuerant, abiecti tunc & in ordinem redacti venditabant ſe ei, vicemque eius indignabantur, & eum inflammabant. In his erant Veturius & Barbius., ſuperior Optio, hic * Teſſerarius. Ita enim appellantur qui per nuncios & ſpeculatores miniſteriis funguntur. Cum his Othonis libertus Onomaſtus caſtra ingreſſus partim argéto partim ſpe infectos iam & occaſionem captantes labefecerunt. Alioquin enim haud erat quatuor dierum, quot inter adoptionem & cædem interceſſere, opus ſanũ exercitum

Ptolemæi vaticiniũ de Othonis imperio.

Teſſerari.

*Tacit. habet Teſſeranus.

Otho corrumpit milites prætorianos.

impellere totum ad defectionem. Sexto enim die interfecti ſunt, qui fuit ad octauum decimũ Cal. Februarias. Quo die prima ſtatim luce Galba in Palatio aſſiſtentibus amicis ſacrificauit: Aruſpex Vmbricius, vt primùm hoſtiæ exta in manus ſumpſit, præuidere ſe non per ænigmata, ſed apertè ſigna ingẽtis turbæ ait, atque ex inſidiis diſcrimen ceruici impendens Imperatoris. Ita Deus tantùm non Othonem manu prehenſum tradidit. Aſtabat enim à tergo Galbæ, atque his quæ ab Vmbricio referebantur & oſtendebantur, animum aduertebat. Commoto & colorem variè præ metu mutanti aſſiſtens libertus Onomaſtus, adeſſe dixit & præſtolari eum domi architectos. Signum id erat temporis, quo militibus Otho debebat occurrere. Itaque cauſans ſe veterem domum emiſſe, cuius vellet vitia oſtendere venditoribus, abſceſſit, & per Tiberij domum, quam vocant, deſcendit in forum: vbi aurea columna eſt poſita: in quam viæ militares Italiæ omnes deſinunt. Illic primos, qui eũ exceperunt & appellauerunt Imperatorẽ, non plus tres & viginti aiunt fuiſſe. Quapropter quamvis non corporis mollitia, neque animi ignauia effœminatus, ſed confidens eſſet ad diſcrimina intrepidúſque, obtorpuit tamen. Verùm milites illi non permiſerunt id: imò diſtrictis gladiis lecticam eius ſtipantes iuſſerunt eam tolli, periiſſe ſe ſubinde illo acclamante & lecticarios vrgente. Exaudierunt enim id aliqui obſtupeſcentes magis quàm perculſi ob paucitatem eorum, qui id facinus eſſent auſi. Ita per forum delato occurrere totidem alij, rurſúſque terni & quaterni alij aggregauerunt ſe. Inde

Aruſpicis de Galbæ cæde præſagium.

Otho imperator ſalutatus.

omnes

omnes cum eo verſus caſtra regreſſi ſunt Cæſarem appellantes & ſtrictos gladios prætendentes. Tribunus qui ſtationem in caſtris agebat Martialis, vti ferunt, conſilij neſcius erat. Hic re inopinata ictus territuſque permiſit Othonē in caſtra intrare. Ingreſſo nemo obſtitit. Quippe cœptorum ignari à conſciis & conſpirantibus ex compoſito circunfuſi ſparſim ſinguli & bini, metu primùm, deinde flexi ſecuti ſunt. Id extemplò Galbæ eſt in Palatium nunciatum, aſtante adhuc aruſpice & exta in manibus tenēte. Vnde & illi, qui omnem fidem iis abrogabant ac contemnebant: obſtupuere & admirati ſunt præſagium diuinum. Cùm confuſa multitudo cōflueret ex foro in Palatium: T. Iunius, Laco & nonnulli liberti diſtrictis gladiis ſtipauerunt eum, Piſo procurrit ad cohortem Palatinam conueniendam. Celſus Marius vir bonus miſſus eſt ad cohortem Illyricam, quæ in porticu Vipſania, vt appellant, ſtationem habebat. Deliberante an in publicum prodiret Galba, Iunio autem manendum cenſente, Celſo verò & Lacone incitantibus eum, vt prodiret, Iuniúmque acerbiùs increpantibus: vagus rumor vulgatus eſt interfectum in caſtris Othonem, ac mox conſpectus Iulius Atticius miles non obſcurus inter ſpiculatores ſtricto enſe accurrere, qui occidiſſe clamabat ſe Cæſaris hoſtem, dimotáque turba gladium cruentum oſtendit. Quem Galba intuitus: Quis tibi, inquit, iuſſit? Qui cùm reſpondiſſet, Fides & ſacramentum, quo adactus eſſet: & plebs acclamaret, Rectè ſanè, plauſſimque daret: Galba in lectica delatus eſt, vt Ioui immolaret

Otho recipitur à cohortib° pretorianis.

Militis impudens mēdacium.

Fides & ſacramentū, pro regus iuſſu habenda.

&c oſtenderet ſe ciuibus. Poſtquàm in forum peruenit, quaſi venti conuerſio oblatus rumor eſt tenere Othonem caſtra. Ibi vt ſolet in tanto cœtu, cùm acclamarent hi, vt regrederetur: illi, vt procederet: pars, vt eſſet bono animo: alij caueret: & lectica ſicut in fluctibus huc illuc iactaretur, & crebrò nutaret: conſpecti ſunt primò equites, mox pedites à baſilica Pauli aduolare: qui vna voce exclamabant, faceſſerent pagani. Ibi multitudo diſcurrit, non fuga ſe diffundens, ſed porticus & edita fori ſicut theatrum occupans. Atilio Vergilione imaginem Galbæ ſolo affigente auſpicati bellum iacula vndique in lecticam ingeſſere. Vt non attigerunt eum, ſtrictis gladiis admouere propiùs. Nemo ſe iis obiecit extra vnum virum, quem ſol in tot milibus aſpexit vnum Romano imperio dignum, Semproniũ Denſum centurionẽ, qui nullo ille quidẽ priuatim beneficio Galbæ obſtrictus: ſed ſacramẽto & fide impulſus inſtitit protegere lecticam, vitémque primò, quo in ſontes animaduertunt centuriones, ſuſtollens inuehentibus minitabundus inclamauit, parcerent Imperatori. Inde cùm inuaderent ipſum, educto gladio diu pugnauit: quoad in poplitibus ictus occubuit. Galbæ euerſa lectica ad lacum Curtium prouoluto & in lorica iacenti accurrentes ingeſſerunt vulnera. Ille iugulum offerens: Agite dum, inquit, ſi hoc ex Rep. eſt. Crura & brachia eius fœdè laniauere. Iugulũ hauſit, vt crebrior fama eſt Camurius xv. legionis miles. Nonnulli Terentium, Arcadium alij produnt, ſunt qui Fabium Fabulum, quem aiunt caput Galbæ occultaſſe, & portaſſe in ſinu tunicæ ſuæ, quòd

Tumultus ob Galbã.

Sempronij Denſi Galbam Imp. protegentis cædes.

Galbæ morientis verba.

caluitie apprehendere id non poſſet:mox ſociis eius tegere non permittentibus, ſed vrgentibus vt omnibus oſtenderet ſtrenuitatem ſuam, in lanceam ſublato & ſuffixo ſenis capite Imperatoríſque moderati & pontificis maximi & conſulis cucurriſſe Baccharum more ſæpè conuertentem ſe & vibrantem cruore ſtillantem haſtam. Capite allato vociferaſſe ferunt Othonem: Hoc nihil eſt commilitones, Piſonis mihi caput oſtendite. Breui id allatum eſt. Saucius enim fugam cepit iuuenis: quem conſecutus Marcus quidam pro æde Veſtæ trucidauit. Necatus eſt & T. Iunius, conſcium ſe cõiurationis in Galbam faſſus. Clamauit enim præter Othonis ſententiam interfici ſe. Sed enim huius quoque præcîſum caput Laconíſque Othoni obtulerunt, ac præmia poſtulauere. Vt verò ait Archilochus: *Piſonis cædes.* *T. Iunij cædes.*

Septem humi ſtratos iacentes, cruribus quos cepimus
Mille nos confecimus:

ita tunc multi, qui conſortes non fuerant cædis, manus & gladios cruentauerunt, eáque oſtendentes porrectis libellis præmia petiuerunt ab Othone. Centũ & viginti certè ex tabulis poſtea reperti, quos Vitellius conquiſitos omnes interemit. Venit in caſtra & Marius Celſus multiſque eum arguentibus adhortatum milites, Galbæ vt ſuccurrerent: depoſcenti eum ad cædem concedere multitudini noluit: timens tamen iis repugnare, tam citò negauit ſe interfecturum eum. Nam eſſe quæ antè exquirere de eo vellet: præcepítque vt in vinculis cuſtodirent, permiſítq; eũ his quibus maximè fidebat. *Otho ſeruat Mariũ Celſum.*

Senat⁹ iurat in verba Othonis, Mox Senatus coactus eſt: & quaſi alij forent, aut alios haberent deos, vbi conuenere, ſacramentum Othoni, quo aſtrictus Galbæ ipſe non ſeruauerat, dixere, Cæſarémque & Auguſtum appellauere: cùm trunca cadauera adhuc in conſularibus veſtibus eſſent in foro abiecta. *Capita ciuium Ro. venundata.* Capita, cùm nullus iam eorum foret vſus, Iunij, filiæ eius decem millibus numûm vendiderunt: Piſonis, accepit vxor precibus à Veranio: Galbæ, Patrobij & Vitellij ſeruis donauere. Id illi vbi acceperunt, omni contumeliarũ & ludibriorum genere affectum proiecerunt: quo loco trucidantur, in quos Cæſares animaduertunt. Locus *Seſtertiũ, locus Romæ.* Seſtertium dicitur. Corpus Galbæ Priſcus Heluidius Othonis permiſſu ſuſtulit. Humauit id nocte Argius libertus illius. Habes hiſtoriam Galbæ: qui vel genere vel opulentia paucis fuit Romanis ſecundus: ſimul & opulentia & genere coæuos ſuos antecelluit omnes. Quinque Imperatorum cum honore & laude principatus tranſegit, vt nomine ſuo potius quàm viribus Neronem conuulſerit. Sociorum illius conſpirationis partim nemo habuit imperio dignos, alii ſemetipſi dignos habuere. Galba verò, qui & appellatus fuit imperator & nomen accepit, cœpíſque Vindicis nomen ſuum commodauit, defectionem eius, quæ motus & ſeditio dicebatur, bellum ciuile effecit: quòd virum imperio *Galbæ in imperio animus.* dignum nacta eſſet. Vnde non ſibi rapere imperium, ſed potiùs ſe ipſum dare imperio intendens, imperare voluit militibus, qui illecebris Tigillini & Nymphidij fuerant corrupti, vt Scipio, Fabricius, Camillus ſui æui militibus imperauerant. Cæterùm ſenio obrutus vſque

ad

ad arma & caſtra integer fuit & priſci ſeculi imperator. Quia verò T. Iunio, Laconi, & libertis ſuis, qui omnia habebant venalia, ſeſe dedidit, ſicut dediderat Nero, hominibus inſatiabiliſſimis: neminem qui imperium deſiderauerit, qui miſerati ſint exitum eius, complures reliquit.

OTHO.

NOVVS imperator lucis principio in Capitolium progreſſus ſacrificauit, ac Marium Celſum adduci ad ſe iuſſum ſalutauit appellauítque benignè, ac monuit, cauſæ obliuiſceretur potius, quā liberationis ſuæ memoriam retineret. Cui cùm Celſus nec abiectè nec ingratè reſpondiſſet: ſed dixiſſet morum ſuorum facere crimen fidem: crimini enim datum ſibi quòd præſtitiſſet Galbæ cui nullam gratiam debuiſſet, fidem: vtrunque aſſiſtentes commendauere militéſque laudauere. In Senatu cùm multa populariter & benignè diſſeruiſſet: quod temporis erat conſulatu functurus, huius partem conceſſit Verginio Rufo. Deſtinatos à Nerone vel Galba omnibus reliquit conſulatus, ſacerdotiis ætate vel laude prouectos ornauit: eiectis ſub Nerone in exilium, qui ſub Galba domum redierant,

Othonis moderatio initio principatus.

Senatoribus omnibus reſtituit, quæ bona cuiuſque non diſtracta extabant. Vnde primores & optimi quique, qui horruerant antè, tanquam non homo, ſed vel furia aliqua vel dira peſtis ſubitò Remp. inuaſiſſet, arrectiores fuerunt ſpe ad principatum quaſi blandientem. Simul totum populum Romanum nihil perinde lætitia extulit vel adiunxit illi vt eius in Tigillinum factum. Imprudens enim ille ipſo iam timore puniebatur pœnæ, quam vt debitum publicum ciuitas exigebat, & morbis corporis deploratis. Cuius quamvis profligatas & nefarias cum ſcortis atque fœdas volutationes, ad quas libido in eum dominans animam agenti adhuc pruriebat, extremum ſupplicium ſapientes, multíſque par mortibus ducebant: torquebat plebem tamen, quòd ſolem adhuc aſpiceret, poſtquam tot & tales viros eius cauſa lumen illius non aſpiciebant. Miſit igitur in eum Otho ad villam ipſius apud Sinueſſam. Illic agebat paratis ibi nauibus, quibus longiùs profugeret. Eum qui miſſus fuit ad ipſum, magna vi auri molitus eſt, vt ſe miſſum faceret, inducere. Poſtquam id fruſtra fuit, æquè dedit ei munera. Orauit autē, vt ſuſtineret, dum barbā raſiſſet: acceptóque cultro tōſorio fauces ſibi ipſe præſcidit. Ita cùm iuſtiſſimū gaudiū Cæſar populo tribuiſſet, priuatas iniurias ipſe nulli⁹ prorſus ad animum reuocauit. Porrò in populi gratiā non refugit primùm in theatris Nero ſalutari, neque coercuit certos, qui imagines Neronis publicè proponebant. Imo Claudius Rufus in Hiſpaniam tradit portata diplomata, quibus tabularios dimittunt, in quibus p[illegible] Neron

Tigillini cædes.

Tigillini ſtultitia ante cadē.

Otho accepit initi[illegible] nomen Neronis.

ron

ronis nomen adiectum nomini erat Othonis. Cæterùm id, vt Principes & Optimates eo aduertit offendi, omiſit. Huius cùm imperium eiuſcemodi poſuiſſet rudimentum: milites prætoriani ſolicitauerunt eum monentes, vt ſuſpectos haberet caueretque & deprimeret primores: ſiue reuerà timebant eius ſtudio, ſiue anſam hanc arripiebant ad turbanda omnia & bellū ciendum. Cùm autem Criſpinum & ſeptimam decimam cohortem miſiſſet, vt certos attraherent: atque ille tenebris adhuc arma conſarcinaret & vehiculis imponeret: fremebant audaciſſimi quique nihil Criſpinum boni in animo habere, ſed moliri res nouas Senatum, atque arma ad Cæſaris perniciem non Cæſari portari. Qui rumor cùm ad multos perueniret, eóſque concitaret, pars vehiculis manus iniecerunt, pars reſiſtentes duos centuriones & ipſum obtruncauere Criſpinū, omnéſque in armis cohortantes ſeſe mutuò, vt Cæſari ferrent opem, Romam aduolauerunt: accipientéſque cœnare apud eum octoginta ex Patribus petunt Palatium, nunc tempus eſſe ferentes coactos vno loco Cæſaris hoſtes occidendi. Itaque ciuitas velut iam imminente excidio fuit magno tumultu cōcitata. In Palatio diſcurrebatur: atque Othonem ingens tenebat perplexitas. Nam cùm illis timeret, ipſe timebatur, oculíſque in ſe defixos videbat obmuteſcentéſque & trepidantes, quorum nonnulli venerant ad cœnam & cum coniugibus. Simul præfectos prætorio miſit ad appellandum & mulcendum militem: atque conuiuas excitatos per alia oſtia emiſit. Modò euaſerant cùm milites prætoriani irruperūt in

Prætorianorum militum tumultus.

Criſpini cædes.

triclinium quærentes, quid factum eſſet Cæſaris hoſtibus. Ibi inſiſtens Otho toro multis modis mitigauit obſecrauitque eos, ac ne lacrymis quidem abſtinens ægrè eos repreſſit. Poſtero die largitus viritim quina millia numûm caſtra eſt ingreſſus. Laudatis militibus vt ſui ſtudioſis & promptis paucos demonſtrauit in nullum bonum latêre ibi, qui infamem reddant moderationem ſuam conſtantiamque & fidem ipſorũ: petiítque vt dolor ſuus ipſis cordi eſſet, atque ſe ad animaduertendum in eos iuuarent. Approbãtibus id aſſentiétibúſq; omnibus, duorum tantùm ſupplicio, quorum ſanguini ingemiturus erat nemo, contentus fuit. Hæc aliqui commendantes fidentéſque iis mirabantur mutationem illius. Pars acta neceſſaria blandientis pro tempore belli cauſa exiſtimabant. Nam certò iam afferebatur auctoritatem & poteſtatem principalem Vitellium aſſumpſiſſe: ac nuncij crebri veniebant, qui quotidiè aliquid afferebant ei accedere. Alij legiones Pannonicas, Dalmatiæ, & Myſiæ cum ducibus Othonem imperatorem perferebant appellaſſe. Mox allatæ Mutiani literæ & Veſpaſiani pacatæ: quorum hic in Iudæa, ille in Syria ingentes copias ductabat. Quibus erectus ſcripſit Vitellio monens ne ſupra conditionem militarem efferret ſe, pecuniam ſe ei ſtatim & oppidum donaturum, vbi in ocio ſecuriſſimè & iucundiſſimè vitam ageret. Reſcripſit huic ille primùm leniter deludens eum. Hinc irritati multa fœda & procacia inuicé per literas improperauere, non illa quidé falſò, ſed ſtolidè & ridiculè alter alteri, quibus contacti ambo erant, dedecora exprobrantes.

Othonis in milites largitio.

Vitelli an[us] tumultus.

Profuſionis enim, mollitiæ, imperitiæ rei militaris, prioris egeſtatis, oneris æris alieni difficile dictu erat vter eſſet magis immunis. At prodigia & ſpectra multa nunciabantur, quorum alia incerto rumore & ambiguo ferebantur. In Capitolio verò ex victoriæ, quæ bigæ inſiſtebat, manibus habenas viderunt omnes laxatas ſicut retinere non valentis: in inſula Tiberina diui Iulij ſtatuam nullo terræmotu & cælo tranquillo ab Occidente in Orientem conuerſam. quod circa illos dies perhibent contigiſſe, quibus Veſpaſianus apertè iam imperium ſuſcepit. Id quod Tiberi accidit, pro fœdo oſtento habuit vulgus. Erat quidem hora, qua potiſſimùm flumina exundant. Sed nunquam in tantum excreuerat, neque tantam ediderat ſtragem, vel ruinam attulerat effuſus & inundans magnam partem vrbis, maximè in foro frumentario, vt magna fames per multos dies vrbem obſederit. Vt Alpes iam tenere Cecinnam & Valentem duces Vitellianos eſt allatum: Dolobella Romæ vir patritius in ſuſpicionem prætorianis venit res nouas moliri. Hunc in coloniam Aquinum, ſiue eũ aliúmve metueret, confirmatũ dimiſit. Deligens ex magiſtratibus comites itineris allegit in his Lucium quoque Vitellij fratrem, neque eius dignitati quicquam vel adiecit vel detraxit. Sedulam etiã curam de matre & vxore Vitellij egit, nequid ſibi timerent. Vrbi Flauiũ Sabinum præfecit Veſpaſiani fratrẽ, id ne quoque honori tribuerit Neronis (nam præfecturã ab illo Sabinus acceperat, & ſpoliatus fuerat à Galba) an prouehendo Sabino beneuolentiam & fiduciam Veſpaſiano oſtentauerit. Brixilli

Prodigia.

Tiberis mira inundatio.

Italiæ oppido circa Padum ſubſtitit. Duces copiarum miſit in hoſtes Marium Celſum, Suetonium, Paulinum, adhæc Gallum & Spurinam illuſtres viros. Cæterùm vti conſiliis ſuis, vt inſtituerant, non valebant ob militum licentiam & contumaciam. Nolebant enim aliis parêre, quaſi ipſis imperare princeps deberet. Nec verò erant hoſtium in totum ſani milites, neque obtemperantes ducibus: verùm eadem de cauſa feroces & procaces. Hi tamen rei militaris ſcientes & laboris patientes non defugiebant cum. Illi molles ex ocio & vita quieta, qui in theatris ludis & ſcena vitam egerant, inſolentia autem & arrogantia inflati volebant munera ſimulare vt præſtantiores, non vt ſegnes detrectare. Quos Spurina cùm pararet cogere, penè eſt ab iis interfectus. Contumeliæ verò & conuitiorũ nullum modum fecerunt, proditorem & corruptorem Cæſaris temporum & rerum appellantes. Nonnulli temulenti iam noctu ad tabernaculum eius perrexere viaticum poſtulantes. Proficiſcendum enim ipſis ad Cæſarem eſſe, vt eum accuſarent. Profuit rebus & Spurinæ in præſentia militum ad Placentiam ſugillatio. Vitelliani ſignis muro admotis increpitauerunt probris Othonianos, qui in corona muri ſtabant: ac ſcenicos ſaltatores, Pythiorúmque & Olympiorum ſpectatores, belli verò atque artium militarium tyrones & inſolentes appellauerunt, intumeſcentéſque, quòd inermem ſenem obtruncaſſent, Galbam ſignificantes: in certamen & aciem virorum apertam nunquam progreſſos. Nam ita commoti his probris & inflammati fuerunt, vt ad genua ſe Spurinæ proiicerent

Othonianorum & Vitellianorũ militũ peruerſitas.

oran-

orantes, vteretur & imperaret ipſis: nullum ſe diſcrimen vel laborem detrectaturos. Cùm oppidum Vitelliani acriter aggrederentur, & machinas multas admouiſſent: victores Spurinæ milites hoſtibus ingenti cæde reiectis nobilem vrbem, qua nulla Italiæ magis florebat, conſeruauerunt. Erant cæterà quoque ducibus Vitellianis Othoniani ciuitatibus & priuatis benigniores. Ex illis Cecinna neque voce neque habitu ciuilis, ſed odioſus & extraneus: qui corpore ingens Gallico more brachis & manicis inductus ſigniferos & præfectos Romanos alloquebatur. Vxorem eius comitabantur delecti equites equo vehentem atque eximiè cultam. Fabij Valentis alterius ducis neque præda hoſtium neque expilationes vel largitiones ſociorum hiantem explebant auaritiam. Atque adeo putabatur, quòd ea de cauſa lentiùs progrederetur, priore pugna fuiſſe excluſus. Alij in Cecinnam culpam conferunt maturantem victoriam ante illius aduentum occupare: quem cùm aliàs contraxiſſe dictitant leuiores offenſas, tum prælium parum tempeſtiuè vel ſtrenuè commiſiſſe, vnde omnia penè illorum conſilia corruerunt. Poſtquàm enim depulſus Placentia Cecinna Cremonam contendit aliam vrbem abundantem & amplam, princeps Annius Gallus, qui Spurinæ Placentiam ſuppetias veniebat, vt nuncium accepit in itinere de victoria Placentinorum, ſed Cremonenſes in periculum vocari: eò agmen conuertit, ac caſtra caſtris hoſtium contulit. Mox reliqui pro ſe quiſque opē duci tulere. Cùm Cecinna autem magnam peditum manum in locis ſaltuoſis & ſilueſtribus

Placentia Italicarũ vrbium florentiſſima.

Vitellianorum ducum vitia.

Fabius Valens.

Cremona abundans & ampla vrbs.

condidiſſet, equites prouehere iuſſit: quòd ſi concurrerent cum ipſis hoſtes, ſenſim gradum referre fugámque capeſſere: quoad ita elicerent eos atque in inſidias præcipitarent. Prodiderũt hoc perfugæ Celſo: qui in illos confertim equi tatu inuectus & cautè conſectatus circumuentis diſſipatíſque inſidiatoribus euocauit caſtris legiones. Atque apparet, ſi adfuiſſent in tempore, nullum eos fuiſſe de hoſtibus relicturos: ſed totum exercitum, quem ducebat Cecinna, obtrituros & deleturos, ſi fuiſſent equitatum ſecuti. Nunc quia tardè Paulinus & ſegniter ſubuenit: obiectum eſt ei, minus peritè eum quã pro exiſtimatione ſua ducis munere nimiùm circunſpiciendo rem geſſiſſe. Vulgus verò militũ & proditionis eum inſimulabat exaſperabátque in eũ Othonem, iactans penes ſe fuiſſe victoriam, ſed non completam fraude ducum. Cæterùm Otho eis non perinde fidem adiungebat, vt volebat non videri abrogare. Igitur Titianum fratrem ad legiones miſit & Proculum præfectum prætorio, cuius erat reuerà omne arbitrium, velamentum modò erat Titianus. Celſus & Paulinus aliàs conſiliariorum & amicorũ nomen vſurpabant, auctoritatem & vim maioribus in rebus habebant nullam. Æſtus item apud hoſtes erat, præſertim apud Valentis milites. Hi pugna illa apud inſidias nunciata fremuerunt, quòd non adfuiſſent neque ſubueniſſent ſuis, quorũ tam deſiderabantur multi. Quibus, cùm inceſſere ipſum telis intenderent, ægrè lenitis & exoratis caſtra mouit, coniunxitque ſe Cecinnæ. Poſtquàm Bebriacum Otho in caſtra peruenit, (Eſt oppidum Bebriacum Cremonę vicinum) conſi-

Paulinus Othonianus ſegniter rem gerit.

Bebriacum oppidum.

conſilium de pugna habuit. Proculus & Titianus cenſuerunt, quia alacres milites erant & recens victoria, vt dimicaretur: neque reſes vigorem obtunderet exercitus, vel Vitellium ipſum præſtolarentur ex Gallia ingruentem. Paulinus hoſtibus omnes vires demonſtrauit, quibus vſuri in acie eſſent præſto eſſe, neque à tergo relictum quicquam. Othonem, ſi ſuam maneat & non ad hoſtium ſe accõmodet opportunitatem, haud minores præſentibus ex Myſia & Pannonia copias expectare. Neque verò ſegniores tunc habituros hos, nunc qui numero ex minore ſint animati, ſi plures milites in acie adiunxerint, verùm certaturos erectiores. Eſſe præterea moram pro ipſis, qui rebus omnibus affluerent: illos tractu inopia in hoſtico conſidetes laboraturos neceſſariorum. Ita fato Paulino Marius Celſus aſſenſus eſt. Annius Gallus non aderat: ſed quòd eſſet ex equo prolapſus, medicis operam dabat. Qui, vt conſuluit eum per literas Otho, ſuaſit ne præfeſtinaret: ſed legiones ex Myſia, quæ in itinere iam erant, præſtolaretur. Cæterùm non paruit his Otho, ſed obtinuit ſententia eorum qui cenſebant confligendum. Cauſæ complures aliæ ab aliis commemorãtur. Planè prætorianorum, qui ſpiculatores principis erant, militiam guſtantium tunc magis germanã, quia amœnitates vrbanas vitámque quietám & theatralem deſiderabant, non poterat refrenari impetus ad pugnam, quaſi ipſo incurſu obtrituri hoſtes eſſent. Apparet verò ipſum quoque fuiſſe incertitudinis vltrà impatientem Othonem, neque ſuſtinuiſſe inſolentia

Othonis de præiudicatio.

Otho moræ & curarũ impatiens.

& ignauia volutationes in animo periculorũ, cuiíſque confectum properaſſe obtectis oculis quaſi ex prærupto ſummam rerũ in aleam fortunæ præcipitare. Narrabat id Secundus orator, qui Othoni fuit ab epiſtolis. Et áliis erat audire legiones vtrinque ſæpiùs in ea voluntate fuiſſe, in vnum vt coirent, & maximè, ſi cõuenire inter ipſos poſſet, ex Ducibus præſentibus deligerent optimum: ſin ſecus, Senatui cõuocato Imperatorem legendum permitterent. Neque eſt id abſonum, quòd neuter eorum qui tunc appellabantur Imperatores, ſecunda fama eſſet, eas cogitationes germanos, exercitatos, & prudentes milites ſubiſſe: atrociſſimum eſſe & acerbiſſimum, quas olim Syllæ & Marij, inde Cæſaris & Pompeij cauſa lamentabantur ciues ſibi inuicem clades intuliſſe & accepiſſe, has nunc ipſos perpeti: vt Vitellij ingluuiei & vinolentiæ, aut luxus & intemperantiæ Othoni imperium proponerent vectigale. Hæc Celſum ſuſpicantur aduertentem moras nexu iſſe, dum citra ſanguinem & ſudores ſperat cõuenturum inter partes, eadem timentem acceleraſſe conflictum Othonem. Portò ipſe retrò Brixillumconceſſit, adiecítque hoc peccatum, non tantùm quòd conſpectus ſui reuerentiam & ſtudium eripuit certantibus, verùm etiam quòd validiſſimos atque impigerrimos ſtipandi corporis ſui cauſa ſecum abducens equites pediteśque, quaſi corpori vires detraxit. Fortè per eoſdem dies ad Padum quoque conflictum eſt, dum amnem Cecinna ponte iungit, Othoniani arcent & obſiſtunt ei. Vbi parum promouent, faces ſulphure & pice illitas naui-

Secundus orator.

Brixillam oppidũ ad Padum, hodiè extat.

uibus

nibus iniiciunt. Ibi aura aſpirans, dum dela buntur, repentè paratam materiam in hoſtes excitat. Fumo primùm, mox luculenta cinicā te flamma trepidi & deſilientes in flumen naues euertunt, ac corpora ſua ridiculè hoſtibus permittunt. At Germani cum gladiatoribus Othonianis apud paruam inſulam fluminis, manus conferentes fuderunt eos, multóſque ex his obtruncauerunt. His actis cùm Bebriaci miles Othonianus infenſus ad prælium raperetur, mouit Proculus ſigna Bebriaco, & caſtra ad * ſextum fermè lapidem illinc metatus eſt ita imprudenter & imperitè: vt verno tempore, & cùm circumiecti campi crebros latices & amnes perennes haberent, penuria premerentur aquæ. Poſtridiè intendentem mouere in hoſtem ſpacio non minus duodecim milliū Paulinus repreſſit, docens conſiſtendum, neque conficiendos ſemetipſos laboribus, neque raptim ex itinere ſigna conferenda cum armatis & inſtructis per ocium, dum ipſi tantum viæ emenſi eſſent permiſtis agmini impedimentis & calonibus. Dum ita inter ſe concertant Duces, ſuperuenit citus equo ab Othone Numida cum literis, quibus mandauit ne cunctarentur neu morarétur, ſed extemplò ducerent in hoſtem. Illi ergo motis ſignis progreſſi ſunt. At Cecinna de aduentu eorum certior factus obſtupuit, relictíſque raptim operibus & flumine perrexit ad caſtra. Multis iam armatis ac ſigno pugnæ à Valente propoſito, interea dū legiones de ordine ſortiebātur, delectiſſimos equites pręmiſere. Ibi in prima Othonianorū acie oblata ex neſcio qua cauſa opinio eſt & rumor

* Tacitus habet ad quartum lapidem.

Othonianorū & Vitellianorū conflictus.

& oſtenderet ſe ciuibus. Poſtquàm in forum peruenit, quaſi venti conuerſio oblatus rumor eſt tenere Othonem caſtra. Ibi vt ſolet in tanto cœtu, cùm acclamarent hi, vt regrederetur: illi, vt procederet: pars, vt eſſet bono animo: alij caueret: & lectica ſicut in fluctibus huc illuc iactaretur, & crebrò nutaret: conſpecti ſunt primò equites, mox pedites à baſilica Pauli aduolare: qui vna voce exclamabant, faceſſerent pagani. Ibi multitudo diſcurrit, non fuga ſe diffundens, ſed porticus & edita fori ſicut theatrum occupans. Atilio Vergilione imaginem Galbæ ſolo affigente auſpicati bellum iacula vndique in lecticam ingeſſere. Vt non attigerunt eum, ſtrictis gladiis admouere propiùs. Nemo ſe iis obiecit extra vnum virum, quem ſol in tot milibus aſpexit vnum Romano imperio dignum, Sempronium Denſum centurioné, qui nullo ille quidé priuatim beneficio Galbæ obſtrictus: ſed ſacraméto & fide impulſus inſtitit protegere lecticam, vitémque primò, quo in ſontes animaduertunt centuriones, ſuſtollens inuehentibus minitabundus inclamauit, parcerent Imperatori. Inde cùm inuaderent ipſum, educto gladio diu pugnauit: quoad in poplitibus ictus occubuit. Galbæ euerſa lectica ad lacum Curtium prouoluto & in lorica iacenti accurrentes ingeſſerunt vulnera. Ille iugulum offerens: Agite dum, inquit, ſi hoc ex Rep. eſt. Crura & brachia eius fœdè laniauere. Iugulũ hauſit, vt crebrior fama eſt Camurius XV. legionis miles. Nonnulli Terentium, Arcadium alij produnt, ſunt qui Fabium Fabulum. quem aiunt caput Galbæ occultaſſe, & portaſſe in ſinu tunicæ ſuæ, quòd

Tumultus ob Galbã.

Sempronij Denſi Galbam Imp. protegentis cædes.

Galbæ morientis verba.

præ

caluitie apprehendere id non poſſet: mox ſociis eius tegere non permittentibus, ſed vrgentibus vt omnibus oſtenderet ſtrenuitatem ſuam, in lanceam ſublato & ſuffixo ſenis capite Imperatoriſque moderati & pontificis maximi & conſulis cucurriſſe Baccharum more ſæpè conuertentem ſe & vibrantem cruore ſtillantem haſtam. Capite allato vociferaſſe ferunt Othonem: Hoc nihil eſt commilitones, Piſonis mihi caput oſtendite. Breui id allatum eſt. Saucius enim fugam cepit iuuenis: quem conſecutus Marcus quidam pro æde Veſtæ trucidauit. Necatus eſt & T. Iunius, conſcium ſe cõiurationis in Galbam faſſus. Clamauit enim præter Othonis ſententiam interfici ſe. Sed enim huius quoque præciſum caput Laconiſque Othoni obtulerunt, ac præmia poſtulauere. Vt verò ait Archilochus:

Piſonis cædes.

T. Iunij cædes.

Septem humi ſtratos iacentes, cruribus quos cepimus
Mille nos confecimus:

ita tunc multi, qui conſortes non fuerant cædis, manus & gladios cruentauerunt, eáque oſtendentes porrectis libellis præmia petiuerunt ab Othone. Centũ & viginti certè ex tabulis poſtea reperti, quos Vitellius conquiſitos omnes interemit. Venit in caſtra & Marius Celſus multiſque eum arguentibus adhortatum milites, Galbæ vt ſuccurrerent: depoſcenti eum ad cædem concedere multitudini noluit: timens tamen iis repugnare, tam citò negauit ſe interfecturum eum. Nam eſſe quæ antè exquirere de eo vellet: præcepítque vt in vinculis cuſtodirent, permiſítq; cũ his quibus maximè fidebat.

Otho ſeruat Mariũ Celſum.

Senat⁹ iurat in verba Othonis, Mox Senatus coactus eſt: & quaſi alij forent, aut alios haberent deos, vbi conuenere, ſacramentum Othoni, quo aſtrictus Galbæ ipſe non ſeruauerat, dixere, Cæſarémque & Auguſtum appellauere: cùm trunca cadauera adhuc in conſularibus veſtibus eſſent in foro abiecta. *Capita ciuium Romæ venundata.* Capita, cùm nullus iam eorum foret vſus, Iunij, filiæ eius decem millibus numûm vendiderunt: Piſonis, accepit vxor precibus à Veranio: Galbæ, Patrobij & Vitellij ſeruis donauere. Id illi vbi acceperunt, omni contumeliarũ & ludibriorum genere affectum proiecerunt: quo loco trucidantur, in quos Cæſares animaduertunt. Locus *Seſtertiũ, locus Romæ.* Seſtertium dicitur. Corpus Galbæ Priſcus Heluidius Othonis permiſſu ſuſtulit. Humauit id nocte Argius libertus illius. Habes hiſtoriam Galbæ: qui vel genere vel opulentia paucis fuit Romanis ſecundus: ſimul & opulentia & genere coæuos ſuos antecelluit omnes. Quinque Imperatorum cum honore & laude principatus tranſegit, vt nomine ſuo potius quàm viribus Neronem conuulſerit. Sociorum illius conſpirationis partim nemo habuit imperio dignos, alii ſemetipſi dignos habuere. Galba verò, qui & appellatus fuit imperator & nomen accepit, cœpiſque Vindicis nomen ſuum commodauit, defectionem eius, quæ motus & ſeditio dicebatur, bellum ciuile effecit: quòd virum imperio *Galbæ in imperio animus.* dignum nacta eſſet. Vnde non ſibi rapere imperium, ſed potiùs ſe ipſum dare imperio intendens, imperare voluit militibus, qui illecebris Tigillini & Nymphidij fuerant corrupti, vt Scipio, Fabricius, Camillus ſui æui militibus imperauerant. Cæterùm ſenio obrutus vſque

ad

ad arma & caſtra integer fuit & priſci ſeculi imperator. Quia verò T. Iunio, Laconi, & libertis ſuis, qui omnia habebant venalia, ſeſe dedidit, ſicut dediderat Nero, hominibus inſatiabiliſſimis: neminem qui imperium deſiderauerit, qui miſerati ſint exitum eius, complures reliquit.

OTHO.

NOVVS imperator lucis principio in Capitolium progreſſus ſacrificauit, ac Marium Celſum adduci ad ſe iuſſum ſalutauit appellauítque benignè, ac monuit, cauſæ obliuiſceretur potius, quā liberationis ſuæ memoriam retineret. Cui cùm Celſus nec abiectè nec ingratè reſpondiſſet: ſed dixiſſet morum ſuorum facere crimen fidem: crimini enim datum ſibi quòd præſtitiſſet Galbæ cui nullam gratiam debuiſſet, fidem: vtrunque aſſiſtentes commendauere militéſque laudauere. In Senatu cùm multa populariter & benignè diſſeruiſſet: quod temporis erat conſulatu functurus, huius partem conceſſit Verginio Rufo. Deſtinatos à Nerone vel Galba omnibus reliquit conſulatus, ſacerdotiis ætate vel laude prouectos ornauit: eiectis ſub Neróne in exilium, qui ſub Galba domum redierant,

Othonis moderatio initio principatus.

Senatoribus omnibus reſtituit, quæ bona cuiuſque non diſtracta extabant. Vnde primores & optimi quique, qui horruerant antè, tanquam non homo, ſed vel furia aliqua vel dira peſtis ſubitò Remp. inuaſiſſet, arrectiores fuerunt ſpe ad principatum quaſi blandientem.

Tigillini cædes. Simul totum populum Romanum nihil perinde lætitia extulit vel adiunxit illi vt eius in Tigillinum factum. Imprudens enim ille ipſo iam timore puniebatur pœnæ, quam vt debitum publicum ciuitas exigebat, & morbis corporis deploratis. Cuius quamvis profligatas & nefarias cum ſcortis atque fœdas volutationes, ad quas libido in eum dominans animam agenti adhuc pruriebat, extremum ſupplicium ſapientes, multiſque par mortibus ducebant: torquebat plebem tamen, quòd ſolem adhuc aſpiceret, poſtquam tot & tales viros eius cauſa lumen illius non aſpiciebant. *Tigillini ſtultitia ante cadē.* Miſit igitur in eum Otho ad villam ipſius apud Sinueſſam. Illic agebat paratis ibi nauibus, quibus longiùs profugeret. Eum qui miſſus fuit ad ipſum, magna vi auri molitus eſt, vt ſe miſſum faceret, inducere. Poſtquam id fruſtra fuit, æquè dedit ei munera. Orauit autē, vt ſuſtineret, dum barbā raſiſſet: acceptóque cultro tōſorio fauces ſibi ipſe præſcidit. Ita cùm iuſtiſſimū gaudiū Cæſar populo tribuiſſet, priuatas iniurias ipſe nulli⁹ prorſus ad animum reuocauit. *Otho accepit initiò nomen Neronis.* Porrò in populi gratiā non refugit primùm in theatris Nero ſalutari, neque coercuit certos, qui imagines Neronis publicè proponebant. Imo Claudius Rufus in Hiſpaniam tradit portata diplomata, quibus tabularios dimittunt, in quibus placitum Ne-

ronis nomen adiectum nomini erat Othonis. Cæterùm id, vt Principes & Optimates eo aduertit offendi, omiſit. Huius cùm imperium eiuſcemodi poſuiſſet rudimentum: milites prætoriani ſolicitauerunt eum monentes, vt ſuſpectos haberet caueretque & deprimeret primores: ſiue reuerà timebant eius ſtudio, ſiue anſam hanc arripiebant ad turbanda omnia & bellū ciendum. Cùm autem Criſpinum & ſeptimam decimam cohortem miſiſſet, vt certos attraherent: atque ille tenebris adhuc arma conſarcinaret & vehiculis imponeret: fremebant audaciſſimi quique nihil Criſpinum boni in animo habere, ſed moliri res nouas Senatum, atque arma ad Cæſaris perniciem non Cæſari portari. Qui rumor cùm ad multos perueniret, eóſque concitaret, pars vehiculis manus iniecerunt, pars reſiſtentes duos centuriones & ipſum obtruncauere Criſpinū, omnéſque in armis cohortantes ſeſe mutuò, vt Cæſari ferrent opem, Romam aduolauerunt: accipientéſque cœnare apud eum octoginta ex Patribus petunt Palatium, nunc tempus eſſe ferentes coactos vno loco Cæſaris hoſtes occidendi. Itaque ciuitas velut iam imminente excidio fuit magno tumultu cōcitata. In Palatio diſcurrebatur: atque Othonem ingens tenebat perplexitas. Nam cùm illis timeret, ipſe timebatur, oculíſque in ſe defixos videbat obmuteſcentéſque & trepidantes, quorum nonnulli venerant ad cœnam & cum coniugibus. Simul præfectos prætorio miſit ad appellandum & mulcendum militem: atque conuiuas excitatos per alia oſtia emiſit. Modò euaſerant cùm milites prætoriani irruperūt in-

Prætorianorum militum tumultus.

Criſpini cædes.

triclinium quærentes, quid factum eſſet Cæſaris hoſtibus. Ibi inſiſtens Otho toro multis modis mitigauit obſecrauitq́ue eos, ac ne lacrymis quidem abſtinens ægrè eos repreſſit. Poſtero die largitus viritim quina millia numûm caſtra eſt ingreſſus.

Othonis in milites largitio.

Laudatis militibus vt ſui ſtudioſis & promptis paucos demonſtrauit in nullum bonum latêre ibi, qui infamem reddant moderationem ſuam conſtantiamq́ue & fidem ipſorũ: petiítque vt dolor ſuus ipſis cordi eſſet, atque ſe ad animaduertendum in eos iuuarent. Approbãtibus id aſſentiétibúſq; omnibus, duorum tantùm ſupplicio, quorum ſanguini ingemiturus erat nemo, contentus fuit. Hæc aliqui commendantes fidentéſque iis mirabantur mutationem illius. Pars acta neceſſaria blandientis pro tempore belli cauſa exiſtimabant. Nam certò iam afferebatur auctoritatem & poteſtatem principalem Vitellium aſſumpſiſſe: ac nuncij crebri veniebant, qui quotidiè aliquid afferebant ei accedere.

Vitelli an⁹ tumultus.

Alij legiones Pannonicas, Dalmatiæ, & Myſiæ cum ducibus Othonem imperatorem perferebant appellaſſe. Mox allatæ Mutiani literæ & Veſpaſiani pàcatæ: quorum hic in Iudæa, ille in Syria ingentes copias ductabat. Quibus erectus ſcripſit Vitellio monens ne ſupra conditionem militarem efferret ſe, pecuniam ſe ei affatim & oppidum donaturum, vbi in ocio ſecuriſſimè & iucundiſſimè vitam ageret. Reſcripſit huic ille, primùm leniter deludens eum. Hinc irritati multa fœda & procacia inuicē per literas improperauere, non illa quidē falſò, ſed ſtolidè & ridiculè alter alteri, quibus contacti ambo erant, dedecora exprobrantes.

Profuſionis enim, mollitiæ, imperitiæ rei militaris, prioris egeſtatis, oneris æris alieni difficile dictu erat vter eſſet magis immunis. At prodigia & ſpectra multa nunciabantur. quorum alia incerto rumore & ambiguo ferebantur. In Capitolio verò ex victoriæ, quæ bigæ inſiſtebat, manibus habenas viderunt omnes laxatas ſicut retinere non valentis: in inſula Tiberina diui Iulij ſtatuam nullo terræmotu & cælo tranquillo ab Occidente in Orientem conuerſam. quod circa illos dies perhibent contigiſſe, quibus Veſpaſianus apertè iam imperium ſuſcepit. Id quod Tiberi accidit, pro fœdo oſtento habuit vulgus. Erat quidem hora, qua potiſſimùm flumina exundant. Sed nunquam in tantum excreuerat, neque tantam ediderat ſtragem, vel ruinam attulerat effuſus & inundans magnam partem vrbis, maximè in foro frumentario, vt magna fames per multos dies vrbem obſederit. Vt Alpes iam tenere Cecinnam & Valentem duces Vitellianos eſt allatum: Dolobella Romæ vir patritius in ſuſpicionem prætorianis venit res nouas moliri. Hunc in coloniam Aquinum, ſiue eũ aliúmve metueret, confirmatũ dimiſit. Deligens ex magiſtratibus comites itineris allegit in his Lucium quoque Vitellij fratrem, neque eius dignitati quicquam vel adiecit vel detraxit. Sedulam etiã curam de matre & vxore Vitellij egit, nequid ſibi timerent. Vrbi Flauiũ Sabinum præfecit Veſpaſiani fratrẽ, id ne quoq; ꝗ honori tribuerit Neronis (nam præfecturã ab illo Sabinus acceperat, & ſpoliatus fuerat à Galba) an prouehẽdo Sabino beneuolentiam & fiduciam Veſpaſiano oſtentauerit. Brixilli

Prodigia.

Tiberis mira inundatio.

Italiæ oppido circa Padum ſubſtitit. Duces copiarum miſit in hoſtes Marium Celſum, Suetonium, Paulinum, adhæc Gallum & Spurinam illuſtres viros. Cæterùm vti conſiliis ſuis, vt inſtituerant, non valebant ob militum licentiam & contumaciam. Nolebant enim aliis parêre, quaſi ipſis imperare princeps deberet. Nec verò erant hoſtium in totum ſani milites, neque obtemperantes ducibus: verùm eadem de cauſa feroces & procaces. Hi tamen rei militaris ſcientes & laboris patientes non defugiebant eum. Illi molles ex ocio & vita quieta, qui in theatris ludis & ſcena vitam egerant, inſolentia autem & arrogantia inflati volebant munera ſimulare vt præſtantiores, non vt ſegnes detrectare. Quos Spurina cùm pararet cogere, penè eſt ab iis interfectus. Contumeliæ verò & conuitiorũ nullum modum fecerunt, proditorem & corruptorem Cæſaris temporum & rerum appellantes. Nonnulli temulenti iam noctu ad tabernaculum eius perrexere viaticum poſtulantes. Proficiſcendum enim ipſis ad Cæſarem eſſe, vt eum accuſarent. Profuit rebus & Spurinæ in præſentia militum ad Placentiam ſugillatio. Vitelliani ſignis muro admotis increpitauerunt probris Othonianos, qui in corona muri ſtabant: ac ſcenicos ſaltatores, Pythiorúmque & Olympiorum ſpectatores, belli verò atque artium militarium tyrones & inſolentes appellauerunt, intumeſcentéſque, quòd inermem ſenem obtruncaſſent, Galbam ſignificantes: in certamen & aciem virorum apertam nunquam progreſſos. Nam ita commoti his probris & inflammati fuerunt, vt ad genua ſe Spurinæ proiicerent oran-

Othonianorum & Vitellianorũ militũ perverſitas.

orantes, vteretur & imperaret ipſis: nullum ſe diſcrimen vel laborem detrectaturos. Cùm oppidum Vitelliani acriter aggrederentur, & machinas multas admouiſſent: victores Spurinæ milites hoſtibus ingenti cæde reiectis nobilem vrbem, qua nulla Italiæ magis florebat, conſeruauerunt. Erant cæterà quoque ducibus Vitellianis Othoniani ciuitatibus & priuatis benigniores. Ex illis Cecinna neque voce neque habitu ciuilis, ſed odioſus & extraneus: qui corpore ingens Gallico more brachis & manicis indutus ſigniferos & præfectos Romanos alloquebatur. Vxorem eius comitabantur delecti equites equo vehentem atque eximiè cultam. Fabij Valentis alterius ducis neque præda hoſtium neque expilationes vel largitiones ſociorum hiantem explebant auaritiam. Atque adeo putabatur, quòd ea de cauſa lentiùs progrederetur, priore pugna fuiſſe excluſus. Alij in Cecinnam culpam conferunt maturantem victoriam ante illius aduentum occupare: quem cùm aliàs contraxiſſe dictitant leuiores offenſas, tum prælium parum tempeſtiuè vel ſtrenuè commiſiſſe, vnde omnia penè illorum conſilia corruerunt. Poſtquàm enim depulſus Placentia Cecinna Cremonam contendit aliam vrbem abundantem & amplam, princeps Annius Gallus, qui Spurinæ Placentiam ſuppetias veniebat, vt nuncium accepit in itinere de victoria Placentinorum, ſed Cremonenſes in periculum vocari: eò agmen conuertit, ac caſtra caſtris hoſtium contulit. Mox reliqui pro ſe quiſque opé duci tulere. Cùm Cecinna autem magnam peditum manum in locis ſaltuoſis & ſiluestribus

Placentia Italicarũ vrbium florentiſsima.

Vitellianorum ducum vitia.

Fabius Valens.

Cremona abundans & ampla vrbs.

conſilium de pugna habuit. Proculus & Titianus cenſuerunt, quia alacres milites erant & re- cens victoria, vt dimicaretur: neque reſes vigorem obtunderet exercitus, vel Vitellium ipſum præſtolarentur ex Gallia ingruentem. Paulinus hoſtibus omnes vires demonſtrauit, quibus vſuri in acie eſſent præſtò eſſe, neque à tergo relictum quicquam. Othonem, ſi ſuam maneat & non ad hoſtium ſe accõmodet opportunitatem, haud minores præſentibus ex Myſia & Pannonia copias expectare. Neque verò ſegniores tunc habiturum hos, nunc qui numero ex minore ſint animati, ſi plures milites in acie adiunxerint, verùm certaturos erectiores. Eſſe præterea moram pro ipſis, qui rebus omnibus affluerent: illos tractu inopia in hoſtico conſidẽtes laboraturos neceſſariorum. Ita fato Paulino Marius Celſus aſſenſus eſt. Annius Gallus non aderat: ſed quòd eſſet ex equo prolapſus, medicis operam dabat. Qui, vt conſuluit eum per literas Otho, ſuaſit ne præfeſtinaret: ſed legiones ex Myſia, quæ in itinere iam erant, præſtolaretur. Cæterùm non paruit his Otho: ſed obtinuit ſententia eorum qui cenſebant confligendum. Cauſæ complures aliæ ab aliis commemorãtur. Planè prætorianorum, qui ſpiculatores principis erant, militiam guſtantium tunc magis germanã, quia amœnitates vrbanas vitamque quietam & theatralem deſiderabant, non poterat refrenari impetus ad pugnam, quaſi ipſo incurſu obtrituri hoſtes eſſent. Apparet verò ipſum quoque fuiſſe incertitudinis vltrà impatientem Othonem, neque ſuſtinuiſſe inſolentia

Othonis deliberatio. (margin, beside line 1–3; partly illegible: *Othonis de præ...deli... beratio.*)

Otho moræ & curarũ impatiens.

nibus iniiciunt. Ibi aura aſpirans, dum dela buntur, repentè paratam materiam in hoſtes excitat. Fumo primùm, mox luculenta cinică te flamma trepidi & deſilientes in flumen naues euertunt, ac corpora ſua ridiculè hoſtibus permittunt. At Germani cum gladiatoribus Othonianis apud paruam inſulam fluminis, manus conferentes fuderunt eos, multóſque ex his obtruncauerunt. His actis cùm Bebriaci miles Othonianus infenſus ad prælium raperetur, mouit Proculus ſigna Bebriaco, & caſtra ad * ſextum fermè lapidem illinc metatus eſt ita imprudenter & imperitè: vt verno tempore, & cùm circumiecti campi crebros latices & amnes perennes haberent, penuria premerentur aquæ. Poſtridiè intendentem mouere in hoſtem ſpacio non minus duodecim milliũ Paulinus repreſſit, docens conſiſtendum, neque conficiendos ſemetipſos laboribus, neque raptim ex itinere ſigna conferenda cum armatis & inſtructis per ocium, dum ipſi tantum viæ emenſi eſſent permiſtis agmini impedimentis & calonibus. Dum ita inter ſe concertant Duces, ſuperuenit citus equo ab Othone Numida cum literis, quibus mandauit ne cunctarentur neu morarétur, ſed extemplò ducerent in hoſtem. Illi ergo motis ſignis progreſſi ſunt. At Cecinna de aduentu eorum certior factus obtorpuit, relictíſque raptim operibus & flumine perrexit ad caſtra. Multis iam armatis ac ſigno pugnæ à Valente propoſito, interea dũ legiones de ordine ſortiebãtur, delectiſſimos equites præmiſere. Ibi in prima Othonianorũ acie oblata ex neſcio qua cauſa opinio eſt & rumor

*Tacitus habet ad quartum lapidem.

Othonianorũ & Vitellianorũ conflictus.

tranſire duces Vitellianos ad ipſos. Igitur vt propè venerunt equites, ſalutauerunt eos pacatè, commilitones appellantes. Quibus ad ſalutationem non amicè, ſed infeſto & hoſtili murmure reſpondētibus, perplexitas his qui ſalutem dederant, cæteris aduerſus ſalutatores ſuſpicio eſt iniecta proditionis. Quæ res primū eos venientibus iam ad conferendas manus hoſtibus turbauit. Deinde nihil de cætero rectè neque ordine adminiſtratum: ſed magnam confuſionem interſerta militibus impedimenta præbuere. Iam diſtrahebat eos magnoperè conciſus locus foſſis & ſcrobibus, quorum declinandorum cauſa circumuecti promiſcuè cogebantur & cateruatim confligere cū hoſtibus. Duæ tantùm legiones dictæ, Vitellij Rapax, Othonis Adiutrix, quæ in campum explicatæ nudum fuere & patentem, legitima acie concurrentes ſignis collatis diu dimicauerūt. Erāt Othoniani valentes viri & fortes, ſed belli & pugnæ tunc primum guſtum capiebant: Vitelliani multis certaminibus ſubacti iam veterani & vergente ætate. Othoniani ergo impreſſione data eos impulerunt, & aquilam abſtulerunt principibus ſtratis penè omnibus. Illi pudore & flamma in hos illati, legatum legionis Orphidium occiderunt, multáque ſigna rapuerunt. In gladiatores, qui vſu & animo ad congrediendum habebantur inſignes inuexit Varus Alphenus Batauos. Hi equitum Germanorum præſtantiſſimi ſunt. Inſulam incolunt Rheno circunfluam. Eos pauci gladiatores ſubſtitere. Maxima pars fuga verſus amnem delati incurrunt in locatas illic hoſtium cohortes, à quibus

Batauorū virtus in bello.

dimi

dimicantes occidione occîſi ſunt. Fœdiſſimè omnium præliati ſunt prætoriani. qui non ſuſtinuere ne dum ad manus quidem veniſſet hoſtis: ſed & eos qui ſtabant adhuc in acie, metu pauoréque, dum fuga perrumpunt per eos, impleuere. Multi tamen Othoniani profligatis quos contra ſtabant, vi per medios victores in caſtra euaſere. At ex Ducibus neque Proculus neque Paulinus comitari audebant eos, verùm vitauere caſtra timore militum, qui culpam iã in Duces deriuabãt. Annius verò Gallus recreauit in oppido & leniuit colligẽtes ſe ex pugna, quaſi neutro inclinata victoria, & multis ipſi partibus hoſtes ſuperaſſent. Marius Celſus cõtractis omnibus qui præfecturas habebant, auctor erat vt communi ſaluti conſulerent, demõſtrans à tali clade & ſtrage tanta ciuium ne Othonem quidem, modò vir bonus ſit, pericli tari fortunam velle. quando, inquit, Cato & Scipio, qui victori poſt aciem Pharſalicam cedere Cæſari detrectauerunt, culpentur: quod multos & fortes milites in Africa nequicquàm perdiderint, licet pro populi Romani certabãt libertate. Quamuis ſit enim aliàs communis omnibus fortuna. vnum viris bonis tamen nõ adimit, ſi incurrerint, quin pro caſibus recta capiant conſilia. Sic fatus permouit præfectos. Poſtquàm verò milites tentauerunt, atque eos pacis viderunt cupidos, Titianus autem mittendos cenſuit de concordia legatos: viſũ vt Celſus & Gall' proficiſcerẽtur cõuenirẽtq; Cecinnã & Valentem. Pergẽtibus occurrere cẽturiones, qui copias narrauerunt iam mouiſſe & contendere Bebriacum, miſſos ab Ducibus ſe ad agen-

Othoniani à Vitellianis prælio victi.

Marij Celſi oratio ad milites Othonianos, vt ad Vitelliũ trãſirent.

Othoniani duces trãſeunt ad Vitellianos.

dum de concordia. Quos collaudatos Celſus & Gallus orauerunt vt retrò redirent & ſecũ obuiàm procederent Cecinnæ. Vt propè venerunt, incurrit periculum Celſus. Nã fortè præcurrebant victi antè apud inſidias equites. Vbi ergo aduentantem conſpexere Celſum, impetũ protinus cum clamore in illum dedere. Cæterùm obiecerunt ſe pro eo centuriones, atque illos repreſſerunt: ac cùm alij ordinum ductores exclamarent vt abſtinerent à Celſo: re intellecta aductus Cecinna mox tumultũ ſedauit, appellatóque comiter Celſo conceſſit cum iis Bebriacum. Inter hæc Titianum pœnitẽtia cepit, quòd legatos miſiſſet. Igitur ferociſſimos quoſque militum iterum imponit muris, cæteros ad ferendam opem excitat. At vbi equo Cecinna aductus dextram porrexit, nemo vltrà reluctatus eſt: ſed alij ſalutare ex mœnibus milites, pars porta reſerata exire, atque aduenientibus ſe immiſcere: vim ferre nemo, ſed gratulari complectíque ſe mutuò: denique omnes in verba Vitellij iurauerunt, atque ad eum trãſiere. Ita plerique, qui interfuere pugnæ, rem geſtam narrant, fatentes ne ſe quidem ob confuſionem & turbam ſingula exactè noſſe. Mihi verò per campum illum poſtea iter facienti Meſtrius Florus vir conſularis de puplbe, quæ non ex ſententia ſua tunc ſed inuita fuerat Othonem ſecuta, oſtendit vnum, qui iam ſenex erat. Hic expoſuit, cùm ſecũdum pugnam eſſet eò profectus, cumulum ſe vidiſſe cadauerum tantùm: vt qui in ſummo eſſent,* attingerent hoſtes. Cauſam dicebat, cũ quæreret, neque inuenire potuiſſe ſe, neque

Ne ii quidẽ qui pugnæ interſũt, omnia nòrunt.

*Amiotus, qui fortaſſè habuit aliud exemplar, vertit: Altitudinem æquarent eorũ qui appropinquabant.

que

que ab alio vllo diſcere. Siquidem cadere per bella ciuilia, cùm pulſi ſint, complures probabile eſt, quòd neminem capiant. Nullus eſt enim captiuorum vſus. Verùm ſtrues illa & acumulatio in vnum cauſam habet coniectu arduam. Ad Othonem primò incertus, vt ſolet in talib⁹, delatus eſt rumor. Vt verò faucij quoque nonnulli ex pugna redeuntes id nunciauere: non perinde mireris, ſi amici non permiſerunt vt deſponderet animum, ſed eum confirmauerunt: verùm militum motus fidem exceſſit omnem, quòd non deſciuerint ab eo, nõ trāſierint ad victores, non viſi ſint deplorato imperatore ſibi conſulere: verùm omnes pariter ad ianuam eius perrexerint, Imperatorem appellarint: progreſſo eo, vt in victoria ſolet, cum clamore & ſuppliciis manus eius attigerint, ad genua acciderint, lacrymas profuderint, orauerintque ne deſereret ipſos, neque proderet hoſtibus, ſed vteretur, quoad ſpiraret, pro dignitate ſua animis & corporibus ſuis. Sic cuncti ſupplices eum obſecrauerunt. Vnus verò ex gregariis ſublato gladio ait: Ita ſcito Cæſar animatos omnes eſſe pro te mori: ſimul ſemetipſe confodit. Cæterùm horum Othonem nihil flexit: ſed exporrecto & conſtanti vultu quoquo verſus aciē circunferens: Hunc, inquit, cōmilitones diem illo quo me imperatorem primùm creaſtis, fauſtiorem exiſtimo: cùm ita in me propenſos vos cernam, & ita me vobis carum. Verùm nolite bono me fraudare maiore, honeſtè pro tot & talibus ciuibus vt vitam deponā. Si Romano imperio dignus fui, profundenda mihi eſt pro patria anima. Scio ego victoriam

Othonianorum militū erga imperatorem fides.

Othonis fortitudo ante mortē eiusq; ad milites oratio.

non ſtabilem neque ſolidam hoſtibus eſſe. Nunciantur legiones ex Myſia non multorum dierũ iter abeſſe. Iam deſcendunt ad mare Adriaticum Aſia, Syria, Ægyptus. Legiones quæ cum Iudæis belligerantur, nobiſcum faciunt. Senatus apud nos eſt, etiam liberi aduerſatiorum atque coniuges. At non eſt cum Annibale neque Pyrrho neque Cimbris nobis de Italia bellum: ſed cum ciuibus bellantes vtrique patriã & victores & victi offendimus. Quippe res lætæ victoris lædunt illam. Credite quæſo honeſtius mori me quàm imperare poſſe. Neque enim video quid victoria mea tantum profectura populo Romano ſit, quãtum ſi vitã meã ipſe pro pace & concordia, & ne alterum diem Italia aſpiciat talem, profundam. Sic fatus, inſiſtentibúſque aduerſari & ipſum excitare reniſus, amicis & ſenatorib[9] præſẽtibus faceſſere iuſſit. Abſentibus ſcripſit, literáſque dedit ad ciuitates, vt honorificè & ſecurè tranſirent. Fratris filium Cocceium adoleſcentem adhuc amplexus bono animo iuſſit eſſe, neque formidare Vitellium. Quippe matrem eius ſe, liberos, cõiugem, quorum habuiſſet curam vt ſuorum, conſeruaſſe. Idcirco enim quòd in animo habuiſſet, non adoptauiſſe eum: ſed in aliud id reieciſſe tempus. Meminiſſet autem diſtuliſſe Cæſarem adoptionem, quò cum victore ſe imperaret, non vnà periret cum victo. Illud verò, infit, te moneo fili nouiſſimum, ne prorſus obliuiſcaris, neque nimiùm memineris patruũ te habuiſſe Cæſarem. His actis breui pòſt tumultum & ſtrepitum ad fores audiuit. Milites enim digredientibus exitium denunciabant Senatori

Ciuili ſanguini parcendum.

Othonis ad Cocceium nepotẽ verba.

Senatoribus, niſi permanſiſſent, ſed deſerto abiſſent Principe. Itaque metuens illis iterum prodiit, militéſque non iam precabundus neque leni, ſed truci vultu & cum flamma tumultuantes contuitus abſcedere iuſſit. qui & abſceſſerunt & diffugerunt. Sero iam diei ſitiit, hauſtóque pauxillo aquæ cùm duos haberet pugiones, vtriuſque aciem longo ſpacio explorauit. Tum altero reddito, alterum ſub axilla retinens ſeruos accerſiuit, benignéque pecuniã iis vni amplius, alteri minus largitus eſt: non ſicut profundens aliena, ſed pro merito & modum ſeruans accuraté. Quibus dimotis reliquũ iam noctis dedit ſe quieti, vt ſtertentem cubicularij ſentirent. Prima luce accito liberto, qui cùm curauerat receptum Senatorum, quid factum iis eſſet, præcepit explorare. Qui vbi renunciauit omnibus ſubminiſtrata quibus cuique fuiſſet opus: I ergo, inquit, tu & militibus te oſtende, niſi perire illorum manibus velis, quaſi operam tuã ad mortem mihi præbueris. Quo digreſſo in pugionem directum, quem pectori ambabus manibus ſubiecit, ſupernè incubuit. Senſit hactenus, vt vnum gemitum ederet, dolorem: & illi qui foris erãt, eum exaudiuerunt. Sublato à pueris eius eiulatu, mox totum exercitum oppidúmque comploratio occupauit. Milites cum clamore ad ianuam occurrerunt, lamentatíque ſunt mærentes & deteſtantes ſemet ipſi, quòd non cuſtodiuiſſent Imperatorem, neque prohibuiſſent pro ipſis occumbere. Nec quiſquam reliquit eum, ſaluti ſuæ propinquis iam hoſtibus proſpiciens: ſed excultum corpus rogo parato ex

Otho moriturus, Catonem Vticensem videtur imitari.

Otho ſeipſum interficit.

Othonis funus.

tulerunt armati: exultauerúntque qui occupauerant ſubire & geſtare lectum. Cæteri partim vulnus exanimi ingenua procumbêtes exoſculati ſunt, partim manus attigerunt, alij procul adorauerunt, alij ſubditis rogo facibus ſe ipſi confodêre: cùm nullum, quod quidé cõſtaret, à defuncto haberent benefactum, neque quicquam grauius expectarent à victore. Cæterùm nullus meo iudicio omnis ætatis tyrannorum vel regum tam ardenti & inſano imperãdi amore flagrauit, quàm illi parêre & obtemperare geſtierunt Othoni. Népe ne mortui quidem eos deſiderium reliquit, ſed durauit, in perniciale Vitellio odium euadens. Verùm cætera ſuo tépore dicentur. Poſtquàm reliquias Othonis humo mandauerunt, ſepulchrum nec cõditorij mole nec tituli tumore fecerũt inuidioſũ.

Othonis ſepulchrum Brixilli

Vidi ego cũ Brixilli eſſem, & modicum monumentum, & inſcriptionem huiuſcemodi: M. OTHONIS. Deceſſit Otho trigeſimoſeptimo ætatis anno, cùm menſes tres imperaſſet. Reliquit non inferiores neque pauciores, qui mortẽ ipſius laudibus ferrent, quàm qui inſectarentur vitam. Nam cũ nihilo Nerone modeſtiùs vixiſſet, mortuus eſt generoſiùs. At milites, cũ alter præfectus prætorio Pollio ſtatim iurare eis in verba Vitellij iuſſiſſet, fremuerunt. Qui vt nonnullos adhuc Senatores acceperunt adeſſe, reliquos miſſos fecere. Verginium verò Rufum obtuderunt, in armis domum ad eum profecti, inuitantéſque denuò & inſtantes vt imperium ſuſciperet, aut legatione pro ipſis fungeretur. Ille imperare victis, cùm noluiſſet antè victoribus, dementiam putauit. Legationem verò obire ad

Germa

Germanos, qui ad multa coactos contra animi ſententiam ab ipſo exiſtimabant ſe, timens oc cultè per auerſum oſtium euaſit. Quod vbi militibus fuit compertum, ſacramento Vitellio ſe addixerunt venia obtenta, ac Cecinnæ ſe aſſociârunt.

FINIS.

AVCTORVM QVORVM PLVTARchus hoc in opere teſtimonia citat, catalogus.

A

Aceſtodorus
C. Acilius
Æmilius
Æſchines orator
Æſchines Socraticus
Æſchylus
Æſopus
Ageſilai epiſtola
Alcæus
Alexander Magnus
Alexander Myndius
Alexandrides Delphicus
Anacreon poëta
Anaxagoras
Anaximenes rhetor
Andocides
Androclidas
Andron Halicarnaſſenſis
Androtion
Anticlides
Antigenes
Antigonus
Antimachus Teius
Antiochus Philoſophus
Antipater Epigrammatum ſcriptor
Antiphanes poëta
Antiphontis criminationes
Antiſthenes
M. Antonius in refutatione Philippicarũ
Apollodorus
Apollothemis
Aratus Sicyonius
Archelaus poëta
Archeſtratus
Archidamus
Archilochus
Archimedes
Archippus
Ariſtidis Mileſiaca
Ariſto Chius
Ariſtobulus
Ariſtobulus Caſandrinus
Ariſtocrates Hipparchi F.
Ariſton Philoſophus

Ariſto

Ariſtophanes
Ariſtoteles
Ariſtoxenus
Aſinius Pollio
Athanes
Athenodorus Sando
Autoclidis Exegetica

B

BAcchylides
Bato Sinopenſis
Bibulus Bruti priuignus
Bion
Bruti epiſtolæ
Butas Elegiographus

C

CÆcilius
C. Cæſar
Cæſar Auguſtus
C. vide Acilius Oppius
C. Fabr. epiſtola
Caliſius
Callimachus
Calliſthenes
Caniſius
Cato Maior
Chares Iſangeleus
Chares Mytilenæus
Chares quadruplator
Charon Lãpſacenus
Chryſippus
Cicero
Claudius Rufus
Cleodemus
Clidemus
Clitarchus
Cliſthenes
Clodij index temporũ
Cornelius Nepos
Craterus Macedo
Cratinus Comicus
Critias
Critolaus
Cteſias
Cteſibius

D

DAimachus Platæenſis
Damachus
Damaſtes
Damon
Delphici commẽtarij
Demachoris Demoſtenis neceſſarius
Demarat⁹ Corinthius
Demetrius Magnes
Demetrius Phalereus
Demochares Solenſis
Democritus
Demon
Demoſthenes
Dicæarchus
Didymus Grammaticus
Dinias
Dino
Diocles Peparethius

condidiſſet, equites prouehere iuſſit: quòd ſi concurrerent cum ipſis hoſtes, ſenſim gradum referre fugámque capeſſere: quoad ita elicerent eos atque in inſidias præcipitarent. Prodiderũt hoc perfugæ Celſo: qui in illos confertim equitatu inuectus & cautè conſectatus circumuentis diſſipatíſque inſidiatoribus euocauit caſtris legiones. Atque apparet, ſi adfuiſſent in tempore, nullum eos fuiſſe de hoſtibus relicturos: ſed totum exercitum, quem ducebat Cecinna, obtrituros & deleturos, ſi fuiſſent equitatum ſecuti. Nunc quia tardè Paulinus & ſegniter ſubuenit: obiectum eſt ei, minus peritè eum quã pro exiſtimatione ſua ducis munere nimiùm circunſpiciendo rem geſſiſſe. Vulgus verò militũ & proditionis eum inſimulabat exaſperabátque in eũ Othonem, iactans penes ſe fuiſſe victoriam, ſed non completam fraude ducum. Cæterùm Otho eis non perinde fidem adiungebat, vt volebat non videri abrogare. Igitur Titianum fratrem ad legiones miſit & Proculum præfectum prætorio, cuius erat reuerà omne arbitrium, velamentum modò erat Titianus. Celſus & Paulinus aliàs conſiliariorum & amicorũ nomen vſurpabant, auctoritatem & vim maioribus in rebus habebant nullam. Æſtus item apud hoſtes erat, præſertim apud Valentis milites. Hi pugna illa apud inſidias nunciata fremuerunt, quòd non adfuiſſent neque ſubueniſſent ſuis, quorũ tam deſiderabantur multi. Quibus, cùm inceſſere ipſum telis intenderent, ægrè lenitis & exoratis caſtra mouit, coniunxitque ſe Cecinnæ. Poſtquàm Bebriacum Otho in caſtra peruenit, (Eſt oppidum Bebriacum Cremonę vicinum)

Paulinus Othonianus ſegniter remgeſſit.

Bebriacum oppidum.

conſilium de pugna habuit. Proculus & Titianus cenſuerunt, quia alacres milites erant & recens victoria, vt dimicaretur: neque reſes vigorem obtunderet exercitus, vel Vitellium ipſum præſtolarentur ex Gallia ingruentem. Paulinus hoſtibus omnes vires demonſtrauit, quibus vſuri in acie eſſent præſtò eſſe, neque à tergo relictum quicquam. Othonem, ſi ſuam maneat & non ad hoſtium ſe accõmodet opportunitatem, haud minores præſentibus ex Myſia & Pannonia copias expectare. Neque verò ſegniores tunc habiturum hos, nunc qui numero ex minore ſint animati, ſi plures milites in acie adiunxerint, verùm certaturos erectiores. Eſſe præterea moram pro ipſis, qui rebus omnibus affluerent: illos tractu inopia in hoſtico conſidẽtes laboraturos neceſſariorum. Ita fato Paulino Marius Celſus aſſenſus eſt. Annius Gallus non aderat: ſed quòd eſſet ex equo prolapſus, medicis operam dabat. Qui, vt conſuluit eum per literas Otho, ſuaſit ne præfeſtinaret: ſed legiones ex Myſia, quæ in itinere iam erant, præſtolaretur. Cæterùm non paruit his Otho: ſed obtinuit ſententia eorum qui cenſebant confligendum. Cauſæ complures aliæ ab aliis commemorãtur. Planè prætorianorum, qui ſpiculatores principis erant, militiam guſtantium tunc magis germanã, quia amœnitates vrbanas vitamque quietam & theatralem deſiderabant, non poterat refrenari impetus ad pugnam, quaſi ipſo incurſu obtrituri hoſtes eſſent. Apparet verò ipſum quoque fuiſſe incertitudinis vltrà impatientem Othonem, neque ſuſtinuiſſe inſolentiã

Othonis de præliodeliberatio.

Otho moræ & curarũ impatiens.

nibus iniiciunt. Ibi aura aſpirans, dum dela buntur, repentè paratam materiam in hoſtes excitat. Fumo primùm, mox luculenta etnicã te flamma trepidi & deſilientes in flumen naues euertunt, ac corpora ſua ridiculè hoſtibus permittunt. At Germani cum gladiatoribus Othonianis apud paruam inſulam fluminis, manus conferentes fuderunt eos, multóſque ex his obtruncauerunt. His actis cùm Bebriaci miles Othonianus infenſus ad prælium raperetur, mouit Proculus ſigna Bebriaco, & caſtra ad * ſextum fermè lapidem illinc metatus eſt ita imprudenter & imperitè: vt verno tempore, & cùm circumiecti campi crebros latices & amnes perennes haberent, penuria premerentur aquæ. Poſtridiè intendentem mouere in hoſtem ſpacio non minus duodecim milliũ Paulinus repreſſit, docens conſiſtendum, neque conficiendos ſemetipſos laboribus, neque raptim ex itinere ſigna conferenda cum armatis & inſtructis per ocium, dum ipſi tantum viæ emenſi eſſent permiſtis agmini impedimentis & calonibus. Dum ita inter ſe concertant Duces, ſuperuenit citus equo ab Othone Numida cum literis, quibus mandauit ne cunctarentur neu morarētur, ſed extemplò ducerent in hoſtem. Illi ergo motis ſignis progreſſi ſunt. At Cecinna de aduentu eorum certior factus obſtupuit, relictíſque raptim operibus & flumine perrexit ad caſtra. Multis iam armatis ac ſigno pugnæ à Valente propoſito, interea dũ legiones de ordine ſortiebãtur, delectiſſimos equites pręmiſere. Ibi in prima Othonianorũ acie oblata ex neſcio qua cauſa opinio eſt & rumor

* Tacitus habet ad quartum lapidem.

Othonianorũ & Vitellianorũ conflictus.

tranſire duces Vitellianos ad ipſos. Igitur vt propè venerunt equites, ſalutauerunt eos pacatè, commilitones appellantes. Quibus ad ſalutationem non amicè, ſed infeſto & hoſtili murmure reſpondētibus, perplexitas his qui ſalutem dederant, cæteris aduerſus ſalutatores ſuſpicio eſt iniecta proditionis. Quæ res primū eos venientibus iam ad conferendas manus hoſtibus turbauit. Deinde nihil de cætero rectè neque ordine adminiſtratum: ſed magnam confuſionem interſerta militibus impedimenta præbuere. Iam diſtrahebat eos magnoperè concîſus locus foſſis & ſcrobibus, quorum declinandorum cauſa circumuecti promiſcuè cogebantur & cateruatim confligere cū hoſtibus. Duæ tantùm legiones dictæ, Vitellij Rapax, Othonis Adiutrix, quæ in campum explicatæ nudum fuere & patentem, legitima acie concurrentes ſignis collatis diu dimicauerūt. Erāt Othoniani valentes viri & fortes, ſed belli & pugnæ tunc primum guſtum capiebant: Vitelliani multis certaminibus ſubacti iam veterani & vergente ætate. Othoniani ergo impreſſione data eos impulerunt, & aquilam abſtulerunt principibus ſtratis penè omnibus. Illi pudore & flamma in hos illati legatum legionis Orphîdium occiderunt, multáque ſigna rapuerunt. In gladiatores, qui vſu & animo ad congrediendum habebantur inſignes inuexit Varus Alphenus Batauos. Hi equitum Germanorum præſtantiſſimi ſunt. Inſulam incolunt Rheno circunfluam. Eos pauci gladiatores ſubſtitere. Maxima pars fuga verſus amnem delati incurrunt in locatas illic hoſtium cohortes, à quibus dimi

Batauorū virtus in bello.

dimicantes occidione occîſi ſunt. Fœdiſſimè omnium præliati ſunt prætoriani. qui non ſuſtinuere ne dum ad manus quidem veniſſet hoſtis: ſed & eos qui ſtabant adhuc in acie, metu pauoréque, dum fuga perrumpunt per eos, impleuere. Multi tamen Othoniani profligatis quos contra ſtabant, vi per medios victores in caſtra euaſere. At ex Ducibus neque Proculus neque Paulinus comitari audebant eos, verùm vitauere caſtra timore militum, qui culpam iã in Duces deriuabãt. Annius verò Gallus recreauit in oppido & leniuit colligẽtes ſe ex pugna, quaſi neutro inclinata victoria, & multis ipſi partibus hoſtes ſuperaſſent. Marius Celſus cõtractis omnibus qui præfecturas habebant, auctor erat vt communi ſaluti conſulerent, demõſtrans à tali clade & ſtrage tanta ciuium ne Othonem quidem, modò vir bonus ſit, pericli tari fortunam velle. quando, inquit, Cato & & Scipio, qui victori poſt aciem Pharſalicam cedere Cæſari detrectauerunt, culpentur: quod multos & fortes milites in Africa nequicquàm perdiderint, licet pro populi Romani certabãt libertate. Quamuis ſit enim aliàs communis omnibus fortuna. vnum vitis bonis tamen nõ adimit, ſi incurrerint, quin pro caſibus recta capiant conſilia. Sic fatus permouit præfectos. Poſtquàm verò milites tentauerunt, atque eos pacis viderunt cupidos, Titianus autem mittendos cenſuit de concordia legatos: viſũ vt Celſus & Gall' proficiſcerẽtur cõuenirẽtq; Cecinnã & Valentem. Pergẽtibus occurrere cẽturiones, qui copias narrauerunt iam mouiſſe & contendere Bebriacum, miſſos ab Ducibus ſe ad agen-

Othoniani à Vitellianis prælio victi.

Marij Celſi oratio ad milites Othonianos, vt ad Vitellium tranſirent.

Othoniani duces trãſeunt ad Vitellianos.

dum de concordia. Quos collaudatos Celſus & Gallus orauerunt vt retrò redirent & ſecũ obuiàm procederent Cecinnæ. Vt propè venerunt, incurrit periculum Celſus. Nã fortè præcurrebant victi antè apud inſidias equites. Vbi ergo aduentantem conſpexere Celſum, impetũ protinus cum clamore in illum dedere. Cæterùm obiecerunt ſe pro eo centuriones, atque illos repreſſerunt: ac cùm alij ordinum ductores exclamarent vt abſtinerent à Celſo: re intellecta aductus Cecinna mox tumultũ ſedauit, appellatóque comiter Celſo conceſſit cum iis Bebríacum. Inter hæc Titianum pœnitẽtia cepit, quòd legatos miſiſſet. Igitur ferociſſimos quoſque militum iterum imponit muris, cæteros ad ferendam opem excitat. At vbi equo Cecinna aductus dextram porrexit, nemo vltrà reluctatus eſt: ſed alij ſalutare ex mœnibus milites, pars porta reſerata exire, atque aduenientibus ſe immiſcere: vim ferre nemo, ſed gratulari complectíque ſe mutuò: denique omnes in verba Vitellij iurauerunt, atque ad eum trãſiere. Ita plerique, qui interfuere pugnæ, rem geſtam narrant, fatentes ne ſe quidem ob confuſionem & turbam ſingula exactè noſſe. Mihi verò per campum illum poſtea iter facienti Meſtrius Florus vir conſularis de pube, quæ non ex ſententia ſua tunc ſed inuita fuerat Othonem ſecuta, oſtendit vnum, qui iam ſenex erat. Hic expoſuit, cùm ſecũdum pugnam eſſet eò profectus, cumulum ſe vidiſſe cadauerum tantùm: vt qui in ſummo eſſent,* attingerent hoſtes. Cauſam dicebat, cũ quæreret, neque inuenire potuiſſe ſe, neque

Ne ii quidē qui pugnæ interſũt, omnia nôrunt.

*Amiotus, qui fortaſſè habuit aliud exemplar, vertit: Altitudinem æquarent eorũ qui appropinquabant.

que ab alio vllo diſcere. Siquidem cadere per bella ciuilia, cùm pulſi ſint, complures probabile eſt, quòd neminem capiant. Nullus eſt enim captiuorum vſus. Verùm ſtrues illa & accumulatio in vnum cauſam habet coniectu arduam. Ad Othonem primò incertus, vt ſolet in talib⁹, delatus eſt rumor. Vt verò ſaucij quoque nonnulli ex pugna redeuntes id nunciarent: non perinde mireris, ſi amici non permiſerunt vt deſponderet animum, ſed eum confirmauerunt: verùm militum motus fidem exceſſit omnem, quòd non deſciuerint ab eo, nō trāſierint ad victores, non viſi ſint deplorato imperatore ſibi conſulere: verùm omnes pariter ad ianuam eius pertexerint, Imperatorem appellarint: progreſſo eo, vt in victoria ſolet, cum clamore & ſuppliciis manus eius attigerint, ad genua acciderint, lacrymas profūderint, orauerintque ne desereret ipſos, neque proderet hoſtibus, ſed vteretur, quoad ſpiraret, pro dignitate ſua animis & corporibus ſuis. Sic cuncti ſupplices eum obſecrauerunt. Vnus verò ex gregariis ſublato gladio ait: Ita ſcito Cæſar animatos omnes eſſe pro te mori: ſimul ſemetipſe confodit. Cæterum horum Othonem nihil flexit: ſed exporrecto & conſtanti vultu quoquo verſus aciē circunferens: Hunc, inquit, cōmilitones diem illo quo me imperatorem primùm creaſtis, fauſtiorem exiſtimo: cùm ita in me propenſos vos cernam, & ita me vobis carum. Verùm nolite bono me fraudare maiore, honeſtè pro tot & talibus ciuibus vt vitam deponā. Si Romano imperio dignus fui, profundenda mihi eſt pro patria anima. Scio ego victoriam

Othonianorum militū erga imperatorem fides.

Othonis fortitudo ante mortē eiusq; ad milites oratio.

nòn ſtabilem neque ſolidam hoſtibus eſſe. Nunciantur legiones ex Myſia non multorum dierū iter abeſſe. Iam deſcendunt ad mare Adriaticum Aſia, Syria, Ægyptus. Legiones quæ cum Iudæis belligerantur, nobiſcum faciunt. Senatus apud nos eſt, etiam liberi aduerſariorum atque coniuges. At non eſt cum Annibale neque Pyrrho neque Cimbris nobis de Italia bellum: ſed cum ciuibus bellantes vtrique patriā & victores & victi offendimus. Quippe res latæ victoris lædunt illam. Credite quæſo honeſtius mori me quàm imperare poſſe. Neque enim video quid victoria mea tantum profectura populo Romano ſit, quātum ſi vitā meā ipſe pro pace & concordia, & ne alterum diem Italia aſpiciat talem, profundam. Sic fatus, inſiſtentibúſque aduerſari & ipſum excitare reniſus, amicis & ſenatorib⁹ præſétibus faceſſere iuſſit. Abſentibus ſcripſit, literáſque dedit ad ciuitates, vt honorificè & ſecurè tranſirent. Fratris filium Cocceium adoleſcentem adhuc amplexus bono animo iuſſit eſſe, neque formidare Vitellium. Quippe matrem eius ſe, liberos, cōiugem, quorum habuiſſet curam vt ſuorum, conſeruaſſe. Idcirco enim quòd in animo habuiſſet, non adoptauiſſe eum: ſed in aliud id reiecíſſe tempus. Meminiſſet autem diſtuliſſe Cæſarem adoptionem, quò cum victore ſe imperaret, non vnà periret cum victo. Illud verò, inquit, te moneo fili nouiſſimum, ne prorſus obliuiſcaris, neque nimiùm memineris patruū te habuiſſe Cæſarem. His actis breui pòſt tumultum & ſtrepitum ad fores audiuit. Milites enim digredientibus exitium denunciabant Se-

Ciuili ſanguini parcendum.

Othonis ad Cocceium nepotē verba.

Senatoribus, niſi permanſiſſent, ſed deſerto abiſſent Principe. Itaque metuens illis iterum prodiit, militéſque non iam precabundus neque leni, ſed truci vultu & cum flamma tumultuantes contuitus abſcedere iuſſit. qui & abſceſſerunt & diffugerunt. Sero iam diei ſitiit, hauſtóque pauxillo aquæ cùm duos haberet pugionès, vtriuſque aciem longo ſpacio explorauit. Tum altero reddito, alterum ſub axilla retinens ſeruos accerſiuit, benignéque pecuniã iis vni amplius, alteri minus largitus eſt: non ſicut profundens aliena, ſed pro merito & modum ſeruans accuraté. Quibus dimotis reliquũ iam noctis dedit ſe quieti, vt ſtertentem cubicularij ſentirent. Prima luce accito liberto, qui cum curauerat receptum Senatorum, quid factum iis eſſet, præcepit explorare. Qui vbi renunciauit omnibus ſubminiſtrata quibus cuique fuiſſet opus: I ergo, inquit, tu & militibus te oſtende, niſi perire illorum manibus velis, quaſi operam tuã ad mortem mihi præbueris. Quo digreſſo in pugionem directum, quem pectori ambabus manibus ſubiecit, ſuperne incubuit. Senſit hactenus, vt vnum gemitum ederet, dolorem: & illi qui foris erãt, eum exaudiuerunt. Sublato à pueris eius eiulatu; mox totum exercitum oppidúmque comploratio occupauit. Milites cum clamore ad ianuam occurrerunt, lamentatíque ſunt mærentes & deteſtantes ſemet ipſi, quòd non cuſtodiuiſſent Imperatorem, neque prohibuiſſent pro ipſis occumbere. Nec quiſquam reliquit eum, ſaluti ſuæ propinquis iam hoſtibus proſpiciens; ſed excultum corpus rogo parato ex

Otho moriturus, Catonem Vticenſem videtur imitari.

Otho ſeipſum interficit.

Othonis funus.

tulerunt armati: exultauerúntque qui occupauerant ſubire & geſtare lectum. Cæteri partim vulnus exanimi ingenua procumbétes exoſculati ſunt, partim manus attigerunt, alij procul adorauerunt, alij ſubditis rogo facibus ſe ipſi confodêre: cùm nullum, quod quidé cõſtaret, à defuncto haberent benefactum, neque quicquam grauius expectarent à victore. Cæterùm nullus meo iudicio omnis ætatis tyrannorum vel regum tam ardenti & inſano impetãdi amore flagrauit, quàm illi parêre & obtemperare geſtierunt Othoni. Népe ne mortui quidem eos deſiderium reliquit, ſed durauit, in perniciale Vitellio odium euadens. Verùm cætera ſuo tépore dicentur. Poſtquàm reliquias Othonis humo mandauerunt, ſepulchrum nec cõditorij mole nec tituli tumore fecerũt inuidioſũ. Vidi ego cũ Brixilli eſſem, & modicum monumentum, & inſcriptionem huiuſcemodi: M. OTHONIS. Deceſſit Otho trigeſimoſeptimo ætatis anno, cùm menſes tres imperaſſet. Reliquit non inferiores neque pauciores, qui mortẽ ipſius laudibus ferrent, quàm qui inſectarentur vitam. Nam cũ nihilo Nerone modeſtiùs vixiſſet, mortuus eſt generoſiùs. At milites, cũ alter præfectus prætorio Pollio ſtatim iurare eis in verba Vitellij iuſſiſſet, fremuerunt. Qui vt nonnullos adhuc Senatores acceperunt adeſſe, reliquos miſſos fecere. Verginium verò Rufum obtuderunt, in armis domum ad eum profecti, inuitantéſque denuò & inſtantes vt imperium ſuſciperet, aut legatione pro ipſis fungeretur. Ille imperare victis, cùm noluiſſet antè victoribus, dementiam putauit. Legationem verò obire ad

Othonis ſepulchrum Brixilli

Germa

Germanos,qui ad multa coactos contra animi ſententiam ab ipſo exiſtimabant ſe, timens oc cultè per auerſum oſtium euaſit.Quod vbi militibus fuit compertum,ſacramento Vitellio ſe addixerunt venia obtenta,ac Cecinnæ ſe aſſociârunt.

FINIS.

Ariſtophanes
Ariſtoteles
Ariſtoxenus
Aſinius Pollio
Athanes
Athenodorus Sando
Autoclidis Exegetica

B

Bacchylides
Bato Sinopenſis
Bibulus Bruti priuignus
Bion
Bruti epiſtolæ
Butas Elegiographus

C

Cæcilius
C. Cæſar
Cæſar Auguſtus
C. vide Acilius Oppius
C. Fabr. epiſtola
Caliſius
Callimachus
Calliſthenes
Caniſius
Cato Maior
Chares Iſangeleus
Chares Mytilenæus
Chares quadruplator
Charon Lāpſacenus
Chryſippus
Cicero
Claudius Rufus
Cleodemus
Clidemus
Clitarchus
Cliſthenes
Clodij index temporū
Cornelius Nepos
Craterus Macedo
Cratinus Comicus
Critias
Critolaus
Cteſias
Cteſibius

D

Daimachus Plateenſis
Damachus
Damaſtes
Damon
Delphici commētarij
Demachoris Demoſtenis neceſſarius
Demarat⁹ Corinthius
Demetrius Magnes
Demetrius Phalereus
Demochares Solenſis
Democritus
Demon
Demoſthenes
Dicæarchus
Didymus Grammaticus
Dinias
Dino
Diocles Peparethius

Diodorus Coſmographus
Diodorus Periegetes
Diogenes
Dion
Dionyſius Halicarnaſſeus
Dionyſodorus
Dioſcorides
Diphilus
Duris Alcibiadis ſtirpe natus
Samius

E

ENnius
Epaminondas
Ephorus
Epicharmus Comicus
Epigrammata
Eratoſthenes
Euanthes Samius
Eumenis epiſtolæ
Eupolis
Euripides
Eutychidas

F

FAbius Pictor
Fannius
Feneſtella

G

GAniſius
Glaucippus Hyperidis F.
Glyceus Samius
Gorgias Leontinus
C. Gracchus

H

HEcatæus Eretrienſis
Hegeſias Magneſius
Hellanicus
Heracletus
Heraclides Cumæus
Heraclides Ponticus
Hereas Megarenſis
Hermippus
Herodorus
Herodotus
Heſiodus
Hieron
Hieronymus philoſophus
Hieronymus Rhodius
Hippias Eleus
Hippias ſophiſta
Homerus
Horatius
Hyperides

I

IBycus
Idomenæus
Iobas
Ion
Ion Chius
Ion poëta
Iphicrates
Iphitus
Iſocrates
Iſter
Itanus

Iuba rex

L

LAconici cõmentarij
Liuius
Lynceus Samius de cœna Lamiæ

M

MArſyas
Megarenſes hiſtorici
Melanthius poëta
Menandri comœdia
Menecrates in hiſtoria Niceæ
Mneſiphilus
Meſſala
Munacius
Muſæus poëta

N

NAſicæ
Nauſicrates rhetor
Neanthes
Neanthes Cyzicenus
Nicagoras
Nicolaus philoſophus

O

OLympiadis epiſtola
Olympus medicus
Oneſicrates
Oneſicritus
C. Oppius

P

PÆno Amathuſius
Panætius
Pappus
Paſiphontis dialogus
Patæcus
Phanias Epheſius
Phanias Leſbius
Phanodemus
Pherecydes
Philippides Comicus
Philippus Chalcidẽſis
Philippus delator
Philippus rex
Philiſtus
Philo Thebanus
Philochorus
Philoſtephanus
Philarchus
Phrynichus
Pindarus
Piſiſtratus
Piſo
Plato Atheniẽſis
Plato Comicus
Plutarchi de Hercule ſcriptum
Plutarchi liber de Quæſtionibus
Polemo Periegetes
Polybius
Polycritus
Polyzelus Rhodius
Poſidonius
Promathionis Italica
Ptolemæus

Publius Volumnius
Pyrrhus
Pytheas
Pythius

Q

Q. Æmilij epiſtola

R

Rutilius

S

Salamis, poëma Solonis
Salluſtius
Sappho
Sextius Syllas
Simonides
Simyli poëtæ verſus
Solonis verſus
Sophocles
Soſibius ſcriptor
Sotion
Spartanus quidã poëta
Sphærus
Steſimbrotus Thaſius
Strabo philoſophus
Stratocles
Sulpitius Galba ſcriptor
Sylla

T

Taruntius mathematicus
Teleclides
Terpander poëta
Theocritus
Theophanes
Theophraſtus
Theopompus Comicus
Theopompus hiſtoricus
Thraſeas
Thucydides
Timæus
Timagenes
Timocreontis Rhodij verſus
Timon Phliaſius
Timonides
Timotheus poëta
Tiro Cic. libertus
Trogus
Tyrtæus

V

Valerius Antiâs
Valerius Max.
Varro
Verſus ſine auctore
Volumnius, P.

X

Xenophon

Z

Zeno
Zenodotus Trœzenius

AEMILII PROBI,

SCRIPTORIS VERE ROMANI,

VITÆ excellentium Imperatorum, ex veterum probatæ fidei codicum collatione, caſtigatiſſimæ factæ, & ſcholiis ad marginem appoſitis illuſtratæ, quarum catalogum hîc ſubiectum habes:

Miltiades	647	Timotheus	703
Themiſtocles	653	Datames	706
Ariſtides	662	Epaminondas	715
Pauſanias	664	Pelopidas	723
Cimon	668	Ageſilaus	726
Lyſander	671	Eumenes	733
Alcibiades	674	Phocion	744
Thraſybulus	684	Timoleon	747
Conon	687	Reges	751
Dion	691	Hamilcar	753
Iphicrates	696	Annibal	756
Chabrias	700	Cato	767

CAELIVS SECVNDVS Curio claris ac generoſis adoleſcentibus Chriſtophoro Zienovizio M. Capitanei Ciecierſenſis F. & Nicolao Dzieuialtovio Lituanis S. D.

PROXIME M.Tullij Ciceronis librum de claris Oratoribus illuſt. Ioannis Kiskæ, cuius peregrinationis & ſtudiorum comites honoris cauſa dati eſtis, nomine edidimus: nunc verò ne vos à me fortè præteritos arbitremini, ſuauiſs. adoleſcentes, haſce Æmilii Probi Romani, hoc eſt, puri atque elegantis ſcriptoris vitas excellentium Imperatorum à nobis repurgatas, auctas & ſcholiis nonnihil illuſtratas, in veſtro nomine emitto, vobiſq; dono. Nolui enim vos quos patria, quos beneuolentia, quos ætas, quos domus vna ſtudiorúmque ſimilitudo coniungit, mea inſcriptione nunc ſeparare. Accedit meus in vtrunque amor, quem veſtra morum ſuauitate, atque erga me præceptorem veſtrum reuerentia vobis dum hîc à me nuper inſtitueremini, conciliaſtis. Hunc igitur vt vel abſens declararem, veſtrúmque erga me confirmarem, Probum hunc noſtrum veſtra nomina præferre volui. qui etſi Plutarcho ſit minor, & quodammodo aſtrictior, & dicendi genere preſſior, poteſt tamen quod de ſe & Homero Virgilium dixiſſe ferunt, dicere,

Illius immenſos miratur Græcia campos:
At minor eſt nobis, ſed bene cultus ager.

In huius lectione ſi fueritis diligentes, non modò

Latinè loquendi exempla: verùm etiam Reip. tum bello tum pace bene gerendæ documenta non pauca reperietis. Nuſquam enim meliùs,

Quid ſit pulchrũ, quid turpe, quid vtile, quid nõ, cognoſcitur, quàm in hiſtoria ea præſertim quæ ſeorſim vitas illuſtrium virorum tanquam in illuſtri tabula demonſtrat, cuiuſmodi hæc eſt Æmilij noſtri: quam ſi, quemadmodum veſtri generis claritas, meúmque in vos ſtudium poſcit, acceperitis, rem facietis vobis cumprimis vtilem & honorificam: mihi verò etiam periucundam. neque enim arbitror vos iſta indole iſtáque nobilitate adoleſcentes, loci mutatione atque exiguo temporis interuallo, à nobis ita alienatos, vt noſtram erga vos beneuolentiam contemnatis. Valete generoſi adoleſcentes. Baſileæ, Cal. Septemb.

M. D. LXIIII.

AEMILII PROBI DE vita excellentium Imperatorum ad T. Pomponium Atticum, Liber prior.

AVCTORIS PRÆFATIO.

NON dubito fore pleroſque, Attice, qui hoc genus ſcripturæ leue, & non ſatis dignum ſummorum virorum perſonis iudicent: cùm relatum legent, quis muſicam docuerit Epaminondam: aut in eius virtutibus commemorari, ſaltaſſe eum commodè, ſcientérque tibiis cantaſſe. Sed hi erunt ferè, qui expertes literarum Græcarum, nihil rectum, niſi quod ipſorum moribus conueniat, putabunt. Qui ſi didicerint, nõ eadem omnibus eſſe honeſta, atque turpia, ſed omnia maiorum inſtitutis iudicari: non admirabuntur, nos in Graiorum virtutibus exponendis, mores eorum ſecutos. Neque enim Cimoni fuit turpe, Athenienſium ſummo viro, ſororem germanam habere in matrimonio: quippe cùm ciues eius eodem vterentur inſtituto. At id quidem noſtris moribus nefas habetur. Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis quàm plurimos habere amatores. Nulla Lacedæmonis tam eſt nobilis vidua, quæ non ad ſcenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus tota fuit Græcia, victorem Olympiæ citari. In ſce-

In alienorũ morum reprehenſores.

Honeſta & turpia non omnibus eadem ſunt.

nam verò prodire, & populo eſſe ſpectaculo, nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini. Quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honeſtate remota ponuntur. Contrà, ea pleraque noſtris moribus ſunt decora, quæ apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium? aut cuius materfamiliâs non primum locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur? Quod multò fit aliter in Græcia: nam neque in conuiuium adhibetur, niſi propinquorum: neque ſedet, niſi in interiore parte ædium, quæ γυναικωνῖτις appellatur: quò nemo accedit, niſi propinqua cognatione coniunctus. Sed plura perſequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum feſtinatio, vt ea explicem quæ exorſus ſum. Quare ad propoſitum veniemus, & in hoc exponemus libro vitas excellentium imperatorum.

Vxorem in conuiuium ducere Græcis turpe, Romanis honeſtum. Vitru. lib. 6. cap. 10.

MIL

MILTIADIS VITA I.

MILTIADES Cimonis filius, Athenienſis, cùm & antiquitate generis, & gloria maiorum, & ſua modeſtia vnus omnium maximè floreret: eáque eſſet ætate vt non iam ſolùm de eo bene ſperare, ſed etiam confidere ciues poſſent ſui, talem futurum, qualem cognitum iudicarunt: accidit vt Athenienſes Cherſonneſum colonos vellent mittere. Cuius generis cùm magnus numerus eſſet, & multi eius demigrationis peterent ſocietatem: ex his delecti Delphos deliberatum miſſi ſunt, qui conſulerent Apollinē, quo potiſſimùm duce vterentur. Nam tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His conſulentibus, nominatim pythia pręcepit, vt Miltiadem ſibi Imperatorem ſumerent. Id ſi feciſſent, incepta proſpera futura. Hoc oraculi reſponſo Miltiades cum delecta manu, claſſe Cherſonneſum profectus, cùm acceſſiſſet Lemnum, & incolas eius inſulæ ſub poteſtatem redigere vellet Athenienſium, ídque Lemnij ſua ſponte facerent, poſtulaſſet: illi irridentes reſponderunt, Tum id ſe facturos, cùm ille domo nauibus proficiſcens, vento Aquilone veniſſet Lemnum. Hic enim ventus à Septentrionibus oriens, aduerſum tenet Athenis proficiſcētibus. Miltiades

Miltiadis genus.

Duo fuere Cimones duoq; Miltiades. Hic eſt iunior, Cimonis ſuperioris filius.

Herod. lib. 6. cap. 8.

Miltiades oraculo ad coloniā deducendam delectus.

morandi tempus non habens, curſum direxit quò tendebat: peruenítque Cherſonneſum. Ibi breui tempore Barbarorum copiis diſiectis, tota regione quam petierat, potitus: loca caſtellis idonea communiuit: multitudinem quam ſecum duxerat, in agris collocauit, crebríſque excurſionibus locupletauit: neque minùs in ea re prudentia, quàm felicitate adiutus eſt. Nam cùm virtute militum deuiciſſet hoſtium exercitus, ſumma æquitate res conſtituit: atque ipſe ibidem manere decreuit. Erat enim inter eos dignitate regia, quanvis carebat nomine. Neque id magis imperio, quàm iuſticia conſecutus. Neque eò ſecius Athenienſibus quibus cùm erat profectus, officia præſtabat. Quibus rebus fiebat, vt non minùs eorum voluntate perpetuò imperium obtineret, qui miſerant, quàm illorum cum quibus erat profectus. Cherſonneſo tali modo conſtituta, Lemnum reuertitur: & ex pacto poſtulat, vt ſibi vrbem tradant. Illi enim dixerant, cùm vento Borea domo profectus, eò perueniſſet, ſeſe dedituros. Se autem domum Cherſonneſi habere. Cares qui tum Lemnum incolebant, & ſi præter opinionem res ceciderat, tamen non dicto, ſed ſecunda fortuna aduerſariorum capti, reſiſtere auſi non ſunt, atque ex inſula demigrarunt. Pari felicitate cæteras inſulas quæ Cyclades nominantur, ſub Athenienſium redegit poteſtatẽ. Eiſdem temporibus Perſarũ rex Darius ex Aſia in Europã exercitu traiecto, Scythis bellũ inferre decreuit: põtẽ fecit in Iſtro flumine, quà copias traduceret. Eius pontis dum ipſe abeſſet, cuſtodes reliquit principes, quos ſecũ ex Ionia & Æolide duxerat,

Miltiades regia autoritate in Cherſõneſo imperat.

Miltiades ſtrategemate Lemnum obtinet.

quibus

quibus ſingulis ipſarum vrbium perpetua dederat imperia. Sic enim putauit facillimè ſe Græca lingua loquentes, qui Aſiam incolerent, ſub ſua retenturum poteſtate, ſi amicis ſuis oppida tuenda tradidiſſet: quibus ſe oppreſſo, nulla ſpes ſalutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa cuſtodia crederetur. Hîc cùm crebri afferrentur nuncij, malè rem gerere Darium, premíque ab Scythis: Miltiades hortatus eſt pontis cuſtodes, ne fortuna datam occaſionem liberandæ Græciæ dimitterent. Nam ſi cũ his copiis, quas ſecum tranſportauerat, interiiſſet Darius: non ſolùm Europam fore tutam, ſed etiam eos qui Aſiam incolerent Græci genere, liberos à Perſarum futuros dominatione & periculo. Id & facilè effici poſſe. Ponte enim reſciſſo, Regem vel hoſtium ferro, vel inopia paucis diebus interiturum. Ad hoc conſilium cùm plerique accederent, Hiſtiæus Mileſius, ne res conficeretur obſtitit, dicens: Non idem ipſis qui ſummas imperij tenerent, expedire & multitudini, quòd Darij regno ipſorum niteretur dominatio. Quo extincto, ipſos poteſtate expulſos, ciuibus ſuis pœnas daturos. Itaque adeò ſe abhorrere à cæterorum conſilio, vt nihil putet ipſis vtilius, quàm confirmari regnum Perſarum. Huius cùm ſententiam plurimi eſſent ſecuti, Miltiades non dubitans, tam multis conſciis, ad Regis aures conſilia ſua peruẽtura: Cherſoneſum reliquit, ac rurſus Athenas demigrauit. Cuius ratio & ſi non valuit, tamen magnopere eſt laudandus, cùm amicior omniũ libertati, quàm ſuæ fuerit dominationi. Darius autem cùm ex Europa in Aſiam rediſſet, hortantibus

Miltiadis conſilium de Dario ſuperando.

Miltiades Athenas reuertitur.

amicis, vt Græciã in ſuam redigeret poteſtatem, claſſem quingentarum nauium comparauit, eíque Datin præfecit, & Artaphernem: híſque ducenta peditum millia, decem equitum dedit: cauſam interſerens, ſe hoſtem eſſe Athenienſibus, quòd eorum auxilio Iones Sardis expugnarent, ſuáque præſidia interfeciſſent.

Datis & Artaphernes Darij duces in Athenienſes.

Præfecti regij claſſe ad Eubœam appulſa, celeriter Eretriam ceperunt: omnéſque eius gentis ciues abreptos, in Aſiam ad Regem miſerunt. Inde ad Atticam acceſſerunt, ac ſuas copias in campum Marathona deduxerunt. Is eſt ab oppido circiter millia paſſuum decẽ. Hoc tumultu Athenienſes tam propinquo támque magno permoti, auxilium nuſquam niſi à Lacedæmoniis petiuerunt: Phidippidémque curſorem eius generis qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miſerunt, vt nunciaret quàm celeri opus eſſet auxilio. Domi autem creati decem Prætores, q. exercitui præeſſent: in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio, vtrum mœnibus defenderent, an obuiam irent hoſtibus, * & æquis contenderent. Vnus Miltiades maximè nitebatur, vt primo quoque tempore caſtra fierent. Id ſi factum eſſet, & ciuibus animũ acceſſurum, cùm viderent de eorum virtute non deſperari: & hoſtes eadem re fore tardiores, ſi animaduerterent, audere aduerſus ſe tam exiguis copiis dimicare. Hoc tempore nulla ciuitas Athenienſibus auxilio fuit, præter Platæenſiũ: ea mille miſit militũ. Itaq; horum aduentu, decem millia armatorũ completa ſunt, quæ manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate. Quo factũ eſt, vt pluſquã collegæ, Miltiades valuerit. Eius enim

Hemerodromi ſunt velociſſimi curſores & nuncij qui vno die magna itinerũ ſpacia emetiũtur.

*al. & equis. Aldus habet, Aciéq; contenderét: qui æquis volunt, intelligunt cã pis.

Marathonia pugna Miltiade duce.

enim auctoritate impulſi Athenienſes, copias ex vrbe eduxerunt, locóque idoneo caſtra fecerunt. Deinde poſtero die ſub montis radicibus, acie è regione inſtructa, noua arte, vi ſumma prælium commiſerunt. Nanque arbores multis locis erant raræ, hoc conſilio, vt & montiũ tegerentur altitudine, & arborum tractu equitatus hoſtium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis etſi non locum æquum videbat ſuis: tamen fretus numero copiarum ſuarũ, confligere cupiebat: eóque magis, quòd prius quàm Lacedæmonij ſubſidio venirent, dimicare vtile arbitrabatur. Itaque in acie peditum centum, equitum decẽ millia produxit, præliúmque commiſit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienſes, vt * decemplicem numerum hoſtium profligarent, adeóque perterruerunt, vt Perſæ non caſtra, ſed naues peterent. Qua pugna nihil adhuc eſt nobilius. Nulla enim vnquam tam exigua manus, tantas opes proſtrauit. Cuius victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi ſit tributum, docere: quò faciliùs intelligi poſſit, eandem omnium ciuitatum eſſe naturam. Vt populi noſtri honores quondam fuerunt rari & tenues, ob eámq; cauſam glorioſi, nunc autẽ effuſi, atq; obſoleti: ſic olim apud Athenienſes fuiſſe reperimus. Nanq; huic Miltiadi, qui Athenas totámque Græciam liberauit, talis honos tributus eſt in porticu quę Pœcile vocatur, cùm pugna depingeretur Marathonia: vt in decem Prætorum numero, prima eius imago poneretur: íſq; hortaretur milites, præliúmq; committeret. Idẽ ille populus poſteaquàm maius imperiũ eſt nactus, & largitione

*fortè, decuplicem.

Miltiadis ob Marathoniam victoriã, prẹmium.

Demetrio Phalereo trecentæ ſtatuæ ab Athenienſibus poſitæ.

magiſtratuum corruptus eſt, trecentas ſtatuas Demetrio Phalereo decreuit. Poſt hoc prælium claſſem ſeptuaginta nauium Athenićſes eidem Miltiadi dederunt, vt inſulas quæ Barbaros adiuuarent, bello perſequeretur. Quo imperio plerasque ad officium redire coëgit: nonnullas vi expugnauit. Ex his Parum inſulam opibus elatam, cùm oratione reconciliare non poſſet, copias è nauibus eduxit, vrbem operibus clauſit, omníque commeatu priuauit. Dein vineis ac teſtudinibus conſtitutis, propius muros acceſſit. Cùm iam in eo eſſet vt oppido potiretur, procul in continenti lucus qui ex inſula conſpiciebatur, neſcio quo caſu, nocturno tempore incéſus eſt. Cuius flamma vt ab oppidanis & oppugnatoribus eſt viſa, vtriſque venit in opinioné, ſignum à claſſiariis regiis datum. Quo factum eſt vt & Parij à deditione deterrerentur, & Miltiades timens ne claſſis regia aduentaret, incenſis operibus quæ ſtatuerat, cum totidem nauibus atque erat profectus, Athenas magna cum offenſione ciuium ſuorum rediret. Accuſatus ergo proditionis, quòd cùm Parum expugnare poſſet, à Rege corruptus, infectis rebus à pugna diſceſſiſſet. Eo tempore æger erat vulneribus, quæ in oppugnando oppido ceperat. Itaq; quoniam ipſe pro ſe dicere non poſſet, verba fecit frater eius Steſagoras. Cauſa cognita, capitis abſolutus, pecunia multatus eſt. Eáque lis quinquaginta talentis æſtimata eſt: quantus in claſſem ſumptus factus erat. Hanc pecuniam quòd ſoluere non potuerat, in vincula publica coniectus eſt, ibíque diem obiit ſupremum. Hic etſi crimine Pario eſt accuſatus, tamen alia fuit

Caſus & fortuna in bello quantũ poſſint.

Miltiades proditionis falſo accuſatus, in publica cuſtodia mortuus eſt.

cauſa

cauſa damnationis. Nanque Athenienſes propter Piſiſtrati tyrannidem quę paucis annis antè fuerat, omnium ſuorum ciuium potentiam extimeſcebant. Miltiades multum in imperiis magiſtratibúſque verſatus, non videbatur poſſe eſſe priuatus: præſertim cùm conſuetudine ad imperij cupiditatem trahi videretur. Nam Cherſonneſi omnes illos quos habitauerat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, Tyrannúſque fuerat appellatus, ſed iuſtus. Non erat enim vi conſecutus, ſed ſuorum voluntate, eámque poteſtatem bonitate retinuerat. Omnes autem & habentur & dicuntur Tyranni, qui poteſtate ſunt perpetua in ea ciuitate, quæ libertate vſa eſt. Sed in Miltiade erat cùm ſumma humanitas, tum mira comitas: vt nemo tā humilis eſſet, cui non ad eum aditus pateret: magna auctoritas apud omnes ciuitates: nobile nomen: laus rei militaris maxima. Hæc populus reſpiciens, maluit eum innoxium plecti, quàm ſe diutiùs eſſe in timore.

Tyrãni qui dicantur, Miltiadis laus.

THEMISTOCLIS

VITA II.

THEMISTOCLES Neoclis filius Athenienſis. Huius vitia ineuntis adoleſcẽtiæ magnis ſunt emẽdata virtutibus, adeò vt anteferatur huic nemo: pauci pares putentur. Sed ab initio eſt or

Themiſtoclis genus, & vitia.

diendum. Pater eius Neocles generoſus fuit: is vxorem,* Acarnanam ciuem duxit, ex qua natus eſt Themiſtocles. Qui cùm minus eſſet probatus parentibus, quòd & liberiùs iuſto viuebat, & rem familiarem negligebat: à patre exhæredatus eſt. Quæ contumelia nō fregit eum, ſed erexit. Nam cùm iudicaſſet, ſine ſumma induſtria non poſſe eam extingui, totum ſe dedit Reipublicæ, diligentiùs amicis famæque ſeruiēs. Multum in iudiciis priuatis verſabatur: ſæpe in concionem populi prodibat: nulla res maior ſine illo gerebatur: celeritérque quæ opus erant, reperiebat. Neque minùs in rebus gerendis prōptus, quàm excogitandis erat: quòd & de inſtantibus (vt ait Thucidides) veriſſimè iudicabat, & de futuris callidiſſimè coniiciebat. Quo factum eſt, vt breui tēpore illuſtraretur. Primus autem gradus fuit capeſſendæ Reipublicæ, bello Corcyræo: ad quod gerendum prætor à populo factus, non ſolùm præſenti bello, ſed etiam reliquo tempore, ferociorem reddidit ciuitatē. Nam cùm pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magiſtratuum quotānis interiret: ille perſuaſit populo vt ea pecunia claſſis centum nauium ædificaretur. Quæ celeriter effecta, primùm Corcyræos fregit: deinde maritimos prædones conſectando, mare tutum reddidit. In quo tum diuitiis ornauit, tum peritiſſimos belli naualis fecit Athenienſes. Id quantæ ſaluti fuerit vniuerſæ Græciæ, bello cognitum eſt Perſico. Nam cùm Xerxes & mari & terra bellum vniuerſæ inferret Europæ, cum tantis eam copiis inuaſit, quantas neque antè, neque poſtea habuit quiſquam. Huius enim claſſis, mille

* Diſſēcit à Plutarcho.

Magnos viros contumelia non frangit.

Thucyd. lib. 1.

Herod. lib. 8.

Bellum Corcyræum à Themiſtocle geſtum.

Xerxis in Græciā copiæ.

mille & ducentarum nauium longarum fuit, quam duo millia onerariarū ſequebantur. Terreſtres autem exercitus, ſeptingentorum milliū peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cuius de aduentu cùm fama in Græciam eſſet perlata, & maximè Athenienſes peti dicerentur, propter pugnam Marathoniam: miſerunt Delphos conſultum, quídnam facerent de rebus ſuis. Deliberantibus Pythia reſpondit, vt mœnibus ligneis ſe munirent. Id reſponſum quò valeret, cùm intelligeret nemo, Themiſtocles perſuaſit, conſilium eſſe Apollinis, vt in naues ſe, ſuáque conferrent: eum enim à Deo ſignificari murum ligneum. Tali conſilio probato, addunt ad ſuperiores totidem naues triremes, ſuáque omnia quæ moueri poterant, partim Salaminam, partim Trœzenem aſportant: arcem ſacerdotibus, paucíſque maioribus natu, ac ſacra procuranda tradunt: reliquum oppidum relinquunt. Huius conſilium pleriſque ciuitatibus diſplicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque miſſi ſunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum Rege, qui Thermopylas occuparent, longiúſque Barbaros progredi non paterentur. Hi vim hoſtium non ſuſtinuerunt, eóque loco omnes interierunt. At claſſis communis Græciæ trecētarum nauiū, in qua ducentæ erant Athenienſium, inter Eubœam, continentémque terram cum claſſiariis Regis conflixit. Anguſtias enim Themiſtocles quærebat ne multitudine circumiretur. Hîc etſi pari prælio diſceſſerant, tamen eodē loco non ſunt auſi manere, quòd erat periculum, ne, ſi pars nauium aduerſariorū Eubœā ſuperaſſet, ancipiti

Oraculum de mœnibus ligneis.

Græciæ cō munis claſſis, trecentarum nauium.

premerentur periculo. Quo factum eſt vt ab Artemiſio diſcederent,& aduerſum Athenas apud Salaminam claſſem ſuam conſtituerent.

At Xerxes Thermopylis expugnatis, protinus acceſſit * Aſtum: ídque nullis defendentibus, interfectis ſacerdotibus quos in arce inuenerat incendio deleuit. Cuius fama perterriti claſſiarij, cùm manere non auderent, & plurimi hortarentur, vt domos ſuas quiſque diſcederent, mœnibúſque ſe defenderent: Themiſtocles vnus reſtitit,& vniuerſos eſſe pares aiebat; diſperſos teſtabatur perituros. Idque Euribiadi Regi Lacedæmoniorum, qui tum ſummæ imperij præerat, fore affirmabat. Quem cùm minùs quàm vellet,moueret, noctu de ſeruis ſuis quẽ habuit fideliſſimum, ad Regem miſit,vt ei nunciaret ſuis verbis, aduerſarios eius in fuga eſſe. Qui ſi diſceſſiſſent,maiore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, cùm ſingulos conſectari cogeretur, quos ſi ſtatim aggrederetur,breui vniuerſos oppreſſurum. Hoc eò valebat, vt ingrati ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita, Barbarus nihil doli ſubeſſe credens, poſtridie alieniſſimo ſibi loco, contrà opportuniſſimo hoſtibus, adeò anguſto mari conflixit, vt eius multitudo nauium explicari non potuerit. Victus eſt ergo magis conſilio Themiſtoclis,quàm armis Græciæ. Hîc Barbarus etſi malè rem geſſerat:tamen tãtas habebat reliquias copiarum;vt etiam cum his opprimere poſſet hoſtes. Interim tamen ab eodem gradu depulſus eſt. Nam Themiſtocles verens ne bellare perſeueraret: certiorem eum fecit id agi, vt pons quem ille in Helleſponto fecerat diſſo

Aldus habet Aſty.

Themiſtoclis dolus in Xerxem.

Xerxes Themiſtoclis cõſilio victus.

Themiſtoclis dolus alter in Xerxem.

diſſolueretur, ac reditu in Aſiam excluderetur. Idque ei perſuaſit. Itaque quà ſex menſibus iter fecerat, eâdem minùs diebus triginta in Aſiam reuerſus eſt: ſeque à Themiſtocle non ſuperatum, ſed conſeruatum iudicauit. Sic vnius viri prudentia, Græcia liberata eſt, Europæq; ſuccubuit Aſia. Hæc altera victoria quæ cum Marathonio poſſit comparari tropæo. Nã pari modo apud Salaminam paruo numero nauium, maxima poſt hominum memoriam claſſis eſt deuicta. Magnus hoc bello Themiſtocles fuit, neque minor in pace. Cùm enim Phalereo portu neque magno, neque bono Athenienſes vterentur: huius conſilio triplex Piræei portus conſtitutus eſt: íſque mœnibus circundatus, vt ipſam vrbem dignitate æquipararet, vtilitate ſuperaret. Idémque muros Athenienſium reſtituit præcipuo ſuo periculo. Nanque Lacedæmonij cauſam idoneam nacti, propter excurſiones Barbarorum, qua negarent oportere extra Peloponéſum vllam vrbem habere, ne eſſent loca munita, quæ hoſtes poſſiderent: Athenienſes ædificantes prohibere ſunt conati. Hoc longè aliò ſpectabat: Athenienſes enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gẽtes erant conſecuti, vt intelligerent Lacedæmonij de principatu ſibi cum his certamen fore: quare eos infirmiſſimos eſſe volebant. Poſtquàm autẽ audierunt muros inſtrui, legatos Athenas miſerũt, qui id fieri vetarent. His præſentibus deſierunt, ac ſe de ea re legatós ad eos miſſuros dixerũt. Hanc legationẽ ſuſcepit Themiſtocles, & ſolus primò profectus eſt, reliqui

Themiſtoclis opera portus & vrbs Athenienſiũ cõmunita.

Themiſtocles ad Lacedæmonios legatus.

legati, vt tum exirent, cùm ſatis altitudo muri extructa videretur, præcepit: atque vt interim omnes ſerui atque liberi opus facerēt, neque vlli loco parcerent, ſiue ſacer, ſiue profanus, ſiue priuatus eſſet, ſiue publicus: ſed vndique quod idoneum ad muniendum putarent, cogerent. Quo factum eſt vt Athenienſium muri, ex ſacellis ſepulchriſque conſtarent. Themiſtocles autem vt Lacedæmonem venit, adire magiſtratus noluit: & dedit operam vt quàm longiſſimè tempus duceret, cauſam interponens, ſe collegas expectare. Cùm Lacedæmonij quererentur, opus nihilominus fieri, eúmque ea re conari fallere: interim reliqui legati ſunt cōſecuti: à quibus cùm audiſſet non multum ſupereſſe munitionis, ad Ephoros Lacedæmoniorum acceſſit, penes quos ſummū imperium erat: atque apud eos contendit, falſa his eſſe delata: quare æquum eſſe illos, viros bonos nobileſque mittere, quibus fides adhiberetur, qui rem explorarent, interea ſe obſidem retinerēt. Geſtus eſt ei mos, tréſque legati functi ſummis honoribus Athenas miſſi ſunt. Cùm his collegas ſuos Themiſtocles iuſſit proficiſci: híſque prædixit vt ne prius Lacedæmoniorū legatos dimitterent, quàm ipſe eſſet remiſſus. Hos poſt quàm Athenas perueniſſe ratus eſt, ad magiſtratum ſenatúmque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrimè profeſſus eſt, Athenienſes ſuo cōſilio, quod cōmuni iure gētiū facere poſſet, Deos publicos, ſuóſque patrios, ac penates, quò faciliùs ab hoſte poſſent defendere, muris ſepſiſſe: neque eò ꝙ inutile eſſet Græciæ feciſſe. Nam illorū vrbē vt propugnaculum oppoſitam eſſe

Themiſtocles decipit Lacedæmonios.

tam eſſe Barbaris, apud quam iam bis claſſis regia feciſſet naufragium. Lacedæmonios autem malè & iniuſtè facere qui id potiùs intuerentur, quod ipſorum dominationi, quàm quod vniuerſæ Græciæ vtile eſſet. Quare ſi ſuos legatos recipere vellent quos Athenas miſerant, ſe remitterent, aliter illos nunquam in patriam eſſent recepturi. Hic tamen non effugit ciuiũ ſuorum inuidiam: nanque ob eundem timorẽ quo damnatus erat Miltiades, teſtularum ſuffragiis è ciuitate eiectus, Argos habitatum cõceſſit. Hîc cùm propter multas eius virtutes magna cum dignitate viueret, Lacedæmonij legatos Athenas miſerunt, qui eum abſentem accuſarent, quòd ſocietatem cum Rege Perſarum ad Græciam opprimendam feciſſet. Hoc crimine, abſens proditionis eſt damnatus. Id vt audiuit, quòd non ſatis tutum ſe Argis videbat, Corcyram demigrauit. Ibi cùm eius principes ciuitatis animaduertiſſet timere, ne propter ſe bellum his Lacedæmonij & Athenienſes indicerent: ad Admetum Moloſſorum Regẽ, cum quo ei hoſpitium fuerat, confugit. Huc cùm veniſſet, & in præſentia Rex abeſſet: quò maiore religione ſe receptum tueretur, filiam eius paruulam arripuit, & cum ea ſe in ſacrariũ, quod ſumma colebatur cerimonia, coniecit. Inde non prius egreſſus eſt, quàm Rex eum, data dextra in fidem reciperet, quam præſtitit. Nam cùm ab Athenienſibus & Lacedæmoniis expoſceretur publicè, ſupplicem non prodidit: monuítque vt conſuleret ſibi: difficile enim eſſe in tam propinquo loco, tutò eum verſari. Itaque Pydnam eum deduci iuſſit, & quod ſatis

Themiſtoclis exiliũ.

Themiſtocles ab Admeto Moloſſorum rege cõſeruat.

eſſet præſidij dedit. Hic in nauem omnibus ignotus aſcendit. Quæ cùm tempeſtate maximâ Naxum ferretur, vbi tum Atheniēſium erat exercitus: ſenſit Themiſtocles, ſi eò perueniſſet, ſibi eſſe pereundū. Hac neceſſitate coactus, domino nauis quis ſit aperit, multa pollicēs ſi ſe cōſeruaſſet. At ille clariſſimi viri captꝰ miſericordia, diē noctémque procul ab inſula in ſalo nauē tenuit in anchoris, neq; quenquā ex ea exire paſſus eſt. Inde Epheſum peruenit, ibíque Themiſtoclē exponit: cui ille pro meritis, gratiā poſtea retulit. Scio pleroſq; ita ſcripſiſſe, Themiſtoclē Xerxe regnante, in Aſiam tranſiſſe. Sed ego potiſſimùm Thucydidi credo, quòd ætate proximus erat qui illorum temporum hiſtoriam reliquerunt, & eiuſdem ciuitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum veniſſe, atque his verbis epiſtolam miſiſſe: Themiſtocles veni ad te, qui plurima mala omnium Graiorum in domum tuam intuli, cùm mihi neceſſe fuit aduerſus patrem tuum bellare, patriámque meam defendere. Idem multo plura bona feci, poſtquàm in tuto ipſe ego, & ille in periculo eſſe cœpit. Nam cùm in Aſiam reuerti nollet, prælio apud Salaminam facto, literis eum certiorem feci, id agi vt pons quem in Helleſponto fecerat, diſſolueretur, atque ab hoſtibus circūueniretur. Quo nuncio, ille periculo eſt liberatus. Nūc autem confugi exagitatus à cuncta Græcia, tuā petens amicitiam: quam ſi ero adeptus, non minùs me bonum amicum habebis, quàm fortem inimicum ille expertus eſt. Ea autem rogo, vt de his rebus quas tecum colloqui volo, annum mihi temporis des, eóque tranſacto ad te venire pa

Themiſtocles ā nauta conſeruatus.

Themiſtoclis ad Artaxerxem epiſtola.

re patiaris. Huius rex animi magnitudinem ad*Themiſtocles diſcit linguam Perſicam.* mirans, cupiénſque talem virum ſibi conciliari, veniam dedit. Ille omne id tempus literis ſermoníque Perſarum dedit: quibus adeò eruditus eſt, vt multò commodius dicatur apud Regem verba feciſſe, quàm hi poterant, qui in Perſide erant nati. Hic cùm multa Regi eſſet pollicitus, gratiſſimúmque illud, ſi ſuis vti conſiliis vellet, illum Græciam bello oppreſſurum: magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Aſiam rediit, domiciliúmque Magneſiæ ſibi cõſtituit. Nanque hanc vrbem ei Rex donarat cũ duabus aliis, his vſus verbis: Quæ panem præberet, (ex qua regione quinquaginta talenta quotânis redibant) Lampſacum vndè vinum ſumeret, & Myuntem, ex qua obſonium haberet. Huius ad noſtram memoriam monumenta manſerunt duo: ſepulchrum prope oppidũ, in quo eſt ſepultus: ſtatuæ, in foro Magneſiæ. De cuius morte multis modis apud plerosque ſcriptum eſt. Sed nos eundem potiſſimùm Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magneſiæ morbo mortuum: neque negât fuiſſe fa-*Temiſtoclis mors.* mam, venenum ſua ſpõte ſumpſiſſe, cùm ſe, quę Regi de Græcia opprimẽda pollicitus eſſet, præſtare poſſe deſperaret. Idem oſſa eius clàm in Attica ab amicis ſepulta, quoniam legibus non cõcederetur quòd proditionis eſſet damnatus, memoriæ prodidit.

ARISTIDIS
VITA III.

Ariſtidis pater.

ARISTIDES Lyſimachi filius, Athenienſis, æqualis ferè fuit Themiſtocli. Itaque cum eo de principatu contendit. Nanque obtrectarunt inter ſe. In his autem cognitum eſt, quanto anteſtaret eloquentia innocentiæ.

Eloquẽtiæ vis.

Quanquàm enim adeò excellebat Ariſtides abſtinentia, vt vnus poſt hominum memoriã, quod quidem nos audiuerimus, cognomine Iuſtus ſit appellatus: tamẽ à Themiſtocle collabefactus, teſtula illa, exilio decem annorum multatus eſt.

Ariſtidis decennale exilium.

Qui quidem cùm intelligeret reprimi concitatam multitudinem non poſſe: cedénſque animaduerteret quendam ſcribẽtem, vt patria pelleretur, quæſiſſe ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Ariſtides commiſiſſet, cur tanta pœna dignus duceretur. Cui ille reſpondit, ſe ignorare Ariſtidem, ſed ſibi non placere, quod cupidè elaboraſſet vt præter cæteros Iuſtus appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit.

Ariſtides in patriã reſtitutus.

Nam poſtquàm Xerxes in Græciam deſcendit, ſexto ferè anno quàm erat expulſus, plebiſcito in patriam reſtitutus eſt. Interfuit autem pugnæ nauali apud Salaminam, quæ facta eſt prius quàm pœna liberaretur. Idem prætor fuit Athenienſium apud Platæas, in prælio quo Mardonius fuſus Barbarorúmque exercitus interfectus. Ne-

Ariſtidis res bellogeſtæ.

que aliud eſt vllum huius in re militari illuſtre factum, quàm huius imperij memoria: iuſticiæ verò, & æquitatis, & innocentiæ multa. In primis quòd eius æquitate factum eſt, cùm in cõmuni claſſe eſſet Græciæ ſimul cum Pauſania, quo duce Mardonius erat fugatus, vt ſũma imperij maritimi à Lacedæmoniis trãsferretur ad Athenienſes. Nanque ante id tempus & mari, & terra duces erant Lacedæmonij. Tum autem & intemperãtia Pauſaniæ, & iuſticia factũ eſt Ariſtidis vt omnes ferè ciuitates Græciæ ad Athenienſium ſocietatem ſe applicarent: & aduerſus Barbaros hos duces deligerent ſibi, quò facilius repellerent, ſi fortè bellum renouare conarentur. Ad claſſes ædificandas, exercitúſque comparandos, quantum pecuniæ quæque ciuitas daret, Ariſtides delectus eſt qui conſtitueret. Eius arbitrio quadringenta & ſexaginta talenta quotannis Delum ſunt collata. Id enim commune ærarium eſſe voluerũt. Quæ omnis pecunia poſtero tempore Athenas trãſlata eſt. Hic qua fuerit abſtinentia, nullum eſt certius indiciũ, quàm cùm tãtis rebus præfuiſſet, in tanta paupertate deceſſit, vt quibus efferretur, vix reliquerit. Quo factum eſt vt filiæ eius publicè alerentur, & de communi ærario dotibus datis collocarentur. Deceſſit autem ferè poſt annum quartum quàm Themiſtocles Athenis erat expulſus.

Ariſtidis iuſtitia.

Ariſtidis abſtinentia, & paupertas.

Ariſtidis mors.

PAVSANIÆ VITA IIII.

Pauſaniæ mores.

PAVSANIAS Lacedæmonius, magnus homo, ſed vanus in omni genere vitæ fuit. Nam vt virtutibus eluxit, ſic vitiis eſt obrutus. Huius illuſtriſſimum eſt præliũ apud Platæas. Nanque illo duce Mardonius ſatrapes regius, natione Medus, Regis gener, in primis omnium Perſarum & manu fortis, & cõſilij plenus, cum ducentis millibus peditũ, quos viritim legerat, & viginti millibus equitũ, haud ita magna manu, Græcia fugatus eſt: eóque ipſe dux cécidit prælio. Qua victoria elatus, plurima miſcere cœpit, & maiora concupiſcere. Sed primùm in eo eſt reprehenſus, quòd cùm ex præda Tripodem aureum Delphis poſuiſſet, epigrammate ſcripto, in quo erat hæc ſententia: Suo ductu Barbaros apud Platæas eſſe deletos, eiúſque victoriæ ergô Apollini donum dediſſe: hos verſus Lacedæmonij excalpſerunt, neque aliud ſcripſerunt, quàm nomina earum ciuitatum, quarum auxilio Perſæ erant victi. Poſt id prælium, eundem Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum, atque Helleſpontum miſerunt, vt ex his regionibus Barbarorum præſidia depelleret. Pari felicitate in ea re vſus, elatiùs ſe gerere cœpit, maioréſque appetere res. Nã cùm Byzantio expugnato, cepiſſet quamplures perſarum

Pauſaniæ de Mardonio victoria apud Platæas.

Pauſaniæ ſecunda in Barbaros expeditio.

rum nobiles, atque in his nonnullos Regis propinquos: hos clàm Xerxi remiſit, ſimulás ex vinculis publicis effugiſſe, & cum his Gongylũ Eretrienſem, qui literas Regi redderet, in quib9 hęc fuiſſe ſcripta Thucydides memoriæ prodidit: Pauſanias dux Spartæ, quos Byzantij ceperat, poſtquam propinquos tuos cognouit, tibi muneri miſit, ſéque tecum affinitate coniungi cupit. Quare, ſi tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum. Id ſi feceris, & Spartam, & cæteram Græciam ſub tuam poteſtatem, te adiuuante, redacturum ſe pollicetur. His de rebus ſiquid geri volueris, certum hominem ad eum mittas face cum quo colloquatur. Rex tot hominum ſalute tam ſibi neceſſariorum magnopere gauiſus, confeſtim cum epiſtola Artabazũ ad Pauſaniam mittit, in qua eũ collaudat, ac petit ne cui rei parcat, ad ea perficienda quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei à ſe repulſam laturum. Huius Pauſanias voluntate cognita, alacrior ad rem gerendam factus, in ſuſpicionẽ cécidit Lacedæmoniorum. In quo facto domũ reuocatus, accuſatus capitis, abſoluitur: multatur tamen pecunia. Quam ob cauſam ad claſſem remiſſus non eſt. At ille pòſt non multò, ſponte ad exercitum rediit, & ibi non callida, ſed dementi ratione cognita patefecit. Nõ enim mores patrios ſolùm, ſed etiam cultum veſtitúmque mutauit. Apparatu regio vtebatur, veſte Medica: ſatellites Medi & Ægyptij ſequebantur: epulabatur more Perſarũ luxurioſiùs, quàm qui aderãt perpeti poſſent. Aditum petentibus conueniendi nõ dabat, ſuperbè reſpõdebat, & crudeliter imperabat. Spartã redire

Pauſaniæ ad regem Xerxem litteræ.

Pauſanias à Lacedæmoniis mulctatus.

Pauſaniæ faſtus & luxus.

nolebat. Colonas qui locus in agro Troade eſt ſe contulerat: ibi conſilia, tum patriæ, tum ſibi inimica capiebat. Id poſtquàm Lacedæmonij reſciuerunt, legatos ad eum cum * lancea miſerunt, in qua more eorum erat ſcriptum, Niſi domum reuerteretur, ſe capitis eum damnaturos. Hoc nuncio motus, ſperans ſe etiam pecunia & potentia inſtâs periculum poſſe depellere, domum rediit. Huc vt venit, ab Ephoris in vincula publica coniectus eſt. Licet enim legibus eorum cuiuis Ephoro hæc facere Regi. Hinc tamé ſe expediuit: neque cò magis carebat ſuſpitione: nam opinió manebat, eum cũ Rege habere ſocietatem. Eſt genus quoddam hominum, quod * Helotæ vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, ſeruorúmque munere fungitur. Hos quoque ſolicitare ſpe libertatis exiſtimabatur. Sed quòd harum rerum nullum erat apertum crimen quo argui poſſet, non putabant de tali támque claro viro ſuſpicionibus oportere iudicari: ſed expectandum dum ſe ipſa res aperiret. Interim Argilius quidam adoleſcentulus, qué puerũ Pauſanias amore Venereo dilexerat, cũ epiſtolam ab eo ad Artabazũ accepiſſet, eſque in ſuſpicionem veniſſet, aliquid in ea de ſe eſſe ſcriptum, quòd nemo eorum rediſſet qui ſuper tali cauſa eodem miſſi erant: vincula epiſtolæ laxauit, ſignóque detracto, cognouit, ſi perculiſſet, ſibi eſſe pereundũ. Erât in eadé epiſtola quæ ad ea pertinebât, quæ inter Regé Pauſaniámque cõuenerât. Has ille literas Ephoris tradidit. Nõ eſt prætereũda grauitas Lacedæmoniorũ hoc loco. Nã ne huius quidé indicio impulſi

* Scytala, habet Aldus.

Pauſanias Lacedæmone in vincula conijcitur.

* Ilotæ, ab Ariſtot. in Polit. ſcribitur.

Puer Pauſaniæ epiſtolam ad Xerxem ephoris prodidit.

Impulſi ſunt, vt Pauſaniam comprehenderent: neque priùs vim adhibendam putauerunt, quã ſe ipſe indicaſſet. Itaque huic indici quid fieri vellent præceperũt. Fanũ Neptuni eſt Tænari: quod violari nefas putant Græci. eò ille index confugit, in ara conſedit. Hanc iuxta locum fecerunt ſub terra, ex quo poſſet audiri ſiquis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex Ephoris quidam deſcenderunt. Pauſanias vt audiuit, Argilium confugiſſe in aram, perturbatus venit eò. Quem cùm ſupplicem Dei videret in ara ſedentem, quærit, cauſæ quid ſit tam repentini conſilij? Huic ille, quid ex literis comperiſſet, aperit. Modò magis Pauſanias perturbatus orare cœpit ne nunciaret, nec ſe meritum de illo optimè, proderet. Quòd ſi eam veniam ſibi dediſſet, tantíſque implicitum rebus ſubleuaſſet, magno ei præmio futurum. His rebus Ephori cognitis, ſatius putauerunt in vrbe eum comprehẽdi. Quò cùm eſſent profecti, & Pauſanias placato Argilio (vt putabat) Lacedæmonem reuerteretur: in itinere, cùm iam in eo eſſet vt comprehenderetur, ex vultu cuiuſdã Ephori, qui eum admonere cupiebat, inſidias ſibi fieri intellexit. Itaque paucis antè gradibus, quàm qui ſequebãtur, in ædem Mineruæ, quæ Chalciœc9 vocatur, cõfugit. Hinc ne exire poſſet, ſtatim Ephori valuas eius ædis obſtruxerũt, tectũq; ſũt demoliti, quò facili9 ſub dio interiret. Dicitur eo tẽpore matrẽ Pauſaniæ vixiſſe, eãq; iã magno natu, poſtquã de ſcelere filij cõperit, in primis ad filiũ claudẽdũ, lapidẽ ad introitũ ædis attuliſſe. Sic Pauſanias magnã belli gloriã turpi morte maculauit. Hic cũ ſemianimis

Lacedæmoniorũ grauitas in iudiciis, & mira techna ad Pauſaniæ confeſſionem eliciendã.

Chalciœcus, id eſt, ærea domus. vt Liuius appellat.

Pauſaniæ interitus. de templo elatus eſſet, confeſtim animam effla uit. Cuius mortui corpus, cum eôdem nõnulli dicerent inferri oportere, quò hi qui ad ſupplicium eſſent dati: diſplicuit pluribus, & procul ab eo loco infoderunt quo erat mortuus. Inde poſteriùs, Delphici reſponſo erutus, atque loco ſepultus vbi vitam finierat.

CIMONIS
VITA V.

CIMON Miltiadis filius, Atheniéſis, duro admodum initio vſus eſt adoleſcentiæ. Nam cũ pater eius litem æſtimatam populo ſoluere nõn potuiſſet, ob eámque cauſam in vinculis publicis deceſſiſſet: Cimon eadem cuſtodia tenebatur, neque legibus Athenienſium emitti poterat, niſi pecuniam qua pater multatus eſſet, ſoluiſſet. Habebat autem in matrimonio ſororem ſuam germanam Helpinicem, non magis amore quàm patrio more ductus: nã Athenienſibus licet eodẽ patre natas vxores ducere. Huius coniugij cupidus Callias quidam, non tam generoſus quàm pecunioſus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat: egit cum Cimone, vt eam ſibi vxorem daret: id ſi impetraſſet, ſe pro illo pecuniam ſoluturum. Is cùm talem conditionem aſpernaretur: Helpinice negauit ſe paſſuram Miltiadis progeniem in vin

Cimon hic iunior iunioris Miltiadis fuit filius.

Cimonis adoleſcentis calamitas.

Helpinicæ Cimonis vxoris audax pietas.

calis

culis publicis interire, quoniam prohibere poſ ſet: ſéque Calliæ nupturam, ſi ea quæ pollicerentur præſtitiſſet. Tali modo cuſtodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum peruenit. Habebat enim ſatis eloquentiæ, ſummam liberalitatem, magnam prudentiam tum iuris ciuilis, tum rei militaris, quòd cum patre à puero in exercitu fuerat verſatus. Itaque hic & populum vrbanum in ſua tenuit poteſtate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. Primùm Imperator apud flumen Strymona, magnas copias Thracum fugauit: oppidum Amphipolim conſtituit: eóque decem millia Athenienſium in coloniam miſit. Idem iterum apud Mycalem Cyprorum & Phœnicum ducétarum nauium claſſem deuictam cepit: eodémque die pari fortuna in terra vſus eſt. Nãque hoſtium nauibus captis, ſtatim ex claſſe copias ſuas eduxit: Barbarorum vno concurſu maximam vim proſtrauit. Qua victoria magna præda potitus, cùm domum reuerteretur, quòd iam nonnullæ inſulæ propter acerbitatem imperij defecerant, benè animatas confirmauit, alienatas ad officium redire coegit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quòd contumaciùs ſe geſſerant, vacuefecit: ſeſſores veteres vrbe inſuláque eiecit, agros ciuibus diuiſit: Thaſios opulentia fretos, ſuo aduentu fregit. His ex manubiis arx Athenarum quà ad meridiem vergit, eſt ornata. Quibus rebus cùm vnus in ciuitate maximè floreret, incidit in eandem inuidiam, quam pater ſuus, cæteríque Athenienſium principes. Nã teſtarũ ſuffragiis quod illi * ὀστρακισμὸν vocant, decem annorum

Cimõ è carcere ad principatum.

Cimonis res preclarè geſtæ.

* Aldus omnia acõ ſtracõ habet.

exilio multatus eſt. Cuius facti celerius Athenienſes quàm ipſum pœnituit. Nam cùm ille animo forti, inuidiæ ingratorum ciuium ceſſiſſet, bellúmque Lacedæmonij Athenienſibus indixiſſent, confeſtim notæ eius virtutis deſiderium conſecutum eſt. Itaque poſt annum quintum quo expulſus erat, in patriam reuocatus eſt. Ille quòd hoſpitio Lacedæmoniorum vtebatur, ſatius exiſtimãs contendere Lacedæmoné, ſua ſponte eſt profectus, pacémque inter duas potentiſſimas ciuitates conciliauit. Pòſt neque ita multò, Cyprum cum ducentis nauibus imperator miſſus: cùm eius maiorem partem inſulæ deuiciſſet, in morbum implicitus, in oppido Citio eſt mortuus. Hũc Athenienſes non ſolùm in bello, ſed in pace diu deſiderauerãt. Fuit enim tanta liberalitate, cùm cõpluribus locis prædia ortóſque haberet, vt nunquam in eis cuſtodem impoſuerit, fructus ſeruandi gratia: ne quis impediretur quò minus eius rebus quibus vellet frueretur. Semper eum pediſſequi cũ numis ſunt ſecuti, vt ſiquis opis eius indigeret, haberet quod ſtatim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe cùm aliqué offenſũ fortuna, videret minus benè veſtitum, ſuum amiculum dedit. Quotidie ſic cœna ei coquebatur vt quos conuocatos vidiſſet in foro, omnes deuorarent: quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides eius, nulli opera, nulli res familiaris defuit, multos locupletauit. Cõplures pauperes mortuos, qui vnde efferrentur nõ reliquiſſent, ſuo ſumptu extulit. Sic ſe gerendo, minimè eſt mirandum, ſi & vita eius fuit ſecura, & mors*acerba.

Cimon ab exilio reuocatur.

Cimonis liberalitas inſignis, de qua Ariſt. in Polit. & Cic. Off. 2.

O virum verè bonũ.

*Acerba nimirum Athenienſibus.

LYSAN

LYSANDRI VITA VI.

LYSANDER Lacedæmonius magnam reliquit ſui famã, magis felicitate quàm virtute partam. Athenienſes enim in Peloponneſios ſexto & vigeſimo anno bellum gerentes confeciſſe apparet. Id qua ratione conſecutus ſit, latet. Non enim virtute ſui exercitus, ſed immodeſtia factum eſt aduerſariorum: qui quòd dicto audientes Imperatoribus ſuis non erant, diſpalati in agris, relictis nauibus, in hoſtium venerunt poteſtatem. Quo facto Athenienſes ſe Lacedæmoniis dediderunt. Hac victoria Lyſander elatus, cùm antea ſemper factioſus audáxque fuiſſet, ſic ſibi indulſit, vt eius opera in maximũ odium Græciæ Lacedæmonij peruenerint. Nam cùm hanc cauſam Lacedæmonij dictaſſent ſibi eſſe belli, vt Athenienſium impotentem dominationẽ refringerent: poſtquàm apud Ægos flumen Lyſander claſſis hoſtium eſt potitus, nihil aliud molitus eſt quã vt omnes ciuitates in ſua teneret poteſtate, cũ id ſe Lacedęmoniorũ cauſa facere ſimularet. Nãq; vndiq; qui Athenieñſiũ reb⁹ ſtuduiſſẽt eiectis decẽ delegerat in vnaquaq; ciuitate quib⁹ ſummũ imperiũ, poteſtatémque omniũ rerũ cõmitteret. Horum in numero nemo admittebatur, niſi qui aut eius hoſpitio

Lyſandri felicitas.

Lyſander decemviratum in Græcia inſtituit.

contineretur, aut ſe illius fore proprium fide cō firmarat. Ita decemuirali poteſtate in omnibus vrbibus conſtituta, ipſius nutu omnia gerebantur. cuius de crudelitate, ac perfidia, ſatis eſt vnam rem exēpli gratia proferre, ne de eodem plura enumerando fatigemus lectores.

Victor ex Aſia cùm reuerteretur, Thaſúmque diuertiſſet, quòd ea ciuitas præcipua fide fuerat erga Athenienſes, perinde ac ſi iidem firmiſſimi ſolerent eſſe amici, qui conſtantes fuiſſent inimici, eam peruertere cōcupiuit. Vidit autē, niſi in eo occultaſſet voluntatem, futurum vt Thaſij dilaberentur, conſulerentque rebus ſuis. *Itaque decemuiralem ſuam poteſtatem, ſui ab illo conſtitutam ſuſtulerunt. Quo dolore incēſus iniit conſilia, Reges Lacedæmoniorum tollere: ſed ſentiebat id ſine Deorū ope facere nō poſſe, quòd Lacedæmonij omnia ad oracula referre conſueuerant. Primùm itaque Delphos corrumpere eſt conatus. Cùm id non potuiſſet, Dodonam adortus eſt. Hinc quoque repulſus, dixit ſe vota ſuſcepiſſe quæ Ioui Hammoni ſolueret, exiſtimans ſe Afros faciliùs corrupturū. Hac ſpe cùm profectus eſſet in Africam: *multi eum Antiſtites Iouis fefellerunt: nam non ſolùm corrūpi non potuerunt, ſed etiam legatos Lacedæmona miſerunt, qui Lyſandrum accuſarunt, quod ſacerdotes fani corrumpere conatus eſſet. Accuſatus hoc crimine, iudicúmque abſolutus ſententiis, Orchomeniis miſſus ſubſidio, occiſus eſt à Thebanis apud Haliartū. Quàm verè foret de eo iudicatum, oratio indicio fuit, quæ poſt mortem in domo eius reperta eſt, in qua ſuadet Lacedęmoniis vt regia poteſta

*Hîc ſine dubio deſunt quæ Lyſander in Thaſios fecerit.

Lyſander oracula corrūpere largitione conatur.

*Al. multum.

Lyſandri oratio de regia poteſtate Lacedęmone tollēda.

poteſtate diſſoluta, ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendũ: ſed ſcripta vt Deorũ videretur congruere ſentẽtiæ, quam ille ſe habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. Hanc ei ſcripſiſſe Cleon *Halicarnaſſeus dicitur. Atque hoc loco non eſt prætereundum factum Pharnabazi Satrapis regij. Nam cùm Lyſander præfectus claſſis, in bello multa crudeliter auaréque feciſſet, déque his rebus ſuſpicaretur ad ciues ſuos eſſe perlaturum: petiit à Pharnabazo, vt ad Ephoros ſibi teſtimonium daret, quanta ſanctitate bellum geſſiſſet, ſociósque tractaſſet, déque ea re accuratè ſcriberet: magnam enim eius auctoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur: librum grauem multis verbis conſcripſit, in quo ſummis eum laudibus effert. Quem cùm legiſſet, probaſſétque, dum ſignaretur, alterum pari magnitudine, vt diſcerni non poſſet, ſignatum ſubiecit, in quo accuratiſſimè eius auaritiam perfidiámque accuſarat. Hinc Lyſander domum cùm rediſſet, poſtquam de ſuis rebus geſtis apud maximum magiſtratum quæ voluerat, dixerat: teſtimonij loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc ſummoto Lyſandro cùm Ephori cognoſcerent, ipſi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipſe ſuus fuit accuſator.

Lyſander à Pharnabazo egregiè deceptus.

Lyſander ſui imprudens accuſator.

ALCIBIADIS
VITA VII.

Alcibiadis genus.

ALCIBIADES Cliniæ filius, Athenienſis. In hoc natura quid efficere poſſit, videtur experta. Conſtat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuiſſe excellentius vel in vitiis, vel in virtutibus. Natus in ampliſſima ciuitate, ſummo genere, omnium ætatis ſuæ multò formoſiſſimus: ad omnes res aptus, conſiliique plenus. Namque Imperator fuit ſummus mari & terra: diſertus, vt in primis dicendo valeret: quòd tanta erat commendatio oris, atque orationis, vt nemo ei dicendo poſſet reſiſtere. Deinde, cùm tempus poſceret, laborioſus, patiens, liberalis, ſplendidus non minus in vita, quàm victu: affabilis, blandus, temporibus callidiſſimè inſeruiens. Idem ſimulac ſe remiſerat, nec cauſa ſuberat, quare animi laborem perferret, luxurioſus, diſſolutus, libidinoſus, intemperans reperiebatur: vt omnes admirarentur, in vno homine tantam morum diſſimilitudinem, támque diuerſam naturam. Educatus eſt in domo* Periclis (priuignus enim ſuus fuiſſe dicitur) eruditus à Socrate. Socerum habuit Hipponicum, omnium Græcæ linguæ eloquentia diſertiſſimum, vt ſi ipſe fingere vellet, neque plura bona reminiſci, neque maiora poſſet conſequi, quàm vel fortuna, vel natu-

Alcibiadis virtutes & vitia paria.

*Fuit Pericles Alcibiades auunculus, vt Suidas & Gellius teſtantur: vxoris autem eius vitricus: vnde fieri poteſt vt & Alcibiades Periclis priuignus dicetur.

natura tribuerat. Ineunte adoleſcentia, amatus eſt à multis more Græcorum, in eis à Socrate, de quo mentionem facit Plato in Sympoſio: nanque eum induxit commemorantem, ſe pernoctaſſe cum Socrate, neque aliter ab eo ſurrexiſſe, ac filius à parente debuerit. Poſteaquàm robuſtior eſt factus, non minus multos amauit. In quorum amore, quo ad licitum eſt, odioſa multa, delicatè, iocoſéque fecit, quæ referremus, niſi maiora, potioráque haberemus. Bello Peloponneſiaco, huius conſilio atque auctoritate, Athenienſes bellum Syracuſanis indixerunt: ad quod gerendum, ipſe dux delectus eſt. Duo præterea collegæ dati, Nicias, & Lamachus. Id cum appararetur prius quàm claſſis exiret, accidit vt vna nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis deiicerentur, præter vnum qui ante ianuam eius erat, * Andocidéſque vocitatus eſt. Hoc cùm appareret non ſine magna multorum cõſenſione eſſe factum, quòd non ad priuatam, ſed publicam rem pertineret, magnus multitudini timor eſt iniectus, ne qua repentina vis in ciuitate exiſteret, quæ libertatem opprimeret populi. Hoc maximè conuenire in Alcibiadem videbatur, quòd & potentior, & maior quàm priuatus exiſtimabatur. Multos enim liberalitate deuinxerat, plures etiam opera forenſi ſuos reddiderat. Quare fiebat, vt omnium oculos, quotieſcunque in publicum prodiſſet, ad ſe conuerteret, neque ei par quiſquàm in ciuitate poneretur. Itaque non ſolùm in eo ſpem habebant maximam, ſed etiam timoré, quòd & obeſſe plurimum, & prodeſſe poterat. Aſpergebatur etiam

*Androcides, habet Aldi codex.

Alcibiadis apud Athenienſes gratia & potentia.

infamia, quòd in domo ſua facere myſteria dicebatur, quod nefas erat more Athenienſium, idque non ad religionem, ſed ad coniurationem pertinere exiſtimabatur. Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellebatur. Sed inſtabat tempus ad bellum proficiſcendi. Id ille intuens, neque ignorans ciuium ſuorum cõſuetudinem, poſtulabat ſi quid de ſe agi vellent, potiùs de præſenti quæſtio haberetur, quàm abſens inuidiæ crimine accuſaretur. Inimici verò eius, quieſcendum in præſentia, quia nocere nõ poſſe intelligebant, & illud tempus expectandũ decreuerunt, quo ſi exiſſet, vt abſentem aggrederentur: itaq; fecerunt. Nam poſtquam in Siciliam eum perueniſſe crediderunt, abſentẽ, quòd ſacra violaſſet, reum fecerũt. Qua de re cùm ei nuncius à magiſtratu in Siciliam miſſus eſſet, vt domum ad cauſam dicendam rediret, eſſétq; in magna ſpe prouinciæ bene adminiſtrandæ: non parêre voluit, & in triremem quæ ad eum deportãdum erat miſſa, aſcendit, ac Thurios in Italiam peruectus, multa ſecum reputans de immoderata ciuium ſuorum licentia, crudelitatéque erga nobiles: vtiliſſimum ratus impendentẽ euitare tempeſtatem, clàm ſe à cuſtodibus ſubduxit, & inde primùm Elidem, deinde Thebas venit. Poſtquam autem ſe capitis damnatum, bonis publicatis, audiuit, & id quod vſu venerat, Eumolpidas ſacerdotes à populo coactos vt ſe deuouerent, eiúſque deuotionis, quò teſtatior eſſet memoria, exemplum in pila lapidea inciſum, eſſe poſitum in publico: Lacedæmonem demigrauit. Ibi (vt ipſe prædicare conſueuerat) nõ aduerſus patriam, ſed inimicos ſuos bellum

Alcibiades Cereris myſteria domi facere accuſatur.

Alcibiades abſens capitis dãnatur.

geſſit,

geſſit, quòd iidem hoſtes eſſent ciuitati. Nam cùm intelligerent ſe plurimum prodeſſe Reipublicæ: ex ea eieciſſe, plúſque iræ ſuæ, quàm vtilitati communi paruiſſe. Itaque huius conſilio Lacedæmonij cum Perſarum Rege amicitiam fecerunt: deinde Deceleam in Attica munierũt, præſidióque perpetuo ibi poſito, in obſidione Athenas tenuerunt. Eiuſdem opera, Ioniam à ſocietate auerterunt Athenienſium, quo facto, multo ſuperiores bello eſſe cœperunt. Neque verò his rebus tam amici Alcibiadi ſunt facti, quàm timore ab eo alienati. Nam cùm acerrimi viri præſtantem prudentiam in omnibus rebus cognoſcerent: pertimuerunt, ne caritate patriæ ductus, aliquando ab ipſis deſciſceret, & cũ ſuis in gratiam rediret. Itaque tempus eius interficiendi quærere inſtituerunt. Id Alcibiadi diutiùs celari non potuit: erat enim ea ſagacitate, vt decipi non poſſet, præſertim cùm animum attendiſſet ad cauendum. Itaque ad Tiſſaphernem præfectum Regis Darij ſe contulit. Cuius quum in intimam amicitiam perueniſſet, & Athenienſium malè geſtis in Sicilia rebus opes ſeneſcere, contrà Lacedæmoniorum creſcere videret: initiò cum Piſandro Prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuncios colloquitur, & de reditu ſuo facit mentionem. Erat enim eodem quo Alcibiades ſenſu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. Ab hoc deſtitus, primùm per Thraſybulum Lyci filium, ab exercitu recipitur, Prætórque fit apud Samum. Pòſt ſuffragante Theramene, plebiſcito reſtituitur, paríque abſens imperio præficitur ſimul cum Thraſybulo & Theramene,

Alcibiadis ſagacitas in periculis.

Alcibiades in patriam reſtituitur.

Horum imperio tanta commutatio rerum facta eſt, vt Lacedæmonij, qui paulò ante victores viguerant, perterriti pacem peterent. Victi enim erant quinque præliis terreſtribus, tribus nauaIibus: in quibus ducentas naues triremes amiſerant, quæ captæ in hoſtium venerant poteſtatem. Alcibiades ſimul cum collegis receperat Ioniam, Helleſpontum, multas præterea vrbes Græcas, quæ in ora ſitæ ſunt Aſiæ: quarũ expugnauerat quamplures, in his Byzantium. Neque minùs multas cõſilio ad amicitiam adiunxerant, quòd in captos clementia fuerant vſi. Ita præda onuſti, locupletato exercitu, maximis rebus geſtis Athenas venerunt. His cùm obuiam vniuerſa ciuitas in Piræeum deſcendiſſet: tanta fuit omnium expectatio viſendi Alcibiadis, vt ad eius triremem vulgus cõflueret, perinde ac ſi ſolus aduenïſſet. Sic enim populo erat perſuaſum, & aduerſas ſuperiores, & præſentes ſecundas res, accidiſſe eius opera. Itaque & Siciliæ * admiſſum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ ſuæ tribuebant, quòd talem virũ è ciuitate expuliſſent. Neque id ſine cauſa arbitrari videbantur. Nam poſtquam exercitui præeſſe cœperat, neque terra, neque mari hoſtes pares eſſe potuerant. Hic vt naui egreſſus eſt, quanquam Theramenes, & Thraſybulus iiſdem rebus præfuerant, ſimúlque venerant in Piraeũ, tamen illum vnum omnes perſequebantur: & id quod nunquam antea vſuuenerat niſi Olympiæ victoribus, coronis aureis æneiſque vulgò donabatur. Ille lacrymans talem beneuolentiam ciuium ſuorum accipiebat, reminiſcens priſtini temporis acerbitatem. Poſtquam

*Aldus legit amiſſum: Siciliæ tamen amiſſioné intellige.

Aſtu

Aſtu venit,concione aduocata, ſic verba fecit, vt nemo tam ferus fuerit, quin eius caſum lacrymarit,inimicúmque his ſe oſtenderit, quorum opera patria pulſus fuerat: perinde ac ſi alius populus, non ille ipſe qui tum flebat, eũ ſacrilegij damnaſſet. Reſtituta ergò huic ſunt publicè bona. Iidémque illi Eumolpidæ ſacerdotes rurſus reſacrare ſunt coacti, qui eum deuouerant,pilæque ille in quibus deuotio fuerat ſcripta,in mare præcipitatæ. Hæc Alcibiadi lætitia minùs fuit diuturna. Nam cùm ei eſſent omnes honores decreti,totáque reſpublica domi bellíque tradita,vt vnius arbitrio gereretur, & ipſe poſtulaſſet,vt duo ſibi collegæ darentur, Thraſybulus,& Adimantus, neque id negatum eſſet, claſſe in Aſiam profectus,quòd apud * Symen minus ex ſententia rem geſſerat, in inuidiam récidit. Nihil enim eum non efficere poſſe ducebant. Ex quo fiebat, vt omnia minus proſperè geſta,eius culpæ tribuerent, cùm aut eum negligenter, aut malitioſè feciſſe loquerentur,ſicut accidit. Nam corruptum à Rege, capere Symen noluiſſe arguebant. Itaque huic maximè imputamus malo cauſam fuiſſe, nimiã opinionem ingenij atque virtutis. Timebatur enim non minus quàm diligebatur, ne ſecunda fortuna,magníſque elatus opibus,tyrannidem concupiſceret. Quibus rebus factum eſt, vt abſenti magiſtratum abrogarent, & alium in eius locum ſubſtituerent. Id ille vt audiuit,demum reuerti noluit, & ſe Pataram contulit, ibíque tria caſtella communiuit, Bornos, * Bizam, Themeonticos, manúque collecta, primus Græciæ * ciuitatis in Thraciam introiit,

Populi Athen. incõſtantia.

*Cymen fortè melius,de qua Plin. li. 5. cap. 30.

*Al. Byrã.

*Al. ciuitates in Thracia.

glorioſius exiſtimans Barbarorum præda locupletari, quàm Graiorũ. Qua ex re creuerat fama cum opibus, magnámque amicitiam ſibi cum quibuſdam regibus Thraciæ pepererat: neque tamen à caritate patriæ potuit recedere. Nam quum apud Ægos flumen Philocles Prætor Atheníenſium claſſem conſtituiſſet ſuam, neque longè abeſſet Lyſander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus, vt bellum quàm diutiſſimè duceret, quòd ipſis pecunia à Rege ſuppeditabatur: contrà Athenienſibus exhauſtis, præter arma & naues nihil erat ſuper: Alcibiades ad Athenienſium venit exercitum, ibíq; præſente vulgo agere cœpit: ſi vellent, ſe coactu rum Lyſandrum dimicare, aut pacem petere. Reſpondent, Lacedæmonios eò nolle confligere claſſe, quòd pedeſtribus copiis plus quàm nauibus valerent. Sibi autem eſſe facile, * Seuthem Regem Thracum deducere, vt eos terra depelleret. Quo facto, neceſſariò aut claſſe conflicturos, aut bellum compoſituros. Id etſi verè dictũ Philocles animaduertebat, tamen poſtulata facere noluit, quòd ſentiebat ſe, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum. Et ſi quid ſecundi eueniſſet, nullam in ea re ſuam partem fore. Contra ea, ſi quid aduerſi accidiſſet, ſe vnum eius delicti futurum reum. Ab hoc diſcedens Alcibiades, Quoniam, inquit, victoriæ patriæ repugnas, illud moneo, iuxta hoſtes caſtra habeas nautica. Periculum eſt enim, ne immodeſtia militum noſtrorum, occaſio detur Lyſandro noſtri opprimendi exercitus. Neque ea res illum fefellit. Nam Lyſander cùm per ſpeculatores comperiſſet, vulgum

Alcibiadis in patriã caritas.

* Alij Seucem, alij Scotymle gunt.

gum Athenienſium in terram prædatum exiſſe, nauéſque penè inanes relictas: tempus rei gerendæ non dimiſit, eóque impetu, totum bellũ deleuit. At Alcibiades victis Athenienſibus, nõ ſatis tuta eadem loca ſibi arbitrans, penitus in Thraciam ſe ſupra Propontidem abdidit, ſperans ibi facillimè ſuam fortunam oculi poſſe: falſò. Nam Thraces poſtquàm eum cum magna pecunia veniſſe ſenſerunt, inſidias fecerũt: qui ea quæ apportauit abſtulerunt, ipſum capere non potuerunt. Ille cernens, nullum locũ ſibi tutum in Græcia, propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Aſiam tranſiit. Quandoquidem adeò ſua cepit humanitate, vt eum nemo in amicitia antecederet. Nanque ei Grynium dederat in Phrygia caſtrũ, ex quo quinquaginta talenta vectigalis habebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis ſeruire poterat pati. Itaque ad patriam liberandã omni ferebatur cogitatione: ſed videbat id ſine Rege Perſarum non poſſe fieri: ideóque eum amicum ſibi cupiebat adiungi, neque dubitabat facile ſe conſecuturum, ſi modò eius conueniẽdi habuiſſet poteſtatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clàm parare, Lacedæmoniis adiuuantibus, ſciebat. Id ſi aperuiſſet, magnam ſe initurum gratiam videbat. Hæc cùm moliretur, peterétque à Pharnabazo, vt ad Regem mitteretur: eodem tempore Critias, cæteríſque Tyranni Athenienſium, certos homines ad Lyſandrũ in Aſiam miſerant, qui eum certiorem facerẽt, niſi Alcibiadem ſuſtuliſſet, nihil earũ rerũ fore ratum, quas ipſe Athenis conſtituiſſet. Quare ſi

Alcibiadi Thraces ob pecuniam inſidiãtur.

Alcibiadis de liberãda patria cum Rege Perſarum conſilia.

ſuas res geſtas manere vellet, illum perſequeretur. His Lacon rebus commotus, ſtatuit accuratius ſibi agendum cum Pharnabazo ſocietatem. Huic ergo renunciat, quæ regi cum Lacedæmoniis eſſent, irrita futura, niſi Alcibiadem viuum aut mortuum tradidiſſet, ſtare non poſſe. Non tulit hoc Satrapes, & violare clementiam, quàm Regis opes minui maluit. Itaque miſit Suſametren & Mageum ad Alcibiadem interficiẽdum, cùm ille eſſet in Phrygia, itérque ad Regem pararet. Miſſi, clàm vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negociũ, vt eum interficiant. Illi cùm * ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa Samineã, in qua quieſcebat, eámque ſuccenderunt, vt incendio conficeretur, quem manu ſuperari poſſe diffidebant. Ille autem vt in ſonitu flammæ eſt excitatus, etſi gladius ei erat ſubductus, familiaris ſui ſubalare telum eripuit. Nanque erat cum eo quidam ex Arcadia hoſpes qui nũquam diſcedere voluerat. Hunc ſequi ſe iubet, & id quod in præſentia veſtimentorum fuit, arripuit. His in ignem eiectis, flammæ vim tranſiit. Quẽ vt Barbari incendium effugiſſe eminus viderunt, telis miſſis interfecerunt, capútque eius ad Pharnabazum retulerunt. At mulier quæ cum eo viuere conſueuerat, muliebri ſua veſte contectum; ædificij incendio mortuum cremauit, quod ad viuum interimẽdum erat comparatũ. Sic Alcibiades annos circiter quadraginta natus, diem obiit ſupremum. Hunc infamatum à pleriſque, tres grauiſſimi Hiſtorici ſummis laudibus extulerunt: Thucydides, qui eiuſdẽ ætatis fuit: Theopõpus, qui fuit poſt aliquantò natus,

Aulica fides.

*Al. ſecurò.

Saminea oppidulum in Phrygia.

Alcibiadis cædes.

Alcibiadẽ tres Hiſtorici ſummis laudibus extulerunt.

& Timæus, qui quidem duo maledicentiſſimi, neſcio quomodo in illo vno laudando conſenſerunt. Nam ea quæ ſuprà diximus, de eo prædicauerunt, atque hoc am pliùs, cùm Athenis ſplẽdidiſſima ciuitate natus eſſet, ſplendore ac dignitate ſuperaſſe vitæ. Poſtquàm inde expulſus, Thebas venit, adeò ſtudiis eorum inſeruiſſe, vt nemo eum labore corporíſque viribus poſſet æquiparare. Omnes enim Bœotij magis firmitati corporis, quàm ingenij acumini inſeruiũt. Eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus ſumma virtus in patientia ponebatur, ſic duritiei ſe dedidiſſe, vt parſimonia victus atque cultus omnes Lacedæmonios vinceret. Fuiſſe apud Thracas homines vinolentos, rebúſque venereis deditos: hos quoque in his rebus anteceſſiſſe. Veniſſe ad Perſas, apud quos ſumma laus eſſet fortiter venari, luxurioſè viuere. Horum ſic imitatum cõſuetudinem, vt illi ipſi eum in his maximè admirarentur. Quibus rebus effeciſſe, vt apud quoſcunque eſſet, princeps poneretur, haberetúrque cariſſimus. Sed ſatis de hoc, reliquos ordiamur.

Bœotica ingenia.

Alcibiadis mirum ingenium ac verſatile.

THRASYBVLI

VITA VIII.

Thraſybuli virtutes.

THRASYBVLVS Lyci filius, Athenienſis. Si per ſe virtus ſine fortuna ponderanda ſit, dubito an hunc primùm omnium ponam. Illi ſine dubio neminem pręfero, fide, conſtantia, magnitudine animi, in patriam amore. Nam quod multi voluerunt, pauci potuerunt, ab vno Tyranno patriam liberare: huic contigit, vt à triginta oppreſſam Tyrannis, è ſeruitute in libertaté vindicaret. Sed neſcio quomodo, cùm eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate præcucurrerunt. Primùm Peloponneſio bello multa hic ſine Alcibiade geſſit: ille nullam rem ſine hoc, quæ ille vniuerſa naturali quodã bono fecit lucri. * Sed illa tamen omnia communia Imperatoribus cum militibus, & fortuna, quod in prælij concurſu abiit res à conſilio ad vires, vímque pugnantium. Itaque iure ſuo nonnulla ab Imperatore miles, plurima verò à fortuna vindicat: ſeq́ue his plus valuiſſe, quàm ducis prudentia, verè poteſt prædicare. Quare illud magnificentiſſimum factum proprium eſt Thraſybuli. Nam cùm triginta Tyrãni præpoſiti à Lacedæmoniis, ſeruitute oppreſſas tenerét Athenas, plurimos ciues quibus in bello pepercerat fortuna, partim patria expuliſſent, partim interfeciſſent, plurimorũ bona publicata inter-

Thraſybulus Alcibiadi rerũ geſtarũ gloria anteponitur.

*Hunc locum videtur ex oratione Cic. pro Marcello mutuat⁹.

ſe

ſe diuiſiſſent: non ſolùm princeps, ſed & ſolus initio bellum his indixit. Hic enim cùm Phylen confugiſſet, quod eſt caſtellum in Attica muniſſimum, non plus habuit ſecum quàm triginta de ſuis. Hoc initium fuit ſalutis Atticorum: hoc robur libertatis clariſſimæ ciuitatis. Neque verò hic modò contemptus eſt primò à Tyrannis, ſed eius ſolitudo: quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei, & huic deſpecto ſaluti fuit. Hæc enim illos ad perſequendum ſegnes, hos autem tempore ad comparandum dato, fecit robuſtiores. Quò magis præceptum illud omniũ in animis eſſe debet, NIHIL IN BELLO OPORTERE CONTEMNI. nec ſine cauſa dici, MATREM TIMIDI FLERE NON SOLERE. Neque tamen pro opinione Traſybuli auctæ ſunt opes: nam iam tum illis temporibus, fortius boni pro libertate loquebantur quàm pugnabant. Hinc in Piræeum tranſiit, Munychiamq́ue muniuit. Hanc bis Tyranni oppugnare ſunt adorti, ab eáque turpiter repulſi, protinus in vrbem, armis impedimentíſque amiſſis, refugerunt. Vſus eſt Thraſybulus non minus prudentia, quàm fortitudine: nam cedentes violari vetuit: ciues enim ciuibus parcere æquum cenſebat. Neque quiſquã eſt vulneratus, niſi qui prior impugnare voluit. Neminem iacentem veſte ſpoliauit: Nil attigit niſi arma, quorum indigebat, & quæ ad victum pertinebant. In ſecundo prælio cécidit Critias dux Tyrannorum, cùm quidem aduerſus Thraſybulum fortiſſimè pugnaret. Hoc deiecto, Pauſanias venit Atticis auxilio Rex Lacedæmoniorũ. Is inter Thraſybulũ, & eos qui vrbẽ

Nihil in bello contemnendum.

Matrẽ timidi flere non ſolere, prouerbiũ.

Thraſybuli in victoria moderatio.

tenebant, fecit pacē his conditionibus, Ne qui præter triginta Tyrannos, & decem, qui poſtea Prætores creati, ſuperioris more crudelitatis erant vſi, afficerentur exilio: néve bona publica renrur: Reipublicæ procuratio populo redderetur. Præclarum hoc quoque Thraſybuli, quòd reconciliata pace, cùm plurimùm in ciuitate poſſet, legem tulit, Ne quis anteactarum rerum accuſaretur, néve multaretur: eámque illi legem Obliuionis appellarent. Neque verò hanc tantùm ferendam curauit, ſed etiam vt valeret effecit. Nam cùm quidam ex his qui ſimul cum eo in exilio fuerant, cædē facere eorum vellent, cũ quibus in gratiam reditum fuerat, publicè prohibuit, & id quod pollicit[9] erat præſtitit. Huic pro tantis meritis, honoris corona à populo data eſt, facta duab[9] virgulis oleaginis: quæ, quòd amor ciuium, non vis expreſſerat, nullam habuit inuidiam, magnáque fuit gloria. Bene ergo Pittacus ille, qui ſeptem ſapientum numero eſt habitus, cùm ei Mitylenæi multa millia iugerum agri muneri darent: Nolite, rogo vos (inquit) mihi dare, quod multi inuideant, plures etiam concupiſcant. Quare ex iſtis nolo amplius quàm centum iugera, quæ & meam animi æquitatem, & veſtrā voluntatem indicent: NAM PARVA MVNERA, DIVTINA: LOCVPLETA, NON PROPRIA ESSE CONSVEVERVNT. Illa igitur corona cōtentus Thraſybulus, neque amplius requiſiuit, neque quenquam honore ſe anteceſſiſſe exiſtimauit. Hic ſequenti tempore, cùm prætor claſſem* ad Siciliam appuliſſet, neque ſatis diligenter in caſtris eius agerentur vigiliæ, à Barbaris

Lex ἀμνηστίας, de qua Val. Max. lib. 4 cap. 1 & Cic. Philip. 1.

Pittaci dictum. Val. Max. lib. 6. de Iuſtitia.

Parua munera diuturna ſunt

*Fortè, ad Ciliciā. Vide Xenophontem rerū Græcarū lib. 4.

ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus eſt.

CONONIS VITA IX.

CONON Athenienſis, Peloponneſio bello acceſſit ad Rempubli. in eóque eius operæ magnus fuit vſus: nam & Prætor pedeſtribus exercitibus præfuit, & præfectus claſſis, res magnas mari geſſit: Quas ob cauſas præcipuus ei honos habitus eſt. Nanque omnibus vnus inſulis præfuit. In qua poteſtate Pheras cepit coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponneſio bello Prætor, cùm apud Ægos flumen copiæ Athenienſium à Lyſandro ſunt deuictæ. Sed tū abfuit, eóque peius res adminiſtrata eſt: nam & prudens rei militaris, & diligens erat Imperator. Itaque nemini erat his temporibus dubium, ſi adfuiſſet, illam Athenienſes calamitatem accepturos non fuiſſe. Rebus autem afflictis cùm patriam obſideri audiſſet, non quæſiuit vbi ipſe tutò viueret, ſed vnde præſidio eſſet ciuibus ſuis. Itaque contulit ſe * ad Pharnabazum Satrapem Ioniæ & Lydiæ, eundémque generum Regis, & propinquum: apud quem vt multum gratia valeret, multo labore, multíſque effecit periculis. Nam cùm Lacedæmonij Athenienſibus deuictis, in ſocietate non manerent, quam cum

*Iuſtinus li. 5. Tiſſaphernem, Ioniæ & Lydiæ præfectū ſcribit.

Artaxerxe fecerant, Ageſilaſimque bellatum miſiſſent in Aſiam, maximè impulſi à Tiſſapher ne, qui ex intimis Regis ab amicitia eius defece rat, & cum Lacedæmoniis coierat ſocietatem. Hunc aduerſus, Pharnabazus habitus eſt Imperator: re quidem vera exercitui præfuit Conon, eiúſque omnia arbitriô geſta ſunt. Hic militum ducem ſummum Ageſilaum impediuit ſæpéque eius conſiliis obſtitit. Neque verò non fuit apertum, ſi ille non fuiſſet, Ageſilaum Aſiam Tauro tenus Regi fuiſſe erepturum. Qui poſteaquã domum à ſuis ciuibus reuocatus eſt, quòd Bœotij & Athenienſes Lacedæmoniis bellum indixerant: Conon nihilo ſecius apud Præfectos Regis verſabatur, híſque omnibus maximo erat vſui. Defecerat à Rege Tiſſaphernes, neque id tam Artaxerxi, quàm cæteris erat apertum. Multis enim, magníſque meritis apud Regem, etiam cùm in officio non maneret, valebat. Neque admirandum, ſi non facilè ad credendum inducebatur, reminiſcens, eius ſe opera Cyrum fratrem ſuperaſſe. Huius accuſandi gratia Conon à Pharnabazo ad Regem miſſus, poſteaquã venit, primùm ex more Perſarum ad Chiliarchũ, qui ſecundum gradum imperij tenebat, Tithrauſtem acceſſit, ſéque oſtendit cum Rege colloqui velle: nemo enim ſine hoc admittitur. Huic ille inquit, nulla mora eſt: ſed tu delibera, vtrùm colloqui malis, an per literas edere quæ cogitas. Neceſſe eſt enim, ſi in conſpectum veneris, venerari te Regem, quod προσκυνεῖν illi vocant: hoc ſi tibi graue eſt, per me nihilo ſecius, êditis mandatis conficies, quod ſtudes. Tum Conon, Mihi verò, inquit, non eſt gra-

Mos Perſarum in admittendis ad Regem legatis.

Conon Perſarum regem adorare recuſat.

ac quemuis honorem habere Regi: ſed vereor ne ciuitati meæ ſit opprobrio, ſi cum ex ea ciuitate ſim profectus quæ cæteris gentibus imperare conſueuerit, potius Barbarorum quàm illius more fungar. Itaque quæ huic volebat, ſcripta tradidit. Quibus cognitis, Rex tantû auctoritate eius motus eſt vt Tiſſaphernem hoſtem iudicauerit, & Lacedæmonios bello perſequi iuſſerit, & ei permiſerit, quem vellet eligere, ad diſpenſandam pecuniam. Id arbitrium Conon negauit ſui eſſe conſilij, ſed ipſius qui optimè ſuos noſſe deberet. Sed ſuadere, Pharnabazo id negotij daret. Hinc magnis muneribus donatus, ad mare eſt miſſus, vt Cypriis, & Phœnicibus, cæteríſque ciuitatibus maritimis naues longas imperaret, claſſémque quæ proxima æſtate mare tueri poſſet, compararet, dato adiutore Pharnabazo, ſicut ipſe voluerat. Id vt Lacedæmoniis eſt nunciatum, non ſine cura rem adminiſtrarunt, quod maius bellum imminere arbitrabantur, quàm ſi cum Barbaro ſolùm contenderent. Nam ducem fortem, prudentem, regiis opibus præfuturû, ac ſecum dimicaturum videbant, quem neque cõſilio, neque copiis ſuperare poſſent. Hac mente magnam contrahunt claſſem: proficiſcuntur Lyſandro duce. Hos Conõ apud Gnydû adortus magno prælio fugat, multas naues capit, cõplures deprimit. Qua victoria non ſolùm Athenæ, ſed etiam cuncta Græcia, quæ ſub Lacedæmoniorum fuerat imperio, liberata eſt. Conõ cum parte nauium in patriam venit: muros dirutos à Lyſandro, vtroſque & Piræei, & Athenarum reficiendos curat, pecuniæque quin

Cononis de Lacedæmoniis victoria.

In ſecũda fortuna modum tenere difficile.

quaginta taléta quæ à Pharnabazo acceperat, ciuibus ſuis donat. Accidit huic quod cæteris mortalibus, VT INCONSIDERATIOR IN SECVNDA QVAM IN ADVERSA ESSET FORTVNA. Nam claſſe Peloponneſiorum deuicta, cùm vltum ſe iniurias patriç putaret, plura cõcupiuit quàm efficere potuit. Neque tamen ea non pia, & probanda fuerũt, quòd potiùs patriæ opes augeri, quàm Regis maluit. Nam cùm magnam auctoritatem ſibi pugna illa nauali quã apud Gnidum fecerat, conſtituiſſet, non ſolùm inter Barbaros, ſed etiam omnes Græciæ ciuitates, clàm dare operam cœpit vt Ioniam & Æoliam reſtitueret Athenienſibus. Id cùm minùs diligenter eſſet celatum: Teribazus qui Sardibus præerat, Cononem euocauit, ſimulans ad Regem eũ ſe mittere velle. Magna feſtatione huius nuncio parés, cùm veniſſet, in vincula coniectus eſt. In quib⁹ aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad Regem abductum, ibíque periiſſe ſcriptum reliquerunt. Contra ea Dinõ Hiſtoricus, cui nos plurimũ de Perſicis rebus credimus, effugiſſe ſcripſit. Illud addubitat, vtrum Teribazo ſciente, an imprudente ſit factum.

Conon dolo à Perſis captus.

DIO-

DIONIS VITA X.

DION Hipparini filius, Syracuſanus, nobili genere natus, vtraque implicatus tyrannide Dionyſiorum. Nãque ille ſuperior, Ariſtomachen ſororem Dionis habuit in matrimonio: ex qua duos filios, Hipparinum & Niſæum procreauit: totidémque filias, Sophroſynẽ, & Areten. Quarum priorem Dionyſio filio, eidem cui regnum reliquit, nuptum dedit: alteram Areten Dionĩ. Dion autem præter nobilem propinquitatẽ, generoſámque maiorum famam multa alia à natura habuit bona. In his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, quæ non minimũm commẽdatur: magnas præterea diuitias à patre relictas, quas ipſe tyrãni muneribus auxerat. Erat intimus Dionyſio priori, neque minùs propter mores quàm affinitatem. Nanque etſi Dionyſij crudelitas ipſi diſplicebat: tamen ſaluum illum propter neceſſitudinem, magis etiam ſuorum cauſa eſſe ſtudebat. Aderat in magnis rebus: eiúſque conſilio multùm mouebatur tyrãnus, niſi qua in re maior ipſius cupiditas interceſſerat. Legationes verò omnes quæ eſſent illuſtriores, per Dionem adminiſtrabantur. Quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter adminiſtrando, crudeliſſimum nomen tyranni ſua humanitate tegebat. Hunc

Dionis genus.

Dionis vxor.

Dionis ingenium & corporis forma, & diuitiæ.

à Dionyſio miſſum, Carthaginenſes ſuſceperũt, vt neminem vnquam Græca lingua loquentem, magis ſint admirati. Neque verò hæc Dionyſium fugiebant: nam quantò eſſet ſibi ornamento ſentiebat. Quo fiebat vt vni huic maximè indulgeret: neque eum ſecus diligeret ac filium. Qui quidem, cùm Platonem Tarentum veniſſe fama in Siciliam eſſet perlata, adoleſcẽti negare non potuit quin eum arceſſeret, cùm Dion eius audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, magnáque cum ambitione Syracuſas perduxit. Quem Dion adeò admiratus eſt, atque adamauit, vt ſe totum ei traderet. Neque verò minus Plato delectatus eſt Dione. Itaque quum à Dionyſio tyranno crudeliter violatus eſſet, quippe quem venundari iuſſit, tamen eòdem rediit, eiuſdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum incidit Dionyſius, quo cùm grauiter conflictaretur, quæſiuit à Medicis Dion, quemadmodum ſe haberet, ſimúlque ab his petiit, ſi fortè maiori eſſet periculo, vt ſibi faterentur. Nam velle ſe cum eo colloqui de partiendo regno, quòd ſororis ſuę filios ex illo natos, partẽ regni putabat debere habere. Id Medici nõ tacuerunt, & ad Dionyſium filium ſermonem retulerunt. Quo ille cõmotus, ne agendi eſſet Dioni poteſtas, patri ſoporem Medicos dare coegit. Hoc æger ſumpto, ſomno ſopitus, diem obiit ſupremum. Tale initium fuit Dionis & Dionyſi ſimultatis: eáque multis rebus aucta eſt. Sed tamen primis tẽporibus, aliquandiu ſimulata inter eos amicitia manſit, quum Dion nõ deſiſteret obſecrare Dionyſium, vt Platonem Athenis arceſſeret, & eius

Dionyſius Platonem Tarento in Siciliã Dionis cauſa acceſſit.

Plato à Dionyſio venundari iuſſus.

Dionyſius potione ſoporifera ſublatus.

eius cōſiliis vteretur. Ille qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei geſſit: eodémque tempore Philiſtum Hiſtoricum Syracuſas reduxit, hominem amicum nō magis Tyranno quàm tyrannidi. Sed de hoc in eo meo libro plura ſunt expoſita, qui de Hiſtoricis conſcriptus eſt. *AEmilij Probi liber de Hiſtoricis.* Plato autem tantùm apud Dionyſium auctoritate potuit, valuítque eloquentia, vt perſuaſerit tyrannidis facere finem, libertatémque reddere Syracuſanis. A qua voluntate Philiſti conſilio deterritus, aliquantò crudelior eſſe cœpit. Qui quidē cùm à Dione ſe ſuperari videret ingenio, auctoritate, amore populi: verens ne ſi eum ſecum haberet, aliquā occaſionem ſui daret opprimendi: nauem ei triremem dedit, qua Corinthum deueheretur: oſtēdens ſe id vtriuſque facere cauſa, ne cùm inter ſe timerent, alteruter alterum præoccuparet. *Dionē Dionyſius Corinthum deportari iubet.* Id cùm factum multi indignarentur, magnæque eſſet inuidiæ tyranno: Dionyſius omnia quæ moueri poterant Dionis, in naui impoſuit, ad eúmque miſit. Sic enim exiſtimari volebat, id ſe non odio hominis, ſed ſuæ ſalutis feciſſe cauſa. Poſtea verò quàm audiuit eum in Peloponneſo manum comparare, ſibíque bellum facere conari, Areten Dionis vxorem alij nuptum dedit: filiúmque eius ſic educari iuſſit, vt indulgendo turpiſſimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero priuſquam pubes eſſet, ſcorta adducebantur: vino epulíſque obruebatur, neque vllum tempus ſobrio relinquebatur. *Vſque adeò à teneris conſueſcere multum eſt.* Is vſque eò vitæ ſtatum commutatum ferre non potuit, poſtquā in patriam rediit pater (nanque appoſiti erant cuſtodes, qui eum à priſtino victu deducerent) vt ſe

ſuperiore parte ædium deiecerit, atque ita interierit. Sed illuc reuertor. Poſtquam Corinthū peruenit Dion, & eôdem perfugit Heraclides ab eodem expulſus Dionyſio, qui præfectus fuerat equitum, omni ratione bellum comparare cœperunt: ſed non multum proficiebant, quòd multorum annorum Tyrannus, magnarum opum putabatur. Quam ob cauſam pauci ad ſocietaté periculi perducebantur. Sed Diō fretus nō tā ſuis copiis, quā odio tyrāni: maximo animo duab⁹ onerariis nauibus quinquaginta annorū imperiū, munitū quingétis longis nauibus, decé equitū, centū peditū milibus, profectus oppugnatū (quod omnibusgétibus admirabile eſt viſum) adeò facilè perculit vt poſt diem tertium quàm Siciliam attigerat, Syracuſas introiérit. Ex quo intelligi poteſt, NVLLVM ESSE IMPERIVM TVTVM, NISI BENEVOLENTIA MVNITVM. Eo tépore aberat Dionyſius, & in Italia claſſem operiebatur aduerſariorum, ratus neminem ſine magnis copiis ad ſe venturum: quæ res eum fefellit. Nam Dion his ipſis, qui ſub aduerſarij fuerant poteſtate regios ſpiritus repreſſit, totiúſque eius partis Siciliæ potitus eſt, quæ ſub Dionyſij poteſtate fuerat: paríq; modo vrbis Syracuſanûm, præter arcem & inſulam adiunctam oppido: eóque rem perduxit, vt talibus pactionibus pacem Tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionyſius, Syracuſas Apollocrates, cui maximā fidé vni habebat Dion. Has tā proſperas, támque inopinatas res, cōſecuta eſt ſubita cōmutatio, QVOD FORTVNA, SVA MOBILITATE, QVEM PAVLO ANTE

Dionis in Dionyſium copiæ.

Nullū imperium niſi beneuolentia tutum.

Fortunæ inconſtantia.

ANTE EXTVLERAT, DEMERGERE EST ADORTA. Primùm in filio, de quo cõmemoraui ſuprà, ſuam vim exercuit. Nam cùm vxorem reduxiſſet, quæ alij fuerat tradita, filiúmque vellet reuocare ad virtutem à perdita luxuria: accepit grauiſſimum parens vulnus morte filij, deinde orta diſſenſione inter eum & Heraclidem. Qui quidẽ principatũ non concedens, factionem comparauit. Neque is minus valebat apud Optimates, quorũ conſenſu præ erat claſſi, cùm Dion exercitum pedeſtrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & verſum illum Homeri retulit ex ſecunda Rhapſodia, in quo hæc ſententia eſt, NON POSSE BENE GERI REMPVBLICAM MVLTORVM IMPERIIS. Quod dictum magna inuidia conſecutá eſt. Nanque aperuiſſe videbatur, ſe omnia in ſua poteſtate eſſe velle. Hanc ille non lenire obſequio, ſed acerbitate opprimere ſtuduit: Heraclidémq; quũ Syracuſas veniſſet, interficiendum curauit. Quod factũ, omnibus maximum timorẽ iniecit: nemo enim illo interfecto ſe tutum putabat. Ille autem aduerſario remoto, licẽtiùs eorũ bona quos ſciebat aduerſus ſe ſenſiſſe, militibus diſpertiuit: quibus diuiſis, quũ quotidiani maximi fierent ſumptus, celeriter pecunia deeſſe cœpit, neque quò manus porrigeret ſuppetebat, niſi in amicorũ poſſeſſiones. Id eiuſmodi erat, vt cũ milites recõciliaſſet, amitteret Optimates. Quarũ rerum cura frangebatur: & inſuetus malè audiendi, non æquo animo ferebat de ſe ab his malè exiſtimari, quorum paulo antè in cælum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem offenſa

Rempublicam nõ poſſe bene geri multorum imperiis.

in eum militum voluntate, liberiùs loquebatur, & Tyrannum non ferendum dictitabat. Hæc ille intuens, cùm quemadmodum ſedaret neſciret: & quorſum euaderet, timeret, * Callicrates quidam ciuis Athenienſis, qui ſimul cum eo ex Pelopõneſo in Siciliam venerat, homo & callidus, & ad fraudem acutus, ſine vlla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait eum in magno periculo eſſe propter offenſionem populi, & odium militum: quod nullo modo euitare poſſet, niſi alicui ſuorũ negocium daret, qui ſe ſimularet illi inimicum, quem ſi inueniſſet idoneum facilè omnium animos cogniturum, aduerſariósque ſublaturum, quòd inimici eius diſſidenti ſuos ſenſus aperturi forent. Tali conſilio probato excepit has partes ipſe Callicrates, & ſe armat imprudentia Dionis. Ad eum interficiendum ſocios conquirit: aduerſarios eius conuenit, coniurationem confirmát. Res multis conſciis quæ gereretur, elata refertur ad Ariſtomachen ſororem Dionis, vxorémque Areten. Illæ timore perterritæ conueniunt cuius de periculo timebant. At ille negat à Callicrate fieri ſibi inſidias: ſed illa quæ agerentur fieri præcepto ſuo. Mulieres nihilo ſecius Callicratem in ædem Proſerpinæ deducunt, ac iurare cogũt, nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione non modò nõ deterritus, ſed ad maturandũ concitatus eſt, verens ne prius conſilium aperiretur ſuum, quàm conata perfeciſſet. Hac mente, proximo die feſto, cùm à conuentu ſe remotum Dion domi teneret, atque in conclaui edito recubuiſſet, conſciis loca

*Calippũ Plutarch⁹ vocat.

Callicratis in Dionem coniuratio.

Callicratis periurium.

loca munitiora oppidi tradidit: domũ cuſtodib⁹ ſepſit: à foribus qui non diſcederent, certos præfecit. Nauem triremẽ armatis ornat, Philocratíque fratri ſuo tradit, eámque in portu agitari iubet, vt ſi exercere remiges vellet: cogitans, ſi fortè conſiliis obſtitiſſet fortuna, vt haberet quò fugeret ad ſalutem. Suorum autem è numero* Zacynthios adoleſcentes quoſdam elegit cùm audaciſſimos, tum viribus maximis: híſq; dat negociũ, vt ad Dionem eant inermes, ſicùt conueniendi gratia viderentur venire. Hi propter notitiam ſunt intromiſſi. At illi vt limẽ eius intrarunt, foribus obſeratis, in lecto cubãtem inuadunt, colligant: fit ſtrepitus, adeò vt exaudiri poſſit foris. Hîc ſicut antè ſæpè dictũ eſt, QVAM INVISA SIT SINGVLARIS POTENTIA, ET MISERANDA VITA, QVI SE METVI, QVAM AMARI MALVNT, cuiuis facile intellectu fuit. Nãque illi ipſi cuſtodes ſi propitia fuiſſent voluntate, foribus effractis ſeruare eum potuiſſẽt, quòd illi inermes, telũ foris flagitantes, viuũ tenebant. Cui cùm ſuccurreret nemo, Lyco quidã Syracuſanus per feneſtras gladium dedit, quo Dion interfectus eſt. Confecta cæde, cùm multitudo viſendi gratia introiíſſet, nonnulli ab inſciis pro noxiis cõciduntur: nam celeri rumore delato, Dioni vim allatam, multitudo cõcurrerat quibus tale facinus diſplicebat. Hi falſa ſuſpitione ducti immerentes, inermes, vt ſceleratos occîdũt. Huius de morte vt palàm factũ eſt, mirabiliter vulgi mutata eſt voluntas. Nam qui viuum eum Tyrannum vocitarant, eundẽ liberatorem patriæ, Tyrãníque expulſorẽ præ-

*Saguntinos, quædã habẽt manu ſcripta exemplaria.

Tyranni vita miſera.

Dionis cædes.

Vulgi voluntas mobilis.

dicabant. Sic ſubitò miſericordia odio ſucceſſerat, vt eũ ſuo ſanguine, ſi poſſent, ab Acheróte cuperent redimere. Itaque in vrbe celeberrimo loco elatus, publicè ſepulchri monumento donatus eſt. Diem obiit, circiter annos quinquagintaquinque natus, quartum poſt annũ quã ex Peloponneſo in Siciliam redierat.

Dionis funus.

IPHICRATIS VITA XI.

IPHICRATES Athenienſis, non tam magnitudine rerũ geſtarum, quàm diſciplina militari nobilitatus eſt. Fuit enim talis dux, vt non ſolùm ætatis ſuæ cum primis compararetur: ſed ne de maioribus natu quidem quiſquam anteponeretur. Multum verò in bello eſt verſatus, ſæpè exercitibus præfuit, nuſquam culpa malè rem geſſit: ſemper conſilio vicit, tantúmque eo valuit, vt multa in re militari partim noua attulerit, partim meliora fecerit. Nãque ille pedeſtria arma mutauit, cùm ante illum imperatorem, maximis clypeis, breuibúſque haſtis, minutis gladiis vterentur. Ille è contrario peltam pro parma fecit, à quo poſteà Peltaſtæ pedites appellantur, vt ad motus concurſúſque eſſent leuiores. Haſtæ modum duplicauit, gladios longiores fecit: idem genus loricarum mutauit, & pro ferreis atque æneis, lineas

Iphicratis in militari diſciplina præſtãtia.

dedit.

dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit: nam pondere detracto, quod æquè corpus tegeret,& leue eſſet curauit. Bellum cum Thracibus geſſit: Seuthem ſocium Athenienſium in regnum reſtituit: apud Corinthum tanta ſeueritate exercitui præfuit, vt nullæ vnquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint Duci, in eámque cō ſuetudinem adduxit, vt cùm prælij ſignum ab Imperatore eſſet datum, ſine Ducis opera, ſic ordinatæ conſiſterent, vt ſinguli à peritiſſimo Imperatore diſpoſiti viderentur. Hoc exercitu moram Lacedęmoniorum intercepit, quod maximè tota celebratum eſt Græcia. Iterum eodē bello omnes copias eorum fugauit: quo facto magnam adeptus eſt gloriam. Cùm Artaxerxes Ægyptio Regi bellum inferre voluiſſet, Iphicratem ab Athenienſibus petiuit Ducem, quem præficeret exercitui conducto, cuius numerus duodecim millium fuit. Quem quidem ſic omni diſciplina militari erudiuit, vt quemadmodum quondā Fabiani milites, Romani appellati ſunt: ſic Iphicratenſes apud Græcos in ſumma laude fuerint. Idē ſubſidio Lacedæmoniis profectus, Epaminondæ retardauit impetus. Nam niſi eius aduentus appropinquaſſet, non prius Thebani Sparta abſceſſiſſent, quàm captam incendio deleſſent. Fuit autem & animo magno, & corpore, Imperatoriáque forma, vt ipſo aſpectu cuiuis iniiceret admirationem ſui: ſed in labore remiſſus nimis, parúmque patiens, vt Theopompus memoriæ prodidit. Bonus verò ciuis, fidéque magna, quod cùm in aliis rebus declarauerit, tum

Iphicratis res geſt.

Iphicrates ab Artaxerxe exercitui cōducticio præfectus.

Iphicratis virtus & corporis forma.

Iphicratis fides.

maximè in Amyntæ Macedonis liberis tuendis. Nanque Eurydice mater Perdiccæ & Philippi cum his duobus liberis, Amynta mortuo, ad Iphicratem cōfugit, eiúſque opibus defenſa eſt. Vixit ad ſenectutem placatis in ſe ſuorum ciuium animis. Cauſam capitis ſemel dixit bello ſociali, ſimul cum Timotheo, eóque iudicio eſt abſolutus. Mneſtea filium reliquit ex Threſſa natum Cotyis Regis filia. Is cùm interrogaretur, vtrum pluris patrem matrémve faceret: Matrem, inquit. Id cùm omnibus mirum videretur: at ille: Meritò, inquit, facio: nam pater quantum in ſe fuit, Thracem me genuit: contrà mater, Athenienſem.

Iphicratis filius, eiusq; dictū quoddam graue.

CHABRIAE
VITA XII.

CHABRIAS Athenienſis. Hic quoque in ſummis habitus eſt Ducibus, réſque multas memoria dignas geſſit. Sed ex his elucet maximè inuentū ei* in prælio quod apud Thebas fecit, cùm Bœotiis ſubſidio veniſſet. Nanque in ea victoria fidentem ſummum ducem Ageſilaum, fugatis iã ab eo conductitiis cateruis, reliquam phalãgã loco vetuit cedere, obnixóque genu, ſcuto, *proiectáque haſta impetum excipere hoſtium docuit. Id nouũ Ageſilaus intuẽs progredi non eſt auſus, ſuóſque iam incurrentes

Chabriæ nouum in prælio inuentum.

*Proiecta id eſt, porrecta, non abiecta.

tes.

tes, tuba reuocauit. Hoc vſque eò Græcia, fama celebratum eſt, vt illo ſtatu Chabrias ſibi ſtatuam fieri voluerit, quæ publicè ei ab Athenienſibus in foro conſtituta eſt. Ex quo factum eſt vt poſtea Athletæ, cæteriſque artifices, his ſtatibus ſtatuis ponendis vterentur, cùm victoriam eſſent adepti. Chabrias autem multa in Europa bella adminiſtrauit, cùm dux Athenienſium eſſet: in Ægypto ſua ſponte geſſit. Nã *Nectanebum adiutum profectus, regnum ei conſtituit. Fecit idem Cypri, ſed publicè ab Athenienſibus Euagoræ adiutor datus: neq; prius inde diſceſſit, quàm totam inſulam bello deuinceret. Qua ex re Athenienſes magnam gloriã ſunt adepti. Interim bellum inter Ægyptios & Perſas conflatum eſt, & Athenienſes cum Artaxerxe ſocietatem habebant; Lacædemonij cum Ægyptiis, à quibus magnas prædas Ageſilaus rex eorum faciebat. Id intués Chabrias, cùm in re nulla Ageſilao cederet, ſua ſponte eos adiutum profectus, Ægyptiæ claſſi præfuit, pedeſtribus copiis Ageſilaus. Tum Præfecti Regis Perſæ, legatos miſerunt Athenas, queſtum quòd Chabrias aduerſum Regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenieſes diem certã Chabriæ præſtituerunt, quam ante, domum niſi rediſſet, capitis ſe illum damnaturos denũciarũt. Hoc ille nuncio Athenas rediit, neque ibi diutiùs eſt moratus quàm fuit neceſſe. Non enim libenter erat ante oculos ciuium ſuorum, quòd & viuebat lautè, & indulgebat ſibi liberalius quàm vt inuidiam vulgi poſſet effugere: EST ENIM HOC COMMVNE VICIVM IN MAGNIS LIBERISQVE CIVITATI-

*Al. Nectenabũ.

Chabriæ res geſtæ.

Athenienſium in Chabriam decretum.

Inuidia gloriæ propũ comes.

BVS, VT INVIDIA GLORIAE COMES SIT: ET LIBENTER DE HIS DETRAHANT, QVOS EMERGERE VIDEANT ALTIVS: NEQVE ANIMO AEQVO PAVPERES ALIENAM OPVLENTVM INTVENTVR FORTVNAM. Itaque Chabrias quoad ei licebat, plurimùm aberat. Neque verò ſolus ille aberat Athenis libẽter, ſed omnes ferè Principes feceſũt idẽ, quòd tantũ ſe ab inuidia putabãt abfuturos, quãtũ à cõſpectu ſuorũ receſſiſſẽt. Itaque Conon plurimùm Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timothe⁹ Leſbi, Chares in Sigæo. Diſſimilis quidẽ Chares horũ & factis & morib⁹: ſed tamẽ Athenis & honoratus, & potẽs. Chabrias autẽ periit bello ſociali, tali modo: Oppugnabant Athenienſes Chiũ: erat in claſſe Chabrias priuatus, ſed omnes qui in magiſtratu erãt, auctoritate anteibat, eũmq; magis milites, quã qui præerant, aſpiciebãt. Quæ res ei maturauit mortẽ. Nã dũ primus ſtudet portũ intrare, gubernatorẽ iubet eò dirigere nauẽ, ipſe ſibi perniciei fuit. Cũ enim eò penetraſſet, cæteræ nõ ſunt ſecutæ. Quo facto, circũfuſus hoſtiũ cõcurſu, cùm fortiſſimè pugnaret nauis roſtro percuſſa cœpit ſidere. Hinc cũ refugere nõ poſſet, niſi ſe in mare deieciſſet, quòd ſuberat claſſis Athenienſiũ, quæ exciperet natantẽ: perire maluit, quã armis abiectis nauẽ relinquere, in qua fuerat vectus. Id cæteri facere noluerũt qui nãdo in tutũ peruenerũt. At ille, PRAESTARE HONESTAM MORTEM TVRPI VITAE exiſtimãs, cominus pugnans hoſtiũ telis interfectus eſt.

Qui belli duces Athenis viuere non potuerunt.

Chabriæ auctoritas, virtus, & cædes.

Honeſta mors turpi vitæ anteponenda.

TIMOTHEI
VITA XIII.

TIMOTHEVS Cononis filius Athenieñſis. Hic à patre acceptã gloriam multis auxit virtutibus. Fuit enim diſertus, impiger, laborioſus, rei militaris peritus, neque minus ciuitatis regendæ. *Timothei virtutes.* Multa huius ſunt præclarè facta, ſed hæc maximè illuſtria: Olynthios, & Byzantios bello ſubegit: Samum cepit, in qua oppugnãda, ſuperiori bello Athenienſes mille & ducenta taléta conſumpſerant: hanc ille ſine vlla publica impenſa populo reſtituit: Aduerſus Cotyn bella geſſit, ab eóque mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit: Cyzicum obſidione liberauit: Ariobarzani ſimul cum Ageſilao auxilio profectus eſt: á quo cùm Laco pecuniam numeratam accepiſſet, ille ciues ſuos agro atque vrbibus augeri maluit, quàm id ſumere cuius partem domum ſuam ferre poſſet. *Timothei res geſtæ.* Itaque accepit Erichthonem & Seſtum. Idem claſſi præfectus circumuehens Peloponneſum, Laconicã populatus, claſſé eorũ fugauit: Corcyrã ſub imperiũ Athenienſium redegit, ſociósque idem adiunxit Epirotas, Athamanos, Chaonas, omnéſque eas gentes quæ mare illud adiacent. Quo facto Lacedæmonij de diutina cõtentione deſtiterũt: & ſua ſponte Atheniéſibus imperij maritimi principatum cõceſſerunt, pacémque his

legibus conſtituerunt, vt Athenienſes mari duces eſſent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, vt tum primùm* aræ Paci publicæ ſint factæ, eíque Deæ puluinar ſit inſtitutum. Cuius laudis vt memoria maneret, Timotheo publicè ſtatuam in foro poſuerunt: qui honos huic vni ante id tempus contigit nemini, vt cùm patri populus ſtatuam poſuiſſet, filió quoque daret. Sic iuxtà poſita recés filij, veterem patris renouauit* memoria. Hic cùm eſſet magnus natu, & magiſtratus gerere deſiſſet, bello Athenienſes vndique premi ſunt cœpti. Defecerat Samus, deſcierat Helleſpontus. Philippus iam tunc valens Macedo, multa moliebatur: cui oppoſitus Chares cùm eſſet, non ſatis in eo præſidij putabatur. Fit Mneſtheus Prætor, filius Iphicratis, gener Timothei, & ad bellum proficiſcatur, decernitur. Huic in conſilium dãtur duo vſu & ſapientia præſtantes, quorum conſilio vteretur, pater & ſocer: quod in his tanta erat auctoritas vt magna ſpes eſſet, per eos, amiſſa poſſe recuperari. Hic cùm Samum profecti eſſent, & eodé Chares, aduẽtu cognito, cũ ſuis copiis proficiſceretur, ne quid abſente ſe geſtũ videretur: accidit cùm ad inſulam appropinquarent, vt magna tempeſtas oriretur: quam euitare duo veteres Imperatores vtile arbitrati, ſuam claſſem* ſuppreſſerunt. At ille temeraria vſus ratione, non ceſſit maiorum natu auctoritati, * & vt in ſua naui eſſet fortuna, quò cõtenderat, peruenit: eodémque vt ſequerentur, ad Timotheũ & Iphicraté nunciũ miſit. Hinc male re geſta, compluribus amiſſis nauibus, eò vnde erat profectus, ſe recepit, literáſque

*De pacis ara diſſentit Plutarchus in Cimone.

*Al. memoriam.

*ſuppreſſerunt, id eſt, retinuerunt.

*Aldus habet, vt in ſua manu eſſet fortuna, quò

Athenas publicè miſit, ſibi procliue fuiſſe Samũ capere, niſi à Timotheo & Iphicrate deſertus eſſet. Ob eam rem in crimen vocabantur. Populus acer, ſuſpicax, mobilis, aduerſarius, inuidus etiam potẽtiæ, domum reuocat: accuſantur proditionis. Hoc iudicio damnatur Timotheus, líſque eius æſtimatur centum talẽtis. Ille odio ingratæ ciuitatis coactus, Chalcidẽ ſe contulit. Huius poſt mortẽ, cùm populum iudicij ſui pœniteret, multæ nouem partes detraxit, & decem talenta Cononẽ filium eius ad muri quandam partẽ reficiendam iuſſit dare. In quo fortunæ varietas eſt animaduerſa. Nam quos auus Conon muros ex hoſtiũ præda patriæ reſtituerat, eoſdem nepos cum ſumma ignominia familię, ex ſua re familiari reficere coactus eſt. Timothei autem moderatæ ſapientíſque vitæ, cùm pleraque poſſimus proferre teſtimonia, vno erimus contenti, quòd ex eo facilè coniici poterit, quã carus ſuis fuerit. Cùm Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolùm amici priuatíque hoſpites ad eum defendendum conuenerunt, ſed etiam in eis Iaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic cùm in patria ſine ſatellitibus ſe tutum nõ arbitraretur, Athenas ſine vllo præſidio venit: tantíque hoſpitem fecit, vt mallet ſe capitis periculum adire, quàm Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc aduerſus tamen Timotheus poſtea populi iuſſu bellum geſſit: patrię enim ſanctiora iura, quã hoſpitij eſſe duxit. Hæc extrema fuit ætas Imperatorum Athenienſium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei. Neque poſt illorum obitum, quiſquam dux in illa vrbe fuit dignus memoria.

Timotheus ab Athenienſibus damnatus.

Fortunæ varietas.

Iaſon tyrannus Theſſalorum.

Patriæ iura quàm hoſpitij ſanctiora.

Extrema imperatorum Athenienſium ætas.

DATAMIS

VITA XIIII.

VENIO nunc ad fortiſſimum virum, maximíque cõſilij omniũ Barbarorum exceptis duobus Carthaginenſibus Hamilcare, & Hánibale. De quo hoc plura referemus, quòd & obſcuriora ſunt eius geſta pleraque, & ea quæ proſperè ei ceſſerunt, non magnitudine copiarum, ſed conſilij, quo tamen omnes ſuperabat, acciderunt. Quorum niſi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. DATAMES patre Camiſſare, natione Care, matre Scythiſſa natus, primùm militum numero fuit apud Artaxerxem, eorum qui regiam tuebantur. Pater eius Camiſſares, quòd & manu fortis, & bello ſtrenuus, & Regi multis locis fidelis erat repertus: habuit prouinciam Ciliciæ iuxta Cappadociam, quam incolunt Leucoſyri. Datames militare munus fungens primùm, qualis eſſet apparuit bello, quod Rex aduerſus Caduſios geſſit. Nanque hîc multis millibus regiorum interfectis, magni fuit eius opera. Quo factum eſt, cùm in eo bello cecidiſſet Camiſſares, paterna ei traderetur prouincia. Pari ſe virtute poſtea præbuit, cùm * Androphrodates iuſſu Regis bello proſequeretur eos qui defecerant. Nanq; eius opera, hoſtes, cũ caſtra ii intraſſent, profligati ſunt, exercitúſq; reliquus conſeruatus Regis eſt. Qua ex re maioribus

Datamis genus.

* Autophradates, habet Aldus.

ribus rebus præeſſe cœpit. Erat eo tẽpore Thyus Dynaſtes Paphlagoniæ, antiquo genere natus, à Pylæmene illo, quẽ Homerus Troico bello *à Patroclo interfectum ait. Is Regis dicto audiẽs non erat: quam ob cauſam bello eum perſequi conſtituit, eiſque rei præfecit Datamen propinquum Paphlagonis: nanque ex fratre & ſorore erât nati. Quam ob cauſam Datames primùm experiri voluit, vt ſine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem quum veniſſet ſine præſidio, quòd ab amico nullas vereretur inſidias, penè interiit. Nam Thyus eũ clàm interficere voluit. Erat mater cum Datame amita Paphlagonis: ea quid ageretur reſciit, filiumque monuit. Ille fuga periculum euitauit, bellúmq; indixit Thyo. In quo, cùm ab Ariobarzane Præfecto Lydiæ & Ioniæ totiúſque Phrygiæ deſertus eſſet, nihilo ſegnius perſeuerauit, viuumque Thyum cepit cum vxore & liberis. Cuius facti, ne priùs fama ad Regem, quàm ipſe perueniret, dedit operam. Itaque omnibus inſciis, eò vbi erat Rex, venit, poſteróque die, Thyum hominem maximi corporis, terribiliſque facie, quòd & niger, & capillo longo, barbáque erat prolixa, optima veſte contexit, quam Satrapæ regij gerere conſueuerant. Ornauit etiam torque, atque armillis aureis, cæteróque regio cultu. Ipſe agreſti, duplicíque amiculo circundatus, hirtáque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clauam, ſiniſtra copulam, vinctum ante ſe Thyum agebat, vt ſi feram beſtiã captam duceret. Quem cùm omnes proſpicerent, propter nouitatem ornatus, ignotámque formam, ob

*Non à Patroclô, ſed à Menelao interfectum ſcribit Homerus Iliad. 5.

Datames Thyum regem Paphlagoniæ cum vxore & liberis capit.

Thyi proceritas, & forma, & ornatus.

cámque rem magnus eſſet concurſus: fuit nemo qui agnoſceret Thyum, qui nõ Regi nunciaret. Ac primò non credidit. Itaque Pharnabazum miſit exploratum: à quo vt rem geſtam comperit, ſtatim admitti iuſſit, magnoperè delectatus cùm facto, tum ornatu: in primis quòd non vilis Rex in poteſtatem inopinatè venerat. Itaque magnificè Datamen donatum, ad exercitum miſit qui tum contrahebatur duce Pharnabazo, & Tithrauſte ad bellum Ægyptium, paríque eum atque alios imperio eſſe iuſſit. Poſteà verò quàm Pharnabazum Rex reuocauit, illi ſumma imperij tradita eſt. Hic cùm maximo ſtudio cõpararet exercitum, Ægyptúmque proficiſci pararet, ſubitò à Rege literæ ſunt ei miſſæ, vt Aſpim aggrederetur, qui Cataoniã tenebat, quæ gens iacet ſupra Ciliciam, confinis Cappadociæ. Nanque Aſpis ſaltuoſam regionem, caſtelliſque munitam incolens, non ſolùm imperio Regis non parebat, ſed etiam finitimas regiones vexabat, & quæ Regi portarentur, arripiebat. Datames, & ſi longè aberat ab his regionibus, & à maiore re abſtrahebatur: tamen Regis voluntati morem gerendum putauit. Itaque cum paucis, ſed viris fortibus, nauem conſcendit, exiſtimans, id quod accidit, facilius ſe imprudentem parua manu oppreſſurum, quàm paratum, quamvis magno exercitu. Hac delatus, in Ciliciam egreſſus, inde dies noctéſque iter faciens, Taurum tranſiit, eóque quò ſtuduerat, venit. Quærit quibus locis ſit Aſpis: cognoſcit haud longè abeſſe, profectúmq; eum venatum: quem dum ſpeculatur, aduentus eius cauſa cognoſcitur. Piſidas cum iis quos ſecum habebat, ad

Datamis in Aſpim Cataoniæ regem expeditio.

Celeritas in bello valet.

ad reſiſtendum Aſpis comparat. Id Datames vbi audiuit, arma capit, ſuos ſequi iubet: ipſe equo cōcitato, ad hoſtem vehitur: quem procul Aſpis conſpiciens ad ſe ferentem, pertimeſcit, atque à conatu reſiſtendi deterritus, ſeſe dedit. Hunc Datames vinctum, ad Regem ducendum tradit Mithridati. Hæc dum geruntur, Artaxerxes reminiſcens à quanto bello, ad quam paruam rem principem ducum miſiſſet, ſeipſum reprehendit, & nuncium ad exercitum acrem miſit, quòd nondum Datamen profectum putabat, qui diceret, ne ab exercitu diſcederet. Hic priuſquam perueniret quò erat profectus, in itinere cōuenit qui Aſpim ducebant. Qua celeritate, cùm magnam beneuolentiam Regis Datames conſecutus eſſet, non minorem inuidiam aulicorum excepit, quòd illum pluris quàm ſe omnes fieri videbant. Quo facto, cuncti ad eum opprimendū cōſenſerunt. Hæc Pandates gazæ cuſtos regiæ, amicus Datami præſcripta ei mittit, in quibus docet, eum magno fore periculo, ſiquid illo imperāte, in Ægypto aduerſi accidiſſet: NANQVE EAM ESSE CONSVETVDINEM REGVM, VT CASVS ADVERSOS HOMINIBVS TRIBVANT, SECVNDOS FORTVNAE SVAE. Quo facilè fieri, vt impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res malè geſtæ nuncientur. Illum hoc maiore fore diſcrimine, quòd quibus Rex maximè obediat, eos habeat inimiciſſimos. Talibus ille literis cognitis, cùm iam ad * exercitum acrem veniſſet, quòd non ignorabat ea verè ſcripta, deſciſcere à Rege conſtituit. Neque tamen quicquàm fecit, quod eſt.

Datames Aſpim capit.

Regum ingratitudo.

*Acrē exercitum vocat, quòd ex paucis, ſed fortibus cōſtaret, vt ſupra dictū eſt.

*Al. Androclem. — Datames deficit à rege Perſarũ.

ſide ſua eſſet indignum. Nam* Androdem Magnetem exercitui præfecit: ipſe cum ſuis in Cappadociam diſcedit, coniunctámque huic Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate eſſet in Regem: clàm cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, vrbes munitas ſuis tuendas tradit. Sed hæc propter hyemale tempus, minus proſperè ſuccedebant. Audit Piſidas quaſdam copias aduerſus ſe parare: filium eò Arideum cum exercitu mittit. Cadit in prælio adoleſcens: proficiſcitur eo pater non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepiſſet, quòd priùs ad hoſtem peruenire cupiebat quàm de malè re geſta fama ad ſuos perueniret, ne cognita filij morte, animi debilitarentur militum. Quò contenderat peruenit, híſque locis caſtra ponit, vt neque circumueniri multitudine aduerſariorum poſſet, neque impediri quò minus ipſe ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Metrobarzanes ſocer eius, præfectus equitum. Is deſperatis generi rebus ad hoſtes transfugit. Id Datames vt audiuit, ſenſit ſi in turbã exiſſet, ab homine tam neceſſario ſe relictum, futurum, vt cæteri conſilium ſequerentur: in vulgus edit, ſuo iuſſu Metrobarzanem profectum pro perfuga, quò faciliùs receptus, interficeret hoſtes. Quare relinqui eum non par eſſe, ſed omnes confeſtim ſequi: quod ſi animo ſtrenuo feciſſent, futurum vt aduerſarij non poſſent reſiſtere, quum & intra vallum, & foris cæderentur. Hac re probata, exercitum eduxit: Metrobarzanem perſequitur: tum ad hoſtes peruenerat: Datames ſigna inferri iubet. Piſidæ noua re commoti, in opinionem

Datamis ſtrategema, quod tamen aliter à Frontino refertur.

nem

rem adducuntur, perfugas mala fide, compoſitóque feciſſe, vt recepti, eſſent maiori calamitati: primùm eos adoriuntur. Illi quum quid ageretur, aut quare fieret ignorarent: coacti ſunt cum eis pugnare ad quos tranſierant, ab híſque ſtare quos reliquerant. Quibus cùm neutri parcerent, celeriter ſunt conciſi. Reliquos Piſidas reſiſtentes, Datames inuadit: primo impetu pellit, fugientes perſequitur, multos interficit, caſtra hoſtium capit. Tali conſilio, vno tempore & proditores perculit, & hoſtes profligauit, & quod ad ſuam perniciem fuerat cogitatum, id ad ſalutem conuertit. Quo neque acutius vllius Imperatoris cogitatum, neque celerius factum vſquam legimus. Ab hoc tamen viro Sciſmas maximus natu filius, deſciit, & ad Regem tranſiit, & de defectione patris detulit. Quo nuncio Artaxerxes commotus, quòd intelligebat ſibi cum viro forti ac ſtrenuo negociũ eſſe, qui quũ cogitaſſet, facere auderet, & prius cogitare, quàm conari conſueſſet: Andophrodatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare poſſet, ſaltum in quo Ciliciæ portæ ſunt ſitæ, Datames præoccupare ſtuduit: ſed tam ſubitò copias contrahere non potuit. A qua re depulſus, cum ea manu quam contraxerat, locum delegit talem, vt neque circumiretur ab hoſtibus, neq; præteriret aduerſarius, quin ancipitib[9] locis premeretur: & ſi dimicare * eo vellet, non multũ obeſſe multitudo hoſtium ſuæ paucitati poſſet. Hęc etſi Androphrodates videbat, tamẽ ſtatuit cõgredi, quã cum tantis copiis refugere, aut tã diu vno loco ſedere. Habebat Barbarorum equitũ viginti, peditũ centũ millia, quos illi

Sciſmas à Datame patre deficit.

*eo, videtur redundare.

Regis Perſarum copiæ contra Datamen.

Gardates appellant, eiuſdémque generis tria funditorum. Præterea Cappadocũ octo, Armeniorum decem, Paphlagonum quinque, Phrygũ decem, Lydorũ quinque, Aſpendiorũ & Piſidarum circiter tria, Cilicum duo, Captianorum totidem: ex Græcia conductorum tria millia, leuis armaturæ maximum numerũ. Has aduerſus copias, ſpes omnis conſiſtebat Datami in ſe, locíq; natura: nanque huius partem non habebat vigeſimam militum. Quibus fretus conflixit, aduerſariorúmque multa millia concîdit, cùm de ipſius exercitu non amplius hominum mille cecidiſſet. Quam ob cauſam poſtero die tropæũ poſuit, quo loco pridie pugnatum. Hic cùm caſtra mouiſſet inferior copiis, ſuperior omnibus præliis diſcedebat, quòd nunquam manum cõſereret, niſi aduerſarios locorum anguſtiis clauſiſſet, quod perito regionum, callidéque cogitãti ſæpe accidebat. Androphrodates, cùm bellum duci maiore Regis calamitate, quàm aduerſariorum videret, ad pacem atque amicitiam hortatus eſt, vt cum Rege in gratiam rediret. Quam ille etſi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, ſeque ad Artaxerxẽ legatos miſſurum dixit. Sic bellũ, quod Rex aduerſus Datamen ſuſceperat, ſedatum. Androphrodates in Phrygiam ſe receperat. At Rex quòd implacabile odiũ in Datamẽ ſuſceperat, poſtquã bello eum opprimi non poſſe animaduertit, inſidiis interficere ſtuduit, quas ille pleraſque vitauit. Sicut cùm nunciatum eſſet, quoſdam ſibi inſidiari, qui in amicorũ erant numero: de quibus quòd inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putauit, experiri voluit,

Datamis de regis Perſarum exercitu victoria.

Datamis in bello calliditas.

Regis Perſarum cum Datame pax ſimulata.

verũ

verum falſúm ne ſibi eſſet relatum. Itaque eò profectus eſt, in quo itinere futuras inſidias euenire dixerant. Sed elegit corpore & ſtatura ſimillimum ſui, eíque veſtitum ſuum dedit, atque eo loco ire, quò ipſe conſueuerat, iuſſit. Ipſe autem ornatus veſtitu militari, inter corporis cuſtodes, iter facere cœpit. At inſidiatores, poſtquam in eum locum agmen peruenit, decepti ordine atque veſtitu, in eum faciunt impetum qui ſuppoſitus erat. Prædixerat autem his Datames cum quibus iter faciebat, vt parati eſſent facere quod ipſum vidiſſent. Ipſe vt cōcurrentes inſidiatores animaduertit, tela in eos coniecit. Hoc idem cùm vniuerſi feciſſent, prius quàm peruenirent ad eum quem aggredi volebant, confixi ceciderunt. Hic tamen tam callidus vir, extremo tempore captus eſt, Mithridatis Ariobarzanis filij dolo. Nanque is pollicitus eſt Regi, ſe eum interfecturum, ſi ei Rex promitteret, vt quodcunque vellet, liceret impunè facere, fidémque de ea re, more Perſarum dextra dediſſet. Hanc vt recepit à Rege, copias parat, & abſens amicitiam cum Datame facit: Regis prouinciam vexat, caſtella expugnat, magnas prædas capit. quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamen mittit. Pari modo complura caſtella ei tradit. Hæc diu faciendo, perſuaſit homini, ſe infinitum aduerſus Regem ſuſcepiſſe bellum, cùm nihilo magis, ne quam ſuſpicionem illi præberet inſidiarum, neque colloquium eius petiuit, neque in conſpectum venire ſtuduit. Sic abſens amicitiam gerebat, vt non beneficiis mutuis, ſed odio communi, quod erga Regem ſuſceperant, contineri viderentur.

Datamis ſtrategema aduerſus inſidias regis Perſarum.

Datames per ſimulatam cuiuſdam amicitiam interficitur.

Id cùm ſatis ſe cõfirmaſſe arbitratus eſt, certioré fecit Datamen, tempus eſſe maiores exercitus parari, & bellum cum Rege ſuſcipi: de qua re, ſi ei videretur, quo vellet in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus ſumitur, locúſque quo conueniretur. Huc Mithridates cum vno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribúſque locis ſeparatim gladios obruit, eáque loca diligenter notat. Ipſo autem colloquendi die vtrique, locum qui explorarent, atque ipſos ſcrutarentur, mittunt: deinde ipſi ſunt congreſſi. Hîc cùm aliquandiu in colloquio fuiſſent, & diuerſi diſceſſiſſent, iámque procul Datames abeſſet, Mithridates, priuſquam ad ſuos perueniret, ne quam ſuſpicionem pararet, in eundem locum reuertitur, atque ibi vbi telum erat impoſitum reſedit, vt ſi laſſitudine cuperet acquieſcere, Daaménque reuocauit, ſimulans ſe quiddam in colloquio eſſe oblitum, interim telum quod latebat protulit, nudatúmque vagina, veſte texit, ac Datami venienti ait, digredientem ſe animaduertiſſe locum quendam qui erat in conſpectu, ad caſtra ponenda eſſe idoneum. Quem cùm digito monſtraret, & ille conſpiceret, auerſum ferro transfixit: & prius quàm quiſquam poſſet ſuccurrere, interfecit. Ita ille vir qui multos conſilio, neminem perfidia ceperat, ſimulata captus eſt amicitia.

Mithridatis mirus dolus ad Datamen interficiendum.

EPA

EPAMINONDAE VITA XV.

EPAMINONDAS Polymni filius, Thebanus. De hoc priuſquã ſcribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, Ne alienos mores ad ſuos referant, néve ea quæ ipſis leuiora ſunt, pari modo apud cęteros fuiſſe arbitrétur. Scimus enim muſicem noſtris moribus abeſſe à Principis perſona: ſaltare etiam in vitiis poni. Quæ omnia apud Græcos, & grata, & laude digna ducũtur. Cùm autẽ exprimere imaginẽ cõſuetudinis, atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eã declarandã. Quare dicemus primũ de genere eius: deinde quibus diſciplinis, & à quib⁹ ſit eruditus: tum de moribus ingeniſque facultatibus, & ſi qua alia digna memoria erunt. Poſtremò de rebus geſtis, quæ plurimis omnium anteponuntur virtutibus. Natus igitur patre quo diximus, honeſto genere, pauper iam à maioribus relictus. Eruditus autẽ ſic, vt nemo Thebanus magis: nam & citharizare, & cantare ad chordarũ ſonum doctus eſt à Dionyſio, qui non minore fuit in muſicis gloria, quàm Damon, aut Lamprus, quorum peruulgata ſunt nomina: carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro: ſaltare, à Calliphrone. At philoſophiæ præceptorem habuit Lyſiam Tarentinum Pythagoræum:

Muſica & ſaltatio in Romano principe vitioſa.

Epaminondæ genus, & inſtitutio.

Muſici excellentes.

Epaminondæ in philoſophia præceptor Lyſias Tarentinus.

doſ ſæpè ſic vſus eſt, vt poſſit iudicari, omnia ei cùm amicis fuiſſe communia. Nam quum aut ciuium ſuorum aliquis ab hoſtibus fuiſſet captus, aut virgo amici nubilis, quæ propter paupertatem collocari non poſſet: amicorum conſilium habebat, & quantum quiſque daret, pro facultatibus imperabat: eámque ſummam cùm faceret, priuſquàm acciperet pecuniam, adducebat eum qui quærebat, ad eos qui conferebãt, eíque vt ipſi numerarent, faciebat, vt ille ad quem ea res perueniebat, ſciret quantum cuiq; deberet. Tentata autem eſt eius abſtinentia à Diomedonte Cyziceno. Nanque is rogatu Artaxerxis, Epaminondam pecunia corrumpendum ſuſceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit, & * Michitum adoleſcentulum, quinque talentis ad ſuã perduxit voluntatem, quem tum Epaminondas plurimùm diligebat. Michitus Epaminondam cõnuenit, & cauſam aduentus Diomedontis oſtendit. At ille Diomedõte coram: Nihil, inquit, opus pecunia eſt. Nam ſi ea Rex vult, quæ Thebanis ſunt vtilia, gratis facere ſum paratus: ſin autem contraria, non habet auri atque argenti ſatis: nanque orbis terrarum diuitias accipere nolo pro patriæ caritate. Tu qui me incognitũm tentaſti, tuíque ſimilem exiſtimaſti, non miror, tibíque ignoſco. Sed egredere properè, ne alios corrumpas, quum me non potueris. Tu Michite argentũ huic redde: aut niſi id confeſtim facis, ego te tradã magiſtratui. Hunc Diomedon cùm rogaret, vt tutò exire, ſuaq; quæ attuliſſet, liceret efferre: Iſtud, inquit, faciã, neq; tua cauſa, ſed mea: ne ſi tibi ſit pecunia adépta, aliquis dicat

Epaminadæ fides & caritas erga ciues.

Epaminõdæ abſtinentia.

* Aldu habet Micythum.

Epmĩ nõdę dilẽma, de patriæ caritate.

ad me ereptũ perueniſſe, quod delatũ acciperé noluiſſé. A quo cũ quæſiſſet, quò ſe duci vellet, & ille Athenas diceret: præſidium dedit, vt tutò perueniret. Neq; verò id ſatis habuit, ſed etiã vt inuiolatus in nauem aſcenderet, per Chabriam Athenienſem, de quo ſuprà mentioné fecimus. Abſtinétiæ erit hoc ſatis teſtimonium. Plurima quidem proferre poſſemus, ſed modus adhibendus eſt, quoniam vno hoc volumine, vitas excellentium virorum complurium concludere conſtituimus, quas ſeparatim multis millibus verſuum, complures ſcriptores ante nos explicarunt. Fuit & diſertus, vt nemo Thebanus par eſſet eloquentia: neque minùs concinnus in breuitate reſpondendi, quàm in perpetua oratione ornatus. Habuit obtrectatorem Menecliden quendam indidem Thebis, & aduerſarium in adminiſtranda Republica, ſatis exercitatum in dicendo, vt Thebanum ſcilicet: nanque illi genti plus ineſt virium quàm ingenij. Is quòd in re militari florere Epaminondam videbat, hortari ſolebat Thebanos, vt pacem bello anteferrent, ne illius Imperatoris opera deſideraretur. Huic ille: Fallis, inquit, verbo ciues tuos, quòd hos à bello euocas. Ocii enim nomine ſeruitutem cõcilias: nam, Paritur pax bello. Itaque qui ea diutina volũt frui, bello exercitati eſſe debét. Quare ſi principes Græciæ eſſe vultis, caſtris eſt vobis vtendum, non palæſtra. Idem ille Meneclides, quum huic obiiceret, quòd liberos non haberet, neque vxorem duxiſſet, maximéq; inſolentia, quòd ſibi Agamemnonis, bello gloriam videretur conſecutus: At ille, Define, inquit, Meneclides de vxore mihi exprobrare: nam

Epaminõdæ eloquẽtia.

Thebanis plus eſt viriũ quàm ingenij.

Pax bello paritur.

Epaminõdæ aliquot dicta.

nam nullius in iſta re minus quàm tuo vti conſilio volo. Habebat enim Meneclides ſuſpicionem adulterij. Quòd autem me Agamemnoné æmulari putas: falleris: Nanque ille cum vniuerſa Græcia vix decem annis vnam cepit vrbẽ: ego contrà, ex vna vrbe noſtra, diéque vno, totam Græciam Lacedæmoniis fugatis, liberaui. Idem cùm in conuentum veniſſet Arcadum, petens, vt ſocietatem cum Thebanis & Argiuis facerent, contráque Calliſtratus Athenienſium legatus, qui eloquentia omnes eo præſtabat tempore, poſtularet, vt potius amicitias ſequerentur Atticorum, & in oratione ſua, multa inuectus eſſet in Thebanos & Argiuos, in eíſque hoc poſuiſſet, Animaduertere debere Arcadas quales vtraque ciuitas ciues procreaſſet, ex quibus de cæteris poſſent iudicare. Argiuos enim fuiſſe Oreſtem, & Alcmeonem matricidas: Thebis OEdipum natum, qui quum patrem ſuũ interfeciſſet, ex matre liberos procreaſſet. Huic in reſpõdendo Epaminõdas, quum de cæteris peroraſſet, poſtquàm ad illa duo opprobria peruenit, admirari ſe dixit ſtultitiam Rhetoris Attici, qui non animaduerteret, innocentes illos natos, domi ſcelere admiſſo, quum patria eſſent pulſi, receptos eſſe ab Athenienſibus. Sed maximè eius eloquentia eluxit Spartæ: quò cùm omnium ſociorum cõueniſſent legati, coram frequentiſſimo legationum conuentu, ſic Lacedæmoniorum Tyrannidem coarguit, vt non minus illa oratione opes eorum concuſſerit, quàm Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod pòſt apparuit, vt auxilio ſociorum Lacedæmonij priuarentur. Fuiſſe autem patientem,

Calliſtratus Athenienſium legatus.

Epaminō-da patientia & pietas in patriam.

ſuorumque iniurias ferentem ciuium, quòd ſe patriæ iraſci nefas eſſe duceret, hæc ſunt teſtimonia. Quum eum propter inuidiam ciues præficere exercitui noluiſſent, dúxque eſſet delectus belli imperitus, cuius errore eò eſſet deducta res illa militum, vt omnes de ſalute pertimeſcerét, quòd locorum anguſtiis clauſi, ab hoſtibus obſidebantur: deſiderari cœpta eſt Epaminondæ diligentia. Erat enim ibi priuatus numero militum: à quo quum peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ: & exercitum obſidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neq; verò hoc ſemel fecit, ſed ſæpiùs. Maximè autem fuit illuſtre, quum in Peloponneſum exercitum duxiſſet aduerſus Lacedæmonios, haberétque collegas ſuos, quorum alter erat Pelopidas vir fortis, ac ſtrenuus: hìc cùm criminibus aduerſariorum omnes in inuidiam veniſſent, ob eámque rem imperium his eſſet abrogatum, atque in eorum locum alij Prætores ſucceſſiſſent: Epaminondas plebiſcito non paruit: idémque vt facerent, perſuaſit collegis, & bellum quod ſuſceperat, geſſit. Nanque animaduertebat, vbi id feciſſet, totum exercitum propter Prætorum imprudentiam, inſcitiámq; belli, periturũ. Lex erat Thebis, quæ morte multabat, ſi quis imperium diutiùs retinuiſſet, quàm lege præfinitum foret. Hanc Epaminondas, cũ Reipublicæ conſeruandæ cauſa latam videret, ad perniciem ciuitatis conferre noluit: & quatuor menſibus; diutius quàm populus iuſſerat, geſſit imperiũ. Poſtquàm domum reditum eſt, collegæ eius hoc crimine accuſabantur. Quibus ille permiſit vt omnẽ cauſam in ſe transferrent,

Epaminōdas Athenienſium plebiſcito cur nō paruerit.

ſuáque opera factum contenderent, vt legi nō obediret. Qua defenſione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam reſponſurum putabat, quòd quid diceret, non habebat. At ille in iudiciū venit, nihil eorum negauit quæ aduerſarij crimini dabant, omniáque quę collegę dixerant, confeſſus eſt: neque recuſauit, quò minus legis pœnam ſubiret: ſed vnum ab iis petiuit, vt* in periculo ſuo inſcriberent, EPAMINONDAS à Thebanis morte multat⁹ eſt, quòd eos coëgit apud Leuctra ſuperare Lacedæmonios, quos ante ſe Imperatorem nemo Bœotiorum auſus fuit aſpicere. In acie quoque vno prælio non ſolùm Thebas ab interitu retraxit, ſed etiam vniuerſam Græciam in libertatem vindicauit: eóque res vtrorumque perduxit, vt Thebani Spartam oppugnarent: Lacedæmonij ſatis haberent, ſi ſalui eſſe poſſent: neque prius bellare deſtitit quàm Meſſena conſtituta, vrbem eorum obſidione clauſit. Hæc cùm dixiſſet riſus omnium cum hilaritate coortus eſt, neque quiſquam iudex auſus eſt ferre ſuffragium. Sic à iudicio capitis maxima diſceſſit gloria. Hic extremo tempore Imperator apud Mātineam, cùm acie inſtructa, audacius inſtaret hoſtibus, cognitus à Lacedæmoniis, quòd in vnius pernicie, eius patriæ ſitam putabant ſalutem, vniuerſi in vnū impetum fecerunt: neque prius abſceſſerunt, quàm magna cæde, multiſque occiſis, fortiſſimè ipſum Epaminondam pugnantem, ſparo eminus percuſſum, concidere viderunt. Huius cauſa aliquantulum retardati ſunt Bœotij: neque tamen prius pugna exceſſerūt, quàm repugnantes profligarūt.

*Aldus habet, in ſepulchro ſuo.

Epaminondæ elogiū.

Epaminondæ cædes.

Epaminondæ morientis dictum: de quo Cicero Epiſt. lib. 5 ad L. Lucceium.

At Epaminondas, cùm animaduerteret mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimúlque, ſi ferrum quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, animam ſtatim amiſſurum: vſque eò retinuit, quoad renũciatum eſt viciſſe Bœotios. Id poſtquàm audiuit, Satis (inquit) vixi, inuictus enim morior. Tum ferro extracto, cõfeſtim exanimatus eſt. Hic vxorem nunquam duxit: in quo cùm reprehenderetur, quòd liberos non relinqueret, à Pelopida, qui filium habebat infamem, maléque eum in eo patriæ conſulere diceret: Vide, inquit, ne tu peius cõſulas, qui talem ex te natũ relicturus ſis. Neque verò ſtirps mihi poteſt deeſſe: nanque ex me natam relinquo pugnã Leuctricã, quæ non modò mihi ſuperſtes, ſed etiam immortalis ſit, neceſſe eſt. Quo tempore duce Pelopida exules Thebas occupauerunt, & præſidium Lacedæmoniorũ ex arce expulerunt: Epaminondas, quandiu facta eſt cædes ciuium, domi ſe retinuit, quòd neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus ſuorum ſanguine cruentaret. Nanque omnem ciuilem victoriam, funeſtam putabat. Idémque poſtquàm apud Cadmeã pugnari cũ Lacedæmoniis cœpit, in primis ſteiit. Huius de virtutibus vitáque ſatis erit dictum, ſi hòc vnum adiunxero; quod nemo eat inficias, Thebas & ante Epaminondam natum, & poſt eiuſdẽ interitum, perpetuò alieno paruiſſe imperio: cũ ea, quandiu ille præfuerit Reipublicæ, caput fuiſſet totius Græciæ, ex quo intelligi poteſt, vnũ hominem pluris quàm ciuitatem fuiſſe.

Epaminondæ dictum de procreãdis liberis.

Omnis ciuilis victoria funeſta.

Vnus homo pluris q̃ ciuitas.

PELO

PELOPIDAE VITA XVI.

PELOPIDAS Thebanus, magis hiſtoriis quàm vulgo notus. Cuius de virtutibus, dubito quemadmodum exponã: quòd vereor, ſi res explicare incipiã, non vitam eius enarrare, ſed hiſtoriam videar ſcribere: ſi tantũmodo ſummas attigero, ne rudibus literarum Græcarum minùs lucidè appareat quantus fuerit ille vir. Itaque vtrique rei occurram quantum potero, & medebor cùm ſatietati, tum ignorantiæ lectorum. Phœbidas Lacedæmonius cùm exercitum Olynthum duceret, itérque per Thebas faceret, árcem oppidi quæ Cadmea nominatur, occupauit, impulſu perpaucorum Thebanorum, qui aduerſariç factioni quò faciliùs reſiſterent, Laconum rebus ſtudebant. Idque ſuo priuato, non publico fecit conſilio: quo facto, eum Lacedæmonij ab exercitu remouerunt, pecuniáque multarunt, neque eò magis arcem Thebanis reddiderũt, quòd ſuſceptis inimicitis, ſatius ducebant eos obſideri, quàm liberari. Nã poſt Pelopõneſiũ bellũ Athenáſq; deuictas, cũ Thebanis ſibi rẽ eſſe exiſtimabãt, & eos eſſe ſolos, qui aduerſus reſiſtere auderent. Hac mente amicis ſuis ſummas poteſtates dederãt, alterius factionis principes partim interfecerãt, alios in exilium eiecerant, in quibus Pelopidas hic, de quo ſcribere exorſi ſumus, pulſus, patria ca-

Aliud eſſe vitam alicuius ſcribere, aliud hiſtoriam.

Pelopidæ exulis cõſilium de liberãda patria.

ꝫebat. Hi omnes ferè Athenas ſe contulerant, non vt ſequerentur ocium, ſed vt quenque ex proximo locum fors obtuliſſet, eo patriam recuperare niterentur. Itaque cùm tempus eſt viſum rei gerendæ, cõmuniter cum his qui Thebis idem ſciebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, ciuitatémque liberandam, eum quo maximi magiſtratus ſimul conſueuerant epulari. Magnæ ſæpè res non ita magnis copiis ſunt geſtæ. Sed profectò nunquam ab tam tenui initio, tantæ opes ſunt profligatæ. Nã duodecim adoleſcentuli coierunt ex his qui exilio erãt multati, cùm omninò non eſſent amplius cétum qui tanto ſe offerrent periculo. qua paucitate percuſſa eſt Lacedæmoniorũ potentia. Hi enim non magis aduerſariorum factioni, quàm Spartanis eo tempore bellum intulerũt, qui principes erant totius Græciæ: quorum imperio maieſtas, neque ita multò poſt Leuctricã pugnam, ab hoc initio perculſa, cécidit. Illi igitur duodecim quorum erat dux Pelopidas, cũm Athenis interdiu exiſſent, vt veſperaſcente cœlo Thebas poſſent peruenire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, veſtitu agreſti, quo minore ſuſpitione facerent iter. Qui cùm tempore ipſo quò ſtuduerãt perueniſſét, domũ Charonis deuenerunt, à quo & tempus & dies erat datus. Hoc loco libet interponere, etſi ſeiunctũ à re poſita eſt: NIMIA FIDVCIA QVANTAE CALAMITATI SOLEAT ESSE. Nam magiſtratuum Thebanorũ ſtatim ad aures peruênit, exules in vrbem deueniſſe. Id illi, vino epulíſque dediti, vſque eò deſpexerunt, vt ne quærere quidem de tanta re laborarint.

Magnæ res paruis copiis geſtæ.

Pelopidas quomodo acceſſerit ad Thebas liberãdas.

Nimia fiducia quãtæ calamitati ſoleat eſſe.

Acceſ

Acceſſit etiam quód magis aperiret eorum de-mentiam: allata eſt enim epiſtola Athenis ab Archia vno Tinarchiæ, qui tum maximum magiſtratum Thebis obtinebat, in qua omnia de profectione exulum perſcripta erant. Quæ cùm iam accubanti in conuiuio eſſet data: ſicut erat ſignata, in puluinum ſubiiciés: in craſtinum, inquit, differo res ſeueras. At illi omnes cùm iam nox proceſſiſſet, vinolenti ab exulibus, duce Pelopida, ſunt interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatémque vocato, non ſolùm qui in vrbe erant, ſed etiam vndique ex agris concurrerunt: præſidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt: patriam obſidione liberauerunt: auctores Cadmeæ occupandæ, partim occiderunt, partim in exilium eiecerunt. Hoc tam turbido tempore (ſicut ſuprà diximus) Epaminondas quoad cum ciuibus dimicatum eſt, domi quietus fuit. Itaque hæc liberãdarũ Thebarum propria laus eſt Pelopidæ: cæteræ ferè omnes communes cum Epaminonda. Nanque Leuctrica pugna, Imperatore Epaminonda, hic fuit dux delectæ manus, quæ primam phalangem proſtrauit Laconum. Omnibus præterea periculis adfuit: ſicut Spartam cùm oppugnauit, alterum tenuit cornu: quóq; Meſſena celerius reſtitueretur, legatus in Perſas eſt profectus. Deniq; hæc fuit altera perſona Thebis, ſed tamẽ ſecunda ita, vt proxima eſſet Epaminondæ. Conflictatus autem eſt cum aduerſa fortuna. Nam & initiò (ſicut oſtendimus) exul patria caruit: & quum Theſſaliam in poteſtatem Thebanorum cuperet redigere, lega-

*Aldus ab Archia Ierophãte, Archiæ. Alij emẽdant ex Græca hiſtoria, ab Archia vno, cuidã Archiæ.

Pelopidas liberat Thebas interfectis magiſtratibus.

Pelopidæ pericula.

tioniſque iure ſatis tutum ſe arbitraretur, quod apud omnes gentes factum eſſe conſueſſet: à Tyranno Alexandro Pheræo, ſimul cum Iſmenia cõprehenſus, in vincula coniectus eſt. Húc Epaminõdas recuperauit, bello perſequens Alexandrum. Poſt id factum, nunquam is animo placari potuit in eum à quo erat violatus. Itaque perſuaſit Thebanis, vt ſubſidio Theſſaliæ proficiſcerentur, Tyrannóſque eius expellerét. Cuius belli quum ei ſumma eſſet data, eóque cum exercitu profectus eſſet, non dubitauit, ſimul ac conſpexit hoſté, confligere. In quo prælio Alexandrum vt animaduertit, incéſus ira, equum in eum concitauit, procúlque digreſſus à ſuis, coniectu telorum confoſſus, cécidit. Atque hoc ſecunda victoria accidit: nam iam inclinatæ erant Tyrannorum copiæ. Quo facto omnes Theſſaliæ ciuitates, interfectum Pelopidam coronis aureis & ſtatuis æneis, liberóſque eius multo agro donauerunt.

Pelopidę cędes, & victoria, & honores ei à Theſſalis habiti.

AGESILAI
VITA XVII.

AGESILAVS Lacedæmonius, cũ à cæteris ſcriptoribus, tũ eximiè à Xenophonte Socratico collaudatus eſt: eo enim vſ⁹ eſt familiariſſimé. Hic primũ de regno cũ Leotychide fratris filio,

lio, habuit contentioné. Mos eſt enim à maio ribus Lacedæmoniis traditus, vt duos haberét ſemper Reges, nomine magis quàm imperio, ex* duabus familiis Procli & Euryſthenis, qui principes ex progenie Herculis, Spartæ Reges fuerunt. Horum ex altera, in alterius familiæ locum fieri non licebat. Itaque vterque ſuum retinebat ordiné. Primus in eo habebatur, qui maximus natu eſſet ex liberis eius qui regnãs deceſſiſſet. Sin is virilé ſexũ non reliquiſſet, tũ deligebatur qui proximus eſſet propinquitate. Mortuus erat Agis Rex, frater Ageſilai: filium reliquerat Leotychidem, quem ille viuens non agnorat: Eundem moriens, ſuum eſſe dixerat. Is de honore regni cum Ageſilao ſuo patruo contendit: neque id quod petiuit cõſecutus eſt. Nam Lyſandro ſuffragante, homine, vt oſten dimus ſuprà, factioſo, & his temporibus potéte, Ageſilaus antelat⁹ eſt. Hic ſimul ac imperij po titus eſt, perſuaſit Lacedæmoniis vt exercitũ e- mitterent in Aſiã, bellúmque Regi facerét, do cés ſatius eſſe in Aſia, quàm in Europa dimica re. Nanque fama exierat, Artaxerxem compa- rare claſſem pedeſtréſq; exercitus, quos in Græ ciam mitteret. Data poteſtate, tanta celeritate vſus eſt, vt priùs in Aſiam cum copiis peruene rit, quàm regij Satrapæ eum ſcirent profectum. Quo factum eſt, vt omnes Imperatores imparatos imprudentéſque offenderet. Id vt cognouit Tiſſaphernes, qui ſummũ imperiũ tũ inter Præ fectos habebat regios: inducias à Lacone pe- tiuit: ſimulans ſe dare operam vt Lacedæ- moniis cum Rege conueniret: re autem ve- ra ad copias comparandas, eáſque impetrauit

*Has familias Plutarchus in Lyſandro Eurytionidas & Agidas vocat.

Ageſilai in expeditione celeritas.

trimeſtres. Iurauit autem vterque, ſe ſine dolo inducias conſeruaturum. In qua pactione ſumma fide manſit Ageſilaus. Contra ea Tiſſaphernes, nihil aliud quàm bellum comparauit. Id etſi ſentiebat Laco, tamen iuſiurandum ſeruabat, multúmque in eo conſequi ſe dicebat, quòd Tiſſaphernes periurio ſuo, & homines ſuis rebus abalienaret, & Deos ſibi iratos redderet. Se autem ſeruata religione confirmare exercitum, cùm animaduerteret Deorum numen facere ſecum, hominéſque ſibi conciliari amiciores, quòd iis ſtudere cõſueſſent, quos cõſeruare fidem viderent. Poſtquàm induciarum præteriit dies, Barbarus non dubitans, quòd ipſius erant plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multò putabatur locupletiſſima, eo potiſſimùm hoſtes impetum facturos, omnes ſuas copias eò contraxerat. At Ageſilaus in Phrygiam ſe conuertit, eámque prius depopulatus eſt quàm Tiſſaphernes vſquam ſe moueret. Magna præda militibus locupletatis, Epheſum hiematum exercitum reduxit, atque ibi officinis armorum inſtitutis, magna induſtria bellum parauit: & quò ſtudioſius armarentur, inſigniúſque ornarétur, præmia propoſuit, quibus donarentur, quorũ egregia in ea re fuiſſet induſtria. Fecit idem in exercitationum generibus, vt qui cæteris præſtitiſſent, eos magis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, vt & ornatiſſimum, & exercitatiſſimum haberet exercitũ. Huic cũ tẽpus eſſet viſũ, copias extrahere ex hibernaculis, vidit, ſi quò eſſet iter facturus, palã pronunciaſſet, hoſtes non credituros, aliáſque regiones occupaturos, nec dubi-

Ageſilai fides & religio.

Ageſilai res in Phrygia geſtæ & quomodo in hibernis militem habuerit.

Ageſilai ſtrategema.

tatu

turos aliud eſſe factum ac pronunciaſſet. Itaque cùm ille Sardeis ſe iturũ dixiſſet, Tiſſaphernes eandem Cariam defendendam putauit. In quo cùm eum opinio fefelliſſet, victúmque ſe vidiſſet cõſilio, ſeró ſuis præſidio profectus eſt. Nam cùm illò veniſſet, iam Ageſilaus multis locis expugnatis, magna erat præda potitus. Laco autem cùm videret hoſtes equitatu ſuperare, nunquam in campo ſui fecit poteſtatem, & his locis manũ conſeruit, quibus plus pedeſtres copiæ valerent. Pepulit ergo quotieſcunque congreſſus eſt, multò maiores aduerſariorum copias, & ſic in Aſia verſatus eſt, vt omnium opinione victor duceretur. Hic cùm animo meditaretur proficiſci in Perſas, & ipſum Regem adoriri, nuncius ei domo venit Ephorũm iuſſu, bellum Athenienſes & Bœotios indixiſſe Lacedæmoniis, quare venire nõ dubitaret. In hoc non minùs eius pietas ſuſpicienda eſt quàm virtus bellica: qui cũ victori præeſſet exercitui, maximámque haberet fiduciam regni Perſarum potiundi, tanta modeſtia dicto audiens fuit iuſſis abſentium magiſtratuum, vt ſi priuatus in comitio eſſet Spartæ. Cuius exẽplũ vtinam* Imperatores noſtri ſequi voluiſſent. Sed illuc redeamus. Ageſilaus opulentiſſimo regno præpoſuit bonam exiſtimationem, multó q; glorioſius duxit, ſi inſtitutis patriæ paruiſſet quàm ſi bello ſuperaſſet Aſiam. Hac igitur mẽte Helleſpontum copias traiecit, tantáque vſus eſt celeritate, vt quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic tranſierit triginta diebus. Cũ iam haud lõgè abeſſet à Pelopõneſo, obſiſtere ei conati ſunt Athenienſes, & Bœotij, cæteriq;

Ageſilai in capiendis caſtrorum locis, prudentia.

Ageſilai erga magiſtratum obedientia.

*Videtur Cæſarem & Pompeium innuere.

Ageſilai de Athenienſibus & Bœotiis victoria, & erga deos religio. eorum ſocij apud Coroneam: quos omnes graui prælio vicit. Huius victoriæ vel maxima fuit laus, quòd cùm pleríque ex fuga ſe in templum Mineruæ conieciſſent, quærerentúrque ab eo, quid his fieri vellet, etſi aliquot vulnera acceperat eo prælio, & iratus videbatur omnibus, qui aduerſus arma tulerãt: tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari. Neque hoc ſolum in Græcia fecit, vt tépla deorum ſancta haberet, ſed etiam apud Barbaros ſumma religione omnia ſimulacra aráſque conſeruauit. Itaque prædicabat, mirari ſe non ſacrilegorum numero haberi, qui ſupplicibus *eorum nocuiſſent, aut nõ grauioribus pœnis affici qui religioné minuerent, quàm qui fana ſpoliarent. Poſt hoc prælium, collatum eſt omne bellum circa Corinthum, ideóque Corinthium eſt appellatum. Hîc cùm vna pugna decem millia hoſtium Ageſilao duce cecidiſſent, eóque facto opes aduerſariorum debilitatæ viderentur: tantum abfuit ab inſolentia gloriæ, vt commiſeratus ſit fortunam Græciæ, quòd tã multi à ſe victi, vitio aduerſariorum concidiſſent. Nanque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet Græciæ, ſupplicium Perſas dare potuiſſe.

*Deorum intellige.

Bellum Corinthium ab Ageſilao confectum.

Idem cùm aduerſarios intra mœnia compuliſſet, & vt Corinthum oppugnaret multi hortarétur: negauit id ſuæ virtuti cõuenire. Se enim eum eſſe dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui vrbes nobiliſſimas expugnaret Græciæ. Nã ſi (inquit) eos extinguere voluerimus, qui nobiſcum aduerſus Barbaros ſteterunt, noſmetipſi nos expugnauerimus, illis quieſcentibus: quo facto ſine negocio cùm

Ageſilai in victos clementia.

voluerint, nos opprimẽt. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedæmoniis, quò ne proficiſceretur, cùm à pleriſque ad exeũdũ premeretur, vt ſi de exitu diuinaret, exire noluit. Idem cùm Epaminondas Spartam oppugnaret, eſſétque ſine muris oppidum: talem ſe Imperatorem præbuit, vt eo tempore omnibus apparuerit, niſi ille fuiſſet, Spartam futuram non fuiſſe. In quo quidem diſcrimine celeritas eius conſilij, ſaluti fuit vniuerſis. Nam cùm quidam adoleſcentuli hoſtium aduentu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent, & locum extra vrbem editum cepiſſent: Ageſilaus qui pernicioſiſſimum fore videret, ſi animaduerſum eſſet, quenquam ad hoſtes transfugere conari, cum ſuis eò venit, atque vt ſi bono animo feciſſent, laudauit conſilium eorum, quòd eum locum occupaſſét, & ſe id quoque fieri debere animaduertiſſe. Sic adoleſcentulos ſimulata laudatione recuperauit: & adiunctis de ſuis comitibus, locum tutum reliquit. Nanque illi, aucto numero eorum qui expertes erant conſilij, commouere ſe non ſunt auſi: eóque libentiùs, quòd latere arbitrabantur quæ cogitarant. Sine dubio poſt Leuctricam pugnam, Lacedæmonij ſe nunquã refecerũt, neq; priſtinũ imperiũ recuperãrũt. Cũ interim Ageſilaus nõ deſtitit, quibuſcũq; rebus poſſet patriã iuuare. Nã cũ præcipuè Lacedæmonij indigerẽt pecunia, ille omnibus qui à Rege defecerant, præſidio fuit, à quibus magna donatus pecunia, patriam ſubleuauit. Atque in hoc illud imprimis fuit admirabile, cùm maxima munera ei ab Regibus, & Dynaſtis, ciuitatibúſque conferrentur: nihil vnquã

Ageſilaus Spartã conſeruauit.

Ageſilai ſtratagema.

Ageſilai in patriã caritas.

Euryſthenes. in domum ſuam cõtulit, nihil de victu, nihil de veſtitu Laconum mutauit: domo eadem fuit contentus qua Euryſthenes progenitor maiorum ſuorum fuerat vſus. Quam qui intrarat, nullum ſignum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contrà, plurima patientię atque abſtinentiæ. Sic enim inſtructa, vt nulla in re differretà cuiuſuis inopis atque priuati. Atque hic tantus vir, vt naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus: ſic maleficam nactus eſt in corpore, exiguus, & claudus altero pede: quæ res etiam nonnullam adferebat deformitatem: atque ignoti faciem eius cùm intuerentur contemnebant: qui autem virtutem nouerant, non poterant admirari ſatis.

Ageſilaus ob formam & ſtaturã contempt⁹

Quod ei vſuuenit, cùm annorũ octoginta ſubſidio Thaco in Ægyptum iuiſſet, &* in acta cũ ſuis accubuiſſet, ſine vllo tecto, ſtratúmque haberet tale, vt terra tecta eſſet ſtramentis, neque huc amplius quàm pellis eſſet iniecta, eodémque comites omnes accubuiſſent, veſtitu humili, atque obſoleto, vt eorum ornatus non modò in his Regem neminem ſignificaret, ſed hominis non beatiſſimi ſuſpicionem præberet. Huius de aduentu fama quum ad regios eſſet perlata, celeriter munera eò cuiuſque generis ſunt allata. His quærẽtib. Ageſilaũ, vix fides facta eſt, vnum eſſe ex his qui tum accubabant.

*In acta, id eſt, in littore.

Ageſilai abſtinentia. Qui cùm Regis verbis quæ attulerãt dediſſent: ille præter vitulina, & huiuſcemodi genera obſonij, quæ præſens tempus deſiderabat, nihil accepit: vnguẽta, coronas, ſecundámque mẽſam, ſeruis diſpertiit: cætera referri iuſſit. Quo facto eum Barbari magis etiam contẽpſerunt, quod

cum

eum ignorantia bonarũ rerum illa potiſſimùm ſumpſiſſe arbitrabantur. Hic quum ex Ægypto reuerteretur, donatus à Rege Nectanabe ducẽtis viginti talentis, quæ ille muneri populo ſuo daret, veniſſétque in portũ quod Menelai vocatur, iacens inter Cyrænas & Ægyptũ, in morbũ implicitus deceſſit. Ibi eum amici, quò Spartã facilius perferre poſſét, quod mel nõ habebãt, cera circunfuderũt, atque ita domũ retulerũt.

Ageſilai mors.

EVMENIS
VITA XVIII.

EVMENES Cardianus. Huius ſi virtuti par data eſſet fortuna, non ille quidẽ maior, ſed multò illuſtrior atq; etiam honoratior: quòd magnos homines virtute metiuntur non fortuna prudentes. Nam cùm ætas eius incidiſſet in ea tempora, quibus Macedones florerent: multum ei detraxit inter eos viuenti, quòd alienæ erat ciuitatis. Neque aliud huic defuit, quã generoſa ſtirps, etſi ille domeſtico ſummo genere erat, tamen Macedones eum ſibi aliquãdo anteponi, indignè ferebant. Neque tamen non patiebantur: vincebat enim omnes cura, vigilantia, calliditate, & celeritate ingenii. Hic peradoleſcentulus ad amicitiam acceſſit Philippi Amyntæ filij, breuíque tem-

Eumenis patria, & virtus.

Eumenis genus & mores.

Eumenes Philippi & Alexādri ſcriba. pore in intimam peruenit familiaritatem. Fulgebat enim iam in adoleſcentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum, ſcribæ loco: quod multò apud Graios honorificentius eſt quàm apud Romanos. Nā apud nos re vera ſicut ſunt, mercenarij Scribæ exiſtimantur. *Scriba apud Romanos viles, ſecus apud Græcos.* At apud illos contrariò, nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, & fide, & induſtria cognita: quòd neceſſe eſt omnium cōſilio rum eum eſſe participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos ſeptē. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum, annos tredecim. Nouiſſimo tempore, præfuit etiam alteri equitum alæ, quæ Hetærice appellabatur. *Alexādri equitū ala, Hetærice dicta, id eſt ſocialis.* Vtrique autem conſilio ſemper affuit, & omnium rerum habitus eſt particeps. Alexādro Babylone mortuo, quum regna ſingulis familiaribus diſpertirentur, & ſumma rerum tradita eſſet tuenda eidem, cui Alexander moriēs anulum ſuum dederat, Perdiccæ: ex quo omnes coniecerunt, eum regnum ei commendaſſe quoad liberi eius in ſuā tutelam perueniſſēt, (aberant enim Craterus & Antipater, qui ante cedere hunc videbantur: mortuus erat Ephæſtio, quem vnum Alexander, quod facilè intelligi poſſet, plurimi fecerat) hoc tempore data eſt Eumeni Cappadocia, ſiue potius dicta. Nā tum in hoſtium erat poteſtate. *Eumeni Cappadocia data. Omnis poteſtas impatiens cōſortis eſt.* Hūc ſibi Perdiccas adiunxerat magno ſtudio, quòd in homine fidem & induſtriam magnam videbat: non dubitans ſi eum pellexiſſet, magno vſui fore ſibi in his rebus quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis cōcupiſcūt, omniū partes corripere, atq; amplecti. Neq; verò hoc

tò hoc ſolus fecit, ſed cæteri quoque omnes, qui Alexãdri fuerãt amici. Primus Leonnatus Macedoniam præoccupare prædeſtinauerat. Is multis magnis pollicitationib⁹ perſuadere Eumeni ſtuduit, vt Perdiccam deſereret, ac ſecũ faceret ſocietatem. Cùm perducere eum non poſſet, interficere conatus eſt: & feciſſet, niſi ille clàm noctu ex præſidiis eius effugiſſet. Interim cõflata ſunt illa bella, quæ ad internecionem poſt Alexandri mortem geſta ſunt, omnéſque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etſi infirmum videbat, quòd vnus omnibus reſiſtere cogebatur: tamen amicum non deſeruit, neque ſalutis quàm fidei fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas ei parti Aſiæ quæ inter Taurum montem iacet, atque Helleſpontum: & illum vnum oppoſuerat Europæis aduerſariis. Ipſe Ægyptum oppugnatum aduerſus Ptolemæum erat profectus. Eumenes cùm neque magnas copias, neque firmas haberet, quòd inexercitatæ, & nõ multo ante erant cõtractæ: aduentare autẽ dicerentur, Helleſpontũmque trãſiſſe Antipater, & Craterus, magno cum exercitu Macedonum, viri, cùm claritate, tum vſu belli præſtantes. Macedones verò milites, ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim ſemper habiti ſunt fortiſſimi, qui ſumma imperij potirentur. Eumenes intelligebat, ſi copiæ ſuæ cognoſcerent, aduerſus quos ducerentur, non modò non ituras, ſed ſimul cum nuntio dilapſuras. Itaque hoc eius fuit prudentiſſimum conſilium, vt deuiis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non poſſent: & his perſuaderet, ſe contra

Eumenis in Perdiccam fides.

Macedonũ militum & Romanorũ virtus. Fortiſsimi qui habiti. Eumenis ſtrategemata.

quoſdam Barbaros proficiſci. Itaque tenuit hoc propoſitum, & priùs in aciem exercitum eduxit, prælíumque commiſit, quàm milites ſui ſcirent cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, vt equitatu potiùs dimicaret, quo plus valebat, quàm peditatu, quo erat deterior. Quorum acerrimo concurſu, cùm magnam partem diei eſſet oppugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, qui ſecundum locum imperij tenebat. Cum hoc concurrit ipſe Eumenes. Qui cũ inter ſe complexi, in terram ex equis decidiſſét, vt facilè intelligi poſſet, inimica mente conté diſſe, animóque magis etiam pugnaſſe quàm corpore: non priùs diſtracti ſunt, quàm alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur: neque eò magis ex prælio exceſſit, ſed actiùs hoſtibus inſtitit. Hîc equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea, & maximè nobilibus captis, pedeſtris exercitus, quòd in ea loca erat deductus, vt inuito Eumene elabi non poſſet, pacem ab eo petit. Quam quum impetraſſet, in fide non mã ſit, & ſe ſimulac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie ſemiuiuum elatum, recreare ſtuduit. Quum id non potuiſſet, pro hominis dignitate, próque priſtina amicitia (nãque *ille vſus erat Alexãdro viuo familiariter) amplo funere extulit, oſſáque in Macedoniam vxori eius ac liberis remiſit. Hæc dũ apud Helleſpontũ geruntur, Perdiccas apud flumẽ Nilũ interficitur à Seleuco & Antigono, rerũque ſumma ad Antipatrũ defertur. Hîc qui deſeruerũt, exercitu ſuffragium ferente, capitis abſentes

Eumenis de Cratero ac Neoptolemo victoria.

Eumenis in Craterum humanitas.

*Aldus habet illo, vt intelligatur Eumenem Cratero vſum familiariter, viuo Alexãdro.

abſentes damnantur:in his Eumenes. Hac ille perculſus plaga,non ſuccubuit, neque eò ſecius bellum adminiſtrauit.Sed exiles res,animi magnitudinem,etſi non frangebant,tamen imminuebant. Hunc perſequens Antigonus, quum omni genere copiarum abundaret, ſæpe in itineribus vexabatur, neque vnquam ad manum accedere licebat, niſi his locis, quibus multis poſſent pauci reſiſtere. Sed extremo tempore, cùm conſilio capi non poſſet,multitudine circumuentus eſt. Hinc cùm multis ſuis amiſſis ſe expediuit, & in caſtellum Phrygiæ quod Nora appellatur,confugit.In quo cum circumſederetur, & vereretur ne vno loco manens equos militares perderet, quòd ſpacium non eſſet agitandi:callidũ fuit eius inuentum,quemadmodũ ſtans iumẽtum calefieri exercerique poſſet, quò libètiùs & cibo vteretur, & à corporis motu nõ remoueretur.Subſtringebat caput loro altiùs, quàm vt prioribus pedibus planè terram poſſet attingere:deinde pòſt verberibus cogebat exultare, & calces remittere:qui motus,non minus ſudorem excutiebat, quàm ſi in ſpacio decurreret. Quo factum eſt quod omnibus mirabile eſt viſum, vt æquè iumenta nitida ex caſtello educeret, cùm complures menſes in obſidione fuiſſet,ac ſi in campeſtribus ea locis habuiſſet. Quotieſcunque voluit,& apparatum,& munitiones Antigoni,aliàs incendit,aliàs diſiecit. Tenuit autem ſe vno loco, quandiu fuit hyems,quòd caſtrũ ſubſidia habere non poterat. Ver appropinquabat. Simulata deditione, dum de conditionibus tractat,præfectis Antigoni impoſuit, ſéque ac ſuos omnes extraxit

Eumenes capitis ab Antipatro damnat⁹.

Eumenis de equis agitandis callidum inuentum.

incolumes. Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, quum literas & nuncios miſiſſet in Aſiam conſultum, vtrùm * repetitam in Macedoniam veniret (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet. Huic ille primum ſuaſit, ne ſe moueret, & expectaret quoad Alexandri filius regnum adipiſceretur. Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium iniuriarum obliuiſceretur, & in neminem acerbiore vteretur imperio. Horum nihil ea fecit: nam & in Macedoniam profecta eſt, & ibi crudeliſſimè ſe geſſit. Petiuit autem ab Eumene abſente, ne pateretur Philippi domus & familiæ * amiciſſimus, interire, ferrétque opem liberis Alexandri. Quam veniam ſi daret, quàmprimùm exercitus pararet, quos ſibi ſubſidio adduceret. Id quò faciliùs faceret, ſe omnibus præfectis, qui in officio manebant miſiſſe literas, vt ei parêrent, eiúſque conſiliis vterentur. His verbis Eumenes permotus, ſatius duxit, ſi ita tuliſſet fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quàm ingratum viuere. Itaque copias cõtraxit, bellum aduerſus Antigonum comparauit, quòd vnà erant Macedones cõplures nobiles. In his Peuceſtes, qui corporis cuſtos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Perſidem: & Antigenes, cuius ſub imperio phalanx erat Macedonum. Inuidiam verens (quam tamen effugere non potuit) ſi potius ipſe alienigena ſummi imperij potiretur, quàm alij Macedonum, quorum ibi erat multitudo, in principiis nomine Alexandri ſtatuit tabernaculum, in eóque ſellam * æream, cum ſceptro ac diademate iuſſit poni, atque omnes quotidie conuenire, vt ibi de

*Al. repetitum Macedoniá.

*Al. inimiciſſimos ſt ipſé quoque interimere, ferrétque.

Eumenis gratus animus.

*Al. auream.

de ſummis rebus cōſilia caperentur: credens mi-nore ſe inuidia fore, ſi ſpecie imperij, nominíſque ſimulatione Alexandri bellū videretur ad miniſtrare: quod & fecit. Nam cùm non ad Eumenis principia, ſed ad regia conueniretur, atq; ibi de rebus deliberaretur: quodammodo latebat; cùm tamē per eum vnū gererentur omnia. Hic impar ætatis cum Antigono conflixit, non acie inſtructa, ſed in itinere: eúmque malè acceptum, in Mediam hiematum coegit redire. Ipſe in finitima regione Perſidis hiematum copias diuiſit, non vt voluit, ſed militum cogebat voluntas. Nanque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Aſiam peragrauerat, deuicerátque Perſas, inueterata tum gloria, tum etiam licentia, non parêre ſe ducibus, ſed imperare poſtulabat, vt nunc veterani faciunt noſtri. Itaque periculum eſt, ne faciant, quod illi fecerunt ſua intemperantia, nimiáque licentia, vt omnia perdant, neq; minùs eos cum quibus ſteterint, quàm aduerſus quos fecerint. Quòd ſi quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoſcat, neque rem vllam, niſi tempus intereſſe iudicet. Sed ad illos reuertar. Hiberna ſumpſerat, non ad vſum belli, ſed ad ipſorum luxuriam, longéque inter ſe diſſenſerant. Hoc Antigonus quum comperiſſet, intelligerétque ſe parem non eſſe paratis aduerſariis, ſtatuit aliquid ſibi conſilij noui eſſe capiendum. Duæ erant viæ, quà ex Medis, vbi ille hiemabat, ad aduerſariorum hibernacula poſſet perueniri. Quarum breuior per loca deſerta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam, cæterùm dierum erat ferè decem. Illa autem qua

Eumenis commē ū, ad inuidiā declinādā, & auctoritatem retinendam.

Veteranorum militum Alexādri & Romanorum ſuperbia.

Antigoni contra Eumenem callida profectio.

omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum, ſed erat copioſa, omniumque rerum abundans. Hac ſi proficiſceretur, intelligebat priùs aduerſarios reſcituros de ſuo aduentu, quàm ille tertiam partem confeciſſet itineris ſui: ſi per loca ſola cõtenderet, ſperabat ſe imprudentem hoſtem oppreſſurum. Ad hanc rem conficiẽdam, imperat quamplurimos vtres atque etiam culeos comparari. Poſthæc pabulum, præterea cibaria cocta dierum decem, vtque quàm minimè fieret ignis in caſtris. Iter quod habebat, omnes celat. Sic paratus, quà conſtituerat proficiſcitur. Dimidium ferè ſpacium confecerat, cùm ex fumo caſtrorum eius ſuſpicio allata eſt ad Eumenem, hoſtem appropinquare. Conueniunt duces, quæritur quid opus ſit facto. Intelligebant omnes, tam celeriter copias ipſorum contrahi non poſſe, quàm Antigonus adfuturus videbatur. Hîc omnibus titubantibus, & de rebus ſummis deſperãtibus, Eumenes ait, ſi celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod antè non fecerint, ſe rem expediturum. Nam quod diebus quinque hoſtis tranſire poſſet, ſe effecturum, vt non minus totidem dierum ſpacio retardaretur. Quare circumirent, ſuas quiſque copias contraheret. Ad Antigoni autem refrenandum impetum, tale cepit conſilium: Certos mittit homines ad infimos montes, qui obuij erant itineri aduerſariorũ, hiſque præcepit vt prima nocte quàm latiſſimè poſſint, ignes faciant quàm maximos, atque hos ſecunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant: & adſimulata caſtrorũ cõſuetudine, ſuſpicionem iniiciant hoſtibus, his locis eſſe caſtra

Eumenis in Antigonũ ſtrategema.

caſtra, ac de eorum aduétu eſſe prænunciatum. Idémque poſtera noćte faciant. Quibus imperatū, diligenter præceptū curant. Antigonus, tenebris obortis ignes conſpicatur, credit de ſuo aduentu eſſe auditū, & aduerſarios illuc ſuas contraxiſſe copias. Mutat conſiliū, & quoniam imprudentem adoriri non poſſet, flectit iter ſuū, & illum anfractum longiorem copioſæ viæ capit: ibíque diem vnum operitur, ad laſſitudiné ſedandam militum, ac reficienda iumenta, quò integriore exercitu decerneret. Hic Eumenes callidum Imperatorem vicit conſilio, celeritatémque impediuit eius, neque tamen multum profecit. Nam inuidia ducum cum quibus erat, perfidiáq; militum Macedonum veteranorum cùm ſuperior prælio diſceſſiſſet, Antigono eſt deditus, cùm exercitus ei * ter antè ſeparatis temporibus iuraſſet ſe eum defenſurum, nec vnquā deſerturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrećtatio, vt fidé amittere mallent, quā eum non prodere. Atque hunc Antigonus, quū ei fuiſſet infeſtiſſimus, conſeruaſſet, ſi per ſuos eſſet licitum; quòd ab nullo ſe plus adiuuari poſſe intelligebat in his rebus, quas impédêre iam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lyſimachus, Ptolemæus, opibus iam valentes, cum quibus ei de ſummis rebus erat dimicandum. Sed non paſſi ſunt hi qui circà erant, quòd videbant Eumene recepto, omnes præ illo paruifuturos. Ipſe autem Antigonus adeò erat incenſus, vt niſi magna ſpe maximarum rerum, leniri non poſſet. Itaque cùm eum in cuſtodiam dediſſet, & præfećtus cuſtodū quæſiſſet, quēadmodum ſeruari vellet? Vt acerrimum,

*Iuſtinus habet quater.

Eumenes à ſuis deditur Antigono.

inquit, leonem, aut ferociſſimum elephantum: nondum enim ſtatuerat conſeruare eum néc ne. Veniebat autem ad Eumenem vtrunque genus hominum, & qui propter odium, fructum oculis ex eius caſu capere vellent, & qui propter veterem amicitiam colloqui conſolarique cuperet. Multi etiam qui eius formam cognoſcere ſtudebant, qualis eſſet, quem tamdiu, támque valde timuiſſent, cuius in pernicie poſitam ſpem habuiſſent victoriæ. At Eumenes cùm diutiùs in vinculis eſſet, ait Onomarcho, penes quem ſumma imperij erat cuſtodiæ, ſe mirari, quare iam tertium diem ſic teneretur: non enim hoc conuenire Antigoni prudentiæ, vt ſic deuteretur victo, quin aut interfici, aut miſſum fieri iuberet. Hic cùm ferocius Onomarcho loqui videretur: Quid tu, inquit, animo ſi iſto eras, cur nõ prælio cecidiſti potius, quàm in poteſtatem inimici venires? Huic Eumenes, Vtinam quidem iſtud eueniſſet, ſed eò non accidit, quòd nunquam cum fortiore ſum congreſſus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi ſuccubuerit. Non enim virtute hoſtium, ſed amicorum perfidia decidi. Neque id falſum: nam & dignitate fuit honeſta, & viribus ad laborem ferendum firmis, neque tám magno corpore quàm figura venuſta. De hoc Antigonus, cùm ſolus conſtituere non auderet, ad conſilium retulit. Hic cùm omnes vel primò perturbati, admirarentur, non iam de eo ſumptum eſſe ſupplicium, à quo tot annos adeò eſſent malè habiti, vt ſæpe ad deſperationem forent adducti, quíq; maximos duces interfeciſſet: denique in quo vno eſſet tantum, vt quoad ille viueret, ipſi ſecuri

Eumenis captiui magnanimitas & constantia.

eſſe non poſſent: interfecto, nihil habituri negocij eſſent. Poſtremò, ſi illi redderet ſalutem, quærebant quibus amicis eſſet vſurus: ſeſe enim cum Eumene apud eum non futuros. Hic cognita conſilij voluntate, tamen vſque ad ſeptimum diem deliberandi ſibi ſpacium reliquit. Tum autem cùm vereretur, ne qua ſeditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, & quotidianum victum amoueri iuſſit. Nam negabat ſe ei vim allaturum, qui aliquando fuiſſet amicus. Hic tamen non amplius quàm triduum fame fatigatus, cùm caſtra mouerétur, inſciente Antigono, iugulatus eſt à cuſtodibus. Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, cùm ab anno vigeſimo (vt ſuprà oſtédimus) ſeptem annos Philippo appatuiſſet, & tredecim apud Alexandrum, eundem locum obtinuiſſet, in his vni equitum al e præfuiſſet: poſt autem Alexandri Magni mortem Imperator exercitus duxiſſet, ſummóſque duces partim repuliſſet, partim interfeciſſet: captus non Antigoni virtute, ſed Macedonum periurio, talem habuit exitum vitæ. In quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui poſt Alexandrum Magnum Reges ſunt appellati, ex hoc facile poteſt iudicari, q nemo Eumene viuo Rex appellatus eſt, ſed præfectus. Iidem poſt huius occaſum, ſtatim Regium ornatum, noménque ſumpſerunt, neque quod initiò prædicarunt, ſe Alexandri liberis regnum ſeruare, præſtare voluerunt: & vno propugnatore ſublato, quid ſentirent aperuerunt. Huius ſceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lyſimachus, Caſſander. Antigonus autem Eumenem

Antigoni humanum dictum.

Eumenis interitus.

Eumene viuo nemo Alexandri ſucceſſorum ſe regem appellare auſus eſt.

Alexandri ducum in eius liberos perfidia.

Eumenis funus.

mortuum propinquis eius ſepeliendum tradidit. Hi militari honeſtóque funere, comitante toto exercitu, * humauerunt, oſſáque eius in Cappadociam ad matrem atque vxorem liberóſque eius deportanda curarunt.

*Fortè crematuerũt, quanquã humare, omne genus condendi cadaueris, complectitur.

PHOCIONIS

VITA XIX.

Vicies eum exercitibus præfuiſſe Plutarch⁹ ſcribit.

PHOCION Athenienſis, etſi ſæpe exercitibus præfuit, ſummóſque magiſtratus cepit, tamẽ multo eius notior integritas eſt vitę, quàm rei militaris labor. Itaque huius memoria eſt nulla, illius autem magna fama: ex quo cognomine Bonus eſt appellatus. Fuit enim perpetuò pauper, cùm ditiſſimus eſſe poſſet, propter frequentes delatos honores, poteſtatéſque ſummas, quæ ei à populo dabantur. Hic cùm à Rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, Legatíque hortarentur accipere, ſimúlque admonerent, ſi ipſe his facilè careret, liberis tamen ſuis proſpiceret, quibus difficilè eſſet in ſumma paupertate tantam paternam tueri gloriam. His ille: Si mei ſimiles erunt, idem hic (inquit) agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit. Sin diſſimiles ſunt futuri, nolo meis impenſis illorũ ali augeríque luxuriam. Eidem cùm propè ad annum octogeſimũ proſpera peruenißet

Phocion, Bonus appellatus.

Phocionis abſtinentia

Phocionis dilemma.

fortuna, extremis temporibus magnū in odium peruēnit ſuorum ciuium. Primò cum Demade, de vrbe tradenda Antipatro conſenſerat, eiúſque conſilio Demoſthenes, cum cæteris qui bene de Republica mereri exiſtimabantur, plebiſcito in exilium erant expulſi. Neque in eo ſolùm offenderat, quòd patriæ malè conſuluerat, ſed etiam quòd amicitiæ fidem non præſtiterat, Nanque auctus adiutúſque à Demoſthene, eum quem tenebat aſcenderat gradum. Cùm aduerſus Charetem eum ſubornaret, ab eodem in iudiciis, cùm capitis cauſam diceret, defenſus aliquotiens, liberatus diſceſſerat. Hunc non ſolùm in periculis non defendit, ſed etiam prodidit. Concidit maximè vno crimine. Quia cùm apud eum ſummum eſſet imperium populi, & Nicanorem Caſſandri præfectum, inſidiari Piræeo Atheniēſium à Dercyllo moneretur, eidémque poſtularet, vt prouideret, ne commeatibus ciuitas priuaretur: hic audiente populo, Phocion negauit eſſe periculum, ſéque eius rei obſidem fore pollicitus eſt. Neque ita multo pòſt, Nicanor Piræeo eſt potitus. Ad quem recuperandū, ſine quo Athenæ omnino eſſe non poſſunt, cùm populus armatus concurriſſet, ille nō modò neminem ad arma vocauit, ſed ne armatis quidem præeſſe voluit. Erant eo tempore Athenis duæ factiones: quarum vna populi cauſam agebat, altera Optimatum. In hac erant Phocion, & Demetrius Phalereus. Harū vtraq; Macedonū patrociniis nitebatur. Nam populares Polyperchonti fauebant, Optimates cū Caſſandro ſentiebant. Interim à Polyperchonte Caſſander Macedonia pulſus eſt. Quo facto,

Phocionis crimina.

Phocionis ingratitudo.

Atheniensium factiones.

populus ſuperior fact⁹, ſtatim duces aduerſariæ factionis, capitis damnatos, patria propulit. In his Phocionem, & Demetrium Phalereum: deque ea re Legatos ad Polyperchontem miſit, qui ab eo peterent, vt ſua decreta confirmaret. Hic eodem profectus eſt Phocion: quò vt venit cauſam apud Philippum Regem verbo, re ipſa quidem apud Polyperchontem iuſſus eſt dicere.

Phocion proditionis accuſatus.

Nanque is tum Regis rebus præerat. Hic cùm ab Agnonide accuſatus eſſet, quòd Piræeum Nicanori prodidiſſet, ex conſimili ſententia in cuſtodiam coniectus, Athenas deductus eſt, vt ibi de eo legibus fieret iudicium. Huc vbi peruentum eſt, cùm propter ætatem pedibus iam non valeret, vehiculóque portaretur: magni concurſus ſunt facti, cùm alij reminiſcentes veteris famæ, ætatis misererentur: plurimi verò ira exacuerentur, propter proditionis ſuſpicionem Piræei:

Phocion indicta cauſa capitis damnatus.

maximéque quòd aduerſus populi commoda in ſenectute ſteterat. Qua de re, ne perorandi quidem ei data eſt facultas, & dicendi cauſam. Inde iudicio, legitimis quibuſdam confectis, damnatus, traditus eſt vndecim viris, quibus ad ſupplicium, more Athenienſium, publicè damnati tradi ſolent. Hic quum ad mortem duceretur, obuius ei fuit* Emphiletus, quo familiariter fuerat vſus. Is cùm lacrymans dixiſſet, O quàm indigna perpeteris Phocion. Huic ille, At non inopinata, inquit. hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienſes. In hoc tantum fuit odium multitudinis, vt nemo auſus ſit eum liber ſepelire.* Itaque à ſeruis ſepultus eſt.

*Fortè Emphileus, vel Emphytius, vt habet Ariſtides.

*Ab hoc diſſentire Plutarch⁹ videtur.

TIM

TIMOLEONTIS VITA XX.

TIMOLEON Corinthius. Sine dubio magnus omnium iudicio hic vir exſtitit. Nanque huic vni contigit, quod neſcio an vlli, vt patriã in qua erat natus oppreſſam à tyranno liberaret: & à Syracuſis, quibus auxilio erat miſſus, inueteratam ſeruitutem depelleret: totámque Siciliam multos annos bello vexatam, à Barbaríſque oppreſſam, ſuo aduentu in priſtinum ſtatum reſtitueret. Sed in his rebus non ſimplici fortuna cõflictatus eſt: & id quod difficilius putatur, multò ſapientius tulit ſecundam quàm aduerſam fortunam. Nam cùm frater eius Timophanes dux à Corinthiis delectus, tyrannidẽ per milites mercenarios occupaſſet: particépſque regni poſſet eſſe: tantum abfuit à ſocietate ſceleris, vt antetulerit ſuorum ciuium libertatẽ fratris ſaluti: & patriæ legib⁹ obtemperare ſanctius duxerit, quã imperare patriæ. Hac mente, per * aruſpicem, communémque affinem, cui ſoror ex iiſdem parentibus nata, nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curauit. Ipſe non modò manus non attulit, ſed ne aſpicere quidem fraternũ ſanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul in præſidio fuit, ne quis ſatelles poſſet ſuccurrere. Hoc præclariſſimum eius facinus, nõ pari modo probatum eſt ab omnibus. Nõnulli

Timoleon patriæ & Siciliæ liberator.

Timoleon fratrem patriæ tyrannum ſuſtulit.

*Hunc aruſpicem, Satyrum vocat Plutarchus.

enim læſam ab eo pietatem putàbant, & inuidia laudẽ virtutis obterebant. Mater verò poſt id factum, neque domum ad ſe filium admiſit, neque aſpexit, quin eum fratricidã impiũmque deteſtans compellaret. Quibus verbis adeò eſt commotus, vt nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conſpectu morte decedere. Interim Dione Syracuſis interfecto, Dionyſius rurſus Syracuſarum potitus eſt. Cuius aduerſarij opem à Corinthiis petiuerunt, ducémque quo in bello vterentur, poſtularunt. Huc Timoleon miſſus, incredibili felicitate Dionyſium tota Sicilia depulit. Cùm interficere poſſet, noluit, tutóque vt Corinthum perueniret effecit, quòd vtrorumque Dionyſiorum opibus Corinthij ſæpe adiuti fuerant. Cuius benignitatis memoriã volebat extare, eámque præclaram victoriam ducebat, ex qua plus eſſet clementiæ quàm crudelitatis. Poſtremò, vt non ſolùm auribus acciperetur, ſed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno, ad quam fortunam detruſiſſet. Poſt Dionyſij deceſſum, cum Iceta bellauit, qui aduerſatus fuerat Dionyſio, quem non odio tyrannidis diſſenſiſſe, ſed cupiditate, indicio fuit: quòd ipſe expulſo Dionyſio, imperium dimittere noluit. Hoc ſuperato, Timoleon maximas copias Carthagini enſium apud Crimeſum flumen fugauit, ac ſatis habere coegit, ſi liceret Africam obtinere, qui iam complures annos poſſeſſionem Siciliæ tenebant. Cepit etiam Mamercum Italicum ducem, hominem bellicoſum & potentem, qui tyrannos adiutum in Siciliam venerat. Quibus rebus confectis, cùm propter diuturnitatem belli,

Timoleõtis res in Sicilia geſtæ.

Victoria præclara quæ dicatur.

belli, non ſolùm regiones, ſed etiam vrbes deſertas videret: conquiſiuit quos potuit, primùm Siculos, deinde Corintho accerſiuit colonos, quòd ab his initiò Syracuſæ erant conditæ. Ciuibus veteribus ſua reſtituit, nouis bello vacuefactas poſſeſſiones diuiſit. Vrbium mœnia diſiecta, fanáque deſerta refecit, ciuitatib. leges, libertatémque reddidit: ex maximo bello tantum ocium toti inſulæ conciliauit, vt hic conditor vrbium earum, non illi qui initiò deduxerant, videretur. Arcem Syracuſis, quam munierat Dionyſius ad vrbem obſidendam, à fundamẽtis diſiecit: cætera tyrannidis propugnacula demolitus eſt, dedítque operam vt quàm minimè multa veſtigia ſeruitutis manerent. Cùm tantis eſſet opibus, vt etiam inuitis imperare poſſet, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum vt nullo recuſante regnum obtineret: maluit ſe diligi quàm metui. Itaque cùm primùm potuit, imperium depoſuit, & priuatim Syracuſis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. Neque verò id imperitè fecit: nam quod cæteri Reges imperio potuerunt, hic beneuòlentia tenuit. Nullus honos huic defuit, neque poſtea Syracuſis res vlla geſta eſt publica, de qua priùs ſit decretum, quàm Timoleontis ſententia cognita. Nullius vnquam conſilium non modò antelatum, ſed ne comparatum quidem eſt: neque id magis beneuolentia factum eſt, quàm prudentia. Hic cùm ætate iam prouectus eſſet, ſine vllo morbo lumina oculorum amiſit. quam calamitatẽ ita moderatè tulit, vt neque eum querentem quiſquam audierit, neque eo minus priuatis publicíſque rebus interfuerit. Veniebat autem in

Syracuſæ à Corinthiis conditæ.

Timoleon vrbium Siciliæ conditor appellatus.

Siculorum in Timoleõtem amor, & honores.

Timoleõtis in cæcitate patientia.

theatrum, cùm ibi cõcilium populi haberetur, propter valetudinem vectus iumentis iunctis, atque ita de vehiculo quæ videbantur dicebat: neque hoc illi quiſquam tribuebat ſuperbiæ. Nihil enim vnquam, neque inſolens, neque glorioſum ex ore eius exijt. Qui quidem cùm ſuas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quàm ſe in ea re maximas diis gratias agere atque habere, quòd cum Siciliam recreare conſtituiſſent, tùm ſe potiſſimùm ducem eſſe voluiſſent. Nihil enim rerum humanarum ſine Deorum numine agi putabat. Itaque ſuæ domi ſacellium αὐτοματίας conſtituerat, idque ſanctiſſimè colebat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem, mirabiles acceſſerunt caſus. Nam prælia maxima natali die ſuo fecit omnia: quo factum eſt, vt eiuſdem natale, feſtum haberet vniuerſa Sicilia. Huic quidem Laphiſtius, homo petulans & ingratus, vadimonium cùm vellet imponere, quod cum illo ſe lege agere diceret, & complures concurriſſent, qui procacitatem hominis manibus coercere conarentur: Timoleon orauit omnes, ne id facerent. Nanque id vt Laphiſtio, cæteriſque liceret, ſe maximos labores, ſummáque adiiſſe pericula. Hanc enim ſpeciem libertatis eſſe, ſi omnibus quod quiſque vellet, legibus experiri liceret. Id cùm quidam Laphiſtij ſimilis, nomine Demænetus in concione populi, rebus geſtis eius detraheret cœpiſſet, ac nonnulla inueheretur in Timoleonta, dixit, nunc demum ſe voti eſſe compotem. Nanque hoc à Diis immortalibus ſemper precatum, vt talem libertatem reſtitueret Syracuſanis, in qua cuivis liceret, de quo vellet, impunè

Timoleõtis modeſtia, & pietas in Deos.

Timoleõ omnia prælia maxima die ſuo natali fecit omnia.

Timoleõtis patientia.

Libertatis ſpecies.

Timoleõtis mori, & fuſus.

punè dicere. Hic cùm diem ſupremum obiiſſet, publicè à Syracuſanis in Gymnaſio quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia ſepultus eſt.

DE REGIB. BREVIS NOTATIO.

HI FERE fuerunt Græciæ gentis duces, qui memoria digni videãtur præter Reges. Nanque eos attingere noluimus, quòd omnium res geſtæ ſeparatim ſunt relatæ: neque tamen hi admodum ſunt multi. Lacedæmonius autem Ageſilaus, nomine, non poteſtate fuit Rex, ſicut cæteri Spartani. Ex his verò qui dominatum imperio tenuerunt, excellentiſſimi fuerunt, vt nos iudicamus, Perſarum Cyrus, & *Cyrus.*
Darius Hyſtaſpis filius, quorum vterque priuatus, virtute regnum eſt adeptus. Prior horum a- *Darius.*
pud Meſſagetas in prælio cécidit. Darius ſenectute diem obiit ſupremum. Tres ſunt præterea *Xerxes*
eiuſdem generis, Xerxes, & duo Artaxerxes, Ma- *tres.*
crochir quoque & Mnemon. Xerxi maximè eſt *Artaxer-*
illuſtre, quòd maximis poſt hominum memo *xes duo.*
riam exercitibus, terrâ marique bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem, ampliſſimæ pulcherrimæque corporis formæ, quam incredibili ornauit virtute belli.

Nanque illo, Perſarũ nemo, fuit manu fortior. Mnemon autem iuſtitiæ fama floruit. Nam cùm matris ſuæ ſcelere amiſiſſet vxorẽ, tantum indulſit dolori, vt eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, morbo, naturæ debitum reddiderunt. Tertius ab Artabano præfecto ferro interfectus eſt. Ex Macedonum autem gene-

Philippus Macedo. *Alexander Magnus.* re, duo multò cæteros antecellerunt rerũ geſtarum gloria, Philippus Amyntæ filius, & Alexander Magnus. Horum alter Babylone, morbo conſumptus eſt: Philippus Ægis à Pauſania, cùm ſpectatum ludos iret, iuxta theatrum occiſus eſt.

Pyrrhus. Vnus Epirotes Pyrrhus, qui cum populo Romano bellauit. Is cùm Argos oppidum oppugnaret in Peloponneſo, lapide ictus interiit.

Dionyſius. Vnus item Dionyſius prior: nam & manu fortis, & belli peritus fuit: & id, quod in tyranno non facilè reperitur, minimè libidinoſus, non luxurioſus, non auarus, nullius rei denique cupidus, niſi ſingularis perpetuíque imperij, ob eamque rem crudelis. Nam dum id ſtuduit munire, nullius pepercit vitæ, quem eius inſidiatorem putaret. Hic cùm virtute tyrannidem ſibi peperiſſet, magna retinuit felicitate, maiórque annos ſexaginta natus, deceſſit florente regno. Neque in tam multis annis cuiuſquam ex ſua ſtirpe funus vidit, cùm ex tribus vxoribus liberos procreaſſet, multíque ei nati eſſent nepotes.

Antigonus, Demetrius, Lyſimachus. Seleucus. Ptolemæus. Fuerunt præterea multi Reges ex amicis Alexandri Magni, qui poſt obitũ eius imperia ceperunt. In his Antigonus, & huius filius Demetrius: Lyſimachus, Seleucus, Ptolemæus. Ex his Antigonus cùm aduerſus Seleucum, Lyſimachúmque dimicaret, in prælio occiſus eſt. Pari letho affe-

ctus

ctus eſt Lyſimachus à Seleuco. Nam ſocietate diſſoluta bellum inter ſe geſſerunt. At Demetrius, cùm filiam ſuam Seleuco in matrimonium dediſſet, neque eò magis fida inter eos amicitia manere potuiſſet, captus bello, in cuſtodia, ſocer generi periit morbo. Neque ita multo pòſt Seleucus à Ptolemæo Ceraunio dolo interfectus eſt, quem ille à patre expulſum Alexandria, alienarum opum indigentem receperat. Ipſe autem Ptolemæus, cùm viuus filio regnum tradidiſſet, ab illo eodem vita priuatus dicitur. De quibus quoniam ſatis dictum putamus, non incommodum videtur non prætetire Hamilcarem & Annibalem, quos & animi magnitudine & calliditate, omnes in Africa natos præſtitiſſe conſtat.

HAMILCARIS VITA XXI.

HAMILCAR Annibalis filius, cognomine Barchas, Carthaginienſis, primo Punico bello, ſed temporibus extremis, admodum adoleſcentulus, in Sicilia præeſſe cœpit exercitui. Cùm ante eius aduentum, & mari, & terra malè res gererentur Carthaginienſium: ipſe vbi adfuit, nunquam hoſti ceſſit, neque locum nocendi dedit: ſæpéque è contrario occaſione data, laceſſiuit, ſempérque ſuperior diſceſſit. Quo facto, cùm penè omnia in Sicilia

Hamilcaris genus.

Hamilcaris res in Sicilia geſtæ.

Pœni amiſiſſent, ille Erycem ſic defendit, vt bellum eo loco geſtum non videretur. Interim Carthaginienſes claſſe apud inſulas Ægates à C. Luctatio conſule Romanorum ſuperati, ſtatuerunt belli finem facere, eámque rem arbitrio permiſerunt Hamilcaris. Ille etſi flagrabat belli cupiditate, tamen paci ſeruiendũ putauit, quòd patriam exhauſtam ſumptibus, diutiùs calamitatem belli ferre non poſſe intelligebat: ſed ita vt ſtatim mente agitaret, ſi paululum modò res eſſent refectæ, bellum renouare, Romanóſque armis perſequi, donec aut certè viciſſent, aut victi manum dediſſent. Hoc cõſilio pacem conciliauit: in qua tanta fuit ferocia, vt quum Catulus negaret bellum compoſiturum, niſi ille cum ſuis, qui Erycem tenuerũt, armis relictis, Sicilia decederent: ſuccumbente patria, ipſe periturum ſe potiùs dixerit, quàm cum tanto flagitio domum rediret. Non enim ſuæ eſſe virtutis, arma à patria accepta aduerſus hoſtes aduerſariis tradere. Huius pertinaciæ ceſſit Catulus. At ille vt Carthaginem venit, multò aliter ac ſperabat Rempublicam ſe habentem cognouit. Nanque diuturnitate externi mali, tantum exarſit inteſtinum bellum, vt nunquam pari periculo fuerit Carthago, niſi cùm deleta eſt. Primò mercenarij milites, qui aduerſus Romanos fuerãt, deſciuerunt, quorũ numerus erat viginti milium. Hi totam abalienarunt Africam, ipſam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeò ſunt Pœni perterriti, vt auxilia etiam à Romanis petiuerint, eáque impetrauerint. Sed extremò, quũ propè iã ad deſperationẽ peruenniſſent, Hamilcarẽ. Imperatorem

Hamilcaris conſtantia.

Carthago à ſuis militibus in ſummũ diſcrimen adducta.

ratorē fecerunt. Is non ſolùm hoſtes à muris *Hamilca-*
Carthaginis remouit, quū amplius centum mil *ris in Afri-*
lia facta eſſent armatorum, ſed etiam eò cōpu- *ca res ge-*
lit, vt locorum anguſtiis clauſi, plures fame quā *ſtæ.*
ferro interirēt. Omnia oppida abalienata, in his
Vticam, atque Hipponem valentiſſima totiùs
Africæ, reſtituit patriæ: neque eo fuit conten-
tus, ſed etiam fines imperij propagauit: tota
Africa tātum ocium reddidit, vt nullum in ea
bellum videretur multis annis fuiſſe. Rebus his
ex ſententia peractis, fidenti animo atque in-
feſto Romanis, quò faciliùs cauſa bellandi re- *Hamilcar*
periretur, effecit vt Imperator cum exercitu in *in Hiſpa-*
Hiſpaniam mitteretur, eóque ſecum duxit fi- *niam mit-*
lium Annibalem annorum nouem. Erat præte *titur.*
rea cū eo adoleſcens illuſtris, formoſus, Haſdru
bal, quem nōnulli diligi turpiùs quàm par erat,
ab Halmicare loquebātur. Non enim maledi-
ci tanto viro deeſſe poterant. Quo factum eſt
vt à Præfecto morum, Haſdrubal cū eo vetare-
tur eſſe. Huic ille filiam ſuam in matrimoniū
dedit, quòd moribus eorū interdici nō poterat *Haſdru-*
ſocero gener. De hoc ideò mentionem fecimus *bal Hamil*
quòd Hamilcare occiſo, ille exercitui præfuit, *caris gener*
réſque magnas geſſit, & princeps, largitione, ve
tuſtos peruertit mores Carthaginienſium: eiuſ-
démq; poſt mortem Annibal ab exercitu acce
pit imperium. At Hamilcar poſteaquàm mare
tranſiit, in Hiſpaniámque venit, magnas res ſe *Hamilca*
cunda geſſit fortuna, maximas bellicoſiſſimas *ris res in*
que gentes ſubegit: equis, armis, viris, pecu- *Hiſpania*
nia totam locupletauit Africam. Hic cùm in Ita *geſtæ, &*
liam bellum inferre meditaretur, nono anno *mors.*
poſtquàm in Hiſpaniam venerat, in prælio

pugnans aduerſus Vectones, occiſus eſt. Huius perpetuum odium erga Romanos, maximè cōcitaſſe videtur ſecundum bellum Punicum. Nāque Annibal filius eius, aſſiduis patris obteſtationibus eò eſt perductus, vt interire, quā Romanos non experiri mallet.

Hamilcaris in Romanos odium.

ANNIBALIS

VITA XXII.

Annibalis pater, & præſtātia.

Annibal Hamilcaris filius, Carthaginenſis. Si verum eſt (quod nemo dubitat) vt popul9 Romanus omnes gentes virtute ſuperarit, non eſt inficiandū, Annibalem tantò præſtitiſſe cæteros Imperatores prudentia, quantò populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam quotieſcunque cum eo congreſſus eſt in Italia, ſemper diſceſſit ſuperior. Quòd niſi domi ciuium ſuorum inuidia debilitatus eſſet, Romanos videtur ſuperare potuiſſe. Sed multorum obtrectatio deuicit vnius virtutem. Hic autem velut hæreditate relictum odium paternum erga Romanos ſic confirmauit, vt priùs animam quā

Annibalis in Rom. odium.

id depoſuerit. Qui quidem cùm patria pulſus eſſet,& alienarum opum indigeret, nunquam deſtitit animo bellare cum Romanis. Nam vt omittam * Philippum, quem abſens hoſtem reddidit Romanis: omnium his temporibus potentiſſimus Rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, vt vſque à Rubro mari arma conatus ſit inferre Italiæ. Ad quem cùm legati veniſſent Roma ni, qui de eius voluntate explorarent, darént que operam cõſiliis clandiſtinis, vt Annibalem in ſuſpicionem Regi adducerent, tan quam ab ipſis corruptum alia atque anteà ſentire: neque id fruſtrà feciſſent:ídque Annibal comperiſſet,ſéque ab interioribus conſiliis ſegregari vidiſſet: tempore dato adiit Regem, eíque quum multa de fide ſua, & odio in Romanos commemoraſſet, hoc adiunxit: Pater: (inquit) meus Hamilcar, puerulo me, vt potè non amplius nouem annos nato, in Hiſpaniã Imperator proficiſcens, Carthagine Ioui Optimo Maximo hoſtias immolauit. Quæ diuina rès dùm conficiebatur, quæſiuit à me, Vellém ne ſecum in caſtra proficiſci. Id quum libenter accepiſſem, atque ab eo petere cœpiſſem, ne dubitaret ducere: tum ille, Faciam (inquit) ſi fidem mihi quam poſtulo dederis. ſimúlque ad aram adduxit, apud quã ſacrificare inſtitue rat, eámque cæteris remotis, tenentem, iura re iuſſit. Nunquàm me in amicitia cum Romanis fore. Id ego iuſiurandum patri datũ, vſque ad hanc diem ita conſeruaui, vt nemini dubiũ eſſe debeat, quin reliquo tẽpore eadẽ mente ſim futurus. Quare, ſiquid amicè de Romanis cogi

*Philippũ intellige Demetrij Macedõ regis filium. de quo vide Iuſtinum lib. 29.

Annibalis ad Antiochum oratio, qua ſui in Rom. odij fidem facit.

Annibalis primæ militiæ rudimenta. tabis, non imprudenter feceris, ſi me celaris. Cū quidem bellum parabis, te ipſum fruſtraberis, ſi non me in eo principem poſueris. Hac igitur ætate, cum patre in Hiſpaniam profectus eſt. *Annibal imperator, & eius res in Hiſpania geſtæ.* Cuius poſt obitū, Haſdrubale Imperatore ſuffecto, equitatui omni præfuit. Hoc quoque interfecto, exercitus ſummā imperij ad eum detulit. Id Carthaginem delatum, publicè comprobatum eſt. Sic Annibal minor, quinque & viginti annis natus Imperator factus, proximo triennio omnes gentes Hiſpaniæ bello ſubegit, Saguntum fœderatam ciuitatem vi expugnauit: tres exercitus maximos comparauit. Ex his vnum in Africam miſit, alterum cum Haſdrubale fratre in Hiſpania reliquit, tertium in Italiam ſecum duxit: ſaltum Pyrenæum tranſiit: quacunque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit: neminem niſi victum dimiſit. *Hercules Graius, & Saltus Graius, qua Annibal in Italiā trāſiit.* Ad Alpes poſtea quàm venit, quæ Italiam ab Gallia ſeiungunt, quas nemo vnquam cum exercitu ante eum, præter Herculem Graium trāſierat: quo facto, is hodie Saltus Graius appellatur: Alpicos conātes prohibere tranſitum concidit: loca patefecit, itinera muniit, effecítque vt eà elephātus oneratus ire poſſet, quà antea vnus homo inermis vix poterat repere. *Annibalis res in Italia geſtæ.* Hâc copias traduxit, in Italiámque peruenit. Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione Cōſule, eúmque pepulerat. Cum hoc eodem Claſtidio apud Padum decernit, ſaucium inde ac fugatum dimittit. Tertiò idem Scipio cum collegā Tito Longo apud Trebiam aduerſus eum venit. Cum his manum conſeruit, vtroſque profligauit. Inde per Ligures Apēninum trāſiit,

petens

petens Etruriam. Hoc itinere adeò graui morbo afficitur oculorum, vt poſtea nunquam dextro æquè bene vſus ſit. Qua valetudine cùm etiam tum premeretur, lecticáque ferretur, C. Flaminium Cõſulem apud Thraſymenum cũ exercitu inſidiis circumuentum occîdit: neque multo pôſt, C. Centenium Prætorem, cum delecta manu ſaltus occupantem. Hinc in Apuliam peruenit. Ibi obuiàm ei venerunt duo Cõſules, C. Terentius, & Lucius Æmilius. Vtriuſq; exercitus vno prælio fugauit, Paulum Conſulẽ occidit, & aliquot præterea Conſulares. In his Publium Seruiliũ Geminium, qui anno ſuperiore fuerat Conſul. Hac pugna pugnata, Romam profectus eſt, nullo reſiſtente: in propinquis vrbis montibus moratus eſt. Quũ aliquot ibi dies caſtra habuiſſet, & reuerteretur Capuã, Q. Fabius Maximus Dictator Romanus, in agro Falerno ei ſe obiecit. Hîc clauſus locorum anguſtiis noctu ſine vllo detrimento exercitus ſe expediuit. Fabio calidiſſimo Imperatori dedit verba. Nanque obducta nocte, ſarmenta in cornibus iumẽtorum deligata incẽdit, eiúſque generis multitudinem magnam diſpalatam immiſit. Quo repentino obiectu viſo, tantum terrorem iniecit exercitui Romanorum, vt egredi extra vallum nemo ſit auſus. Hãc poſt rem geſtam, non ita multis diebus, M. Minutium Rufum magiſtrum Equitum, pari ac Dictatorem imperio, dolo perductum in prælium, fugauit. T. Sẽpronium Gracchum iterum conſulem, in Lucanis abſens, in inſidias inductum, ſuſtulit: M. Claudium Marcellum quinquies Conſulem, apud Venuſiam pari modo interfecit.

Annibal ad vrbem Ro. caſtra locat.

Annibalis ſtrategema.

Annibal ab Italia inuictus diſceßit. Longum eſt enumerare prælia: quare hoc vnũ ſatis erit dictũ, ex quo intelligi poſſit quantus ille fuerit. Quandiu in Italia fuit, nemo ei in acie reſtitit, nemo aduerſus eum poſt Cannenſem pugnam in campo caſtra poſuit. Hic inuictus patriam defenſum reuocatus bellum geſſit aduerſus P. Scipionis filium, quem ipſe primùm apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertiò apud Trebiam fugauerat. Cũ hoc, exhauſtis iã patriæ facultatibus cupiuit in præſentiarum bellum componere, quò valentior poſtea congrederetur. In colloquium conuenit, conditiones non conuenerunt. *Annibal à Scipione ſuperatus.* Poſt id factum, paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit. Pulſus, incredibile dictu, biduo, & duabus noctibus Adrumentum peruenit, quod abeſt à Zama circiter millia paſſus trecenta. In hac fuga Numidæ qui ſimul cum eo acie exceſſerant, inſidiati ſunt ei: quos nõ ſolùm effugit, ſed etiam ipſos oppreſſit. Adrumenti reliquos ex fuga collegit. Nouis delectibus paucis dieb. multos contraxit, cùm in apparando acerrimè eſſet occupatus, Carthaginienſes bellum cum Romanis compoſuerunt. *Carthaginienſiũ legati Romã mittũtur, de pace gratias acturi* Ille nihilo ſeciùs exercitui poſtea præfuit, réſque in Africa geſſit: itémque Mago frater eius, vſque ad Publium, & Caium Aurelium Coſſ. his enim magiſtratibus Legati Carthaginienſes Romam venerũt, qui Senatui populóque Romano gratias agerent, quòd cum his pacem feciſſent, ob eámque rem corona aurea eos donarent, ſimúlque peterent vt obſides eorũ Fregellis eſſent, captiuíque redderentur. His ex Senatuſconſulto reſponſum eſt, munus eorum gratum acceptúmque eſſe, obſides quo

loco rogarent futuros, captiuos non remiſſuros, quòd Annibalem, cuius opera ſuſceptum bellum foret, inimiciſſimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent: itémque fratrem eius Magonem. Hoc reſ *Conſulē ponſo Carthaginiēſes cognito, Annibalem do habet Iumum Magonémque reuocarūt. Huc vt rediit, ſtinus. *Prætor factus eſt, poſtquàm Rex fuerat anno ſecundo & vigeſimo. Vt enim Romæ Cō ſules, ſic Carthagine quotannis annui bini Reges creabantur. In eo magiſtratu, pari diligentia ſe Annibal præbuit ac fuerat in bello. Nāque effecit ex nouis vectigalibus, non ſolùm vt eſſet pecunia quæ Romanis ex fœdere pēderetur, ſed etiam ſupereſſet, quæ in ærario poneretur. Deinde anno poſt præturā, M. Claudio, Lucio Furio Coſſ. Romani legati Carthaginem venerunt. Hos Annibal ſui expoſcendi gratia miſſos ratus, priuſquàm his Senatus daretur, nauem conſcendit clàm, atque in Syriā ad Antiochum profugit. Hac re palàm facta, Pœni naues duas, quæ eum comprehenderent ſi poſſent conſequi, miſerunt: bona eius publicarūt: domum à fundamentis diſiecerunt: ipſum exulem iudicarunt. At Annibal anno tertio poſtquàm domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minutio Coſſ. cum quinque nauibus Africam acceſſit, in finibus Cyrenēorum: ſi forte Carthaginienſes ad bellum Antiochi, ſpe fiduciáque inducere poſſet, cui iam perſuaſerat, vt cum exercitibus in Italiam proficiſceretur. Huc Magonem fratrē exciuit. Id vbi Pœni reſciuerunt, Magonem eadem quā fratrē pœna affecerunt. Illi deſperatis rebus quum

Reges bini Carthagine.

Annibalis ad Antiochū fugā.

ſoluiſſet naues ac vela ventis dediſſet: Annibal ad Antiochũ peruenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita eſt. Nanque alij naufragio, alij à ſeruis ipſius interfectũ eum, ſcriptũ reliquerunt. Antiochus autem, ſi tam in agendo bello parêre voluiſſet conſiliis eius quàm in ſuſcipiendo inſtituerat, propiùs Tiberi quàm Thermopylis de ſumma imperij dimicaſſet. Quem etſi multa ſtultè conari videbat, tamen nulla deſeruit in re. Præfuit paucis nauibus, quas ex Syria iuſſus erat in Aſiam ducere, hiſque aduerſus Rhodiorum claſſem in Pãphylio mari cõflixit. Quo cũ multitudine aduerſariorũ ſui ſuperarẽtur, ipſe quo cornu rẽ geſſit fuit, ſuperior. Antiocho fugato, verens ne dederetur, (quod ſine dubio accidiſſet, ſi cui feciſſet poteſtatẽ) Cretam ad Gortynios venit, vt ibi quò ſe conferret, conſideraret. Vidit autem vir omniũ callidiſſimus, magno ſe fore periculo, niſi quid præuidiſſet propter auaritiam Cretenſium: magnam enim ſecum pecuniã portabat, de qua ſciebat exiſſe famam. Itaque capit tale cõſiliũ: Amphoras complures complet plumbo, ſummas operit auro & argento. Has Gortyniis præſentibus deponit in tẽplo Dianæ, ſimulans ſe ſuas fortunas illorũ fidei credere. His in errorẽ ductis ſtatuas æneas, quas ſecum portabat, omnes ſua pecunia complet, eáſque in propatulo domi abiicit. Gortyniij tẽplum magna cura cuſtodiunt, non tam à cæteris quàm ab Annibale, ne quid ille inſcientibus his tolleret, ſecúmq; portaret. Sic cõſeruatis ſuis rebus Pœnus, illuſis Cretenſibus omnibus, ad Pruſiã in Pontũ peruẽnit: apud quem eodem animo fuit erga

Magonis Annibalis fratris interitus.

Annibal quo ſtrategemate Cretenſium inſidias euaſerit.

Italiam: neque aliud quicquàm egit, quàm Regem armarit, & excitarit aduerſus Romanos. Quem cùm videret domeſticis rebus minùs eſſe robuſtum, cōciliabat cæteros Reges, adiungebátque bellicoſas nationes. Diſſidebat ab eo Pergamenus Rex Eumenes Romanis amiciſſimus, bellúmque inter eos gerebatur & mari & terra. Quò magis cupiebat eum Annibal opprimi: ſed vtrobique Eumenes plus valebat, propter Romanorum ſocietatem. Quem ſi remouiſſet, faciliora ſibi cætera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum, talem iniit rationem. Claſſe paucis diebus erant decertaturi. Superabatur nauium multitudine: dolo erat pugnandum, quum par non eſſet armis. Imperauit quamplurimas venenatas ſerpentes viuas colligi, eáſque in vaſa fictilia conijci. Harum cùm confeciſſent magnam multitudinem, die ipſo quo facturus erat nauale prælium, claſſiarios conuocat, híſque præcepit, omnes vt in vnam Eumenis Regis concurrant nauem, à cæteris tantùm ſatis habeant ſe defendere: id facilè illos ſerpentum multitudine conſecuturos. Rex autem qua naue veheretur vt ſcirent ſe facturum, quem ſi aut cepiſſent aut interfeciſſent, magno his pollicetur præmio fore. Tali cohortatione militum facta, claſſis ab vtriſq; in prælio deducitur. Quarũ acie cōſtituta, priuſquã ſignũ pugnæ daretur: Annibal, vt palã faceret ſuis quo loco Eumenes eſſet, tabellariũ in ſcapha cũ caduceo mittit. Qui vbi ad naues aduerſariorũ peruenit, epiſtolã oſtẽdẽs, ſe Regẽ profeſſus eſt quærere. Statim ad Eumenem deductus eſt, quòd nemo dubi-

Annibalis in pugna nauali ex ſerpentib' ſtrategema.

Annibalis callidũ cōſilium.

tabat aliquid de pace eſſe ſcriptum. Tabellarius ducis naue declarata ſuis, cõdẽ vnde ierat, ſe recepit. At Eumenes ſoluta epiſtola nihil in eà reperit niſi quod ad irridendum eũ pertineret. Cuius etſi cauſam mirabatur, neque reperiebatur, tamen prælium ſtatim committere non dubitauit. Horum in concurſu, Bithynij Annibalis præcepto, vniuerſi nauem Eumenis adoriuntur: quorum vim cùm Rex ſuſtinere non poſſet, fuga ſalutem petiit: quam cõſecutus nõ eſſet niſi intra ſua præſidia ſe recepiſſet, quæ in proximo littore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naues cùm aduerſarios premerent acriùs, repentè in eas vaſa fictilia (de quibus ſuprà mentionem fecimus) coniici cœpta ſunt. Quæ iacta, initiò riſum pugnantibus excitarũt. Neque quare id fieret, poterat intelligi. Poſtquàm autem naues completas conſpexerunt ſerpentibus: noua re perterriti, cùm quid potiſſimùm vitarent, non viderent, puppes auerterunt, ſéque ad ſua caſtra nautica retulerunt. Sic Annibal cõſilio arma Pergamenorum ſuperauit. Neque tum ſolùm, ſed ſæpe aliàs pedeſtribus copiis pari prudentia pepulit aduerſarios.

Eumenis fuga, & Annibalis victoria.

Quæ dum in Aſia geruntur, áccidit caſu vt Legati Pruſiæ Romæ apud* L. Quintium Flaminium Conſularem cœnarent: atque ibi de Annibale mentione facta, ex his vnus diceret, eum in Pruſiæ regno eſſe. Id poſtero die Flaminius Senatui detulit. Patres conſcripti, qui Annibale viuo nunquam ſe ſine inſidiis futuros exiſtimabant, Legatos in Bithyniam miſerunt. In his Flaminium, qui à Rege peterent, ne inimiciſſimum ſuum ſecum haberet, ſibíque dederet. His

*Titũ habet Liu. & alij.

Romani à Pruſia Annibalem ſibi dedi poſtulant.

His Pruſia negare auſus non eſt. Illud recuſauit, ne id à ſe fieri poſtularent, quòd aduerſus ius hoſpitij eſſet: ipſi ſi poſſent, comprehenderent: locum vbi eſſet facilè inuenturos. Annibal enim vno loco ſe tenebat in caſtello quod ab Rege datum erat muneri. Idque ſic ædificârat, vt in omnibus partib⁹ ædificij exitus haberet, ſemper verens ne vſu veniret quod áccidit. Huc cùm Legati Romanorum veniſſet, ac multitudine domum eius circundediſſent: puer ab ianua proſpiciens, Annibali dixit, plures præter conſuetudinem armatos apparere. Qui imperauit ei vt omnes fores ædificij circumiret, ac properè ſibi renunciaret, num eodem modo vndique obſideretur. Puer, cùm celeriter quod eſſet renunciaſſet, omnéſque exitus occupatos oſtendiſſet, ſenſit id non fortuitò factum, ſed ſe peti, neque ſibi diutiùs vitam eſſe retinendã, quam ne alieno arbitrio dimitteret: memor priſtinarũ virtutum, venenũ quod ſemper ſecũ habere cõſueuerat, ſumpſit. Sic vir fortiſſimus, multis variiſque perfunctus laboribus, anno acquieuit ſeptuageſimo. Quibus Conſulibus interierit, non conuenit. Nanque Atticus, M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coſſ. mortuum in Annali ſuo ſcriptũ reliquit. At Polybius, Æmilio Paulo, & *Caio Bebio Pamphilo. Sulpitius autem Blito, P. Cornelio Cethego & Bebio Pamphilo. Atque tantus vir tantíſque bellis diſtrictus, nonnihil tẽporis tribuit literis. Nanque aliquot eius libri ſunt Græco ſermone cõfecti. In his ad Rhodios de Cn. Manlij Volſonis in Aſia reb⁹ geſtis. Huius bella geſta, multi memoriæ prodiderũt: ſed ex his duo qui

Annibal veneno ſũpto moritur.

Attici Annalis, de quo Cic. de claris Or.

*Liuius habet Cn. Bebio Pãphilo: & paulo pòſt, P. C. Lentulo.

cum eo in caſtris fuerunt, ſimulque vixerunt, quamdiu fortuna paſſa eſt, Philenius, & Soſilus Lacedæmonius. Atq; hoc Soſilo Annibal literarũ Græcarũ vſus eſt doctore. Sed nos tẽpus eſt huius libri facere finem, & Romanorũ explicare Imperatores, quò facilius collatis vtrorũque factis, qui viri præferendi ſint, poſſit iudicari.

Annibalis libri Græcè conſcripti.

FRAGM

FRAGMENTVM QVOD EX PROBI LIBRO poſteriore ſupereſt.

M. PORTII CATONIS VITA.

CATO Ortus municipio Tuſculo, adoleſcétulus, prius quã honoribus operam daret verſa tus eſt in Sabinis: quòd ibi* hærediũ à patre relictum habebat. Hortatu L. Valerij Flacci, quem in conſulatu cenſuráque habuit collegam (vt M. Perpenna Cenſorius narrare ſolitus eſt) Romam demigrauit, in foro eſſe cœpit. Primum ſtipendium meruit annorũ decem ſeptémque, Q. Fabio Maximo, M. Claudio COSS. Tribunus militum in Sicilia fuit. Inde vt rediit, caſtra ſecutus eſt P. Claudij Neronis: magníque opera eius exiſtimata eſt in prælio apud *Senam, quo cécidit Aſdrubal frater Annibalis. Quæſtor obtigit P. Africano conſuli, cum quo pro ſortis neceſſitudine vixit: nanque ab eo perpetua diſſenſit vita. Ædilis Pl. factus eſt cum * C. Heluio. Prætor prouinciam obtinuit Sardiniam, ex qua Quæſtor ſuperiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium Poëtam deduxerat, quod non minoris æſtimamus, quàm quélibet ampliſſ. mũ Sardinienſem triũphũ. Conſulatum geſſit cum L. Valerio Flacco,

Catonis natale ſolum.

*Al. prædium.

*Senã intellige quæ Seno gallia dicitur in Vmbra.

*Al. C. Ælio.

ſorte prouinciam nactus Hiſpaniam citeriorē, ex qua triumphum deportauit. Ibi cùm diutiùs moraretur, quòd Scipio Africanus Conſul iterum, cuius in priori conſulatu Quæſtor fuerat: voluit eum de prouincia depellere, & ipſe ei ſuccedere, neque hoc per ſenatum efficere potuit, cùm quidem Scipio in ciuitate principatum obtineret: quòd tum non potentia, ſed iure Reſpublica adminiſtrabatur. Qua ex re iratus Senatu peracto, priuatus in vrbe manſit. At Cato Cēſor cum eodem Flacco factus ſeuerè præfuit ei poteſtati. Nam & in complures nobiles animaduertit, & multas res nouas in edictū addidit, qua re luxuria reprimeretur, quæ iam tū incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta vſque ad extremam ætatem, ab adoleſcentia Reipublicæ cauſa ſuſcipere inimicitias non deſtitit. A multis tentatus, non modò nullum detrimentum exiſtimationis fecit, ſed quoad vixit, virtutum laude creuit. In omnibus rebus ſingulari fuit prudentia, & induſtria: nam & agricola ſolers, & Reipublicæ peritus, Iuriſconſultus, & magnus Imperator, & probabilis Orator, & cupidiſſimus literarū fuit. Quarū ſtudium etſi ſenior arripuerat, tamen tantum progreſſum fecit, vt non facilè reperire poſſis, neque de Græcis neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adoleſcentia confecit orationes: ſenex hiſtorias ſcribere inſtituit, quarum ſunt libri ſeptem. Primus continet res geſtas Regum populi Romani. Secundus & tertius, vnde quæque ciuitas orta ſit Italica: ob quam rem omnes Origines videtur appellaſſe. In quarto autem, bellum Punicum primum: in quin

Catonis cenſura.

Catonis virtutes eximiæ.

Catonis orationes, & Originum libri.

in quinto, ſecundum. Atque hæc omnia capitulatim ſunt dicta. Reliqua bella pari modo proſecutus eſt, vſque ad Præturam Serg. Galbæ, qui diripuit Luſitanos. Atque horum bellorum duces non nominauit, ſed ſine nominibus res notauit. In eiſdem expoſuit quæ in Italia Hiſpaniiſque viderentur admiranda. In quibus multa induſtria & diligentia comparet, multa doctrina. Huius de vita & moribus plura in eo libro proſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen relegamus. *Aemilii Probi liber de vita Catonis.*

RERVM ET VERBORVM

QVAE HOC TVM PLVTARCHI, TVM AEmilii Probi Vitarum Tomo tertio continentur, Index & ditiſsimus & fideliſsimus.

A

Academiæ inſtitutionis vtilitas 295
Achæi accerſunt regem Philippum Antigoni filiũ 583
achæi Aetolique fœdere iunguntur 569
achæi Antigonum accerſunt 578
achæi Sicyoniſque coniunguntur 547
achæorum in Aratum beneuolentia & fides 571
achæis Corinthus adiungitur 560
de Achille Alexãdri dictum 21
Acilii, Scæuæ, aliorúmque Cæſaris militum mira virtus 106
Acrocorinthus 553
acrocorinthum Aratus capit 559
acrocorinthum occupat Antigonus 554
Actio quantam vim habeat 172
ad Actium prælium nauale Antonii & Octauii 578
Acuphis cum Alexãdro colloquium 73
Admetus Moloſſorum rex Temiſtoclem conſeruauit 659
Adoleſcentulis laudi vbi ducatur quamplurimos habere amatores 646
Aemilii probi liber de hiſtoricis 693
Aemilii Probi liber de vita Catonis 769
Aeſopicus venator 575
æſopus hiſtrio 200
Aetoli Achęiſque fœdere iunguntur 569
ex Affluentia morbi 465
AGESILAVS belli dux inter Perſas & Lacedæmonios 727, & Tomo 2.pag. 636
ageſilaus ob formam & ſtaturam contemptus 732
ageſilaus Spartam conſeruauit 731.& Tomo 2. pagina 665
ageſilai abſtinentia 732, & Tomo 2.pag.648
ageſilai de Athenienſibus & Bœotiis victoria 729
ageſilai erga deos religio ibidem
ageſilai erga magiſtratum obedientia 729. & Tomo 2. pag. 644
ageſilai fides 728

ageſilai

ageſilai in capiendis caſtrorum locis prudentia 729
ageſilai in expeditione celeritas 727
ageſilai in patriam charitas 731
ageſilai in victos clementia 730
ageſilai mors 732, & Tomo 2.pag. 629
ageſilai religio 728
ageſilai res in Phrigia geſtæ ibidem
ageſilai ſtrategema 728, & 731
ab ageſilao bellum Corinthium confectum 730
ALCIBIADES abſens Athenis damnatur 677
alcibiades abſens Athenis reus fit 676
alcibiades ad Tiſſaphernem proficiſcitur 677
alcibiades amatus à Socrate 674
alcibiades Athenięſibus perſuaſit Syracuſanis bellum indicere 675
alcibiades bellum aduerſus patriam Athenas à ſe molitum vt excuſare ſit ſolitus 676 ad fin.& inde
alcibiades Cereris myſteria domi facere accuſatur 676
alcibiades caſtella tria iuxta Pataram commuit 679
alcibiades in patriam reſtituitur 677
alcibiades Lacedemonę demigrat 676
alcibiades prætor apud samon 677
alcibiades rediens donatur aureis æneiſque coronis 678
alcibiades Thurios in Italiam peruectus, ſe à cuſtodibus ſubducit 676
alcibiadis apud Athenienſes gratia & potentia 675
alcibiadis auunculus Pericles 674
alcibiadis de liberanda patria cum rege Perſarũ conſilia 681
alcibiadis dotes & animi & corporis 674
alcibiadis educatio ibidem
alcibiadis genus ibidem
alcibiadis in patriam charitas 680
alcibiadis mirum ingenium ac verſatile 683
alcibiadis præceptor Socrates 674
ad alcibiadis reditum populi concurſus 678
alcibiadis ſagacitas in periculis effugiendis odorandíſque 677
alcibiadis virtutes & vitia paria 674
alcibiadi Thraces ob pecuniam inſidiantur 681
alcibiadi Thraſibulus rerum geſtarum gloria anteponitur 684
alcibiadem tres hiſtorici ſummis laudibus extulerunt 682

Alcimi Epirotæ fortitudo 384
Alexæ perfidia erga Antonium punita 486
Alexandri Caſſandri filii & Demetrii inſidiæ mutuę 399
ALEXANDER æs alienum militum diſſoluit 84
alexander alteram aurem reſeruat reo 55
alexander Antipatrum metuit 88
alexãder Clitum occidit 66
alexander Clitum cur occiderit 63
alexander commenta Ariſtotelis irridet 89.fin.& inde
alexander diuinitatem arrogat ſibi 38
alexander duas petras capit 72
alexander duxit Roxanem vxorem 60
alexander dux Greciæ contra Perſas deſignatur 19
alexander expugnat Tyrum 35
alexander Gazam capit ibidem
alexander Granicum tranſit 22
alexander Gymnoſophiſtis decem quæſtiones ſoluendas ponit 78
alexander Gymnoſophiſtas captos cum muneribus dimittit 79
alexãder in febrē incidit 89
alexander in Perſide triginta millia puerorum inſtitui iuſſit 85
alexander in Philippum patrem inſultat 15
alexander inducias non ſeruat 73
alexander ludos facit 39
alexãder luxum ſuorum carpit 53
alexander medicinam exercuit 13
alexander omnium regum feſtiniſſimus 32
alexander oratores Athenienſes depoſcit 187
alexander otii inimicus 54
alexander quanti fecerit Homerum 13
alexander Thebas euertit 18
alexander Theodecti memoriam honorat 24
alexander Triballorum regem fundit 17
alexander veſtem barbaricam ſumit 58
alexander vnico dicto Macedonas ad officium reducit 59
alexãder vt Ariſtotelem coluerit 14
alexandri ad Ammonis oraculum profectio 36
alexandri ad Ariſtotelem epiſtola 13
alexandri agilitas & audacia 34
alexandri armà 45
alexandri canis feritas 76
ſupra alexandri caput aquila dum in Darium tendit viſa 45

alexan-

alexandri claſſis in Oceano 81
alexandri comeſſationes in Carmania ibidem
alexandri continentia 29 & 56
alexandri crudelitas in ſuos 71
alexandri corpus fragrantiam reddebat 9
alexandri cum Dario conflictus in Cilicia 28
alexandri cum Diogene colloquium 20
alexandri de Achille dictum 21
alexandri de amicis ſolicitudo 54
alexandri difficultas in perſequendo Dario 56
alexandri equus Bucephalas 11
alexandri exercitus calamitas 81
de alexandri exercitu, eo mortuo, Demadis dictum 590
alexandri expeditio in Indiam 70
alexandri forma 8
alexandri frater Aridæus 91
alexandri genus 6
alexandri geſta contra Porum regem 74
alexandri gloriæ cupiditas 9
alexandri humanitas 40
alexandri in Arabas expeditio 33
alexandri in Ariſtotelem offenſio 70
alexandri in Aſiam tranſeuntis apparatus 20
alexandri in Bucephala domando animoſa dexteritas 12
alexādri in formoſas dictum 30
alexādri in captiuas clemētia 29
alexandri in milites ſuos amor 56
alexandri in Perſidem expeditio 59
alexandri in ſuos milites Macedonas clementia 86
alexandri in victu temperantia 31
alexandri intempeſtiua clementia 19
alexandri liberalitas 21
alexandri magnanimitas 10
alexandri magnitudinis prȩſagia 7
alexandri militum luxus 81
alexandri mira in Philippum medicum fiducia 26
alexandri mira in amicos humanitas 54
alexandri mœror ob mortem Hepheſtionis 86
alexandri morbus in Cilicia 26
alexandri mores 9
alexandri mors 92
alexandri mortis præſagia 87
alexandri natales 8
in alexandri natiuitate pro-

digia ibidem
alexandri nutritius Leonidas 11
alexandri Olympiadíſque cum Philippo diſſenſiones 14
alexandri pedagogus Lyſimachus 11
alexandri per ocium vita 31
alexandri periculum apud Mallos 77
alexandri præceptor Ariſtoteles 12
alexandri prælium adGranicum 21
alexandri prima militia 14
alexandri prodigalitas à matre reprehenſa 52
alexandri reditus ex India 77
alexandri regni initium 17
alexandri de Dario ſecunda victoria 47
alexandri ſecundum cum Dario prælium 44
alexandri ſomnium 64
alexandri victoria ad Granicum 23
alexandri victoria de Dario in Cilicia 28
alexandro à Limno inſidiæ ſtructæ 62
alexandro cur ſuſpectus Philotas & inuiſus fuerit 61
alexandro corui itineris duces 37
alexandro Damaſcus dedita 33
alexãdro prodigium factum 42
alexandro prodigia oblata 71
alexandro quæ prodigia facta ante expeditionem Aſianam 20
alexandrum adorare detrectat Calliſthenes 68
ad alexandrum Amazonis profectio 59
in alexandrum Ariſtoteles notatus veneficii 91
alexandrũ Calliſthenes conſolatur 66
in alexandrum Cliti petulantia 65
ad alexandrum Darii legatio 40
alexandrum defendit Clitus 23
ad alexandrum Demaratus Corinthius proficiſcitur 70
contra alexandrum Græcos Demoſthenes concitat 181
alexandrum quantumCaſſander timuerit 89
alexandrum quomodo inſtituerit Leonidas 31
in alexandrum ſuſpectus Calliſthenes proditionis 69
alexandrum timuit Antipater 63
ab alexandro bibendi certamen propoſitum 84
cum alexandro Acuphis colloquium 73
ab alexandro Cuſſęorum gẽs exciſa vt Hephæſtioni parentaret 86
de alexandro filio Philippi omen 12

ab alexandro in Perſide theſaurus repertus 50
ab alexandro Perſepolis inflammata 51
ab alexandro prouinciarum defectio 82
cum alexandro Taxilis colloquium 73
ab alexandro theſaurus Suſis repertus 49
alexander Babylone morbo conſumptus 752
alexandri ducum in eius liberos perſidia 743
alexandri equitum ala, Hetærice dicta 734
alexandri ſucceſſorum nemo ſe regem appellare auſus fuit, Eumeaes quoad vixit 743
alexandria conditur 35
alexandri & Romanorum veteranorum militum ſuperbia collata 739
alexandriæ bibliotheca magna incenditur 139
alexandriæ figura 36
alexandriç triumphatur 466
alexandrini belli cauſſæ 137
alexandropolis 14
Alexia deditur Cæſari 119
alexiæ obſidio 118
apud alexiam Cęſaris victoria ibidem
Allobrogum legati Catilinæ coniurationem detegunt 213
Amantis animam in alieno viuere corpore 480
Amazonis ad Alexandrum profectio 59
ad Ammonis oraculum Alexandri profectio 36
Amneſtia Athenienſium Romæ renouatur 238
de amneſtia Romæ refertur 431
Amyntas rex deficit ab Antonio 477
Amyntæ vtile conſilium Darius ſpernit 27
Anaxarchus Alexandrũ conſolatur 66
Androcottus rex 77
de Animo Ariſtotelis dialogus 272
Annales Attici 765
ANNIBAL à Scipione ſuperatus 760
annibal ab Italia inuictus diſceſſit ibidem
annibal ad vrbem Romam caſtra ponit 759
annibal imperator 758
annibal in Hiſpaniam ductus 755
annibal quo ſtrategemate Cretenſium inſidias euaſerit 762
annibal veneno ſumpto moritur 765
annibalis ad Antiochum fuga 761
annibalis ad Antiochum oratio qua ſui in Romanos odii fidem facit 757
annibalis callidum cõſilium in regia naui deprehendenda 763
annibalis in Romanos o-

dium 756
annibalis fratris Magonis interitus 762
annibalis libri Græcè conſcripti 766
annibalis præſtantia 756
annibalis primæ militiæ rudimenta 758
annibalis res geſtę in Hiſpania ibidem
annibalis ſtrategema 759
annibalis ſtrategema in pugna nauali ex ſerpentibus 763
annibalis victoria de Eumene 764
annibalem Romani à Pruſia ſibi dedi poſtulant 764
Antalcidas ab Artoxerxe honoratus 529
antalcidæ mors ibidem
Antalcidia pax 528, & Tomo 2.pag.653
Antigenes Luſcus 84
Antigonia olim Mantinea dicta 582
Antigonici regni ſucceſſionis expiratio 589, & Tomo 1, pag. 780
ANTIGONVS & Demetrius conãtur liberare Greciam 371
antigonus & Demetrius reges appellari 380
antigoni cædes 392
antigoni & Demetrii in Ptolemęũ inanis expeditio 381
antigoni & hoſtium eius copiæ 391
antigoni in filium Demetrium indulgentia 381
antigoni in filium Demetrium ioci ibidem & inde
antigoni pudor 386
antigoni ſomnium 368
contra antigonum conſpiratio 390
antigoni contra Eumenem callida profectio 739
antigoni humanũ dictũ 743
antigono Eumenes à ſuis deditur 741
in antigonum Eumenis ſtrategema 740
antigonus vnus ex ſucceſſoribus Alexandri 752
angoni Demetrii filii erga patrem pietas 416
antigonus ab Achæis accerſitur 578
antigonus Acrocorinthũ occupat 554
antigonus rex inſidias ſtruit Arato 551
antigoni dolus in Acrocorintho occupando 553
antigoni in Aratũ honor 579
ob antigonum Arato quę infamia acceſſerit 580
Antigonus Iudæus regũ primus ſecuri percuſſus 452
Antiochum profligat prælio Demetrius 392
antiochus Stratonicen ducit nouercam, patris voluntate 401
antiochi amor in Stratonicen vt deprehenſus ibidem
in antiochum filium Seleuci amor & indulgẽtia penè inuſitata

uſitata 402
ad antiochum Annibalis fuga 761
ad antiochum Annibalis oratio, qua ſui in Romanos odij fidem facit 757
antiochi auditor Cicero 198
Antipater ab Athenienſibus obſeſſus 190
antipater timuit Alexandrum 63
antipatrum Alexander metuit 88
ab antipatro Eumenes capitis damnatus 737
Antonias nauis Cleopat. 475
Antonii Honorati ad milites conſternatos oratio ſalutaris 601
Antoniorũ familia ab Hercule orta 421. fin. & inde
C. ANTONIVS M. Bruto deditur 329.
C. Antonii cædes 330
L. antonii Fuluiæque contra Octauium Ceſ. bellum 445
M. Antonii iunioris reſponſum ad facetũ Philotæ Amphiſſenſis ſyllogiſmum 443
M. Antonius orator à quo interfectus 418
M. ANTONIVS Triumuir à Cæſ. Octauio victus 489
antonio Octauius coniungit ſe 329
antonii de M. Bruto teſtimonium 332
antonius à Curione corruptus 419
antonius ab Eucycle Lacone oppugnatus 481
antonius ab Senatu hoſtis iudicatus 431
antonius ad C. Cæſarẽ exercitum ducit 425
antoniꝰ ad Mutinã fuſus 433
antonius augur creatus 423
de antonio M. Bruti vaticinium 332
antonius amicos dimittit donata eis naui auro argentóque onuſta 481
antonius Antigonũ Iudæum regem ſecuri percuſſit 451
antonius Ariſtobulum capit 420
antonius Brutum magnificè curat funerandum 437
antonius Cleopatræ ingẽtes prouincias donat 451
antonius Cleopatram accerſit in Ciliciam 440
antonius Cleopatram accerſit in Syriam 451
antonius Cleopatram ad bellum ducit cõtra Octauium Cæſarem 471
antonius Cleopatram expectans languet 466
antonius Cleopatram fugiẽtem ſequitur 480
antonius cum Cęſare conſul 429
antonius de Artauaſde Armeniæ rege triumphat in Aegypto 466
antonius de obliuione præteritorum refert occiſo Cęſare 431
antonius emit domũ Põpeii

Magni 428
Antonius ex vrbe profugit ad C.Cæſarem 122.& 423
antonius expellit Octauiā domo ſua 471
antonius ferit ſemetipſum 490
antonius filiis ſuis ex Cleopatra partitur prouincias 469
antonius Fuluiam ducit 428
antonius Lepidi exercitu potitur 434
antonius Lupercalibus Cæſari diadema imponit 149 & 429
antonius militis conſilium ſanum ſpernit 478
antonius Octauiam Octauij augusti ſororem ducit 446
antonius Octauij Cæſaris equitatum fugat 488
antonius Octauium Cæſarē ad ſingulare certamē prouocat ibidem
antonius phrata vrbem obſidet 453
antonius portatur ad Cleopatram in monumentum 490
antonius Rempubl. turbat Cæſare cæſo 431
antonius Timonis Miſanthropi vitam imitatur 484
antonius Tribunus 423
antonius vxoribus obnoxius 428
antonij actiones pro C. Cæſare 423
antonij ad Deos oratio humanitatis plena 460
antonij ætas in vitæ exitu 497
ad M. Antonij apparatus famam Octauij Cæſaris trepidatio 472
antonij atq; Cleopatræ legationes ad Octauium Cæſarem 486
antonij Ciceroníſque inimicitiarum ſemina 239
antonij Ciceroníſq; ſimultas 240
antonij ciuilitas in Græcos 438
antonij claſſis ad Actium victa 482
antonij Claſſis ad Octauium deficit 489
antonij Cleopatræque cœnarum apparatus 442
antonij Cleopatræque miſerabile ſpectaculum 490
antonij Cleopatræque ſumptus immēſus in Aegypto 443
antonij conflictus cum parthis 454
antonij copiæ cōtra parthos 452
antonij crimina ob Cleopatram 473
antonij cumCleopatra luxus Sami 470
antonij de vulneratis ſolicitudo in expeditione parthica 459
antonij Demetriíque comparatio 499 & inde

antonij dicendi genus 420
antonij dominãdi cupiditas 499 fin.& inde
antonij dotes eximiæ 459
antonij equitatus deficit ad Cæſarem Octauium 489
antonij erga Archelaũ mortuum humanitas 421
antonij erga milites ſuos pietas 465
antonij & Cleopatræ conuiuia rebus iam perditis 485
antonij & Dolobellæ diſſenſiones 426
antonij & Octauij Cæſaris mutuæ criminationes 469
antonij exercitus fames 461
antonij fato illacrymatur Octauius Cæſar 491
antonij fides perfidiáque 502
antonij forma 421
antonij genius Octauij Cæſaris genium reformidat 488
antonij genus 418
antonij geſta contra Ariſtobulum Iudæum 420
antonij geſta ſub Gabinio in Aegypto ibidem
antonij in aduerſis tolerantia 433
antonij in Ciceronem crudelitas 453
antonij in Cleopatram inſanus amor 453
antonij in funere C. Cæſaris oratio 323
antonij in omnium maxima deſperatione animus 464
antonij in triumuiratu luxus 436
antonij inſolentia 427
antonij legiones adiungunt ſe Octauio Cæſari 482
antonij liberalitas magnifica 422.500
antonij liberalitas in Mithridatẽ perſam de ſalute ſua ſolicitum 464
antonij luxus 500
antonij luxus in Aſia 438
antonij luxus rebus iam perditis 485
antonij Machinas bellicas capiunt parthi 453
antonij mater, Iulia 419
antonij militum tumultus ex auaritia 464
antonij mira in errore diſſimulatio & prudentia 352
antonij mores 439 fin. & inde
antonij mors 491
antonij mors turpis 502
antonij nauticus apparatus contra Octauium Cæſarem 470
antonij Octauiíque Cæſaris diſſenſiones 432
antonij Octauiíque Cæſaris diſſenſiones per Octauiam componuntur 450
antonij Octauiiq; nouæ diſſenſiones ibid.
antonij Octauiíque pax cum Sex. Pompeio 447
antonij pater liberalis 418
antonij periculũ ad Actium 477

antonij pietas impietáſque 502
antonij piſcatio in Aegypto 445
antonij potentia 499
antonij prælium nauale cum Octauio ad Actium 478
antonij reditus ab expeditione parthica 456
antonij ſimplicitas 439
antonij ſoboles, Impp. ſeminarium 498
antonij ſomnium 432
antonij ſqualor ab aduerſo prælio ad Mutinam 434
antonij ſtatuæ deiectæ 246
antonij teſtamentum 472
antonij violẽtia in Aſia 439
antonij vires contra Octauium 475
antonij virtus in bello 325
antonij virtus in bello contra Brutum 437
antonij vita turpis 426
antonij vxor Fuluia: vide Fuluia.
antonij vxores 501
antonio abrogatur imperiũ 474
antonio cæſar Italiam permittit 434
antonio parentat cleopatra 495
antonio parthorum inſidiæ aperiuntur 462
antonio reſpõſum acre à Sex. Pompeio oblatum 447
in antonium artauaſdis armeniæ regis peccata 465
in antonium cæſarémque Octauiũ belli ciuilis ſemina 698
antonium cleopatra perdidit 475, ſin. & inde
in antonium cleopatræ illecebræ 467
antoniũ cur cum cæſare non occiderint coniurati 321
antonium humat cleopatra 493
erga antonium militũ amor & reuerentia 459
ad antonium monendum Geminius Roma miſſus 473
ad antonium Moneſes parthus deficit 452
antonium multi amici relinquunt 474
ad antonium Octauia profecta deſpicitur ab eo 467
antoniũ parthi in reditu aggrediuntur 457
in antonium parthorum dolus 455
in antonium ſenatus Romani decreta mortuo cicerone 246
ab antonio ad cæſarem Octauium defectiones 477, & inde
de antonio cum cæſare opprimendo deliberatio 430
de antonio Octauij cæſaris triumphus 497
P. Antoniũ cæſar accuſat 94
in C. Antonio retinẽdo COS. collega ciceronis prudẽtia 207
Antyllus M. Antonij ex Fuluia filius interficitur 493

Apollo conſultus de duce ab Athenienſibus eligẽdo ad coloniã Cherſonneſum deducendam 647
apollinis de Milciade oraculum ibidem
Aquila ſupra caput Alexandri dum in Darium tendit 45
aquilarum oſtentum 339
in Arabas Alexandri expeditio 33
in Arabiã Demetrij incurſio 370
Aration 588
ARATVS à Cleomene fuſus 527
aratus à Cleomene iterum fuſus 573
aratus Achæis Corinthum adiungit 560
aratus Achæos Aetolis fœdere iungit 569
aratus Acrocorinthum capit 559
aratus ad Rempubl. omnia refert 547 fin.& inde
aratus aggreditur liberare patriam Sycionem à tyrãnide 542
arati apud Achæos potentia 561
aratus argos conatur liberare ibidem
aratus argos liberat à tyrannide 571
aratus Ariſtippo victoriam concedit 564
aratus conatur Athenas liberare 569
aratus conſilio magis quàm extis fidebat 579
aratus conſilio bonus 583
aratus eiurat præturam 574
aratus fuſus à Macedonibus 570
aratus gladios contra tyranni decretum comparauit 561
aratus laſciuientes hoſtes aggreditur 568
aratus liberat patriã à tyrãnide ſine ciuili ſanguine 546
aratus malè ſentientes de Republ. Sycione necat 576
aratus Mantineam capit 572
aratus prælio fuſus à Cleomene ad Caphyas 583
aratus puer euadit tyranni manus 540
aratus Reip. periculis iactatur 577
aratus Sycionẽ Achæis coniungit 547
aratus Sycionem capit 546
aratus tyrannorum oſor 541
aratus veneno à Philippo Antigoni filio potionatus 587
arati à rege Philippo alienatio 586
arati ad Ptolemæũ profectio 549
arati apparatus ad liberandã patriam 543
arati cœptum ad Acrocorinthum occupandum 554

arati cōmentarij ab eo conſcripti 541.569
arati conſilium præclarum contra Aetolos 567
arati de Ariſtippo victoria 565
arati de Ariſtrati tyranni picta imagine abolenda cōſultatio 550
arati difficultates in patria liberanda 545
arati elogium 551
arati & Philippi Antigoni F. ſimultatis initium 584
arati & Cleomenis epiſtolæ criminatoriæ 576
arati & Lyſiadis diſſenſiones 567
arati forma 541
in arati honorē ſacra inſtituta 588
Arati imperium ex virtute 563
arati in periculis conſtantia 576
arati in prætura I. res geſtæ 552
arati infamia ob Antonium 580
arati moderatio 550
arati mors 587
arati prætura II. 552
arati profugientis ex Corintho ſtrategema 577
arati progeniei longa propagatio 589
arati reprehenſio 574
arati ſapiens reſponſum Philippo datum de regis firma cuſtodia 585
arati ſepultura 587
arati ſtrategema contra Ariſtippum 565
de arati ſepultura oraculum 587
arati ſtrategema quo tyranni ſpeculatores fallit 544
arato ſtruūtur inſidiæ ab Antigono rege 551
arato difficultates obiectæ in Acrocorintho occupando 558
arato prodigiū oblatum 579
in aratum Acheorum beneuolentia & fides 571
in aratū antigoni honor 579
in aratum Ariſtippi tyranni inſidiæ 562
in aratum Cleomenis humanitas 577
in Aratum Ptolomæi liberalitas 550
arati iunioris in Philippum Antigoni filium dicta 585
arati iunioris miſer exitus 588
Araxes fluuius 465 & Tomo 2.pag.709
erga Archelaum mortuū humanitas M.Antonij 421
Architas Pythagoricus 269
architas repetit à Dionyſio Minore Platonem 270
Aretæ Dionyſij Maioris filia Dioni nubit 259
Argas cur Demoſthenes dictus 169
Argiui deficiunt à Cleomene 580 & Tomo 2 pag. 122
Argilius Pauſaniæ literas ad

Artabazum

Artabazum ſoluit 666
argilius puer pauſaniæ conſiliorum cum Xerxe proditor ibid.
Argos Themiſtocles exul habitatum concedit 659
argos aratus liberare conatur 561.
argos aratus liberat à tyrãnide 571
Aridæus Alexãdri Magni frater 91
aridæus Philippi Macedonũ regis filius 16
Ariminum capit Cæſar 124& Tomo 2 pag.738
Ariouiſtus à Cęſare fuſus 111
contra ariouiſtum Cæſaris bellum 110
Aristides condẽnationis ſuæ cauſam quærit 662
ariſtides & Themiſtocles de principatu cõtenderũt ib.
ariſtides in patriã reſtitutus ibidem
ariſtides iuſtus cognomine dictus ibidem
ariſtides prætor ibid.
ariſtides quibus clarus 663
ariſtidis abſtinentia ib.
ariſtidis arbitrio quantum pecuniæ quotannis Deli depoſitum fuerit ibi.
ariſtidis decẽnale exiliũ 662
ariſtidis filiæ publicè alitæ& de cõmuni collocatæ 663
ariſtidis iuſtitia ibidem
ariſtidis mors ibid.
ariſtidis pater 662
ariſtidis paupertas 663
ariſtidis res bello geſtæ 662
Ariſtippus tyrãnus ab arato victus 565
ariſtippi tyranni cædes 566
ariſtippi tyranni in Aratum inſidiæ 562
ariſtippi tyranni vita miſera 563
ariſtippo tyranno Aratus victoriam concedit 564
ariſtippi in Dionyſium minorem dictum 269
ariſtippi vaticinatio 270
ariſtobulum Antonius capit 420
cõtra ariſtobulum Iudæum M. Antonij geſta ibidem
Ariſtodemus lentus victorię Demetrij Antigono nuncius caſtigatur 379
Ariſtomachus ſubmerſus 580
Ariſtoteles Diãlecticus 541
Aristoteles Stagirita Alexandri Magni præceptor 12
ariſtoteles notatus veneficij in Alexandrnm 93
ariſtotelis commẽta irridet Alexander 88
ariſtotelis de animo dialogus 232
ad ariſtotelem Alexanndri epiſtola 13
in ariſtotelem Alexandri offenſio 70
ariſtotelem vt coluerit Alexander 14
Ariſtrati tyranni imago 550
de ariſtrati tyranni imagine picta abolenda, arati con-

ſultatio ibid.
Arius philoſophus honoratur ab Octauio Cæſare 492
inter Arma ſilent leges 126
Artes & ſenſus quatenus cõueniant & differant 364
Arſaces, parthicorũ regũ cõmune nomẽ 508, in margine
Artabazus ad Pauſaniã miſſus de Græcia prodenda à Xerxe 665
Artagerſẽ Cyrus occîdit 516
Artaphernes Darij dux in Athenienſes 650
Artaſuadis Armeniæ regis in M. Antonium peccata 466
de artaſuade Armeniæ rege in Aegypto triumphatur ib.
Artaxerxis ad Themiſtoclẽ verba in ciuitatũ donatarũ traditione 660
ad artaxerxem Themiſtoclis epiſtola ibid.
ab artaxerxe Iphicrates exercitui conductitio præfectus 699
artaxerxes duo 751
Artoxerxes Antalcidam honorat 629
artoxerxes Atoſſam filiam ducit vxorem 531
artoxerxes bene meritos & ignauos quemadmodum honorârit, multauerítque 520
artoxerxes cũ exercitu ſeruatur à Tiribazo ſtrategemate 531
artoxerxes Darium filium regem deſignat 534
artoxerxes facilis & benignus 511
artoxerxes Lacedæmonios mari eiicit 528
artoxerxes rex deſignatꝰ 509
artoxerxes ſitiens aqua putrida epota, dicit ſe nunquã bibiſſe ſuauius 519
artoxerxes Timagorã Athenienſem corrupit 529
artoxerxes Tiſſaphernem occîdit 530
artoxerxis cõſilium prudens in inſidiis ſibi à filio Dario ſtructis deprehẽdendis 537
artoxerxis copiæ contra Cyrum fratrem 514
artoxerxis diſciplina militaris ibid.
artoxerxis & Cyri fratrum conflictus ibid.
artoxerxis in Caduſios expeditio 531
artoxerxis in milites indulgentia 533
artoxerxis liberi 538
artoxerxis liberalitas 511
artoxerxis Mnemonis genus 508
artoxerxis regis mors 539
artoxerxis ſitis 519
artoxerxis vitę ꝓlixitas 539
artoxerxis virtus 532
artoxerxis vxor ſtatira: vide Statira
artoxerxi à cyro fratre inſidiæ ſtruuntur 110
artoxerxi à Dario filio inſidiæ ſtructæ 537
contra artoxerxem Cyrus bellum ſuſcipit 512

in Artoxerxẽ patrẽ, Darium F. Tiribazus incendit 535
Aſpaſia perſarũ regis pellex 534
in Aſpim Cataoniæ regem Datamis expeditio 708
aſpim Datames capit 709
Atellij de conflictu ſententia 341
ATHENAE Demetrio deduntur 397
athenarum Demetrius Phalereus præfectus 371
cõtra athenas Demetrij expeditio 396
athenas liberare conatur Aratus 569
athenas obſidione liberat Crates philoſophus 410
athenæ, ærariũ Græciæ commune 663
athenas Miltiades reuertitur 649
athenis qui belli duces non potuerint viuere 702
Athenienſiũ amniſtia Romæ reuocata 239
athenienſium fames 396
athenienſium humanitas 384
athenienſium in Demetrium perfidia 393
athenienſibus libertatẽ Demetrius reddit 371
athenienſibus Thebanos Demoſthenes coniungit 182
in athenienſes Demetrij clementia 397
athenienſes oratores Alexãder depoſcit 187
ab athenienſibus Antipater obſeſſus 190
ab athenienſibus Demetrio nimij honores decreti 374
ab atheniẽſibus Demoſtheni mortuo habiti honores 194
athenienſes à Dario obſeſſi, à Lacedęmoniis auxilium petunt 650
atheniẽſes cherſoneſum colonos mittere parant 647
atheniẽſium inconſtãtia 679
athenienſium factiones 745
athenienſium imperatorum extrema ætas 705
athenienſiũ in Chabriam decretum 701
athenienſium legatus Calliſtratus 719
atheniẽſiũ plebiſcito cur Epaminondas nõ paruerit 720
athenienſium vrbs & portus Themiſtoclis opera cõmunita 657
athenienſibus ſororem in matrimonium germanam habere permiſſum 645
apud athenienſes Alcibiadis gratia & potentia 675
in athenienſes Datis & Artaphernes Darij duces 650
de athenienſibus Ageſilai victoria 729
ab athenienſibus Demetrio Phalereo trecentæ ſtatuæ poſitæ 652
ab athenienſibus Timotheus damnatus 705
Atoſſa Artoxerxis filia nubit patri 531
Attici annales 765

ad Auctoritatem retinēdam commentum 739
Aulica fides 682
AVGVRIA
Alexandro Magno 34.37
Arato 579
C.Cæſari 133
Caſſio 340
Ciceroni 244

B

Babylonia non admittit ederam 49
Barbari riualem in amore non patiuntur 534
in barbaros ſecunda Pauſaniæ expeditio 664
Batauorum virtus in bello 628
Batulus cur Demoſthenes dictus 169
Bebriacum oppidum 624
Belgæ à Cæſare cæſi 111
belgarum, Neruii bellicoſiſſimi 112
Bellum ciuile: vide Ciuile bellum
bellum dum geritur quātum ſit in perito itineris duce momentum 464
in bello ſecuritati quatenus ſtudendum 515
bellum Corcyræum à Themiſtocle geſtum 654
bellum Corinthium ab Ageſilao confectum 730
belli duces qui Athenis viuere non potuerint 702
in bello celeritas valet 708
in bello nihil contemnēdum 685
bello pax paritur 718
in bello quantum caſus & fortuna poſſunt 652
in bello velocitas vtilis 716
BELLA
Aegineticum 258,& Tom.1. pag. 338
Aetolicum Arati 567
Africum Cæſaris 140
Alexandrinum 137
Belgicum 111,& inde
Bœticum cum Demetrio 402,& inde
Britannicum 114
Bruti & Caſſii contra Octauium Cęſarem 326.& inde & 437
Cęſaris Octauii contra Antonium 432.& 469,& inde
Ciuile Pompeianum 233,& 366,& inde,& Tom.2.pag. 725,& inde
Cleomenis & Achæorū 672
in Cleopatram & Antonium 468,& inde
Cyri & Artoxerxis 510,& inde
Fuluiæ cōtra Octauiū Cæſarem 445
Germanicum 113
Helueticum 109
Neruicum 112
Parthicum Antonii 449,& inde
Perſicum Alexandri 19, & inde
Phocicum 176
in Pompeii filios 144
Beneuolentiæ inconſtantis ſignum, honores nimii 393

nimii

niſi beneuolentia nullum im perium tutum 694
Beſſi ſupplicium 57
Beſtiæ teterrimæ tres 190
Bibliotheca magna Alexandriæ incenſa 139
bibliotheca Pergamēſis 473
Bocchoris iudicium 390
Bœotica ingenia 683
de Bœotij Ageſilai victoria 729
BONA dea quæ fuerit 100
bonæ deæ ſacra 100,& 214
bonæ deę ſacra Clodius profanat 101,& 223
ob bonæ deæ ſacra contaminata Clodius accuſatur 101
in bonæ deæ ſacris Clodius deprehenſus ibidem
in Britanniam Cęſaris expeditio 114
Brixillum oppidum ad Padum 926
M. BRVTVS ab Antonio curatur magnificè funerandus 539,& 437
brutus accingit ſe ad bellum 326
brutus C. Cæſari gratus 309
brutus Caſſium Romanorum fortium vltimum appellat 346
brutus Catonem ſecutus in Cyprum 307
brutus Ciceronis filium laudat 326
brutus Ciceronem increpat ob laudatū Octauium 325
brutus coniuratos animo conſternatos vultu confirmat 319
brutus conſpirat in Cæſarem 149,& 313
brutus cum ſociis petit Capitolium 321
brutus cum ſuis cedit vrbe 324
brutus Dione quibus rebus inferior fuerit 356
brutus & Caſſius coniungunt copias 330
brutus ex pugna Pharſalica à C. Cæſare ſeruatus 309
brutus Gallię Ciſalpinę pręfectus 310
brutus Ligarium coniurationi adiungit 314
brutus, Platonicus fuit 254
brutus Pompeii partes ſequitur 307
brutus quid egerit Athenis 326
brutus quomodo fuerit in Cęſarem incitatus 313
brutus rei capitalis ab Octauio Cæſare poſtulatur 329
brutus ſibi necem conciſcit 354
brutus Theodotum Chium occidit 335
bruti ad mortuæ vxoris nuncium conſtantia 319
bruti amicus Meſſalla Coruinus 354
bruti clemētia & lenitas 347
bruti clementia in Lycios 335
bruti crimen, & criminis ingenioſa Plutarchi excuſatio 348

bruti curam C. Cæſar egit in pugna 308
bruti dictum, Fugiendum, non pedibus ſed manibus 354
bruti & Caſſii caſtra in Philippis 340
bruti & Caſſii colloquium ante pugnam 342
bruti & Caſſii de pretura certamen 310
bruti & Caſſii mutuæ querelæ 336
bruti & Caſſii ſententiæ de conflictu 341
bruti familiaris Strato 354
bruti fuga 352
bruti funus 355
bruti genus 305
bruti genus paternum 306
bruti genus maternum 305
bruti genus in Lycia 333
bruti Grecarum epiſtolarum genus 307
bruti gratitudo 318
bruti imperatoria & militaris virtus 351
bruti in bello virtus 345
bruti in caſtris Pompeii occupationes 308
bruti in Rempublicam animus 332
bruti matrem Cæſar amauit 308, fin. & inde
bruti mira in propoſito conſtantia 337
bruti mores 305
bruti mores leniſſimi 331
bruti mors 158, 354
bruti propoſitum ſi viciſſet 431
bruti ſecundum prælium 350
ante bruti ſecũdum prælium prodigia ibidem
bruti ſpectaculum 324
bruti ſpectrum 157, & 338
bruti ſpectra 255
bruti ſtatua Mediolani ab Auguſto conſeruata 359
bruti ſtudia 306
bruti vaticinium de M. Antonio 332
bruti victoria maritima 349
bruti vigilantia 338
bruti vxor Porcia carbonibus è foco ſumptis extincta 355
bruti vxoris Porciæ fortitudo 316
bruto deditur C. Antonius 329
bruto & Caſſio prodigia infauſta oblata 340
bruto honos mortuo etiam ab hoſtibus habitus 359
bruto Patarenſes ſe dedunt 334
aduerſus Brutum C. Cæſaris ſuſpicio 311
brutum Caſſius in Cæſarem incendit 150, 312
in brutum Lucilii fides 451
brutum prior Caſſius ad tyrannum tollendum inuitat 313
brutum victoriæ naualis ignoratio perdidit 349
de bruto M. Antonii teſtimonium 332

Bucepha-

Bucephalas, Alexādri equus, qui & Bucephalus 11, & 76
bucephalæ mors 76
in bucephala domando Alexandri animoſa dexteritas 12
Bucephalia vrbs conditur 76
Byzantium expugnatum à Pauſania 664

C

CAduſiis Artoxerxes bellum infert 531
C. IVLIVS CAESAR ad Nicomedem proficiſcitur 92
cæſar aduerſus Ciceronem 226
cæſar anni inæqualitatē corrępit 146
cæſar Ariminū occupat 124 & Tomo 2. pag. 738
cæſar cædit Belgas 111
cæſar cædit Gallos 116
cæſar cædit Heluetios 109
cæſar Catonem minorem in carcerem ducit 107, & Tomo 2. pag. 837
cæſar Ciceronem victor coluit 235
cæſar coniurationis Catilinariæ conſcius 215
cæſar coniuratos conatur liberare 98
cæſar conſul I. 104
cæſar conſul I I. 127
cæſar conſul I I II. 144
cæſar corrumpit magiſtratus Romanos 120
cæſar Craſſum & Pompeium reconciliat 105, & Tomo 2. pag. 724
cæſar cur odio ſit habit⁹ 147
cęſar dictator perpetuus 144
cæſar dimittit Domitiū 125
cæſar Dolobellam accuſat 94
cæſar fugat Vercingentorigem Gallorum ducem 117
cęſar egit M. Bruti curam in pugna 308
cæſar imperator appellatur 103
cæſar in Epirū trāſmittit 127
cæſar Iuliam Pompeio deſpondet 104
cæſar Calpurniā ducit ibidē.
cæſar legem agrariam tulit 104, & Tomo 2. pag. 724
cæſar matrem M. Bruti amauit 308, ad finem & inde
cæſar morbo comitiali laborauit 108
cæſar captus à piratis 93
cæſar pecuniam ex templo Saturni ſumit 126
cæſar piratas perſequitur & capit 93
cæſar per Clodium expellit vrbe Ciceronem 105
cęſar pōtifex maximus creatur 97
cęſar prouinciam Hiſpaniam ſortitur 102
cæſar P. Antonium accuſat 94
cæſar regnum moliri inſimulatus 97
cæſar res nouas molitur 96
cæſar Rhenum ponte iungit

114
cæſar Rubiconem tranſit 125.ad fin.& inde, & Tomo 2.pag.739
cæſar ſcripſit in Catonem minor.mortuum 142
cæſar ſecundum conſulatum petit, & prorogari prouinciam 120
cęſar Senatui non aſſurrexit 148
cæſar vbi cæſus eſt, locus 153
cæſar ſuſpectus de coniuratione Catilinæ 98
cæſar vincit Pompeium 135
cæſar vrbem ingreditur fugiente Pompeio 128,&Tomo 2.pag 740
cęſar vxorem Pompeiam repudiat 101
cæſaris acies in cāpis Pharſalicis 134
cæſaris ad Rubiconem hæſitatio 123
cæſaris aduerſus Pompeium victoriæ prodigia 136
ſub cæſaris aduentum in vrbe tumultus 126,& Tom.2. pag.740
cæſaris æs alienum 96
cæſaris ambitio. 102
cæſaris ad Ariminum ſomnium 124
cæſaris bellum contra Ariouiſtum 110
cæſaris bellum cum Heluetiis geſtum 109
cæſaris cædes 153,& 320.
cæſaris calidiſſimum conſilium aduerſus Pompeium 119
cæſaris clemētia 145,& Tomo 2.pag.743
cæſaris clementia poſt victoriam Pharſalicam 137
cæſaris conatus audax 146
cæſaris coniunctio cum Cinna & Mario 92
cæſaris de coniuratis Catilinariis ſententia 215
cæſaris de Pharnace victoria 139
cæſaris de Pompeii liberis triumphus 144
cæſaris de Pompeii liberis victoria ibidem
cæſaris dictum 125,& Tom. 2.pag.739
cæſaris dictum ad Catonem minorem mortuum 142, & Tomo 2.pag.875
cæſaris dictum de vxorę repudiata 125
cæſaris difficultates in Africa 141
cæſaris difficultates in Epiro 129
cæſaris eloquentia 94
cæſaris equitatus fugatus 113
cæſaris & Pompeii coniunctio 106, & Tomo 2.pagina 836
cæſaris & Pompeii cum Clodio pactiones 226,& Tomo 2.pag 826
cæſaris & Pompeii diſſenſio & belli ciuilis cauſſæ 119
cęſaris exercitus à Pompeio fuga-

fugatus 130
cæſaris expeditio contra Catonem & Scipionem 140
cæſaris expeditio in Britanniam 114
caſaris expeditio in Hiſpaniam contra Pompeii legatos 127
cæſatis facinus audax 128
cæſaris filiæ Iulię mors 117, & Tomo ſecundo, pagina 731
cæſaris funus 156,& 322
in Ceſaris funere Antonii oratio 323
cæſaris in acie Pharſalica ſtrategema 135,& Tomo 2. pag.748
Cæſ. in Africa pericula 141
cæſaris in victu temperantia 108
de cæſaris ingenio Ciceronis iudicium 95
cæſaris leges 104
cæſaris militum Acilii, Scæuæ,alioiúmque mira virtus 106
cæſaris mortis præſagia 150
cæſaris mortis vltio 157
cæſaris percuſſores petunt Capitolium 155
cæſaris percuſſoribus honores decreti, & concordia & amneſtia 322
cæſaris,Pōpeii & Craſſi coniunctio 105,&Tomo 2.pag. 591,& 730
cæſaris Pompeiſque copiarum, belli ciuilis tempore, collatio 133
cæſaris poſtulata à Senatu in Gallia agentis 121
cæſaris profuſio 96
cæſaris quæſtura ibidem
cæſaris res geſtæ in Hiſpania 202
cæſaris ſtrategema in acie Pharſalica 135
cæſaris ſuſpicio aduerſus M. Brutum 311
cæſaris teſtamentum 322
cæſaris triumphi tres 143
cæſaris tyrannidem Cato Minor prædixit 105,& Tomo ſecundo, pagina 487, & 855
cæſaris verba tria, Veni,Vidi,Vici 139
cæſaris victoria in Africa 141
cæſaris victoria ad Alexiam 118
cæſaris virtus bellica 106
in cæſaris vxorē Pompeiam Clodii amor 100
cæſari deditur Alexia 119
cæſari doluit Catonis Minoris mors 142
cæſari Gallia decreta 105
cæſari Lupercalibus Antonius diadema imponit 149.429
cæſari M. Brutus gratus 310
in cæſarem Caſſius Brutum incendit 150,& 312
in cæſarem Caſſii odii origo 311
in cæſarem Cato Minor ex coniuratione Catilinæ in-

uectus 99. 216, & Tomo 2. pag.827
ad cæſarem Cleopatra proficiſcitur 138
contra cæſarem coniurationis indicia 152
in cęſarem conſpirat Brutus 149
in cæſarem conſpirationis minimè cõſcius Cicero 238
cæſarem, Decius Brutus ducit in Senatum 152
inter Cæſarem & Pompeium Cicero de reconciliatione agit 233,& Tomo 2. pagina 738
inter cæſarem & Pompeium diſſenſionis initum 121, & Tomo 2.pag.731
cæſarem fugat Pompeius 130,& Tomo ſecundo pagina 744
cæſarem in Theſſaliam Pompeius ſequitur 132, & Tomo ſecundo pagina 745
ad cæſarem interficiendum locus tempúſque diuinitus data 317
ad cæſarem concurſus Lucæ hybernantem 115, & Tomo ſecundo, pagina 592, & 728
ad cæſarem marcus Antonius ex vrbe profugit 423
ad cæſarem M. Antonius exercitum ducit 425
erga cæſarem militum ſtudium 106
contra cęſarem Pompeii delectus 127, & Tomo 2.pag. 738
in cæſarem populi Romani fauor 95
in cæſarem quomodo marcus Brutus fuerit incitatus 313
ad cęſarem Romanorum potentiſſimorum Lucani conuentus 115
cæſarem ſimulatè precatur Tullius Cimber pro fratre exule 320
contra cæſarem Vercingentorix dux Gallorum 116
contra cæſarem Veteranorum querimonia 128
à cęſare ad Pompeium tranſit Labienus 127, & Tomo ſecundo pagina 742
à cæſare Antonius & Curio Tribuni plebis corrupti 122 & Tomo ſecundo pagina 737
à cæſare Ariouiſtus fuſus 111
à cæſare Gallorum ſecunda defectio 116
à cæſare Heluetii cæſi 109
de cæſare interficiendo coniuratorum in celando conſilio fides 315
pro cęſare M.Antonii actiones 423
cum cæſare M. Antonium cur non occiderint coniurati 321
à cæſare marcus Brutus ſeruatus ex pugna Pharſalica 309
à cæſare Neruii cæſi 112
in cæſare occidendo coniuratorum

ratorum conſtantia 317
de cæſare Pompeióq; dictum Ciceronis 233
à cæſare Paulus conſul corruptus 122,& Tomo 2. pag.737
à cæſare Pompeius legiones repetit 133,& Tomo 2. pag.735
Lucius Cęſar ſeruatus per ſororem 436
Caius Cæſar III.Rom. imperator cum filia & vxore interfectus 498
Cæſario, Cæſaris & Cleopatræ filius 139
cæſario interficitur 493
Calamitati quantæ fiducia nimia eſſe ſoleat 724
Calanus 80
calanus in rogo volens & viuus crematur 83
Calliás diues 668
callias Helpinicem vxorem petit ibid.
Callicratis in Dionem coniuratio 696
callicratis periurium ib.
Callipus in Dionē conſpirat 300
callipi punitio 303
Calliſthenes Alexandrū conſolatur 66
calliſthenes cur inuiſus fuerit 67
calliſthenes detrectat Alexādrum adorare 68
calliſthenes proditionis in Alexandrum ſuſpectus 69
calliſthenis facundia 68
calliſthenis mors 70
Calliſtratus orator 169
calliſtratus Atheniēſium legatus 719
Calpurniam ducit Cæſar 104
calpurniæ ſomnium 151
Cambyſis exercitus arenis obrutus 37
Candys, regia veſtis apud Perſas 511
Canidij M. Antonij ducis error 458
canidij res geſtæ 450
Caninius in vnum diem conſul 146
ad Caphyas Arati fuga 583
Capitolium M. Brutus cum ſociis petit 155,& 321
Cappadocia Eumeni data 734
Cares galeas criſtatas gerūt 517
cares, Galli cur vocentur à Perſis ib.
cares Lemni habitatores inde migrant 648
in Carmania Alexandri commeſſatio 81
Carthago à ſuis militibus in ſummum diſcrimen adducta 754
carthagine reges bini 761
ad Carthaginienſes epiſtola Dionis 265
carthaginiēnſium legati Romam mittūtur de pace gratias acturi 760
carthaginiēſium mores quis peruerterit 755
Caſpiū mare vel Hyrcanū 57

Caſſander quantum Alexandrum timuerit 89
caſſandri frater Pliſtarchus 394
CASSIVS M. Brutum in Cæſarē incendit 150,& 312
caſſius M. Brutū ad tyrānum tollendum inuitat 313
caſſius & M. Brutus coniungunt copias 330
caſſij in Cæſarem odij origo 311
caſſij leones Megaræ 312
caſſij & M. Bruti caſtra in Philippis 340
caſſij & M. Bruti colloquium ante pugnam 342
caſſij & M. Bruti de prætura certamen 310
caſſij &M. Bruti mutuæ querelæ 336
caſſij & M. Bruti ſententiæ de conflictu 341
caſſij mores aſperi 331
caſſio & M. Bruto prodigia infauſta oblata 340
caſſius oſor tyrannorum 312
caſſius Rhodon capit 332
caſſius Romanorum fortium vltimus à M. Bruto appellatus 346
caſſij caſus 345
caſſij cædes 346
caſſij de ſpectris ſententia 338
Caſus in bello quātum poſſit 652
CATILINA cæſus 218
catilina conſulatum petit 206
catilina iterum repulſus in conſulatus petitione 209
catilina vrbe excedit 201
catilinæ coniuratio 305,& Tomo 2.pag 825
catilinæ coniuratio per Allobrogum legatos detegitur 213
de catilinæ coniuratione Cæſar ſuſpectus 98
catilinæ conſilium de Cicerone perimendo patefit 211
catilinæ ſcelera 205
catilinam Cicero in Senatu interrogat 209
cum Catilina Syllani milites conſentiunt ibidem
catilinarij coniurati deprehenduntur 213
catilinariorum cōiuratorum ſupplicium 217
de catilinariis cōiuratis Cæſaris ſententia 215
de catilinariis cōiuratis ſententia Syllani ibid.
M. PORTIVS CATO Aedilis plebis 767
cato maior conſul & cenſor cum L. Valerio Flacco ibidem
cato Maior conſul Hiſpaniā citerionem ſortitur 768
cato cuius ſuaſu Romam migrarit 767
cato quæſtor ibi.
cato Q. Ennium poëtā Romam duxit ibidem
cato tribunus militum ibidem

catonis

cicero ambitioſus 201
catonis cenſura 768
catonis & Scipionis Africani diſſenſiones ibid.
catonis felicitas ibid.
catoni hiſtorici libri ibidem
catonis hiſtoricorum librorum argumenta ibidem
catonis inimicitiæ qua de cauſa ſuſceptæ ibid.
catonis integritas ibi.
catonis militia prima 767
catonis natale ſolum ibid.
catonis orationes 768
catonum originum libri ibidem
catonis triumphus ibid.
catonis virtutes eximiæ ib.
catonis vitæ longitudo ibidem
de catonis vita Aemilij probi liber 769
CATO MINOR à Cæſare in carcerem ductus 107, & Tomo 2.pag.837
catonis filiæ portiæ mors 355,& Tomo 2.pag.876
catonis filij iuuenis fortiſsimi interitus 351,& Tomo 2.pag.876
catonis laudationem cicero ſcripſit 142
catonis mors Cæſari doluit 142
catonis oratio in cæſarem 101,& Tomo 2.pag.826
catonis prouidentia 105,& Tomo 2.pag 236
ad catonem mortuum Cæſaris verba 142,& Tomo 2. pag.875
in catonē mortuum ſcripſit cæſar 142
à catone ciceronis conſulatus celebratus 218
in Cataoniæ regē Aſpim Datamis expeditio 708
Celeritas in bello valet ibidem
Cereris myſteria Alcibiades domi facere accuſatur 676
CHABRIAE auctoritas 702
chabriæ cædes ibi.
chabriæ nouum in prælio inuentum 700
chabriæ res geſtæ 702
chabriæ virtus ibi.
in chabriam Athenienſium decretum 701
ad Chæroneam Græcorū clades 182
ad chæroneam qui occubuerūt,eos Demoſthenes laudat 184
Chalciæcus,ærea domus Mineruæ 667
Cherſonneſum Athenienſes colonos mittere parant 647
in cherſonneſo Miltiades regia auctoritate imperat 648
M. TVLLIS CICERO à Clodio reus agitur 226
cicero abit conſulatu 218
cicero ad Pompeium proficiſcitur belli ciuilis tempore 233

cicero ambitioſus 201
cicero Antiochi auditor 198
cicero Atheniẽnſium amneſtiam Romæ renouat 238
cicero augur 231
cicero candidus in aliis laudandis 219
cicero Catilinam interrogat in ſenatu 209
cicero Clodij acta è capitolio reuellit 230
cicero concordiam molitur inter Cæſarem & Põpeium 233,& Tomo 2.pag.738
cicero declamauit Græcè 199
cicero Demoſthenem in oration. indormire dixit 219
cicero dicacior 200
cicero egregius poëta 197
cicero exilium abiectè tulit 250
cicero imbecili corpore 198
cicero imperator appellatus 232
cicero in C.Cæſarem conſpirationis minimè conſcius 238
cicero teſtimonium in Clodium dicit 224
cicero in Græciam nauigat 239
cicero in ſe laudando profuſus 219,& 248
cicero laudationem Catonis ſcripſit 142
cicero Milonem defendit 230
cicero Mutij Scæuolę affectator 197
cicero pater patriæ primus appellatus 218
cicero philonis diſcipulus 197
cicero proconſul Ciliciæ 231
cicero proſcribitur 243
cicero puellam ducit 257
cicero Terentiam repudiat ibidem
cicero Tribunos offenſos vno mitigat verbo 205
ciceronis ab exilio reditus 229
ciceronis abſtinentia 289
ciceronis ad Vatiniũ dictum 204
ciceronis Antoniſque inimicitiarum ſemina 239
ciceronis Antoniſque ſimultas 240
ciceronis cædes 244.ad fin. & inde
ciceronis cædis tempore ætas 245
ciceronis caput manúſque in roſtris fixa ibid.
ciceronis celebritas 203
ciceronis conſpectum fugit Pompeius 227
ciceronis conſulatus 205
ciceronis opes 203
ciceronis conſulatus à Catone Minore celebratus 218
in ciceronis conſulatu leges Agrariæ 207
ciceronis cum Clodio inimicitiæ 223
ciceronis de C.Cæſare iudicium

cium 95
ciceronis de Octauio ſomniũ 240
ciceronis de Pompeio Cæſaréque dictum 233
ciceronis Demoſthenísque comparatio 246 & inde
ciceronis Demoſthenísque exitus qui diſtent 250
ciceronis dicta arguta & feſtiua 220
ciceronis dicta in actionibus contra Verrem 201
ciceronis dicta in caſtris 234
ciceronis exilium 227
ciceronis exilij cauſæ 249, & inde
ciceronis animus in exilio abiectus 228
ciceronis filię Tulliolę mors 238
ciceronis filius Octauij Augusti in conſulatu collega 246
ciceronis filium commendat M.Brutus 326
ciceronis genus 196
ciceronis in dicendo ſuauitas 208
ciceronis in dicendo timiditas 231
ciceronis in Italiam reditus 235
ciceronis in tractanda Rep. peritia 248
ciceronis in Verrē actiones 202
ciceronis in verſibus faciendis mira facultas 236
ciceronis indoles 197
ciceronis integritas in adminiſtratione prouinciæ 232
ciceronis laus 217
ciceronis maxima potentia Romæ 241
ciceronis mendacium 424
ciceronis mores 247
ciceronis natalis 196
ciceronis Octauiíque coniunctio 240, & 432
ciceronis Philippicæ 245
ciceronis prætura 204
ciceronis primus ad Remp. acceſſus 220
ciceronis pro ligario oratio 235
ciceronis prudentia in Antonio conſule collega retinendo 207
ciceronis quæſtura 201
ciceronis ſub Cæſare vita 236
ciceronis varia & multiplex doctrina 247
ciceronis cedit imperium claſſis Cato Minor 235
ciceroni exuli fauet Pompeius 228
ciceroni exuli oſtētum oblatum 228
ciceroni oraculum editum 200
ciceroni oſtentum factũ 214
ciceroni proſcripto & fugitā ti coruorum oblatum prodigium 244
ciceroni ridiculum quiddam in itinere oblatum 201

ciceronem Cæſar victor coluit 235
ciceronem celant de coniuratione in Cæſarem coniurati 314
ad ciceronem literæ de ſummo à catilina periculo 210
in ciceronem M. Antonij crudelitas 435
ciceronem M. Brutus increpat ob laudatum Octauium 325
ciceronem per clodiũ cæſar vrbe expellit 105
ciceronẽ relinquit Octauius 242
aduerſus ciceronẽ tres principes viri cum clodio 226
de cicerone diuinum teſtimonium 196
de cicerone Molonis teſtimonium 199
de cicerone mortuo Octauij Auguſti elogium
de cicerone perimendo catilinæ conſilium patefit 211
à cicerone poëma editũ pontius Glaucus 197
à cicerone verba in philoſophia nouata 236
Q. Ciceronis M. ciceronis fratris cædes 243
ciceronis vxor Pomponia quo ſupplicio ſeruum proditorem affecerit 245
cicerones vndeviginti 196
Cilicia à Demetrio occupatur 395
Cimon ab exilio reuocatur 670
cimon è carcere ad principatum 669
cimon exilio decennali multatur ibidem
cimon imperator in cyprum miſſus 670
cimon pacem conſtituit inter Lacedæmonios & Athenienſes ib.
cimon ſororem germanam in matrimonium habuit 645
cimonis adoleſcentia dura, multiſq; aduerſitatibus ærumnoſa 668
cimon cuſtodia à quo liberetur 669
cimonis dotes præclaræ ibidem
cimonis genus 667
cimonis liberalitas inſignis 670
cimonis mors ib.
cimonis oſtraciſmus 669
cimonis res præclaræ geſtæ ibidem
cimonis vxoris Helpinices audax pietas 668
cimones duo 647
cum Cinna & Mario cæſaris coniunctio 92
cinnæ cuiuſdam in funere cæſaris cædes errore facta 156
Citium oppidum 670
Ciuilis victoria omnis funeſta 722
Ciues Romani: vide Romani ciues
ciuium amor, principum fideliſſimus

deliſſimus cuſtos 262
Ciuile bellum violento dominatu deterius 315
ciuili ſanguini parci oportere 632
quàm Ciuitas, vnus homo pluris vbi 722
Claſſis mille ducentarum nauium 655
claſſis quingẽtarum nauium 650
Cleænetus impudicus 386
Clearchi Artoxerxis ducis reliquorúmque aliquot cædes 524
Cleomenes adiungit ſibi corinthum 577,& Tomo 2. pag. 120
cleomenes Aratum fundit 572,& Tomo 2. pag. 116
cleomenes iterum Aratum fundit 573
cleomenis &Arati epiſtolæ criminatoriæ 575
cleomenis humanitas erga Aratum 577
à cleomene Argiui deficiunt 580, Tomo 2. pag. 122
Cleon Halicarnaſſæus 673
Cleonidem Demetrius vincit 377
CLEOPATRA Antonium perdidit 475
cleopatra, blandiendi magiſtra 444
cleopatra capitur 492
cleopatra cum M. Antonio ad bellum proficiſcitur contra Octauium Cæſarem 471
cleopatra fugit intra monumentum 489
cleopatra humat Antonium 493
cleopatra Octauium cæſarem decipit, quaſi cupiat viuere 435
cleopatra parentat M. Antonio ib.
cleopatra procuratorẽ ſuum Cæſare Octauio præſente verberat 494
cleopatræ ad Antonium proficiſcentis ornatus 441
cleopatræ ætas morientis 497
cleopatræ ancillæ duæ cum ea mortuæ 496
cleopatræ Antoniíque ad Octauium cæſarem legationes 486
cleopatræ Antoniíque conuiuia rebus iam deſperatis 485
cleopatræ & Antonij cœnarum apparatus 442
cleopatræ Antoniíq; in Aegypto immenſi ſumptus 443
cleopatræ & Antonij miſerabile ſpectaculum 490
cleopatræ ex aſpidis morſu interitus 496
cleopatræ filiis ex M. Antonio diſtribuuntur prouinciç 469
cleopatræ in Antonium illecebræ 467
cleopatræ in experiundis venenis ſedulitas 486

cleopatræ imago cum aſpide in triumpho elata 497
cleopatræ forma ne ſqualore quidem extincta 494
cleopatræ & M. Antonij luxus Sami 471
cleopatræ mors 496
cleopatræ veneres 442
cleopatræ M.Antonius prouincias ingentes donat 451
ad cleopatram comprehendēdam mittitur proculeius 491
ad cleopatram M.Antonius in monumentum portatur 490
cleopatram fugientem ſequitur M.Antonius 480
in cleopatram M.Antonij amor inſanus 453
cleopatram M. Antonius in ciliciam accerſit 440
cleopatram M. Antonius in Syriam accerſit 451
ob cleopatram M. Antonij crimina 473
cleopatram Octauius cæſar inuiſit 494
cleopatræ fuga 480
cleopatræ medicus, Olympus 494
cleopatra proficiſcitur ad C. cæſarem 138
cleopatræ & C.cæſaris filius, cæſario 139
cleopatræ ex Antonio filia regi iubæ collocatur 498
cleopatræ ſtatuæ loco non motæ 497
Clitus defendit Alexādrum 23
cliti in Alexandrum petulantia 64, ad fin.& inde
cliti mores 64
clitum Alexander occidit 66
clitum cur occiderit Alexander 63
clitum à ſe occiſum Alexander dolet 66
clodia, ſoror clodij, Quadrantula cur appellata 225
Clodius abſoluitur crimine profanatorum ſacrorum 102
clodius abſoluitur nocens 225
clodius accuſatur ob contaminata ſacra bonæ deæ 101
clodius ciceronē reum agit 226
clodius in ſacris bonæ deæ deprehenſus 101
clodius profanat ſacra bonæ deæ 100,& 223
clodij acta reuellit è capitolio cicero 230
clodij ciceronisque inimicitiæ 223
clodij in Pompeiam cæſaris vxorem amor 100
clodij ſcelera 224
per clodium cæſar ciceronem vrbe expellit 105
clodium occidit Milo 230
in clodium teſtimonium ciceronis 224
cum clodio tres principes viri contra ciceronem 226

Clodones 7
ad Cocceium Othonis ſub mortem verba 632
Colonia, Hiſpaniæ oppidum 595
Colonæ locus in agro Troade 666
de coniuge ducenda & obſequio ſententia 377
Coniurati Catilinarij: vide Catilinarij coniurati
coniuratio Catilinaria: vide Catilinaria coniuratio
Conon dolo à perſis captus 690
cononis de Lacedęmonij victoria 689
conon perſarum regem adorare recuſat 688
Conſortis poteſtas impatiens 734, in margine
Conſueſcere à pueris quātum ſit 693

CONSVLES:

Panſa & Hirtius 239. 241. 373, & Tomo 1. pag. 812
Cæſar 104
Calp. Bibulus ib.
cæſar II.
Iſauricus 127
cęſar III. 140
cęſar IIII. 143
cęſar V. 429
Caninius Rebilus 145
cęſar Octauianus 242 & 246
Cicero filius 246
Antonius 429

Contēnendum nihil in bello 685
Contumelia magnos viros non frangit 654

COPIAE:

Antigoni & hoſtium eius 391
Artoxerxis contra Cyrum fratrem 514
Dionis in Dionyſium Minorem monentis 373
M. Antonij contra parthos 452
Copiis paruis res magnę geſtę 724
Corcyræum bellum à Themiſtocle geſtum 654
Corinthium bellum ab Ageſilao confectum 730
CORINTHII vocantur ad Syracuſanam Rempublicam conſtituendam 300
Corinthiorū reſpublica qualis ib.
à Corinthiis Syracuſę cōditę 749
CORINTHVS Achæis adiungitur 560
corinthus Cleomeni ſubiicitur 577
corinthum Dion deportari iuſſus à Dionyſio Minore 693
de Corneliis tribus Romę imperaturis oraculi 212
Coruorum Ciceroni proſcripto & fugitanti oblatū prodigium 244

Cotta cum exercitu cæſus 115
Craſſus Ciceronē oppugnat 226
craſſum & Pompeium Cæſar reconciliat 105 & Tomo 2. pag. 724
Crateri & Hephæſtionis diſſidium 60
in craterum Eumenis humanitas 736
de cratero Eumenis victoria ibidem
Crates philoſophus Athenas obſidione liberat 400
Cremona vrbs abundans & ampla 623
Creteuſium inſidias quo ſtra tegemate Annibal euaſerit 762
Criſpini cædes 619
Cteſias hiſtoricus reprehenditur 515
cteſiæ mendacium 520
cteſiæ vanitas 525
in Creſiphontē de corona iudicium 188
Curio tribunus plebis à Cæſare corruptus 122, & Tomo 2. pag. 736
curio ex vrbe ad Cęſarē profugit 122
curio M. Antonium corrupit 419
Cuſſæorum gens ab Alexandro exciſſa, vt Hephæſtioni parentaret 86
Cyclades inſulæ in Atheniēſium perueniūt poteſtatem 648
Cydnus, amnis Ciliciæ 26
CYRVS 751
Cyrus artoxerxi fratri inſidias ſtruit 110
cyrus à ſole dictus 508
cyrus bellum contra Artoxerxem fratrem ſuſcipit 512
cyrus occidit Artagerſem 516
cyrus vulneratur 517
cyri cædes 516
cyri equus Paſaca 515
cyri & Artoxerxis fratrum conflictus 514
cyri interfectorum punitio 521
cyri miſerabile fatum 518,
cyri mores 509
cyri promiſſa ad Lacedæmonios magnifica 512
cyri ſepulchri titulus 83
cyrum, ſolem perſæ dicunt 508

D

DAmaſcus Alexādro dedita 33
Dandamis 80
DARIVS Amyntæ conſilium vtile ſpernit 27
darij ad deos oratio 42
darij cum Alexandro magno conflictus in Cilicia 28
darij è ſuſiis mouentis copiæ 25
darij exercitus ad Euphratem 42
darij è ſuſiis mouentis ſomnium 25
darij fuga 46

darij legatio ad Alexādrum 40
darij mater, vxor, & duæ filiæ ab Alexandro captæ 29
darij mors 57
de dario Alexandri ſecunda victoria 47
cum dario ſecundum Alexandri prælium 44
de dario in Cilicia Alexandri victoria 28
in dario perſequendo Alexādri difficultas 56
darius Artoxerxis filius rex deſignatus 534
darius Artoxerxi patri inſidias ſtruit 536
darius ob inſidias Artoxerxi patri ſtructas damnatus interficitur 537
darium F. in patrem Artoxerxem incendit Tiribazus 535
darij duces in Athenienſes Datis & Artaphernes 650
à darij ducibus Athenienſes obſeſſi à Lacedæmoniis auxilium petunt ibidem
de dario ſuperando Alcibiadis conſilium 649
DATAMES Aſpim capit 709
Datames deficit à rege perſarum 710
datames per ſimulatam cuiuſdam amicitiam interficitur 713
datames Thyum regem paphlagoniæ cum vxore & liberis capit 707
datamis de regis perſarum exercitu victoria 712
datamis genus 706
datamis in Aſpim Cataoniæ regem expeditio 708
datamis in bello calliditas 712
Datamis ſtrategema 709, & 710
datamis ſtrategma aduerſus inſidias regis perſarum 713
ad datamem interficiendum Mithridatis mirus dolus 714
contra datamem regis perſarum copiæ 711
cum datame regis perſarum pax ſimulata 712, & 713
à datame ſciſmas F. deficit 711
datis Darij dux in Athenienſes 650
decemuiratus in Græcia per Lyſandrum inſtitutus 671
decimatio militaris pœna qualis 455
Demetrij genus 766
decius Brutus ducit Cæſarem in ſenatum 152
Deidamia Pyrrhi ſoror demetrio nubit 387
deidamiæ mores 395
Deiotarus rex deficit ab An-

tonio 477
DELVS, ærarium commune Grecię 663
Demadis dictum de Alexandri Magni exercitu, eo mortuo 590
demadis eloquentia 174
demadis exitus miſerabilis 195, & Tomo 2. pagina 798
Demaratus Corinthius ad Alexandrum proficiſcitur 70
Demetrion menſis à Demetrio appellatus 375
DEMETRIVS Alexandrum Caſſandri filium interficit 400
Demetrius Antiochum in prelio profligat, ſed nimium inſtando vincitur 392
demetrius captiuitatē ſuam pro felicitate ducit 416
demetrius Ciliciam occupat 395
demetrius Cleonidem vincit 377
demetrius Deidamiam pyrrhi ſororem ducit 387
demetrius & Antigonus conantur liberare Gręciam 371
demetrius & Antigonus reges appellati 380
demetrius Eurydicem ducit Athenis 377
demetrius ex beato miſer 410
demetrius ex rege priuatus ibidem
demetrius expugnator cur dictus 406
demetrius fuſus à Ptolemęo 369
demetrius Gręcię dux declaratur 387
demetrius in Seleucum mouet rebus deſperatis 413
demetrius in Syria cuſtoditur 415
demetrius initiatur myſteriis 388
demetrius Macedoniam occupat 398
demetrius Macedonum rex declaratur 400
demetrius Megaram capit, & libertate donat 373
demetrius multas ſimul habuit vxores 377
demetrius parcit protogenis picturę, quę pòſt Romę incenſa eſt 384, ad fin. & inde
demetrius poliorcetes 365
demetrius ptolemaidem ptolemęi ſororem ducit 395, & 411
demetrius reddit Athenienſibus libertatem 371
demetrius Rhodum obſidet 383
demetrius Seleuco ſe dedit 414
demetrius ſeruat Mithridatē 368
demetrius Thebas iterum capit 404
demetrius Thebas rebellantes

tes iterum obſidet 403
demetrij apparatus bellicus ad recuperandum regnum paternum 407
demetrij arrogantia 388
demetrij chlamys, mundi ſimulacrum 405
demetrij cōtra Athenas expeditio 396
demetrij cum patre concordia 367
demetrij de ptolęmeo victoria 378
demetrij difficultates in Aſia 411
demetrij dominandi cupiditas 500
demetrij & Alexandri mutuę inſidię 399
demetrij & Antigoni aduerſus ptolemęum expeditio inanis 380
demetrij exercitus ad pyrrhum deficit 408
demetrij exercitus ad Seleucum deficit 414
demetrij fames 352
demetrij fides & perfidia 502
demetrij filia Stratonice: Vide Stratonice
demetrij forma 367
demetrii fortuna varia 398 & 409
demetrii fuga 393, & 414
demetrii funus 417
demetrii genus 366
demetrii gratitudo erga ptolemęum 370
in demetrii honorem decreta Athenis facta 387
demetrii humanitas 368
demetrii in Athenienſes clementia 397
demetrii incurſio in Arabiam 370
demetrii incurſio in Meſopotamiam 371
demetrii infortunia 398
demetrii in Lacedęmonios expeditio 398
demetrii in Peloponneſum expeditio 387
demetrii in pyrrhum expeditio 404
demetrii inſolentia 405
demetrii laſciuia 386. 501
demetrii luxus 500
demetrii magnifica liberalitas ibid.
demetrii fabricæ factę 382
demetrii meretricū nomina 386
demetrii mores 367
demetrii mors 417
demetrii mors turpis 502
demetrii pax cum Rhodiis 385
demetrii periculum libidinis cauſſa 372
demetrii pietas impietáſque 502
demetrii poſteritas 418
demetrii potentia 499
demetrii reliquię in vrna ex auro ſolido conditæ 417
demetrii Seleucíq; diſſenſio 395
demetrii ſomnium 392
demetrii victoria in liberanda Gręcia 385

Demetrij vxor Phila: vide Phila
demetrij vxores 501
demetrio à Spartano legato liberum reſponſum 405
demetrio Athenæ deduntur 397
demetrio Lamia adamata 379
demetrio nimij honores decreti ab Athenienſibus 374
demetria cœna parata à Lamia meretrice 389
demetrio oſtenta facta 392
demetrio Thebæ deduntur 402
demetrio traditur ſalamis 379
in demetrium Athenienſium perfidia 393
in demetrium & lamiam meretricem Demûs meretricis dictum 390
in demetrium liberalitas ptolemæi victoris 369
erga demetrium patrem captiuum Antigoni F. pietas 416
demetrium Seleucus perſequitur 412
contra demetrium ſocietas lyſimachi, Seleuci & ptolemæi 407
ad demetrium Stilponis philoſophi dicta 373
à demetrio Antigoni F. Demetrio Phalereo honor habitus 372
à demetrio Demetriona meſem appellatum 375
demetrio phalereo trecentæ ſtatuæ ab Athenienſibus poſitæ 652
demetrius Phalereus Athenarum præfectus 371, & 372
demetrio phalereo honos à Demetrio Antigoni F. habitus 372
Democlis Athenienſis pueri caſtitas & conſtantia 387
democlis Athenienſis pueri mors 386
DEMOSTHENES à populo irriſus ob nimis elaboratam orationem 171
Demoſthenes à rege perſarum pecuniam capit 184
demoſthenes ad Remp quando acceſſerit 176
demoſthenes concitat Græciam contra Macedonas 181, & 186
demoſthenes coniungit Thebanos Athenienſibus 182
demoſthenes cur argas dictus 169
demoſthenes cur Batulus dictus ibid.
demoſthenes exilium fortiter tulit 250
demoſthenes imbellis & corruptus 178
demoſthenes in ſe laudando parcus 248
demoſthenes lamachum dicendo terruit 173
demoſthenes laudat eos qui apud

apud Chæroneam occubuerant 184
demoſthenes Macedonũ aduerſarius 177
demoſthenes imbecilli animo exilium tulit 190
demoſthenes priuato filiæ luctui publicam lætitiam prætulit 185
demoſthenes populo in dicẽdo probari ſtuduit 173
demoſthenes ſumit venenũ 193
demoſthenes rarò ex tempore dicebat 173
demoſthenes reuocatur ab exilio 191
demoſthenis actio elegantioribus parum probata 176
demoſthenis actiones cõtra philippum 180
demoſthenis clypeus 184
demoſthenis conſtantia defenditur aduerſus Theopõpum 177
demoſthenis cum Midia inimicitia 176
demoſthenis dicta ibidem
demoſthenis eloquentia 246
demoſthenis & Ciceronis poſt reditum actiones diuerſę 250
demoſthenis ex pugna fuga 183
demoſthenis exilium 188, 189
demoſthenis exilij cauſæ 250
demoſthenis genus 168
demoſthenis impetus ad artem dicendi addiſcendam 170
demoſthenis in corporis vitiis corrigendis induſtria 175
demoſthenis in dicẽdo libertas 179
demoſthenis in dicendo vis 182
demoſthenis Iſæus præceptor 170
demoſthenis in Rep. tractanda peritia 248
demoſthenis monitores in ratione dicendi 171
demoſthenis mores 247
demoſthenis mors 193
demoſthenis naturæ vitia 171
demoſthenis orationes prædicant 178
demoſthenis orationes quæ veræ, quæ ſubdititiæ 179
demoſthenis orationum ſecuris dictus Phocion 175
demoſthenis patrimonium 195
demoſthenis prima in ſcribẽdo exercitatio 170
demoſthenis ſomnium 192
demoſthenis ſplenis vitium quomodo curatum 171, & 172
demoſtheni mortuo ab Athenienſibus habiti honores 194

demoſtheni remittitur multa 191
demoſthenem indormire in orationibus, dixit Cicero 219
cum deſperatis non eſſe pugnandum 353
deteriorem neminem fieri debere aliorũ improbitate 295
de Dei prouidentia pſammonis philoſophi dictum 38
Deorum contemptus, & ſuperſtitio, res horrenda 89
erga Deos Ageſilai religio 730
in Deos Timoleontis pietas 750
Dianæ Epheſiæ & templi cõflagratio 9
Dictator Cæſar 127.139.144.426
DICTA & APOPHTHEGMATA Aemilij 590
Alexandri Magni 21.30
Antigoni 381, & Tomo 1. pag. 644
Apollonij Molonis 199
Bruti 354
Cæſaris Iulij 103, & inde, 126.128.139.225, & Tomo 1. pag. 596, & Tomo 2. pag. 739.876
Cæſaris Octauiani 246 483
Ciceronis 220, & inde, & 233, & Tomo 2. pag. 771. 811
Demadis oratoris 590, & Tomo 2. pag 769
Demoſthenis 176
Demûs ſcorti 390
Iphicratis 509
Philippidis 376
Spartiatæ legati 405
Stratoclis 775
Syllæ 92
ab Dimno Alexãdro Magno ſtructæ inſidiæ 62
cum Diogene alexãdri colloquium 20
DION à Dionyſio Minore exponendus in Italiã datur 266
dion accerſit Corinthios ad conſtituendam Remp. Syracuſanam 300
dion bellum contra Dionyſium Minorem ſuſcipit 272
dion capit Minoam 276
dion, Dionyſij affinis 257
dion Dionyſij Maioris filiam Aretem ducit vxorem 259
dion & Heraclides per Geſylum conciliantur 397
dion hortatur Dionyſiũ Minorem ad literas 262
dion M. Bruto quibus rebus fuerit inferior 357
dion mouet Syracuſas 276
dion nimium grauis & auſterus 260
dion Nypſium Syracuſis in arcem compellit 294
dion occupat Syracuſas 278
dion, Platonis diſcipulus 257

dion, platonicus fuit 254
dion popularem ſtatum non probauit 264
dion reddit Syracuſanis libertatem 278
dion Soſidis in ſe accuſationem diluit. 284
dion Syracuſis excedit 288
dion Syracuſanorum ſeditione obruitur 287
dion vxorem alteri quæ nupſerat recipit 298
dionis ad Carthaginienſes epiſtola 265
dionis aduerſarius pharaces 296
dionis apud Dionyſium Minorem in dicendo libertas 258
dionis bellum contra Dionyſium promouent philoſophi 272
dionis cædes 303, & 697
ex dionis concionantis circunſtantiis vatum prædictiones 279
dionis copiæ aduerſus Dionyſiū Minorem 273, & 694
dionis de Dionyſio Minore victoria 281
dionis & Dionyſij Minoris pugna 280
dionis exulis vxor alteri collocatur 271
dionis filij mors calamitoſa 302
dionis honores quibus à Grecis aucti 268
dionis in aduerſarios clemētia 295
dionis in epulo dando magnificentia 283
dionis in Syracuſis vrbe pugna 394
dionis ingenium 257
dionis modeſtia frugalitáſque 299
dionis opes 266
dionis oratio ad milites de auxilio Syracuſanis ferēdo 291
in dionis poſteros Syracuſanorum crudelitas 304
dionis ſpectra 255
dionis virtutes 268
dionis vita in Grecia 267
dionis vxor parit in carcere filium 303
dioni Heraclides rurſus inſidiatur 300
dioni in Dionyſium mouenti prodigia oblata 274
dioni in Dionyſiū Minorem pergenti maris tempeſtas aduerſa 275
dioni in Nauarchia Heraclides præfertur à Syracuſanis 283
dioni inſidiæ ſtructę à Soſidę homine improbiſſimo 284
dioni ſpectrum oblatum 301
in dionem Callipus conſpirat 300
in dionem ciues iterum concitat Heraclides 296
dionis in Dionyſiū Minorem apparatus 274
in dionem Dionyſij Minoris dolus 282

ad dionem Dionyſij Minoris legati 279
in dionem Dionyſij Minoris odij cauſæ 259
dionem Leontini recipiunt 289
in dionem Philiſti calumniæ 265
dionem reuocant Syracuſani 290
in dionē Syracuſanorum peruerſitas 296
dionis cauſa Platonem Tarento in Siciliam Dionyſius accerſit 692
dionis corporis forma 691
dionis diuitiæ ibidem
dionis funus 698
dionis genus 691
dionis ingenium 691
dionis vxor ibidem
in dionē Callicratis coniuratio 696
dionem Dionyſius deportari iubet 693
DIONYSIVS Maior timidiſſimus & ſuſpicioſiſſimus 261
dionyſij & Platonis colloquium 257
dionyſij filia Arete Dioni nubit 259
dionyſij mors ibidem,& 692
à dionyſio plato venundari iuſſus 692
dionyſij ſororis forte reſponſum 271
dionyſij vxores 256
dionyſius potione ſoporifera ſublatus 692
apud dionyſium dionis in dicendo libertas 258
dionyſius platonem Tarento in Siciliam accerſit 692
DIONYSIVS Minor à Dione ſuperatus pugna 281
dionyſius dionis exulis vxorem alteri collocat 271
dionyſius dionem exponendum dat in Italiam 266
dionyſius Platonem remittit 267
dionyſius Platonem reuocat 269
dionyſius profugit Syracuſis 287
dionyſij ad dionem legati 279
dionyſij cum dione pugna 280
dionyſij emiſſarij cæduntur 278
dionyſij in dionem dolus 282
dionyſij in dionem odij cauſę 259
dionyſij mutatio ex platonis aduentu 264
dionyſij vitia 260
contra dionyſiū dion bellum ſuſcipit 272
dionyſium hortatur ad literas dion 262
ad dionyſium in Siciliam proficiſcitur plato 263
ad dionyſium nuntij miſſi cæſus 277
ad dionyſium platonis tertia profe-

iprofectio 269
n dionyſiũ Ariſtippi dictum 269
à dionyſio repetit platonem Architas 270
dionyſius dionem Corinthũ deportari iubet 693
in dionyſiũ dionis copiæ 694
Diſcit facile audiendi ſtudioſus 716
Dolobellæ & M.Antonij diſſenſiones 426
dolobellam Cæſar accuſat 94
Dolopes Scyro occupata eiiciuntur 669
Domitius dimiſſus à Cæſare 125
domitius tranſit ab Antonio ad Octau.Cæſarem 477
Donatiua Romano imperiũ perdiderunt 591
Dux an ſolus ſapiens 560
Duces belli Athenis qui viuere non potuerint 702

E

Ecdelus philoſophus 542
Ecdelus miles ibid.
Eloquẽtiæ innocentiæq́; vis collatio 662
eloquentiæ vis ibi.
Q. Ennius Romam à quo ductus 767
EPAMINONDAS Athenienſium plebiſcito cur non paruerit 720
Epaminondas muſicã doctus 645
epaminondas ſaltauit commodè ibidem
epaminondas tibiis ſcienter cecinit ibidem
epaminondæ abſtinentia 717
epaminondæ cædes 721
epaminondæ caritas erga ciues 717
epaminondæ dictum de procreandis liberis 722
epaminondæ dicta aliquot 718
epaminondæ dilemma de patriæ caritate 717
epaminondæ elogium 721
epaminondæ eloquentia 718
epaminondæ fides erga ciues 717
epaminondæ genus 715
epaminondæ in philoſophia preceptor Lyſias Tarẽtinus ibidem
epaminondæ inſtitutio ibi.
epaminondæ mores 716
epaminondę morientis dictũ 722
epaminondæ patientia & pietas in patriam 720
epaminondæ virtutes 716
Ephorus hiſtoricus notatur 266
Ephororũ Lacedæmone poteſtas 666
ephoris puer epiſtolã pauſanias ad Xerxẽ prodidit 667
apud Ephoros ſummũ Lacedæmone imperium 658
in Epirum fugit Põpeius 126
in Epirum tranſmittit Cæſar
EPISTOLARVM paradigmata Alexandri Magni ad Antipatrum 170

Ariſtotelem 13
Craterum, Attalum & Alcetam 70
Leonidam 35
Parmenionem 31
Peuceſtam 54
Bruti ad Atticum 332
Ciceronem 325
Pergamenos 107
Samios ibidem
Cæſaris ad Amintium 139
Dionyſij Minoris ad Dionẽ victorem ſuppoſititia 282
Olympiadis ad Alexãdrum filium 52
Equeſter ordo cum Cicerone reo veſtem mutauit 226
Equorum agitandorum callidum Eumenis inuentum 737
Eraſiſtrati medici ſolertia in Antiochi amore erga ſtratonicem nouercam deprehendendo 401
Eretria capta à Danais ducibus 650
Eros Antonij triumuiri ſeruus occidit ſemetipſum 490
Error in bello quantum valeat 345
EVMENES à ſuis deditur Antigono 741
Eumenes capitis ab Antipatro damnatus 737
eumenes Philippi &Alexandri Magni ſcriba 734
Eumenis captiui conſtantia 742
eumenis captiui magnanimitas ibid.
eumenis commentum ad inuidiam declinandam & auctoritatem retinendam 738
eumenis de Neopotolemo & Cratero victoria 736
eumenis de equis agitandis callidum inuentum 737
eumenis funus 744
eumenis gratus animus 738
eumenis genus 733
eumenis in Antigonum ſtrategema 74
eumenis in Craterum humanitas 736
eumenis in perdiccam fides 735
eumenis interitus 743
eumenis mores 733
eumenis patria ibi.
eumenis virtus ibid.
eumeni Cappadocia data 734
contra eumenem Antigoni callida profectio 739
eumene viuo nemo Alexandri ſucceſſorũ ſe regem auſus eſt appellare 743
eumenis fuga in pugna aduerſus Annibalem 764
eumolpidę ſacerdotes 676
euripiades Lacedæmoniorũ rex 656
Eurycles Lacon Antonium oppugnat ob patris necem 481
eurydicem Demetrius ducit Athenis 377
euryſthenes 732
Exercitationis vtilitas 199
de exercitu Platonis dictum 590

exercituum in Philippis luſtratio 340
exercitus acer 709, in margine

F

Fabius Valens 623
Fames Athenienſiũ 396
fames exercitus M. Antonij 461
Fauonius, Catonis æmulus 336
fauonij feſtiuitas 337
felicitas in animo & moribus non in patriæ præſtantia ſita eſt 166
Fides ſacramentúmque pro regis iuſſu habenda 613
fides Aulica 682
Fiducia nimia quantæ calamitati ſoleat eſſe 724
L. Valerius Flaccus conſul & cenſor cum Catone Maiore 767
Flauij Galli facinus audax 458
Fœminæ quãdo maximè floreant 441
in formoſas dictum Alexandri 39
Fortiſſimi qui habiti 735
Fortuna & caſus in bello quãtum poſſint 652
fortunæ inconſtantia 694 & 705
in fortuna ſecunda modum tenere difficile 690
Fuluia Catilinæ conſilium de perimendo Cicerone patefacit 211
fuluia L. Antonio nubit 428
fuluiæ Luciíq; Antonij bellũ contra Octauiũ Cæſarẽ 445
fuluiæ M. Antonij vxoris mors 446
Furnius eloquentiſſimus 473

G

Galba à militibus imperator appellatus 593
Galba à ſenatu Romano imperator appellatus 595
galba hoſtis à ſenatu Romano iudicatur 594
galba imperator à Gallicis legionibus ſalutatur 598
galba Neronis miniſtros occidit 604
galba offendit milites 605
galba Piſonem adoptat 610
galba per cædem Romam ingreditur 603
galbæ bona ſub haſta poſita 594
de galbæ cæde aruſpicis præſagium 612
galbæ clementia 562
galbæ in imperio animus 616
galbæ mores 592
galbæ morientis verba 614
galbæ nobilitas 592
galbæ ſæuitia 602
galbæ ſordes 603
galbæ prodigia tetra oblata 610
ad galbã militũ legatio 609
apud galbam Othonis potentia 607
ob galbam tumultus 614
ſub galba Germanicarum legionum tumultus 606
à galba milites deficiunt 609

Galli à Cæſare cæſi 116
Gallorum ſecunda à Cæſare defectio ibid.
Gallorum xx. millia cæſa 594
Gallia Cæſari decreta 105
Gallia & Illyricũ Cæſari decreta 107, & Tomo 2. pag. 725
galliæ Ciſalpinæ M. Brutus præfectus 310
galliæ defectio 115
in galliam Vſipetes & Tenchteri 113
Gandaritæ populi 76
Ganges fluuius ibi.
Gazam Alexander capit 35
Gedroſia regio 81
Geminius ad M. Antonium Roma miſſus, vt eum moneret 473
Germanicæ legiones Vitellium imperatorem ſalutant 610
Germanicarũ legionũ ſub Galba tumultus 606
Geſylus Dionem & Heraclidem conciliat 297
Geſylus Spartiates petit Syracuſis ducatum 357
Gloriæ vis mirifica 229
Gloriæ comes inuidia 701
Gomphy vrbs 132
Gongylus Eretrienſis 665
Gordium oppidum 25
Gordium vinculum ib.
Græciæ dux contra perſas deſignatur Alexãder Magnus 19
Greciæ dux Demetrius declaratur 387
græciam concitat Demoſthenes contra Macedonas 181
græciam liberare Antigonus & Demetrius conatur 371
græciæ communis claſſis trecentarum nauium 655
in græciam Xerxis copiæ 657
in græcia Decemuiratus inſtitutus 671
græcorũ ad Chæroneam clades vaticiniis præmonſtrata 182
græcorum in Dionem honores 268
græcorum vltimus quis 560
grecos Demoſthenes contra Alexandrum concitat 186
in græcos M. Antonij ciuilitas 438
apud græcos ſcribæ honorifici 734
Graius Hercules 758
graius ſaltus ibid.
per graium ſaltum Annibal in Italiam venit ibid.
ad Granicum Alexandri Magni prælium 21
ad granicum Alexandri Magni victoria 23
granicum tranſit Alexander 22
Granius petronius 107
Gymnoſophiſtæ Indiæ philoſophi: quibus Alexander Magnus quæſtiones decem ſoluendas ponit 78
Gymnoſophiſtas captos Alexander Magnus cum mune-

ribus dimittit 80
Gynæcia dea 214

H

HAMILCAR imperator 756
Hamilcar in Hiſpaniam mittitur ibidem
hamilcaris cædes ibid.
hamilcaris conſtantia 754
hamilcaris gener Haſdrubal 755
hamilcaris genus 753
hamilcaris in Romanos odiū 756
hamilcaris res in Hiſpania geſtæ 755
hamilcaris res in Sicilia geſtæ 753
Harpalus venit Athenas 188
ab harpalo Demoſthenes corruptus 189
Haſdrubal formoſus 755
haſdrubal Hamilcaris gener ibidem
Hecatompedon regio Syracuſis 293
Hedui deficiunt à Romanis 117
Helepolis maxima demetrij machina 383
Helotæ 666
Helpinicæ & ſoror & vxor Cimonis 668
Helpinices Cimonis vxoris audax pietas 668
Heluetij à C. Cęſare cæſi 109
cum Heluetiis Cæſaris bellū geſtum ibi.
Hemerodroni velociſſimi curſores 560
Helycon mathematicus 270
Heraclides Dioni rurſus inſidiatur 300
heraclides & Dion per Geſylum conciliati 297
heraclides in Dionem cines iterum concitat 296
heraclides Nauarchus deſignatus à Syracuſanis Dione contempto 283
heraclides Syracuſas redit 282
heraclidis cædes 300
Hercules Graius 758
ab Hercule Antoniorum familia orta 421
Hermæ omnes Athenis deiecti præter vnum Andocidem vocitatum 675
Hetærice Alexādri equitum ala dicta 734
Hipponicus, Grçcæ linguæ eloquētia diſertiſſimus 674
in Hiſpania C. Cæſaris res geſtę 102
Hiſtieus Mileſius obſiſtit Miltiadis conſilio in ponte reſcindendo 649
de Hiſtoricis Aemilij probi liber 693
Hiſtoriæ ſcriptori aptam eſſe loci celebritatem 166
Homerum quanti fecerit Alexander Magnus 13
Homines quidā noctuis cur ſimiles 548
Hominibus magnæ virtutis aliquid condonandum 58
Homo vnus plus quàm ciuitas 722

Hominis vitæ ſcriptionem aliud eſſe,aliud hiſtoriam 723
Honeſta nō omnibus eadem 645
Honores nimij inconſtantis beneuolentię ſignum 393
quàm Hoſpitij patriæ iura ſanctiora 705
Hydaſpes fluuius 74
Hyrcanium mare 57

I

IActa eſt alea,prouerbium eiúſq; vſus 126,& Tomo 2.pag.739
Iaſon tyrannus Theſſalorum 705
Ignauiæ origo 532
Illyricū Cæſari decretū 107, & Tomo 2.pag.725
Imperātes neceſſitati etiam parent 579
imperatorum Athenienſium ætas extrema 705
imperium nullum niſi beneuolentia tutum 694
imperiis multorum non bene geri Remp. 695
Improbitate aliorū deteriorē fieri neminē debere 295
Improborum vitæ cur etiam deſcribantur 365
Inauguratio perſica 510
in Indiam Alexandri Magni expeditio 70
ex India Alexādri reditus 77
Ingenij excellentiſſimi virtutes 654
ingenia Bœtica 683
Innocentiæ eloquentiæque vis collatio 661
Inſtitutionis honeſtæ probęque vtilitas 295
Inuidia virtutis comes 584
inuidia gloriæ & opū comes 701
ad inuidiā declinandam commentum 739
IPHICRATES ab Artaxerxe exercitui cōductitio præfectus 699
iphicratis corporis forma ib.
iphicratis fides ibi.
iphicratis filius 700
iphicratis filij dictum quoddam graue ibid.
iphicratis res geſtæ 699
iphicratis virtus ibid.
iphicratis in militari diſciplina præſtantia 698
Iſceus Demoſthenis præceptor 170
Iſter fluuius pōte iūctus 648
in Itineris duce perito quantum ſit momenti dum geritur bellum 464
Iuba F.Iubæ regis hiſtoricus 143
Iulia M.Antonij mater 419
Iuliæ Cęſaris mors 117,& Tomo 2.pag.731
Iuliam Cęſaris filiā Pōpeius ducit 106,& To.2.pag 725
Iulius Vindex à Nerone deficit 512
Iulius Vindex ſibi ipſi manus infert 594
Iulij Atticij impudens mendacium 613
T.Iunius qualis 599

Iunius Tigillinũ ſeruat 604
iunii auaritia ibidem
iunii cædes 615
Iuramentum magnum Syracuſis 302
Iura patriæ quàm hoſpitii ſanctiora 705

L

LAbienus ad Pompeium à Cæſare deficit 127, & Tomo 2.pag.742
labieni cædes 449
à labieno Tigurini cæſi 109
lacedæmone Pauſanias in vincula coniicitur 666
lacedæmoniorum grauitas in iudiciis 667
lacedæmoniorum mira techna ad Pauſaniæ confeſſionem eliciendam ibidem
lacedæmoniorum ſtrages ad Thermopylas 655
lacedæmonios Themiſtocles decipit 659
ad lacedæmonios Themiſtocles legatus 657
de lacedæmoniis Cononis victoria 689
à lacedæmoniis Pauſanias multatus 665
lacedæmonii ab Artoxerxe eiiciuntur mari 518
lacedęmoniorum cum Perſis bellum 527
in lacedæmonios Demetrii expeditio 398
Lamachum dicendo terruit Demoſthenes 174
Lamia à Demetrio adamata 379
lamiæ meretricis cœna Demetrio parata 389
in lamiam meretricē & Demetrium Demûs meretricis dictum 390
Lancea pro Scytala Laconica 666
Laſſeſcentibus per niuem fames cur incendatur 328
Legiones Gallicæ. vide Gallicæ legiones
legiones Germanicæ: vide Germanicæ legiones
Lemnus à Caribus habitata 648
lemnus Athenienſibus ſubiicitur ibidem
Leonidas Alexandri nutritius 11
leonidas quomodo Alexandrum inſtituerit 31
Leonidas Lacedęmoniorum rex 651
Lex AMMONIE SYTILAS 686
leges C. Cæſaris de agris diuidundis 106, & Tomo 2. pag.725.
leges inter arma ſilent 126
de Liberis procreandis Epaminondæ dictum 722
Libertatis ſpecies 750
Licinius Macer damnatus 204
pro Ligario Ciceronis oratio 235
ligarium M. Brutus adiungit conſpirationi 314
Lucani ad Cæſarem Romanorum potentiſſimorũ conuentus 115, & Tomo ſecun-

do pagina 718
Lucilii Romani in M. Antonium fides 483
lucilii in M. Brutum fides 351
Lupercalia 148, & Tomo 1. pag. 148
Luſitaniæ proprætor Otho 607
in Lycia M. Bruti geſta 333
in lycios M. Bruti clementia 335
LYSANDER à Pharnabazo egregiè deceptus 673
lyſander decemuiratum in Græcia inſtituit 671
lyſander oracula largitione corrumpere conatur 672
lyſander ſui imprudens accuſator 673
lyſandri felicitas 671
lyſandri potentia 672
lyſandri oratio de regia poteſtate Lacedæmone tollenda 672
Lyſiades Megalopolitanus tyrannidem deponit 566
lyſiadis & Arati diſſenſiones 567
lyſiadis cædes 573, & Tomo 2. pag. 109
Lyſias Tarentinus Epaminondæ in philoſophia præceptor 715
Lyſimachus 752
lyſimachus Alexandri Magni pædagogus 11
lyſimachi, Ptolemæi atque Seleuci contra Demetrium ſocietas 40

M

MACEDONES Aratum fundunt 570
macedonum aduerſarius Demoſthenes 177
macedonũ nuptiæ cum Perſidibus 84
macedonum præſidium Athenis pellitur 570
macedonum rex Demetrius declaratur 400
macedonum regis Philippi mors 185
macedonum Spartanorúmque collatio 574
macedonas in milites Alexandri clementia & liberalitas 86
macedonas Alexander vnico dicto ad officium reducit 59
contra macedonas Demoſthenes Græciam concitat 181
macedonum militum & Romanorum virtus confertur 735
macedonia Romanis quando ſubiugata 418
macedoniam Demetrius occupat 398
Magiſtratui Remp. periclitantem deſerere an liceat 574
Magonis Hannibalis fratris interitus 762
Maiorum exempla poſteris quatenus proſint 539, in fine & inde
apud Mallos Alexandri periculum

culum 77
Mantinea Antigonia tranſnominatur 582
mantineam Aratus capit 572
mantineorum clades 581
Marathonia pugna Miltiade duce 651
marathoniæ pugnæ celebritas ibidem
maratonis campi ſitus 650
de Mardonio Pauſaniæ victoria apud Platæas 664
Mardus Romanos in Parthos reuocat 456
cum Mario & Cinna C. cæſaris coniunctio 92
Marius Celſus ab Othone ſeruatur 615
marii celſi ad milites Othonianos vt ad Vitelliũ tranſeant 629
Matrem timidi flere non ſolere, prouerbiorum 685
Medeæ medicamentum reuera quid fuerit 48
Medii Antigoni amici ſomnium 381
Medorum Parthorúmq; regum diſſenſio 466
Megaram Demetrius capit, & libertate donat 373
Meredonius menſis 147
in Meſopotamiam Demetrii incurſio 371
Meſſalla Coruinus M. Bruti amicus 554
Meſſallæ Coruini libertas 355
cum Midia Demoſthenis inimicitiæ 176
Miles mercenarius qualis eſſe debeat 589
milites prætoriani: vide Prætoriani milites
Militum erga M. Antonium amor & reuerentia 459
Milo Clodium occidit 230
milonem defendit Cicero ibidem
MILTIADES in carcere obiit 657, & Tomo 2. pag. 446
miltiades aduerſus inſulas barbaras quæ iuuerant aduerſus Athenienſes, mittitur claſſe ſeptuaginta nauium 652
miltiades Athenas reuertitur 649
miltiadis condẽnationis cauſa 653, in fine & inde
miltiades oraculo Apollinis ad coloniam deducendam deligitur 647
miltiades prætor 650
miltiades regia authoritate in Cherſoneſo imperat 648
miltiades ſtrategemate Lemnum obtinet ibidem
miltiadis conſilium de Dario ſuperando 649
miltiadis conſiliũ in obſiſtendo Darii ducibus 650
miltiadis genus 647
miltiadis laus 653
miltiadis ad Marathoniam victoriam præmium 651
miltiades duo 647. in margi.
in Mineruę ædem Pauſanias confugit 667

minervæ Chalciœcus ibidem
Minoam capit Dion 276
Miracula inſecuta Cæſaris mortem 157
Mithridates Pontum occupat 369
mithridatem ſeruat Demetrius 368
mithridates Parthus quidam ſuorum inſidias M. Antonio aperit 462
in mithridatem Perſam de ſalute ſua ſollicitum M. Antonii liberalitas 464
mithridatis mirus dolus ad Damaem interficiendum 714
Modum tenere in fortuna ſecunda difficile 690
de Mœnibus ligneis oraculum 655
Mollitiæ origo 532
Molonis de Cicerone teſtimonium 199
Moneſes Parthus ad Antonium deficit 452
Morbi ex affluentia 465
Mors honeſta turpi vitæ anteponenda 702
Mores vnde eluceant 8
Mulier galeata tāquam prodigium viſa 595
Multorum imperiis non bene geri Remp. 695
Munda vrbs 144
Munera parua diuturna ſunt 686
Muſica in Romano principe vitioſa 715
Muſici excellentes ibidem
Mutii Scæuolæ affectator Cicero 197
ad Mutinam M. Antonius fuſus 433

N

Nati qui patrem laudent 539
Nauis ordinum quadraginta 407
Nauium trecentarum claſſis communis Græciæ 655
Nealcis pictoris dictum de tyrannis 550
Neceſſitati etiam imperantes parent 579
Neocles Themiſtoclis pater 653
de Neoptolemo Eumenis victoria 736
Neptuni fanum religioſiſſimum 667
NERONIS miniſtros Galba occidit 604
neronis proditores, Nymphidius Sabinus & Tigillinus 591
neronis ſcortum Poppæus 597
à nerone deficit Iulius Vindex 592
neroniani Nymphidii iuſſu cæduntur 796
Neruii à Cæſare cæſi 111
Neruii Belgarum bellicoſiſſimi 112
Noctuæ interdiu minus, noctu magis cur videant 548
Noctuis homines quidam cur ſimiles ibidem
Nymphidius Sabinus ad imperium

perium aſpirat 601
nymphidius Sabinus Neronis proditor 591
nymphidius Sabinus imperio inhiat 595
nymphidii Sabini cædes 602
nymphidi Sabini conatus 599
nymphidii Sabini genus 597
nymphidii iuſſu Neroniani Romæ cæduntur 796
nymphidio à Senatu honores habiti eius ſæuitiam auxere 596
Nypſius à Dione in arcem cõpulſus Syracuſanam 594
Nyſa vrbs 72

O

in OCeano Alexãdri magni claſſis 81
Ochus fratres ſuos perdit 528
OCTAVIA componit diſſenſiones Octauii Cęſaris & M. Antonii 450
octauia ad M. Antonium profecta, deſpicitur ab eo 467
octauia M. Antonii vxor domo eius expellitur 471
octauia, Octauii Auguſti ſoror 446
octauia Octauii Auguſti ſoror M. Antonio nubit ibid.
octauiæ in Antonium amor 468
octauiæ prudentia in omni re ibidem
OCTAVIVS CAESAR AVGVSTVS Antonium vincit 489
octauius Ariũ philoſophum honorat eximiè 492
octauius Ciceroni ſe coniungit 431
octauius Ciceronem reliquit 242
octauius coniungit ſe Antonio 329
octauius Cleopatram inuiſit 494
octauius illacrymatur Antonii fato 491
octauius M. Brutum rei capitalis poſtulat 329
octauius petit conſulatum 241
octauius Proculeium mittit ad cõprehendendum Cleopatram 491
octauius traiicit contra Antonium in Epirum 476
octauii ad Antonium ipſum ad ſingulare certamen prouocantem reſponſum. 488
octauii ad vrbem Romam aduentus 325
octauii Antoniſque cũ Sext. Pompeio pax 447
octauii Antoniíque nouæ diſſenſiones 432
octauii Antoniſque diſſenſiones nouæ per Octauiã componuntur ibidem
octauii Antoniſque prælium ad Actium 478
octauii Ciceroníſque coniunctio 240
octauii cum L. Antonio Fuluiáque bellum 445
octauii de Antonio trium-

phus 497
octauii de Cicerone elogium 246
octauii equitatum fugat M Antonius 488
octauii & M. Antonii mutuæ criminationes 469
octauii genium reformidat Antonii genius 448
octauii ſomnium principibus ſeruandum 343
octauii trepidatio ad famam M. Antonii apparatus 472
octauii vires contra M. Antonium 475
octauio accedit M. Antonii claſſis 489
octauio accedit M. Antonii equitatus ibidem
octauio adiungunt ſe legiones Antonii 482
octauio omen felix oblatum 479
octauio Peluſium traditur 487
inter octauium Antoniúmque belli ciuilis ſemina 468
octauium Cleopatra decipit quaſi viuere cupiat 495
ob Octauium laudatum Ciceronem M. Brutus increpat 325
contra octauium M. Antonii nauticus apparatus 470
de octauio Ciceronis ſomnium 240
Oleum laboris lenimentum 72
olei fons repertus 71
Olympiadis draco 7
olympiadis & Alexandri diſſenſiones cum Philippo 15
Olympiæ victorē citari apud Græcos laus magna 645
Olympus Cleopatræ medicus 494

OMINA

Alexandro Mag. à patre 12
Alexandro Magno iterum cum Dario pugnaturo 42
Caſſio 340
Ciceroni 196
Cæſari Octauio 479
Opum comes inuidia 701

ORACVLA

Alexandro Magno 8, & 143
& ante illius mortem 87
de Arati ſepultura 388
Cæſari ante aciem Pharſalicam 133
Ciceroni 197, & 200
cladis ad Chæroneam 182
de Corneliis tribus Romæ regnaturis 212
Dioni 274
Galbæ de cæde ſua 612
de Gordii nodi ſolutione 25
Othoni imperatori 611

ORATIONES.

M. Antonii ad deos humanitatis plena 460, & in Cæſaris funere 323
Antonii Honorati ad milites conſternatos 601
Catonis Minoris in C. Cæſarem 101, & Tomo 2. pag. 826
Darii ad deos 42
Dioni ad milites de auxilio Syracuſanis ferendo 291

Marii

Marii Celſi 629
Othonis ad Cocceium nepotem 632, & ad milites ante mortem 631
Oromaſdes, deus apud Perſas 41
Oromazos, id eſt ſol, Perſarum deus 538
Orphei ſignum cupreſſinum apud Libethra ſudauit 20
OSTENTA facta
aquilæ apud caſtra Bruti & Caſſii 339
Ciceroni 214, & in exilio 228
Demetrio 392
Dioni 274
ante Pharſalicam pugnam 133
OSTRACISMOS quid 669
OTHO à cohortibus prætorianis recipitur 613
otho corrumpit milites prætorianos 611
otho imperator ſalutatur 612
otho Marium Celſum ſeruat 615
otho moræ impatiens & curarum 625
otho moriturus Catonem Viticẽſem videtur imitari 633
otho Neronis nomen initio accepit 618
otho proprætor in Luſitaniam mittitur 607
otho ſeipſum interficit 633
othonis ad Cocceium ſub mortem verba 632
othonis funus 633
othonis ad imperium aſpirantis artes 608
othonis ad milites ante mortem oratio 631
othonis apud Galbam potentia 607
othonis fortitudo ante mortem 631
othonis de prælio deliberatio 625
othonis in milites largitio 620
othonis moderatio initio principatus 617
othonis mores 606
othonis ſepulchrum Brixilli eiúſque inſcriptio 634
in othonis verba Senatus Rom. iurat 616
othoni Poppæa nubit 607
ſub othone prætorianorum militum tumultus 619
de othone Ptolemæi vaticinium 611
othoniani à Vitellianis prælio victi 629
othoniani duces ad Vitelliũ tranſeunt ibidem
othonianorum militum erga imperatorem fides 631
othonianorum militum peruerſitas 628
othonianorum Vitellianorúmque conflictus 627

P

PAcori, Parthorum regis filii, cædes 449
Paphlagoniæ regem Thyum Datames cũ vxore & libe-

ris capit 707
Parmenio & filius eius Philotas necati 63
PARTHI gens ad dolum compoſita 562
Parthi M. Antonium in reditu aggrediuntur 457
parthi M. Antonii machinas capiunt 454
parthorum & Medorum regum diſſenſio 466
parthorum in M. Antonium dolus 455
parthorum inſidię M. Antonio aperiuntur 462
parthorum & M. Antonii cõflictus 454
parthorum rex in pugnam ipſe non vadit 460
contra parthos M. Antonii copię 452
in parthos Romani per Mardum reuocantur 456
in parthos Ventidii victorię 448
de parthis Ventidii triũphus vnicus 450
à parthica expeditione M. Antonii reditus 456
Parus inſula vt à Miltiadis obſidione liberata 652
Paryſatis ingenioſa mulier 523
paryſatis ludendi alea docta ibidem
paryſatis Statiram veneno necat 525
paryſatidis crudelitas 521, & 524
paryſatidis in Artoxerxem filium dolus 524
Paſaca, Cyri equus 619
Patarenſes dedunt ſe M. Bruto 334
Pater à quibus laudetur optimè 539
de patrię charitate dilemma 717
patriæ quàm hoſpitii iura ſanctiora 705
Paulinus Othonianus ſegniter rem gerit 624
Pauli Aemilii dictum de milite mercenario 590
Paulus conſul à cæſare corruptus 122, & Tomo 2. pag. 737
PAVSANIAS à Lacedęmoniis multatus 665
pauſanias captiuos Xerxi clàm remittit ibidem
pauſanias in ædem Mineruę confugit 667
pauſanias intemperans 663
pauſanias Lacedæmone in vinculis coniicitur 666
pauſanias reprehẽſus & quare 664
pauſanię ad regem Xerxem literæ 665
ad pauſaniæ confeſſionem eliciendam Lacedæmoniorum mira techna 667
pauſaniæ cum Argilio colloquium de non aperienda Græciæ machinata cũ Perſis proditione 667
pauſaniæ de Mardonio victoriæ apud Plateas 664
pauſaniæ faſtus & luxus 665
pauſa-

pauſaniæ interitus 667
pauſaniæ literæ ad Artabazum de Græcia Xerxi prodenda Ephoris traduntur 666
pauſaniæ mores 664
pauſaniæ ſecunda in barbaros expeditio ibidem
pauſaniæ ſepultura 668
pax bello paritur 718
Pediſſequi 670
PELOPIDAS liberat Thebas interfectis magiſtratibus 725
pelopidas quomodo acceſſerit ad Thebas liberandas 724
pelopidæ cædes 726
pelopidę exulis conſilium de liberanda patria 724
pelopidæ pericula 725
pelopidæ victoria de Alexandro Pheræo 726
pelopidæ honores à Theſſalis habiti ibidem
in Peloponneſum Demetrii expeditio 387
Peluſium Octauio Cęſari traditur 487
in Perdiccam Eumenis fides 735
Pergamēſis bibliotheca 473
Pericles Alcibiadis auunculus 674 in margine
Peritas canis Alexandri 76
M. Perpenna Cenſorius 767
Perſarum Lacedemoniorūmque bellū Ageſilāo duce 527
Perſarum mos in bello 519
à Perſarum rege Demoſthenes pecuniam capit 184
Perſarum regum inauguratio 509
apud perſas Oromaſdes deus 41
contra Perſas Græciæ dux deſignatur Alexander Magnus 20
de perſis victoria Miltiadis 649, & Tomo 2. pag. 12
perſarum mos in admittendis ad regem legatis 688
perſarum regis contra Datamem copiæ 711
perſarum regis cum Datame pax ſimulata 712
de perſarum regis Datamis victoria ibidem
aduerſus perſarum regis inſidias Datamis ſtrategema 713
perſarum regem Conon adorare recuſat 688
cum perſarum rege Alcibiadis de liberanda patria conſilia 681
à perſarum rege Datames deficit 710
à perſis Conon dolo captus 690
Perſicum bellum 654
Perſepolis ab Alexandro inflammata 51
Perſes Macedo, ſpurius 589
Perſeus Macedonum rex vltimus 418
in Perſide Alexander inſtitui iuſſit triginta millia pueroum 85
perſidum cum Macedonibus

nuptiæ 84
Peruicacia ſolitudinis contuberualis 261
Peſtilẽtia ex malo victu 411
Pharaces Dionis aduerſarius 296
Pharnabazus Lyſandrum decipit 673
de Pharnace Cæſaris victoria 139
Pharſalica acies 135, & Tomo 2. Pag. 747
Pharſalica pugna 135, & Tomo 2. pag. 749
ante Pharſalicam pugnam oſtenta 133
Phidippides curſor 650
Phila Demetrii vxor veneno ſe necat 409
Philippicæ Ciceronis 245
Philippides comicus 376
Philippidis in Stratoclem verſus 389
Philippidis reſponſum optimum de arcanis regum non audiendis 376
in Philippis cæſorum numerus 347
in Philippis exercituum luſtratio 340
in Philippis pugna 342
PHILIPPVS Antigoni filius Aratum veneno potionatur 587
philippus ex miti rege in crudelem tyrannum mutatus 586
philippi & Arati ſimultatis initium 584
philippi ob ſcelera punitio 588
philippum Achæi accerſunt 583
in philippum Arati iunioris dicta 585
à philippo Arati abalienatio 586
PHILIPPI Macedonis filius Aridæus 15
philippi cum Olympiade & Alexandro diſſenſiones 14 in fine & inde
philippi omen de Alexandro filio 12
philippi cædes 16, & 185
philippi ciuilitas 406
contra philippum Demoſthenis actiones 180
in philippum patrem inſultat Alexander 15
philippi ſcriba Eumenes 734
Philiſtus hiſtoricus 263
Philiſti cædes 285
philiſti calumniæ in Dionem 265
Philonis Cicero diſcipulus 197
Philoſophi Dionis bellum contra Diogenem minorem promouent 272
in philoſophia verba à Cicerone nouata 236
philoſophicæ doctrinę in animis hominũ quid pariãt 548
Philotas Amphiſſenſis M. Antonii medicus 443
philotæ Amphiſſenſis ſyllogiſmus facetus, & ad eum reſponſum . ibidem
philotas cur ſuſpectus & inuiſus

uiſus Alexandro fuerit 61
Philotas necatur 63
PHOCION, Demoſthenis orationum ſecuris dictus 175
phocion bonus appellatus 744
phocion proditionis accuſatus 746
phocionis abſtinentia 744
phocionis crimina 745
phocionis dilemma 744
phocionis ingratitudo 145
Phraata vrbs obſidetur à M. Antonio 453
Phraontes Perſa 455
Phrygiæ oppidulum, Saminæa 682
Phylarchus hiſtoricus qualis 575
Piſo à Galba adoptatur 610
piſonis cædes 615
Pittaci dictum 686
Placẽtia, Italicarum vrbium florentiſſima Othonis tempore 623
Plancus ab Antonio ad Octauium deficit 472
Platæenſes ſoli auxilio Athenienſibus in Dario reſiſtendo 650
PLATO à Dionyſio Minore venundari iuſſus 692
platonis ſympoſium 675
platonem Tarento in Siciliam Dionyſius Dionis cauſa accerſit 692
plato Aeginæ venditus 258
plato proficiſcitur ad Dionyſium Minorem in Siciliam 263
platonis ad Dionyſium tertia profectio 269
ex platonis aduentu Dionyſius vt mutatus 264
platonis diſcipulus Dion 257
platonis & Dionyſii Maioris colloquium ibidem
platonis nundinę, populi poteſtas 300
platonem remittit in Græciam Dionyſius Minor 267
platonem repetit à Dionyſio Archytas 270
platonem reuocat Dionyſius Minor 267
pliſtarchus, Caſſandri frater 394
Plutarchus Romanæ linguæ ſatis peritus 167
plutarchi patria parua ibidem
Prœcile portus 651
Polymachi cædes 83
Polyxenus 271
in Pompeiam Caii Cæſaris vxorem Clodii amor 100
pompeiam vxorem Cæſar repudiat 101
Pompeianorum ſecuritas ciuilis belli tempore 132
POMPEIVS Agamemnon & rex regum appellatus 131
pompeius Cęſaris exercitum fugat 130
pompeius mutata voluntate Ciceroni exuli fauet 229

Pompeius fugit conſpectum Ciceronis 227
Pompeius fugit in Epirum 126
Pompeius legiones à Cęſare repetit 121
pompeius vrbem relinquit 125
pompeii acies in campis Pharſalicis contra Cæſarem 133, & Tomo 2. pagina 743
pompeii copiæ Cæſaris copiis ſeptuplo maiores 132
pompeii, Craſſi & Cæſaris coniunctio 105, & Tomo 2. pag. 591, & 723
pompeii domum emit M. Antonius 428
pompeii & Craſſi reconciliatio 105, & Tomo 2. pag. 591 & 723
pompeii fuga in Aegyptum 136, & Tomo 2. pag. 751, & 775
contra pompeii legatos Cæſaris in Hiſpaniam expeditio 127
de pompeii liberis Cæſaris triumphus 144
de pompeii liberis Cæſaris victoria ibidem
pompeii partes M. Brutus ſequitur 307
pompeio Cęſar Iuliã deſpondet 106, & Tomo 2. pag. 725
ad pompeium Cicero in Hiſpaniam proficiſcitur 233
inter Pompeium & Cæſarem Cicero de reconciliatione agit 233, & Tomo 2. pagina 738
pompeium & Craſſum reconciliat Cęſar 105, & Tomo 2. pag. 724
ad põpeium Labienus à Cæſare deficit 125
pompeium vincit Cæſar 135 & Tomo 2. Pag. 750, & 757
de pompeio Cæſaréque dictum Ciceronis 233
Sexti pompeii acre reſponſum M. Antonio datum 447
pompeii fortuna oblata propter fidem neglecta ibidem
pompeii pax cum M. Antonio & Octauio Cæſare ibidem
Ppõonia Q. Ciceronis vxor quo ſupplicio ſeruum proditorem affecerit 245
Pontius Glaucus à Cicerone puero poema editum 197
Poppæa Othoni nubit 607
Poppæus, Neronis ſcortum 597
Populus Romanus: vide Romanus populus
populi poteſtas, Platonis nundinæ 300
Pori ſtatura 75
contra porum regem Alexandri geſta 74
Portia M. Bruti vxor in cogitatione facinoris à M. Bruto patrandi exanimata 318
portia ſumptis carbonibus è foco extincta 355, & Tomo 2. pag.

2.pag 876
portiæ fortitudo 316
portiæ reditus ad vrbem & mœror propter maritum abſentem 325
Poſteris maiorum exempla quatenus proſint 539
Potentiæ maximæ pacatum ſpectaculum 450
Poteſtas omnis impatiens conſortis 367,& 734
Prætorianorum militum ſub Othone tumultus 619
Principū cuſtos fideliſſimus, ciuium amor 262
in principe Romano Muſica & ſaltatio vitioſa 715
Proculeius ad Cleopatram comprehendendam miſſus ab Oct.Cæſare 491
Proditionis damnatorum oſſa in patria ſepeliri non licere apud Græcos 661

PRODIGIA:

in Alexandriæ ciuitatis condendæ terminis lineandis 36
M.Antonii ſtatuarum Albę vna per multos dies ſudore manauit, nec ex deterſione ſubſtitit ſudor 474
Apum examen in Dionis nauium puppi 274
Apum examina conglomerata in caſtris Bruti & Caſſii 340
Aquila prima apibus obtecta 350
aquila raptam lanceam ſatellitis Dionyſii in ſublime tulit, & in profundum demiſit 27
aquila in caput Alexandri in Darium tendentis 45
aquilæ duæ medio inter vtrāque Bruti & Antonii aciem ſpacio concurrerunt 350
ara cūm appareret ignem iam ſopitum, ingentem edit flammam 214
aues carniuoræ conſpectæ ſuper caſtra frequētes 340
bos domitus in rectorem irritatus, iugum reliquit, & concitato curſu ad theatrum tendens,&c. 287
caliginis vis maxima 610
cometa fulgens per ſeptem noctes 157
corui AlexandroMagno,ad Ammonem proficiſcenti itineris duces 37
coruorum agmen ad Ciceronem delatū proſcriptum, &c. 244
fel duplex viſum in iocinore vno circumiectum adipe 579
flammam ex militis cuiuſdam ſerui manu emiſſam, eáque extincta, ipſum nihil mali habuiſſe 151
fulmina ad dicturī geminata incœpta verba Galbæ 610
Herculis fanum patris conflagrauit 474
hoſtiæ cor nō apparuit 150
imbris maxima vis 610

Iulii Cæſaris ſtatua nullo terræ motu & cælo tranquillo ab Occidente in Orientem conuerſa 621
Liber pater vi venti ex gigantum numero excuſſus, in theatrum eſt delapſus 474
Luna deficit 274, & Tomo 1.pag 790, & Tomo 2.pag. 565
mare quà alluit arcem Syracuſanam, potabile fuit & dulce 274
mare reciprocum 228
olei fons repertus 71
ordinum ductori cuidam exudat brachium oleum roſaceum 350
organorum ſymphonia audita omnis generis 488
Orphei ſignum apud Libethra cupreſſinũ multo manauit ſudore 20
ouis agnum edidit, qui figuram & colorem tiaræ in capite teſticulóſque vtrinque præferebat 61
palma ad Iulii cæſaris ſtatuæ baſim extitit trallibus in ſolo & natura rigido & duris lapidibus conſtrato ſuperficiem 136
Piſaurus terra dehiſcente hauſta eſt 474
porcelli editi ſunt cæteris membris integri, tantùm mutili auribus 274
Solis iubar occæcatur 157
terra mota 228
Tiberis inundatio mira 621
Tonitrua ad dicentis verba repetita Galbæ 610
victoria in capitolio bigis inſiſtentis habenæ ex manibus laxatæ tanquam retinere non valentis 621
viri flammei 150
Proſerpinalia 302
Protogenis Ialyſos 384
PROVERBIA.
iacta eſt alea 124
in vino veritas 522
Prouinciæ donantur ab Antonio 451, & 469
prouinciarum ab Alexandro defectio 82
à Pruſia Romani Annibalem ſibi dedi poſtulant 764
Pſammonis philoſophi dictum de Dei prouidẽtia 38
Pſiltucis inſula 80
Ptolemais, Ptolemæi ſoror Demetrio nubit 395, & 411
PTOLEMAEI cum Lyſimacho Seleucóque ſocietas contra Demetrium 407
Ptolemæi nauis 40. ordinum ibidem
ptolemæi victoris in Demetrium liberalitas 369
in ptolemæũ Antigoni & Demetrii expeditio inanis 381
erga Ptolemæum Demetrii gratitudo 370
à ptolemęo Demetrius fuſus 369.
de ptolemæo Demetrii victoria 370, & 378
ptolemęi in Aratum libera-

litas 550
ad ptolemæum Aratus proficiſcitur 549
ptolemæi de Othone vaticinium 611
pugnę qui interſunt non omnia noſſe 630
PVGNAE:
Alexandri Magni cum Poro 75
Alexandri Magni & Darii ad Granicum I. 21
Alexandri & Darii I I. 44
Antonii & Octauii ad Actiũ 478
Antonii & Parthorum 454
Artoxerxis & Cyri fratrum 514
M.Bruti Antoniíque 350
Cyri cum Artoxerxe 514
Dionis cum Dionyſio 280
Dionis in vrbe Syracuſana 293.in fine,& inde
ad padum 626
Parthorũ & M.Antonii 454
pharſalica 135,&Tom.2.pagina 135
in Philippis inter Brutum Caſſiúmque cum Antonio atque Oct.Auguſto 34
Vitellianorum & Othonianorum 626
pugnãdum minime cum deſperatis 413
PYRRHVS. 752
pyrrhi in Demetrium expeditio 344, & Tomo 2.pag. 220
in pyrrhum Demetrii expeditio 404
ad pyrrhum Demetrii exercitus deficit 408

Q

Quadrantula,Clodii ſoror cur appellata 225

R

Reges bini Carthagine 761
Regum ingratitudo 709
Rempubl.non poſſe bene geri multorum imperiis 695
Res magnę paruis copiis geſtæ 724
Rhenum Cęſar ponte iungit 114
Rhodiorum ac Demetrii pax 385
Rhodiorũ inhumanitas 384
Rhodum Caſſius capit 332
rhodum Demetrius obſidet 383
ROMAE AMNESTIA renouatur poſt cæſum Cæſarem 238
romæ ſub Cæſaris aduentum tumultus 126,& Tomo 2. pag.740
romam Pompeius relinquit 147,& Tomo 2.pag.740
ROMANVS Senatus cum Cicerone reo veſtem mutat 226
romanus Senatus Nymphidio honorem habuit 596
romanus ſenatus Galbã hoſtem iudicat 594
romanus ſenatus Galbam imperatorem appellat 595
romanus ſenatus in Othonis verba iurat. 616

romanus Senatus M. Antonium hoſtem iudicat 433
romana lex de viduis maritandis 447
romanum imperium cui ſimile 590
romani populi cenſus 143
romani populi corruptio 119
romani populi in C. Cęſarem fauor 95
romani Senatus in Antonium triumuirum decreta, Cicerone mortuo 246
romanum imperium donatiua perdiderunt 591
romanorum ciuium capita venundata 616
romanorum fortium M. Brutus Caſſium vltimum appellat 346
in romano principe muſica & ſaltatio vitioſa 715
romani à Pruſia Annibalem ſibi dedi poſtulant 764
romanorum & Alexandri veteranorum militum ſuperbia collata 739
Roſcia lege equites in ſpectaculis diſcreti à plebe 208
Roſcius hiſtrio 201
roſcii Amerini cauſa 192
à Roxane Statira necatur 91
roxanem vxorem Alexander ducit 66
Ryntaces, auis apud Perſas excremento omni carens 526

S

SACRA.
Arato inſtituta 588
bonæ deæ 214
Proſerpinalia 302
Sacramentum fideſque pro regis iuſſu habenda 613
Salamis Demetrio traditur 379
Saltatio in Romano principe vitioſa 715
Saltus Graius 758
Saminea oppidulum in Phrygia 682
Sanguini ciuili eſſe parcendum 632
Sapiens ſolus an dux 560
Sapit qui non ſibi, aliis minime ſapit 67
Sarmentus puer, Cæſ. Octauii deliciæ 474
ex Saturni templo Cęſar pecuniam ſumit 126
Scæuæ Cæſaris militis mira virtus 106
Scapharum ſupplicium apud Perſas 522
in Scenam prodire vbi non turpe 647
Scipionis Africani & Catonis maioris diſſenſiones 767
à Scipione Annibal ſuperatus 760
Scipio in Africa bellum reparat aduerſus C. Cæſarem cum Catone Minore 140
contra Scipionem & Catonem Minorem C. Cæſaris expe-

expeditio ibidem
Sciſmas à Datame patre deficit 711
Scyrus inſula 669
Secundus orator 626
Securitati in bello quatenus conſulendum 515
SELEVCVS 753
ſeleucus Antiocho filio vxorem ſuam concedit 402
ſeleucus Demetrium perſequitur 412
ſeleucus Stratonicem Demetrii filiam ducit 394
ſeleuci cum Demetrio diſſenſio 395
ſeleuci in Antiochum filium amor & indulgentia planè inuſitata 402
ſeleuci, Ptolemæi, Lyſimachi ſocietas contra Demetrium inita 407
ſeleuco Demetrii exercitus accedit 414
ſeleuco Demetrius ſe dedit ibidem
in ſeleucum Demetrius rebus deſperatis mouet 413
Sempronii Denſi Galbam Imp. protegentis cædes 614
SENATVS Romanus: vide Romanus Senatus
Senſus & artes quatenus cõueniant & differant 364
de Serpentibus in nauẽ iniiciendis Annibalis inuẽtum 763
Seſtertium, locus Romæ 616
Sicambri 114
Siculorum in Timoleontem amor & honores 749
Sicyon tyrannide liberatur 546
ſicyon Achæis coniungitur 547
ſicyonem capit Aratus 546
Sicyonia pictura olim præſtantiſſima 550
ſicyoniorum Reſp. in tyrannidem 540
Socrates, Alcibiadis præceptor 674
Solem, Cyrum Perſæ dicunt 508
Solitudinis contubernalis peruicacia 261
SOMMIA:
Alexandri Magni de Clito 64
Antigoni 368
Antonii 432
M. Artorii 343
C Cęſaris ad Ariminum 124
Calpurniæ 151
Ciceronis de Octauio 240
Cinnę cuiuſdam 156, & 323
Darii Perſarum Regis 25
Demetrii 392
Demoſthenis 192
Dionyſii 262
Medii, Antigoni amici 381
Philippi Alexandri patris 7
Somniorum cauſa 339
Sororem germanam in matrimonio habere Athenienſium inſtituto licuit: Romanorum verò, minimè 645, & 668
Soſilus, Annibalis literarum Græcarum doctor 766

Soſis damnatur 285
ſoſis homo improbiſſimus Dioni inſidias ſtruit 284
ſoſidis accuſationem in ſe Dion diluit ibidem
Spartam Ageſilaus conſeruauit 731
ſpartanorum Macedonúmque collatio 574
ſpartiatæ legati liberum Demetrio reſponſum 405
ſpartiatarum mos in ſeruis inebriandis 365
Spectra Dionis & Bruti 254
Sporus, Neronis ſcortum 597
Statilii cædes 353,& Tomo 2.pag.876
Statira à Roxane necatur 91
ſtatira Artoxerxis vxor veneno tollitur 525
ſtatiræ humanitas 512
STATVAE:
Antonii 474
Iulii Cæſaris 136,& 621
Steſagoras Miltiadis frater pro ipſo cauſam dicit 652
Stilponis philoſophi dicta ad Demetrium 373
STRATEGEMATA:
Antigoni 553
Arati, quo fallit tyrãni ſpeculatores 544, aduerſus Ariſtippum tyrannum 565 profugiẽtis corintho 577
C. Cæſaris in acie Pharſalica 135
Tiribazi Artoxerxem cum exercitu ſeruantis 531
Strato M. Bruti familiaris 354
Stratoclis crudele dictũ 375
ſtratoclis Athenienſis audacia 374
Stratonice Antiocho priuigno nubit mariti voluntate 401
ſtratonice Demetrii filia Seleuco nubit 394
in ſtratonicẽ Antiochi amor vt deprehenſus 401
Strimon, flumen 669
Studioſus audiendi facilè dicit 716
Syllani milites cũ Catilina conſentiunt 209
ſyllani de coniuratis ſententia 215
SYRACVSAE incẽduntur 292
ſyracuſas Dion occupat 278
ſyracuſis prodigia, dum liberantur à tyrannide 287
ſyracuſis pugna Dionis 293
ſyracuſæ à Corinthiis condite 749
SYRACVSANA arx traditur Dioni 297
ad ſyracuſanam Remp. conſtituẽdam Corinthii vocantur 303
ſyracuſanorum ignauia 288
ſyracuſanorum inconſtantia 292
ſyracuſanorum in Dionis poſteros crudelitas 304
ſyracuſanorum in Dionem peruerſitas 296
ſyracuſanorum iuramentum magnum 302

ſyracuſanorum ſeditio ſub Dionis liberationem 287
ſyracuſanorũ ſocordia & afflictio 289
ſyracuſanis Dion reddit libertatem 278

T

Taxillis cum Alexandro colloquium 73
Tenchteri & Vſipetes cæſi 115
tenchteri & Vſipetes in Galliam 114
à Teneris aſſueſcere, quantum ſit 693
Terẽtiã]repudiat Cicero 237
Terrarum orbis tanquã patrimonium inter Triumuiros diuiditur 446
T.ſſerarius 611
Teſtularum ſuffragium 659
Thaidis meretricis laſciuientis audacia 51
Thaſſii fracti Cimonis aduentu 669
thaſſiorum Manubiis arx Athenarum ornata ibidem
THEBAE ab Alexandro euerſæ 16
thebæ Demetrio deduntur 402
thebas Demetrius iterum capit 404
thebas rebellantes Demetrius iterum obſidet 403
ad thebas liberãdas Pelopidas quomodo acceſſerit 724
thebanos Demoſthenes Athenienſibus coniungit 182
thebanis plus eſt viriũ quàm ingenii 718
THEMISTOCLES à nauta conſeruatus 660
themiſtocles à patre exhæredatus 654
themiſtocles ad Ametum Moloſſorum regem fugiens conſeruatur 659
themiſtocles ad Lacedæmonios legatus 657
themiſtocles Artaxerxi quæ promiſerit 661
themiſtocles Coryram migrat 659
themiſtocles decipit Lacedæmonios 658
themiſtocles diſcit linguam Perſicam 661
themiſtocles Epheſi expoſitus 660
themiſtocles & Ariſtides de principatu cõtẽderunt 662
themiſtocles exilio quare multatus 658,& 659
Themiſtocles Magneſiæ domum ſibi conſtituit 661
themiſtocles prætor 654
themiſtocles proditionis dãnatus 659
themiſtoclis ad Artaxerxem epiſtola 660
Themiſtoclis conſilio Xerxes victus 656
themiſtoclis dolus in Xerxẽ ibidem
themiſtoclis dolus alter in Xerxem ibidem
themiſtoclis ingenii excellentia 654
themiſtoclis mors 661

themiſtoclis opera portus & vrbs Athenienſium communita 657
themiſtoclis oſſa 661
themiſtoclis ſepulchrũ ibidẽ
themiſtoclis ſtatuæ ibidem
themiſtoclis ſtudia poſt exhęredationem paternã 654
themiſtoclis vitia & genus 653
themiſtocli Artaxerxes quæ donarit 661
Theodecti memoria ab Alexãdro Magno honorata 24
Theodotus Chius à M. Bruto occiditur 335
Theophraſti de Oratoribus iudicium 174
aduerſus Theopompum Demoſthenis cõſtantia defenditur 177
Thermodon amnis 183
Theſtes Dionifii Maioris ſororis reſponſum forte ad Dionyſium Minorem 271
THRACES Alcibiadi ob pecuniam inſidiantur 681
thraces Cherſonneſum tenent 647
Thraſybuli in victoria moderatio 685
thraſybuli virtutes 684
thraſybulus Alcibiadi rerum geſtarum gloria anteponitur ibidem
Tiberis inundatio mira 621
Tigillinus à T. Iunio ſeruatur 604
tigillinus Neronis proditor 591
tigillini ante cædem ſtultitia 618
tigillini cædes ibidem
Tigurini à Labieno cæſi 109
Timęus hiſtoric⁹ notatur 266
Timagoras Athenienſis ab Artoxerxe corruptus 529
Timidi matrem flere non ſolere, prouerbium 685
timiditas in tyrannide funeſtiſſima 533
Timocleæ Thebanæ inſigne factum 18
Timonis Miſanthropi epitaphium 485
timonis Miſanthropi hiſtoria 484
TIMOLEON patriæ & Siciliæ liberator 747
timoleon vrbiũ Siciliæ conditor 749
timoleontis funus 751
timoleontis patientia 749, & 750
timoleontis in deos pietas 750
timoleontis modeſtia ibidẽ
timoleontis mors 751
timoleontis res in Sicilia geſtæ 748
timoleon fratrem patriæ tyrannum ſuſtulit 747
in timoleontem Siculorum amor & honores 749
Timotheus ab Athenienſibus damnatus 705
timothei virtutes 703
timothei res geſtæ ibidem
Timotheus moderatæ ſapiẽtiæ & vitæ 705

Tiriba-

Tiribazus Artoxerxem cum exercitu ſtrategemate ſeruat 731
tiribazus Darium filium in patrem Artoxerxem incendit 535
tiribazi cædes 537
tiribazi leuitas 511
tiribazi mores 535
Titinii mors 346
Titius ab Antonio deficit ad Octauium 472
Titurius cum exercitu cæſus 115
Triballorũ rex funditur ab Alexandro Magno 18
TRIVMPHI:
Antonii in Aegypto de Artauaſde Armeniorum rege 466
Cæſaris Iulii de Pompeii liberis 143,& 144
Octauii Auguſti de Antonio & Cleopatra 497
Ventidii de Parthis 449
Tripus aureus Delphis poſitus ab Atheniẽſibus 664
TRIVMVIRATVS:
Triumuiri, Cæſar Octauius M.Antonius & Lepidus orbem terrarum tanquam patrimonium diuidunt 446
triumuirorum, Octauii, Antonii & Lepidi ad Bononiã conuentus 243,& 435
triumuirorum poſt conuentum apud Bononiam proſcriptio ibidem
Tulliolæ Ciceronis filiæ mors 238
Tullius Cimber pro fratre exule Cæſarẽ ſimulatè precatur 154,& 320
Turpia non omnibus eadem 645
in Tyrannide funeſtiſſima timiditas 533
tyranni vita miſera 697
tyranni qui dicantur 653
de tyrannis Nealcis pictoris dictum 550
Tyri obſidio 33
Tyrus expugnatur ab Alexandro Magno 35
V
VAtes Germanæ quomodo ventura prædicebant 111
vatũ prædictiones ex Dionis concionantis circunſtantiis 279
ad Vatiniũ Ciceronis dictum 304
Vectones 756
Velocitas in bello vtilis 716
Veneficorũ pœna apud Perſas 526
Ventidius de Parthis ſolus triumphauit 449
Ventidii contra Parthos victoriæ 438
Verba in philoſophia à Cicerone nouata 236
Vercingẽtorix à Cæſare fuſus 117
vercingetorix dux Gallorũ contra Cæſarem ibidem
Verginias Imperator appellatus 594
in Verrem Ciceronis actio-

nes 202
contra verrem Ciceronis dicta in actionibus ibidem
Veteranorum militum querimonia contra Cęſarẽ 128
Victoria præclara quæ dicatur 748
in Victu malo peſtilẽtia 351
de Viduis maritãdis Romana lex 447
Viduæ etiam nobiles vbi mercede conduci ſolitæ ad ſcenam 645
in Vino veritas,prouerbium 522
Virorum inter ſe ſimilium paria aliquot 541
viros magnos cõtumelia nõ frangit 654
Virtutis comes inuidia 584
Vitæ improborũ cur etiam deſcribantur 365
vitæ turpi mors honeſta anteponenda 702
Vitellius imperator à legionibus Germanicis ſalutatus 610
Vitellianus tumultus 620
vitelliani Othonianos prælio fundunt 629
vitellianorum ducum vitia 623
vitellianorum militum peruerſitas 622
vitellianorum Othonianorúmque conflictus 627
vitellianis Othoniani duces coniunguntur 629
Vixerunt, verbum de interfectis vſurpatum 217
Vſipetes cæſi 115
vſipetes in Galliam 114
Vulgi voluntas mobilis 697
Vxorem in cõiugium ducere quibus honeſtum aut turpe 646
Vxoris iuſtæ & pellicis diſcrimen 316
de vxore repudiata dictum Cæſaris 225

X

Xanthiorũ voluntariorũ exitum 333
Xanthus incenſa ibidem
Xenophontis hiſtorici laus 5·4
XERXES Themiſtoclis conſilio victus 656
Xerxis in Græciã copiæ 654
ad Xerxem Pauſaniæ epiſtolam puer Ephoris prodidit 666
ad Xerxem regem Pauſaniæ literæ 665
in Xerxem Themiſtoclis dolus 656,& 657
Xerxes tres 751

FINIS.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA